

ҚАЗАҚСТАН-ТҮРКИЯ

ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ 20 ЖЫЛЫ

KAZAKİSTAN-TÜRKİYE

DOSTLUK İLE İŞBİRLİĞİNİN 20 YILI

ҚАЗАҚСТАН-ТҮРКИЯ

ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ 20 ЖЫЛЫ

KAZAKİSTAN-TÜRKİYE

DOSTLUK İLE İŞBİRLİĞİNİN 20 YILI

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ
ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Басылымды әзірлеген
Қазақстан Республикасының
Түркия Республикасындағы
Елшілігі

Редакция алқасы:
Ж.Қ.Түймебаев – төраға
М.Ә.Сапарбекова, З.Кибар,
Ә.М.Оңғарсынова, Н.М.Наржанов

Құжаттар мен материалдарды жинақтауға қатысқандар:
Қазақстан Республикасы Президентінің Баспасөз қызметі
Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігі
Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің Музейі
Қазақстан Республикасы Президентінің Мұрағаты
Н.Ким, С.Бондаренко, Ш.Шахай

Түркия Республикасы Президентінің Әкімшілігі
Түркия Республикасы Сыртқы істер министрлігі

Түрік тіліне аударған: Зафер Кибар
Қазақ тіліне аударған: Алмагүл Исина
Көркемдеп беттеген: Fokus Ajans
ISBN: 978-6353-305-9
Басылым: Elma Basım
Қазақ, түрік тілдерінде

2012 жылғы наурыз
Анкара

Baskıya hazırlayan
Kazakistan Cumhuriyeti'nin
Türkiye Cumhuriyeti Nezdindeki
Büyükelçiliği

Redaksiyon Heyeti
C. K. Tüymebayev – Başkan
M. A. Saparbekova, Z. Kibar,
A. M. Ungarsynova, N. M. Narzhanov

Belgeler ile dokümanların toplanmasına katkı sağlayanlar:
Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı Basın Bürosu
Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı
Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Devlet Başkanı Müzesi
Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Arşivi
N. Kim, S. Bondarenko, Ş. Şahay

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği
Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

Türkçeye çeviren: Z. Kibar
Kazakçaya çeviren: Almagül İsina
Grafik Tasarım: Fokus Ajans
ISBN: 978-6353-305-9
Baskı: Elma Basım
Kazakça, Türkçe

Mart 2012
Ankara

ҚАЗАҚСТАН-ТҮРКИЯ

ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ 20 ЖЫЛЫ

KAZAKİSTAN-TÜRKİYE

DOSTLUK İLE İŞBİRLİĞİNİN 20 YILI

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ
ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Кіріспе сөз

Құрметті оқырман!

Сіздердің назарларыңызға Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы еліміз тәуелсіздігін алған 20 жылдық мерзім ішінде достық пен ынтымақтастыққа негізделген екіжақты қатынастар саласында жүзеге асырылған іс-шаралардың шежіресі ұсынылып отыр.

Кітапта Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы Президенттерінің, Қазақстанның Түркиядағы тұңғыш Елшісінің, екі мемлекет сыртқы істер министрлерінің және өзімнің де достық пен бірлікке негізделген 20 жылдық байланыстардың даму үдерісі мен келешегі туралы бөліскен ойларымыз, пікір-пайымдауларымыз орын алды.

Екі ел басшыларының бауырластық пен ынтымақтастыққа негізделген барлық салалардағы көзделген жұмыстарды жемісті жүзеге асыру ниеттерінің айқын нәтижесі болып табылатын жоғары деңгейлі екіжақты сапарлар жайлы ақпарат та көпшіліктің қызығушылығын туғызатыны сөзсіз.

Сондай-ақ екі ел басшыларының аталған сапарлар барысында достық пен ынтымақтастықты одан әрі дамыту мақсатындағы мүмкіндіктер мен проблемалар, қауіп-қатерлер мен ықтимал жайлар туралы ой қозғаған баяндамаларымен де таныс бола аласыздар.

Ендігі бір кезекте екіжақты келіссөздердің маңызды сәттерін бейнелейтін естелік фотосуреттер берілген бөлімде тарихи оқиға тұсында өмір сүріп жатқанымыздың куәгері боласыздар. Сонымен бірге аталған бөлімде өз халқының таңдаулы азаматтарының ішінен тағайындалған және екіжақты саяси әрі дипломатиялық қатынастарды дамытуға қомақты үлес қосқан Елшілердің де фотосуреттері орын алды.

Кітап Қазақстан мен Түркия арасындағы екіжақты қатынастардың құқықтық негізін қалаған келісімдер тізімі мен олардың арасынан іріктеліп алынған, күнделікті өміріміздегі маңызы зор бірқатар халықаралық келісім мәтіндерінің берілуімен ерекшеленеді.

Сонымен қатар жас, тәуелсіз Қазақстан Республикасы үшін қажет болған бірқатар үлкен жобаларды жүзеге асыруға мердігерлік жауапкершілік алған ірі түрік фирмалары туралы ақпаратқа және олардың іске асырған жұмыстарына қатысты фотосуреттерге орын беруді жөн санадық.

Кітапта көптеген таңқаларлық анықтамалар мен мәліметтер жинақталды. Аталған анықтамалар мен мәліметтер ішінен оқырманды жалықтырмайтын, қайталанбайтын және жоғары деңгейлі саяси, сондай-ақ дипломатиялық қатынастарды ұғынықты әрі мәнді жеткізе білетін ақпараттарды таңдау қиын да қызықты болды.

Кітапты әзірлеуге және басып шығаруға үлес қосқан барша азаматтарға алғысымды білдіремін. Осы жинақ екі бауырлас мемлекет арасында орнаған қатынастарды және 20 жылдық мерзімде қол жеткізілген табыстарды көпшілікке паш етіп қана қоймай, екіжақты ынтымақтастықты одан әрі дамыту жолындағы жұмыстарды жемісті жүзеге асыруға өзінің лайықты үлесін қосады деп үміттенемін.

Жансейіт Түймебаев

Қазақстан Республикасының Түркия Республикасындағы
Төтенше және Өкілетті Елшісі

Sunuş

Saygıdeğer Okurlar!

Sizin için, Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti devletleri arasındaki dostluk ile işbirliğinin 20 yıllık parlak tarihinde, hızla gelişen yüksek düzeyli siyasi ve diplomatik ilişkiler alanında gerçekleşenleri bir araya getirdik.

Bu kitapta; başta Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olmak üzere, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ilk Büyükelçisi'nin, her iki devletin Dışişleri Bakanı'nın ve benim; dostluk ile işbirliğinin 20 yıllık tarihi süreci ve geleceğine ilişkin değerlendirme yazılarını bulabileceksiniz.

Her iki devletin üst düzey yöneticilerinin, karşılıklı dostluk ve işbirliği arzularını hayatın her alanında somut işlere dönüştürmeye yönelik teşebbüslerinin göstergesi olan, yüksek düzeyli iki taraflı ziyaretler kronolojisini de göreceksiniz.

Ayrıca, üst düzey yöneticilerin, söz konusu yüksek düzeyde gerçekleşen ziyaretlerin dostluk ve işbirliğini daha da geliştirmek üzere dile getirdikleri imkân ve sorunların, tehlike ve fırsatların ifade edildiği, konuşmalarından seçilmiş derlemeyi gözden geçirebileceksiniz.

İki taraflı görüşmelerin değerli anlarını ölümsüzleştiren fotoğraf bölümünü incelerken, tarihin en önemli dönemlerinden birini yaşadığımızı tekrar müşahede edeceksiniz. Albümde, iki taraflı siyasi ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinde büyük görevler üstlenen ve halkın seçkin evlatları içinden seçilerek görevlendirilen Büyükelçilerin mütevazı fotoğrafları da yer almaktadır.

İki devlet arasındaki ilişkilerin hukuki temelini oluşturan anlaşmaların listesinden seçilerek ve çoğu kişinin, günlük hayatta ortaya çıkabilen ihtiyaçları dolayısıyla el altında bulundurmak isteyeceği bazı uluslar arası anlaşmaların metinleri kitaba ayrı bir değer kattı.

Son olarak, bağımsız genç Kazakistan Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu bazı büyük projeleri hızla gerçekleştirmesinde müteahhit olarak sorumluluk alan bir kaç büyük Türk şirketi ile tamamladıkları işlere ait bilgi ve fotoğrafların eklenmesi uygun görüldü.

Kitabı hazırlama aşamasında beklenmedik kadar fazla bilgi ve belgeye ulaşıldı. Doğrusu, bu bilgilerin içinden; okuyucuyu bunaltmayacak, tekrara düşürmeyecek ve dostluk ile işbirliğinin 20. yılındaki üst düzey siyasi ve diplomatik ilişkileri ağyar-ı mani, etrafı cami olacak şekilde anlatabilmemizi sağlamak açısından hem zevkli hem de zor oldu.

Bu kitabın hazırlanması ve yayınlanmasında katkıda bulunanlara teşekkürlerimi bildirmek istiyorum. Bu eserin, iki kardeş devlet arasındaki ilişkilerin kurulması ve 20 yıl boyunca geliştirilmesi hususunda başarıya ulaşılan işlerle kıvanç duyulmasına, memnuniyet verici ilişkilerin daha da geliştirilmesi yolunda önümüzde duran işlerin başarılabilmesi için gayret ve heyecanla çalışmaya devam edilmesine katkıda bulunmasını diler, saygılarımı sunarım.

Canseyit Tüymebayev
Kazakistan Cumhuriyeti'nin
Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Büyükelçisi

Қазақстан Республикасының Президенті
Нұрсұлтан Назарбаев

ҚАЗАҚСТАН МЕН ТҮРКИЯ – ЕЖЕЛДЕН ЕНШІСІ БІР, ТАМЫРЛАС ТУЫС ЕЛДЕР

Қадірлі оқырман!

Қазақстан мен Түркия – ежелден еншісі бір, тамырлас туыс елдер. Арғы тарихта бастауларымыздың, ділімізбен діниміздің ортақтығы бізді одан әрі жақындастыра түседі.

Қазақстанның тәуелсіз ел атанғанына 20 жыл болды. Сонымен бірге Түркиямен арадағы ынтымақтастық байланыстарымызға да 20 жыл толып отыр. Біздің тәуелсіздігімізді ең алғашқы болып таныған Түркияға деген құрметіміз ерекше. Содан бергі екі елдің арасындағы достық қарым-қатынастардың желісі үзілген емес. Еліміз егемендігіне ие болған күннен бастап Қазақстан мен Түркия арасында ынтымақтастық пен стратегиялық серіктестіктің негізі берік қаланды.

Тәуелсіздікпен бірге бауырлас мемлекеттер арасында мәдени байланыстар орнықты. Осы арқылы еліміздің рухы көтеріліп, алтын бастауларымызға жол ашылды. Экономикалық қарым-қатынастар серпін алып, қарқынды дамыды. Бауырластарымыз қазақ еліне қолдау көрсетіп, арайлы Астанамыздың өсіп-өркендеуіне үлес қосты. Біздің түрік еліне деген туысқандық сезіміміздің белгісі ретінде Есіл өзенінің жағасында Мұстафа Кемал Ататүріктің еңселі ескерткіші бой көтерді.

Кейінгі жылдары Түркия экономикасы әлемдегі он алтыншы орынға, Еуропада алтыншы орынға көтерілген, индустриясы қарқынды дамыған елге айналды. Түркия ғаламдық саясатта өз орны бар, мекендеген аймағында қуатты мемлекетке айналды. Таяу Шығыс мәселесі, Иран, Ирак, Ауғанстан, Кавказдағы түйткілдердің шешілуіне Түркия өз ықпалын әлі де көрсететіні сөзсіз. Біз туыс Түркияның табыстарына қуанамыз.

Индустриялық-инновациялық бағыт ұстанған Қазақстан да әлемге экономикасы қарыштап дамыған ел ретінде танылып отыр. Бауырлас мемлекеттердің саясат сахнасындағы салмағы басым болуы бірлігімізді арттыра түседі. Біз өзара күш жұмылдыра отырып өзіміздің өркениетімізді әлемге паш ете аламыз, өзге жұрттармен тереземіз тең, мерейі үстем мемлекеттер ретінде дамып, өркендейміз.

Біз бауырластық пен бірлесудің үлгілі үрдістерін өмірге енгіздік. ТҮРКСОЙ Халықаралық ұйымы, Түркітілдес мемлекеттердің Парламенттік Ассамблеясы, Ақсақалдар Алқасы, Түркі академиясы, Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесінің құрылуы – осының дәлелі. Мұның бәрі Алтайдан Ақ теңізге дейінгі ұлы далада өз билігін жүргізген бабаларымыздың аманатына адал болғанымыздың белгісі.

Мәдениет, имандылық, ізгілік сияқты ортақ ұғымдар ынтымақ үшін, өзара ықпалдасу үшін қай заманда да маңызды тұтқа болған. Сондықтан Фарабидің, Ясауидің, Румидің халықтарымызды, жалпы адамзатты өзара төзімділікке шақыруы, бейбітшілікке үндеуі бізге үлгі болуы тиіс.

Осы ретте, елдеріміздің бұл бағыттағы

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı
Nursultan Nazarbayev

KAZAKİSTAN İLE TÜRKİYE EZELDEN TEREKESİ BİR, KÖKÜ AYNI KARDEŞ ÜLKELERDİR

Değerli Okurlar!

Kazakistan ve Türkiye ezelden terekesi bir, kökü aynı kardeş ülkelerdir. Eski tarihi kaynaklarımızın, dilimiz ve dinimizin ortaklığı bizi daha da yakınlaştırmaktadır.

Kazakistan'ın bağımsız ülke ilan edilmesine 20 yıl oldu. Aynı zamanda Türkiye ile aramızdaki işbirliği ilişkileri de 20'nci yılını doldurmaktadır. Bağımsızlığımızı ilk olarak tanıyan Türkiye Cumhuriyeti'ne olan saygımız farklı. O zamandan beri iki ülke arasındaki dostane ilişki bağı hiç kesilmemiştir. Ülkemizin egemenliğini aldığı andan başlayarak Kazakistan ile Türkiye arasındaki işbirliği ile stratejik ortaklık temeli sağlam atıldı.

Bağımsızlıkla birlikte kardeş devletler arasında kültürel ilişkiler kuruldu. Bu sayede ülkemiz canlandı, önemli girişimlere yol açıldı. Ekonomik ilişkiler ivme kazanarak, hızla gelişti. Kardeşlerimiz Kazak yurduna destek olarak, ışıltılı Astana'mızın gelişmesi ve büyümesine katkıda bulundu. Bizim Türkiye Cumhuriyeti'ne beslediğimiz kardeşlik duygularımızın göstergesi olan, Esil nehri yakasında Mustafa Kemal Atatürk anısına görkemli anıtı dikildi.

Sonraki yıllarda Türkiye, ekonomisi dünyada on altıncı sıraya, Avrupa'da altıncı sıraya yükselen, sanayisi hızla gelişen ülkeye dönüştü. Türkiye'nin dünya siyasetinde kendine özgü bir yeri var, bulunduğu bölgede kuvvetli devlete dönüştü. Ortadoğu meselesi; İran, Irak, Afganistan ve Kafkasya'daki endişelerin giderilmesinde Türkiye'nin etkisinin süreceği muhakkaktır. Biz akraba Türkiye'nin başarılarından kıvanç duyarız.

Sanayi ve inovasyon yolunu seçen Kazakistan, dünyada, ekonomisi hızla gelişen ülke olarak tanınmaktadır. Kardeş devletlerin siyaset sahnesindeki ağırlıklarının artması birliğimizi daha da kuvvetli hale getirecektir. Birlikte güç harcayarak kendi medeniyetimizi dünyaya tanıtıp, diğer milletlerle eşit seviyede saygın devletler sıfatıyla birleşerek ilerleyebiliriz.

Biz kardeşlik ve birleşmenin örneği olacak yöntemlerini hayata geçirdik. Uluslararası TÜRKSOY teşkilatı, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, Aksakallar Kurulu, Türk Akademisi ve Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin kurulması, bunun delilidir. Bütün bunlar Altay'dan Akdeniz'e uzanan geniş coğrafyaya hâkim olan ecdadımızın emanetine sadakatimizin kanıtıdır.

Medeniyet, iman ve hayırseverlik gibi ortak kavramlar işbirlik ve yakınlaşmak açısından her zaman önem arz eden tutamağımız olmuştur. Dolayısıyla El Farabi, Ahmet Yesevi ve Rumi'nin halklarımızı ve genel anlamda insanlığı hoşgörüye ve barışa davet etmeleri, bizler için örnek olmalıdır.

Ülkelerimizin bu yöndeki yaklaşımlarının benzerliği bizi memnun etmektedir. Örnekleri ortada: Kazakistan Semavi ve Geleneksel Dinler Liderleri Zirvesinin düzenli yapıldığı bir ülke haline gelmişse, Türkiye Medeniyetler İttifakı'nın Eş-Başkanı'dır. 2010 yılında Kazakistan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın,

ұстанымдарының үндес болуы бізді қуантады. Атап айтқанда, Қазақстан – Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съездерін өткізудің тұрақты мекеніне айналса, Түркия – Өркениеттер Альянсының тең төрағасы. 2010 жылы Қазақстан Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына, Түркия Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңеске төраға болды. Бұл Еуразия қауіпсіздігін, өркениеттер арасындағы түсіністікті нығайтуға арналған тың бастаманы бірігіп көтеруге мүмкіндік берді.

Елдеріміздің халықаралық саясаттағы ұстанымдары мен көзқарастары үндес болуы – заңды құбылыс. Кезінде Ататүрік көтерген «Жұртта бейбітшілік, жаһанда – бейбітшілік» қағидаты қазір де маңызын жоғалтқан жоқ. Ядролық қаружарақты иеленуден өз еркімен бас тартқан ел ретінде Қазақстанды әлемде бұл бағытта орын алып отырған мәселелер алаңдатады. Қырық жыл бойы өз аумағында кеңестік ядролық қаруды сынаудың салдарынан зардап шеккен халық ретінде біздің бұл қадамымыз басқаларға үлгі болады деп батыл түрде айта аламыз.

Біз өз тарапымыздан, Анкарамен бірлесе отырып, құрлық аумағында орын алған күрделі түйткілдерді, Ауғанстан мен Ирактағы, Таяу Шығыс пен Кавказдағы қақтығыстар мен жанжалдарды реттеуге белсене атсалыса береміз.

Түптеп келгенде, түркі дүниесінің екі ірі мемлекеті ретінде Қазақстан мен Түркияның бірлесіп атқарар істері мол. Біз екіжақты және көпжақты негізде өз мүмкіндігімізді толық қолдануға тиіспіз. Екі елдің сауда, экономика, инвестиция, көлік, туризм және көптеген басқа салаларда ортақ қомақты жобаларды атқаруға әлеуеті жетерлік.

Талайды таң қалдырған түркілік өркениет әлемде тек озық мәдениетімен ғана емес, экономикалық қуатымен де ерекшелену тиіс. Мемлекетіміздің мерейлі мерекесіне орайластырылған бұл басылым түбі бір, тілі ұқсас тәуелсіз екі елдің тағылымды тарихынан сыр шертетін рухани қазынаға айналады деп сенемін.

Екіжақты байланыстарымызды одан әрі жандандыру жолында біздің алдымызда атқарар істер көп. Біздің үкіметтік құрылымдар ғана емес, жеке сектор өкілдері, бизнес топтары, қоғамдық ұйымдар білек сыбанып кірісулері керек.

Қазақстанның данышпан ақыны Абай «Артық жолдас таппадым татулықтан» деген екен. Ендеше, ғасырлар бойы үзіліп қалған, тәуелсіздікпен бірге қайта жалғанған біздің достығымыз бен тату тірлігіміз мәңгі болсын!

Türkiye Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın Dönem Başkanı olmuştur. Bu olaylar; Avrasya'nın güvenliği ile medeniyetler arası anlayışı geliştirmeye yönelik güçlü girişimi birlikte yürütmemize imkân verdi.

Ülkelerimizin uluslararası politikadaki yaklaşımları ile görüşlerinin benzerlik göstermesi doğaldır. Zamanında Atatürk'ün ifade ettiği "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesi halen önemini yitirmiş değildir. Nükleer silahtan özgür iradesi ile vazgeçen bir ülke sıfatıyla Kazakistan Cumhuriyeti'ni, dünyada bu istikamette yer alan gelişmeler endişelendirmektedir. Kırk yıl boyunca kendi topraklarında gerçekleştirilen nükleer denemeler yüzünden çile çeken bir halk olarak bu adımımızın başka ülkelere örnek oluşturacağını emin bir biçimde ifade edebiliriz.

Ankara ile birlikte kıta çapında cereyan eden çözümü zor sorunların, Afganistan ve Irak'taki, Ortadoğu ve Kafkasya'daki çatışma ve anlaşmazlıkların düzeltilmesinde etkin şekilde katkıda bulunacağız.

Özetle, Türk Dünyasının en büyük iki devleti olarak Kazakistan ve Türkiye'nin birlikte yapacağı çok iş var. Bizler ikili ve çok taraflı temelde imkânlarımızı tam kapasite kullanmalıyız. İki ülkenin ticaret, ekonomi, yatırım, ulaşım ve turizm gibi birçok farklı alanda ortak büyük projeleri hayata geçirebilecek kaynakları yeterlidir.

Dünyada hayranlık uyandıran Türk uygarlığı sadece yüksek medeniyetiyle değil, aynı zamanda ekonomik gücüyle de ayrışmalıdır. Devletimizin itibarlı kutlaması dolayısıyla gün yüzüne çıkan bu yayının, kökü bir, dili benzer bağımsız iki ülkenin ibretli tarihiyle hasbıhal edecek manevi bir hazineye dönüşeceğine inanıyorum.

İkili ilişkilerimizi daha da canlı hale getirilmesi için önümüzde yapacak çok iş var. Sadece resmi kurumlar değil, aynı zamanda özel sektör temsilcileri, iş çevresi ve sivil toplum kuruluşları da kolları sıvayarak işe girişmelidir.

Kazakistan'ın ünlü şairi Abay "Üstün arkadaş bulamadım, uyumluluktan" demiştir. Öyleyse, yüzyıllar boyu kopan, ancak bağımsızlıkla birlikte devamını bulan dostluğumuz ile uyumlu dirliğimiz ebedi olsun!

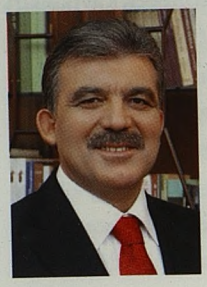

Түркия Республикасының Президенті
Абдулла Гүл

ТҮРКИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН – БІР АТАДАН ТАРАҒАН ҰЛТТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТІ

Түркия бауырлас Қазақстанды танығаң алғашқы мемлекет ретінде тәуелсіздігінің 20 жылдық мерейтойына орай Қазақстанның қуанышы мен шаттығын бөліседі.

Тәуелсіздікке қол жеткізгеннен кейінгі қысқа мерзімде бауырлас Қазақстанның егемендігінің нығайып, экономикасының күшейгеніне және халықаралық қауымдастықтың беделді мүшесіне айналуына қуана-қуана куә болдық. Бұл жетістіктерді мақтан тұтамыз.

Осы 20 жылдық кезеңде Қазақстан күрмеуі қиын мәселелерге қарамастан, дамуға деген ұмтылысымен аймағының алдыңғы қатарлы елі болды, аймақтық және халықаралық салмағы жағынан алып қарағанда, қол жеткізген деңгейімен Еуразияның белді ойыншыларының біріне айналды. Осындай нәтижеге қол жеткізуде қымбатты бауырым, Аса Құрметті Президент Н.Назарбаевтың көреген көсемдігінің орны үлкен екеніне күмән жоқ.

Түркияның Қазақстанмен қарым-қатынасының негізінде өзара құрмет пен екі халықтың ортақ мүдделері жатыр. Алайда Түркия мен Қазақстан сияқты бір атадан тараған ұлттардың мемлекеті туралы сөз қозғалғанда, екі елдің байланыстарында айрықша рухани мән-мағынаның бар екені хақ. Осы рухани мән-мағына халықтарымыз арасындағы ерекше достық байланыстан нәр алады. Ортақ тарих пен ортақ құндылыққа ие туыстас екі халықтың келешектен күтетін үміттерінің де ұқсас болуы – заңды құбылыс.

Қазақстан аймақтағы біздің саяси әріптестеріміздің арасында ең алдыңғы қатардан орын алады. Президент Н.Назарбаевтың 2009 жылы Түркияға сапары барысында қол қойылған «Түркия Республикасы мен Қазақстан Республикасы арасындағы Стратегиялық әріптестік туралы шарт» арқылы бүкіл дүние жүзіне жария еткеніміздей, қарым-қатынасымыз стратегиялық әріптестік деңгейіне көтерілді. Ортақ мақсатымыз – өрісті қарым-қатынасымыз бен ынтымақтастығымызды халықтарымыздың мүддесінде одан әрі кеңейту болып табылады.

Осындай түсінікпен, Қазақстанмен сауда-экономикалық байланыстарымыз да қарқынды түрде дамып келеді. Күн өткен сайын өсіп келе жатқан екіжақты сауда көлемін 10 миллиард АҚШ долларына жеткізу басты мақсатымыз болып табылады.

Қазақстандағы өзгерістер мен қарқынды даму символы – Азияның жарқыраған жаңа жұлдызы және ең заманауи бас қаласы Астананың құрылысына түрік мердігерлік фирмаларының және жұмысшыларының үлкен үлес қосуы бізді ерекше мақтанышқа бөлейді. Астана қаласының 2012 жылы Түркі әлемі мәдениетінің астанасы болып жариялануын да біз зор қуанышпен қарсы алдық.

Халықтарымыз арасында гуманитарлық-мәдени қатынастардың дамуын қамтамасыз ету, сөз жоқ, біздің басым мақсаттарымыздың бірі болып табылады. Жалпы Қазақстан бойынша 34 түрік-қазақ мектептерінде шамамен 10 мыңдай оқушы оқып жатыр. Қожа Ахмет Ясауи атындағы

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı
Abdullah Gül

KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE, İKİ DEVLET BİR MİLLET

Türkiye, kardeş Kazakistan'ı tanıyan ilk ülke olarak, bağımsızlığının 20'nci yıl dönümünde yaşadığı coşkuyu ve kıvancı aynı heyecanla paylaşmaktadır.

Bağımsızlığın kazanılmasından bu yana geçen kısa zamanda, kardeş Kazakistan Cumhuriyeti egemenliğini pekiştirdiğini, ekonomisini güçlendirdiğini, uluslararası toplumun saygın bir üyesi olduğunu gururla müşahede ettik.

Kazakistan, bu 20 yıllık süreçte tüm sorunlara rağmen, gerçekleştirdiği kalkınma hamleleriyle bölgesinin önde gelen ülkesi haline gelmiş, bölgesel ve uluslararası ağırlığı bakımından ulaştığı seviyeyle Avrasya'daki önemli ülkelerden biri haline gelmiştir. Şüphesiz, bu neticeye ulaşılmasında Aziz Kardeşim Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'in vizyoner liderliğinin önemli bir payı bulunmaktadır.

Türkiye'nin Kazakistan ile ilişkilerinin temelini, karşılıklı saygı ve iki halkın ortak menfaatleri oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye ve Kazakistan gibi aynı milletin farklı devletleri söz konusu olduğunda, iki ülke ilişkilerinde daima özel bir manevi boyut da mevcuttur. Bu manevi boyut, halklarımız arasındaki müstesna kardeşlik bağlarından güç almaktadır. Ortak tarihe ve ortak değerlere sahip iki kardeş halkın geleceğe dair beklentilerinin benzer olması tabiidir.

Kazakistan bölgedeki siyasi ortaklarımız arasında en ön safta yer almaktadır. Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in 2009 yılında Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret sırasında imzaladığımız "Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması" ile tüm dünyaya ilan ederek, ilişkilerimiz stratejik ortaklık seviyesine ulaşmıştır. Kapsamlı ilişkilerimizi ve işbirliğimizi halklarımıza yararlı olacak şekilde daha da ileriye taşımak ortak hedefimizdir.

Bu anlayışla Kazakistan ile ekonomik ve ticari ilişkilerimiz de hızla gelişmektedir. Hedefimiz her geçen gün artan ikili ticaret hacmimizi 10 milyar Dolar seviyesine yükseltmektir.

Kazakistan'ın dönüşümün ve dinamizmin simgesi olarak, Asya'nın parlayan yeni yıldızı ve en modern başkenti Astana şehrinin inşasında Türk müteahhitlik şirketlerinin ve işçilerinin büyük emek sarf etmiş olması, bizim için ayrı bir gurur vesilesidir. Astana şehrinin 2012 Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmesini de büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz.

Halklarımız arasında beşeri ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi şüphesiz öncelikli hedeflerimizden biridir. Kazakistan genelindeki 34 Türk-Kazak okulunda yaklaşık 10 bin öğrenci eğitim görmektedir. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nin dört ayrı şehirdeki kampüslerinde ise yaklaşık 15 bin öğrenci yükseköğrenim görmektedir. Türkiye'de eğitim görmüş ve halen görmekte olan Kazak gençleri ile Kazakistan'da eğitim alan Türk gençleri müşterek geleceğimizin teminatıdır.

Türkiye ve Kazakistan uluslararası arenada ortak bir vizyonu paylaşmakta, küresel ve bölgesel sorunlara benzer şekilde yaklaşmaktadır. Bu müşterek yaklaşım, gerek iki kardeş ülkenin birbiriyle dayanışması-

Халықаралық қазақ-түрік университетінің төрт қаладағы қалашықтарында да 15 мыңға жуық студент жоғары білім алуда. Түркияда білім алған және қазір оқып жатқан қазақ жастары мен Қазақстанда білім алған түрік жастары - ортақ келешегіміздің кепілі.

Түркия мен Қазақстанның халықаралық аренадағы ұстанымдары үндес, ғаламдық және аймақтық мәселелерде өзара түсіністікке ие. Осы сәйкес ұстанымдар - бауырлас екі ел ынтымақтастығының, стратегиялық әріптестік шеңберінде елдеріміздің мақсаттары мен саясаттары ұқсастығының табиғи нәтижесі болып табылады.

Түркия мен Қазақстан осы орайда, Түркі әлемінің тарихи тәжірибесі, бүгінгі адами және экономикалық ресурстары Еуразия аймағындағы ынтымақтастыққа қомақты үлес қосады деген идеяны алға тарта отырып, Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастық кеңесінің құрылуына ұйытқы болды. 2011 жылы 20-21 қазанда Алматыда бірінші саммиті табысты өткен Түркі кеңесі осылайша Еуразия кеңістігіндегі аймақтық ынтымақтастық механизмдердің арасында ерекше орынға ие болды.

Түркі әлемі арасындағы интеграцияға бағытталған саясатта жетекші болып табылатын Түркия мен Қазақстан арасында басқа халықаралық ұйымдар шеңберінде де жемісті әрі тиімді ынтымақтастық орнатылған. 2010 жылдан бастап негізгі идеясын Президент Н.Назарбаев ұсынған Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес (АӨСШК) төрағалығын Түркия Қазақстаннан қабылдап алды.

Қорыта келгенде, осы сәтті пайдалана отырып, өзара мүдделер негізінде қарым-қатынасымыздың келешегіне сеніммен қарайтынымды баса айтамын, бауырлас және туыстас Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдық мерейтойымен өзімнің және түрік халқының атынан шын жүрекпен құттықтаймын.

nın, gerek stratejik ortaklık çerçevesinde ülkelerimizin amaçlarının ve politikalarının benzemesinin doğal bir sonucudur.

Bu kapsamda Türkiye ve Kazakistan Türk Dünyasının tarihi birikimi ve bugünkü beşeri ve ekonomik kaynaklarının Avrasya coğrafyasındaki işbirliğine büyük katkı sağlayabilmek düşüncesiyle, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin kurulmasına öncülük etmişlerdir. Birinci Zirve Toplantısı 20-21 Ekim 2011 tarihlerinde Almatı'da başarıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece Avrasya coğrafyasında mevcut bölgesel işbirliği mekanizmaları arasındaki müstesna yerini almıştır.

Türk Dünyası içinde entegrasyona yönelik politikaların öncülüğünü yapan Türkiye ile Kazakistan arasında diğer uluslararası örgütlerde de verimli ve yararlı bir işbirliği mevcuttur. Türkiye fikir babalığını Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in yaptığı Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın (AİGK/CICA) Dönem Başkanlığını 2010 yılından itibaren Kazakistan'dan devralmıştır.

Sonuç olarak, karşılıklı güçlü siyasi irademiz temelinde, ilişkilerimizin geleceğine güvenle baktığımı vurguluyor, dost ve kardeş Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının 20'nci yıl dönümünü şahsım ve Türk halkı adına en samimi hislerimle bir kez daha tebrik ediyorum.

Қанат Саудабаев
Қазақстан Республикасының Мемлекеттік хатшысы және
Түркия Республикасындағы бірінші Төтенше және Өкілетті Елшісі

ТАМЫРЫ ТЕРЕҢ ТУЫСТЫҚ

Осыдан жиырма жыл бұрын заманымыздың заңғар перзенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың бастауымен және тізгін ұстауымен Қазақстан өз тәуелсіздігін жариялап, дербес мемлекет ретінде әлемге танылды. Жаңа мемлекет құру, оның экономикасын көтеру, халқымыздың әлеуметтік-тұрмыстық деңгейін жаңа арнаға түсіру бірден оңай болған жоқ. Бірақ Елбасымыздың кемел саясатының нәтижесінде Қазақстан сол кездегі «тар жол, тайғақ кешуде» абыройлы биіктен көрініп, жарқын жеңіске жетті.

Бүгінгі Қазақстан іргесі берік, экономикасы дамыған, әлемде өз орны бар мемлекет және ел тәуелсіздігінің 20 жылдығында еліміз қол жеткізілген жетістіктерін орынды мақтан тұтады.

Қазақстанның егемендігі жарияланған сәтте елімізді ең бірінші таныған сол кездегі түркі әлемінің жалғыз азат елі – бауырлас Түркия екенін жақсы білеміз және оны жадымызда мәңгі ұстаймыз. Оның үстіне Қазақстан тәуелсіздігін алып, шет мемлекеттермен дипломатиялық қатынас орната бастағанда Қазақстанның Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың арнайы Жарлығымен мен сыртқы саясат саласындағы алғашқы жолымды Түркия Республикасында Қазақстанның Тұрақты және Өкілетті Елшісі болып бастадым. Сөйтіп қазақ елінің алғашқы Елшілік үйі Анкарада жалауын көтерді. Осында жаңа орта, жаңа достар таптым.

Осы достық пен бірлікке бастаған тарихи қадам біздің тұрақты қатынастарымыздың берік негізін қалады. Жас тәуелсіз Қазақстанның бойын тіктеп, ел болып қалыптасуына түрік бауырларымыздың қолдауы, ықыласы мен тілеулестігінің жәрдемдескені де даусыз.

Қазіргі таңда қазақ және түрік халықтары арасындағы терең тарихи және мәдени байланыстарға сүйеніп құрылған қатынастарымыз өзара түсіністік пен мүдде негізінде даму үстінде. Халықтарымыз арасындағы мызғымас достық Қазақстан-Түркия арасындағы тығыз саяси диалог, тиімді экономикалық және мәдени байланыстардың өзара тиімді стратегиялық серіктестікке айналуына мүмкіндік берді.

Осының жарқын көрінісі – 2009 жылы қазан айында Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға сапары барысында қол қойылған Стратегиялық әріптестік туралы шарт.

Қазақстан мен Түркияның ынтымақтастығы сан салалы форматта – Біріккен Ұлттар Ұйымы, Экономикалық ынтымақтастық ұйымы, Ислам конференциясы ұйымы, Азиядағы өзара ықпалдастық пен сенім шаралары жөніндегі кеңес, Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесі, Түркітілдес мемлекеттер мәдениет министрлерінің Тұрақты кеңесі – ТҮРКСОЙ және басқа бірлестіктер шеңберінде ойдағыдай дамып келеді.

Экономикалық салада да біздің елдеріміздің арасында кең көлемді ынтымақтастық жолға қойылған. Бүгін Қазақстанда түрік капиталының қатысуымен бір жарым мыңнан астам кәсіпорын жемісті жұмыс істеп жатыр. Түрік компаниялары Қазақстанның

Kanat Saudabayev
Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Sekreteri
ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki İlk Büyükelçisi

KÖKÜ DERİN AKRABALIK

Bundan yirmi yıl öncesinde zamanımızın yüce evladı Nursultan Abişulı Nazarbayev'in girişimi ve yönetimi altında Kazakistan bağımsızlığını ilan etti ve egemen bir devlet olarak dünyaya kendini tanıttı. Yeni devlet kurmak, onun ekonomisini kalkındırmak, halkımızın sosyal geçim düzeyini yeni bir seviyeye yükseltmek elbette kolay olmamıştır. Fakat Devlet Başkanımızın mükemmel politikası sayesinde Kazakistan o dönemdeki "dar yol, kaygan geçitleri" aşarak, itibarlı konuma gelip büyük başarıya ulaştı.

Bugün Kazakistan temelleri sağlam, ekonomisi gelişen, dünyada itibar sahibi olan ve bağımsızlığının 20'nci yılında ülkemiz elde ettiği başarılarla haklı olarak gururlanan bir devlettir.

Kazakistan bağımsızlığını ilan ettiğinde onu ilk olarak tanıyan ülkenin Türk Dünyasının o dönemdeki bağımsız tek devleti kardeş Türkiye olduğunu iyi biliyoruz ve bunu hiçbir zaman unutmayacağız. Ayrıca, bağımsızlık ilanıyla birlikte Kazakistan dış dünyayla diplomatik ilişkiler kurmaya başladığında, kurucu Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in özel talimatıyla dış siyaset alanındaki ilk çalışmama da Türkiye Cumhuriyeti'nde Kazakistan'ın Büyükelçisi olarak başladım. Böylece, Kazak devletinin ilk Büyükelçiliği Ankara'da bayrağını yükseltti. Burada kendime yeni bir ortam ve yeni dostlar edindim.

Bu dostluk ve birliğe atılan tarihi adım, istikrarlı ilişkilerimizin sağlam temelini oluşturmuştur. Bağımsız genç Kazakistan vücut bulup, devlet olarak kurumlaşmasında Türk kardeşlerimizin desteği, içtenliği ve dosdoğru yardımlaşması da tartışılmaz.

Günümüzde Kazak ve Türk halkları arasındaki derin tarihi ve kültürel ilişkilere dayanarak kurulan işbirliğimiz karşılıklı anlayış ve yarar temelinde gelişmektedir. Halklarımız arasındaki sarsılmaz dostluk Kazakistan-Türkiye arasındaki sıkı siyasi diyalog, aramızdaki verimli ekonomik ve kültürel ilişkilerin karşılıklı yarara dayalı stratejik ortaklığa dönüştürülmesine imkân verdi.

Bunun en bariz göstergesi, Ekim 2009 tarihinde Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye ziyareti sırasında imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması olmuştur.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki işbirliği çok alanlı formatta; Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Dili Konuşan Ülkeler Kültür Bakanları Konseyi-TÜRKSOY ve diğer ortaklıklar çerçevesinde başarıyla gelişmektedir.

Ekonomik alanda ülkelerimiz arasındaki işbirliği geniş kapsamlı olarak sürdürülmektedir. Günümüzde Kazakistan'da Türk sermayesinin iştirakiyle 1500'den fazla şirket çalışmalarına başarıyla devam etmektedir. Türk firmaları Kazakistan'ın yeni başkenti Astana'nın inşasına etkin katıldı. Türkistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve Kazak-Türk Liselerinin faali-

жаңа елордасы – Астананың құрылысына белсене қатысты. Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің, Сүлейман Демирел атындағы университеттің, қазақ-түрік лицейлерінің қызметі - білім беру саласындағы қатынастарымыздың үлгісі болып табылады.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың бастамасымен Қазақстанның жас та жауһар Елордасы Астананың төрінде Ататүріктің ескерткіші орнатылды. Түрік поэзиясының негізін қалаушылардың бірі Юнус Эмре атындағы Түрік мәдени орталығы ашылды. Сонымен қатар түркі халықтарының алдында сіңірген ерен еңбегі үшін Анкараның орталығында Қазақстанның Тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаевқа ескерткіш орнату жөніндегі түрік ағайындарымыздың шынайы бауырластық шешімін қазақстандықтар зор ықыласпен қабыл алды.

Міне, осының бәрі - Қазақстан мен Түркияның мызғымас достығының жарқын көрінісі.Біздің елдеріміздің алтын арқауы – ол түркі әлемі. Осыдан 14 ғасыр бұрын Түрік қағанаты атты бір мемлекеттің құрамында өмір сүрген түбіміз бір түркі екенімізді, бізді түркі әлемінің ұлы өркениеті біріктіріп тұрғанын ешқашан естен шығармаймыз.

2009 жылғы қазан айында Анкарада өткен Түркітілдес мемлекеттердің саммитінде Түркия Президенті Абдулла Гүл біздің Елбасымызды: «Нұрсұлтан Назарбаев күллі Түркі әлемінің лидері» деп құрметпен атады. Бұл біз үшін, барша қазақстандықтар үшін, ерекше мақтаныш.

Осы орайда тарихта алғаш рет түркі мемлекеттерінің ортақ Кеңесінің құрылуы бәрімізді қуантады. Атап айтқанда, Түркітілдес мемлекеттердің Парламенттік Ассамблеясының және Ақсақалдар алқасының қисынды жалғасы ретінде 2009 жылы Нахчыванда түркітілдес мемлекет басшыларының кезекті саммитінде - Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан және Түркия Президенттері Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесін (Түркі кеңесі) құру туралы келісімге қол қойылды. Ыстамбұлда осы Кеңестің хатшылығы өз жұмысын бастады. Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың ұсынысымен Астанада Түркі академиясы құрылды. Түркі кеңесінің алғашқы саммиті 2011 жылғы қазан айында Алматыда табысты өтті.

Тарихтың терең қойнауынан бастау алып, бүгінгі күнге дейін жалғасын тауып келе жатқан мәңгілік бауырластық байланыстардың осындай жарқын үлгілері мемлекеттеріміздің арасындағы ынтымақтастықтың жаңа кезеңінің дамуына игі ықпал етеді.

Бауырлас елдер - Қазақстан мен Түркия арасындағы достық пен ынтымақтастықтың ұдайы дамып, нығая беретініне кәміл сенемін.

yetleri eğitim alanındaki ilişkilerimizin örneği olarak bulunmaktadır.

Devlet Başkanımız Nursultan Nazarbayev'in girişimiyle Kazakistan'ın cevher başkenti Astana'nın başköşesinde Atatürk Anıtı dikildi. Türk şiirinin temelini kuranlardan biri Yunus Emre Türk Kültür Merkezi açıldı. Ayrıca, Türk halkları için sağlamış olduğu büyük katkılardan dolayı Ankara'nın merkezine Kazakistan'ın kurucu Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in heykelinin dikilmesi hususundaki Türk kardeşlerimizin gerçek kardeşçe kararını, Kazakistanlılar çok büyük içtenlikle kabul etmişlerdir.

Bütün bunlar Kazakistan ile Türkiye'nin sarsılmaz dostluğunun parlak görünüşüdür. Ülkelerimizin altın atkısı Türk Dünyasıdır. Bundan 14 asır önce Göktürk Kağanlığı adını taşıyan bir devletin bünyesinde varlığını sürdüren kökü bir Türk olduğumuzu, bizi Türk Dünyasının yüce uygarlığının bir araya getirdiğini unutmayacağız.

Ekim 2009 tarihinde Ankara'da gerçekleşen Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesinde, Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, bizim Devlet Başkanımızdan "Nursultan Nazarbayev bütün Türk Dünyasının lideri" diyerek saygıyla söz etti. Bu, bizim için, bütün Kazakistanlılar için fevkalade övünç.

Ayrıca, tarihinde ilk kez Türk devletlerinin ortak Konsey kurması hepimizi sevindirmektedir. Örnek olarak, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'nin ve Aksakallar Konseyi'nin doğal devamı olarak 2009 yılında Nahçıvan'da Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinde; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Devlet Başkanları Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin (Türk Konseyi) kurulmasına ilişkin Anlaşma imzalamışlardır. İstanbul'da söz konusu Konseyin Sekretaryası faaliyete başlamıştır. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in önerisiyle Astana'da Türk Akademisi kurulmuştur. Türk Konseyinin ilk Zirvesi Ekim 2011 tarihinde Almatı'da başarıyla gerçekleştirilmiştir.

Tarihin derinliklerinden başlayan, bugüne kadar devam eden ebedi kardeşlik ilişkilerinin bunun gibi parlak örnekleri devletlerimiz arasındaki işbirliğinin yeni döneminin gelişmesine olumlu etki edecektir.

Kardeş ülkeler olan Kazakistan ile Türkiye arasındaki dostluk ve işbirliğinin daima gelişerek, pekişeceğine inancım tamdır.

Ержан Қазыханов
Қазақстан Республикасының
Сыртқы істер министрі

ТҮРКИЯ – СТРАТЕГИЯЛЫҚ ӘРІПТЕСІМІЗ

Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 20 жылдығын үлкен қуанышпен атап өтті. Кеңестер Одағы ыдырап, қазақ халқы тізгінін өз қолына алған тұста еліміздегі саяси-қоғамдық, әлеуметтік-экономикалық жағдай барынша мүшкіл еді. Кеңестік халық шаруашылығы мүлдем тоқырап, қазақ қоғамы әлеуметтік қақтығыстардың табалдырығында тұрған кез еді.

Осындай қиын кезеңде әлемдік саяси сахнада өзін паш еткен Қазақстан халықаралық қоғамдастықтың терезесі тең, сенімді мүшесі сипатына бір күнде келе қалған жоқ. Ол тұста тәуелсіздік жолына бет бұрған жаңа, жас мемлекетке деген әлемдік қауымдастықтың ұстанымы әр түрлі болды. Сенімсіздікпен үрке қарағандар да болды. Себебі жас Қазақ елі Кеңестер Одағынан қираған экономикамен қатар барша дүниенің ерекше үрейін тудырған ядролық шоқпардан да қомақты үлесін мұра етіп алды. Әлемнің жетекші мемлекеттері Қазақстанның ядролық қаруға қатысты ұстанымы мен сыртқы саяси басымдықтары қандай болмақ деген оймен еліміздің басқан әрбір қадамын жіті бақылаумен болды. Осындай аумалы-төкпелі заманда Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаевтың ерік-жігерімен және саяси қайратымен Қазақстан ядролық қарудан ерікті түрде бас тарту туралы тарихи шешім қабылдап, әлем алдындағы терең жауапкершілігі мен саяси саналылығын танытты. Бұл - Қазақстанның халықаралық саясаттағы ең алғашқы жетістігімен қатар бүгінге дейін жалғасып келе жатқан жеңісті шеруінің бастамасы болды.

Көп ұзамай Қазақстан 1992 жылғы наурыз айында Біріккен Ұлттар Ұйымына (БҰҰ) толыққанды мүше болып, әлемдік мәселелерді шешуге атсалыса бастады. Жалпы адамзаттың саяси, экономикалық, әлеуметтік, ғылыми, гуманитарлық және басқа да салалардағы жетістіктерінен пайдалануға қол жеткізді.

Бүгін Қазақстан көптеген маңызды халықаралық ұйымдардың мүшесі ғана болып қоймай, өзі де бірқатар халықаралық және аймақтық ұйымдардың құрылтайшысы, игі бастамалардың ұйтқысы болып отыр.

Қазақстан Республикасы Президенті Н.Назарбаевтың сонау 1992 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясының 47-ші сессиясында ұсынған бастамасы – Азиядағы өзара ықпалдастық пен сенім шаралары жөніндегі кеңесі (АӨСШК) бүгінгі таңда толыққанды халықаралық ұйым ретінде қалыптасып келеді. Азиядағы бейбітшілік, қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз етуге қатысты көпжақты көзқарасты пысықтау жолымен ынтымақтастықты нығайтуды көздейтін Форумға бүгінгі таңда 24 мемлекет мүше, 8 мемлекет пен 3 халықаралық ұйым бақылаушы ретінде қатысады.

2010 жылғы 8 маусымда Ыстамбұлда АӨСШК-ге мүше елдердің мемлекет пен үкімет басшыларының III саммиті болып өтті. Саммит бірінші рет Қазақстаннан тыс жерде ұйымдастырылды. Саммит барысында АӨСШК-нің Хатшылығы және мүше мемлекеттер өкілдерінің артықшылықтары мен иммунитеттері туралы конвенцияға қол қойылу арқылы Азия кеңесінің негізгі институттану кезеңі аяқталды. АӨСШК III саммиті Қазақстанның және оның көшбасшысының халықаралық беделін одан әрі арттыруға үлкен үлес қосты. Осы кездесудің бары-

Yercan Kazıhanov
Kazakistan Cumhuriyeti
Dış İşleri Bakanı

TÜRKİYE, STRATEJİK ORTAĞIMIZ

Kazakistan Cumhuriyeti bağımsızlığının 20'nci yıl dönümünü büyük sevinçle kutladı. Sovyetler Birliği dağılıp, Kazak halkı kaderini kendisi tayin ettiğinde siyasi, toplumsal, sosyoekonomik durum son derece vahimdi. Sovyet ekonomisi tamamen çökmüş, Kazak toplumu ise sosyal çatışmaların eşiğine gelmişti.

Böylesine zor bir dönemde dünya siyaset sahnesinde öne çıkan Kazakistan Cumhuriyeti, uluslararası toplumun eşit ve güvenilir üyesi sıfatını bir günde kazanmış değildir. O dönemde bağımsızlık yoluna koyulan bu genç ve yeni devlete karşı dünya devletlerinin farklı yaklaşımları oldu. Güvensizlikle ürkek bakanlar da olmuştur. Çünkü genç Kazak devleti, Sovyetler Birliğinden çöken ekonomiyle birlikte, tüm dünyaya büyük korku salan büyük ölçekli nükleer silahı da miras olarak aldı. Dünyanın büyük devletleri Kazakistan'ın nükleer silahlara ilişkin tutumu ile dış siyaset önceliğinin ne şekilde olacağı fikriyle ülkemizin attığı her adımı sıkı bir merakla takip etti. Böylesine değişken bir dönemde kurucu Devlet Başkanımız Nursultan Nazarbayev'in iradesi ve siyasi gayretiyle Kazakistan nükleer silahtan özgür iradesiyle vazgeçme konusunda tarihi kararı alarak, dünyaya karşı büyük sorumluluğu ile siyasi bilinçliliğini sundu. Bu karar Kazakistan'ın uluslararası siyasetteki ilk başarısı olmasının yanı sıra, günümüzde de devam ettirdiği başarılı yürüyüşün ilk adımı olmuştur.

Çok uzatmadan, Kazakistan Mart 1992 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na (BMT) tam üye olup, dünya çapındaki sorunların çözümü konusunda çalışmaya başladı. İnsanlığın siyasi, ekonomik, sosyal, bilimsel, insani ve diğer alanlardaki başarılarından faydalanmaya başladı.

Günümüzde Kazakistan birçok önemli uluslararası kuruluşa üye olmakla birlikte, kendisi pek çok uluslararası ve bölgesel kurumun kurucusu ve olumlu başlangıçların öncüsüdür.

1992 yılında BM Genel Kurulu 47'nci toplantısında Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev tarafından önerilen Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK-CICA) günümüzde tam teşekküllü bir uluslararası kuruluş sıfatıyla faaliyetine devam etmektedir. Asya'da barış, güvenlik ve istikrarın sağlanmasına katkı yapmaya ilişkin çok taraflı bakış açısı oluşturmayı hedefleyen bu forumun 24 üyesi bulunmakta, 8 devlet ile 3 uluslararası kuruluş gözlemci sıfatıyla katılım sağlamaktadır.

8 Haziran 2010 tarihinde, İstanbul'da AİGK/CICA Devlet ve Hükümet Başkanları III. Zirvesi düzenlenmiştir. Zirve ilk kez Kazakistan dışında gerçekleştirilmiştir. Zirvede AİGK/CICA Sekretaryası ve üye devlet temsilcilerinin Ayrıcalık ve Bağışıklıklarına ilişkin Konvansiyonun imzalanmasıyla forum, temel kurumsallaşma dönemini tamamlamıştır. AİGK/CICA III. Zirvesi Kazakistan'ın ve onun fikir babasının uluslararası itibarının artmasına büyük katkı sağlamıştır. Söz konusu zirvede, 2010–2012 Dönem Başkanlığı görevini Kazakistan'dan ilk kez Türkiye Cumhuriyeti devralmıştır. Türkiye bu kuruluşun uluslara-

сында 2010-2012 жылдарға төрағалық Кеңестің тарихында бірінші рет Қазақстаннан Түркия Республикасына табыс етілді. Түркия Кеңестің халықаралық беделінің артуына барынша күш салуда.

2010 жылы Қазақстан Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына (ЕҚЫҰ) төрағалық етті. Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалығы мағыналы іс-шараларға толы болды. Меніңше, төрағалық атқарған ең маңызды шаруа Президент Н.Назарбаевтың бастамасымен 11 жылдық үзілістен кейін Астанада 2010 жылғы 1-2 желтоқсанда өткен ЕҚЫҰ саммиті болды. Қазақстан Ұйымның қызметіне жаңаша серпін қоса білді. Оның назарын өркениеттер үнқатысуын нығайтуға, Орталық Азияның экономикалық және экологиялық проблемаларына аударды. Кездесу қорытындылары бойынша Астана декларациясы қабылданды. Ол ЕҚЫҰ дамуының жаңа қырын - Еуроатлантикалық және Еуразиялық қоғамдастыққа біртұтас және бөлінбейтін қауіпсіздік тұрғысынан келу бағытын айқындап берді.

Қазақстан 2011-2012 жылдары Ислам ынтымақтастығы ұйымында (ИЫҰ) төрағалық міндетін аса үлкен жауапкершілікпен атқаруда. Қазақстан ИЫҰ-ға төрағалығы барысында Шығыс пен Батысты жақындастыру саясатын жалғастыруда. Сондай-ақ Қазақстан төрағалығы әлемде исламофобияның таралуына қарсы тұрып, жаһандық және аймақтық қауіпсіздіктің нығаюына ықпал етуге күш салуда. Төрағалық шеңберіндегі жұмыстың маңызды аспектісі - антиядролық қызметі болып табылады. Аталған басымдықтардың барлығы адамзаттың XXI ғасырда дамуына тікелей әсер ететін көкейкесті мәселелер болып табылады.

Елбасымыздың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының 2006 жылы Анталияда өткен саммитінде көтерген бастамасымен және Қазақстанның қажыр-қайратының арқасында 2009 жылы Нахчыванда Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан және Түркия тарихи маңызы зор құжатқа - Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесін (Түркі кеңесі) құру туралы келісімге қол қойды. Ұйым, аты айтып тұрғандай, тарихи тамырлас, мәдени сабақтас түркітілдес мемлекеттердің арасында мәдени байланыстармен қатар экономикалық ынтымақтастықты да нығайтуды көздейді. Түркітілдес мемлекеттер басшыларының 2010 жылғы Ыстамбұлда өткен 10-шы саммитінде жаңа Ұйымның Бас хатшылығы құрылды. 2011 жылғы 20-21 қазанда Алматыда өткен Түркі кеңесінің бірінші саммитінде бауырлас елдердің экономикалық, мәдени және гуманитарлық салаларда терең де баянды ынтымақтастығына арқау боларлық бірқатар маңызды шешімдер қабылданды.

Түркия Республикасы жоғарыда аталған халықаралық іс-шараларда әрқашан Қазақстанға белсенді түрде қолдау көрсетіп, қазақ бастамаларының жүзеге асуына барынша үлес қосып келеді.

Түркия мемлекеті Нұрсұлтан Назарбаевтың түркі елдерін біріктірудегі қажырлы еңбегін бағалап, түркі әлемінің көшбасшысы деген атаққа лайық деп таныды. Анкара қаласында Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаевтың ескерткіші ашылды. Бұл – түрік халқының қазақтың бірегей тұлғасы, Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаевқа құрметі. Елбасымызға көрсетілген құрмет – Қазақ еліне құрмет.

Түркия мен Қазақстан - маңызды жаһандық, аймақтық мәселелер бойынша мүдделері ортақ, халықаралық ұйымдар шеңберінде ұстанымдары келісімді, екіжақты саяси-экономикалық қатынастары екпіндеп даму үстіндегі стратегиялық әріптес мемлекеттер. Қазақ пен түрік – түбі бір туысқан халық. Тәуелсіздік алған сәтімізде қазақты бауыр тұтып, Қазақ елінің дербестігін бірінші болып танып, алдымен Түркия құттықтады. Тәуелсіз Қазақ елімен іскерлік, экономикалық байланыс орнатуды да алдымен Түркия елі бастап еді.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Түркиямен туысқандық қарым-қатынастың орныгуына дипломатиялық қатынастар орнатқан күннен бастап мүдделілік танытып келеді. Екі елдің арасындағы статус-кво Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға 2009 жылғы ресми сапары барысында қол қойылған Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасында Стратегиялық әріптестік туралы шартпен тұжырымдалған. Екіжақты ынтымақтастықтың стратегиялық бағыты - жылу-энергетикалық сектордағы әріптестік болып табылады. Әсіресе, бұл жерде Қазақстан Каспий тасымалдау жүйесінің (ҚКТЖ) құрылуы аса маңызды жоба боп саналады. Аталмыш жоба өндірісі ұлғайып келе жатқан, бірінші кезекте Қашаған, Теңіз кен орындарының мұнайын Ка-

rası düzeydeki itibarının artması için yoğun çaba sarf etmektedir.

2010 yılında, Kazakistan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) Dönem Başkanlığı yaptı. Kazakistan'ın AGİT Başkanlığı pek çok önemli faaliyetlerle doldu. Kanaatimce Başkanlık olarak yapılan en önemli faaliyet, 11 yıllık aradan sonra, Devlet Başkanı N. Nazarbayev'in girişimiyle Astana'da 1–2 Aralık 2010 tarihinde düzenlenen AGİT Zirvesi olmuştur. Kazakistan kurumun çalışmalarına yeni bir ivme kazandırmıştır. AGİT'in dikkatini uygarlıklar arası diyalogu geliştirmeye, Merkezi Asya'daki ekonomi ve ekoloji gibi sorunlara çekmeyi başarmıştır. Buluşma sonucunda Astana Deklarasyonu kabul edilmiştir. Deklarasyon, AGİT'in yeni bir boyutunu; Avro-Atlantik ve Avrasya toplumlarına bir bütün ve bölünmez güvenlik bakımından yaklaşma boyutunu ortaya çıkarmıştır.

Kazakistan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dönem Başkanlığını 2011–2012 yıllarında büyük bir sorumlulukla yürütmektedir. İİT Başkanlığı sürecinde Kazakistan Doğu ile Batı'yı yakınlaştırma stratejisini devam ettirmektedir. Bunun yanı sıra, Kazakistan Başkanlık sürecinde, dünyada İslamofobinin yayılmasını engellemek, küresel ve bölgesel güvenliği pekiştirmek üzere gayret göstermektedir. Başkanlık çerçevesindeki faaliyetin önemli kısmı, nükleer silah karşıtı çalışmalar olmuştur. Bahsedilen önceliklerin tümü XXI'inci yüzyılda insani kalkınmayı doğrudan etkileyen güncel sorunlardır.

Devlet Başkanımızın, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının 2006 yılında Antalya Zirvesindeki önerisi ve Kazakistan'ın çabalarıyla, 2009 yılında Nahçıvan'da Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye tarihi bir belgeyi, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin (Türk Konseyi) kurulmasına ilişkin Anlaşma'yı imzalamışlardır. Konsey, tarihi ortak, kültürü aynı, Türk dili konuşan devletler arasında kültürel ilişkilerle birlikte ekonomik ilişkileri de geliştirmeyi amaçlamaktadır. Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının, 2010 yılında, İstanbul'da düzenlenen 10. Zirvesinde, yeni kurumun Genel Sekreterliği kuruldu. 20–21 Ekim 2011 tarihinde Almatı'da gerçekleştirilen Türk Konseyi 1. Zirvesinde kardeş ülkelerin ekonomik, kültürel ve beşeri alanlarda derin ve aleni işbirliğine zemin hazırlayacak birçok önemli kararlar kabul edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti yukarıda söz edilen uluslararası etkinliklerde daima Kazakistan'ı aktif bir biçimde desteklemekte, Kazak girişimlerinin gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Türkiye Devleti, Türk devletlerinin birliğini sağlama yolunda sarf ettiği yoğun çalışmaları takdir ederek, Nursultan Nazarbayev'i Türk Dünyasının lideri unvanına layık bulmuştur. Ankara'da kurucu Devlet Başkanımız Nursultan Nazarbayev'in heykeli dikilmiştir. Bu heykel, Kazak halkının seçkin lideri, kurucu Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'e Türk halkının göstermiş olduğu saygının somut göstergesidir. Devlet Başkanımıza gösterilen saygı, Kazak halkına gösterilen saygı anlamına gelmektedir.

Türkiye ile Kazakistan; önemli küresel ve bölgesel sorunlarla ilgili hedefleri ortak, uluslararası kurumlar bünyesinde yaklaşımları aynı, ikili siyasi ve ekonomik ilişkileri hızla gelişmekte olan stratejik ortak devletlerdir. Kazak ile Türk aynı kökten gelen akraba halktır. Bağımsızlığımızı ilan ettiğimizde, Türkiye Kazakistan'ı kardeş edinip, Kazak ülkesinin özgürlüğünü ilk tanıyan ve öncelikle tebrik eden ülke oldu. Bağımsız Kazak yurduyla işe, ekonomik ilişki kurmaya da öncelikle Türkiye başlamış idi.

Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Türkiye ile kardeşlik ilişkilerinin kurulmasını diplomatik temasların başladığı ilk günden hedeflemişti. İki ülke arasındaki statü, Kazakistan Cumhurbaşkanı N. Nazarbayev'in 2009 yılındaki Türkiye resmi ziyareti esnasında imzalanan Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Stratejik Ortaklık Anlaşmasıyla nihayet bulmuştur. İki taraflı işbirliğinin stratejik programı ısı-enerjisi sektöründeki ortaklık olmuştur. Bunlar arasında özellikle "Kazakistan-Hazar Ulaştırma Sistemi'nin" (KHUS) faaliyete geçirilmesi çok önemli bir projedir. Söz konusu proje, üretimi artmakta olan, öncelikle Kaşağan deniz maden yatakları petrolünün Hazar denizi üzerinden Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattıyla veya diğer petrol taşıma hatlarıyla uluslararası pazara ihracını sağlamaya yöneliktir.

Türkiye Kazakistan'ın Merkezi Asya'daki liderlik rolünü kabul etmekte ve bölgedeki önemli ortağı olarak görmektedir.

спий теңізі арқылы Баку-Тбилиси-Джейхан (БТД) жүйесімен немесе басқа да мұнай тасымалдау арналарымен халықаралық нарыққа экспорттауды қамтамасыз етуге бағытталған.

Түркия Қазақстанның Орталық Азиядағы жетекші рөлін мойындап, аймақтағы маңызды әріптесі ретінде таниды.

Екі елдің жоғарғы басшылары арасында екіжақты форматта да, көпжақты деңгейде де, атап айтқанда, БҰҰ, ИЫҰ, ЕҚЫҰ, АӨСШК, Экономикалық ынтымақтастық ұйымы, Түркі кеңесі және басқа ұйымдар шеңберінде нәтижелі саяси диалог қалыптасқан. Анкара ЕҚЫҰ-да 2010 жылға төрағалыққа Астананың кандидатурасын бірауыздан қолдады. АӨСШК-нің 2010-2012 жылдарға төрағалығын қабылдауға келісе отырып, Түркия Қазақстанның бастамасына елеулі қолдау көрсетті.

Қазақстан мен Түркия арасында сауда-экономикалық, соның ішінде ҚР экономикасының басым салаларына инвестициялар тарту бойынша да ынтымақтастық жылдан жылға нығайып келеді.

Түркияның бұрынғы президенттері Тұрғыт Өзал, Сүлейман Демирел қалыптастырған осы бір туысқандық, бауырмалдық байланыстың келісті көрінісі, Түркияның Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстанға ресми сапары кезінде жаңа қырынан көрінді.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің 2010 жылы мамыр айында өткен Қазақстанға ресми сапарының шеңберінде Астанада үлкен бизнес-форум ұйымдастырылды. 400 қазақстандық және 100 түрік кәсіпкері, екі елдің мемлекеттік органдары мен ұлттық компанияларының өкілдері қатысқан Форумның қорытындысы бойынша 330 млн. АҚШ долларынан астам соманы құрайтын 30-ға жуық келісім-шартқа қол қойылды.

Қазақстан мен Түркияның экономикалық ынтымақтастығы бүгінгі таңда энергетика, көлік, денсаулық, еңбек және әлеуметтік қорғау, мердігерлік және консалтингтік қызмет, туризм, спорт, ауыл шаруашылығы, банк ісі, сақтандыру, сауда және басқа салаларды қамтиды.

Қазақстан мен Түркия арасында әскери және әскери-техникалық ынтымақтастықты дамыту бойынша табысты жұмыстар атқарылуда. Түрік тарапы ҚР Қарулы күштеріне офицерлік кадрлар даярлау мен әскери қызметшілердің біліктілігін арттыруда елеулі көмек көрсетуде. Түркияның қорғаныс өндірісі саласындағы жетекші компаниялары Қазақстанның қорғаныс өндірісі кешенін дамытуға атсалысуда.

Рухани, мәдени әріптестік те айрықша қарқынмен дами түсуде. Түркияның ұлттық көшбасшысы Ататүріктің келбетті ескерткіші Астанада бой көтерді. Бұл – қазақтың түрік ұлттық көшбасшысына көрсеткен құрметі.

Екі елдің арасында мәдени-гуманитарлық салада ынтымақтастық жоғары екпінмен дамуда. Екі тараптың шығармашылық топтармен алмасуы, ұйымдастырған мәдени шараларына өзара қатысулары қалыпты жағдайға айналған.

Білім және ғылым саласындағы өзара ықпалдасудың табысты үлгісі болып табылатын Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Алматыдағы С.Демирел атындағы университет, Жамбылдағы есептік-несиелік экономикалық колледж, 28 қазақ-түрік лицейі, «Достық» білім беру орталығы, Қазақстанда тұрып жатқан түрік азаматтарының балалары оқитын «Шахлан» бастауыш мектебін атап өтуге болады. Сонымен қатар, Ыстамбұлда 2003 жылы мамырда Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары кезінде ашылған Абай атындағы мектеп табысты қызмет көрсетуде.

Бүгінге дейін Түркия жоғары оқу орындарын 3230 Қазақстан азаматы аяқтап, 700-ден астам қазақстандық жастар жоғары білімдерін жалғастыруда.

Қарап отырсақ, екі ел арасындағы байланыстарымыз мемлекеттік органдардың қарымқатынастарымен ғана шектелмейді, жан-жақты болып келеді. Екіжақты қатынастардың нығаюына қоғамдық ұйымдар да белсене қатысуда. Екі елдің жергілікті аймақтары арасында өзара байланыстар күшеюде. Қазақстанның 10-нан астам қаласы мен облысы Түркия қалаларымен бауырластық байланыстар орнатқан. Елдеріміздің бірнеше қалалары арасында тікелей әуе қатынасы орнатылған.

Тарихи тұрғыдан қарағанда қас қағым сәтте - жиырма жылда атқарылған істер аз емес, дегенмен алда бауырлас халықтарымыздың бауырмалдығын бекіте түсетін одан да көп шаруалар бар. Қазақстан Республикасының Анкарадағы Елшілігі қолға алып, оқырманға ұсынған осы кітап қазақ-түрік достығы мен ынтымақтастығының шыңына жетуге септігін тигізетініне сенімдімін.

İki ülkenin üst düzey yöneticileri arasında hem ikili formatta hem de çok taraflı düzeyde, belirtmek gerekirse; BMT, İİT, AGİT, AİGK/CICA, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Türk Konseyi ve diğer kurumlar çerçevesinde siyasi diyalog kurumsallaşmıştır. Ankara Astana'nın AGİT 2010 Dönem Başkanlığı adaylığını desteklemiştir. Türkiye, AİGK/CICA'nın 2010–2012 Dönem Başkanlığını devralırken, Kazakistan'ın girişimini yoğun bir biçimde desteklediğini de göstermiştir.

Özellikle Kazakistan Cumhuriyeti ekonomisinin öncelikli alanlarına yatırım çekme hususunda Kazakistan ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik işbirliği alanları gün geçtikçe gelişmektedir.

Türkiye'nin eski Cumhurbaşkanları Turgut Özal ile Süleyman Demirel'in kurumsallaştırdıkları bu akrabalık, kardeşlik ilişkilerinin yeni görünüşü, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan'a yaptığı resmi ziyaret esnasında yeni yönüyle göründü.

Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Mayıs 2010 tarihinde Kazakistan'a yaptığı resmi ziyaret çerçevesinde, Astana'da kapsamlı bir İş Forumu organize edilmiştir. 400 Kazak ve 100 Türk işadamı yanı sıra, iki ülke resmi kurumları ile ulusal şirket temsilcilerinin katıldıkları Forum sonucunda 330 milyon ABD dolarından fazla tutarda yaklaşık 30 tane sözleşme imzalanmıştır.

Kazakistan ve Türkiye'nin ekonomik işbirliği günümüzde, enerji, ulaşım, sağlık, çalışma ve sosyal güvenlik, müteahhitlik ve danışmanlık hizmeti, turizm, spor, tarım, bankacılık, sigortalama, ticaret ve diğer alanları kapsamaktadır.

Kazakistan ve Türkiye arasında askeri ilişki ve savunma teknolojileri alanında işbirliğini geliştirme konusunda verimli çalışmalar yürütülmektedir. Türk tarafı KC Silahlı Kuvvetlerine subay kadrosu yetiştirme ve askeri personelin bilgi seviyesini arttırmada büyük yardım sağlamaktadır. Türkiye'nin savunma sanayi alanındaki önde gelen şirketleri Kazakistan'ın savunma sanayi tesisini geliştirmek için çalışmaktadır.

Manevi, kültürel ortaklığımız da olağanüstü hızla ilerleme kaydetmektedir. Türkiye'nin milli lideri Atatürk'ün görkemli Anıtı Astana'da boy göstermiştir. Bu Kazakların Türk halkının milli liderine olan saygısının göstergesidir.

İki ülke arasında kültürel-beşeri alanda işbirliği yüksek bir hızla gelişmektedir. İki tarafın sanatçı grupları arasında gerçekleştirilen değişim, organize edilen kültürel etkinliklere düzenli katılmaları kurumsallaşmıştır.

İlim ve eğitim alanlarındaki karşılıklı yakınlaşmanın başarılı örnekleri olarak Türkistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'ni, Almatı'daki Süleyman Demirel Üniversitesi'ni, Jambıl şehrindeki Ekonomi Koleji'ni, 28 Kazak-Türk Lisesi'ni, "Dostluk" Eğitim Merkezi'ni, Kazakistan'da yaşayan Türk vatandaşlarının çocuklarının eğitim aldıkları "Şahlan" İlkokulunu eklemek mümkündür. Bunun yanı sıra, Mayıs 2003 tarihinde İstanbul'da Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev'in Türkiye resmi ziyareti sırasında açılan Abay İlköğretim Okulu da faaliyetlerini başarıyla devam ettirmektedir.

Günümüze kadar 3230 Kazakistanlı öğrenci Türk üniversitelerinde öğrenimlerini tamamlamış olup, 700'den fazla Kazakistanlı genç ise halen öğrenim görmektedir.

Bakılırsa, iki ülke arasındaki ilişkilerimiz resmi makamlar arasındaki temaslarla sınırlı kalmayıp, çok yönlü bir biçimde ilerlemektedir. İkili ilişkilerin gelişmesine sivil toplum kuruluşları da etkin katılmaktadır. İki ülkenin yerel yönetimleri arasındaki ilişkiler güçlenmekte. Kazakistan'ın 10'dan fazla ili ve eyalet merkezi Türkiye şehirleri ile kardeşlik ilişkileri kurdu. Ülkelerimizin birçok şehirleri arasında doğrudan uçak seferleri başladı.

Tarih ölçüsüyle bakıldığında göz açıp kapamadan – yirmi yılda gerçekleştirilen işler az değil, yine de önümüzde kardeş halklarımızın kardeşliğini pekiştirecek daha çok iş var. Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliğinin el emeğiyle okurlara sunulan bu kitabın Kazak-Türk dostluğu ile işbirliğinin gerçeklerine ulaşmaya katkı sağlayacağına inanıyorum.

Ахмет Давутоғлу
Түркия Республикасының
Сыртқы істер министрі

ҚАЗАҚСТАН – ЕУРАЗИЯ КЕҢІСТІГІНІҢ ЖАРҚЫРАҒАН ЖҰЛДЫЗЫ

Бауырлас Қазақстанның тәуелсіздігін ең алғашқы болып таныған Түркия – тәуелсіздіктің 20 жылдық мерейтойында Қазақстан халқының қуанышы мен мақтанышын бөлісуде.

Тарихи мұрасы, түрлі мәдениеттерді біріктірген қоғамдық құрылымы, адами әлеуеті, табиғи ресурстары, сергек ойлаушылығы және көрегенді саясаты, сөз жоқ, Қазақстанды Еуразия кеңістігінде, сондай-ақ халықаралық қауымдастықта беделді әрі жұлдызы жарқыраған мемлекетке айналдырды.

Қазақстанның бұл табыстары Түркия үшін тосын емес. Себебі Түркия тәуелсіздікке ие болған Қазақстанмен ұдайы ықпалдастық пен ынтымақтастықты дамытты, осы тығыз әрі мазмұнды қарым-қатынастарымыз бүгінгі таңда бізді Стратегиялық әріптестік деңгейіне көтерді.

Түркия ортақ мәдениет пен кеңістікті бөлісетін бауырлас Қазақстанмен ынтымақтастығына әрқашан үлкен маңыз беруде. Елдеріміз Еуразияның Шығысы мен Батысын бір-бірімен байланыстырған, біреуі Каспий теңізінің солтүстігінен, екіншісі оңтүстігінен өтетін екі маңызды жол торабында орналасқан.

Ортақ құндылықтарымыз бен осы ерекше географиялық орналасуымыз біздерге ең алдымен саяси, экономикалық және мәдени саламен бірге барлық салалардағы ынтымақтастықтың көкжиегін кеңейтеді, сонымен бірге жауапкершілік те жүктейді. Түркия да, Қазақстан да жауапкершіліктен қашпай, халықаралық, сондай-ақ аймақтық ұйымдар шеңберінде осы бағытта көптеген бастамаларға ұйытқы болды.

Қазақстанның Еуразия кеңістігінде маңызды бір ойыншы болуы ынтымақтастық перспективаларымыздың кеңеюіне жол ашты.

Қазақстанның, әсіресе соңғы кезеңде қол жеткізген экономикалық дамуы қызығушылық тудырады. Түркия да Қазақстанның экономикалық жағынан көтерілуіне қолынан келгенше қолдау көрсетуде. Түрік фирмаларының Қазақстанға инвестициясы 2 миллиард АҚШ долларын құрап, екіжақты тауар айналымы 3 миллиард АҚШ долларынан асты. Түрік мердігерлік фирмаларының Қазақстанда өткен 20 жылда жүзеге асырған жобаларының жалпы сомасы 14 миллиард АҚШ долларына жуықтайды.

Еуразия аймағында барлық салада бұдан да біртұтас болуға қажеттілік бар. Бауырлас елдердің ықпалдастық пен бірлікте болуы және осы арқылы бетпе-бет келген проблемаларды шешуі бізді әрқашан қуантады.

Түркітілдес мемлекеттердің арасындағы ынтымақтастық пен ықпалдастықты күшейтуге Қазақстан үлкен үлес қосуда. 2009 жылы қабылданған Нахчыван келісімімен құрылған Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастық кеңесінің 2011 жылғы 20-21 қазанда Алматыда ұйымдастырылған бірінші саммиті көпжақты ынтымақтастықтың маңызды бір межесі болып табылады.

Осы орайда бауырлас елдердің барлық саладағы құндылықтарының жинақталып әлемдік деңгейде пайдалануға ұсынылуы тұрғысында Қазақстанда қызмет ететін Түркі академиясының маңызы зор болмақ.

Бай тарих пен мәдени мұраны бөлісетін Қазақстанның тәуелсіздігінің 20 жылдығымен шын көңіліммен құттықтаймын, бауырластық негіздегі қарым-қатынасымыздың одан әрі тереңдеуі үшін ізгі ниетімді білдіремін.

Ahmet Davutoğlu
Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Bakanı

KAZAKİSTAN, AVRASYA COĞRAFYASINDA BİR YILDIZ ÜLKEDİR

Kardeş Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olan Türkiye, bağımsızlığının 20'nci yıldönümünde Kazakistan'ın haklı sevincini ve gururunu paylaşmaktadır.

Tarihi birikimi, farklı kültürleri birleştiren toplumsal yapısı, insan potansiyeli, doğal kaynakları, sağduyulu ve ileri görüşlü yönetimi, Kazakistan'ı Avrasya coğrafyasında ve uluslararası toplumda saygınlığı ve önemi yadsınamaz bir yıldız ülke haline getirmiştir.

Kazakistan'ın bu başarıları Türkiye'den bakıldığında şaşırtıcı değildir. Türkiye bağımsızlığını kazanmasından bu yana Kazakistan'la sürekli gelişen bir dayanışma ve işbirliği içinde olmuş, yoğun ve kapsamlı ilişkilerimiz bizi bugün Stratejik Ortaklık seviyesine taşımıştır.

Türkiye, ortak kültürü ve coğrafyayı paylaştığı kardeş Kazakistan ile işbirliğine her zaman büyük önem vermiştir. Ülkelerimiz Avrasya'nın Doğusunu ve Batısını birbirine bağlayan, biri Hazar Denizi'nin Kuzeyinden, diğeri Güneyinden geçen iki önemli iletişim hattı üzerinde yer almaktadır.

Ortak değerlerimiz ve bu istisnai coğrafi konumlarımız bizlere başta siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere her alanda geniş işbirliği imkânları sunarken, aynı zamanda sorumluluklar da yüklemektedir. Gerek Türkiye, gerek Kazakistan sorumluluk almaktan hiçbir zaman kaçınmamış ve bölgelerindeki uluslararası ve bölgesel kuruluşlar içinde bu yönde çeşitli girişimlere öncülük etmişlerdir.

Kazakistan'ın Avrasya coğrafyasında önemli bir oyuncu haline gelmesi, işbirliği perspektifimizi daha da geniş alanlara yaymıştır.

Kazakistan'ın bilhassa son dönemde kaydettiği ekonomik gelişme dikkat çekicidir. Türkiye'de Kazakistan'ın ekonomik kalkınmasına elinden gelen desteği vermektedir. Türk firmalarının Kazakistan'daki yatırımları 2 milyar Dolar seviyesine ulaşmış, ikili ticaret hacmimiz 3 milyar Doları aşmıştır. Türk müteahhitlik firmalarınca Kazakistan'da geride kalan 20 yılda üstlenilen projelerin toplam değeri 14 milyar Dolar civarındadır.

Avrasya bölgesinde her alanda daha fazla bütünleşmeye ihtiyacımız bulunmaktadır. Kardeş ülkelerin dayanışma ve birlik içinde olmaları ve bu sayede karşı karşıya kaldıkları sorunların üstesinden gelmeleri bizi daima memnun etmiştir.

Türk Cumhuriyetleri arasındaki işbirliği ve dayanışmanın güçlendirilmesine Kazakistan büyük katkılar sunmaktadır. 2009 yılında akdedilen Nahçıvan Anlaşması ile kurulan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin 20–21 Ekim 2011 tarihlerinde Almatı'da düzenlenen ilk Zirve Toplantısı, çok taraflı işbirliğimiz bakımından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Bu kapsamda, Kazakistan'da faaliyet gösterecek Türk Akademisi, kardeş ülkelerin her alandaki birikimlerinin kayıt altına alınarak, dünyanın istifadesine sunulması bakımından önem taşımaktadır.

Zengin bir tarihi ve kültürel mirası paylaştığımız Kazakistan'ın bağımsızlığının 20'nci yıldönümünü en halisane duygularımla tebrik ediyor, kardeşlik temelindeki ilişkilerimizin daha da derinleştirilmesine yönelik en içten temennilerimi sunuyorum.

Жансейт Түймебаев
Қазақстан Республикасының
Түркия Республикасындағы
Төтенше және Өкілетті Елшісі

ТҮБІ БІР ТҮРКИЯ: ТОҒЫСҚАН 20 ЖЫЛ

2011 жылы Қазақстан тәуелсіздігінің 20 жылдығын үлкен мерекемен атап өтсек, биыл Қазақстан тәуелсіздігін жариялаған сәтте әлемде бірінші еліміздің егемендігін таныған және алғашқылардың бірі болып Алматыда елшілігін ашқан Түркиямен дипломатиялық қатынастарымыздың 20 жылдық мерейтойы аталып өтілуде.

Сонау 1992 жылғы 2 наурыздан бастау алған Қазақстан мен Түркия арасындағы дипломатиялық қатынастар осы жылдар ішінде екі бауырлас ел арасындағы достық пен бірлікке негізделген байланыстарға айналып, тұрақтылық сипатындағы стратегиялық әріптестік деңгейіне көтерілді. Сондықтан осы 20 жылдық мерзім ішінде Қазақстанның еңсесін көтеріп, егемен ел болып қалыптасуына тамыры тереңде жатқан туысқан түрік бауырларымыздың қолдауы мен тілеулестігінің ықпал еткені даусыз.

Негізінде, Қазақстан мен Түркия арасындағы жоғары деңгейдегі байланыстар Қазақстан тәуелсіздігін жарияламас бұрын басталған болатын. Сол кездегі Түркия Республикасының Президенті Тұрғыт Өзалдың Қазақстанға тұңғыш сапары 1991 жылғы 14-15 наурызда ұйымдастырылды. Сапар барысында Қазақ Советтік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасында ынтымақтастық келісіміне қол қойылды. Содан соң Түркия Президенті Тұрғыт Өзалдың шақыруымен 1991 жылғы 25-29 қыркүйекте Қазақ Советтік Социалистік Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға сапары ұйымдастырылды. Бұл өз кезегінде түркітілдес мемлекеттер тарихында президент деңгейіндегі Түркияға алғашқы рет жасалған ресми сапар болды.

Ал, тәуелсіздікке қол жеткізгеннен кейін Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға ресми сапары 1992 жылдың қазан айында ұйымдастырылып, оның барысында Қазақстан Елшілігінің ашылу салтанаты өтті. Өз кезегінде Түркия Президенті Тұрғыт Өзал тәуелсіз Қазақстанға 1993 жылдың сәуір айында ресми сапармен келіп, Жоғарғы кеңесте сөз сөйлеген болатын.

Сол кезден бері жоғары деңгейдегі өзара ресми сапарлар бауырлас екі ел арасындағы достық пен ынтымақтастықтың ұдайы дамып, нығаюына үлкен септігін тигізуде. Тарихи тұрғыдан алғанда аз ғана уақыт ішінде елдеріміз арасындағы қатынастар өзара сенімнің биік дәрежесіне көтерілді. Жемісті ынтымақтастықтың айқын нәтижесі ретінде Қазақстан мен Түркия арасындағы стратегиялық әріптестік қатынастар достық, бауырластық және сындарлы диалог бағытында дамуда. Мұның жарқын дәлелі ретінде Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға 2009 жылғы қазандағы ресми сапары барысында қол қойылған Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Стратегиялық серіктестік туралы шартты айта аламыз.

Қазақстанмен тарихи байланысы тереңде жатқан

Canseyit Tüymebayev
Kazakistan Cumhuriyeti'nin
Türkiye Cumhuriyeti
Nezdindeki Büyükelçisi

KÖKÜ AYNI TÜRKİYE: KAVUŞULAN 20 YIL

2011 yılındaki Kazakistan'ın bağımsızlığının 20'nci yıl dönümü vesilesiyle büyük kutlamalarla geçirdiysek, bu yıl da, Kazakistan bağımsızlığını ilan ettiği anda ülkemizin egemenliğini dünyada ilk olarak tanıyan ve ilklerden biri olarak Almatı'da Büyükelçiliğini açan Türkiye ile diplomatik ilişkilerin başlatılmasının 20'nci yılı vesilesiyle kutlamalarla geçirmekteyiz.

2 Mart 1992'de başlayan Kazakistan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler, bu yıllar içinde, iki kardeş ülke arasındaki dostluk ile birliğe temel olan ilişkilere dönüşüp, istikrarlı bir şekilde stratejik ortaklık seviyesine yükseldi. Dolayısıyla, bu 20 yıllık dönem içinde, Kazakistan'ın; durumunu düzelterek, egemen ülke olarak kurumsallaşmasını sağlamasına, kökü ezele uzanan akraba Türk kardeşlerimizin desteği ile dualarının sağladığı katkı tartışılmaz.

Esasında, Kazakistan ile Türkiye arasındaki yüksek seviyeli ilişkiler Kazakistan bağımsızlığını ilan etmeden önce başlamıştı. O dönemdeki Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kazakistan'a ilk ziyareti 14–15 Mart 1991'de düzenlenmişti. Ziyaret sürecinde, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında işbirliği anlaşmasına imza atıldı. Sonraki zamanlarda, Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın davetiyle, 25–29 Eylül 1991'de, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye ziyareti düzenlendi. O dönemde, devlet başkanı düzeyinde Türkiye'ye düzenlenen bu ziyaret, Türk dili konuşan ülkeler tarihindeki ilk resmi ziyaret oldu.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye resmi ziyareti, bağımsızlığa kavuşulduktan sonra, 1992 yılının Ekim ayında düzenlendi. Bu ziyaret sürecinde, Kazakistan Büyükelçiliğinin açılış töreni yapıldı. Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal, o dönemde, 1993 yılının Nisan ayında, bağımsız Kazakistan'a resmi ziyaretle, Yüksek Meclis'te konuşma yapmıştı.

O dönemden beri yüksek seviyedeki karşılıklı resmi ziyaretler kardeş iki ülke arasındaki dostluk ve işbirliğinin sürekli ilerleyip, gelişmesine büyük katkı sağlamakta. Tarihi bakımdan değerlendirildiğinde az bir zaman içinde ülkelerimiz arasındaki ilişkiler karşılıklı güvenin yüksek derecesine yükseldi. Verimli işbirliğinin açık sonucu olarak, Kazakistan ile Türkiye arasındaki stratejik ortaklık ilişkileri dostluk, kardeşlik ve kritik diyalog yolunda gelişmekte. Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in, 2009 yılı Ekim ayında, Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret sürecinde imzalanan Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı bunun parlak delili olarak söyleyebiliriz.

Kazakistan ile tarihi ilişkileri çok eskilere dayanan Türkiye, bugün de, ülkemizin Avrasya kıtasındaki önemli ve güvenilir ortağıdır. İki ülke arasındaki iki taraflı ilişkilerin hızlı gelişimi ve Kazakistan ile Türkiye yaklaşımlarının benzerliği çok taraflı işbirliği konularının geniş kapsamına uygun olarak karşılıklı anlayış sağlamaya temel olmaktadır. Bu işbirliği Birleşmiş

Түркия бүгінде еліміздің Еуразия құрлығындағы маңызды әрі сенімді әріптесі. Екі ел арасындағы екіжақты қатынастардың қарқынды дамуы, Қазақстан мен Түркия ұстанымдарының ұқсастығы көпжақты ынтымақтастық мәселелерінің кең ауқымы бойынша өзара түсіністікті қамтамасыз етуге негіз болуда. Бұл ынтымақтастық Біріккен Ұлттар Ұйымы, Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы, Азиядағы өзара ықпалдастық пен сенім шаралары жөніндегі кеңес, Ислам ынтымақтастығы ұйымы, Түркі кеңесі, ТҮРКСОЙ және басқа бірлестіктер шеңберінде ойдағыдай дамып келеді. Атап айтқанда, 1992 жылы Қазақстан Президенті АӨСШК-ні құру жөнінде бастама жасаған сәттен бері Түркия осы үдерістің белсенді стратегиялық қатысушысы болып отыр. Оның АӨСШК-ге төрағалығы – екі бауырлас мемлекеттің ынтымағы мен жарастығының жарқын көрінісі.

Түркия басшылығы Қазақстанның Түркі кеңесін құру идеясын іске асырудағы маңызды рөлін, сондай-ақ Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың бастамасымен Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастық кеңесі, Парламенттік ассамблея, Ақсақалдар алқасы, Астанада Түркі академиясы құрылғанын жоғары бағалайды. Бұл ретте Анкара түркітілдес мемлекеттермен ортақ тіл, дін, тарихи және мәдени құндылықтарға негізделген қатынастарды одан әрі тереңдетуді және жалпытүркілік интеграция үдерісін нығайтуды қуптайды.

Қазақстан мен Түркияның өңірлік және халықаралық деңгейдегі ынтымақтастығының жылдан жылға артуының көрсеткіштері ретінде Түркияның 2010 жылы ЕҚЫҰ шеңберінде және 2011 жылы Қазақстанның ИЫҰ-ға төрағалығына пәрменді қолдау көрсетуін атап өту қажет. Бұл да түбі бір түрік ағайындарымыздың ізгі ықыласының айқын көрсеткіші. БҰҰ шеңберінде де сындарлы ынтымақтастық өз жалғасын табуда.

Екі ел арасындағы қарым-қатынасты нығайтуға парламентаралық ынтымақтастық та өзінің лайықты үлесін қосуда. Парламенттердің депутаттық достық топтары арасындағы байланыстарды одан әрі жандандыруға көңіл бөлінуде. 2011 жылғы қарашада ҚР Парламенті Сенатының төрағасы Қайрат Мәмидің Түркияға ресми сапары ұйымдастырылып, еліміз тәуелсіздігінің 20 жылдығына орай Невшехир қаласында Қазақстан даңғылы ашылды. 2012 жылғы қыркүйек-қазан айларында Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Жемил Чичектің Қазақстанға сапары жоспарлануда.

Сонымен қатар, сан-салалы сауда-экономикалық байланыстар екіжақты ынтымақтастықтың маңызды аспектісі болып табылады.

Халықаралық сараптау-талдау қоғамдастығы бүгінгі Түркия мемлекетін барынша қарқынды даму үстіндегі және жаһандық дағдарысты табысты еңсеріп қана қоймай, экономикада белгілі бір табыстарға қол жеткізген, Еуропадағы экономикалық ахуалды жандандырған қозғаушы күш ретінде сипаттайды.

Соңғы жылдары табысты жүргізген экономикалық саясатының нәтижесінде түрік экономикасы әлемде 16-шы орынға және Еуропада 6-шы орынға ие. Қазіргі таңдағы Түркия үкіметінің стратегиялық мақсаты – әлемдегі мейлінше бәсекеге қабілетті елдерінің алғашқы 10-тың қатарына ену болып табылады.

Түркия Қазақстанның аймақтағы сенімді сауда-экономикалық әріптесі. 2010 жылдың қорытындысы бойынша екі ел арасындағы сауда айналымы 2,9 миллиард АҚШ долларын құраған. 2011 жылдың қорытындылары бойынша бұл цифр 3,9 миллиард АҚШ долларына жетті.

Бұл тұрғыдан қарағанда 2012 жылғы мамырда өткелі отырған Түркия Премьер-министрі Режеп Тайып Ердоғанның Қазақстанға ресми сапарының маңызы зор. Р.Т.Ердоған V Астана экономикалық форумына, сондай-ақ қазақ-түрік іскерлер форумына қатысады. Екі ел арасындағы 20 жылдық мерейтой шеңберінде ұйымдастырылатын Түркия премьер-министрінің ресми сапары қазақ-түрік әріптестігінің тереңдеуіне, екіжақты ынтымақтастықты одан әрі нығайтуға және қол жеткізілген уағдаластықтарды тиімді жүзеге асыруға жаңа серпін беретініне сенемін. Сапар барысында Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесін құру және «Жаңа синергия» бірлескен экономикалық бағдарламасына қол қою көзделуде. Олар таяудағы келешекте Қазақстан мен Түркия арасындағы сыртқы сауда көлемін 10 миллиард АҚШ долларына дейін ұлғайтуға және

Milletler Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı, İslam İşbirliği Teşkilatı, Türk Konseyi, TÜRKSOY ve diğer kuruluşlar dairesinde arzu edildiği gibi gelişmektedir. Belirtmek gerekirse, 1992 yılında Kazakistan Devlet Başkanı AİGK'nin kurulması konusunda girişimde bulunduğu andan beri Türkiye bu sistemin etkin stratejik katılımcısı olmuştur. Onun AİGK'ye başkanlığı, iki kardeş devletin işbirliği ile yakınlığının parlak görünüşüdür.

Türkiye devlet yöneticileri, Türk Konseyi'nin kurulması düşüncesinin hayata geçirilmesi konusunda Kazakistan'ın üstlendiği önemli role, aynı şekilde, Nursultan Abişulı Nazarbayev'in girişimiyle kurulan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Parlamenter Asamblesi, Aksakallar Konseyi ve Astana'daki Türk Akademisi'ne yüksek değer vermektedir. Bu defa Ankara, Türk dili konuşan ülkelerle ortak dil, din, tarih ve kültür zenginliklerine dayalı ilişkilerin daha da derinleştirilmesini ve genel anlamda Türklüğün bütünleşme sürecinin geliştirilmesini takdir etmektedir.

Kazakistan ile Türkiye'nin bölgedeki ve uluslar arası düzeydeki işbirliğinin yıllar itibariyle artışının göstergesi olarak, Türkiye'nin, Kazakistan'ın 2010 yılında AGİT'e ve 2011 yılında İİT'na başkanlığını kuvvetle destekleyişine değinmek gerekirse, kökü aynı Türk dostlarımızın içten yakınlığının açık göstergesidir. BMT çerçevesinde de kritik işbirliği kendi devamını bulmakta.

Parlamentolar arası işbirliği de, iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirme konusuna kendi liyakatli payını katmakta. Parlamentoların milletvekili dostluk grupları arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesine önem verilmektedir. 2011 yılının Kasım ayında, K.C. Parlamentosu Senato Başkanı Kayrat Mami'nin Türkiye'ye resmi ziyareti düzenlendi. Ülkemiz bağımsızlığının 20'nci yılı vesilesiyle Nevşehir'de Kazakistan Caddesi açıldı. 2012 yılının Eylül-Ekim aylarında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cemil Çiçek'in Kazakistan'a ziyareti planlanmakta.

Bununla birlikte, çok alanlı ticari ekonomik ilişkiler iki taraflı işbirliğinin önemli unsuru olarak bulunmaktadır.

Uluslar arası derecelendirme kuruluşları günümüzde Türkiye devletini; olabildiğince hızlı kalkınma yolunda olan, küresel krizi başarıyla atlatmakla kalmayıp, ekonomide belirli başarılara ulaşan ve Avrupa'daki ekonomik durumu canlandıran hareket gücü olarak tanımlamaktadır.

Son yıllarda başarıyla yürütülen ekonomi siyasetinin sonucu olarak, Türk ekonomisi dünyada 16'ncı sıraya, Avrupa'da 6'ncı sıraya yükselmiştir. Günümüzde Türkiye Hükümetinin stratejik amacı, olabildiğince, dünyada rekabet yeteneğine sahip ülkeler sıralamasının ilk 10'u arasına girmektir.

Türkiye Kazakistan'ın bölgedeki güvenilir ticari-ekonomik ortağıdır. 2010 yılı sonuçlarına göre, iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2,9 milyar ABD doları olmuştur. 2011 yılı sonuçlarına göre bu rakam 3,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2012 yılı Mayıs'ında yapılacak olan Kazakistan resmi ziyaretinin önemi büyüktür. R. T. Erdoğan V. Astana Ekonomi Forumu'na, aynı şekilde Kazakistan-Türkiye İş Forumu'na katılacak. İki ülke arasındaki ilişkilerin 20 yıllık kutlamaları çerçevesinde düzenlenecek olan Türkiye Başbakanının resmi ziyaretinin; Kazak-Türk ortaklığının derinleştirilmesine, iki taraflı işbirliğinin daha da geliştirilmesine ve imzalanan sözleşmelerin etkin olarak hayata geçirilmesine yeni ivme vereceğine inanıyorum. Ziyaret sürecinde Yüksek Düzeyli Stratejik Ortaklık Konseyi kurulması ve "Yeni Sinerji" Ortak Ekonomik Programı'nın imzalanması beklenmektedir. Bunlar yakın gelecekte Kazakistan ile Türkiye arasındaki dış ticaret hacmini 10 milyar ABD dolarına çıkarmak ve karşılıklı faaliyetin ekonomik boyutunu daha da genişletmek için güç takviyesine yöneliktir.

Ulaştırma sektörü, ülkelerimiz arasındaki karşılıklı ticaret hacmini yükseltmeye ve ticari-ekonomik ilişkileri geliştirmeye doğrudan katkı sağlayacak önemli programlardan biridir. Ticari-ekonomik işbirliğinin geliştirilmesini frenleyen ağırlıklı bir unsurun, yüklerin taşıt araçlarıyla ulaştırılması olduğu bilinmektedir.

Bu bağlamda, Kazakistan ile Türkiye arasındaki demiryolu hatlarının tamamlanarak işe başlaması gerektiğini düşünüyoruz. "Türkiye-İran" ve "İran-Türkmenistan-Kazakistan" ile "Kars-Ahılkelek-Tiflis-Bakü" demir yolları hatlarının tamamlanması; Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticaret hacminin ve

өзара іс-қимылдың экономикалық құраушысын одан әрі кеңейтуге қозғау салуға тартылған.

Біздің елдеріміз арасындағы өзара сауданың көлемін ұлғайтуға және сауда-экономикалық қатынастарды дамытуға тікелей ықпалын тигізетін мейлінше маңызды бағыттардың бірі - көлік саласы. Сауда-экономикалық ынтымақтастықты дамытуды тежеуші салмақты бір фактор – жүктердің автомобильдік тасымалдау арқылы жеткізілуі болып табылады.

Бұл орайда Қазақстан мен Түркия арасындағы темір жол магистралін жолға қою керек деп ойлаймыз. «Түркия-Иран» және «Иран-Түрікменстан-Қазақстан» және «Карс-Ахалкалаки-Тбилиси-Баку» темір жолдары магистральдерін салып бітіру Қазақстан мен Түркия арасындағы сауда айналымын және Қазақстанның энергия ресурстарын әлемдік рыноктарға тасымалдауды едәуір ұлғайтуға, сондай-ақ тасымалдау көлемін көбейтуге және тарифтерді азайтуға, Каспий аймағы мен Еуропа арасындағы тікелей көлік қатынасын қамтамасыз етуге мүмкіндік берер еді.

Жаңа авиарейстердің ашылуы да бауырлас елдердің арасын жақындата түсетін туыстық пен достық көпірлері іспеттес ынтымақтастықты нығайтуға, экономикалық ықпалдастықты күшейтуге қызмет етері анық. Қазіргі таңда Қазақстан тарапы Қазақстан мен Түркия арасында 14 рейсті, ал түрік тарапы 12 рейсті орындайды. 2011 жылғы қыркүйектен бастап, «СКАТ» авиакомпаниясы Шымкент – Ыстамбұл – Шымкент бағыты бойынша, сондай-ақ Қазақстан тарапы түркиялық «Pegasus Airlines» авиакомпаниясына Ыстамбұлдың Сабиха Гөкчен әуежайынан Алматы бағыты бойынша рейстерді орындауда.

Экономикалық саладағы әлеуетімізді кеңінен қолдану және тереңдету керек деген пікірдемін. Түрік өнеркәсібінің және тұтасымен алғанда экономикасын дамыту локомотиві болып қызмет ететін Ұйымдастырылған өнеркәсіптік аймақтарды құруда Түркия орасан зор оң тәжірибе жинақтаған. Қазақстанда түрік капиталының қатысуымен алғашқы бірлескен индустриалдық аймақты ашу жөніндегі тараптардың өзара мүдделілігі ынтымақтастықтың көкжиегін кеңейтуде. Бұл аймақ түрік бизнесінің қазақстандық рынокқа жүйелі түрде кіруіне мүмкіндік береді және біздің еліміздің қолайлы инвестициялық ахуалын жақсартуға қызмет ететін болады.

Әскери және әскери-техникалық ынтымақтастық қазіргі кезде Қазақстан мен Түркияның екіжақты қатынастарында барынша белсенді дамып келе жатқан бағыт болып саналады. Бірлескен кәсіпорын ашу туралы келісімге сәйкес Алматыда оптикалық аспаптар жасау зауытының құрылысы басталды, оның 2012 жылдың соңында аяқталуы жоспарлануда.

Екі бауырлас елдің рухани әрі достық қазығына айналған мәдени-гуманитарлық саладағы қазақстан-түрік ынтымақтастығы жоғары қарқындылығымен сипатталады. Тіліміздің, дініміздің, тарихымыздың және мәдениетіміздің ортақтығынан қуат алатын бұл бағыттағы қатынастар тараптар өкілдерінің мәдени іс-шараларға қатысуларына, шығармашылық делегациялармен алмасу практикасына, екі ел қалалары мен аймақтарының арасындағы бауырластық байланыстарды дамытуға бет алған.

Бұл бағытта түркі әлемінің өткенін, бүгінін және болашағын зерттейтін халықаралық ғылыми орталық - Астанадағы Түркі академиясының институционалдық және интеллектуалдық негізін жетілдіру, екі елдің мызғымас достығының кепіліне айналған Қ.А.Ясауи атындағы халықаралық қазақстан-түрік университеті қызметінің тиімділігін арттыру, қолданыстағы нормативтік-құқықтық база негізінде ғылым мен техника саласындағы ынтымақтастықты дамытудың маңызы зор. Анкарада Астананың мәдениет күндері, Қазақ киносының апталығы сияқты іс-шаралар ұйымдастыру да көзделуде.

Сонымен қатар, Түркиядағы қазақ диаспорасы екі ел арасындағы байланыстардың одан әрі нығаюына өзіндік үлес қосып отыр. Кезінде осында қоныс аударған қазақтарға түрік үкіметінің қомақты көмек көрсетіп, бауырларына басқанын да ұмытпаймыз. Түріктердің көпшілігі қазақ жерін атажұрт, ал Түркияны анажұрт деп есептейді.

Жалпы айтқанда, тәуелсіз тарихымыздың парағына алтын әріптермен жазылатын уақыт ішінде қазақ-түрік қатынастары маңызды оқиғаларға толы болды. Қазақстан мен Түркия халықтары өздерінің

Kazakistan'ın enerji kaynaklarının dünya piyasalarına taşınmasının bir hayli yükseltilmesine, aynı şekilde, taşıma miktarının arttırılmasına ve tariflerin azaltılmasına, Hazar havzası ile Avrupa arasında doğrudan taşıma ilişkilerinin sağlanmasına imkân verir.

Yeni hava ulaşımı yolları açılmasının da, kardeş ülkelerin arasını yakınlaştıracak akrabalık ve dostluk köprüleri gibi ilişkilerin geliştirilmesine, ekonomik yakınlaşmanın güçlendirilmesine hizmet edeceği açık. Günümüzde Kazakistan ile Türkiye arasındaki 14 uçuşu Kazakistan tarafı, 12 uçuşu Türk tarafı gerçekleştirmektedir. 2011 yılı Eylül'den başlayarak, Şımkent-İstanbul-Şımkent güzergâhında Kazakistan "SKAT" havayolu şirketinin, aynı şekilde İstanbul Sabiha Gökçen havaalanından Almatı güzergâhında Türkiye "Pegasus Airlines" havayolu şirketinin uçuşları sağlanmaktadır.

Ekonomi alanındaki potansiyelimizin geniş olarak kullanılması ve derinleştirilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Türkiye Türk sanayisini, topluca değerlendirildiğinde ekonomisini geliştiren lokomotif olarak görev yapan organize sanayi bölgeleri kurulması konusunda tarifi imkânsız iyi tecrübeler kazanmıştır. Tarafların Kazakistan'da Türk sermayesinin katılımıyla ilk ortak sanayi bölgesinin açılması yönündeki karşılıklı hedefleri işbirliği ufkunu genişletmektedir. Bu bölge Türk özel sektörünün Kazakistan piyasasına sistemli olarak girişine imkân verecek ve bizim ülkemizin elverişli yatırım ortamının iyileştirilmesine hizmet edecektir.

Günümüzde askeri ve askeri-teknik işbirliği, Kazakistan ile Türkiye'nin iki taraflı işbirliğinde, olabildiğince etkin gelişmekte olan programlardan biri sayılmaktadır. Ortak fabrika açılması konusundaki anlaşmaya uygun olarak Almatı'da optik araçlar yapan fabrika inşaatına başlandı, bunun 2012 yılı sonunda tamamlanması planlanmakta.

İki kardeş ülkenin manevi dostluk bağına dönüşen kültürel-beşeri alandaki Kazakistan-Türkiye işbirliği gösterdiği yüksek ivme ile tanımlanmaktadır. Dilimizin, dinimizin, tarihimizin ve kültürümüzün ortaklığından kuvvet alan bu alandaki ilişkiler; taraf temsilcilerinin karşılıklı kültürel faaliyetlere katılmaları, sanat topluluklarının değişimi uygulaması ve iki ülke şehirleri ile bölgeleri arasındaki kardeşlik ilişkileri ile gelişmeye yüz tutmuştur.

Bu alanda Türk dünyasının geçmişini, bugününü ve geleceğini araştıran uluslar arası bilim merkezi olan Astana'daki Türk Akademisi'nin kurumsal ve entelektüel temellerinin güçlendirilmesi, iki ülkenin sarsılmaz dostluğunun kefiline dönüşen H. A. Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin çalışmalarındaki verimliliğin arttırılması ve geçerli olan hukuki yapı temelinde bilim ve teknik alanındaki işbirliğinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ankara'da Astana kültür günleri ve Kazak filmleri haftası gibi faaliyetler düzenlenmesi de beklenmektedir.

Aynı zamanda, Türkiye'deki Kazak diasporası da iki ülke arasındaki ilişkilerin artmasına değerli pay katmaktadır. Burada yerleşen Kazaklara zamanında Türk Hükümetinin kapsamlı yardım sağladığını, bağrına bastığını da unutmayacağız. Türklerin pek çoğu Kazak ülkesini ata yurt, Türkiye'yi ana yurt olarak bilmektedir.

Genelleştirecek olursak, bu dönem içinde, Kazak-Türk ilişkileri bağımsızlık tarihimizin sayfalarına altın harflerle yazılacak önemli olaylarla doludur. Kazakistan ile Türkiye halkları, kendilerinin dostluğu ile birliğini açıkça ispatlayarak, ezeli maksatlarına uygun şekilde bu yolda söz edilir başarılara ulaşıp, stratejik gelişme dönemine cesaretle adım atmıştır.

Bu bağlamda, iki kardeş ülkenin dostluğu ile işbirliğini sürekli geliştirip, stratejik ortaklık temelini atan Nursultan Nazarbayev olduğunu özellikle belirtmek lazım. K.C. Devlet Başkanı N. Nazarbayev bir konuşmasında *"Kader bizi dünyanın her köşesine dağıtmış olmakla birlikte, biz kökü aynılar olduğumuzu, bir ananın karnından üretiğimizi unutmayacağız"* demişti.

Devlet Başkanımızın Kazak-Türk işbirliği ile Türk dünyasının yakınlaştırılmasındaki fevkalade emeğini Türk yöneticileri de kabul etmektedir. Bunun açık delilleri; Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Devlet Nişanı ile ödüllendirilmesi, Türk başkenti Ankara'da onun anıtının dikilmesi ve Nevşehir'de devlet başkanı adın cadde ismi olarak konulmasıdır.

Bu, Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in son yirmi yıl içinde; Kazakistan'ın, Kazak-Türk ilişkilerinin ve genel olarak Türk dünyasının iyiliği için yap-

достығы мен бірлігін айқын дәлелдей отырып, ежелгі мүдделеріне сәйкес осы жолда айтулы табыстарға қол жеткізіп, стратегиялық өрлеу кезеңіне батыл қадам басты.

Осы орайда екі бауырлас елдің достығы мен ынтымақтастығының ұдайы дамып, стратегиялық әріптестігінің негізін қалаған Нұрсұлтан Назарбаев екенін ерекше атап өту қажет. ҚР Президенті Н.Назарбаев: *«Тағдыр бізді әлемнің әр түкпіріне қоныстандырғанымен, біз түбі бір туғанымызды, бір ананың бауырынан өрбігенімізді ұмытпаймыз»* - деген болатын бір сөзінде.

Елбасымыздың қазақ-түрік ынтымақтастығына және түркі әлемін біріктірудегі ерен еңбегін түрік басшылығы да мойындайды. Мұның жарқын дәлелі - Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияның мемлекеттік орденімен марапатталуы, түрік астанасы Анкарада оның ескерткіші ашылып, Невшехир қаласында Президент атындағы көшенің ашылуы.

Бұл өз кезегінде Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың соңғы жиырма жыл ішінде Қазақстанның, қазақ-түрік қарым-қатынастарының және жалпы түркі әлемінің игілігі үшін жасаған қызметіне берілген бағалардың жиынтығы деп санаймыз. Сондықтан болса керек, Түркия Президенті Абдулла Гүл: *«Нұрсұлтан Назарбаев түркітілдес мемлекеттердің топтасуы үшін көп іс тындырды, сондықтан да Қазақстанның ғана емес, бойында түркінің қаны бар барлық халықтардың көшбасшысы болып табылады»*, - деп атап көрсетті.

Әрине осының бәрі біз үшін үлкен мақтаныш. Бауырластық байланыстардың осындай жарқын үлгілері мемлекеттеріміз арасындағы ынтымақтастықтың дамуына игі ықпал етеді деп сенемін.

Жоғарыда айтып өткенімдей, екі бауырлас ел үшін биыл айтулы жыл. Осы орайда дипломатиялық қатынастарымыздың 20 жылдығы құрметіне бірқатар түрік қайраткерлері марапатқа ұсынылып, Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың жарлығымен берілген «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 20 жыл» мерейтойлық медальдарымен наградталды. Кезінде Елбасымыз *«Жүзден жүйрік, мыңнан тұлпар - жүйріктің де жүйрігі бар. Қазақстан тәуелсіздігін бірінші болып таныған сәттен бастап, күні бүгінге дейін еліміздің өркендеуіне ыстық ілтипат білдірген Түркияның күллі халқын марапаттаудың артығы болмас»* - деген болатын.

Жоғары марапатқа ие болғандар қатарында Түркияның 9-шы Президенті Сүлеймен Демирел, Түркия парламентінің бұрынғы төрағасы Көксал Топтан, ТР Премьер-министрінің орынбасары Бекир Боздағ, ТР Президенті әкімшілігінің басшысы Мұстафа Исен, ТР Сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлу, ТР Мәдениет және туризм министрі Ертуғрул Гүнай, ӘДП төрағасының орынбасары Хүсейн Челик пен ӘДП Бас хатшысы, қазақстан-түрік парламенттік достық тобының төрағасы Халюк Ипек бар.

Осы мерейтойлы жылы жоспарланған екіжақты жоғары деңгейлі, атап айтқанда, Елбасымыздың Түркияға, Түркия Премьер-министрі Р.Т.Ердоғанның және Түркия Парламентінің төрағасы Жемил Чичектің Қазақстанға ресми сапарлары қазақ-түрік достық дәнекерлерінің тереңдеуіне серпін беріп, екіжақты ынтымақтастықтың көкжиегін одан әрі кеңейтуге жол ашары анық.

Бауырластық байланыстардың осындай жарқын үлгілері мемлекеттеріміз арасындағы ынтымақтастықтың дамуына игі ықпал етеді деп сенемін. Тұтасымен айтқанда, өзара түсіністік пен сенім негізінде қанатын кеңге жайып келе жатқан екі ел ынтымақтастығының әлеуеті мен келешегі зор және де әріптестік пен ізгілік рухында одан әрі де халықтарымыздың игілігі үшін дами бермек.

Бауырлас Қазақстан мен Түркия арасындағы ынтымақтастықтың әрқашан жоғары деңгейде дамуына барлық мүмкіндік бар және әлеуеті зор деп санаймын.

tığı hizmetlere verilen değerlerin toplamıdır diye umut ediyoruz. Bundan dolayı olsa gerek, Türkiye Devlet Başkanı Abdullah Gül: *"Nursultan Nazarbayev Türk dili konuşan ülkelerin bir araya gelmesi için çok iş yaptı. Dolayısıyla da sadece Kazakistan'ın değil, bünyesinde Türk kanı olan bütün halkların lideridir"* diyerek belirtmiştir.

Elbette bunların hepsi bizim için büyük övünç. Kardeşlik ilişkilerinin böyle parlak örneklerinin devletlerimiz arasındaki işbirliğinin gelişmesine olumlu etki edeceğine inanıyorum.

Yukarıda belirttiğim gibi, iki kardeş ülke için bu yıl, özel bir yıl. Bu bağlamda, diplomatik ilişkilerimizin 20'nci yılı vesilesiyle ödüllendirilmesi teklif edilen bir dizi Türk görevli, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in kararı ile "Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığının 20. Yıldönümü" Devlet Madalyası ile onurlandırıldı. Vaktiyle Devlet Başkanımız *"Yüzden yürük at, binden küheylan çıkar. Hızlının da hızlısı var. Kazakistan'ın bağımsızlığını ilk olarak tanıdığı andan başlayarak, bugüne değin, ülkemizin gelişmesine sıcak ilgi gösteren Türkiye'nin bütün halkını ödüllendirsek fazla olmaz"* demişti.

Yüksek ödüle sahip olanlar arasında Türkiye'nin 9'uncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye Parlamentosunun eski Başkanı Köksal Toptan, T.C. Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Mustafa İsen, T.C. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik ile AKP Genel Sekreteri ve Parlamento Kazakistan-Türkiye Dostluk Grubu Başkanı Haluk İpek var.

Bu özel yılda yapılması planlanan iki taraflı ve yüksek seviyeli ziyaretlerden bahsedilirse; Devlet Başkanımızın Türkiye'ye, Türkiye Başbakanı R. T. Erdoğan ile Türkiye Parlamentosu Başkanı Cemil Çiçek'in Kazakistan'a resmi ziyaretlerinin Kazak-Türk dostluk kaynaşmasının derinleşmesine ivme vereceği, iki taraflı işbirliğinin ufuklarını daha da genişleteceği açıktır.

Kardeşlik ilişkilerindeki parlak örneklerin devletlerimiz arasındaki işbirliğinin gelişmesine olumlu etki edeceğine inanıyorum. Açıklayacak olursak; karşılıklı anlayış ile güven temelinde genişleyerek gelmekte olan iki ülke işbirliğinin potansiyeli ve geleceği büyüktür; işbirliğimiz ortaklık ve içtenlik ruhu içinde, daha da önemlisi halklarımızın iyiliği için gelişecektir.

Kardeş Kazakistan ile Türkiye arasındaki işbirliğinin daima en üst seviyede gelişmesi için gereken tüm imkânlar ve potansiyel yüksektir diye umut ediyorum.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ АКАДЕМИЯЛЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 0038754

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ТӨТЕНШЕ ЖӘНЕ ӨКІЛЕТТІ ЕЛШІЛЕРІ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE GÖREV YAPMIŞ KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ BÜYÜKELÇİLERİ

Саудабаев Қанат Бекмырзаұлы
Kanat Saudabayev **(1992-1996)**

Тұрсымбаев Балташ Молдабайұлы
Baltash Tursymbayev **(1996-1998)**

Сарыбай Қайрат Шораұлы
Kairat Sarybay **(1999-2003)**

Жанқұлиев Аманжол Қазбекұлы
Amanzhol Zhankuliyev **(2003-2006)**

Исабаев Бейбіт Өксікбайұлы
Beybit İsabayev **(2006-2008)**

Әмреев Бағдад Құлтайұлы
Bagdad Amreyev **(2008-2010)**

Түймебаев Жансейіт Қансейітұлы
Canseyit Tüymebayev **(2010-)**

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ТӨТЕНШЕ ЖӘНЕ ӨКІЛЕТТІ ЕЛШІЛЕРІ

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE GÖREV YAPMIŞ TÜRKİYE CUMHURİYETİ BÜYÜKELÇİLERİ

Аргун Озпай
Argun Özpay

(1992-1994)

Мұстафа Ашула
Mustafa Aşula

(1994-1995)

Куртулуш Ташкент
Kurtuluş Taşkent

(1995-1999)

Чынар Алдемир
Çınar Aldemir

(1999-2004)

Танер Себен
Taner Seben

(2004-2008)

Атилла Гүнай
Atilla Günay

(2008-2010)

Лале Улкер
Lale Ülker

(2010-)

ЖОҒАРҒЫ ДЕҢГЕЙЛІ ЕКІЖАҚТЫ САПАРЛАР ХРОНОЛОГИЯСЫ

YÜKSEK DÜZEYLİ İKİ TARAFLI ZİYARETLER KRONOLOJİSİ

1991

Түркия Республикасының Президенті Тұрғыт Өзалдың Қазақстанға тұңғыш сапары

Қазақстан мен Түркия арасындағы жоғары деңгейдегі байланыстар және сапарлар Қазақстан тәуелсіздігін жарияламас бұрын басталды. Сол кездегі Түркия Республикасының Президенті Тұрғыт Өзалдың Қазақстанға тұңғыш сапары 14-15 наурызда ұйымдастырылды. Ресми сапар барысында Қазақ Советтік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасында ынтымақтастық келісіміне қол қойылды.

Қазақ Советтік Социалистік Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республиксына алғашқы сапары

Түркия Президенті Тұрғыт Өзалдың шақыруымен 25-29 қыркүйекте Қазақ Советтік Социалистік Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға алғашқы сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екі ел арасындағы саяси, экономикалық және мәдени қарым-қатынастардың дамуына негіз болған құжаттарға қол қойылды.

1992

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы дипломатиялық қатынастардың орнауы

Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Хикмет Четиннің Қазақстан Республикасына ресми сапары барысында 2 наурызда Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасында дипломатиялық қатынастар орнату туралы хаттамаға Алматы қаласында қол қойылды.

Түркияның Елшілігі 18 сәуірде Алматыда ашылды. Қазақстанның Түркиядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Қанат Саудабаев қызметін 20 мамырда бастады.

Түркия Республикасының Премьер-министрі Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына ресми сапары

29 сәуір-1 мамыр аралығында Түркия Республикасының Премьер-министрі Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында Қазақстан мен Түркия арасындағы екіжақты ынтымақтастықты дамыту мәселелерінің кең ауқымы талқыланып, экономика, инвестиция, көлік, білім және мәдениет салаларындағы келісімдерге қол қойылды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары

28-31 қазанда өткен Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына сапары Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуімен ұштастырылды.

Сапар барысында Қазақстанның Түркиядағы Елшілігінің ашылу рәсімі өтті. Сондай-ақ Қазақстан мен Түркия үкіметтері арасындағы Түркістан қаласында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетін құру туралы келісімге қол қойылды.

1993

Түркия Республикасының Президенті Тұрғыт Өзалдың Қазақстан Республикасына ресми сапары

9-11 сәуірде Түркия Республикасының Президенті Тұрғыт Өзалдың Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында Т.Өзал Қазақстан Республикасының Жоғарғы кеңесінде және Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде сөз сөйледі.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына сапары

21-22 сәуірде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Түркия Президенті Тұрғыт Өзалдың қайтыс болуына байланысты азалы рәсіміне қатысты.

1991

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kazakistan'a İlk Ziyareti

Kazakistan ile Türkiye arasındaki yüksek düzeyli ilişkiler ve ziyaretler Kazakistan bağımsızlığını ilan etmeden önce başladı. O dönemdeki Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kazakistan'a ilk ziyareti 14-15 Mart'ta düzenlendi. Resmi ziyaret sürecinde, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında işbirliği anlaşması imzalandı.

Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne İlk Ziyareti

Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın davetiyle 25-29 Eylül'de, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye'ye ilk ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine temel olan belgelere imza atıldı.

1992

Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Diplomatik İlişkinin Kurulması

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti esnasında, 2 Mart tarihinde, Almatı şehrinde, Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokole imza atıldı.

18 Nisan'da Türkiye Büyükelçiliği Almatı'da açıldı. Kazakistan'ın Türkiye'deki Büyükelçisi Kanat Saudabayev görevine 20 Mayıs'ta başladı.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

29 Nisan-1 Mayıs günleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti gerçekleşti. Ziyaret sürecinde, Kazakistan ile Türkiye arasındaki iki taraflı işbirliğini geliştirme konularının geniş kapsamı değerlendirilip, ekonomi, yatırım, ulaştırma, eğitim ve kültür alanlarındaki anlaşmalara imza atıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

28-31 Ekim'de gerçekleşen Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti ziyareti, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi ile birleştirildi.

Ziyaret sürecinde, Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçiliğinin açılış töreni yapıldı. Ayrıca, Kazakistan ile Türkiye Hükümetleri arasında Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi kurulması konusundaki anlaşma imzalandı.

1993

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

9-11 Nisan'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti oldu. Ziyaret sürecinde, T. Özal Kazakistan Cumhuriyeti'nin Yüksek Meclisi'nde ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde konuşma yaptı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Ziyareti

21-22 Nisan'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın cenaze törenine katıldı.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

6-7 шілдеде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Түркияда өткен Экономикалық ынтымақтастық ұйымының саммитіне қатысты.

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Төлеутай Сүлейменовтің Түркия Республикасына ресми сапары

1-4 қыркүйекте Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Төлеутай Сүлейменовтің Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында Қазақстан мен Түркия арасындағы Консулдық конвенцияға және Экономикалық ынтымақтастық жөніндегі үкіметаралық комиссия құру туралы хаттамаға қол қойылды.

1994

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Хусаметтин Жиндоруктың Қазақстан Республикасына ресми сапары

30 тамыз-2 қыркүйек аралығында Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Хусаметтин Жиндоруктың Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары

16-19 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы достық пен ынтымақтастық шартына қол қойылды. Сондай-ақ екіжақты саяси, сауда-экономикалық және мәдени-гуманитарлық салалардағы ынтымақтастықты жандандыру жөніндегі уағдаластықтарға қол жеткізілді. Сонымен қатар Н.Назарбаев Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

1995

Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына ресми сапары

12-14 маусымда Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті қалашығының іргетасы қаланды, Халықаралық ынтымақтастық және даму жөніндегі түрік агенттігінің өкілдігі ашылды.

Түркия Республикасының Премьер-министрі Тансу Чиллердің Қазақстан Республикасына ресми сапары

14-16 тамызда Түркия Республикасының Премьер-министрі Тансу Чиллердің Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында екіжақты сауда-экономикалық қатынастарға назар аударылып, осы салаларда бірқатар келісімдерге қол қойылды.

1996

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Өмірбек Байгелдінің Түркия Республикасына ресми сапары

12-18 маусым аралығында Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Өмірбек Байгелдінің Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екі ел парламенттері арасындағы ынтымақтастық хаттамасына қол қойылды.

Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

15-17 желтоқсанда Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел Қазақстан тәуелсіздігіне орай ұйымдастырылған мерекелік іс-шараларға қатысты.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

6-7 Temmuz'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev Türkiye'de yapılan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Zirvesine katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Töleutay Süleymanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

1-4 Eylül'de, Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Töleutay Süleymanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, Kazakistan ile Türkiye arasındaki Konsolosluk Sözleşmesi'ne ve Hükümetlerarası Ekonomik İşbirliği Komisyonu kurulması konusundaki protokole imza atıldı.

1994

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

30 Ağustos-2 Eylül tarihleri arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

16-19 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasına imza atıldı. Ayrıca, iki taraflı siyasi, ticari, ekonomik, kültürel ve beşeri alanlardaki işbirliğini canlandırmaya yönelik anlaşmalar yapıldı. Bununla birlikte N. Nazarbayev Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

1995

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

12-14 Haziran'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi kampusunun temeli atıldı, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın temsilciliği açıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Tansu Çiller'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

14-16 Ağustos'ta, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Tansu Çiller'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti gerçekleşti. Ziyaret sürecinde, iki taraflı ticari, ekonomik ilişkilere bakılıp, bu alanlarda bir dizi sözleşmelere imza atıldı.

1996

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Ömirbek Baygeldi'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

12-18 Haziran'da, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Ömirbek Baygeldi'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki ülke parlamentoları arasındaki İşbirliği Protokolü imzalandı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

15-17 Aralık'ta, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Kazakistan'ın Bağımsızlığı dolayısıyla düzenlenen kutlama faaliyetine katıldı.

1997

Қазақстан Республикасының Премьер-министрі Әкежан Қажыгелдиннің Түркия Республикасына сапары

3-7 наурызда Қазақстан Республикасының Премьер-министрі Әкежан Қажыгелдиннің Түркия Республикасына сапары өтті.

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мұстафа Калемлінің Қазақстан Республикасына ресми сапары

13-15 наурызда Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Өмірбек Байгелдінің шақыруымен Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мұстафа Калемлінің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Түркия Республикасының Премьер-министрі Месут Йылмаздың Қазақстан Республикасына ресми сапары

9-11 қыркүйекте Түркия Республикасының Премьер-министрі Месут Йылмаздың Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында екіжақты сауда-экономикалық қатынастарға назар аударылып, «Қазақстан мен Түркия: ынтымақтастықтың келешегі» атты конференция ұйымдастырылды.

1998

Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

11 мамырда Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел Қазақстанда өткен Экономикалық ынтымақтастық ұйымының саммитіне қатысты.

Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

9 маусымда Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел Қазақстанда өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары

14-19 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екіжақты және көпжақты ынтымақтастық кеңінен талқыланды. Президент Н.Назарбаев Билкент университетінде сөз сөйледі және университеттің Құрметті профессоры атағына ие болды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

28-30 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Түркия Республикасының құрылғанына 75 жыл толуына орай ұйымдастырылған мерейтойлық салтанатқа қатысты.

1999

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Хикмет Четиннің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

19-21 қаңтарда Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Хикмет Четин Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевты ұлықтау рәсіміне қатысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

6 шілдеде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Анталияда өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

1997

Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Akejan Kajıgeldin'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Ziyareti

3-7 Mart tarihleri arasında, Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Akejan Kajıgeldin'in Türkiye Cumhuriyeti'ne ziyareti düzenlendi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kalemli'nin Kazakistan Cumhuriyetine Resmi Ziyareti

13-15 Mart tarihleri arasında, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Ömirbek Baygeldi'nin daveti dolayısıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kalemli'nin Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

9-11 Eylül'de, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti gerçekleşti. Ziyaret sürecinde, iki taraflı ticari, ekonomik ilişkilere bakıldı, "Kazakistan ve Türkiye: İşbirliğinin Geleceği" konulu konferans düzenlendi.

1998

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

11 Mayıs'ta, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Kazakistan'da yapılan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Zirvesine katıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

9 Haziran'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Kazakistan'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

14-19 Haziran'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki taraflı ve çok taraflı işbirliği geniş olarak değerlendirildi. Devlet Başkanı N. Nazarbayev Bilkent Üniversitesi'nde konuşma yaptı ve Üniversitenin Fahri Profesörü unvanına sahip oldu.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

28-30 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 75'inci yıl kutlamaları dolayısıyla düzenlenen itibarlı kutlama törenlerine katıldı.

1999

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hikmet Çetin'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

19-21 Ocak'ta, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hikmet Çetin Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in yemin törenine katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

6 Temmuz'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev Antalya'da düzenlenen Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

18-19 қарашада Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Ыстамбұлда өткен Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының саммитіне қатысты.

2000

Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Исмаил Жемнің Қазақстан Республикасына ресми сапары

11-12 маусымда Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Исмаил Жемнің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Қазақстан Республикасына ресми сапары

19-20 қазанда Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екі ел арасындағы тығыз байланыстарды одан әрі дамытуға көңіл бөлінді. А.Сезер Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде сөз сөйлеп, Түркістан қаласының 1500 жылдығына арналған мерейтойға қатысты.

2001

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Өмер Изгиннің Қазақстан Республикасына ресми сапары

28 наурыз-1 сәуір аралығында Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Өмер Изгиннің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

26-27 сәуірде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Түркияда өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

4 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияға жұмыс сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екіжақты ынтымақтастықты одан әрі дамытудың жолдары талқыланды.

2002

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

3-5 маусымда Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезер Қазақстанда өткен Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің саммитіне қатысты.

2003

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары

21-23 мамырда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында Қазақстанның Түркиядағы Елшілігінің жаңа ғимаратының және Ыстамбұл қаласында Абай атындағы мектептің ашылу салтанаты өтті.

2004

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

28-29 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Ыстамбұлда өткен НАТО саммитіне қатысты.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

18-19 Kasım'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev İstanbul'da yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Zirvesine katıldı.

2000

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

11-12 Haziran'da, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

19-20 Ekim'de, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki ülke arasındaki sıkı ilişkilerin daha da geliştirilmesine ilgi gösterildi. A. Sezer L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi'nde konuşma yaptı, Türkistan şehrinin 1500'üncü yıldönümüne ithaf edilen itibarlı kutlamaya katıldı.

2001

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ömer İzgi'nin Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

28 Mart-1 Nisan arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ömer İzgi'nin Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

26–27 Nisan'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev Türkiye'de yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

4 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye'ye çalışma ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki taraflı işbirliğini daha da geliştirme yolları değerlendirildi.

2002

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

3-5 Haziran'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Kazakistan'da yapılan Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı Zirvesine katıldı.

2003

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

21-23 Mayıs'ta, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçiliği'nin yeni binası ile İstanbul şehrindeki Abay İlköğretim Okulu'nun açılış töreni yapıldı.

2004

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

28-29 Haziran'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev İstanbul'da yapılan NATO Zirvesine katıldı.

2005

Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің төрағасы Орал Мұхамеджановтың Түркия Республикасына ресми сапары

31 қаңтар – 3 ақпан аралығында Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің төрағасы Орал Мұхамеджановтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Түркия Республикасының Премьер-министрі Режеп Тайып Ердоғанның Қазақстан Республикасына ресми сапары

26-27 мамырда Түркия Республикасының Премьер-министрі Режеп Тайып Ердоғанның Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында екіжақты сауда-экономикалық қатынастарға ерекше назар аударылып, осы салаларда бірқатар келісімдерге қол қойылды және Іскерлік форумы ұйымдастырылды.

2006

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

17 қарашада Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Анталияда өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

2007

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Марат Тәжиннің Түркия Республикасына ресми сапары

5 сәуірде Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Марат Тәжиннің Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екіжақты ынтымақтастық пен көпжақты форматтағы ықпалдастық мәселелері талқыланды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

30 қыркүйекте Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екіжақты ынтымақтастықты одан әрі дамытудың көкжиектері талқыланды. Н.Назарбаев Түркия Президенті Абдулла Гүлдің жоғары лауазымға сайланғаннан кейінгі алғашқы шетелдік қонағы болды.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына ресми сапары

13-15 желтоқсанда Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына ресми сапары өтті. Сапар барысында екі ел арасындағы саяси, сауда-экономикалық, энергетикалық және мәдени саладағы ынтымақтастық кеңінен талқыланды.

2008

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

5-6 шілдеде Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүл Астананың мерейтойлық салтанатына қатысты.

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Көксал Топтанның Қазақстан Республикасына ресми сапары

19-23 қазанда Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қасым-Жомарт Тоқаевтың шақыруымен Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Көксал Топтанның Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

2005

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Oral Muhammedjanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

31 Ocak-3 Şubat arasında, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Oral Muhammedjanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

26-27 Mayıs'ta, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde iki taraflı ticari, ekonomik ilişkilere özel ilgi gösterilip, bu alanlarda bir dizi anlaşmalara imza atıldı ve İş Forumu düzenlendi.

2006

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'i Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

17 Kasım'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev Antalya'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

2007

Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Marat Tajin'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

5 Nisan'da Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Marat Tajin'in Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki taraflı işbirliği ile çok taraflı formattaki yakınlaşma konuları değerlendirildi.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

30 Eylül'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne çalışma ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki taraflı işbirliğinin geliştirileceği alanlar değerlendirildi. N. Nazarbayev, Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yüksek makama seçilmesinden sonraki ilk yabancı konuğu oldu.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

13–15 Aralık'ta, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti oldu. Ziyaret sürecinde, iki ülke arasındaki siyasi, ticari, ekonomik, enerji ve kültür alanlarındaki işbirliği geniş olarak değerlendirildi.

2008

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

5-6 Temmuz'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Astana'nın itibarlı kutlama törenine katıldı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Köksal Toptan'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

19-23 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Kasım Jomart Tokaev'in davetiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Köksal Toptan'ın Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

2009

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары

22-24 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында Н.Назарбаев Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінде сөз сөйледі, Қазақстан мен Түркия арасында стратегиялық әріптестік туралы шартқа қол қойылды және Ыстамбұлда Іскерлік форумы ұйымдастырылды. Қазақстан Президенті Н.Назарбаев бауырлас екі ел арасындағы қатынастардың дамуына қосқан ерен еңбегі және түркі әлемінің ықпалдасуындағы ерекше рөлі үшін Түркияның жоғарғы мемлекеттік наградасы – Даңқ орденімен марапатталды.

2010

Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлуның Қазақстан Республикасына ресми сапары

10-12 ақпанда Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлуның Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында жоғарғы деңгейде кездесулер ұйымдастырылып, Астана мен Анкара арасындағы саяси, экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларда екіжақты және көпжақты ынтымақтастық мәселелері талқыланды. А.Давутоғлу Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясында сөз сөйледі.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына ресми сапары

23-25 мамырда Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында А.Гүл Қазақстан Республикасының Парламентінде, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде сөз сөйледі және осы университеттің Құрметті профессоры атағына ие болды. Астана қаласында Түркия Елшілігі ғимаратының және Түркі Академиясының ашылу салтанаты өтті.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

7-9 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Ыстамбұлда өткен Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің саммитіне қатысты. Саммит барысында АӨСШК төрағалығын Қазақстаннан Түркия қабылдап алды.

Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің төрағасы Орал Мұхамеджановтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

23-24 маусымда Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің төрағасы Орал Мұхамеджановтың жетекшілігіндегі Қазақстан делегациясы Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Анкарада орнатылған ескерткішінің ашылу салтанатына қатысты.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

4-6 шілдеде Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүл Астананың мерейтойына қатысты.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік хатшысы-Сыртқы істер министрі Қанат Саудабаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

6 тамызда Қазақстан Республикасының Мемлекеттік хатшысы-Сыртқы істер министрі Қанат Саудабаев Бодрумда өткен Түркітілдес мемлекеттер сыртқы істер министрлерінің бейресми кездесуіне қатысты.

2009

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

22-24 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, N. Nazarbayev Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde konuşma yaptı, Türkiye ile Kazakistan arasındaki Stratejik Ortaklık Anlaşması'na imza atıldı ve İstanbul'da İş Forumu düzenlendi. Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev kardeş iki ülke arasındaki işbirliğinin gelişmesine yaptıkları büyük katkı ve Türk dünyasının yakınlaşmasındaki özel rolleri dolayısıyla Türkiye'nin yüksek devlet görevlilerini Devlet Madalyası ile ödüllendirdi.

2010

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

10-12 Şubat'ta, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, yüksek düzeyde görüşmeler düzenlenip, Astana ile Ankara arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel, beşeri alanlarda iki taraflı ve çok taraflı işbirliği konuları değerlendirildi. A. Davutoğlu Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı'na bağlı olan Devlet Yönetim Akademisi'nde konuşma yaptı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

23-25 Mayıs'ta, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, A.Gül Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde konuşma yaptı ve bu Üniversitenin Fahri Profesörü unvanına sahip oldu. Astana şehrinde Türkiye Büyükelçiliği binasının ve Türk Akademisi'nin açılış törenleri oldu.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

7-9 Haziran'da, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev İstanbul'da yapılan Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı Zirvesi'ne katıldı. Zirve sürecinde, AİGK Başkanlığını Kazakistan'dan Türkiye devraldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Oral Muhammedjanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

23-24 Haziran'da, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Oral Muhammedjanov başkanlığındaki Kazakistan heyeti Kazakistan Cumhuriyeti'nin kurucu Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Ankara'da dikilen anıtının açılış törenine katıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

4-6 Temmuz'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Astana'nın itibarlı kutlamasına katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Sekreteri, Dış İşleri Bakanı Kanat Saudabayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

6 Ağustos'ta, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Sekreteri ve Dış İşleri Bakanı Kanat Saudabayev Bodrum'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Dış İşleri Bakanları'nın gayri resmi toplantısına katıldı.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасына жұмыс сапары

15-16 қыркүйекте Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Ыстамбұлда өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуіне қатысты.

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мехмет Әли Шахиннің Қазақстан Республикасына ресми сапары

6-9 қазанда Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің төрағасы Орал Мұхамеджановтың шақыруымен Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мехмет Әли Шахинның Қазақстан Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

1-2 желтоқсанда Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүл Астанада өткен Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының саммитіне қатысты.

Қазақстан Республикасының Премьер-министрі Кәрім Мәсімовтің Түркия Республикасына жұмыс сапары

25-27 желтоқсанда Қазақстан Республикасының Премьер-министрі Кәрім Мәсімовтің Түркия Республикасына жұмыс сапары өтті. Сапар аясында К.Мәсімов Ыстамбұлда ұйымдастырылған Экономикалық ынтымақтастық ұйымының саммитіне қатысты. Анкарада жоғарғы деңгейде кездесулер ұйымдастырылып, екіжақты сауда-экономикалық ынтымақтастық кеңінен талқыланды.

2011

Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мехмет Әли Шахиннің Қазақстан Республикасына жұмыс сапары

27-29 сәуірде Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Мехмет Әли Шахин Астанада өткен Түркітілдес мемлекеттер Парламенттік Ассамблеясының 2-ші жиналысына қатысты.

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Ержан Қазыхановтың Түркия Республикасына ресми сапары

3 тамызда Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Ержан Қазыхановтың Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар шеңберінде Қазақстан мен Түркия сыртқы істер министрлері арасындағы дипломатия саласында кадрларды даярлау және біліктілікті арттыру туралы меморандумға және 2012-2013 жылдарға арналған ынтымақтастық бағдарламасына қол қойылды.

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қайрат Мәмидің Түркия Республикасына ресми сапары

27-30 қарашада Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қайрат Мәмидің Түркия Республикасына ресми сапары ұйымдастырылды. Сапар барысында екі ел арасындағы арасындағы саяси, экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларда екіжақты және көпжақты ынтымақтастық мәселелері талқыланды. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қайрат Мәми мен Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Жемил Чичек Қазақстан тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған мерейтойлық салтанатқа қатысты.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

15-16 Eylül'de, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev İstanbul'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katıldı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

6-9 Ekim'de, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Oral Muhammedjanov'un davetiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

1-2 Aralık'ta, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Astana'da yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Zirvesine katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Karim Masimov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

25-27 Aralık'ta, Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Karim Masimov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne çalışma ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, K. Masimov İstanbul'da düzenlenen Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Zirvesine katıldı. Ankara'da yüksek düzeyde görüşmeler düzenlenerek, iki taraflı ticari, ekonomik işbirliği geniş olarak değerlendirildi.

2011

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin'in Kazakistan Cumhuriyeti'ne Çalışma Ziyareti

27-29 Nisan'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin Astana'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'nin 2'nci toplantısına katıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Yercan Kazıhanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

3 Ağustos'ta, Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Yercan Kazıhanov'un Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret dairesinde, Kazakistan ile Türkiye Dış İşleri Bakanları arasında diplomasi alanında personel hazırlama ve bilgi düzeyini yükseltme konulu memorandum ile 2012–2013 yılları işbirliği programına imza atıldı.

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Kayrat Mami'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne Resmi Ziyareti

27-30 Kasım'da, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Kayrat Mami'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti düzenlendi. Ziyaret sürecinde, iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel, beşeri alanlarda iki taraflı ve çok taraflı işbirliği konuları değerlendirildi. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı Kayrat Mami ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cemil Çiçek Kazakistan'ın bağımsızlığının 20'nci yılına ithaf edilen itibarlı kutlama törenine katıldı.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ БАСШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕГЕН СӨЗДЕРІНІҢ ТАҢДАМАЛЫ ЖИНАҒЫ

KAZAKİSTAN İLE TÜRKİYE DEVLET YÖNETİCİLERİNİN YAPTIĞI KONUŞMALARIN SEÇİLMİŞ DERLEMESİ

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуінде сөйлеген сөзі

1992 жылғы 30 қазан, Анкара

Құрметті мырзалар!

Ең алдымен бізді құшақ жая қарсы алғандарыңыз үшін және осы саммитті өткізу жөніндегі игі ұсыныстарыңыз үшін аса мәртебелі Тұрғыт Өзал мен Сүлейман Демирел мырзаларға, бүкіл түрік халқына алғысымды білдіргім келеді.

Соңғы кездесуімізден бері жарты жылдай ғана уақыт өтсе де біздің елдерімізде, жалпы әлемде көптеген өзгерістер болды. Біз өзіміз тікелей куәгері әрі қатысушысы болып жүрген қазіргі оқиғалар тасқыны жағдайында саясатта,мемлекетаралық қарым-қатынас принциптерінде саяси өзімшілдіктен тысқары мызғымас бағыт-бағдар ұстанудың маңызы өте зор, егер біз бір-бірімізбен қарым-қатынасымызда осындай берік негізде табан тіремесек, онда біздің халықаралық көлемдегі іс-шараларымыз дәрменсіз күйде қалған болар еді. Ал мұндай жағдайда біздің халықтарымыздың басты мүдделері ескерілмей қалатыны сөзсіз.

Азия құрлығында біздің өзара ынтымақтастығымызға дем беріп отыратын, сенімімізді арттыратын құбылыс – түркі тектес халықтардың бір-біріне деген ерекше ықыласы дер едім. Біздің түбі бір туысқан халықтарымыз өз тарихында талай тар жол, тайғақ кешулерді, зорлық-зомбылықты көп көрді. Бірақ мойымады. Тілі, діні, дәстүрі жақын халықтар бірін-бірі ішке тартады.

Бірақ халықтардың бұл өзара тарихи ынтымақтастығы түбі бір туысқандығына қарай тұйықталуды, бөлінуді көздемейді. Мұстафа Кемал Ататүріктің елдікке, бірлікке шақырған көрегендік саясаты бұған толық куә бола алады.

Түркі халқы ежелден тағдыр табыстырған этностармен, халықтармен бірлікте өз тарихын жасауға тырысқан. Біз ұлы Анамыз – Азия құрлығының топырағында өсіп-өнген барша адамзатпен бірге ғасырлар бойы тіршілік етіп келеміз. Сондықтан да біздің елдеріміз арасында орныққан өзара байланыстың нығая түсуін табиғи құбылыс деп қарау керек. Елдеріміз арасындағы мұндай қарым-қатынас, әсіресе соңғы уақытта дами түсті. Бұл заңды құбылыс. Өйткені біз өз даму жолдарымызды өзіміз таңдаймыз, мұндайда бір-бірімізге арқа сүйемесек алға жылжуымыз қиын.

Мен өзімді парасатқа жүгінуші әрі прагматикпін деп санаймын. Бірақ бүгін алдымызда шешілуге тиіс күрделі мәселелер тұрған шақта, өзіме өзім мынадай сұрақтар қоямын: бүгінгі кездесуіміздің басты мағынасы неге келіп саяды? Қандай мақсатты көздеп отырмыз? Біздің жуырдағы және алыс болашақтағы іс-қимыл моделіміз қандай болмақ?

Принципінде, түркі мемлекеттері арасында ортақ басшылыққа алатын қарым-қатынастар пәрменді, өміршең тәжірибелері мол деп айта алмаймын. Сондықтан осы проблемаға байланысты өз көзқарасымды қысқаша баяндап бергім келеді. Бұл мәселелер ерте ме, кеш пе, бәріміз бірігіп қабылдайтын шешімдердің жөн-жобасын айқындауға мүмкіндік береді.

<u>Бірінші нұсқа</u>. Біз халықтардың қазіргі бір-біріне

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinde yaptığı konuşma

30 Ekim 1992, Ankara

Saygıdeğer beyler!

Öncelikle bizlere göstermiş olduğunuz sıcak karşılama ve bu Zirvenin düzenlenmesine ilişkin güzel önerilerinizden ötürü, Sayın Turgut Özal ve Süleyman Demirel beyefendilere ve tüm Türk halkına şükranlarımı iletmek istiyorum.

Son buluşmamızdan bu yana altı ay gibi bir zaman geçmesine rağmen, bizim ülkelerimizde ve genel olarak dünyada birçok değişim meydana gelmiştir. Bizim ülkelerimizin doğrudan tanıklık ettiği hem de içinde bulunduğu mevcut olaylar akışı ortamında siyasette, devletlerarası ilişki ilkelerinde siyasi bencillikten uzak, sarsılmaz bir tutum takınmamızın önemi büyük, eğer biz birbirimizle olan ilişkilerimizi böylesine sağlam bir zemin üzerine oturtmamış olsaydık, uluslararası çaptaki çabalarımız cılız kalırdı. Bu durumda halklarımızın temel menfaatleri hiç şüphesiz ki tamamen göz ardı edilebilirdi.

Asya kıtasında bizlerin karşılıklı işbirliğine hayat veren ve birbirimize olan güvenimizi artıran olayın, Türk halklarının birbirine duyduğu özel ilgi olduğunu ifade edebilirim. Bizim aynı kökten gelen akraba halklarımız kendi tarihlerinde nice "dar yol, kaygan geçitleri", cefaları çok gördü. Fakat cesaretini kırmadı. Dili, dini ve gelenekleri yakın halklar birbirine el uzattı.

Ancak, halkların bu birbirleriyle tarihi işbirliği, aynı kökten gelen akrabalarıyla içine kapanmışlığı ve bölünmüşlüğü öngörmemektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün barışa, birliğe davet eden vizyoner politikası bunun en büyük kanıtıdır.

Türk halkları, ezelden kaderin bir araya getirdiği uluslarla, halklarla birlikte kendi tarihini oluşturmaya uğraştı. Bizler yüce anamız Asya kıtasının topraklarında doğup gelişen diğer insanlarla birlikte yüzyıllar boyu ömür sürüyoruz. Dolayısıyla da bizim ülkelerimiz arasında kurulan ilişkilerin güçlenmesini doğal karşılamak gerek. Ülkelerimiz arasındaki bu tür ilişkiler özellikle son zamanlarda güçlendi. Bu hukuki olay. Çünkü biz kendi gelişme yolumuzu kendimiz seçiyoruz, böyle durumlarda birbirimize destek olmazsak ilerlememiz zor.

Ben kendimi ferasete başvuran pragmatik biri sayıyorum. Ancak günümüzde çözülmesi gereken büyük sorunların beklediği bir dönemde, kendi kendime şu soruları soruyorum; bugünkü görüşmenin esas anlamı nedir? Hangi amacı gözlüyoruz? Bizim yakın ve uzun vadeli eylem modelimiz ne şekilde olmalı?

Prensipte, Türk devletleri arasında ortak yönetim sağlayacak ilişkiler gücü, hayat deneyimleri çok diye söyleyemem. Dolayısıyla, söz konusu meseleyle ilgili kendi bakış açımı kısaca aktarmak istiyorum. Bu meseleler er ya da geç hepimizin birlikte kabul edeceğimiz kararların çerçevesini belirlemeye imkân verecektir.

Birinci model. Biz halkların mevcut yakınlaşma hızını muhafaza etmek suretiyle ilişkilerimizi acele etmeden ilerleteceğiz. Biz bugünkü Zirve sırasında elde edilen anlaşmalara uygun bir şekilde çalışacağız, eksiklerimiz ve başarılarımızı sabırla değerlendireceğiz,

жақындай түсу қарқынын сақтай отырып, қарым-қатынасымызды тұрақты түрде асықпай дамыта береміз. Біз осы кездесу барысында қол жеткізілген келісімдерге сәйкес жұмыс істейміз, кемшіліктеріміз бен жетістіктерімізге байсалдылықпен талдау жасаймыз, экономикалық және мәдени байланыстарымызды ұдайы нығайта береміз. Біз бұл өзара іс-қимылымызды саяси шеңбердің аясына салуға тырыспаймыз, бұл үдеріс өмірдің ағымымен жүріп отырады.

Бұдан күтетін түпкі нәтижеміз: бүгінгіге қарағанда рухани-мәдени байланыстарына негізделген түркілік жалпы рынок секілді қоғамдастыққа қол жеткізу. Бейнелеп айтқанда, бұл нұсқада біз күш-жігерімізді біріктіре отырып, «Үлкен Азия бау-бақшасындағы түркі учаскесін» баптауды мақсат етіп қоямыз.

Екінші нұсқа. Біз, жоғарыда айтылған мәселелермен қатар, халықтарымыздың мүддесі үшін экономикалық және саяси ынтымақтастықтың әлдеқайда тығыз әрі үйлестірілген жолдарын іздейміз. Ол үшін біз парламенттік кездесулердің жүйелі түрде өтіп тұруын жолға қоямыз, тағы басқалар. Принципінде біз бұл жерде мемлекетаралық өзара іс-қимылымызды бағдарлап отыратын қандайда бір институттандыру рәсімін ойластыруымызға болады.

Бұдан күтетін түпкі нәтижеміз: өздеріңізге жақсы таныс Ынтымақтастық жөніндегі еуразиялық мемлекеттік кеңестің жобасы тәрізді беделді ұйымға қол жеткізу.

Бейнелеп айтқанда, бұл нұсқада біз арнаулы үйлестірушілік күш-жігердің көмегімен «Азия бау-бақшасындағы түркі учаскесінде» ынтымақтастық жемістерінің пісіп-жетілуін тездетеміз.

Үшінші нұсқа. Біз бір-біріне тарихи және географиялық жағынан етене жақын елдер арасындағы өзара қарым-қатынастың, бүгінгі Кеңеске қарағанда әлдеқайда кең құрамда, аймақтық құрылымын жасауды көздейміз. Бұған қатысушылар құрамын, айталық, мұның алдында болған кездесулердегі мемлекеттер шеңберіне дейін, немесе құрлықтағы біздің басқа көршілеріміздің есебінен кеңейтуге болар еді.

Бұдан күтетін түпкі нәтижеміз: өзара мүддемізге сай келетін салаларда аймақтық органдарды институттандыру рәсімін өмірге алып келу.

Мұның мысалдары Шығыс Азияда, Оңтүстік-шығыс Азияда және Оңтүстік-батыс Азияда да бар. Мысалы, Оңтүстік-шығыс Азия мемлекеттерінің Одағы (ASEAN), Парсы шығанағындағы араб мемлекеттерінің ынтымақтастық кеңесі, тағы басқалар. Ал құрлықтың Солтүстік-батысында, Солтүстігінде және Орталық Азияда мұндай құрылымдар әзірге жоқ. Біз көршілерімізге, мысалы, Экономикалық ынтымақтастық ұйымының құрамын кеңейту және оны анағұрлым жаңа сапаға көшіру жолымен «ақтаңдақтарды» игере бастауды ұсынар едік.

Бейнелеп айтқанда, бұл нұсқада бірлесіп баптап жатқан «Бүкілазиялық бау-бақшадағы учаскенің» шекарасын түркі мемлекеттерінен тыс жерлерге дейін кеңейтуге болар еді. Сонда бұл ұжымдық күш-жігерден біз де, Орталық Азиядағы көршілеріміз де ұтады.

Төртінші нұсқа. Біз Сіздермен бірге кез-келген аймақтық және құрлықтық органдар мен ынтымақтастықтың кез-келген құрылымын табиғи түрде өмірге келтіру үшін қолайлы жағдайлар жасауға күш жұмсап отырмыз.

Ол қандай жағдайлар? Бірінші кезекте ол – құрлықта бейбітшілікті, тұрақтылықты және қауіпсіздікті сақтау. Ынтымақтастық құрылымын табиғи өсіруге қолайлы жағдай жасаудың алғашқы қадамы – Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес бола алар еді.

Бұл бірлесіп күш-жігер жұмсау арқылы тек түркілердің емес, басқа да халықтардың, тек Орталық Азияның емес, бүкіл құрлықтың ынтымақтастық «құнарын арттыруға» мүмкіндік берер еді.

Менің ойымша, саяси тұрақтылық және өзара сенімсіздікті бәсеңдеткен жағдайда ғана біз «Бүкілазиялық бау-бақшадағы» өзіміздің «учаскемізді» асып саспай тиімді «баптаймыз» және ғасырлар бойы пісіп-жетілген жемісімізді жинап ала аламыз, мұнымен Сіздер келіседі деп ойлаймын.

Дамудың ұзақ мерзіміне арналған бұл нұсқалар, әрине, болашақта мүмкін болатын сансалалы балама ұсыныстардың бәрін қамтымайды. Әрқайсыңыз болашақта не күтіп тұрғаны жөніндегі өз көзқарастарыңыз бен түсініктеріңізді ұсынып, толықтыра аласыздар.

Мен мұны өзіміз жүріп өткен, жүріп келе жатқан

ekonomik ve kültürel ilişkilerimizi ara vermeden pekiştireceğiz. Biz bu karşılıklı eylemimizi siyasi çerçeveye sokmak için çabalamayacağız, bu süreç hayatın doğal akışıyla devam edecektir.

Bundan beklenecek ana sonucumuz; bugünküne göre manevi ve kültürel ilişkilerin kuvvetlendiği ortak Türk pazarı benzeri bir kuruma ulaşmak. Betimleyecek olursak, bu modelde biz gücümüzü ve irademizi birleştirerek "Büyük Asya bahçesinde Türk halkları parseli" olmayı amaç edineceğiz.

İkinci model. Biz yukarıda bahsedilen meseleler yanı sıra, halklarımızın menfaati için ekonomik ve siyasi işbirliğinin her halükarda daha sıkı, daha koordineli yollarını arayacağız. Bunun için biz parlamentolar arası görüşmelerin sistematik olarak gerçekleşmesini yola koyacağız, vb. Prensip olarak bizler burada devletlerarası işbirliğimizi programlayacak bir kurumsal yapının tesisi üzerinde de düşünebiliriz.

Bundan beklenecek ana sonucumuz; hepinizin yakından bildiği işbirliğine ilişkin Avrasya Devletler Birliği projesi benzeri saygın bir kuruma ulaşmak.

Betimleyecek olursak, bu modelde biz özel uyumlu güç ve irademizin yardımıyla "Asya bahçesindeki Türk halkları parselinde" işbirliği ürünlerinin olgunlaşmasını hızlandıracağız.

Üçüncü model. Biz, birbirine tarihi ve coğrafi bakımdan etle tırnak gibi yakın ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkinin, bugünkü Zirveyle kıyaslandığında daha geniş katılımlı, bölgesel teşkilatını oluşturmasını hedefleriz. Buna katılacakların listesini, diyelim ki, öncesinde yapılan Zirveye katılan devletler dairesine kadar veya kıtadaki diğer komşularımızın katılımlarıyla genişletebiliriz.

Bundan beklenecek ana sonucumuz; karşılıklı menfaatlerimize uygun alanlarda bölgesel organların kurumlaşmasını hayata geçirmektir.

Bunun örnekleri Doğu'da da, Güneydoğu Asya'da da ve Güneybatı Asya'da da var: Örneğin, Güneydoğu Asya Devletleri Birliği, Fars Körfezindeki Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve başkaları. Kıta'nın Kuzeybatısında, Kuzeyinde ve Merkezi Asya'da bu tür yapılar henüz yok. Biz komşularımıza, örneğin, Ekonomik İşbirliği Teşkilatının bünyesini genişletmek ve onu daha üst kaliteye ulaştırmak suretiyle "beyaz lekeleri" de kavramaya başlamasını önerirdik.

Betimleyecek olursak, sözü edilen modelde, birlikte baktığımız "Büyük Asya bahçesindeki parsel" sınırı Türk devletlerinin dışına kadar genişletilebilir idi. Bu durumda, bu ortak güç ve iradeden biz de, Merkezi Asya'daki komşularımız da kazanır.

Dördüncü model. Biz Sizlerle birlikte, bölgesel ve kıtasal kurumlarla işbirliği yapacak herhangi bir teşkilatı doğal yollarla hayata getirmek üzere uygun ortam oluşturmak için güç sarf ederiz.

Bunlar nasıl ortamlar? Birinci sırada bu, kıtada barış, istikrar ve güvenliği sağlamaktır. İşbirliği yapısının doğal yollardan gelişmesi için ortam hazırlamanın ilk adımı Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı olabilir idi.

Bu birlikte güç ve irade sarf edilmesi sayesinde, sadece Türk halklarının değil başka halkların da, sadece Merkezi Asya'nın değil, bütün kıtanın işbirliği "veriminin artmasına" imkân sağlar idi.

Kanımca, ancak siyasi istikrarla ve karşılıklı güvensizliği azalttığımız takdirde biz "Genel Asya bahçesindeki" kendi "parselimizi" aşıp şaşmadan elverişli "bakabiliriz" ve yüzyıllarca yetiştirdiğimiz ürünleri toplayabiliriz, bunu Sizler kabul edersiniz diye düşünüyorum.

Uzun vadeli gelişimi öngören bu modeller, elbette ki gelecekte ortaya çıkabilecek çok yönlü alternatif önerilerin tamamını kapsamamaktadır. Her biriniz gelecekte karşılaşabileceğiniz olaylarla ilgili görüş ve fikirlerinizi önerebilir ve tamamlayabilirsiniz.

Ben bunu kendi geçip gittiğimiz, geçmekte olduğumuz ve gelecek dönemde geçmeye mecbur olduğumuz yollarımızın manasının akıldan çıkarılmaması için söylüyorum.

Her şeyi eskisi gibi bırakalım mı, yoksa devletlerimizin karşılıklı sıkı işbirliğini sağlayalım mı, komşularımızla birlikte, Merkezi Asya'da işbirliğinin bölgesel yapısını tesis edecek miyiz, yoksa tamamen geliştirmek yoluyla bütün kıtaya güç toplamaya başlayacak mıyız? Bu, Sizler ve bizlere bağlı.

Bugünkü günün gerçeği bu modellerin hepsini geliştirmemize temel olabilir. Çünkü bunların hepsi hayatın kendisinde tomurcuklanmaktadır.

Kanımca, bizim için dördüncü modelin üstünlükleri var gibi. Bu yol belki kısa sürede sonuç vermez. Onun hissesiyle bu model bizim halklarımızın,

және алдағы уақытта жүруге тиіс жолдарымыздың мағынасын естен шығармас үшін айтып отырмын.

Бәрін бұрынғы күйінде қалдырамыз ба, әлде мемлекеттеріміздің өзара тығыз іс-әрекетін көздейміз бе, көршілерімізбен біріге отырып, Орталық Азияда ынтымақтастықтың аймақтық құрылымын жасаймыз ба, әлде жаппай гүлдендіру бағытында бүкіл құрлық бойына күш жинауды бастаймыз ба – бұл Сіздер мен біздерге байланысты.

Бүгінгі күннің шындығы осы нұсқалардың бәрін дамытуға негіз бола алады. Өйткені бұлардың бәрі өмірдің өзінде бүршік жарып келе жатыр.

Меніңше біздерге төртінші нұсқаның артықшылығы бар сияқты. Бұл жол мүмкін тез арада нәтиже бере қоймас. Оның есесіне бұл нұсқа біздің халықтарымыздың, бізбен қатар өмір сүріп жатқандардың мүддесін, Азия құрлығы бойынша көрші елдердің бәрінің мүддесін көздейді. Тағдырдың өзі бүгінгі таңдауда татулық пен ашық болудың білдірудің зор мүмкіндігін беріп отыр. Біз бұл таңдауды қабылдаймыз және қабылдауға тиіспіз.

Біз мазасыз уақытта өмір сүріп отырмыз. Өмірдің өзі біздің таңдауымызда әр тарапқа итермелеп, әрбір қадамымызды әр саққа жүгіртуі мүмкін. Бүгінгі біздің таңдаған жолымызды келер ұрпақ қабылдамай, кінәлауы да мүмкін, керісінше, біз жоққа шығарған істер ізімізді басып келе жатқандар үшін керемет болып көрінуі де ғажап емес. Біз сіздермен бірге қандай жолды таңдасақ та, ол – саналылыққа негізделуі тиіс.

Бізге мұндай жалпылама мәселелерден іргемізді аулақ салып, күн сайын алысып келе жатқан, кейде қуанып, кейде қиналатын қайнаған саяси өмірдің иіріміне сүңгіп кетуімізге болады. Бірақ ерте ме, кеш пе, бұл мәселелер, бүгінгі өмірден алшақ сияқты көрінгенімен, барлық болмысымен алдымыздан шығады. Ол қазірдің өзінде түрлі стратегиялық жаңсақтық жағдайында көрініп жүр, жаңсақ болатын себебі – біз стратегияға аз көңіл бөлеміз.

Егер біз түркі және басқа да біздің елдеріміздегі, бізбен шекаралас мемлекеттердегі халықтардың тағдырына немқұрайлы қарай алмайтын болсақ, неге бізге олардың және өзіміздің болашағымыз туралы келелі ойларымызды ортаға салмасқа? Егер мұндай мәселені қоюға әлі ерте деп ойласаңыздар онда толғағы жеткенше қозғамай қоя тұрайық. Әзірге бұл мәселені шешу өмірдің күн тәртібінде тұрған жоқ, бұдан басқа да күйіп тұрған проблемалар жеткілікті.

Дегенмен, егер шиеленіс ұшыға берсе, егер Азиядағы қақтығыстар жауыннан кейінгі саңырауқұлақтай қаптай берсе ол проблемалардың біреуін де біз толық шеше алмаймыз. Кері процесті тоқтату үшін біз Азиядағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті арттыру шараларын жасау және жүзеге асыру жөнінде барлық елдердің бірлескен күш-жігерін топтастыруға тиіспіз.

Біз Ашхабад кездесуінде Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес өткізу идеясын қолдауға келіскен едік. Бірте-бірте оны жақтаушылар жағы көбейіп келеді. Ол тек идея күйінде қалмауы үшін, сірә, бізге осы Кеңесті шақыру жөніндегі дайындық конференциясын өткізу жұмысын бастап кету керек болар. Мұндай конференцияны 1993 жылдың бірінші жартысында Алматыда идеяны қолдаған мемлекеттердің Сыртқы істер министрлері деңгейінде өткізуге болар еді.

Егер бұл конференция ойдағыдай өтсе, онда 1993 жылдың аяғы мен 1994 жылдың басында жоғары деңгейде Кеңестің алғашқы кездесуін өткізуді көздеуге болады. Ол кездесу ынтымақтастықтың азиялық құрылымын жасауға негіз қалар еді.

Құрметті мырзалар! Бүгінгі біздің кездесуіміз, сөз жоқ, көпшіліктің назарын өзіне аударады. Біздің халықтарымыздың асыл қасиеттері, мұраттары, өзық дәстүрлері әлемдік тарих пен мәдениет тәжінде талай рет інжу-маржандай жарқырады.Мүмкін, бізге бірлескен мәлімдемеден басқа өз алдына жеке құжат – біздің құрлығымызды тұрақтылық пен қауіпсіздікті арттыру жөнінде бейбіт күш-жігерді біріктіруге шақыратын Еуразия мемлекеттері мен халықтарына Үндеу қабылдау жөн болар?

Мұндай құжат біздің бейбітшілікке деген ниетімізді негіздейтін ашық манифестация болып табылар еді. Ол бүгінгі және бұдан кейінгі кездесулеріміздің құрлығымыздағы барлық елдер халықтары мен ұлыстарының өркендеуі мақсатындағы біріктіру бағытын бекіте түседі.

Көңіл қойып, тыңдағандарыңыз үшін рахмет!

bizimle birlikte yaşayan halkların menfaatlerini, Asya kıtasındaki komşularımızın tümünün çıkarlarını savunmayı amaçlamaktadır. Kaderin kendisi bugünkü seçimde uyumluluk ile açıklık bildiriminin büyük imkânını vermektedir. Biz bu seçimi kabul ediyoruz ve etmeye mecburuz.

Biz huzursuz vakitte yaşıyoruz. Hayatın kendisi, bizim seçimimizde, her tarafa iteleyip, her bir adımımızı farklı yöne yürütmesi mümkün. Bugün bizim seçtiğimiz yolu sonraki nesil kabul etmeyerek, suçlaması da mümkün, tersine, bizi yok'a çıkaran işlerin izimizden gelenler için olağanüstü görünmesi de harika değil. Biz Sizlerle birlikte hangi yolu seçmesek de, onun bilinçle temellendirilmesi mecbur.

Biz bunun gibi genelleme sorunlardan civarımızı uzak tutup, her gün vuruşarak gelmekte olan, kimi zaman kıvanç duyup, kimi zaman sıkıntılandığımız kaynayan siyasi hayatın girdabına kapılabiliriz. Fakat erken mi, geç mi, bu sorunlar, bugünkü hayattan alacak gibi görünmekle birlikte, bütün varlığıyla karşımıza çıkacaktır. O şimdi dahi çeşitli stratejik uygunsuz durumlara can veriyor, uygunsuz olmasının sebebi, biz stratejiye az ilgi gösteriyoruz.

Eğer biz Türkler ve ülkelerimizdeki diğerleri, bizimle sınırdaş devletlerdeki halkların kaderlerine üstünkörü bakmayacaksak, niçin biz onların ve ülkemizin geleceği hakkında önemli düşüncelerimizi ortaya koymayalım? Eğer böyle sorunları konuşmak için hala erken diye düşünüyorsanız o zaman sırası gelinceye kadar hiç dokunmadan bekletelim. Şimdilik bu sorunun çözümü hayatın gündeminde değil, bundan başka da yanmakta olan sorunlar yeterlidir.

Ancak gerginlik alevlenirse, Asya'daki çatışmalar yağmurdan sonraki mantar gibi çoğalırsa, sözünü ettiğimiz sorunların bir tanesini bile tam anlamıyla çözemeyiz. Gerileme sürecini durdurmak için, biz Asya'daki istikrar ve güvenliği arttıracak işleri yapmak ve gerçekleştirmek yönünde bütün ülkelerin ortak irade ve gücünü bir araya getirmek zorundayız.

Biz, Aşkabat buluşmasında, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı toplantısı düzenleme düşüncesini destekleme konusunda, mutabakata varmıştık. Onu destekleyenlerin sayısı bir bir artmaktadır. Bunun sadece düşüncedeki ahengiyle kalması için, her halde, bizim bu Konferansı toplama konusundaki hazırlık konferansını yapma çalışmalarına başlamamız uygun olur. Bu konferans, 1993 yılının ilk yarısında, Almatı'da girişimi destekleyen devletlerin Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleştirilebilir.

Eğer bu konferans düşündüğümüz gibi gerçekleşirse, 1993 yılı sonu ile 1994 yılı başında, üst düzeyde bir Zirvenin düzenlenmesini bekleyebiliriz. Bu Zirve işbirliğinin Asya yapısını oluşturmaya temel teşkil edebilir.

Saygıdeğer Baylar! Bugünkü buluşmamız, şüphesiz ki, dünya kamuoyunun dikkatini üzerine çekecektir. Halklarımızın değerli nitelikleri, amaçları ve üstün gelenekleri dünya tarihi ile uygarlık tahtında nice defa inci-mercan gibi parlamıştır. Belki bizim ortak deklarasyon dışında, özel bir Belge niteliğinde, bizim kıtamızda istikrar ve güvenliği artırmaya yönelik, barışçı güç ve iradeyi bir araya getirmeye davet eden, Avrasya devletleri ve halklarına Sesleniş kabul etmemiz doğru olur?

Böyle bir Belge, bizim barışa olan arzumuzu kanıtlayıcı, açık bir manifesto olarak bulunabilir idi. O, bugünkü ve bundan sonraki buluşmalarımızın, kıtamızdaki bütün halklar ve ulusların gelişmesini amaçlayan yönlendirici programını pekiştirecektir.

İlgi gösterip dinlediğiniz için teşekkürler!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуінде сөйлеген сөзі

1994 жылғы 18-19 қазан, Ыстамбұл

Құрметті Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел мырза!

Құрметті Әзербайжан Республикасының Президенті Гейдар Әлиев мырза!

Құрметті Қырғыз Республикасының Президенті Асқар Ақаев мырза!

Құрметті Түрікменстан Президенті Сапармұрат Ниязов мырза!

Құрметті Өзбекстан Республикасының Президенті Ислам Кәрімов мырза!

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Біз бүгін осынау ежелгі және мәңгілік қуатты қалада Түркітілдес мемлекеттер басшыларының екінші кездесуін өткізу үшін жиналдық. Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел мырзаға, Түркия үкіметіне осы кездесуді ұйымдастырғаны үшін, дөңгелек үстелде біздің елдеріміздің өзара қатынастарын ғана емес, сондай-ақ аймақтық ынтымақтастықты және де халықаралық проблемаларды білдіретін мәселелерді талқылауға жасалған мүмкіндік үшін алғысымды білдіргім келеді.

Соңғы кезде барлық жерлерде өзгерістердің қарқынды және үдемелі үдерістері жүруде. Әлем көз алдымызда өзгеріп жатыр. Қазақстан да қалыс қалмады. Халықаралық қоғамдастыққа және әлемдік экономикаға белсенді кірігу үдерісімен қатар елде, әрине қиындықтар және проблемалар да болмай қойған жоқ, игілікті және мақсатты бағыттағы әлеуметтік-экономикалық реформалар алға жылжуда. Және біздің халықаралық тұрғыда жасап жатқанымыздың барлығы қайта құру үдерісіне барынша жәрдемдесуді қамтамасыз етуге бағытталған.

Біздің бейресми және ашық кездесулерімізді уақыттың өзі туғызып отыр деп санаймын. Қазіргі заманның қарама-қайшылықты болғанына қарамастан оның дамуының негізгі үрдісі тайталастан әріптестікке көшу болды. Мемлекетаралық қатынастардағы күдіктің орнына бірте-бірте өзара түсіністікке деген ұмтылыс келуде. Әріптестік «суық соғыстың» бұрынғы шептеріндегі тайталасты ауыстыруда.

Міне сол себепті біз Америка-Ресей сұхбатының үдемелі барысын және Вашингтонда таяуда өткен жоғары деңгейдегі кездесулердің нәтижелерін қанағаттанушылықпен қабылдаймыз. Оң сипаттағы мысалдар әлемнің басқа жерлерінде де бар. Тіпті мәңгі-бақи шешілмейтін тәрізді көрінетін таяушығыстық тығырықта да бүгін бір үміт оты жанғандай.

Біздің және НАТО елдері, соның ішінде маңызды рөл атқарып отырған Түркия арасындағы бейбітшілік пен қауіпсіздік мүдделерінде өзара іс-қимылды көздейтін «Бейбітшілік жолындағы әріптестік» бағдарламасын алып қарайық. Аталған доктринаның негізгі ережелерін біз түсінеміз және қолдаймыз, ең алдымен, белсенді ынтымақтастық, соның ішінде қауіпсіздік пен қорғанысты жоспарлау мәселелеріндегі, жолымен сенімсіздіктің қалың қабатын еңсеруге деген ұмтылыс.

Бұрынғы КСРО аумағындағы және басқа аймақтардағы басылмаған әскери жанжалдардың біздің алаңдаушылығымыз бен қауіпсіздігімізді туғызып отырғанын айтпауға болмайды. Біздің пайымдауымызша, соңғы жылдар тәжірибесі даулы мәселелерді күш қолдану

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinde yaptığı konuşma

18-19 Ekim 1994, İstanbul

Sayın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel beyefendi!

Sayın Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Haydar Aliyev beyefendi!

Sayın Kırgız Cumhuriyeti Devlet Başkanı Askar Akayev beyefendi!

Sayın Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurat Niyazov beyefendi!

Sayın Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı İslam Karimov beyefendi!

Saygıdeğer hanımlar ve beyler!

Biz bugün böyle kadim ve ebedi kuvvetli şehirde Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının ikinci Zirvesini gerçekleştirmek üzere toplandık. Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Beyefendiye, Türk Hükümetine bu toplantıyı organize ettikleri için, yuvarlak masa etrafında sadece ülkelerimizin işbirliğini değil, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası sorunları haberlendiren konuları değerlendirme imkânı tanıdıkları için teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Son zamanlarda dünyanın her yerinde değişimin hızlı ve şiddetli süreçleri sürmektedir. Dünya gözümüzün önünde değişmektedir. Kazakistan da çekimser kalmadı. Uluslararası topluma ve dünya ekonomisine etkin kaynaşma süreçleri ile birlikte ülkede, elbette zorluklar ve problemler de yok değil, önemli ve amaçlı programlardaki sosyo-ekonomik reformlar ilerleme kaydetmektedir. Ve bizim uluslararası boyutta gerçekleştirdiğimiz her şey yeniden yapılanma sürecine mümkün olabildiğince yardımlaşmayı sağlamaya yöneliktir.

Bizim gayri resmi ve açık görüşmelerimizi zamanın kendisi doğuruyor sanıyorum. Bugünkü zamanın zıtlıklarla doluluğuna bakmadan onun gelişmesinin temel süreci çekişmeden ortaklığa geçmek oldu. Devletlerarası ilişkilerdeki güvensizlik, yerini yavaş yavaş karşılıklı anlayışa bırakmaktadır. Ortaklık, "Soğuk Savaş'ın" eski cephelerindeki çekişmeleri değiştirmektedir.

İşte, bu sebeple biz ABD-Rusya diyalogunun hızlı gidişatını ve Washington'da yakın geçmişte gerçekleşen üst düzey görüşme sonuçlarını memnuniyetle karşılamaktayız. Bu yöndeki olumlu örnekler dünyanın diğer bölgelerinde de var. Hatta sonsuza kadar çözüm bulamayacak gibi görünen Ortadoğu çıkmazında da bugün bir ümit ateşi yanar gibi.

Bizim ve NATO ülkeleri, onun içinde önemli rol üstlenen Türkiye, arasındaki barış ve güvenlik menfaatlerinde ortak hareketi hedefleyen "Barış İçin Ortaklık" programını değerlendirelim. Belirtilen doktrinin temel ilkelerini biz anlıyoruz ve destekliyoruz, en önce, etkin işbirliği, onun kapsamında güvenlik ve savunmanın planlanması meselelerindeki, usulüyle birikmiş güvensizliği ortadan kaldırmaya yönelik girişim.

Eski SSCB bölgesindeki ve başka bölgelerdeki dinmeyen askeri çatışmaların bizim için endişe ve tehlike doğurduğunu söylemeden geçmek olmaz. Bizim kavrayışımıza göre, son yılların deneyimi, tartışmalı

әдістерімен шешудің тиімсіз екендігіне көзімізді жеткізді. Біз БҰҰ мен ЕҚЫК-нің негіз қалаушы қағидаттарына сүйене отырып, аумақтық тұтастықты, мемлекеттер шекараларының бұзылмастығын құрметтеу негізінде жанжалдарды реттеуді белсенді қолдаймыз.

Осы Ыстамбұлдағы ашық сұхбаттар Қарабақ пен Тәжікстан айналасындағы жанжал ошақтарын саяси реттеу ісіне бірауыздан қолдауды, аймақтағы бейбітшілік пен сенім ахуалын, тұрақтылық пен ынтымақтастықты нығайтуға деген ортақ ұмтылысты тағы да паш етті.

Бізді жаһандық экологиялық проблемаларды шешудегі біртұтас мүдделілік те байланыстыруда. Бұл орайда Арал мен Арал өңірі, біздің елдеріміздің жақын жатқан аудандары үшін, асырып айтпай-ақ трагедияға айналған проблемасының одан әрі шиеленісуі ерекше алаңдаушылық туғызуда. Орта Азия мен Қазақстан мемлекеттері басшылары бұл проблеманы бірнеше рет терең талқылады және осы өңірдегі ахуалды сауықтыруға бағытталған іс жүзінде жасалатын қадамдарды белгіледі. Алайда Арал проблемасы жаһандық сипатқа ие және бұл шараларды қабылдауды созудың бүкіл планетаның экожүйесі үшін апаттық салдары болуы мүмкін. Міне сондықтан да Аралдың тағдырын шешу үшін Орталық Азия мемлекеттердің күш-жігерлері жеткіліксіз, бұл жерде бүкіл әлемдік қоғамдастықтың белсенді қатысуы талап етіледі.

Әлемдік дамудың тағы бір бағыты – интеграцияның үлгілерін іздестіру және жасау. Дүниежүзінде қалыптасқан интеграциялық формалар бір кездері басым болған тар түсініктегі идеологиялық немесе өзге формалды негіздегі мемлекетаралық одақтардың даму мүдделерінің әлдеқайда берік ортақтығына негізделген интеграциясына жол беріп отырғанын растауда.

Осы тұрғыда соңғы кезде белсенді талқыланып жүрген Еуразиялық Одақ (ЕАО) жобасы туралы бірнеше сөз айтқым келеді. Бұған бірнеше астаналарда бірнеше конференциялардың өз жұмысын жобаны іске асыру жолдарын талқылауға арнағанын айту жеткілікті. ЕАО-ның негізгі идеясы – интеграция - халық қойнауынан шығып отыр, оның күші осында. Мен оның авторы емеспін, тек оны талдап қорытуға және айқындауға талпыну бастамасын ғана өзіме алдым. Жоба ғасырлық ортақ тарихы, бірлесіп күн кешу дәстүрі, мәдени мұрасы бар, ортақ адам тағдырына ие миллиондаған адамдардың ізгілік, адамгершілік құндылықтарына бағытталған. Ол интеграцияның қазіргі бар формаларына қайшы келмейді, бұған қоса, оны алға жылжыту соңғыларды үлкен практикалық мазмұнмен толықтыруға итермеледі. Бұл, тікелей айтайын, бұрынғы Кеңестік мемлекеттілікті де қайта тірілту емес. ЕАО жобасын практикалық жүзеге асыру кезеңдерінің бірі - Қазақстанның пікірі бойынша, Өзбекстанның, Қырғызстанның және біздің еліміздің қатысуымен Орталықазиялық Одақты рәсімдеу болып табылады.

Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңесті шақыру идеясын ұсынған кезден бері көп уақыт өте қойған жоқ. Бірақ біздің негізсіз емес үміт күте алатынымызды, күш-жігерлер санының сапалы нәтижелерге өтуі белгіленіп отырғанын айтуға болады. Бастаманы Біріккен Ұлттар Ұйымы қолдады. 30 шақты мүдделі елдер өкілдерінің қатысуымен екі отырыс өткізілді. Оны сондай-ақ Анкара кездесуінде түркітілдес мемлекеттер басшылары мақұлдады.

Алматыда айдың аяғында аға лауазымды тұлғалар деңгейінде өткізу көзделген және оған АӨСШК қағидаттарын белгілеу міндеті мен алда тұрған министрлік кездесудің мерзімдері мен параметрлерін келісу міндеті жүктеліп отырған үшінші кездесу тұрғысынан идеяны белсендірек қолдаудың және іс жүзінде жүзеге асыруда күш-жігерлерді біріктіру қажеттігі туындауда.

Осы бір жылдам өзгеретін әлемде түркітілдес мемлекеттер өздеріне ғана тиісті орындарға ие болуы тиіс. Біздің елдеріміз халықтарының тарихи түп-тамыры ортақ, бұл біздің арамыздағы әр түрлі салалардағы, ең алдымен білім мен ғылым, өнер мен мәдениет салаларындағы ынтымақтастықты жандандыру үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Сонымен бір мезгілде мұндай ынтымақтастық біздің басқа да елдермен, біздің мемлекеттеріміздің дәстүрлі әріптестерімен кең белсенді қатынастарға ұмтылысымызды ешқандай да тарылтпайды.

Осы кездесудің қатысушы елдері арасындағы ынтымақтастықты тереңдетуге және кеңейтуге қатысты айтқанда бізге жан-жағымызға қарау және біздің иелігімізде көптеген ұйымдастыру тетіктерінің шеңберіндегі пайдаланылмаған мүмкіндіктерге назар аудару қажет деп санаймын. Олармен тиімді жұмысты жүргізу ынтымақтастықты үйлестірудің жаңа органдарын құру туралы мәселелерді шешеді деп ойлаймыз.

meseleleri güç kullanma yöntemleriyle çözmenin yararsız olduğunu bir kez daha göstermiştir. Biz BMT ve AGİT'in temel ilkelerine dayanarak, bölgesel birlikteliği, devlet sınırlarının korunmasına saygı temelinde çatışmaların önlenmesini aktif olarak destekliyoruz.

İstanbul'daki bu açık diyaloglar, Karabağ ve Tacikistan etrafındaki çatışma noktalarını siyasi yolla düzenleme çalışmalarına hep birlikte destek olmayı, bölgedeki barış ve güven durumunu, istikrar ve işbirliğini geliştirmeye yönelik ortak çabaları bir kez daha açığa çıkardı.

Bizi, küresel ekolojik sorunları çözmedeki ortak menfaatler de ilişkilendirmekte. Bu bağlamda, Aral ve Aral bölgesi, ülkelerimizin yakın olan bölgeleri için, gizlemeden söylersek, trajediye dönüşen sorunlarının daha da karışması, özellikle endişelendirmektedir. Orta Asya ile Kazakistan devlet yöneticileri bu problemi birkaç defa derinlemesine inceledi ve bölgedeki durumu iyileştirmeye yönelik atılacak adımları belirledi. Ancak, Aral sorunu küresel özelliğe sahip ve bu tedbirlerin alınmasını geciktirmek bütün dünya eko-sistemi için afet sebebi olabilir. İşte, bu yüzden de Aral'ın kaderini çözmek için, Merkezi Asya devletlerinin güç ve çabaları yetersiz, burada bütün dünya toplumunun etkin katılımına ihtiyaç bulunmaktadır.

Küresel gelişmenin bir başka yolu, bütünleşme modelleri aramak ve onu gerçekleştirmektir. Dünyada kurumsallaşan bütünleşme modelleri, bir zamanlar hâkim olan dar anlayış çerçevesindeki ideolojik veya diğer biçimsel temele dayalı devletlerarası birliklerin kalkınma hedeflerinin her halükarda sağlam ortaklığına esas olan bütünleşmesine yol açtığını doğrulamaktadır.

Bu bağlamda, son zamanlarda yoğun bir şekilde müzakere edilen Avrasya Birliği projesi hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. Burada projenin pek çok ülkenin başkentinde düzenlenen sayısız konferansa konu olduğunu ve uygulama yollarının tartışıldığını belirtmek yeterlidir. Avrasya Birliğinin temel ilkesi olan bütünleşme, halkın talebi doğrultusunda ortaya çıkmıştır, gücü buradadır. Ben onun fikir babası değilim, sadece onu inceleyip sonuçlandırma ve açıklığa kavuşturma uğraşı inisiyatifini üstlendim. Proje yüzyıllık ortak tarihi, birlikte yaşama geleneği ve kültürel mirası olan, ortak kadere sahip milyonların iyilik, insanlık ve değerlerine yöneliktir. Mevcut bütünleşme formatlarına zıt değildir, ek olarak, projeyi geliştirmek, daha sonrakileri büyük pratik içerikle zenginleştirmeye sevk edecektir. Bu, doğrudan söyleyeyim, eski Sovyetler Birliği'ni tekrar canlandırmak değildir. Kazakistan'ın düşüncesine göre; Özbekistan'ın, Kırgızistan'ın ve bizim ülkemizin katılımıyla Merkezi Asya Birliğinin kurulmasıdır.

Asya'da işbirliği ve güven artırıcı önlemlerle ilgili birlik kurma fikrini ortaya attığımdan beri çok zaman geçmiş değil. Fakat bizim temelsiz olmayan ümit peşinde olduğumuzu, güç ve çabamızın nitelikli sonuçlara doğru ilerlediğini söyleyebiliriz. İnisiyatifi Birleşmiş Milletler Teşkilatı desteklemektedir. 30 kadar ilgili ülke temsilcisinin katılımıyla iki toplantı gerçekleştirildi. Bunu, aynı şekilde, Ankara buluşmasında Türk Dili Konuşan Ülke liderleri de onayladı.

Almatı'da ay sonunda Kıdemli Memurlar Toplantısı düzenlenmesi hedefleniyor ve burada, AİGK/CICA ilkelerinin belirlenmesi görevi ile sıradaki Bakanlar toplantısının dönem ve seçeneklerinde anlaşma görevi yüklenmiş olan üçüncü Zirve açısından düşünceyi etkin desteklemek ve çalışmayı gerçekleştirmek üzere güç ve iradenin bir araya getirilmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Böyle hızlı değişen dünyada Türk dili konuşan devletler sadece kendilerine elverişli yere sahip olmaya mecbur. Bizim ülkelerimiz halklarının tarihi kökü ortak, bu bizim aramızdaki her tür alanda, öncelikle eğitim ve bilim, sanat ve kültür alanlarında işbirliğini canlandırmak için uygun ortam sağlamaktadır. Dolayısıyla aynı dönem içinde böyle işbirliği bizim başka da ülkelerle, bizim devletlerimizin geleneksel ortaklarıyla kapsamlı etkin ilişkilere atılmamızı hiçbir suretle de kısıtlamaz.

Bu Zirvenin katılımcısı ülkeler arasındaki işbirliğini derinleştirme ve genişletme konusunda konuşursak, bizim çevremize bakmamız ve sahip olduğumuz şimdi var olan pek çok organizasyon araçları dairesindeki faydalanılmayan imkânlara dikkat etmemiz lazım sanıyorum. Onlarla verimli çalışmak, işbirliğini koordine edici yeni organlar kurmaya ilişkin sorunları çözecektir diye düşünüyorum.

Belirtmek gerekirse, örneğin, biz hepimiz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT) üyesiyiz ve hatta

Атап айтқанда, мысалы, біз бәріміз Экономикалық ынтымақтастық ұйымының (ЭЫҰ) мүшелері болып табыламыз және тіпті ондағы басым көпшілікті құраймыз. ЭЫҰ шеңберінде Түркиядағы штаб-пәтерімен ЭЫҰ-ның Сауда және даму банкін құруды, өткен жылы Ыстамбұлда ЭЫҰ-ның саммитінде шешілгендей, жылдамдату қажет. Бұл қаржы институты үкіметтік және кәсіпкерлік топтардың қаржыларын тартуға қабілетті, кең байтақ аймақтың экономикалық интеграциясының өзіндік бір катализаторы бола алар еді.

ЭЫҰ-ға қатысушы елдердің табысты дамуына аймақішілік қажеттіліктерді қанағаттандырып қана қоймай, сонымен бірге аймақтан тыс жерлерге экспорттауға бағытталған бірлескен трансазиялық өнеркәсіптік корпорацияларды құру да ықпалын тигізер еді. Көмір өндірісі, электр энергиясы, ауыл шаруашылығы өнімі, көлік және коммуникациялар салаларында осындай кәсіпорындарды құру жайында біздің шаруашылық адамдары мен кәсіпкерлеріміз қазірдің өзінде ойластыра алар еді. Тығыз кооперация мүддесінде сондай-ақ «ноу-хау» және технологиялармен белсендірек алмасу керек.

Жоғарыда айтылғандар түрғысынан бізге, сөз жоқ, ЭЫҰ-ның 1993 жылғы Ыстамбұл декларациясының ережелерін орындау жөніндегі жұмысты жандандыру керек. Жұмыстың барынша тиімділігіне қол жеткізу үшін Қара теңіз экономикалық ынтымақтастығы мен Тәуелсіз мемлекеттер достастығындағы, ең алдымен Ресейді, әріптестерді ынтымақтастық барысында қалыптасатын нысандарда ЭЫҰ қызметінің ауқымына қосу туралы да ойластыру жөн болар еді.

Түркі халықтарының өзара іс-қимылы мәдени және гуманитарлық байланыстарсыз толыққанды болмас еді. Бізде оларды дамыту үшін ауқымды кеңістік бар. Сөз жоқ, алдында айтып өткеніміздей, бұл жерде біздің халықтарымыздың тарихи туыстығы оң рөл атқаруда. Менің көзқарасымша, біздің байланыстарымыздың бас кезінде біз мәдениеттің ортақ элементтерін іздестірумен қатар біз бір-бірімізді өз айырмашылықтарымызбен көбірек таныстыруға тиіспіз. Мысалы, Қазақстан өз әріптестеріне біздің елімізде тұрып жатқан халықтардың еліміздің мәдени палитрасын байытып отырған көп түрлі мәдениетін паш ете алар еді.

Екінші жағынан, алдыңғы дәуірде мәдениеті мен тілінің кейбір элементтері әсіресе зардап шеккен елдерде оларды табиғи қалпына келтіру және жаңғырту жөніндегі шаралар едәуір дәрежеде қоғамның күш-жігеріне ұқсайтын іс болып табылатыны белгілі болды, өйткені бұл үдерістердегі мемлекет рөлін дұрыс түсінбеу ұлтаралық келісімдегі шетін теңдестікте бұрмалаушылықты туғызуға қабілетті. Міне сондықтан да бұл міндеттердің негізгі салмағы туысқан мәдениеттердің қайнар көздерінен өз күштері мен қуатын жігерлендіре алатын ғылыми және шығармашылық көпшілікке, қоғамдық ұйымдар мен бірлестіктерге түседі. Бұл жерде апатты жағдайда ауылдастар көрсететін жәрдемді, өзбек ағайындар ежелден «хашар» деп атайтынды еске алу орынды.

Өзара түсіністікті, бір-бірімізді мәдени және рухани байытуды тереңдету мүдделерінде бұдан әрі де біздің елдеріміз халықтары құрмет тұтатын П.Бұлбұлоғлы басқарып отырған, біздің елдеріміздің бірлескен органы «ТҮРКСОЙ»-ды іс жүзіндегі әрекеттерге ынталандыру, құндылықтармен және мәдениеттің жемістерімен – көркемөнер көрмелерімен, концерттермен және фильмдермен, теле және радио бағдарламалармен, театр қойылымдарымен өзара алмасуды жандандыру, фестивальдар, мәдениет күндерін өткізу, оқушылармен, стажерлермен алмасу, ғылым және мәдениет, діни салалар қайраткерлерінің кездесулерін және т.б. өткізу керек. Бұл бағытта біз мәдениет министрлеріне тиісті тапсырмалар бере аламыз. Сөз жоқ, біздің елдеріміздің көпқырлы байланыстарын кеңейту және нығайту баршамызға пайдалы болады.

Бұл түркі мемлекеттері басшыларының екінші кездесуі. Анкарада өткен бірінші кездесу өздігінше жемісті болды. Осы кездесу де бізді ой-толғаулармен, біліммен және тәжірибемен байыта отырып, көп пайдасын тигізеді деген үмітімді білдіремін. Біз сұхбатқа үлкен мән береміз және кездесуді лайықты түрде – болған әңгіменің нәтижелерін көрсетуге болатын бірлескен мәлімдемені қабылдаумен аяқтау қажет деп санаймыз.

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Осы кездесу біздің көпжақты ынтымақтастығымызды дамытуға ықпалын тигізді, өзара түсіністікті тереңдетуде, әр түрлі салалардағы, біздің ынтымақтастығымыздың барлық бағыттарындағы байланыстарды кеңейтуде ұмытылмайтын әсер қалдырды деген тілекті білдіруге рұқсат етіңіздер.

Сіздерге рахмет.

orada çoğunluk teşkil etmekteyiz. EİT bünyesinde Türkiye'deki merkeziyle birlikte EİT Ticaret ve Kalkınma Bankasının kurulmasını, önceki yıl İstanbul'da EİT toplantısında karar verildiği gibi, hızlandırmak lazım. Bu finans kurumu resmi ve özel girişimci çevrelerin mali kaynaklarının çekilmesinde yetenekli, geniş uçsuz bucaksız bölgenin ekonomik bütünleşmesinin sağlanmasında kendine has bir katalizör olur idi.

EİT üyelerinin başarılı gelişmesinde sadece bölge içi ihtiyaçların giderilmesi değil, aynı zamanda bölge dışı ihracata yönelik ortak Trans Asya sanayi işletmelerinin kurulması da etkili olabilir. Kömür üretimi, elektrik enerjisi, tarım üretimi, ulaşım ve iletişim alanlarında bu tür işletmeleri kurma hususunu bizim üreticilerimiz ve girişimcilerimiz bugün bile tasarlayabilir. Sıkı işbirliği hedefiyle teknik bilgi (know how) ve aktif teknoloji paylaşımı gerçekleştirmeliyiz.

Yukarıda bahsedilenler açısından bizim - her şeyden önce- EİT 1993 İstanbul Deklarasyonu'nun maddelerini yerine getirme çalışmalarını canlandırmamız lazım. Çalışmanın yeterince verimli olmasını sağlamak için, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve Bağımsız Devletler Topluluğu ortaklarını, başta Rusya olmak üzere, işbirliği sürecinde kurulacak yapılarda EİT faaliyet kapsamına dâhil etmeyi düşünmek doğru olacaktır.

Türk halkları arasındaki karşılıklı temaslar kültürel ve manevi ilişkiler olmadan tam olmaz. Bunları geliştirecek kapsamlı alana sahibiz. Hiç şüphesiz ki burada daha önce de belirttiğimiz üzere, halklarımızın tarihi kardeşliği olumlu rol üstlenmektedir. Kanımca, ilişkilerimizi başlatırken kültürümüzün ortak noktalarını aramakla birlikte, aynı zamanda, kendimize has farklı yönlerimizi de ziyadesiyle tanıtmalıyız. Örneğin, Kazakistan kendi ortaklarına ülkemizde yaşayan halkların ülkemizin paletini zenginleştiren çok renkli kültürünü gösterebilir.

İkincisi, özellikle geçmiş dönemde, kültür ve dilinin bazı unsurları hasara uğrayan ülkelerde, onları doğal yapısına döndürme ve kalkındırma yönünde yapılan çalışmaların aslında büyük ölçüde toplumun güç ve iradesine benzeyen bir çalışma olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü bu süreçlerde, devlet rolünün doğru kavranmayışı, farklı milletler arasındaki çetin dengede tahrifatçılık doğurmaya yatkındır. İşte bu yüzden, bu görevlerin esas ağırlığı kardeş kültürlerin kaynaklarından kendi güç ve kuvvetini besleyebilen bilim adamları ve sanat çevresine, sivil toplum kuruluşları ve birliklere düşmektedir. Burada, afet durumunda köydeşlerin gösterdiği yardıma Özbek kardeşlerimizin eskiden beri "haşar" dediklerini belirtmek isabetli olacaktır.

Karşılıklı anlayışı, birbirimizi kültür ve manevi yönden zenginleştirmeyi derinleştirmek amacıyla; bundan sonra da, halklarımız tarafından sevilen Polat Bülbüloğlu'nun başında bulunduğu, bizim ülkelerimizin ortak organı TÜRKSOY'u, somut etkinliklere teşvik etmek; değerlerimiz ve kültür ürünlerinin sergileriyle, konserlerle ve filmlerle, TV ve radyo programlarıyla, tiyatro gösterimleriyle, bunların karşılıklı değişiminin canlandırılmasıyla; festivaller, kültür günleri düzenlemek; öğrenci ve stajyer değişimi, bilim, kültür ve din adamları toplantıları vb. yapmak gerekir. Bu yönde biz Kültür Bakanlarımıza özel görev verebiliriz. Hiç şüphesiz ki, ülkelerimizin çok yönlü ilişkilerini genişletmek ve geliştirmek, hepimiz için faydalı olur.

Bu, Türk devletleri liderlerinin ikinci Zirvesidir. Ankara'da düzenlenen ilk Zirve kendince başarılı oldu. Bu Zirvenin de bizi görüş, bilgi ve deneyim paylaşımıyla zenginleştirerek, çok yarar sağlayacağını umut ediyorum. Biz diyaloga çok önem veriyoruz ve toplantıyı layıkıyla, konuştuklarımızı uygun bir şekilde sonuca bağlayacak ortak deklarasyonun kabulüyle kapatmak gerektiğini düşünüyoruz.

Saygıdeğer hanımlar ve beyler!

Bu Zirve bizim çok taraflı işbirliğimizin gelişmesine katkı sağladı ve karşılıklı anlayışı derinleştirmekte, her tür alandaki, bizim işbirliğimizin bütün programlarındaki ilişkileri genişletmekte unutulmayacak tesir bıraktı dememe izin veriniz.

Size teşekkür ederim.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті қалашығының іргетасын қалау салтанатында сөйлеген сөзі

1995 жылғы 14 маусым, Түркістан

Құрметті Президент мырза!
Құрметті Назмие ханым!
Қадірменді түркиялық бауырлар!
Ардақты отандастар!

Бүкіл түркі халқына ортақ, қазақтың көрнекті ақыны Мағжан Жұмабаев:

«Түркістан екі дүние есігі ғой, Түркістан ер түріктің бесігі ғой. Тамаша Түркістандай жерде туған. Түріктің тәңірі берген нәсібі ғой», – деп жырлағанындай, көне тарих куәсі, ежелгі атажұртыңыз Түркістанға тағы да қош келдіңіз, қымбатты бауырым Сүлейман мырза!

Осыдан үш жыл бұрын, 1992 жылдың мамыр айында Сіз тұңғыш рет ежелгі Түркістанға қадам басып, осындағы қасиетті бабамыз Қожа Ахмет Ясауи кесенесіне тәу еткен едіңіз. Сол сапарыңызды Сіз «Алла нәсіп берсе, ақ ниетімізді қабыл етсе күллі мұсылман қауымына ортақ Қожа Ахмет Ясауидің зәулім сағанасының бүкіл сән-салтанатын, бастапқы бояулары мен өрнектерін қалпына келтіруге ат салысармыз» деген едіңіз.Барлығымыз куәміз: артынша осы мақсатты жүзеге асыру үшін түрік бауырларымыз қызу іске кірісіп те кетті және алғашқы нәтижелері көз алдымызда. Осы игілікті іспен қатар айтылатын тағы бір елеулі оқиға – Түркістанда екі халықтың туысқандығы мен достығының белгісі ретінде алғашқы халықаралық қазақ-түрік университетінің ашылуы және оның ойдағыдай жұмыс істей бастауы.

Құрметті достар!

Бүгінгі жиын бүкіл түркі халықтарының ортақ мәдениетін, рухани мұрасын терең зерттеуге толық мүмкіндік беретін, әлемдік деңгейде мамандар даярлауға қабілетті үлкен білім ордасы болады деп отырған Қожа Ахмет Ясауи атындағы университет қалашығының іргетасын қалау салтанатына арналып отыр.

Түркия мемлекеті өз тарихында қаншама қиындықтарды бастан өткерсе де, ағайынтуыстықтың желісін үзбей, тәуелсіздігімізді баянды ету үшін қолдарынан келгенше көмек беріп, көптеген игі істердің көшбасшысы болуда. Сәулет өнерінің теңдессіз үлгісіндей болып саналатын ұлы ескерткіштеріміз - Қожа Ахмет Ясауи және Арыстан баб кесенелерін қалпына келтіру жұмыстары – осындай бауырластықтың бір дәлелі.

Әрбір мұсылман үшін тасы киелі, кірпіші қасиетті бұл ғимараттардың ортақ тарихымызда алар орны ерекше. Осы тарихи ескерткіштерімізді көзіміздің қарашығындай сақтап, келешек ұрпаққа жеткізу біздер үшін үлкен парыз және міндет.

Құрметті Президент мырза!

Құрметті достар!

Жерімізде өтіп жатқан әрбір той - тәуелсіздік тойы, Біздің тойымыз - түркі тектес ағайындарымыздың да тойы. Осы орайда, Абай мен Мағжан мерейтойларының Түркия елінде де кеңінен аталып өтілуіне үлкен қамқорлық жасағаны үшін түрік мемлекеті басшылығына, зиялы қауымына алғыс сезімімді білдіремін.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Kampüsü temel atma töreninde yaptığı konuşma

14 Haziran 1995, Türkistan

Sayın Cumhurbaşkanı beyefendi!
Sayın Nazmiye hanımefendi!
Saygıdeğer Türkiyeli kardeşler!
Değerli vatandaşlar!

Bütün Türk halklarının ortak, Kazakların görkemli şairi Magcan Cumabayev'in;

"Türkistan iki dünya eşiği ya / Türkistan er Türk'ün beşiği ya / Muhteşem Türkistan gibi yerde doğmak / Türk'ün Tanrı veren nasibi ya", diye şiirleştirdiği gibi, eski tarihin tanığı, ezeli ata yurdunuz Türkistan'a tekrar hoş geldiniz, kıymetli kardeşim Süleyman beyefendi!

Bundan üç yıl önce, 1992 yılının Mayıs ayında, Siz ilk defa kadim Türkistan'a adım atıp, yüce atamız Hoca Ahmet Yesevi türbesinde ibadet etmiş idiniz. O ziyaretinizde Siz "Allah nasip ederse, duamız kabul olunursa bütün Müslüman halkların sahiplendiği Hoca Ahmet Yesevi'nin yüce türbesinin bütün ihtişamının, renginin ve nakışlarının restore edilmesine katkıda bulunacağız" demiştiniz. Hepimiz şahidiz; ardınca, bu amacı gerçekleştirmek üzere, Türk kardeşlerimiz hızla işe başladı ve ilk neticesi önümüzde. Bu hayırlı işle birlikte anılan bir başka önemli olay; Türkistan'da iki halkın kardeşlik ve dostluğunun göstergesi olarak, ilk uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin açılması ve onun arzu edildiği gibi çalışmaya başlaması.

Değerli dostlar!

Bugünkü toplantı bütün Türk halklarının ortak kültürünün, manevi mirasının derin araştırılmasına geniş imkân sağlayacak, dünya çapında uzmanlar yetiştirme yeteneğinde büyük öğretim merkezi olması hedeflenen Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi kampusunun temel taşının konulması töreni içindir.

Türkiye devleti kendi tarihinde nice zorlukları yaşamış olmasına rağmen, kardeşlik bağını kesmeden, bağımsızlığımızın ebedi olması için elinden geldiği kadar yardım etmekte, birçok hayırlı işe önayak olmaktadır. Mimarlık sanatının eşsiz örneklerinden sayılan büyük anıtlarımız; Hoca Ahmet Yesevi ve Arıstan Bab Türbelerinin restorasyon çalışmaları, sözünü ettiğimiz kardeşliğin bir delilidir.

Her bir Müslümanlar için taşı kutsal, kerpici mübarek bu binanın ortak tarihimizde aldığı yer özeldir. Bu tarihi anıtlarımızı gözümüzün bebeği gibi korumak, gelecek nesle ulaştırmak bizim ulvi görevimiz ve borcumuzdur.

Sayın Cumhurbaşkanı beyefendi!

Saygıdeğer dostlar!

Ülkemizde yapılan her bir kutlama, bağımsızlık kutlaması; bizim kutlamamız–Türk kardeşlerimizin de kutlaması. Bu bağlamda, Abay ve Mağcan'ın yıldönümü kutlamalarının Türkiye'de de geniş kapsamlı olarak kutlanmasında büyük desteklerinden dolayı, Türk Devletinin yönetimine ve aydınlarına şükranlarımı sunuyorum.

Egemen Kazakistan'ın piyasa ekonomisini hızla geliştirip, dünya toplumunda hak ettiği yere gelmesi için, dış siyasetimiz ile ticari-ekonomik ilişkilerimizin her yönden gelişmesi için, ülkemizde bilimin her ala-

Егемен Қазақстанның нарық экономикасын шұғыл дамытып, әлемдік қауымдастықта өзіміздің лайықты орнымыз болуы үшін, сыртқы саясатымыз бен сауда-экономикалық байланыстарымызды жаңжақты дамыту үшін елімізге ғылымның сан-саласын меңгерген білікті мамандар қажет екені белгілі. Бұл, әсіресе, бүгінгі таңда, кезек күттірмейтін маңызды мәселе. Осы тұрғыда туысқан Түркия жерінде оқып жатқан мыңнан аса қазақ жастарының қосар үлесі де зор болады деген сенімдемін.

Қазақта «Болар істің басына, жақсы келер қасына» деген нақыл сөз бар. Президент мырзаға, Қазақстанға келген ресми сапары аясында, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті қалашығының ірге тасын қалау салтанатына арнайы қатысып отырғаны үшін өз атымнан және қазақстандықтар атынан шексіз ризашылығымды білдіремін.

Ежелден зәулім құрылыстардың алғашқы тасын елбасылар немесе қолбасшылар қалайтын болған. Ата-бабамыздан бері келе жатқан сол байырғы тамаша дәстүрді басшылыққа ала отырып, жасы үлкен, орны бөлек, ардақты ағамыз, Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирел мырзадан келешекте әлемге танымал ғылым мен мәдениеттің ордасына айналар Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті қалашығының алғашқы тасын қалау рәсімін бастауды өтінемін.

nını başaran bilgili uzmanlara ihtiyaç duyulduğu bellidir. Bu, bilhassa günümüzde bekletilmeyecek önemli konudur. Bu çerçevede, kardeş Türkiye'de öğrenim görmekte olan binden fazla Kazak gencinin katkısı da büyük olacaktır diye inanmaktayım.

Kazaklarda "Olacak işin başına, iyi gelir karşısına" şeklinde nakil söz var. Cumhurbaşkanı Beyefendiye, Kazakistan'a yaptığı resmi ziyareti kapsamında, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin temel atma törenine özel olarak katıldığı için şahsım ve Kazakistanlılar adına sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Eski dönemlerde büyük inşaatların temel taşını devlet başkanları veya komutanlar koyarmış. Atalarımızdan beri gelmekte olan bu kadim muhteşem geleneği yönetim işlerine dâhil ederek, yaşı büyük, yeri ayrı, saygıdeğer ağabeyimiz, Türkiye Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel beyefendiden; gelecekte dünyanın tanıdığı ilim ve kültür merkezine dönüşecek Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi kampusunun ilk taşının konulması törenini başlatmasını arz ederim.

Түркия Республикасының Президенті Сүлейман Демирелдің Халықаралық қазақ-түрік университеті қалашығының іргетасын қалау салтанатында сөйлеген сөзі

1995 жылғы 14 маусым, Түркістан

Құрметті Президент мырза!
Қадірлі қауым!

Түркия мен Қазақстан арасында соңғы үш жарым жылдан бері жалғасын тауып келе жатқан барлық оң өзгерістердің негізінде ортақ тарихымыз бен мәдениетімізден туындайтын және халықтарымыздың бойына сіңген достық пен бауырластық байланыстарымыз жатыр. Іргетасын Қожа Ахмет Ясауи мен Юнус Емре сияқты бабаларымыз қалап кеткен осы ортақ тарих, байланысымыздың және ынтымақтастығымыздың бүгінгі айрықша деңгейінің қалыптасуын қамтамасыз етті. Сондықтан байланыстарымызбен ынтымақтастығымыздың дамуында зор рөл атқарған, оған ерен үлес қосқан бауырым, Құрметті Президент Н.Назарбаев мырзаға Сіздердің алдарыңызда алғысымды білдіргім келеді.

Құрметті Президент мырза!
Қадірменді қауым!

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті болашағымыздың кепілі жастарымызды бір шаңырақ астында ортақ санамен және заманауи білімнің талаптарына сай тәрбиелеп оқытатын білім ұясы ретінде Түркия мен Қазақстан арасындағы байланыстардың келешегінің мазмұнды символы болады. Осынша мамандыққа ие білім ұясының Құрметті профессоры деген атақты маған бергендеріңіз үшін терең ризашылығымды білдіре отырып, шын жүректен алғысымды айтамын. Мақсатына сай Қожа Ахмет Ясауи атына лайық қызмет ететініне сенімім мол осы әдемі университетке зор табыс тілеймін.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Kampusu temel atma töreninde yaptığı konuşma

14 Haziran 1995, Türkistan

Sayın Cumhurbaşkanı!
Değerli misafirler!

Türkiye ile Kazakistan arasında son üç buçuk yıldan bu yana kaydedilen tüm olumlu gelişmenin temelinde, ortak tarihimizden ve kültürümüzden kaynaklanan ve halklarımıza mal olmuş bulunan güçlü dostluk ve kardeşlik bağları bulunmaktadır. İfadesini Hoca Ahmet Yesevi ve Yunus Emre gibi atalarımızda, yüce büyüklerimizde bulan bu ortak geçmiş, ilişkilerimizin ve işbirliğimizin bugün ulaşmış olduğu müstesna düzeyin de hazırlayıcısı olmuştur. Bu vesileyle, ilişkilerimizin ve işbirliğimizin gelişmesinde çok önemli rol oynayan, buna büyük katkıda bulunan kardeşim Cumhurbaşkanı Nazarbayev'e huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı!
Değerli misafirler!

Uluslararası Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi, geleceğimizin teminatı gençlerimizin bir çatı altında, ortak bilince ve çağdaş bilimin gereklerine göre yetişeceği bir irfan yuvası olarak, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin ulaştığı noktanın ve bu ilişkilerin geleceğinin anlamlı bir sembolünü oluşturmaktadır. Böylesine anlamlı bir eğitim yuvasının fahri profesörlüğü unvanını tarafıma tevcih etmenizden duyduğum derin mutluluğu ve bunun için kalbi teşekkürlerimi bir kere daha ifade eder, amaçlarına uygun ve Hoca Ahmet Yesevi'nin adına lâyık çalışmalar yapacağına inandığım bu güzel kuruluşa sonsuz başarılar dilerim.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан мен Түркия: ынтымақтастықтың келешегі» атты конференцияда сөйлеген сөзі

1997 жылғы 10 қыркүйек, Алматы

Құрметті Премьер-министр мырза!
Құрметті кәсіпкер мырзалар!
Ханымдар мен мырзалар!

Мен бүгін қонақжай қазақ жерінде жаңа қазақстандық рынокты игеру үдерісіне ешбір алаңдаусыз батыл кірісіп кеткен Түркия Республикасының іскер топтары өкілдерінің жиналғанын қанағатпен атап өтемін.

Бүгінгі таңда біздің елдеріміз арасындағы сауда айналымының көлемі 2 миллиард АҚШ долларына жетті және Қазақстан Түркияның ТМД-дағы Ресейден кейінгі үшінші әріптес еліне айналды. Түрік компаниялары энергетика, мұнай құбырларын салу және өңдеу өнеркәсібінің әр түрлі объектілерінде, банк және т.б. салаларда жұмыс істеуде. Мұның бәрі біздің екіжақты ынтымақтастығымыздың үлкен келешегі бар екеніне куә болып отыр, оның дамуы екі тарапқа да зор пайда әкелмек, өйткені барлық бірлескен жобалар өзара тиімді негізде ғана жүзеге асырылатын болады.

Қазақстанның дамуына халықаралық қаржы органдары жіберген сомалар қазіргі уақытта 2,5 млрд. долларды құрайды. Сонымен бірге шетелдік инвесторлармен таяудағы 10 жылға жасасқан келісімдер 60 млрд. долларға жетіп қалады. Сіздерге үлкен мүмкіндіктер беріліп отыр, сондықтан Қазақстанның орасан зор мүмкіндіктерін игеруге қызығушылық білдіруге, күш-жігерлер жұмылдыруға және табандылық көрсетуге шақырамын.

Ең бірінші кезекте, біз екі мемлекет арасында өзара тиімді экономикалық ынтымақтастық орнатуды, түрік компанияларының республикада көлік және байланыс, қызмет көрсету, қорғаныс өнеркәсібін конверсиялау, мемлекеттік мүлікті жекешелендіру жобаларын жүзеге асыруға белсенді қатысуын көздеп отырмыз. Орасан зор ауқымда күрделі қаржы бар жағдайда Қазақстанда Түркияның ірі компанияларының енжарлығы айқын байқалады.

Қазақстанның кең байтақ жеріндегі күрделі құрылыс та тиісінше зор ауқымда жүргізілуі тиіс. Біз астанамызды мемлекеттің орталығына көшіреміз. Бұл орайда оның құрылысын салуға және абаттандыруға қатысып отырғандарды немесе қатыспақ ниеті барларды біз толығымен табысқа салық салудан босаттық. Сол жерге әкелінетін құрал-жабдық экспорттық баж салығынан босатылды. Бір сөзбен айтқанда, жаңа астананың инвесторлары мен құрылысшылары үшін бірегей салық жеңілдіктері мен қолайлы жағдайлар жасалды.

Мен айтылғанның қайырымдылыққа шақыру емес екенін атап өтемін. Біз бір нәрсе беруді сұрап отырғанымыз жоқ. Біз өзара тиімді шарттарда, бір жағынан, өз табыстарыңызды көбейту үшін, екінші жағынан, барлық қазақстандықтарға республиканың табиғи байлықтарының қызмет етуі үшін бізге келіп жұмыс істеуді сұраймыз.

Бұл үшін барлық алғышарттар бар. Соңғы уақытта Қазақстан реформаларды жүзеге асыру үшін либералды құқықтық негізді жасау жөнінде ТМД-ның

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in "Kazakistan ve Türkiye: İşbirliğinin Geleceği" konulu konferansta yaptığı konuşma

10 Eylül 1997, Almatı

Saygıdeğer Başbakan beyefendi!
Saygıdeğer işadamı beyefendiler!
Hanımefendiler ve beyefendiler!

Ben bugün, konuk sever Kazak topraklarında yeni Kazakistan'ın piyasasını işletme sürecine hiç tereddüt etmeden katılan Türkiye Cumhuriyeti'nin iş çevresi temsilcilerinin toplanmasından duyduğum memnuniyetimi belirtiyorum.

Günümüzde, ülkelerimiz arasındaki ticaret hacmi 2 milyar ABD dolarına yükseldi ve Kazakistan, Türkiye'nin Rusya'dan sonraki üçüncü ortak ülkesine dönüştü. Türk şirketleri enerji, petrol boru hattı inşaatı, çeşitli rafineri işletmeleri, bankacılık ve diğer alanlarda faaliyet göstermektedir. Bütün bunlar ikili işbirliğimizin geleceğinin parlak olduğunun kanıtıdır. İlişkilerin gelişmesi her iki tarafa da büyük fayda getirecek, çünkü bütün ortak projeler ancak karşılıklı kazanım temelinde gerçekleştirilmektedir.

Kazakistan'ın kalkınmasına, uluslararası finans kurumları tarafından sağlanan tutar günümüzde 2,5 milyar doları bulmuştur. Aynı zamanda, yabancı yatırımcılarla önümüzdeki 10 yıl için yapılan anlaşmaların tutarı ise 60 milyar dolara yaklaşmıştır. Sizler için büyük imkânlar sunulmaktadır, dolayısıyla Kazakistan'ın olağanüstü imkânlarının işletilmesine ilgi göstermeye, güç ve iradenizi harekete geçirmeye ve cesaret göstermeye davet ediyorum.

Öncelikle iki devlet arasında birbirine faydalı ekonomik işbirliği kurmayı, Türk şirketlerinin Cumhuriyette ulaşım ve iletişim, hizmet sektörü, savunma sanayisini geliştirme ve devlet mallarının özelleştirilmesi projelerini hayata geçirme gibi alanlarda aktif katılımlarını beklemekteyiz. Böyle büyük kapsamda, muazzam büyük mali kaynağın bulunduğu Kazakistan'da, Türkiye'nin büyük şirketlerinin ilgisizliği ve eksikliği açıkça fark edilmektedir.

Kazakistan'ın geniş uçsuz bucaksız topraklarındaki büyük inşaat işleri de gerektiği gibi büyük kapsamda gerçekleştirilmelidir. Biz başkenti ülkenin merkezine taşıyacağız. Bu bağlamda, onun inşası ve imarında yer alanlara veya yer almayı düşünenlere tam anlamıyla vergi muafiyeti tanıdık. Yeni başkente getirilecek her tür ekipman ve malzeme gümrük vergisinden muaf tutulacaktır. Tek kelimeyle, yeni başkentte yatırımcılar ve inşaat şirketleri için türüne az rastlanan vergi kolaylığı ve uygun ortam sağlanmıştır.

Sözlerimin hayırseverlere yapılan bir çağrı olmadığını da belirtmek istiyorum. Biz karşılıklı yarar şartlarında, bir tarafıyla, kendi kazancınızı arttırmanız için, ikinci tarafıyla, bütün Kazakistanlılara Cumhuriyetin doğal zenginliklerinin hizmet etmesi için, bize gelip çalışmanızı istiyoruz.

Bunun için gereken tüm ön şartlar var. Son zamanlarda, Kazakistan reformları gerçekleştirmek için, liberal hukuki zemin oluşturma konusunda BDT ülkeleri arasında ilk sıraya yerleşti. Arazi özelleştirmeye ve yabancı yatırıma ilişkin özel yasalar kabul edildi. Yasalara, yabancı yatırımcılar için önemli kolaylıklar, bunun yanı sıra çeşitli şirketlerle yapılan anlaşmalarda

барлық мемлекеттері арасында бірінші орынға шықты. Жерге жеке меншік туралы, шетелдік инвестициялар туралы бірегей заңдар қабылданды. Оларда шетелдік инвесторлар үшін айтарлықтай жеңілдіктер, сондай-ақ әр түрлі компаниялармен жасалған келісімдерде қарастырылған шарттар заңдардың өзгеруіне қарай таяудағы он жыл ішінде өзгермейтіні туралы ережелер көзделген. Бұдан былай инвесторлар инстанцияларға барып жүрмеуі және бюрократиялық кедергілерге ұшырамауы үшін қазақстандық тарап ұсынатын барлық инвестициялық жобалар жинақталатын және инвесторды қызықтыратын кез келген мәселе бойынша жауап ала алатын тек бір ғана өкілетті органмен – Инвестициялар жөніндегі мемлекеттік комитетпен жұмыс істейтін болады.

Біздің астанамызда әлемдік деңгейдегі екі бес жұлдызды, сондай-ақ төрт жұлдызды қонақүйлер салынған. Іс жүзінде әлемнің кез келген жерімен байланыс орнатылған. Бұл шетелдік кәсіпкерлердің жұмысы мен демалысы үшін қажетті жағдайларды туғызады.

Таяуда мен Парсы Шығанағында, атап айтқанда, Кувейт, Бахрейн және Оман елдерінде болып қайттым. Осы елдер басшылығымен, сондай-ақ іскер топтарының өкілдерімен болған кездесулерде Қазақстанмен ынтымақтастық жасауға деген зор қызығушылықты көрдік. Біз жаңа, келешегі үлкен қазақстандық рынокты игеру үшін аталған елдердің орасан зор қаржылық мүмкіндіктеріне жол ашатын экономикалық келісімдер топтамасына қол қойдық. Үстіміздегі жылғы қыркүйек айының соңына қарай Шығанақ елдері кәсіпкерлерінің нақты инвестициялық ұсыныстармен келетін үлкен тобын күтудеміз.

Мұның бәрі әлемдік қоғамдастықтың Қазақстанға деген күннен күнге өсіп келе жатқан қызығушылығын көрсетеді. Сондықтан мен сіздерді біздің рынокқа батылырақ және белсендірек қатысуға шақырамын. Қазір уақыт әлі де сіздер үшін жұмыс істеуде, ең бастысы кешікпеу. Бізде Түркия үкіметімен түрік кәсіпкерлерінің инвестицияларын барынша көтермелеу туралы қағидатты уағдаластықтар бар.

Біздің халықтарымыздың ортақ тілі, мәдениеті, дәстүрі, ділі бар және мен осылардың сіздерге қысқа мерзім ішінде біздің рынокқа бейімделуге және өздеріңіз үшін бизнес бойынша жаңа әрі сенімді әріптестер табуға көмектесетініне сенімдімін.

Сіздерге табыс тілеймін!

Ықыластарыңызға рахмет!

öngörülen şartların, önümüzdeki 10 yıla kadar değişmeyeceğine ilişkin maddeler eklendi. Bundan böyle, yatırımcıların çeşitli makamlara gidip gelmemesi ve bürokratik engellerle karşılaşmamaları için; Kazakistan tarafının sunacağı tüm yatırım projelerinin bir arada toplanacağı ve yatırımcıların ilgilendikleri her tür soruya yanıt alabilecekleri tek yetkili organ, Yatırımdan Sorumlu Devlet Komitesi ile iş yapılacaktır.

Bizim başkentimizde dünya standartlarına uygun iki beş yıldızlı ve dört yıldızlı oteller inşa edildi. Dünyanın her bölgesiyle fiilen iletişim kuruldu. Bu, yabancı iş adamlarının çalışması ve dinlenmesi için gerekli şartları sağlayacaktır.

Yakında Basra Körfezinde, belirtmek gerekirse, Kuveyt, Bahreyn ve Umman ülkelerinin yöneticileriyle ve iş çevrelerinin temsilcileriyle yapılan görüşmelerde; Kazakistan'la işbirliği yapmaya yönelik büyük ilgi olduğunu gördük. Biz, yeni ve gelecek vaat eden Kazakistan piyasasını işletmek için, sözü edilen ülkelerin çok büyük mali imkânlarına yol açacak bir dizi ekonomik anlaşma imzaladık. Cari yılın Eylül ayı sonlarına doğru, Körfez ülkeleri işadamlarının somut yatırım önerileriyle gelecek olan büyük heyetini beklemekteyiz.

Bunların hepsi, dünya toplumunun Kazakistan'a olan ilgisinin gün geçtikçe arttığını göstermektedir. Dolayısıyla ben Sizleri Kazakistan piyasasına tereddütsüz ve etkin bir şekilde katılmaya çağırıyorum. Şimdi zaman halen Sizin için çalışmakta, en önceliklisi geç kalmamaktır. Bizde, Türkiye Hükümetiyle Türk işadamlarının yatırımlarını olabildiğince yükseltmek konusunda ilkeli sözleşmeler var.

Bizim halklarımızın ortak dili, kültürü, geleneği, maneviyatı var ve bunların Sizlere kısa süre içinde bizim piyasamıza uyum sağlama ve kendiniz için ticaret amacıyla yeni ve güvenilir ortak bulmanızda yardımcı olacağına inanıyorum.

Hepinize kısmet diliyorum!

İçtenliğinize teşekkür ederim!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Билкент университетінде сөйлеген сөзі

1998 жылғы 15 маусым, Анкара

Қымбатты достар!

Түркияның шәкірт жастарымен кездесіп тұрғаныма өте қуаныштымын. Мен қазір Сіздердің алдарыңызда өзімді тебірентіп, мазалап жүрген ойларымды, мақсат-мұратымды ағымнан жарылып, ортаға салсам деген ойдамын.

Бүгінгі күні, келер мың жылдықтың лебі айқын сезіле бастаған кезеңде, мен алысқа барлай көз тіккен көшпенді бабам сияқты көкжиектен қылаң берген келесі 21-ші ғасырға ой көзімен үңілемін. Келешек менің халқыма не дайындап тұр, не әкеледі, ертеңгі күні біздің балаларымыз қандай күй кешеді деп толғанамын. Осындай сәтте Жаратушыдан болашақ ұрпағыма бақыт пен еркіндік, бойына қуат, көкірегіне парасат бере гөр, жанына жарқындық ұялат, өмірлеріне тыныштық пен игілікті тарту ет деп тілеймін. Әлбетте мұндай күнге жету үшін халықтың өзінің, әсіресе Елбасы ретінде менің көп қажыр-қайрат жұмсауым керек екенін жақсы түсінемін. Осындай сәтте өзіме-өзім: «Халқыңның еңсесін көтеріп, өзіңе сенім артып, соңыңнан қалтқысыз еруі үшін дәл бүгін өзің не істедің?», деп бүкпесіз сауал қоямын. Ондайда ұйқың қашады, ойыңа VI ғасырдағы көне түркі сына жазуларының жолдары оралады:

«Түн ұдымадым,
Күн олурмадым,
Қара қанымды төктім,
Түрк бұдыны үчін».

Міне, мен де осындай күй кешемін. Дегенмен Қазақстан тәуелсіздік алғаннан бергі бас-аяғы алты жарым жылдық өткен жолын ой көзімен шолып, шүкіршілік етемін. Ендігі жерде: «Иә, еркіндікке қолымыз жетті, азаттықтың ауасы көкірегімізді кернеді», деп нық айтуға хақлымын. Соғыс та, миллиондаған отандастарымды баудай түсірген аштық та, халқымды мыңдаған таңдаулы перзенттерінен айырған ату мен асу да, айдау мен қамау да біздің сағымызды сындыра алған жоқ. Біз өз тіліміздің, мәдениетімізді, дәстүрімізді сақтап қалдық. Біз өзімізді мына ғаламның дербес бір бөлшегі ретінде сезінеміз. Біз мұны мақтан тұтамыз.

Бүгін бізге оңай соғып тұрған жоқ. Өркениетті, зайырлы да демократиялық қоғам орнату үшін біз өзіндік даму жолын іздестірудеміз. Бұл жолымызда қателіктерге де ұшырастық, алдағы уақытта да кемкетіктер болмай қалмас, бірақ біз сол қателіктерден қорытынды шығарудамыз, содан үйренудеміз. Бұл жолға басқа балама жоқ, бұл біз өзіміз таңдап алған жол. Сөйтіп, біздің бейқамдыққа салынардай уақытымыз жоқ, адамдар тек ертеңге деген үмітпен ғана тіршілік кешпеуге тиіс, олардың бүгіннің өзінде лайықты өмір сүруіне жағдай жасауымыз керек.

Иә, біз бақыттымыз. Жаңа мемлекеттің іргесін қалау, оның келешектегі дамуын айқындау құрметіне ие болғанымыз үшін бақыттымыз. Сондықтан да біз Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму бағдарламасын әзірледік, онда өзіміз үшін жеті

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Bilkent Üniversitesi'nde yaptığı konuşma

15 Haziran 1998, Ankara

Değerli dostlar!

Türkiye'nin öğrenci gençleriyle görüştüğüme memnunum. Ben şimdi Sizin önünüzde kendimi heyecanlandırıp, huzursuz eden düşüncelerimi, amaç ve hayallerimi Sizinle paylaşsam diye düşünüyorum.

Bugünkü günde, gelecek bin yılın yeli açıkça sezilmeye başlandığı dönemde, ben uzağa göz diken göçmen atam gibi, ufuktan şafak veren gelecek 21'inci asra düşünce gözüyle bakıyorum. Gelecek benim halkıma ne hazırlıyor, ne getirecek, yarınki gün bizim çocuklarımız nasıl hayat geçirecek diye heyecanlanıyorum. Böyle durumlarda Yaratan'dan gelecek neslime baht ve serbestlik, bedenine kuvvet, kalbine feraset ver, gönüllerini aydınlat, ömürlerine huzur ile iyilik bağışla diye diliyorum. Elbette böyle güne ulaşmak için halkın kendisinin, özellikle Devlet Başkanı olarak benim çok gayret sarf etmem gerektiğini iyi biliyorum. Böyle durumda kendi kendime, "halkının başını dik tutup, güvenini arttırıp, peşinden art niyetsiz gelmeleri için bugün kendin ne yaptın?" diye aleni soru soruyorum. Böyle durumlarda uykun kaçar, düşüncene VI'ncı asırdaki kadim Türk çivi yazılarının satırları döner:

"Tün udımadım / Gece uyumadım
Kün olurmadım / Gündüz oturmadım
Kara kanımdı töktim / Kara kanımı döktüm
Türk Budun Üçün / Türk halkı için"

İşte ben de aynı hale geçiyorum. Demekle beraber, Kazakistan'ın bağımsızlık aldığından beri, baştan-ayağı altı buçuk yılda, geçtiği yolu düşünce gözüyle geçip, şükrediyorum. Şimdi bulunduğum yerde; "evet, serbestliğe ulaştık, özgürlüğün havası göğsümüzü kabarttı", diye söylemekte haklıyım. Savaş ta, milyonlarca vatandaşımızı balya gibi düşüren açlık ta, halkımın nefesini boğan seçilmiş evlatlarından ayıran kurşuna dizme ve asmalar da, sürülme ve hapsedilme de bizim hayalimizi kırabilmiş değil. Biz öz dilimizi, kültürümüzü, geleneğimizi koruduk. Biz kendimizi bu âlemin serbest bir parçası olarak sezinliyoruz. Biz bununla övünüyoruz.

Bugün bize kolay gelmiş değil. Çağdaş, laik demokratik toplum kurmak için biz kendine has kalkınma yolunu arıyoruz. Bu yolumuzda hatalarımız da oldu, önümüzdeki dönemde de eksik-gedikler olmadan olmaz, fakat biz bu hatalardan sonuç çıkarmaktayız, ondan öğrenmekteyiz. Bu yola başka seçenek yok, bu, bizim kendimiz seçip aldığımız yol. Şöylesine, bizim gamsızlığa verilecek vaktimiz yok, insanlar sadece yarına... hedeflenen ümitle hayat sürmemeli, onların, bugünün kendisinde layıkıyla ömür sürmesine ortam sağlamamız gerek.

Evet, biz bahtlıyız. Yeni devletin temelini atmanın, onun gelecekteki kalkınmasını sağlamanın saygısına sahip olacağımız için bahtlıyız. Dolayısıyla da biz Kazakistan'ın 2030 yılına değin ki kalkınma programını hazırladık, bunda kendimiz için yedi temel uzun vadeli önceliği açıkladık, bunlar:

негізгі ұзақ мерзімді басымдықтарды айқындап алдық, атап айтқанда, олар:

1. Ұлттық қауіпсіздік.

2. Ішкі саяси тұрақтылық пен қоғамды топтастыру.

3. Экономикалық өсу, ол шетел инвестициялары мен ішкі жинақтамалардың жоғары деңгейіне сүйенетін ашық нарықтық экономикаға негізделеді.

4. Қазақстан азаматтарының денсаулығы, білімі мен игілігі.

5. Энергетика ресурстары.

6. Инфрақұрылым, әсіресе көлік пен байланыс.

7. Кәсіпқой мемлекет.

Мұндай басымдықтарды ұсынғанда, біз нені көздейміз?

Бұл ретте біз:

- аумақтық тұтастығын сақтай отырып, Қазақстанның тәуелсіз, егемен мемлекет ретіндегі дамуын қамтамасыз ету;

- ішкі саяси тұрақтылық пен ұлттық тұтастықты сақтап, нығайта беру;

- экономикалық өрлеудің нақтылы, тұрлаулы және өскелең қарқынына қол жеткізу;

- елдің барлық азаматтарының тұрмысын, денсаулығын, білім алу жағдайын және мүмкіндіктерін біртіндеп жақсарта беру;

- тұрлаулы экономикалық өркендеу және халықтың тұрмысын жақсарта беру үшін энергетикалық ресурстарды тиімді пайдалану;

- мемлекеттік қызметшілердің ұтқыр осы заманғы топтарын жасақтау қажеттігіне сүйенеміз.

Биылдан бастап біз осы Бағдарламаның алғашқы үш жылдық кезеңін іске асыруға кірістік. Біз оны орындайтынымызға, ондағы алға қойылған мақсат пен міндетті нақтылы мазмұнмен молықтыра алатынымызға сенеміз. Сонда біз жедел дамып келе жатқан, көркейген бейбітшіл ел бола аламыз. Ондай елді күллі әлем білетін, құрметтейтін болады. Ондай ел Еуразиядағы дәнекер міндетін атқаратын болады. Сөйтіп, ежелгі Ұлы Жібек жолын жаңаша жаңғыртатын боламыз.

Бұл іште біз негізінен жастарға сүйенетін боламыз. Бүгін осы заманғы мектептер мен университеттерде дәріс алып жүрген жастарға, компьютерді жетік меңгерген, бірнеше тілдерде еркін сөйлей білетін парасат-пайымы биік өздеріндей өрім жастарға үміт артамыз.

Қиындықтарға қарамастан, біз қазір білімге үлкен қаражат жұмсаудамыз. Дарынды жастарымызды әлемнің үздік университеттеріне оқуға жіберудеміз. Біз жас ұрпақтың білімді, тәні де, жаны да сау, елі мен халқының мүддесін қастерлейтін кемел азаматтар болып жетілуін қалаймыз. Қазақтың «көп жасағаннан сұрама, көп оқығаннан сұра», дейтін нақылы тегін айтылмаса керек.

Осы орайда Сіздің елге алғыс сезімін арнамай тұра алмаймын. Қазақстан тәуелсіздік алған алғашқы сәттен бастап, түрік туғандарымыз туыстық қолын сөзып, бауырының нық қадам жасауына жәрдемін аяп қалған жоқ.

Бүгінгі күні Түркияда мыңдаған қазақ жастары оқып жатса, мұның өзі сол туыстық көмектің көрінісі. Түрік оқу орындарын тәмәмдаған түлектеріміз Отанына оралып, алдымызға қойылған міндеттерді орындауға кірісті.

Осыдан бірнеше жыл бұрын Түркістанда Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті ашылып, онда қазақ-түрік жастарымен бірге басқа елдердің азаматтары да білім алып жүр.

Түрік жастарының Қазақстан жоғары оқу орындарында білім алуға деген ынтасының артуы да қуанышты жәйт, қазіргі кезде Сіздердің елдеріңіздің жеті жүздей азаматы Қазақстанда білім алып жатыр.

Мұның бәрі де, сайып келгенде, біздің халықтарымыздың тарихи және рухани тамырының бір екенін, бір-біріне деген ежелгі бауырмалдық сезімінен айнымағанын көрсетсе керек.

VI ғасырда түркі жұртының алтын бесігі болған Түркі қағанаты дүниеге келген еді. Олардың сан ғасырлық ортақ тарихы, төлтума ортақ мәдениеті бар. Бұл біздің ортақ мұрамыз, ортақ қазынамыз. Осы орайда түркі топырағынан өсіп-өнген Әл Фараби, Юсуф Баласағұни, Махмуд Қашқари, Қожа Ахмет Ясауи сынды талай оқымыстыларымыздың, ойшылдарымыздың есімдерін еске аламыз. Олардың әлемдік руханият пен өркениетке қосқан үлесі үлкен. Бұл біздің бәрімізге ортақ есімдер.

Бүгінгі таңда осы заманғы түркі халықтарының қайсының болсын, тағдырын көршілес бауырларының тарихынан ажыратып қарауға болмайды. Біздің бір-

1. Ulusal güvenlik,

2. İç siyasi istikrar ile toplumsal bütünlük,

3. Ekonomik büyüme, bu yabancı yatırımlar ile iç tasarrufların yüksek seviyesine dayanan açık piyasa ekonomisine temellendirilmiştir,

4. Kazakistan vatandaşlarının sağlığı, eğitimi ve refahı,

5. Enerji kaynakları,

6. Altyapı, özellikle ulaşım ve haberleşme,

7. Uzman devlet.

Böyle öncelikleri sunarken, biz neyi hedefliyoruz? Bu defa biz;

- Bölgesel bütünlüğü koruyarak, Kazakistan'ın bağımsız, egemen devlet şeklinde kalkınmasını sağlamaya,

- İç siyasi istikrar ile ulusal birliği koruyup, geliştirmeye,

- Ekonomik kalkınmanın somut, kalıcı ve yükselmeye elverişli hızına ulaşmaya,

- Ülkenin bütün vatandaşlarının geçimini, sağlığını, eğitim alma durumunu ve imkânlarını aşama aşama iyileştirmeye,

- Kalıcı ekonomik büyüme ve halkın geçimini iyileştirebilmek için enerji kaynaklarından verimli faydalanmaya ve

- Devlet görevlilerinin kıvrak zekâlı günümüz gruplarını oluşturma ihtiyacına dayanıyoruz.

Bu yıldan başlayarak biz bu programın ilk üç yıllık dönemini gerçekleştirmeye başladık. Biz bunu gerçekleştirebileceğimize, burada öne konulan amaç ile yükümlülüğü somut içerikle doldurabileceğimize inanıyoruz. O zaman biz hızlı kalkınan, güzelleşen, barışçı ülke olabiliriz. Böyle ülkeyi bütün âlem bilir, saygı duyar. Böyle ülke Avrasya'daki uzlaştırıcı görevi yürütebilir. Böylece, kadim büyük İpek Yolunu yeniden kalkındırabiliriz.

Bu işte biz asıl gençlere güveniyoruz. Bugün, bu zamanın okulları ve üniversitelerinde ders alan gençlere, bilgisayarı tam öğrenen, birkaç dilde serbest konuşabilen, sağduyulu-anlayışı yüksek Sizin gibi genç delikanlılara ümit bağlıyoruz.

Zorluklara bakmaksızın, biz şimdi eğitime büyük kaynak harcıyoruz. Yetenekli gençlerimizi dünyanın en iyi üniversitelerine eğitime gönderiyoruz. Biz genç neslin eğitimli, bedeni de, ruhu da sağlıklı, ülkesi ve halkının menfaatlerine saygılı olgun vatandaşlar olarak yetişmesini arzu ediyoruz. Kazakların "çok yaşayandan sorma, çok okuyandan sor" diyen nakli boşuna söylenmese gerek.

Bu bağlamda, Sizin ülkenize şükran duygularımı iletmeden duramam. Kazakistan'ın bağımsızlık aldığı ilk andan başlayarak, Türk kardeşlerimiz kardeşlik elini uzatıp, kardeşinin sağlam adım atmasına yardımını esirgemiş değil.

Bugünkü günde Türkiye'de binlerce Kazak gençleri okuyorsa, bunun kendisi bu dostluk yardımının göstergesidir. Türk eğitim kurumlarını tamamlayan mezunlarımız vatanına dönüp, önümüze konan yükümlülükleri yerine getirmeye girişti.

Bundan birkaç yıl önce Türkistan'da Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi açılmış olup, orada Kazak-Türk gençleriyle birlikte başka ülkelerin vatandaşları da eğitim almaktadır.

Türk gençlerinin Kazakistan yüksek öğretim kurumlarında eğitim alma konusunda ilgisinin artması da övünülecek vaziyet, şimdiki dönemde Sizin ülkenizin yedi yüz kadar vatandaşı Kazakistan'da eğitim alıyor.

Bunun hepsi de, saydığımızda, bizim halklarımızın tarihi ve manevi kökünün bir olduğunu, birbirine kadim kardeşlik sezgisinden dönmediğini gösterse gerek.

VI'ncı asırda Türk yurdunun altın beşiği olan Göktürk Kağanlığı dünyaya gelmişti. Onların iki asırlık ortak tarihi, akrabalarına ait ortak kültürü var. Bu bizim ortak mirasımız, ortak hazinemiz. Bu çerçevede Türk toprağında büyüyüp yetişen Al Farabi, Yusuf Balasagun, Mahmut Kaşgari, Hoca Ahmet Yesevi gibi nice âlimlerin, düşünürlerin isimlerini hatırlıyoruz. Onların küresel maneviyat ile uygarlığa katkı payı büyük. Bunlar, bizim hepimize ortak isimler.

Günümüzde, o dönemin Türk halklarından her hangi birinin kaderini, komşu kardeşlerinin tarihinden ayrı değerlendiremeyiz. Bizim birbirimize olan bugünkü sıcak ilgimiz ezeli kardeşlik sezgimizin yaylası, doğuşumuzdan kaynaklanan akrabalığımızın yeniden canlanması diye anlamamız gerek. Eski Türk döneminden bedenimize sinen sezginin yeniden doğması diye anlayalım bunu. Türk yazısı, Türk edebiyatı o yad zamanda dünyaya gelmiş. Türk taifeleri o zama-

бірімізге деген бүгінгі ыстық ынта-ықыласымызды, байырғы бауырластық сезімімізді, тумысымызда жатқан туыстығымыздың қайта жаңғыруы деп түсінуіміз керек. Ежелгі түркі заманынан бойымызда бұғып жатқан сезімнің түлеуі деп ұғайық мұны. Түркі жазуы, түркі әдебиеті сол ықылым заманда дүниеге келген. Түркі тайпалары сол заманның ұлы діндеріне тәу еткен. Сол замандағы басқа өркениеттердің үздік жетістіктерін бойларына сіңірген.

Түркілердің өздері де мемлекеттік ұйымдасудың, әкімшілік және қаржы жүйесінің орасан зор тәжірибесін жинақтаған, олардан басқа елдер де көп дүниені үйренген.

Біз - достармыз, біз - бауырлармыз. Мен бүгін Сіздерге ата жұрттарыңыздан келіп тұрмын. Тағдыр бізді әлемнің әр түкпірінде қоныстандырғанмен, біз түбі бір туғандығымызды, бір ананың бауырынан өрбігендігімізді ұмытпаймыз.

Бүгін Сіздерің жүздеріңізге қарағанда, менің көзіме Кемал Ататүріктің толағай тұлғасы елестейді. Қазақстанда оның және Тұрғыт Өзалдың, сондай-ақ осы заманғы түрік қайраткерлерінің есімін ілтипатпен еске алады және ықыласпен атайды. Сіздердің осы адамдардың атына лайық болуларыңызды қалар едім. Кім білсін, осы қазір араларыңызда түркі жұртына келешекте тұлға болар талай азаматтар жүруі де ықтимал. Ылайым солай болсын.

Біздің топтасуымызға, достығымызды нығайтуға нақ солардай үлес қоссаңыздар арман не! Ал біздің достығымызды, туысқандық сезімімізді келер ғасырға апаратын да, жалғастыратын да Сіздерсіздер. Әйтеуір, түркі жұртының: »Алтау ала болса, ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса аспандағы келеді», деген нақылын естен шығармаңыздар.

Бақытты болыңыздар, қымбатты достарым! Ықыластарыңызға рахмет! Тешеккүр едерим!

nın ulu dinlerine ibadet etmiş. O zamandaki başka uygarlıkların üstünlüklerini benimsemiş.

Türklerin kendileri de devlet organizasyonunun, idari ve mali sisteminin olağanüstü tecrübesini biriktirmiş, onlardan, başka halklar da çok şeyler öğrenmiş.

Biz dostlarız, biz kardeşleriz. Ben bugün Sizlere ata yurdunuzdan geliyorum. Kader bizi âlemin her köşesinde yerleştirmiş olmakla beraber, biz kökü bir olanlar olduğumuzu, bir ananın karnından ürediğimizi unutmayacağız.

Bugün Sizlerin yüzlerinize baktığımda, benim gözüme Mustafa Kemal Atatürk'ün yüce şahsiyeti görünmektedir. Kazakistan'da onun, Turgut Özal'ın ve o dönemin Türk emektarlarının isimleri iltifatla hatırlanmakta ve içtenlikle anılmaktadır. Sizlerin bu kişilerin adına layık olmanızı arzu ederim. Kim bilir, şimdi aranızda Türk yurduna gelecekte lider olacak nice kişiler olması da ihtimal. Temennim öyle olsun.

Bizim bir araya gelmemize, dostluğumuzu geliştirmemize aynen onlar gibi katkı sağlasanız, hayal ne! İşte bizim dostluğumuzu, akrabalık sezgimizi gelecek asra taşıyan da, sürdüren de Sizlersiniz. Nihayet, Türk yurdunun "Altısı kavgalı olsa, ağzındaki gider, dördü birlik olsa, havadan gelir" diyen nakil sözünü aklınızdan çıkarmayınız.

Bahtınız açık olsun, kıymetli dostlarım! İçtenliğinize teşekkür ederim! Teşekkür ederim.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Республикасының 75 жылдығына арналған мерейтойлық қабылдауда сөйлеген сөзі

1998 жылғы 29 қазан, Анкара

Құрметті Сүлейман Демирел мырза!
Құрметті Назмие Демирел ханым!
Ханымдар мен мырзалар!

Біздер, Қазақстан делегациясының мүшелері, туысқан Түркияның өзімізге деген ықыласы мен ілтипатын тағы да айрықша сезудеміз.

Сіздердің елдеріңіз бүгін тамаша мереке - Республиканың құрылғанына 75 жыл толған салтанатты атап өтуде.

Түркияның әрбір азаматы үшін айрықша мәнді осындай күні елдеріңізге келіп, қуаныштарыңызға ортақ болуға шақырғандарыңыз үшін ақ көңіліммен ризашылығымды білдіремін.

Түркияның бұл мерейтойы - шын мәніндегі айтулы оқиға, Сіздердің елдеріңіздің ғана емес, күллі түркі жұртының мерекесі. Өйткені ұлы Кемал Ататүрік баршамыздың алдымыздан ақ жол ашып, демократиялық зайырлы мемлекет орнатудың өнегесін көрсетті. Осы жолда Түркия таңданарлық тамаша табыстарға жетіп, әлемдік қоғамдастықтан абыройлы орын алды.

Түркілер атасының тәуелсіздік пен аумақтық тұтастық туралы мәлім еткен көрегендігі шындыққа айналды. Оның «өнеркәсіпсіз тәуелсіздік жоқ» дейтін қағидасы іске асып, Түркия индустриясы дамыған елдердің қатарына қосылды.

Сіздердің елдеріңіздің тәжірибесі тәуелсіз Қазақстанға өтпелі кезеңнің қиындықтарын еңсеруге, мемлекеттілігін нықтап, саяси тұрақтылықты нығайтуға, экономикалық реформаларды дәйекті жүргізуге жәрдемдесті. Осындай алмағайып уақытта біз Түркияның, оның саяси және іскер топтарының достық қолдауын әрдайым сезініп отырдық, сол үшін де қазақстандықтар сіздерге адал көңілімен риза.

Бүгін Қазақстан – түрік байланыстарының барлық салаларда нығайып келе жатқанын қанағат сезімімен атап көрсету керек. Біздің саяси байланыстарымыз пәрменді дамып келеді. Мұның аймақтағы бейбітшілік пен тұрақтылықты орнықтыру үшін маңызы зор. Екіжақты негіздегі, сондай-ақ Экономикалық ынтымақтастық ұйымы ауқымындағы жемісті сауда-экономикалық ынтымақтастық біздің елдеріміздің жақындасуының маңызды негізіне айналып отыр. Түрік іскер топтарының Қазақстан нарығындағы белсенділігі барған сайын артып келеді, қазір олар біздің елімізде 40 шақты жобаны іске асырып жатыр. Атап айтқанда, біздің жаңа байтағымыз Астананың осы заманғы құрылыстарын салуға және өзіндік құрылымдарын дамытуға қосқан үлестері үлкен.

Ал мәдени-гуманитарлық саладағы ынтымақтастығымызды нығайтудың берік негізі - біздің халықтарымыздың тарихи, мәдени және рухани бауырластық дәнекерлері. Екі жылдан кейін аталып өтілетін түркі әлемінің рухани бесігі - Түркістан қаласының 2000 жылдығы біздің халықтарымыздың ортақ тарихи және мәдени дамуындағы маңызды кезең болады деген ойдамын.

Бүгінгі салтанат - түрік халқының Ататүрік нұсқаған жолмен жүру ниетінің айғағы. Бұл жолда келесі ғасырға гүлденген демократиялық мемлекет болып баруға бекем бел байлап отырған Қазақстан да жандарыңызда болады!

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'nin 75'inci yılına ithaf edilen kutlamalı kabul töreninde yaptığı konuşma

29 Ekim 1998, Ankara

Sayın Süleyman Demirel beyefendi!
Sayın Nazmiye Demirel hanımefendi!
Hanımefendiler ile beyefendiler!

Bizler, Kazakistan heyetinin üyeleri, kardeş Türkiye'nin bize olan içtenliği ile iltifatını daha da ayrıcalıklı sezinlemekteyiz.

Sizin ülkeniz bugün müthiş bir kutlama, Cumhuriyetin kuruluşunun 75'inci yıl dönümü şenliği, yapmakta.

Türkiye'nin her bir vatandaşı için ayrıcalıklı önemi olan böyle bir günde ülkenize gelip, kıvancınıza ortak olmaya çağırdığınız için alçak gönüllülüğümle minnettarlığımı bildiriyorum.

Türkiye'nin bu itibarlı-şenliği, gerçek anlamda söz edilecek olay, sadece Sizlerin değil, bütün Türk dünyasının kutlaması. Çünkü büyük Kemal Atatürk hepimizin önünden ak yol açıp, demokratik laik devlet kurmanın örneğini gösterdi. Bu yolda Türkiye şaşırtıcı müthiş başarılara ulaşıp, küresel toplumda saygın konum aldı.

Türklerin atasının bağımsızlık ile bölgesel bütünlük hakkında açıkladığı öngörüleri gerçeğe dönüştü. Onun "endüstrisiz bağımsızlık yok" deyişindeki kaidesi gerçekleşip, Türkiye endüstrisi gelişen ülkeler arasına eklendi.

Sizin ülkenizin tecrübesi, bağımsız Kazakistan'a, geçici dönemin zorluklarını aşmakta, birliğini pekiştirip, siyasi istikrarı ilerletmekte, ekonomik reformları birbiri ardınca gerçekleştirmekte yardımcı oldu. Böyle belirsiz dönemde biz Türkiye'nin, siyasi ve ticari heyetlerinin dostça desteğini her daim sezdik, onun için de Kazakistanlılar Sizlerden samimiyetle razıdır.

Bugün Kazakistan Türkiye ilişkilerinin bütün alanlarda gelişmesini kanaatkârlık hisleriyle belirtmek gerek. Bizim siyasi ilişkilerimiz etkili gelişir. Bunun bölgedeki barış ile istikrarı kurmak için önemi büyük. İki taraflı temeldeki, aynı şekilde Ekonomik İşbirliği Teşkilatı kapsamındaki verimli ticari-ekonomik işbirliği bizim ülkelerimizin yakınlaşmasının önemli temeline dönüşüyor. Türk ticari heyetlerinin Kazakistan piyasasındaki etkinliği sürekli artıyor, şimdi onlar bizim ülkemizde yaklaşık 40 projeyi gerçekleştiriyor. Belirtmek gerekirse, bizim yeni payitahtımız Astana'nın bu dönemdeki inşaatlarını yapmaya ve kendine has yapılarını geliştirmeye katkıları büyüktür.

Kültürel-beşeri alandaki işbirliğimizi geliştirmenin sağlam zemini, bizim halklarımızın tarihi, kültürel ve manevi kardeşlik bağlarıdır. İki yıl sonra yapılacak olan Türk dünyasının manevi beşiği Türkistan şehrinin 2000'inci yıldönümü bizim halklarımızın ortak tarih ve kültürel gelişimindeki önemli dönem olacak diye düşünüyorum.

Saygıdeğer beyefendiler ve hanımefendiler!

Bugünkü şölen, Türk halkının Atatürk'ün işaret ettiği yolda yürümeye özel arzulu olduğunun ispatıdır. Bu yolda, gelecek asra kalkınmış demokratik devlet olarak ulaşmaya sağlam bel bağlayan Kazakistan da yanınızda olacaktır!

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде сөйлеген сөзі

2000 жылғы 19 қазан, Астана

Құрметті Президент мырза!
Құрметті ректор!
Қадірлі оқытушылар!
Қадірлі студенттер!

Сөзімді бастамай тұрып, заманауи әлем қауымдастығына етене кірігу жолында экономикалық және қоғамдық салада нық қадам жасап келе жатқан достас және бауырлас Қазақстанның оқу-білім саласында да дамып келе жатқанына куә болғаныма қуанышты екенімді білдіргім келеді. Қазақстандағы көптеген заманауи оқу орындарымен қатар бүгін өзіміз келіп отырған Еуразия университеті де осы салада жасалған қадамдардың ең көрнекті үлгісі болып табылады.

Сегіз мың студент үш тілде білім алып жатқан Еуразия университеті Қазақстанның ғана емес, Еуразия кеңістігіндегі ең алдыңғы қатардағы білім және ғылым орталықтарының бірі. Осы тамаша білім орталығының ректорат ғимаратын түрік компаниясының салғаны біз үшін ерекше қуаныш.

Баршаңызға мәлім, білім бүгінгі күннің ең негізгі күшіне айналып отыр. Жеткілікті деңгейде білім алмаған, оқымаған ұлттардың жағдайы шынымен өте мүшкіл болады. Барлық ұлттар халықаралық қауымдастық ішіндегі мәртебесін нығайтып, күшейту үшін біліммен сусындауға және оны өмірдің барлық саласына қолдануға мәжбүр. Білімнің ең негізгі бұлақтарының бірі - заманауи ұстанымдағы университеттер болып табылады. Осы жағынан алғанда, университеттер бір елдің дамып көркеюінде айқындаушы рөл атқарады.

Жаңалануды қамтамасыз ететін білімнің түп-негізі - оқу-білім. Барлық салада өзін көрсетіп отырған жаһандану үрдісінде зерттеуді және біліп үйренуді негізгі қағидасы ретінде айқындаған білімнің маңызын айтпаса да болады. Білімге үлкен мән берген ұлы Ататүрік осы қағидаға сүйене отырып, Түркия Республикасы құрылған жылдарда медреселерді жауып, Түркияда заман талаптарына сай заманауи оқу орындарының ашылуын қамтамасыз еткен. Ататүрік сияқты Жоғары Мәртебелі Н.Назарбаевтың басқа салалармен қатар, білім саласында да Қазақстандағы жаңалану үрдісінің көшбасшысы болып отырғанын көру мен үшін асқан қуаныш.

Түркия Қазақстанмен қарым-қатынасын барлық салада ілгерілетуге мүдделі. Саясат, экономика және сауда салаларында қарқынмен ұлғайып келе жатқан ынтымақтастығымызды оқу, білім саласында да кеңейткіміз келеді. Өйткені, қазіргі заманғы әлемде мемлекеттердің арасындағы байланыстарды қоғамға жаюдың жолы оқу орындары арасындағы ынтымақтастық арқылы жүзеге асады. Осы жол арқылы ұлттар арасындағы ортақ ұстаным, пайдалы білім және озық тәжірибемен алмасу мүмкін болады.

Осы орайда 1000-нан астам қазақ студентінің Түркиядағы университеттерде білім алып жатқанын қуанышпен атап өткім келеді. Сонымен қатар Қазақстандағы түрік лицейлерінде және бірлескен қазақ-түрік университетінде екі елдің көптеген жастары бірге оқып жатыр. Осы студенттер келешекте елдеріміз арасындағы достық байланыстарымызды одан әрі нығайтатын болады. Дамыған Қазақстанның мақтанышы болып табылатын Еуразия университетінің еркін және жаңашыл тұлғалар тәрбиелеуге үлес қосатынын айта отырып, баршаңызға құрметпен сүйіспеншілік сәлемімді жолдаймын.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi'nde yaptığı konuşma

19 Ekim 2000, Astana

Saygıdeğer Cumhurbaşkanı!
Sayın Rektör!
Değerli öğretim üyeleri!
Sevgili öğrenciler!

Sözlerime, çağdaş dünya ile bütünleşme yolunda, ekonomik ve toplumsal alanlarda önemli atılımlar yapan dost ve kardeş Kazakistan'ın, eğitim alanında da gurur verici bir gelişme içinde olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyduğumu belirterek başlamak istiyorum. Kazakistan'da etkinlik gösteren çok sayıdaki çağdaş eğitim ve öğretim kuruluşunun yanı sıra, bugün içinde bulunduğumuz Avrasya Üniversitesi, bu alanda atılan adımların başarılı bir örneğini oluşturmaktadır.

Sekiz bin öğrencinin üç dilde eğitim gördüğü Avrasya Üniversitesi, Kazakistan'ın olduğu gibi Avrasya coğrafyasının da en seçkin eğitim ve bilim merkezlerinden biridir. Bu değerli eğitim kuruluşuna ait rektörlük binasının bir Türk firmasınca inşa edilmiş olması bize ayrıca kıvanç vermektedir.

Bilindiği üzere, bilgi, günümüzde en temel güç durumuna gelmiştir. Yeterli düzeyde bilgiye sahip olmayan uluslar gerçekten yoksul durumda sayılırlar. Tüm uluslar, uluslararası toplum içindeki konumlarını geliştirip, sağlamlaştırabilmek için bilgiye sahip olmak ve bu bilgiyi yaşamın her kesimine yaymak zorundadır. Bilginin en önemli kaynaklarından biri de, çağdaş eğitim anlayışına sahip üniversitelerdir. Bu yönüyle üniversiteler bir ülkenin gelişip kalkınmasında belirleyici bir rol oynamaktadırlar.

Çağdaşlaşmayı sağlayan bilginin temelinde de eğitim yatmaktadır. Küreselleşmenin her alanda kendini hissettirdiği günümüz dünyasında, araştırmayı ve sorgulamayı temel alan bir eğitim anlayışının önemi açıktır. Eğitime büyük önem veren Ulu Önder Atatürk, bu anlayıştan hareketle, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu izleyen yıllarda medrese eğitimine son vererek, Türkiye'de çağdaş eğitim kurumlarının yerleştirilmesini sağlamıştır. Aynı şekilde, Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in, diğer alanlarda olduğu gibi, eğitim alanında da Kazakistan'ın çağdaşlaşmasının mimarı olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyuyorum.

Türkiye, Kazakistan'la ilişkilerini her alanda daha ileri götürmek istemektedir. Siyasal, ekonomik ve ticari alanlarda hızla gelişen ilişkilerimizi ve işbirliğimizi eğitim alanına da yansıtmak amacındayız. Çünkü biliyoruz ki, çağdaş dünyada devletler arasındaki ilişkilerin toplumlara mal edilebilmesinin yolu, eğitim kurumları arasındaki işbirliğinden geçmektedir. Bu yoldan, uluslar arasında ortak bir anlayış, verimli bir bilgi ve deneyim değişimi gerçekleştirmek olanaklıdır.

Bu bağlamda, şu anda 1000'den fazla Kazak öğrencinin yüksek öğrenim görmek amacıyla Türkiye'de bulunduğunu memnunlukla belirtmek isterim. Ayrıca, Kazakistan'daki Türk okullarında ve ortak Türk-Kazak Üniversitesinde çok sayıda Türk ve Kazak genç birlikte eğitim görmektedirler. Bu öğrenciler, kuşkusuz ileride ülkelerimiz arasındaki kardeşlik köprüsünü daha da sağlamlaştıracaklardır.

Büyük Kazakistan'ın gurur kaynağı olan Avrasya Üniversitesi'nin özgür ve çağdaş bireylerin yetişmesine katkıda bulunacağı inancıyla, hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде сөйлеген сөзі

2000 жылғы 20 қазан, Түркістан

Құрметті Президент мырза!
Құрметті ректор және оқытушылар!
Қадірлі студенттер!

Алдымен Қазақстанда, сондай-ақ Түркі әлемінде айрықша тарихи және мәдени мәні бар Түркістан қаласы құрылуының 1500 жылдығын осы жерде достас және туыстас қазақ халқымен бірге қарсы алып отырғаныма қуанышты екенімді білдіргім келеді.

Барша түркілердің назарын аударып отырған осы тарихи оқиғаны бөлісуге аса үлкен ілтипатпен мені шақырғаны үшін Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаевқа және бауырлас қазақ халқына алғыс айтамын.

Түрік және қазақ халықтары географиялық жағынан алыс орналасқанына, ұзақ жылдар бойы ажырап кеткеніне және сыртқы себептерден пайда болған айырмашылықтарға қарамастан олардың тарихы, мәдениеті мен тілдерінің ортақ түп-тамырға негізделгенін ешқашан ұмытқан емес, сондықтан да әрдайым рухани жағынан бірге болды.

Осынау ортақтықтың ең басты символдарының біреуі - тарихи Түркістан қаласы. Алғаш іргетасы қаланған 5-ші ғасырдан 21-ші ғасырға дейін созылып жатқан уақыт ішінде Түркістан көптеген тарихи, саяси және мәдени оқиғалардың куәсі болды. Әр түрлі сыртқы ықпалдарға қарамастан, уақытқа мойын сұнбай, қарсы тұра отырып, ескі мен жаңаны, дәстүршілдік пен жаңашылдықты қатар алып жүрді. Осының арқасында түркі әлемінің ортақ мәдени және рухани мирасына айналды.

Түркістан қаласы түркі әлемі үшін көптеген қырымен ерекше мәнге ие. Баршаңызға мәлім, қаланың есімі ұлы Түркі ойшылы Қожа Ахмет Ясауидың атымен тең. Әзірет Түркістан, Пір Түркістан деп те аталатын Қожа Ахмет Ясауи шамамен 900 жыл бұрын жазған Диван-и Хикметі түркілердің мәдени әлеміндегі маңызды орнын күні бүгінге дейін сақтап келеді. Қожа Ахмет Ясауидің Анадолыны түріктендіруде алған орны ерекше. Ясауи ислам дінін білімді, шығармашылықты, басқа діндерге төзімділікпен қарауды және барша адамдарды сүюді, оларға құшақ жаюды ұйғарған қырымен танытқан. Тұңғыш түркі ойшылы ретінде танылған Ясауи келешекте де әрдайым жол сілтеуші ретінде жадымыздан орын алады.

Түркістан қаласы құрылуының 1500 жылдығына орай бүгін осы топырақта елеулі тарихи оқиғаның куәсі боламыз. Түркі әлемінің мақтанышы Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің күрделі жөндеу жұмыстары үкіметіміздің де қолдауымен аяқталды.

Жоғары Мәртебелі! Түркі әлемінің рухани символдарының бірі болып табылатын кесенені Сізбен бірге ашу мен үшін асқан бақыт.

Мұнымен қоса, Түркістан қаласында ұлы түркі ойшылының есімімен аталатын Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің де түркі әлемін бір біріне жақындастыратын және ортақ санамызды күшейтетін заманауи білім орталығы болатынын атап өткім келеді. Аталған университетте білім нәрімен бірге сусындап жатқан қазақ-түрік жастары, келешекте елдеріміздің арасындағы достыққа дәнекер болады.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde yaptığı konuşma

20 Ekim 2000, Türkistan

Sayın Cumhurbaşkanı!
Sayın Rektör ve öğretim üyeleri!
Sevgili öğrenciler!

Sözlerime, Kazakistan ve Türk Dünyası için büyük tarihi ve kültürel önemi olan Türkistan şehrinin kuruluşunun 1500. yıldönümünü burada dost ve kardeş Kazak Halkıyla birlikte kutlamaktan duyduğum mutluluk ve onuru dile getirerek başlamak istiyorum.

Tüm Türk Dünyasının kalbinin birlikte attığı bu tarihi olayı paylaşmak üzere yaptıkları nazik davet için Sayın Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'e ve kardeş Kazak halkına teşekkürlerimi sunuyorum.

Türk ve Kazak halkları, uzak coğrafyaya, uzun ayrılık yıllarına ve dış etkenlerden doğan değişikliklere karşın, tarihlerinin, kültürlerinin ve dillerinin ortak kökenlere dayandığının her zaman bilincinde olmuşlardır. Bu ortaklığın en önemli simgelerinden biri de tarihi Türkistan şehridir.

Kurulduğu 5. yüzyıldan 21. yüzyıla uzanan süreç içinde, Türkistan birçok önemli tarihi, siyasi ve kültürel olaylara tanıklık etmiş, her türlü dış etkiye karşın, yüzyıllara meydan okuyarak ve eski ve yeniyi, geleneksellik ve çağdaşlığı bir arada yaşatarak, Türk Dünyasının ortak kültürel ve manevi mirası olma özelliğini korumuştur.

Türkistan şehri Türk Dünyası için birçok açıdan özel anlam taşımaktadır. Bilindiği gibi, şehir büyük Türk düşünürü Hoca Ahmet Yesevi'nin adıyla özdeşleşmiştir. "Hazret-i Türkistan", "Pir-i Türkistan" adlarıyla da anılan Hoca Ahmet Yesevi'nin yaklaşık 900 yıl önce yazmış olduğu Türkçe "Divan-ı Hikmet"i Türk kültür dünyasındaki önemli yerini günümüzde de korumaktadır. Hoca Ahmet Yesevi'nin Anadolu'nun Türkleştirilmesinde çok önemli bir yeri vardır. Ahmet Yesevi, İslam'ın, bilimi, çalışmayı, üretmeyi, başka dinlere hoşgörüyle yaklaşmayı ve bütün insanları sevgiyle kucaklamayı öngören insancıl yönünü temsil etmiştir. İlk Türk düşünürü sayılan Hoca Ahmet Yesevi, Türk Dünyası için dün olduğu gibi bugün de, yol gösterici olmaya devam edecektir.

Türkistan Şehrinin 1500. kuruluş yıl dönümü vesilesiyle bugün burada önemli bir tarihi olaya da tanıklık edeceğiz. Türk dünyasının gurur duyduğu Hoca Ahmet Yesevi'nin Türbesinin onarım işleri Hükümetimizin de katkılarıyla tamamlanmış bulunmaktadır. Türk Dünyası'nın manevi birliğinin önemli simgelerinden biri olan Türbeyi yüce kişiliğiniz ile birlikte açmaktan büyük bir mutluluk duydum.

Ayrıca, Türkistan şehrinde bu büyük Türk düşünürünün adına kurulan Türk-Kazak Uluslararası Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin de, Türk Dünyasını birbirine yaklaştıran ve ortak anlayışı güçlendiren çağdaş bir eğitim ve öğretim merkezi olduğunu belirtmek istiyorum. Bu üniversitede birlikte okuyan ve başarıyla mezun olan Türk ve Kazak gençleri, ileride ülkelerimiz arasında yeni bir kardeşlik köprüsü kuracaklardır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin katkılarıyla 1993 yılında kurulan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türkiye, Kazakistan ve diğer Orta Asya Cumhuriyetleri vatandaşı üniversite çağındaki gençlerin uluslararası eğitim ve çağdaş bilimin gereklerine uygun olarak eğitilmelerini temel hedef edinmiştir.

Түркия Республикасының қолдауымен 1993 жылы құрылған Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Қазақстан, Түркия және Орта Азия Республикаларының азаматтары болып табылатын жастарды халықаралық және заманауи білімнің талабына сай оқытуды көздейді.

Университеттің негізгі білім беру философиясы демократиялық және заманауи мемлекет қағидаттарынан ауытқымайды. Көздеген мақсатымыз келешек ғасырдың талабын қанағаттандыра алатындай деңгейде білім мен қабілетке ие, адам құқықтарын сыйлайтын тұлғалар тәрбиелеп өсіру.

Жыл сайын шамамен 12 мың студент түрік, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде білім алып жатқан университеттің аталған білім қағидаттарын абыроймен жүзеге асырып жатқаны мені асқан қуанышқа бөледі. Барлық заманауи білім мүмкіндігімен жарақтандырылған Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің білім берумен қатар, мәдени, шығармашылық және спорттық іс-шаралар бойынша қол жеткізген табыстары да біз үшін үлкен қуаныш.

Университеттің жақын келешекте Еуразия өңірінің ең алдыңғы қатарлы білім ұясына айналатынына кәміл сенемін. Сондай-ақ Түркия мен Қазақстан арасындағы достықты күшейте отырып, бейбітшілік пен демократияға сенетін ұрпақ тәрбиелеп шығаруға қосатын үлесі сөзсіз. Университете білім алып жатқан студенттердің осындай ой мен сезімде елдерінің дамуы мен заманауи әлеммен етене кірігу ұмтылыстарында алдыңғы қатарда болатындарына сенемін.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетін қысқа мерзімде заманауи білім ұясына айналдырған университет президентін, ректорды және проректорлардан бастап барлық оқытушылармен студенттерді құттықтаймын.

Осындай сезіммен және ойлармен Түркістанның 1500 жылдық мерейтойы Қазақстан мен түркі әлемі үшін құтты болсын дей отырып, мәңгілік тәуелсіз және егемен болатын Қазақстанның достас, бауырлас халқына игілік пен тыныштық тілеймін.

Üniversitenin eğitim felsefesi demokratik ve laik çağdaş devlet ilkelerine bağlı, gelecek yüzyılların gereksinimlerine cevap verebilecek düzeyde bilgi ve beceri ile donanmış, insan haklarına saygılı bireyler yetiştirmektir.

Yılda yaklaşık 12 bin öğrencinin Türkçe, Kazakça, Rusça ve İngilizce dillerinde eğitim gördüğü üniversitenin sözü edilen eğitim ilkelerinin yaşama geçirilmesinde kaydettiği başarıyı görmekten büyük mutluluk duyuyorum. Çağdaş eğitim olanaklarıyla donatılmış bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinin eğitimin yanı sıra kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerde kazandığı başarılar bizim için gurur kaynağı olmaktadır.

Üniversitenin kısa gelecekte Avrasya bölgesinin önde gelen eğitim kuruluşlarından biri olacağına inanıyorum. Üniversite, Türkiye ve Kazakistan arasındaki dostluğun pekiştirilmesinin yanı sıra, barışa ve demokrasiye inanan kuşakların yetişmesine kuşkusuz büyük katkıda bulunacaktır. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin bu duygu ve düşüncelerle ülkelerinin kalkınma ve modern dünyayla bütünleşme çabalarına öncülük edeceklerine inanıyorum.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ni kısa bir süre içerisinde çağdaş bir eğitim yuvası haline getiren başta Mütevelli Heyeti Başkanı, Rektör ve Rektör Yardımcısı olmak üzere, tüm öğretim üyeleri ve öğrencileri kutlarım.

Bu duygu ve düşüncelerle, Türkistan'ın 1500. yıldönümünün Kazakistan ve Türk Dünyası için hayırlı olmasını diliyor, sonsuza kadar bağımsız ve egemen kalacak olan Kazakistan'ın dost ve kardeş halkına gönenç ve barış dolu bir gelecek diliyorum.

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің саммитінде сөйлеген сөзі

2002 жылғы 4 маусым, Алматы

Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаев!
Құрметті Төрағалар!
Құрметті Премьер-министрлер!
Қадірменді қауым!

Бауырлас Қазақстанда болу мен үшін бақыт екенін білдіре отырып, сөзімді бастағым келеді. Қазақстан Республикасының Президенті Жоғары Мәртебелі Нұрсұлтан Назарбаевтың 1992 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымы қауіпсіздік кеңесінде Азияда қауіпсіздік және ынтымақтастық үрдісін бастау жөнінде көтерген бастамасының уақыт өте келе пісіп жетіліп, бүгінгі күнде мемлекет және үкімет басшылары деңгейіндегі құжатқа қол қоятындай дәрежеге жетуі, алдымен Қазақстанның осы кең құрлықтың бейбітшілігіне, қауіпсіздігіне және тұрақтылығына қосқан үлесінің нәтижесі болып табылады.

Өткен ғасырдың соңғы он жылында әлемде үлкен тарихи бет бұрыстар болды. Қырғи-қабақ соғыс бітті, блоктардың арасындағы тайталастық негіздегі алауыздықтардың орнына ынтымақтастыққа бағытталған қауіпсіздік ұстанымы пайда болды. Қауіпсіздік пен тұрақтылықтың бір-бірін толықтыратын ұғымдар екені айқын ұғынила бастады. Бір тұтас қауіпсіздік қағидаты шеңберінде бір елдің қауіпсіздігінің басқа елдердің қауіпсіздіктерімен байланысы тығыз екендігі белгілі болды.

Құрметті Президент мырза!

Бір елдің қауіпсіздігінің күшейгенінен басқа елдің қауіпсіздігінің әлсіремейтіні де саналарға орныға бастады.

Осындай елеулі бет бұрыстармен қатар қауіп-қатер ұғымдары да түбегейлі өзгерістерге ұшырады. Терроризм, жаппай қырып-жоятын қарулардың жайылуы, ұйымдасқан қылмыс, есірткі құралдарымен қаружарақтың заңсыз айналымы, ксенофобия, ұлтшылдық, агрессивтік ұлтшылдық сияқты халықаралық қауіпсіздікке және бейбітшілікке қауіп төндіретін жаңа проблемалар барлық ұлттарға ықпал ете бастады. Мұндай проблемалардың трансқұрлықтық ерекшеліктері, бүгінгі таңда ауқымды қауіпсіздік ұстанымына, халықаралық ынтымақтастыққа сүйене отырып жүргізілуіне деген қажеттілікті ұлғайтуда.

Қауіпсіздік пен тұрақтылықтың қамтамасыз етілуіне негізделген жаһандық реттеулердің ізгі ниетпен және байсалды түрде жүргізілуі де маңызды бір фактор. Басым бөлігі қаруларды бақылау, қарусыздану, қауіпсіздік және сенім шараларынан тұратын осы реттеулер қауіпсіздікпен тұрақтылықтың негізгі шеңберін құрайды.

Осы орайда, Түркияның жаппай қырып жоятын қаруларды жоюдың алдыналуын ұйғаратын халықаралық келісімдермен реттеулерді қолдайтынын атап өткім келеді. Түркия конвенциялық қарулардың бағасының түсірілуі мәселесінде тарихтың ең ауқымды реттеушісі болып табылатын Еуропа да конвенциялық қарулы күштер шартын жақтайды.

Сонымен қоса, Еуразия кеңістігін қамтитын және саяси тәуелділігі бар сенім және сенім шаралары құжаттарын да жақтайтындардың арасында орын алуда. Алайда, Түркияның жақын аймағына қарайтын болсақ, өңірлік қарулардың қадағалануы,

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı Zirvesinde yaptığı konuşma

4 Haziran 2002, Almatı

Sayın Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev!
Sayın Başkanlar!
Sayın Başbakanlar!
Değerli temsilciler!

Kardeş Kazakistan'da bulunmaktan duyduğum mutluluğu belirterek sözlerime başlamak istiyorum. Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in 1992 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Asya'da bir güvenlik ve işbirliği süreci başlatılması yönünde yaptığı önerinin, zaman içinde olgunlaştırılarak, bugün Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde bir belge imzalanması aşamasına getirilebilmiş olması, her şeyden önce Kazakistan'ın bu çok geniş bölgenin barışına, güvenliğine ve istikrarına yaptığı katkıların bir sonucudur.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Geçen yüzyılın son on yıllık döneminde dünyamızda, tarihsel gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde Soğuk Savaş sona ermiş, bloklar arası rekabete dayanan çekişmeler yerini işbirliğine dayalı güvenlik anlayışına bırakmıştır. Güvenlik ve istikrar kavramlarının birbirlerini tamamlayan özellikleri daha iyi anlaşılmaya başlamıştır. Güvenliğin bölünmezliği ilkesi çerçevesinde, bir ülkenin güvenliğinin, diğer ülkelerin güvenliğiyle bağlantısının yadsınamayacağı ortaya çıkmıştır. Bir ülkenin güvenliğindeki artışın, bir başka ülkenin güvenliğindeki eksilme anlamına gelmemesi gerektiğinin bilincine de varılmıştır.

Bu önemli gelişmelere koşut olarak, tehdit kavramlarında da köklü değişiklikler olmuştur. Terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, örgütlü suçlar, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, saldırgan ulusçuluk gibi, uluslar arası güvenliği ve barışı tehdit eden yeni sorunlar tüm ulusları etkilemeye başlamıştır. Bu sorunların ulusal sınırları aşan nitelikleri, günümüzde kapsamlı bir güvenlik anlayışının, uluslararası işbirliğine dayalı olarak yürütülmesi gereksinimini artırmıştır.

Güvenliğin ve istikrarın sağlanmasına yönelik küresel düzenlemelerin iyi niyetle ve ciddiyetle uygulanması önem taşımaktadır. Büyük bir bölümü silahların denetimi, silahsızlanma, güven ve güvenlik artırıcı önlemler niteliğindeki bu düzenlemeler, güvenliğin ve istikrarın temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesini öngören tüm uluslararası antlaşmalara ve düzenlemelere taraf olduğunu belirtmek isterim. Türkiye, konvansiyonel silahların indirimi konusunda tarihin en kapsamlı düzenlemesi olan Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşmasına da taraftır. Türkiye ayrıca, Avrasya coğrafyasını kapsayan ve siyasal bağlayıcılığı olan güven ve güvenlik artırıcı önlemler belgelerinin de tarafları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin yakın coğrafyasına bakıldığında, bölgesel silahların denetimi, silahsızlanma, güven ve güvenlik artırıcı önlemler yönünden içinde bulunduğumuz durumun oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye, bu nedenle, komşularıyla ikili ve çok taraflı düzenlemelere gidilmesi için çaba harcamaktadır.

қарусыздану, сенім және сенім шараларына қатысты қазіргі жағдайымыз сондайлықты жақсы деп айтуға келмейді. Сондықтан Түркия көршілерімен екіжақты және көпжақты келісім жасау үшін күш жұмсауда.

Дәл осындай ұстаныммен Түркия Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес үрдісін бастапқы кезеңнен бүгінге дейін қолдап келеді, үрдістің әр сатысында өз үлесін қосты және оның тек қана өңірлік бейбітшілікпен тұрақтылыққа ғана емес, әлемдік бейбітшілікке де үлес қосатынына сенеді. Кеңеске қатысатын елдердің әртүрлі тақырыптардағы көзқарастарына, тіпті екіжақты өзара проблемаларына қарамастан бас қосуларын маңызды деп есептейміз.

Қатысушы елдер мүдделерінің, ортақ идеямыз болып табылатын бейбітшілік, тұрақтылық, қауіпсіздік және ынтымақтастық ұғымдары төңірегінде үйлесім табулары, осы үрдістің жұмысын жемісті қылады.

Бұл Кеңес қамтитын кеңістікте тек қана өңірлік емес, жаһандық деңгейде де қауіпсіздік пен тұрақтылыққа кері ықпалын тигізетін және халықаралық қауымдастықты едәуір алаңдататын проблемалар да бар. Осы проблемалардың бүгін қол қойылатын Алматы Актісіндегі байланыстар мен механизмдерді деп айдалана отырып, шешімін табуына шын жүректен тілектеспін.

Алматы Актісі қауіпсіздік пен тұрақтылықты нығайту мақсатымен біз жүргізетін ынтымақтастықтың негізгі қағидаларын көрсетеді. Актіде барлық мемлекеттердің бейбітшілік, еркіндік және игілік ортасында өмір сүре алатын, біртұтас және бөлінбейтін қауіпсіздік кеңістігін қалыптастыру мәселесіндегі табандылығымыз баяндалуда. Осы құжаттың барлық елдер тарапынан ізгі ниетпен жүзеге асырылатына және Алматы үрдісінің алдағы жылдарда одан әрі тереңдейтініне сенемін.

Қауіпсіздікті жоятын қатерлер ауқымында терроризм, халықаралық қауымдастықты алаңдатып отырған ең үлкен проблемалардың бірі. Терроризмнен орасан зор зардап шеккен Түркия оның қандай қасіреттер әкелетінін өте жақсы білетін елдердің арасында алдыңғы қатарда. Осы жағдай, Түркияны терроризмге қарсы өте табанды түрде күресіп жатқан елдердің арасына әкеліп қосты. Түркия терроризмнің тек бір елдің шекарасында ғана емес, онымен күресу үшін халықаралық ынтымақтастықтың қажет екенін бірнеше жылдан бері әлем қауымдастығына түсіндіру үшін күш салуда. Терроризмнің заманымыздың індетіне айналуында «мені шақпаған жылан мың жасасын» деген ұстанымның үлкен ықпалының бар екенін қынжыла отырып айтқым келеді.

11 қыркүйекте болған террористік шабуылдарды да қоса алатын болсақ, көптеген қайғылы жағдайлар, ынтымақтастықты алға қоя отырып терроризммен табанды түрде күрестің шарт екенін дәлелдеп берді. Өзіміз бастан кешірген жағдайлар, бізге терроризм шекарасының жоқ екенін, оны ешбір мәдениет немесе өркениетке телімеу керектігін көрсетіп берді. Оның себебі және сылтауының болуы еш мүмкін емес. Адам баласының еңбасты құқы -өмір сүру құқына қарсы бағытталған іс-әрекет ретінде пайда болған терроризм адам құқынң ауыр таптау болып табылады.

Терроризмен күресуде адам құқықтарының негізгі өлшемдерімен құқықтық мемлекет қағидаттарының сақталуы да үлкен мәнге ие. Бүгін біз қол қоятын Алматы актінде терроризмге қатысты орын алған баптарға қосымша ретінде терроризмнің жойылуын және өркениет аралық диалог тақырыбын қамтитын декларация жариялауымыз осы отырыстың маңызын күшейтті.

Өзге мәдениеттер мен саяси құрылымдарға ие елдер қатысып отырған осы кеңес терроризммен жаһандық деңгейде күресуді белгілі мәдениет, дін немесе ұлыстарға қарсы бағытталған бір бұрмалауға айналмау мақсатымен халықаралық қауымдастыққа үндеу жасау үшін өте ыңғайлы бір тұғырнама болып отыр. Осы мүмкіндікті пайдалана отырып, барлық мәдениеттер мен өркениеттердің жұмыла отырып, терроризмді жоя алатынына сенімім мол екенін білдіргім келеді.

Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңесі жұмысының он жыл бойы табандылықпен жүруін, үрдістің маңызды құжатының қабылдануымен және декларацияның жариялануымен жаңа сапалық деңгейге өтуін қамтамасыз еткен Қазақстан Президенті, қымбатты досым, Президент Н.Назарбаевқа, осы Кеңестің өтуіне үлес қосқан қазақ тарапының барша жауапты тұлғаларына шынайы алғысымды білдіремін. Жиынға қатысқан мемлекет басшыларына, премьер-минстрлерге және басқа өкілдерге амандық тілеймін.

Türkiye, aynı anlayışla, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı sürecini, başlangıcından bu yana güçlü biçimde desteklemiş, sürece her aşamasında katkıda bulunmuş ve bu sürecin yalnız bölgesel barışa ve güvenliğe değil, küresel barışa ve güvenliğe de katkı sağlayacağına inanmıştır. Konferansa katılan ülkelerin, çeşitli konulardaki farklı görüşlerine ve hatta kimi ikili sorunların varlığına karşın bir araya gelebilmiş olmaları önemlidir. Katılımcı ülkelerin çıkarlarının, ortak ülkümüz olan barış, güvenlik, istikrar ve işbirliği kavramları üzerinde uyumlaştırılması, bu sürecin başarısını oluşturmaktadır.

Bu konferansın kapsadığı coğrafyada yalnızca bölgesel değil, küresel düzeyde de güvenlik ve istikrarı etkileme konumunda olan ve uluslararası toplum için ciddi kaygı kaynağı olan sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların bugün imzalanacak Almatı Senedi'nde yer alan ilişkiler ve düzeneklerden de yararlanılarak çözüme kavuşturulmasını içtenlikle diliyorum.

Almatı Senedi, güvenliğin ve istikrarın pekiştirilmesi amacıyla yapacağımız işbirliğinin temel ilkelerini ortaya koymaktadır. Senette, tüm devletlerin barış, özgürlük ve gönenç içinde yaşadıkları, ortak ve bölünmez bir güvenlik alanı yaratılmasına ilişkin kararlılığımız açıklanmaktadır. Bu belgenin tüm taraf ülkelerce iyi niyetle uygulanacağına ve Almatı sürecinin önümüzdeki yıllarda daha da derinleştirileceğine inanıyorum.

Güvenliğe yönelik tehditler kapsamında terörizm, uluslararası toplumun bugün karşı karşıya olduğu en önemli sorunların başında gelmektedir. Terörden büyük zarar gören Türkiye, terörizmin acılarını en iyi anlayabilecek ülkelerin başında gelmektedir. Bu durum, Türkiye'yi aynı zamanda terörizmle en etkin biçimde savaşan ülkeler arasına sokmuştur. Türkiye, terörizmin sınır tanımadığını, terörizme karşı savaşımda uluslararası işbirliğinin gerekli olduğunu yıllardır uluslararası topluma anlatmaya çalışmaktadır. Terörizmin çağımızın vebası haline gelmesinde "beni sokmayan yılan bin yaşasın" anlayışının önemli bir rolü olduğunu üzülerek belirtmek isterim.

11 Eylül'de gerçekleşen terörist saldırılar dâhil birçok acı tecrübe, terörizmle kararlı biçimde ve işbirliğini ön plana çıkararak savaşım verilmesinin kaçınılmazlığını ortaya koymuştur. Yaşadığımız olaylar, bizlere, terörizmin herhangi bir coğrafya ile sınırlı olmadığını, herhangi bir kültüre veya uygarlığa mal edilemeyeceğini göstermiştir. Terörizmin mazereti ve gerekçesi olamaz. İnsanın en temel hakkı olan yaşama hakkına karşı bir eylem olarak ortaya çıkan terörizm, en ağır insan hakları ihlalidir. Terörizmle savaşımda, insan haklarının temel ölçütlerinin ve hukuk devleti ilkelerinin gözetilmesi de önem taşımaktadır.

Bugün imzalayacağımız Almatı Senedinde terörizmle ilgili olarak yer alan hükümlere ek olarak, terörizmin ortadan kaldırılması ve uygarlıklar arası diyalog konusunda bildirge yayımlamamız bu toplantıya ayrı bir anlam kazandırmaktadır.

Farklı kültürlere ve siyasal yapılara sahip ülkelerin temsil edildiği bu konferans, terörizme karşı küresel savaşımın belirli kültür, din veya ulusları hedef alan bir saptırmaya dönüşmemesi amacıyla uluslararası topluma çağrıda bulunmak için çok uygun bir forum oluşturmaktadır. Bu fırsattan yararlanarak, tüm kültürlerin ve uygarlıkların el ele vererek terörizmi ortadan kaldırabileceğine olan inancımı da sizlerle paylaşmak istiyorum.

Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı oluşumunu on yıl süreyle inançla işleyen, bu sürecin anlamlı bir belge kabul edilmesi ve bildiri yayımlanmasıyla yeni bir aşamaya gelmesini sağlayan Kazakistan Cumhurbaşkanı, değerli dostum, Sayın Nazarbayev'e, bu konferansın düzenlenmesinde emeği geçen tüm Kazak yetkililerine içtenlikle teşekkür eder, konferansa katılan ülkelerin başkanlarına, başbakanlarına ve diğer temsilcilerine esenlikler dilerim.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Қарулы күштері академиясында сөйлеген сөзі

2003 жылғы 21 мамыр, Ыстамбұл

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Өткен он жылдық кезең, бұрынғы Кеңес Одағы республикаларының өз мемлекеттігін қалыптастыру тұрғысынан алғанда, оңай болған жоқ. Бұл мерзім бүкіл әлем үшін де өте күрделі болды. Екінші Дүние жүзілік соғыстан кейін әлемдегі қауіпсіздік мәселелері жайында қалыптасқан үйреншікті ұғымдар өзгеріп, жер шары халықаралық терроризм, діни экстремизм, есірткі дерті секілді заманымыздың ғаламдық күрделі проблемаларына тап болды.

Мен осы күрделі құбылыстар туралы сөз қозғай отырып, Еуразияда жүріп жатқан үрдістерді, ғаламдық және аймақтық қауіпсіздікті қамтамасыз ету міндеттері туралы кейбір ойларымды Сіздермен бөлісуді жөн көрдім.

Сіздердің назарларыңызға ұсынылған тақырып – қауіпсіздіктің ғаламдық проблемаларына Орталық Азия аймағынан, яғни, әлемдік геосаясатта әзірге өзінің қалыптасу белесінен өтіп жатқан жаңа аймақтан өзіндік көзқарас.

Орталық Азия мемлекеттері алдында аймақтық қауіпсіздіктің тиімді жүйесін құру үшін айтарлықтай күш-жігер жұмылдырып, оның тұрақты дамуына бірлесе отырып тиісті шарттарды қалыптастыру міндеті тұр. Бұл қазіргі уақыт талап етіп отырған маңызды мәселе.

Сонымен қатар, жаңа ғасырда қалыптасып жатқан ғаламдық қауіпсіздік жүйесі шеңберінде Орталық Азияның орны мен мәртебесін анықтаудың маңызы зор. Бұл мәселе бойынша нақты айқындықтың болмауы біздің аймағымыздың тұрақты дамуына байланысты ортақ стратегияның жүйеленуіне қиындық туғызады.

XXI ғасырдың алғашқы он жылдығын, яғни 2001 жылғы 11 қыркүйек оқиғасынан кейінгі мерзімді, өте күрделі және бұған қоса сындарлы да кезең болады деп бағалаймын.

Жаңа ғасырдағы әлемдік өркениет дамуын анықтайтын принципті негіздер дәл осы кезеңде қалыптасу үстінде.

Осы он жылдық қарама-қайшы үрдістермен ерекшеленеді және олардың көпшілігі ғаламдық немесе аймақтық сипатқа ие.

Бұл үрдістер жер шарының бүтіндей аймақтарында ғана емес, жекелеген елдердегі ахуалдың дамуына анықтаушы болмаса да, өте үлкен ықпал ететіні сөзсіз.

Мұны Орталық Азия мен осы аймақтың елдеріне қатысты да айтуға болады.

Осы орайда, мен қозғап отырған тақырыптарды Орталық Азия қауымдастығында аймақтық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің жолдары туралы кең ауқымды пікірталас үшін бастапқы нүкте ретінде қарастыруға болар еді.

Бүгінгі таңда Таяу Шығыста, Ирак төңірегінде, Шешенстанда, Кашмирде және Солтүстік Кореяда болып жатқан оқиғалар — саяси, идеологиялық, экономикалық тұрғыдағы патентті соғыс ахуалы болып табылады. Әлемдік қауымдастық бұл проблемаларды шешуде тығырыққа тірелгендей болуда. Назар аударатын жайт, бұл қарама-қарсылықты бағалауда бірден бөліп айтатын «жақсы және жаман» деген

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Harp Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı konuşma

21 Mayıs 2003, İstanbul

Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!

Geçmiş on yıllık dönem, eski Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinin birliğinin kurumsallaşması bakımından alındığında, kolay olmadı. Bu süre bütün dünya için de çok çetin oldu. İkinci Dünya Savaşından sonra dünyadaki güvenlik meseleleri hakkında alışılagelmiş kavramlar değişti, bütün dünya uluslar arası terörizm, dini aşırıcılık, uyuşturucu derdi gibi zamanımızın küresel karmaşık problemleriyle karşılaştı.

Ben bu karmaşık olaylar hakkında konuşarak, Avrasya'da devam eden süreçlere, küresel ve bölgesel güvenliğin sağlanması yükümlülüklerine ilişkin bazı düşüncelerimi Sizlerle paylaşmayı uygun gördüm.

Sizin dikkatinize sunulan içerik, güvenliğin küresel sorunlarına Merkezi Asya bölgesinin, yani, küresel jeopolitikada şimdilik kendi kurumsallaşma sürecinden geçen yeni bölgenin kendince bakışıdır.

Merkezi Asya devletleri önünde bölgesel güvenliğin elverişli sistemini kurmak için, dikkate değer güç ve irade gösterip, onun istikrarlı gelişmesi için, birlikte gerekli şartları oluşturma yükümlülüğü durmaktadır. Bu şimdiki dönemin ihtiyacı olan önemli konudur.

Onunla birlikte, yeni asırda oluşan küresel güvenlik sistemi dairesinde Merkezi Asya'nın yeri ile statüsünü belirlemenin önemi büyüktür. Bu mesele konusunda net açıklığın olmaması bizim bölgemizin istikrarlı gelişmesine ilişkin ortak stratejinin sistematikleşmesini zora sokmaktadır.

XXI. y.y.'ın ilk on yılının, yani 11 Eylül 2001 olayından sonraki dönemin çok zor ve bir o kadar da kritik bir dönem olacağı kanaatindeyim.

Yeni yüzyılda dünya uygarlığının gelişimini belirleyici temel ilkeler tam bu dönemde şekilleniyor.

Bu on yıllık dönem, birbirine zıt süreçlerle ayrıcalıklanacak ve bunların büyük çoğunluğu küresel veya bölgesel özelliğe sahip olacak.

Bu süreçler, yeryüzünün sadece bütüncül bölgelerinde değil, tecrit edilmiş ülkelerindeki durumun gelişmesinde de, belirleyici olmasa da, şüphesiz çok büyük etki edecek.

Bunu, Merkezi Asya ile bu bölgenin ülkelerine ilişkin olarak da söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, benim ele aldığım konulara, Merkezi Asya topluluğunda bölgesel güvenliği sağlayacak yollar hakkındaki geniş kapsamlı beyin fırtınası için başlangıç noktası olarak bakılabilir idi.

Günümüzde Ortadoğu'da, Irak çevresinde, Çeçenistan'da, Keşmir'de ve Kuzey Kore'de gerçekleşen olaylar; siyasi, ideolojik, ekonomik açıdan patentli savaş durumu olarak bulunmaktadır. Küresel toplum bu problemleri çözmede çıkmaza girmiş gibidir. Dikkat edilecek husus, bu karşıtlığı değerlendirmekte birden söylenebilecek "iyi ve kötü" kavramları yok, yani sorumluluk çatışmanın tüm katılımcılarına birlikte yüklenmektedir.

Günümüzde, Avrasya bölgesindeki Hazar havzasının önemi küresel jeopolitikada öne çıkıyor. Hazar havzası, birilerinin düşüncesine göre, yeryüzünün eş-

ұғым жоқ, яғни жауапкершілік шиеленістің барлық қатысушыларына бірдей жүктеледі.

Бүгінгі таңда Еуразия кеңістігінде Каспий аймағының маңызы әлемдік геосаясатта алдыңғы қатарға шығып отыр. Каспий аймағы, біреулердің пікірінше, жер шарының теңдесі жоқ энергетикалық және биологиялық «қоймасы» болып табылса, басқалары Кавказ, Орта Шығыс, Ресей және Орталық Азия түйіскен шекаралық аймақ деген анықтама беруде. Яғни, тиісінше, ислам, христиан және буддизм өркениеттерінің табиғи шекарасы болып табылады.

Енді біреулері Каспий аймағын - «Үлкен Орталық Азия» деп атап, оның аумағына Еуразияның ішкі кеңістігін кіргізуде.

Ал, енді кейбір сарыуайымшыл көзқарастағылардың пайымдауынша, Каспий өңірі сонау Солтүстік Африкадан бастап, Балқан, Таяу Шығыс, Кавказ, Ауғанстан, Кашмир арқылы Оңтүстік-шығыс Азияға дейін созылып жатқан үлкен ғаламдық «тұрақсыздық белдеуінің» солтүстік бөлшегі болып табылады.

Бірақ, менің ойымша, қалай болған күнде де, Каспий – Еуразиялық экономиканың әлі даму үстіндегі бөлігі. Таяу Шығыс елдерінен тәуелділікті бәсеңдетуге тырысқан Батыс елдері Каспий мұнайы мен газы есебінен өздерінің энергетикалық тұтынымдарын одан әрі кеңейтуге мүдделі.

Өз кезегінде, энергетика қуатынан тапшылық көріп отырған Түркия үшін Каспийден өз аумағына қарай құбыр тарту (Баку-Тбилиси-Жейхан) өте тиімді болып отыр. Каспий мұнайын шығысқа қарай тасымалдауға Қытай да жіті көңіл бөлуде.

Дегенмен, бүгінгі таңда Каспий аймағының қауіпсіздігі мәселесі аса маңызды сипатқа ие болып шықты. Жағалау мемлекеттері арасында теңіздің мәртебесі жөнінде ортақ шешімге келе алмауы, өкінішке орай, жанжалдардың туындауына негіз болуда.

Бұл орайда 2001 жылы Әзербайжан мен Иранның арасында орын алған теке-тірес айқын мысал бола алады. Сонымен қатар Әзербайжан мен Түркіменстан арасында да Каспий үшін келісе алмаған аумақтық дау-дамайлар бар.

Осының бәрі белсенді бейбіт бастамасыз аймақ елдерінің бір-біріне жақындасу үрдісін қамтамасыз етуге мүмкіндік бермей отыр. Осы орайда, «Каспийдегі тұрақтылық пакті» идеясын жүзеге асыру міндеті туындауда.

Оның ең негізгі түйіні - Каспий теңізінде әскери күш қолдану әдісінен бас тарту болар еді. Осыған ұқсас бастаманы (Кавказдағы тұрақтылық пактісі) кезінде Түркияның бұрынғы Президенті С.Демирел айтқан болатын. Қауіпсіздік ұғымында тек әскери-саяси түсінік қана қалыптаспай, сонымен қатар, бәлкім, ең маңыздысы, Каспийдің экологиялық қауіпсіздігіне де жіті көңіл бөлген жөн.

Бұл тәрізді Пактіге Каспий өңіріндегі және оған жақын аумақтағы барлық мемлекеттер, соның ішінде Түркия да қосылар еді деген сенімдемін. Өйткені, Түркия аумағы Каспий өңірі мен басқа аймақтарды (Таяу Шығыс, Балқан түбегі секілді) жалғайтын өзіндік «көпір» іспеттес болып табылады. Бұл жерде әңгіме тек энергетикалық бағыттар тұрғысында ғана болып тұрған жоқ.

Бүгінгі таңда «ұжымдық қауіпсіздік» ұғымы егемен елдердің сыртқы саясатында күнделікті қолданылатын терминге айналды.

Бұл бағытта ТМД елдері арасында құрылған Ұжымдық қауіпсіздік шартының (ҰҚШ) бұрынғы кеңестік кеңістікте әскери шиеленістерді болдырмау тұрғысында, яғни «екінші Балқанның» тууына жол бергізбеу тұрғысында айтарлықтай маңызы бар. Сонымен қатар аймақтық қауіпсіздікті сақтауда Шанхай ынтымақтастығы ұйымының да (ШЫҰ) болашағы зор.

Аталмыш екі әскери-саяси одақ аймақтық қауіпсіздік жүйесінде маңызды рөл атқарады.

Жалпы алғанда, Орталық Азияның аймақтық қауіпсіздігі ең бірінші кезекте АҚШ-Ресей-Қытай үшбұрышындағы қарым-қатынасқа байланысты. Бұған қоса, аймақтағы геосаяси ахуалға Еуропа Одағы, Түркия және Ислам елдерінің ықпалын жоққа шығаруға болмайды.

Орталық Азия елдерінің, соның ішінде Қазақстанның мемлекеттік тәуелсіздігін алғаш таныған бауырлас Түркияны, сонымен қатар бұл жаңа елдердің әлемдік қауымдастыққа етене кірігуіне және түрліше халықаралық институттардың осы уақытқа дейін бізге барынша саяси қолдау көрсетіп келе жатқанын үлкен ризашылықпен атап өткім келеді.

Түркияның Еуропа Одағына кіру жолындағы әрекеттерін толығымен қолдай отырып, біз Еуропамен тығыз ықпалдасқан қуатты және зайырлы Түркия Қазақстанның, сондай-ақ бүкіл түркі әлемінің мүдделеріне сай келеді деген нық сенімдеміз.

siz enerji ve biyolojik varlık "deposu" iken, kimileri Kafkasya, Ortadoğu, Rusya ve Merkezi Asya'nın kesişen sınır bölgesi olarak tanımlıyor. Yani, uygun biçimde, İslamiyet, Hıristiyanlık ve Budizm uygarlıklarının doğal sınırı olarak görülmektedir.

Şimdi birileri Hazar havzasını "Büyük Merkezi Asya" diye adlandırıp, onun kapsamına Avrasya'nın iç bölgelerini dâhil etmektedir.

Ya, şimdi kimi kaygılı-karamsar görüştekilerin kavrayışıyla, Hazar bölgesi ta Kuzey Afrika'dan başlayıp, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Afganistan, Keşmir üzerinden Güneydoğu Asya'ya değin uzayıp giden büyük küresel "istikrarsızlık kuşağının" kuzey bölgesi olarak bulunmaktadır.

Fakat benim düşünceme göre, içinde bulunduğumuz dönemde, Hazar, Avrasya ekonomisinin hala kalkınmakta olan bölümüdür. Ortadoğu ülkelerine olan bağımlılıklarını azaltmaya çalışan Batılı ülkeler, enerji ihtiyaçlarını daha çok Hazar petrolü ve gazı ile karşılamak istemektedir.

Sırası geldiğinde, enerji kaynakları konusunda sıkıntı yaşayan Türkiye için Hazar'dan kendi bölgesine doğru boru hattı çekmek (Bakü-Tiflis-Ceyhan) çok yararlı olur. Hazar petrolünü doğuya doğru taşımaya Çin de cesaretle ilgi göstermektedir.

Demekle beraber, günümüzde Hazar bölgesinin güvenliği meselesi çok önemli niteliğe bürünmüştür. Kıyıdaş devletlerarasında denizin statüsü yönünde ortak karar alınamayışı, ne yazık ki, çatışmaların ortaya çıkmasına zemin olmakta.

Bu bağlamda, 2001 yılında, Azerbaycan ile İran arasında yaşanan gerilim bunun açık örneği olabilir. Bununla birlikte Azerbaycan ile Türkmenistan arasında da Hazar için üzerinde anlaşılamayan bölgesel münakaşalar var.

Bütün bunlar etkin barışa, girişimsiz bölge ülkelerinin birbirine yakınlaşma sürecini sağlamaya engel oluyor. Bu bağlamda, "Hazar'da İstikrar Paktı" düşüncesini gerçekleştirme yükümlülüğü doğmaktadır.

Bunun en temel düğümü, Hazar denizinde askeri güç kullanma yönteminden vazgeçmek olur idi. Buna benzer girişimi (Kafkasya'daki İstikrar Paktı) zamanında Türkiye'nin eski Cumhurbaşkanı S. Demirel söylemişti. Güvenlik kavramıyla sadece askeri-siyasi anlayışa değil, onunla birlikte, belki, daha önemlisi, Hazar'ın ekolojik güvenliğine de ilgi gösterilmesi doğru olur.

Bu tarzdaki Pakt'a Hazar bölgesindeki ve ona yakın yerlerdeki bütün devletler, onlardan biri olarak Türkiye'de dâhil olur inancındayım. Çünkü Türkiye bölgesi Hazar havzası ile başka bölgeleri (Orta Doğu, Balkan yarımadası gibi) bağlayan kendince "köprü" benzeri olarak bulunmaktadır. Burada konuşma sadece enerji yolları konusunda yapılmamaktadır.

Günümüzde "Kolektif Güvenlik" kavramı egemen ülkelerin dış siyasetinde gündelik kullanılan terime dönüştü.

Bu yönde BDT ülkeleri arasında kurulan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün (KGAÖ) eski Sovyet bölgesinde askeri gerilimi önleme açısından, yani "ikinci bir Balkanlar'ın" ortaya çıkmasına yol vermemek açısından sözü edilecek kadar önemi var. Bunun yanı sıra bölgesel güvenliğin korunmasında Şanghay İşbirliği Örgütü'nün de (ŞİÖ) gelecekteki rolü büyük.

Belirtilen iki askeri-siyasi kuruluş bölgesel güvenlik sisteminde önemli rol gerçekleştirmektedir.

Genel olarak, Merkezi Asya'nın bölgesel güvenliği, öncelikle ABD-Rusya-Çin üçgenindeki ilişkilere bağlıdır. Buna ek olarak, bölgedeki jeopolitik duruma Avrupa Birliği, Türkiye ve İslam ülkelerinin yakınlığını görmezden gelmek olmaz.

Merkezi Asya ülkelerinin, özellikle Kazakistan'ın devlet bağımsızlığını ilk tanıyan kardeş Türkiye'ye, aynı zamanda yeni devletlerin küresel toplumla iç içe girmesine ve çeşitli uluslar arası kurumların bugüne değin bize olabildiğince siyasi destek göstermelerine büyük minnettarlıkla değinmek istiyorum.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme yolundaki çalışmalarını tamamen destekliyoruz, biz, kuvvetli ve laik Türkiye'nin Avrupa ile sıkı yakınlaşmasının Kazakistan'ın, aynı şekilde, bütün Türk dünyasının çıkarlarına uygun olacağı inancındayız.

Fakat Türkiye'nin Avrupa Birliği ile sürecini devam ettirmesiyle birlikte, Avrasya bölgesindeki kardeş Türk dili konuşan devletlerle de iletişimini geliştirmesi doğru olur sanıyorum.

Bu bağlamda, Türkiye'nin Avrasya bölgesinde Rusya ve diğer BDT ülkeleri ile sıkı siyasi ve ekonomik işbirliği bizim gönlümüzden geçendir. Bu düşüncenin hayata geçirilmesi; taraflar arasındaki karşılıklı

Бірақ Түркия Еуропа Одағы үрдісін жалғастырумен қатар, Еуразия кеңістігіндегі бауырлас түркітілдес мемлекеттермен де байланыстарды дамытқаны жөн деп санаймын.

Осы орайда,Түркияның Еуразия кеңістігінде Ресей және басқа да ТМД елдерімен тығыз саяси және экономикалық байланыстары біздің көңіліміздеп шығып келеді. Бұл идеяның жүзеге асырылуы тараптар арасындағы өзара тиімді сауда-экономикалық, инвестициялық, көлік-энергетикалық ынтымақтастықты үдемелі түрде дамытуға түрткі болып қана қоймай, сонымен қатар қазіргі ғаламдану үрдісі заманында ұланғайыр Еуразия кеңістігінде қауіпсіздік пен тұрақтылықты сақтауға игі әсерін тигізетіні сөзсіз.

Менің пайымдауымша, ғаламдық қатерлердің ауқымдылығы орын алған проблемаларды шешудің жолдарын іздестіру мен пысықтауда бүкіл әлемдік қауымдастықтан ғана емес, жекелеген мемлекеттерден де аса үлкен жауапкершілікті талап етеді.

Бүгінгі таңда жер шарының әр аумағының тұрақтылығын жалпы жаһандық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің аса маңызды факторы ретінде қарастырған жөн.

Қақтығыстар мен кикілжіңдердің шығу төркіндерін саралап қарасақ, бүгінгі заманғы өзық та өзбыр қаруланған қара ниетті топтармен күрес жүргізу өте күрделі. Бұл жан-жақты ойластыруды қажет етеді.

Осы орайда менің жарлығым бойынша Қазақстан Қарулы Күштерінің үш текті құрылымы түзілді: Құрлықтағы әскер, Әуе қорғанысы әскери күштері және Әскери-теңіз күштері. Жаңа құрылым – Штаб бастықтырының комитеті құрылды.

Енді Қазақстандағы барлық әскери басқару құрылымдары жоғарыдан төменгі әскери күштерге дейін сыртқы саясаттың сындарлы және уақыт талабына сай бағыттары бойынша қимыл жасайтын болады.

Осындай жолмен ғана біз қазіргі заман мен болашағымыздың қиын-қыстау қатерлеріне бірлесе отырып, тиісті әрі тиімді тосқауыл қоя аламыз.

Аталмыш қатерлермен байланысты проблемаларды шешу халықаралық қауымдастықтың, ең алдымен түрлі елдер үкіметтері мен халықаралық ұйымдардың күш жұмылдыруын қажет етеді.

Бұл қандай қатерлер?

Ең алдымен, бұған іс жүзінде жер шарының барлық аймақтарында байқалып отырған террористік белсенділіктің артуын жатқызуға болады.

Бұған төмендегідей деректер дәлел бола алады. Тек 2002 жылы 5000-нан астам адам террористердің құрбаны болды. Бұл сан 2001 жылдан анағұрлым көп.

Бүгінгі таңда терроризмнің ұйымдасқан құрылымы бар. Осы орайда, бүкіл әлемдік қауымдастықтың күш-жігерін біріктіру арқылы ғана аумақтық, аймақтық және халықаралық терроризммен тиімді күрес жүргізуге болады.

11 қыркүйек трагедиясы әлемге бұрын-соңды болмаған соғыстың жаңа түрін – «ассиметриялық» соғысты алып келді. Жүйелі әскері жоқ экстерриториялық «әл-Каида» сияқты террористік ұйым мен АҚШ сияқты әлемдік держава арасындағы жағдай бүкіл әлем жұртшылығын қатты алаңдатады.

Осылайша халықаралық терроризм деген жаңа зұлмат күш бүкіл дүниеге қатер төндіруде.

Терроризммен күресу лаңкес ұйымдарға әскери тойтарыс берумен ғана шектелмей, сонымен қатар түрлі елдердің арасындағы экономикалық теңсіздікті, кедейлік проблемасын шешуді көздеуі тиіс.

2002 жылы Йоханнесбургте өткен Халықаралық тұрақтылық саммиті кезінде мен әлемдегі теңсіздік туралы мәселе көтерген болатынмын. Бүгінгі таңда 200 миллионнан астам адам кедейлік деңгейінен төмен дәрежеде күй кешуде, жыл сайын 40 миллион бала аштықтан қаза болады.

Егер жұмыссыздықтан әбден титыққан кедей адамға бір қолына нан, екінші қолына автомат берсе, ол соғысуға мәжбүр.

Алайда кейбір Батыс Еуропа лидерлері бұл басты себеп емес дейді. Яғни, мәселен, Бен Ладен бай адам болса да,терроризммен айналысады. Бұл рас , бірақ ол кедей адамның қолына автомат алу үшін ақша беріп отыр ғой. Меніңше, дүние жүзіндегі жұртшылық осыған назар аударуы керек.

Бұл бағытта Шанхай ынтымақтастығы ұйымы, Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес тәрізді аймақтық құрылымдар мен форумдардың шеңберінде ынтымақтасудың маңызы зор.

Ғаламдық қауіпсіздікке қарсы келесі қатер түрі – діни негізге сүйенген экстремизм мен дінаралық төзімсіздік көріністерінің бой көтеруі.

Бүгінгі таңда бұндай келеңсіз құбылысты ис-

elverişli ticari, ekonomik, yatırım, taşımacılık, enerji işbirliğini devamlı şekilde geliştirmekle kalmayacak, onunla birlikte şimdiki küreselleşme süreci döneminde hudutsuz Avrasya bölgesinde, şüphesiz, güvenlik ile istikrarı korumaya hayırlı tesirini gösterecektir.

Benim kavrayışıma göre, küresel sorunların kapsamlılığı, yer alan problemlerin çözüm yollarının araştırılması ve uygulanması, sadece bütünleşen küresel toplumdan değil, tecrit edilen devletlerden de çok büyük sorumluluk beklemektedir.

Günümüzde yeryüzünün her bölgesinin istikrarını, genel küresel güvenliği sağlamanın çok önemli unsuru olarak görmek doğru olur.

Çatışma ve ihtilafların çıkış kaynağını incelediğimizde, bugünkü dönemde modern ve güçlü silahlarla donanmış kötü niyetli gruplarla mücadele etmenin çok çetin olduğu, detaylı düşünmeyi gerektirdiği görülmektedir.

Bu bağlamda, talimatım gereği, Kazakistan Silahlı Kuvvetlerinin üç farklı unsuru teşkil edilmiştir. Bunlar: Kara Kuvvetleri, Hava Savunma Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleridir. Yeni kurulan bir yapı da Karargâh Komutanları Komitesi'dir.

Artık, Kazakistan'daki bütün askeri yönetim kuruluşları, en üstten en aşağıdaki askeri güçlere değin, dış politikanın kritik ve zamanın ihtiyaçlarına uygun programlarına göre hareket edecektir.

Ancak böyle bir yolla, biz günümüzün ve geleceğin tehlikeli tehditlerine karşı, birleşerek gerekli ve uygun önlemleri alabiliriz.

Söz konusu tehditlerle ilgili sorunları çözmek uluslar arası toplumun, öncelikle çeşitli ülkelerin hükümetleri ile uluslar arası kuruluşların güç sarf etmesini gerektirmektedir.

Bu tehditler nelerdir?

Öncelikle, buna faal olarak yeryüzünün bütün bölgelerinde görülen terörist etkinliklerin artışını dâhil edebiliriz.

Buna aşağıdaki gibi veriler delil olabilir. Sadece 2002 yılında 5000'den fazla kişi teröristlerin kurbanı oldu. Bu sayı 2001 yılından daha çoktur.

Günümüzde terörizmin yapılaşmış örgütü var. Bu bağlamda, sadece bütün küresel toplumun güç ve gayretini bir araya getirmesiyle yerel, bölgesel ve uluslar arası terörizm ile etkin mücadele yürütülebilir.

11 Eylül trajedisi, dünyada daha önce eşi benzeri görülmemiş savaşın yeni bir türünü, "asimetrik savaşı" ortaya çıkarmıştır. Sistematik ordusu, yerleşik alanı olmayan El Kaide gibi bir terör örgütü ile ABD gibi büyük bir devlet arasında yaşanan durum tüm dünyayı endişelendirmektedir.

Böylelikle yeni bir tehlikeli güç -uluslararası terörizm- bütün dünyayı tehdit etmektedir.

Terörizmle mücadele, sadece terör örgütlerine karşı askeri müdahaleyle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda farklı ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizliği ve yoksulluk sorunlarını çözmelidir.

2002'de Johannesburg'da gerçekleşen "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" kapsamında dünyadaki eşitsizliği gündeme getirmiştim. Günümüzde 200 milyondan fazla insan yoksulluk sınırı altında yaşamakta olup, her yıl 40 milyon çocuk açlıktan hayatını kaybetmektedir.

İşsizlikten bitkin düşen fakir insanın bir eline ekmek, bir eline silah verilirse, o savaşmak zorunda kalacaktır.

Ancak, bazı Batı Avrupa liderlerine göre sorunun esas nedeni bu değildir. Yani, mesela Bin Laden zengin bir insan olsa da, terörizmle uğraşmaktadır. Bu doğru, ancak o, fakirlerin eline silah almaları için para verenlerdendir. Bana göre, dünya kamuoyu bu konuya dikkat etmelidir.

Bu yolda Şanghay İşbirliği Örgütü, Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı gibi bölgesel kuruluşlar ile forumlar çerçevesinde işbirliğinin önemi büyüktür.

Küresel güvenlik için tehdit olan bir başka unsur dine dayalı aşırıcılık ve dinler arası hoşgörüsüzlüğün ortaya çıkmasıdır.

Günümüzde bunun gibi olumsuz bir olayı İslamiyet'le ilişkilendirme eğilimi artmaktadır. İşin aslında, bütün dinler, içeriğine göre, barış ve karşılıklı hoşgörü ile insanlığa davet etmektedir. İslam kelimesinin içeriğinde "itaat etmek", "barış" kavramları bulunmaktadır.

Ne yazık ki, küresel dinlerden biri olan İslam'ı, erkenci birileri aşırıcılık ve terörizmin fikri temeli olarak sunmaya çabalamaktadır.

Bu imansız ve sorumsuz insanlar tarafından söylenenler tamamen yanlıştır.

лам дінімен байланыстыру тенденциясы етек алуда. Шын мәнісіне келгенде, кез келген дін өз мазмұны бойынша бейбітсүйгіш және өзара төзімділік пен адамгершілікке шақырады. Ислам деген сөздің мазмұнында «мойынсұну, бейбітшілік» деген ұғым жатыр.

Өкінішке орай, әлемдік діндердің бірі болып табылатын исламды кейбіреулер экстремизм мен терроризмнің идеялық негіздемесі ретінде көрсетуге тырысуда.

Бұл имансыз әрі жауапкершілігі жоқ адамдар тарапынан айтылып жүрген мүлдем жаңсақ ұғым.

Керісінше, бүгінгі таңда, салауатты қоғамда дін ұлттық және мәдени бірлікті бітістіруші маңызды факторға айналуда.

Осы орайда, көне Түркістан жерінің түлегі, барлық түріктердің рухани бабасы, суфизмнің, былайша айтқанда «түркі исламының» негізін қалаушы — Қожа Ахмет Ясауидің адамдарды төзімділікке, гуманизмге үндеуі күні бүгінге дейін өз маңызын жоғалтқан жоқ деп ойлаймын.

Сонымен қатар, бұл проблеманы қарастырғанда қазіргі діни шиеленістердің негізінде әлеуметтік - экономикалық және саяси қайшылықтардың жатқаны кей кезде назардан тыс қалады.

Бұны еңсеруде жанжалдасушы тараптардың арасындағы сындарлы диалог тәсілін қолдану бұл қатердің әлеуетін едәуір әлсіретуге мүмкіндік берер еді. Адамзат тарихы, сондай-ақ бүгінгі таңдағы үрдістер айқын аңғартқанындай, түрліше мәдениеттер мен өркениеттер бейбіт қатар өмір сүруге қақылы.

Осының айқын айғағын Қазақстан тәрізді унитарлы мемлекетте 120-дан астам ұлттың және 40-қа жуық дін өкілдерінің тату-тәтті ынтымақтастықта өмір сүріп жатқанынан көруге болады.

Халықаралық қауымдастық Қазақстанның бұл саладағы өнегелі тәжірибесін мойындады.

Осы орайда, үстіміздегі жылғы ақпанда Алматыда бірінші халықаралық бейбітшілік пен татулық конференциясының өткізілуі де жайдан-жай емес. Бұл конференцияның мақсаты, бір жарым жылдай бұрын Ыстамбұлда Түркия үкіметінің бастамасымен өткізілген ИКҰ - ЕО сыртқы істер министрлері форумының идеясымен үндес, яғни діни негіздегі қандай да бір түсінбеушілікті немесе шиеленісті болдырмауға бағытталады.

Ханымдар мен мырзалар!

Біздің планетамыз үшін есірткі саудасының бүгінгі таңдағы ауқымдылығы да айтарлықтай қатер төндіріп жатқаны рас.

Қазіргі кезде, үшінші мыңжылдықтың табалдырығында, жер шарының 142 миллионға жуық тұрғыны жүйелі түрде есірткі тұтынады. 30 миллионнан астам адам - синтетикалық есірткінің, 13 миллиондай адам - кокаиннің және 8 миллион адам - героиннің ықпалында. Ал есірткі өндіру мен тұтынудың әлемдік мөлшері жылдан жылға арта түсуде.

Бүгінгі таңда анық болған ақиқат, бірде-бір мемлекет халықаралық ауқымға шыққан есірткі қылмысымен жеке дара күресе алмайды. Аталмыш салада көп жақты ынтымақтастықты үнемі арттырып отыру керек. Бұл жағдай есірткі транзиті сипатында қолданылатын аймақ ретінде Орталық Азия үшін өте маңызды.

Осы орайда, нақты шараларға келетін болсақ, мәселен, Ауғанстан экономикасын «героиндік» бағыттылығынан шығару міндеті тұр. Ауған проблемасының халықаралық ауқымда шешілуі қажеттілігі жөнінде мен 2000 жылы БҰҰ-ның мыңжылдық саммиті кезінде айтқан болатынмын. 20 жыл бойы соғыстан көз ашпай келген бұл ел «талибан» режимінен құтқарылса да, оның әлеуметтік-экономикалық ахуалы оңалды деп айта алмаймыз.

Ханымдар мен мырзалар!

Еліміздің егемендікке қол жеткізгеннен бергі ең қиын-қыстау жылдарының өзінде біз халқымыздың әл-ауқатын жақсартуға тырысып келдік.

Қазақстанда саяси реформалар мен демократиялық үрдісті ілгерілетуді тоқтатпадық. Соңғы жылдары еліміздің экономикасында қол жеткізген табыстар Қазақстан саяси жүйесін одан әрі либерализациялауға мүмкіндік туғызуда. Менің Қазақстан халқына арналған биылғы Жолдауымда елдегі саяси реформалар бағдарламасы бес басым бағытта шоғырланды:

- Мемлекеттік басқару жүйесін жаңаландыру, яғни жергілікті билік органдарының рөлін көтеру, олардың сайлану тәжірибесін кеңейту.

- Сайлау жүйесін жетілдіру, сайлау туралы жаңа заңды қабылдап, жаңаша сайлау процедураларын енгізу, бәсекелестікті арттыру.

- Азаматтық қоғам институттарын, бірінші кезекте саяси партиялар мен үкіметтік емес ұйымдарды әрі қарай нығайту.

Aksine, günümüzde sağlıklı toplumlarda din, milli ve kültürel birlik sağlanmasında önemli bir faktöre dönüşmektedir.

Bu bağlamda, kadim Türkistan topraklarında doğan, bütün Türklerin manevi atası, sofizmin, daha doğrusu "Türk İslamı'nın" temelini oluşturan Hoca Ahmet Yesevi'nin insanları hoşgörüye, hümanizme çağrısı bugüne kadar önemini yitirmiş değil diye düşünüyorum.

Ayrıca, bu sorunu değerlendirirken, mevcut dini gerilimin temelinde sosyo-ekonomik ve siyasi çelişkilerin bulunduğu bazen dikkatlerden kaçmaktadır.

Bunun üstesinden gelmek için, çatışan taraflar arasında kritik diyalog yönteminin kullanılması, bu tehlikenin potansiyelini olabildiğince azaltmaya imkân verecektir. İnsanlık tarihinin, ayrıca günümüzdeki süreçlerin aleni fark ettirdiği gibi, çeşitli kültür ve uygarlıklar barış içinde yaşama hakkına sahiptir.

Bunun somut örneğini, Kazakistan gibi üniter bir devlette 120'den fazla ulusun ve 40'a yakın din mensuplarının uyum içinde işbirliğiyle ömür sürmelerinde görebiliriz.

Uluslararası toplum Kazakistan'ın bu alandaki örnek uygulamasını kabul etti.

Bu bağlamda, içinde bulunduğumuz yıl Şubat ayında, Almatı'da 1. Uluslararası Barış ve Dostluk Konferansının gerçekleştirilmesi boşuna değil. Bu Konferansın amacı, bir buçuk yıl kadar önce İstanbul'da Türkiye hükümetinin girişimiyle gerçekleştirilen İİT-AB Dış İşleri Bakanları Forumu'nun amacıyla aynı, yani dini temeldeki her türlü anlaşmazlığı ve çatışmayı önlemeye yöneliktir.

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Bizim dünyamız için uyuşturucu ticaretinin günümüzdeki kapsamlılığı da dikkate değer tehdit oluşturmaktadır.

Günümüzde, üçüncü binyılın başlangıcında, dünyanın 142 milyona yakın insanı uyuşturucu kullanmaktadır. 30 milyondan fazla insan sentetik uyuşturucu, 13 milyon kadar insan kokain ve 8 milyon insan eroin bağımlısıdır. Ancak, uyuşturucu üretimi ile tüketiminin küresel oranı yıldan yıla artmaktadır.

Günümüzde açık olan hakikat, herhangi bir devlet uluslar arası ölçeğe çıkan uyuşturucu suçuyla tek başına mücadele edemez. Belirtilen alanda çok taraflı işbirliğini sürekli arttırmak gerek. Bu durum uyuşturucu taşımacılığında kullanılan bölge olarak Merkezi Asya için çok önemlidir.

Bu bağlamda, somut faaliyetlere gelecek olursak, mesela, Afganistan ekonomisini "eroin" yolundan çıkarmak yükümlülüğü var. Afgan probleminin uluslar arası kapsamda çözülmesi gerektiği yolunda ben 2000 yılında BMT'nin Milenyum Zirvesi'nde söylemiştim. 20 yıl boyunca savaştan göz açamayan bu ülke "Taliban" rejiminden kurtarılsa da, onun sosyo-ekonomik durumu düzeldi diye söyleyemeyiz.

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Ülkemizin egemenliğe ulaşmasından beri, en sıkıntılı yıllarda, biz halkımızın geçim durumunu iyileştirmeye uğraştık.

Kazakistan'da siyasi reformlar ile demokratik süreci ilerletmeyi durdurmadık. Son yıllarda ülkemizin ekonomisinde ulaşılan başarılar Kazakistan siyasi sisteminin daha da liberalleştirilmesine imkân sağlamaktadır. Benim Kazakistan halkına sunduğum bu yılki "Ulusa Sesleniş" konuşmamda, ülkedeki siyasi reform programı beş öncelikli programa yoğunlaştırıldı:

- Devlet yönetim sistemini yenilemek, yani yerel yönetim organlarının rolünü arttırmak, onların seçilme deneyimini genişletmek,
- Seçim sistemini geliştirmek, seçim konusunda yeni kanun çıkarıp, yeni seçim prosedürleri getirmek, rekabeti arttırmak,
- Sivil toplum kuruluşlarını, öncelikle siyasi partiler ile hükümet dışı kurumları güçlendirmek,
- Kitle haberleşme araçlarının özgürlüğü ile sorumluluğunu daha da geliştirmek,
- Hak arama ve yargı organlarının hizmetlerinde reform yapmak.

Demokrasi, toplumun yatay değil, dikine gerçekleşen ilerleme sürecidir.

Açık toplum halinde, sadece tecrit olan ülke veya bölgenin değil, aynı zamanda bütün dünyanın gelişme yolları konusunda, diyalogun öneminin artacağı bellidir.

Eğer betimleyerek söyleyecek olursak, kapalı toplum demek, ne kadar büyük olursa olsun, sadece demir parmaklık içinde uçma imkânı var demek. Ama açık toplum demek, gökyüzünde özgür yükselebilmek.

- Бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығы мен жауапкершілігін одан әрі жетілдіру.

- Құқық қорғау мен сот органдарының қызметін реформалау.

Демократия - қоғамның көлденең емес, тігінен жүзеге асырылатын ілгерілеу үрдісі.

Ашық қоғам жағдайында жекелеген ел немесе аймақ қана емес, сонымен қатар бүкіл әлемнің даму жолдары туралы диалогтың маңыздылығы арта түсетіні белгілі.

Егер әсерлеп айтатын болсақ, жабық қоғам дегеніміз - қанша үлкен болса да, тордың ішінде ғана ұшу мүмкіндігі деген сөз. Ал ашық қоғам болса - аспанда еркін шарықтау.

Біз дайындық кезеңінен қалай өткенімізді келешек ұрпақтар бағалай жатар, бірақ менің батыл түрде айта алатыным: барлық Орталық Азия елдері ішінен бүгінгі таңда Қазақстан әлемдік қауымдастықтың саяси және экономикалық үрдісіне жедел және етене кіруге анағұрлым дайын.

Сондықтан, алдағы он жылдықта әлемді күтіп тұрған ғаламдық қиындықтарды еңсеруге барынша дайынбыз және оны тек әлемдік қауымдастыққа етене кірігу арқылы ғана қамтамасыз ете аламыз.

Қорыта келгенде, мен бұл ізденістерімді Қазақстан, Орталық Азия мен Каспий аймағының, жалпы Еуразияның, сондай-ақ бүкіл әлемнің ғаламдану жағдайындағы тағдыры төңірегіндегі бұқаралық диалогтың бір түрі ретінде қарастырамын.

Ғаламданудың құбылыс ретінде артықшылықтары да, кемшіліктері де көп. Екінші жағынан, біз ғаламдану үрдісі дұрыс па, әлде бұрыс па деп жорамал жасай алмаймыз. Өйткені қоғамдық өмірдің өркениетті жолмен, ал экономиканың либералдық әдіспен дамуынан басқа баламасы жоқ. Бірақ бұл бағытта әр елдің өзіндік тарихи даму ерекшелігін, ұлттық дәстүрлерін назарға алған жөн.

Менің айтайын дегенім, ғаламдану барлық елдер мен халықтарға ортақ және қашып құтылмайтын құбылыс емес.

Яғни, әзірге барлық мемлекеттерді ықпалдасуға ынталандыратын ғаламданудың универсалдық үлгі нысаны жоқ.

Бірақ бұл бағытта бір идеологияның басқаларға үстемдігі сияқты түсініктен қашу керек. Мәселен, біреулер бізде демократия көбірек немесе тұрмыс деңгейі жоғары, сондықтан біздің ережелерге бұлжытпай құлақ асыңдар деулері мүмкін.

Басқалары біздің көне тарихи дәстүріміз және бай философиямыз бар, сондықтан өз бетімізше өмір сүреміз дейді.

Дегенмен, Қазақстанның әлемдік қауымдастыққа кірігу жолындағы негізгі басымдылығы айқын: ұлтымыздың қауіпсіздігі мен мемлекеттілігіміздің сақталуы. Бұрынғы Кеңес Одағы кеңістігіндегі көптеген басқа республикалардан айырмашылығымыз, Қазақстанда ұлттық немесе діни белгіге сүйенген қандай да болмасын қақтығыстар болған жоқ. Бұның басты себебі, қазақ халқының бойында ғасырлар бойы сақталып келген басқа этностарға деген бауырмалдығы, достығы және егемен еліміздегі әлеуметтік-экономикалық ахуалдың ойдағыдай дамуы.

Ханымдар мен мырзалар!

Сөз соңында айтайын дегенім, бүгінгі қозғаған тақырыптар Еуропа мен Азияның тоғысында Таяу Шығыс, Кавказ және Балқан сияқты күрделі аймақтардың арасында орын тепкен Түркия үшін де маңызы бар.

Түркияның ондаған жылдар бойы террористік әрекеттерден, діни экстремизмнен зардап шеккені бізге жақсы мәлім. Бұған қоса, Түркия жері есірткі тасымалдау тұрғысынан алғанда да «амалсыз транзит» аймағына айналып отырғаны да құпия емес.

Яғни, ғаламданудың жақсы жағы да, нашар жағы да Түркия жеріне өз әсерін тигізуде.

Әлемдік тарих, халықаралық тәжірибе көрсеткеніндей, әр мемлекеттің қауіпсіздігі, оның аумақтық бүтіндігі мен егемендігі ұлттық қарулы күштердің әскери әзірлігі мен психологиялық рухына, отаншылдық сезіміне тікелей байланысты.

Сондықтан, мен өзімнің сөзімді бауырлас Түркияның Қарулы күштері Академиясында жасауым тегін емес деп ойлаймын.

Зейін қойып тыңдағандарыңыз үшін көп рахмет!

Bizim hazırlık döneminden nasıl geçtiğimizi gelecek nesiller değerlendirir, fakat ben kesinlikle şunu söyleyebilirim; bütün Merkezi Asya ülkeleri içinde, günümüzde, Kazakistan küresel toplumun siyasi ve ekonomik sürecine çarçabuk ve sımsıkı girmeye esasen hazır.

Dolayısıyla, önümüzdeki on yılda dünyayı bekleyen küresel zorlukların aşılması konusuna tamamen hazırız ve onu sadece küresel toplumla yakın işbirliği sayesinde sağlayabiliriz.

Sonuca gelecek olursak, ben bu arayışlarımızı Kazakistan, Merkezi Asya ile Hazar bölgesinin, genel olarak Avrasya'nın, aynı şekilde bütün dünyanın küreselleşme halindeki kaderi çevresinde kitlesel diyalogun bir türü olarak görüyorum.

Küreselleşmenin olaylar şeklinde artıları da, eksileri de çok. Diğer taraftan, biz küreselleşme süreci doğru mu, yoksa yanlış mı diye yorum yapamayız. Çünkü toplum hayatının uygarlık yoluyla, ekonominin liberal yöntemle kalkınmasından başka alternatifi yok. Fakat bu yolda her ülkenin kendi tarihi gelişme özelliğini, ulusal geleneklerini dikkate almak doğru olur.

Benim söylemek istediğim, küreselleşme bütün ülkeler ve halklar için aynı olan ve kaçıp kurtulamayacağımız olay değil.

Yani, şimdilik bütün devletleri yakınlaşmaya teşvik eden küreselleşmenin evrensel örnek yapısı yok.

Fakat bu yolda bir ideolojinin başkalarına üstünlüğü şeklindeki anlayıştan kaçınmak gerek. Mesela, birileri bizde demokrasi çok veya geçim düzeyi yüksek, dolayısıyla bizim kurallarımıza değiştirmeden uyun diyebilir.

Başka birileri bizim kadim tarihi geleneklerimiz ve zengin dünya görüşümüz var, dolayısıyla kendi bildiğimiz gibi yaşayacağız demektedir.

Demekle birlikte, Kazakistan'ın küresel topluma katılma yolundaki esas önceliği açık; ulusumuzun bağımsızlığı ile devletimizin korunması. Eski Sovyetler Birliği bölgesindeki pek çok diğer cumhuriyetlerden farklılığımız, Kazakistan'da ulusal veya dini özelliklere dayanan herhangi bir çatışma yok. Bunun esas sebebi, Kazak halkının varlığında asırlar boyu korunan diğer etnik toplumlara duyduğu kardeşlik, dostluk ve egemen ülkemizdeki sosyo-ekonomik durumun arzu edildiği gibi kalkınması.

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Konuşma sonunda söylemek istediğim, bugün gündeme taşıdığımız konuların, Avrupa ile Asya'nın birleştiği noktada; Orta Doğu, Kafkasya ve Balkanlar gibi karışık bölgeler arasında yer alan Türkiye için de önemi var.

Türkiye'nin, onlarca yıl boyu, terör olayları ile dini aşırıcılıktan çektiği sıkıntıları iyi biliyoruz. Bunun yanı sıra, uyuşturucu trafiği bakımından değerlendirildiğinde de, Türkiye'nin, "mecburi transit" bölgesinde bulunduğu hususu sır değil.

Yani, küreselleşmenin iyi yönü de kötü yönü de Türkiye'yi etkilemektedir.

Dünya tarihinin, uluslararası deneyimin gösterdiği gibi, her devletin güvenliği, sınır bütünlüğü ve egemenliği ulusal silahlı kuvvetlerinin askeri hazırlığına, psikolojik maneviyatına ve vatanseverlik bilincine doğrudan bağlıdır.

Dolayısıyla, konuşmamı kardeş Türkiye'nin Silahlı Kuvvetler Akademisinde yapmış olmam boşuna değil diye düşünüyorum.

Dikkatle dinlediğiniz için çok teşekkür ederim!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркияның Сыртқы экономикалық байланыстар агенттігі ұйымдастырған кездесуде сөйлеген сөзі

2003 жылғы 21 мамыр, Ыстамбұл

Ең алдымен осы құрылтайды ұйымдастырған Сыртқы экономикалық қатынастар құрылымы басқару алқасына шексіз алғысымды білдіремін. Еркін пікіралысумен ортақ көзқарас туындайтын осындай кездесулердің біз үшін маңызды екендігіне сенемін. Мен бүгін Түркия Республикасы басшысының шақыруымен ресми сапармен Түркияға келіп отырмын. Біздің ең алғашқы кездесуіміз 1990 жылы марқұм Тұрғыт Өзалмен болған еді. Осы күнге дейін 13 жылдай уақыт өтті. Бүгін Түркияға 14-ші рет келіп отырмын. Менің жүрегім және көңілім қазақ халқының көңілі деп біліңіз.

Біз сіздермен үзілген қатынастарымызды тәуелсіздікті алғаннан кейін ғана жалғастырдық. Біздің тамырымыз, қанымыз бір ұлт екендігімізді білдіру үшін Түркиямен жақындасу мақсатында көптеген жұмыстар атқардық. Біздің экономикамыздың дамуы түрік іскерлерінің назарын аударатынына және тағы да Қазақстанға көп келуін қамтамасыз ететініне сенемін. 1992-1993 жылдары Қазақстан өте үлкен қобалжушылықты бастан кешірді. Ол кездері біздер бір-бірімізді аз таныдық және мен сіздерге Қазақстандағы қиыншылықтарды ашық айттым. Жылдық инфляция көрсеткіші-3000%, айлық 50 % еді. Дүкендеріміз бос, фабрикалар мен өндіріс орындарымыз тоқтап, ал халқымыз болса жұмыссыз қалған еді. Осындай қиын күндерді мен сіздерге бұдан бұрын айтқан болатынмын.

12 жылдан кейінгі қазіргі жағдайымыз тіпті басқа. Біз әлемде реформаларды ең тез жүзеге асырған елміз. 3-4 жыл ішінде экономиканың 80% жекешелендірдік. Бүгін отандастарымның 75% жеке меншік секторларда жұмыс істейді. Егер сырттан келген инвестицияларды адам басына шағатын болсақ, Қазақстан бүгін ТМД және Шығыс Еуропа елдерінің алдында орын алады. Шұғыл түрде жүзеге асырылған реформалардың арқасында Қазақстан экономикасы (соңғы 4 жыл ішінде) әр жыл сайын 10% өсті. Осыған байланысты біз өткен жылы Еуропа Одағы және АҚШ-тан келген мамандардың берген бағалары бойынша Қазақстан еркін нарық экономикасы дамыған ел болып табылады.

Бүгін біздің қаржыдағы рейтинг көрсеткіштеріміз Ресейден де жоғары. Қазақстанның реформалары ТМД елдерін, оның ішінде Ресей Федерациясын 4-5 жылға артқа қалдырды. Бұл себепке орай біз халықтың материалдық жағдайын түзету бағытын қолға алдық. Біздің қаржы жүйеміз Еуропаның қаржы жүйесіне ұқсас. Қазақстан банктерінің капиталы 7 млрд. АҚШ доллары көлеміне жетті. Біз алғашқы рет зейнет, жалақы реформаларын жүзеге асырдық. Жаңа салық заңын қабылдадық. Сондықтан да екі жыл бұрын біз Халықаралық валюта қорынан алған несиелерімізді 7 жыл ішінде жаптық. Қазір біздің ешқандай қарызымыз жоқ. Қазақстанның сыртқы қарызы жалпы табыстың тек қана 12% құрайды. Бүгін Түркияның осы көрсеткіші, өкінішке орай, 80%. Осыған орай, біз үкімет кепілдігі астындағы несиелерден бас тарттық, енді үкімет несиесі үшін өзі кепілдік бермейді. Ондай уақыттар өтіп кетті.

Қазақстанның экономикасында шикізат экспортын мұнай мен газ кен орындары құрағандықтан,

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nca düzenlenen toplantıda yaptığı konuşma

21 Mayıs 2003, İstanbul

Öncelikle bu Kurultayı düzenleyen Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Yönetim Kuruluna sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Serbest görüş alışverişi ile ortak bakış açısı ortaya çıkaran böyle görüşmelerin bizim açımızdan önemli olduğuna inanıyorum. Ben bugün Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının davetiyle resmi ziyaret için Türkiye'de bulunuyorum. Bizim ilk görüşmemiz 1990 yılında merhum Turgut Özal ile olmuştu. Bugüne kadar 13 yıla yakın zaman geçti. Bugün Türkiye'ye 14'üncü gelişim. Benim yüreğimi ve gönlümü, Kazak halkının gönlü olarak biliniz.

Sizinle kesintiye uğratılan bağımızı, ancak bağımsızlıktan sonra tekrar devam ettirebildik. Bizim kökü, kanı aynı ulus olduğumuzu belirtmek için Türkiye'yle yakınlaşmak amacıyla pek çok işler yaptık. Bizim ekonomik kalkınmamızın Türk işadamlarının dikkatini çekeceğine ve ayrıca daha fazla yatırım için Kazakistan'a geleceklerine inanıyorum. 1992–1993 yılları arasında Kazakistan büyük zorluklar çekti. Söz konusu dönemde birbirimizi daha az tanıyorduk ve ben de Sizlere Kazakistan'daki zorluklardan açıkça bahsettim. Yıllık enflasyon oranı % 3000, aylık % 50'ye yükselmişti. Dükkânlarımız boş, fabrika ve sanayi tesislerimiz durmuş, halkımız işsizdi. Bu zor günleri ben Sizlere daha önce anlatmıştım.

12 yıl sonraki durumumuz tamamen başka. Biz dünyada, reformları en hızlı gerçekleştiren ülkeyiz. 3–4 yıl içinde ekonominin % 80'ini özelleştirdik. Bugün vatandaşlarımızın % 75'i özel sektörde çalışmaktadır. Eğer yabancı yatırımları kişi başına hesaplayacak olursak, Kazakistan bugün BDT ve Doğu Avrupa ülkelerinin önünde yer almaktadır. Hızla gerçekleştirilen reformlar sayesinde Kazakistan ekonomisi, son 4 yıl içinde, her yıl % 10 büyüdü. Konuyla ilgili, geçen yıl Avrupa Birliği ve ABD'li uzmanların değerlendirmesine göre, Kazakistan, serbest piyasa ekonomisi gelişen ülke olmuştur.

Günümüzde mali yapımızın reytingi Rusya'dan da yüksektir. Kazakistan'da uygulanan reformlar BDT ülkelerini, özellikle Rusya Federasyonunu 4–5 yıl geride bırakmıştır. Bu sebeple biz halkın maddi durumunu yükseltme programını ele aldık. Bizim finans sistemimiz Avrupa finans sistemine benzemektedir. Kazakistan bankalarının sermayesi 7 milyar ABD dolarına ulaştı. Biz ilk kez emekli maaşı, memur maaşlarıyla ilgili reformları gerçekleştirdik. Yeni vergi yasasını kabul ettik. Bu sayede, iki yıl önce, Uluslararası Para Fonundan aldığımız kredileri 7 yıl içinde tamamen ödedik. Şuan herhangi bir borcumuz yok. Kazakistan'ın dış borcu milli gelirin sadece % 12'sini oluşturmaktadır. Bugün Türkiye'nin bu göstergesi, ne yazık ki % 80. Buna bağlı olarak, biz devlet güvencesi altındaki kredilerden vazgeçtik, şuan devlet kredi konusunda garantörlükten vazgeçmiştir. O günler artık geride kaldı.

Kazakistan ekonomisinde hammadde ihracatını petrol ve gaz oluşturduğundan, son zamanlardaki fiyat artışını dikkate alarak, biz petrol ihracat fonu (2,5 milyar dolar değerinde) oluşturduk, gelecek nesil için koruyoruz. Ülkenin mevcut altın ve döviz rezervi altı aylık ithalatı karşılayabilecek kapasitededir. Bu dönemde petrol ve gaz fiyatlarının düşmesiyle,

соңғы кездегі баға артуы себебін ескере отырып, біз мұнай экспорты қорын (бүгінгі көрсеткіш 2,5 млрд. доллар) жинап, болашақ ұрпақ үшін сақтап отырмыз. Қазақстанның бүгінгі алтын және валюта қоры жарты жылдың импортын өтем ете алады. Егер осы кезеңде мұнай мен газ бағалары түсіп, жағдайымыз әлем сауда нарығына түсетін болса, Қазақстанның 3-4 жыл бойы ешқандай өзгеріссіз экономикасының орнықты болуына дайындықтар жасалды. Менің сіздерге айтайын дегенім, біз ескі кезеңнен жаңа кезеңге аяқ бастық, осыны ескере отырып, біз Қазақстанның 2030 жылына дейін даму бағдарламасын жасадық. Бұл бағдарламаның ішінен 10 жылдық жеке бағдарлама дайындадық. Қазір біздің бюджетіміз 3 жылдық бағдарламамен жұмыс жасайтын болды. Өткен жылы Қазақстан бойынша инвестициялардың 60% ішкі инвестициялардан құралды. ТМД елдері ішінде қазақстандықтардың орташа табысы мен зейнетақы көрсеткіштері жоғарғы деңгейде.

Мен шикізат экспортынан өндіріске көшу үшін үкіметіміз дайындаған өнеркәсіп бағдарламасына қол қойдым. Осы бағдарлама шеңберінде, Қазақстан 2015 жылы өзінің ішкі табысын 3,5 есеге көбейтуі керек. Бұл қандай бағдарлама? Бұл бағдарлама біріншіден, мұнаймен газды өндіру, екіншіден, ауыл шаруашылығы өнімдерін дамыту, үшіншіден, халық қолданатын өнімдерді арттыру және төртіншіден, инфрақұрылымды дамытуға бағытталған. Қазақстан үкіметі аталмыш бағдарламаны жүзеге асыру үшін қаржы қорын құрды және бұл қорды жыл сайын 260 млн. АҚШ доллары көлеміне жеткізу үшін күш жұмсадық. Соңғы жылдардағы экономикалық саладағы дағдарысқа байланысты бұл көрсеткіштер біраз төмендеді, алайда болашағымыз жарқын болатынына сенемін.

Мен бүгін Әскери академияда және біздің ұлы философ, ақынымыз Абай атындағы бастауыш мектепті ашу салтанатында жасаған баяндамалардан соң, маған: «...түркітілдес елдерді жақындату және бір-бірімен туыстық қатынастарын дамыту үшін не жасау керек? - деген сұрақтар қойды. Менің ойымша, ең алдымен экономикалық қатынастарды дамыту қажет. Экономикалық қатынастарымыз дамып, күшейсе, онымен бірге саяси, мәдени және басқа да қатынастар (оның ішіне қауіпсіздік қатынасы да кіреді) өздігінен дамиды. Қазір Түркияның Еуропа және Батыспен сауда айналымы 41 млрд. АҚШ долларды құраса, бүтін түркітілдес елдермен бұл көрсеткіш небәрі 1 млрд. АҚШ доллары шамасында. Ол 1 млрд. доллардың жартысы Қазақстанға тиісті. Ең әуелі осыны ойлауымыз керек. Бұл көрсеткіштерді көтеру үшін не жасауымыз қажет? Алдымда құрметті Премьер-министр сөйлегендей, соңғы жылдар ішінде түрік құрылысшылары Қазақстанда 3 млрд. доллары көлемінде құрылыс жасады. Олар біздің еліміздің ақшалары мен несиелерін қолданды. Қазір біз ешкімнен несие алмаймыз, ондай мұқтажымыз жоқ. Біз өзіміздің ақшамызды қай жерге жіберуді ойланудамыз. Егер Түркияда жекешелендіру болатын болса, біздің банктер мен іскерлеріміз келіп, Түркияның фабрикаларын сатып алу немесе инвестиция жасау жағдайында екендігін айтқым келіп отыр. Біз қазіргі уақытта Түркияға инвестиция жасауға дайынбыз. Сіздер бізге тек қана инвестиция жасайтын жерді көрсетіңіздер!

Мен Түркияның үлкен фирмаларының Қазақстанға келуін қаладым. Бұрыннан бері бізде құрылыс секторында жұмыс жасайтын Жейлан Холдинг, Окан Холдинг, Ахсел фирмалары Алматы мен Астанада және басқа да жерлерде (басқа фирмалардың аттарын айтпасам кешіріңіздер, барлығын айта алмаймын, өйткені 130 фирма бар) басқа салаларда да қызмет атқаруда: мысалы қазақ-түрік мұнай фирмасы — қазір 100 миллион тонна мұнай қоры бар кен орнында жұмыс істейді, болашағы жарқын деп ойлаймын.

Қазақстан Президенті жанындағы инвесторлардың мүшесі «Коч» фирмасы — Алматыда 3 Рамстор дүкенін ашты және тағы да жалғастыратынына сенемін. «Енка» фирмасы Каспийде мұнай үшін платформа салуда. «Аларко» фирмасы халықаралық әуежайды салуда, «КсеII фирмасы телекоммуникация саласында қызмет атқару үстінде.

Екі мемлекет арасындағы сауда айналымын қалай дамыта аламыз? Негізгі тақырып — жүк тасымалдау мәселесі. Алдымызда Сауда палатасы төрағасының айтқанындай, жүк тасымалдау көліктерінің квотасы. Квотаны біз 200-ден 600-ге көтердік. Ол мәселе емес, керек болса тағы да көтере аламыз. Алайда

durumumuz dünya ticaret piyasasına düşse bile, Kazakistan ekonomisinin 3–4 yıl boyunca hiç değişiklik olmadan sürdürülmesine yönelik hazırlıklar yapıldı. Burada belirtmek istediğim esas nokta; biz eski dönemi geride bırakarak yeni döneme adım attık, bunu dikkate alarak, biz Kazakistan'ın *2030 Kalkınma Planını* hazırladık. Plan kapsamında 10 yıllık özel bir program yaptık. Şimdi bütçemiz 3 yıllık plana göre düzenlenmektedir. Geçen yıl, Kazakistan'ın genel yatırımları içinde iç yatırımların oranı % 60 olmuştur. BDT ülkeleri içinde, Kazakistanlıların ortalama geliri ve emeklilik göstergeleri yüksek seviyededir.

Hammadde ihracatından üretime geçmek için hükümetimizin hazırladığı sanayileşme programını onayladım. Bu program kapsamında, Kazakistan 2015 yılında iç üretimini 3,5 kat artırmalıdır. Bu nasıl bir program? Bu program *birincisi*, petrol ve gaz üretimi, *ikincisi*, tarım ürünlerinin geliştirilmesi, *üçüncüsü* tüketim ürünlerinin artırılması ve *dördüncüsü* altyapının geliştirilmesiyle ilgilidir. Kazakistan Hükümeti söz konusu programı uygulamak üzere bir para fonu oluşturdu ve bu fona yıllık 260 milyon ABD doları aktarmak için çaba sarf etti. Son yıllarda, ekonomi alanındaki krize bağlı olarak, bu göstergeler biraz düştü, ancak geleceğe olan inancımız tamdır.

Bugün Harp Akademileri Komutanlığı ve büyük bilge şairimiz Abay'ın adının verildiği okulun açılış törenlerinde yaptığım konuşmadan sonra bana "... Türk dili konuşan ülkeleri yakınlaştırmak ve akrabalık bağını geliştirmek için neler yapmak gerek?" şeklinde sorular yöneltildi. Bana göre, ilk önce ekonomik ilişkilerimizi geliştirmeliyiz. Ekonomik ilişkilerimiz gelişip güçlenirse, onunla birlikte siyasi, kültürel ve diğer ilişkilerimiz (bunların arasında güvenlik ilişkileri de yer almaktadır) kendiliğinden gelişecektir. Şimdi Türkiye'nin Avrupa ve Batı ile gerçekleştirdiği ticaret hacmi 41 milyar dolar ise, bütün Türk dili konuşan ülkeler ile yaptığı ticaret hacmi 1 milyar doların altındadır. Bu 1 milyar doların yarısı da Kazakistan'a aittir. Her şeyden önce bunu düşünmeliyiz. Bu göstergeleri artırmak için neler yapılmalı? Benden önce Sayın Başbakanın da söylediği gibi, son yıllarda Türk müteahhitleri Kazakistan'da yaklaşık 3 milyar dolarlık inşaat hizmeti gerçekleştirdi. Onlar bizim ülkemizin mali kaynakları ile kredilerinden yararlandı. Şuan biz hiç kimseden kredi almıyoruz, buna ihtiyacımız yok. Biz kendi paramızı nereye yatıracağımızı düşünüyoruz. Eğer Türkiye'de özelleştirme gerçekleştirilecek olursa, bankalarımız ve işadamlarımızın gelerek, Türkiye'de fabrika satın almak veya yatırım yapmak için hazır olduklarını belirtmek istiyorum. Geldiğimiz noktada Türkiye'ye yatırım yapmaya hazırız. Sizler yeter ki bize yatırım yapacak yer gösterin!

Ben Türkiye'nin büyük Türk firmalarının Kazakistan'a gelmesini istedim. Eskiden beri bizde inşaat sektöründe faaliyet gösteren Ceylan Holding, Okan Holding, Ahsel Şirketi Almatı ve Astana'da; başka bölgelerde de (diğer firmaların isimlerini zikretmemiş olursam, af buyurun, çünkü 130 firma var) başka alanlarda da çalışmakta; örneğin Kazak-Türk petrol şirketi şuan 100 milyon ton petrol rezervi olan maden yatağında faaliyet sürdürüyor, gelecek vaat ediyor diye düşünüyorum.

Kazakistan Devlet Başkanlığına bağlı Yatırımcılar Komitesi üyesi Koç Holding, Almatı'da 3 Ramstore mağazası açtı ve daha da devam edeceğine inanıyorum. ENKA firması Hazar'da petrol platformu inşaatında, Alarko şirketi uluslararası havaalanı inşaatında, KCELL şirketi ise telekomünikasyon alanında çalışmalarını sürdürmektedir.

İki devlet arasındaki ticaret hacmini nasıl geliştirebiliriz? Esas konu, yük taşımacılığı meselesi. Benden önce söz alan Ticaret Odası Başkanının ifade ettiği gibi, yük taşımacılığı araçlarının kotası. Kotayı biz 200'den 600'e arttırdık. Bu sorun değil, gerekirse daha da artırabiliriz. Ancak, araçlarla getirilen mallar çok pahalı. Bu nedenle her şeyden önce Almatı'dan Meshed'e ve Ankara üzerinden İstanbul'a konteynırla yük taşıma yolunu gündeme getirmeliyiz. Konuya ilişkin kararı sadece Türkiye verebilir. Biz değil, biz eskiden beri hazırız. İkincisi, Tiflis üzerinden Bakü'ye, oradan Bakü-Aktau arasında bağlantı yapacak yük gemileriyle Aktau'a taşıma. Bu gemiler her seferinde 30 vagon yük getirebilir. Biz mal taşımacılığını ancak bu şekilde artırabiliriz. Eğer bunları yapmazsak, biz ticareti arttıramayız. Kanımca, bu çözülebilecek meseledir.

Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ticaretimizi daha da arttıracak büyük bir projedir. Kazakistan'ın söz konusu projede yer alacağını bili-

көлікпен әкелінген жүк өте қымбат. Сондықтан, ең алдымен Алматыдан Мешхед және Анкара арқылы Ыстамбұлға келетін контейнерлі жүк тасу жолын күн тәртібіне алуымыз қажет. Бұл мәселеге қатысты шешімді тек қана Түркия үкіметі қабылдайды. Біз емес, біз бұрыннан дайынбыз. Екіншісі - Тбилиси арқылы Бакуге әкеліп, одан соң Баку мен Ақтау арасында қатынас жасайтын жүк кемелерімен Ақтауға тасымалдау. Бұл кемелер әр жүрісінде 30 вагон әкеле алады. Осылай ғана жүк тасымалдауды көбейте аламыз. Егер осыларды жасамасақ, біз саудамызды дамыта алмаймыз. Менің ойымша бұл шешілетін мәселе.

Ақтау-Баку-Тбилиси-Жейхан мұнай құбыры - саудамызды одан әрі көтеретін үлкен жоба болып табылады. Қазақстанның бұл жобаға катысатынын өздеріңіз білесіздер. Қазақстан қазірдің өзінде Каспий арқылы 10 млн. тонна мұнай бере алатын әлеуетке ие. Келешекте осы көрсеткішті 20 млн. тоннаға дейін көтере аламыз. Егер Қазақстан Бакуге 20 млн. тонна мұнай тасымалдайтын болса, бұл құбырдың пайдасы артады. Олай болмайтын болса, құбырдың қаржылық жағдайына қауіп төнеді. Ол үшін Ақтау бекетін дамытумен қатар, танкер флотын құру қажет. Біздің мұнайға байланысты жасаған бағдарлама ішінде, бұл жылы Қазақстан 47 млн. тонна мұнай өндіреді. 2010 жылға дейін Қазақстан 120 млн. тонна мұнай өндіреді. Сол себепті, Солтүстік Каспийдегі құбырлар жетпейді. Қазір Қытай Халық Республикасына мұнай құбыры құрылысын бастау үшін әрекеттеніп жатырмыз. Біздің мұнайды Иран арқылы Босфорға да тасымалдау мүмкіндігіміз бар. Сондықтан да Қазақстан ешқашан Баку-Жейхан жобасына қарсы емес. Қанша мұнай құбыры болса да, соншалықты құбырлар бізге қажет. Бұл істі қарқындатуымыз керек.

Құрметті бауырлар, құрметті іс адамдары!

Қазақстан экономикасы - ашық экономика. Қазақстанның инвестиция заңы капиталды әкелуге де, алуға ешқашан тосқауыл болмайды. Сіздер көбіңіз менімен танысып жатырсыздар. Біз бір-бірімізді білеміз. Көптеген іскерлермен дос болдық. Көбісі маған тікелей келіп, өздерінің мәселелерін түсіндіреді. Қазақстанда жұмыс істеу үшін қандай да бір мәселе жоқ. Сіздер ешнәрседен қорықпай Қазақстанға келулеріңіз керек.

Түркияда бір партиялық үкімет құрылып отыр. Р.Т.Ердоған мырзамен Қазақстанға келген уақытта әр тақырыпта тартымды әңгіме қозғадық. Алдымызда өзінің мінбеден сөйлеген сөздерінен мен қуаныштымын. Егер олардың барлығы жүзеге асатын болса, Қазақстан тарапынан әр кезең қолдау табады. Қазақстан арқылы басқа да түркітілдес елдермен қатынастарды дамыта аламыз. Егер Түркия Республикасының казіргі 7-8% өсімі тұрақты болып қалса, біз үшін қуанатын жағдай. Түркия үлкен бір мемлекет екені ақиқат. Түркия Республикасы күшті, экономикасы қуатты болса, біздер сіздердің бауырларыңыз, сіздерден қолдау ала отырып, сіздерге сене отырып, сіздердің осындай табыстарыңызды біле отырып қуанамыз.

Әрқашан қолдау беруге дайынбыз. Түркия мен Қазақстан арасында ешқандай саяси, экономикалық мәселе жоқ - қатынастарымыз жақсы дәрежеде деп айта аламыз. Бірақ осындай қатынастарымызды біздің халықтарымыз білулері қажет. Біздің қуанатын жағымыз – ол мәдениет саласындағы қатынастардың жоғары деңгейде бой алуы. Қазақстанда Қожа Ахмет Ясауи атында үлкен университет ашылды. Қазір аталмыш университетте екі елдің 20 мыңға жуық балалары білім алуда 28 қазақ-түрік лицейлері қызмет жасауда. Қазақстанның он мың баласы Түркияда білім алды, әскери мектептерде де балаларымыз оқуда. Мен осылардың барлығын не үшін жасауым қажет? Болашақ ұрпақ, біздің балаларымыз бен немерелеріміз аталарының кім болғанын біліп, келешекте екі мемлекеттің достығын әрі қарай жалғастыру керектігін қалаймын. Қазір бірлескен үш университетке, 28 лицейге баратын болсаңыз, әр жастағы бала қазақ, ағылшын және түрік тілінде сөйлейді.

Мен бұл жолы екі мемлекет арасындағы қатынастарды одан әрі дамытуда бүтін күш-жігерімді қолданатынына сөз беру үшін келдім. Сіздер тарапыңыздан қолдау жасалса, Қазақстан сіздердің бауырларыңыз және атажұртыңыз. Екі мемлекет арасындағы достық және бауырластық қатынастар одан әрі күшейсін және екі мемлекет халқы да бақытты болсын.

yorsunuz. Kazakistan mevcut durumda Hazar üzerinden 10 milyon ton petrol ihraç edebilecek kapasiteye sahip. Gelecekte bu göstergeyi 20 milyon tona çıkarmayı hedeflemekteyiz. Eğer Kazakistan Bakü'ye 20 milyon ton petrol taşırsa, bu hattın faydası artar. Aksi halde, hattın mali durumu tehlike altına girer. Bunun için Aktau limanının geliştirilmesi yanında tanker filosu da kurmak gerekiyor. Bizim petrolle ilgili planda, Kazakistan'ın 47 milyon ton petrol üreteceği öngörülmektedir. 2010 yılına kadar, rakam 120 milyon tona yükselecek. Bu sebeple Kuzey Hazar'daki borular yetersiz kalacak. Şuan, Çin Halk Cumhuriyeti'ne, petrol boru hattı inşaatının başlatılması üzerinde duruyoruz. Petrolümüzü İran üzerinden Boğaz'a da taşıma imkânımız var. Dolayısıyla Kazakistan Bakü-Tiflis-Ceyhan projesine hiçbir zaman karşı değildir. Ne kadar boru hattı olursa olsun, o kadar boru hattı bize lazım. Bu işi hızlandırmalıyız.

Saygıdeğer Kardeşlerim, Saygıdeğer İşadamları!

Kazakistan ekonomisi dışa açık bir ekonomidir. Yatırımla ilgili yasamız sermaye giriş-çıkışına hiçbir zaman engel olmayacaktır. Sizler çoğunuz benimle tanışıyorsunuz. Biz birbirimizi biliyoruz. Birçok işadamıyla dost olduk. Pek çok işadamı kendilerini ilgilendiren sorunları doğrudan bana anlattı. Kazakistan'da çalışmamanız için herhangi bir engel yoktur. Sizlerin hiçbir şeyden korkmadan Kazakistan'a gelmeniz gerek.

Türkiye'de tek partili bir Hükümet kuruluyor. R. T. Erdoğan Beyefendi ile Kazakistan'a yaptığı ziyaret sırasında farklı konular üzerinde konuştuk. Benden önce kürsüde yapmış olduğu konuşmasından duyduğum memnuniyeti belirtmek istiyorum. Eğer onların hepsi gerçekleşecek olursa, Kazakistan tarafından her zaman destek bulacaktır. Türkçe konuşan ülkelerle de Kazakistan üzerinden işbirliği yürütebiliriz. Türkiye Cumhuriyetinin şimdiki % 7 - 8'lik büyümesi istikrarlı olursa, bizim için kıvanç kaynağı olur. Türkiye'nin büyük bir devlet olduğu gerçektir. Türkiye Devleti güçlü, ekonomisi kuvvetli olursa, bizler Sizlerin kardeşleriniz olarak, Sizlerden destek alarak, Sizlere inanarak, Sizlerin böyle başarılarınızı öğrenerek kıvanç duyarız.

Her zaman destek olmaya hazırız. Türkiye ile Kazakistan arasında herhangi bir siyasi, ekonomik sorun yok, ilişkilerimiz iyi seviyededir diyebiliriz. Fakat bu ilişkilerimizi halklarımızın bilmesi gerek. Bizim övünecek tarafımız, o kültür alanındaki ilişkilerin yüksek seviyede gelişmesidir. Kazakistan'da büyük Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi açıldı. Adı geçen üniversitede iki ülkeden 20.000 kadar genç öğrenim görmekte, 28 Kazak-Türk Lisesi faaliyet göstermektedir. Kazakistan'ın on bin genci Türkiye'de eğitim aldı, askeri okullarda da gençlerimiz okumakta. Bunların hepsini neden yaptım? Gelecek neslin, bizim çocuklarımız ile torunlarımızın dedelerinin kim olduğunu bilmesini, gelecekte iki devletin dostluğunu daha da devam ettirmesini istiyorum. Şimdi faaliyet gösteren üç üniversiteye, 28 liseye gitseniz, her yaştaki genç Kazak, İngiliz ve Türk dillerinde konuşuyor.

Ben bu yolu, iki devlet arasındaki ilişkileri geliştirmek için, bütün gayret ve çabayı göstereceğime dair sizlere söz vermek için geldim. Sizin tarafınızdan desteklenirse, Kazakistan Sizlerin kardeşiniz ve ata yurdunuzdur. İki devlet arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkileri daha da kuvvetlensin ve halklarımız bahtiyar olsun!

Түркия Республикасының Премьер-министрі Режеп Тайып Ердоғанның Түркияның Сыртқы экономикалық байланыстар агенттігі ұйымдастырған кездесуде сөйлеген сөзі

2003 жылғы 21 мамыр, Ыстамбұл

Құрметті Президент!
Құрметті қонақтар!

Сөзімді «дос және бауырлас Түркияға қош келдіңіздер»- деп бастағым келеді. Бұл сапар, мемлекеттеріміз арасындағы әр салада орын алған керемет қатынастарға жаңа өлшеммен қатар, достығымыздың одан әрі тереңдеуіне үлкен мүмкіндік береді. Түрік пен қазақ халықтары тарихымыз, мәдениетіміз бен тіліміздің түп-тамыры ортақ екендігін ешқашан ұмытқан емес және бір-біріне әр уақытта үлкен ілтипат көрсеткен.

Халықтарымыз арасындағы мызғымас достық, Қазақстанның тәуелсіздігін алған кезеңмен бірге саяси, әскери, экономикалық және мәдени салалардағы қатынастарымыздың әуелі қарқынды дамуына, одан соң өзара тиімді стратегиялық серіктестікке айналуына мүмкіндік берді.

Өткен қаңтар айында Әділет және даму партиясының төрағасы ретінде Қазақстанға жасаған қысқа мерзімді сапар барысында көрсеткен ыстық ықыластарыңыз бен қонақжайлықтарыңыз үшін алғысымды білдіремін.

Құрметті Президент,

Артта қалған 11 жылдық уақыт ішінде екі елдің бір-бірін жақыннан тану және Қазақстанның жаңа әлем шарттары мен еркін нарық экономикасымен танысу кезеңі деп атай аламыз.

Уақытша кезең ретінде танылған бұл 11 жылдық уақыттан кейін, Түркия мен Қазақстан арасындағы сауда және экономика қатынастарын берік бір негізге қоя отырып, үлкен әлеуетімізді ескеріп, қатынастарымызда жаңа көкжиектерін ашудың уақыты келді деп ойлаймын және бұған біраз кеш қалдық.

Экономикалық көрсеткіштерімізге көз салсақ, 1999 жылы 392 миллион доллары көлемінде болған екі жақты сауда айналымы 2000 жылы 465 миллион долларға жетті. Алайда, Ресей мен Түркияда орын алған 2001 ж. экономикалық дағдарыстардың әсерінен екі ел арасындағы сауда айналымы 210 миллион долларға қысқарды. Бірақ 2002 жылдан бастап елдеріміз арасындағы сауда және экономикалық қатынастар қайтадан жандана бастап, сауда айналымымыз 358 миллион доллары мөлшеріне көтерілді.

Бұл дамуды қуанышпен қабылдай отырып, сауда айналымындағы Түркия мен Қазақстанның экономикалық әлеуеттері толық жүзеге аспай отырғандығын және әр жылдарда бұл тұрақтылық сақталмағанын айтқым келіп отыр. Мемлекеттеріміздің экономикалық әлеуетін толығымен қолданатын болсақ, сауда айналымын 1 млрд. долларға жеткізу мүмкіндігі бар.

Сапарыңыз барысында қол қойылуы көзделген ұзақ мерзімді экономикалық ынтымақтастық келісімшартының экономика және сауда қатынастарында арнайы бір орын алатынына сенемін. Бұл келісімшарттың экономика және сауда қатынастарында орын алған олқылықтардың ең қысқа уақыт ішінде шешілуіне қызмет ететініне үмітім зор.

Дос және бауырлас Қазақстанмен бүгінгі күнге

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nca düzenlenen toplantıda yaptığı konuşma

21 Mayıs 2003, İstanbul

Sayın Devlet Başkanı!
Değerli konuklar!

Sözlerime "dost ve kardeş Türkiye'ye hoş geldiniz!" diyerek başlamak istiyorum. Ziyaretiniz, ülkelerimiz arasında her alanda çok iyi bir düzeye ulaşmış olan ilişkilere yeni boyut kazandırmaya olanak verecektir. Türk ve Kazak halkları, tarihlerinin, kültürlerinin ve dillerinin ortak kökenlere dayandığını hiçbir zaman unutmamışlar ve birbirlerine her zaman sevgi duyguları beslemişlerdir.

Halklarımız arasındaki bu sağlam dostluk, Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte önce siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel alanlardaki ilişkilerimizin hızla geliştirilip kurumsallaştırılmasına, ardından karşılıklı yarara dayalı stratejik bir ortaklığa dönüştürülmesine olanak vermiştir.

Geçen Ocak ayında AKP Genel Başkanı olarak Kazakistan'a yaptığım kısa süreli ziyaret kapsamında şahsıma göstermiş olduğunuz sıcak ilgi ve misafirperverliğinizden dolayı Size şükranlarımı sunuyorum.

Sayın Devlet Başkanı!

Geride bıraktığımız 11 yıllık süreyi, iki ülkenin yakınlaşma ve Kazakistan'ın Yeni Dünya düzeniyle, serbest piyasa ekonomisiyle tanışma dönemi olarak değerlendirebiliriz.

Geçici dönem olarak tanınan bu 11 yıllık süreden sonra Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri sağlam temele oturturken, yine de muazzam potansiyelimiz dikkate alındığında, ilişkilerimizde yeni ufuklar açmanın zamanının geldiğini düşünüyorum ve burada geç kaldığımızı da ifade etmeliyim.

Ekonomik verilere baktığımızda, 1999 yılında 392 milyon dolar olan ikili ticaret hacmi, 2000 yılında 465 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak, Rusya ve Türkiye'de yaşanan 2001 ekonomik kriz dolayısıyla iki ülke arasındaki ticaret hacmi 201 milyon dolara gerilemiştir. 2002 yılından itibaren ülkelerimiz arasındaki ticaret ve ekonomik ilişkiler tekrar canlanmış ve ticaret hacmi 358 milyon dolara erişmiştir.

Bu gelişmeyi memnuniyetle karşılarken, bir yandan da ticaret hacmindeki Türkiye ile Kazakistan'ın ekonomik potansiyellerinden henüz tam olarak yararlanılmadığını ve farklı dönemlerde bu istikrarın muhafaza edilmediğini de ifade etmek istiyorum. Devletlerimizin ekonomik potansiyelinden tamamen yararlanıldığı takdirde, ticaret hacmini 1 milyar dolara ulaştırabilecek imkana sahibiz.

Ziyaretiniz kapsamında imzalanması hedeflenen *Uzun Vadeli Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının* ekonomik ve ticari ilişkilerde özel bir yer edineceğine inanıyorum. Umut ediyorum ki bu anlaşma söz konusu ilişkilerde yer alan boşlukları en kısa sürede dolduracaktır.

Dost ve kardeş Kazakistan'la bugüne kadar imzaladığımız anlaşma ve protokoller çerçevesinde ticari ve ekonomik ilişkilerimizi güçlendirmeye, geliştirmeye yönelik çok sayıda yol var. Özellikle Karma Ekonomik ve Karma Ulaşım Komisyonları, işbirliğimizi genişleten ve sorunları en kısa sürede çözen bir mekanizmadır.

дейін қол қойылған келісімшарттар мен хаттамалар шеңберінде сауда және экономикалық қатынастарымызды күшейту және дамыту мақсатындағы жолдар жеткілікті. Олардың ішінде Аралас экономикалық және Аралас көлік комиссиялары ынтымақтастығымыздың кеңеюі мен мәселелерді ең қысқа мерзімде орындау үшін шешуші механизм болып табылады.

Бұл себептен аталмыш комиссия жиындары тізбекті түрде өтіп тұруы маңызға ие. Осы ретте, алдымыздағы уақытта Анкарада өтуі жоспарланып отырған Аралас экономикалық комиссияның жиыны экономикалық және сауда байланыстарымызға серпін беретініне баса назар аударғым келеді.

Түркия мен Қазақстан іскерлері арасында ынтымақтастықтың өкілі болып табылатын Түрік-Қазақ іскерлер кеңесінің экономикалық қатынастарымызда мақсат тұтылған қадамдарымызды жүзеге асырудағы маңыздылығын ерекше атағым келеді.

1991 жылдың 10-шы желтоқсанында құрылған Түрік-Қазақ іскерлер кеңесінің түрік тарапынан мүше саны - 208-ге жеткен болатын. Бұл сан, іскер ортаның дос және бауырлас Қазақстанға көрсеткен құрметі мен экономикалық қатынастарымыздың әлеуетін көрсетеді. Қазақстан мен Түркия арасындағы экономикалық қатынастардың маңызды бөлігін түрік мердігерлері мен инвесторлары атып отыр. Қазақстан шетелдік инвестицияларды тартуда қызығушылық танытатын мемлекет болуын жалғастыруда. Елдеріңізде жекешелендіру мен еркін нарық экономикасы бағытында жүргізіліп жатқан жұмыстарыңыз түрік мердігерлер тарапынан бақылануда.

Түрік іскерлерінің Қазақстанға жасаған 1,5 млрд. доллары көлеміндегі тікелей инвестициялардың тағы да артатыны жөнінде болжам жасау қателік болмайды.

Сонымен қатар, түрік құрылыс фирмаларының Қазақстанда жүзеге асырған 2,5 млрд. доллары көлеміндегі мердігерлік қызметтері арамыздағы ынтымақтастықтың басқа бір нақты көрсеткіші болып табылады. Жаңа және әдемі бас қаланыз Астананың қарқынды түрде дамуына түрік құрылыс фирмаларының қосқан үлестері біз үшін қуаныш көзі.

Қазақстанның катысуымен Ақтау-Баку-Тбилиси-Жейхан деп аталатын мұнай құбыры энергетика саласында жаңа және маңызды ынтымақтастық жоба болады. Каспий мұнайын Батыс нарықтарына тасымалдауда қауіпсіз, тұрақты және қоршаған ортаны қорғау тұрғысында ең ыңғайлы жоба болатынына сенімдіміз. Аталмыш мұнай құбырынан Қазақстан мұнайының да тасымалдануы үшін жүргізіліп жатқан құқықтық және техникалық жұмыстардың тез арада бітуін және жобаның ресми атауы «Ақтау-Баку-Тбилиси-Жейhан» болып өзгертілуін тілейміз.

Құрметті Президент,

Қазақстанның тәуелсіздігінен бұл күнге дейінгі бір мемлекеттің өмірінде қысқа саналатын уақыт ішінде мемлекетті құру, қажет болса саяси және экономикалық реформалардың жүзеге асуында демократияландыру мен нарық экономикасына өту мерзімінде жасалған ілгері қадамдарыңызды көрудеміз.

Бұл күнге дейін секілді Түркия бұдан кейін де бауырлас ел ретінде Қазақстанның ұмтылыстарына қолдау көрсетуін жалғастырады.

Осындай сезім-ойлармен тағы да бауырлас және дос Түркияға қош келдіңіздер деп айтқым келеді.

Dolayısıyla söz konusu komisyon toplantılarının düzenli aralıklarla yapılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, önümüzdeki süreçte Ankara'da icra edilmesi planlanan Karma Ekonomik Komisyon Toplantısının ekonomik ve ticari ilişkilerimize hız kazandıracağına dikkat çekmek istiyorum.

Türkiye- Kazakistan işadamları arasındaki işbirliğini temsil eden Türk-Kazak İş Konseyinin ekonomik ilişkilerimizde amaçladığımız adımları gerçekleştirmedeki önemine özel vurgu yapmak istiyorum.

10 Aralık 1991 tarihinde kurulan Türk-Kazak İş Konseyinin Türk tarafı üye sayısı 208'e ulaşmıştır. Bu rakam, iş çevresinin dost ve kardeş Kazakistan'a olan ilgisini ve ekonomik ilişkilerimizin potansiyelini göstermektedir. Kazakistan ve Türkiye arasındaki ekonomik temasların önemli kısmını Türk müteahhitleri ve yatırımcıları oluşturmaktadır. Geldiğimiz noktada Kazakistan yabancı yatırımcıların ilgisini çeken bir ülke olmaya devam etmektedir. Ülkenizin özelleştirme ve serbest piyasa ekonomisi istikametinde sürdürdüğü çalışmaları, Türk müteahhitleri tarafından takip edilmektedir.

Türk işadamlarının Kazakistan'a gerçekleştirdikleri 1,5 milyar doları bulan doğrudan yatırımların yeni teşviklerle daha da artacağını tahmin etmek yanlış olmayacaktır.

Ayrıca, Türk inşaat firmalarının üstlendikleri 2,5 milyar dolara yaklaşan müteahhitlik hizmetleri, bu işbirliğinin bugün ulaştığı boyutu göstermektedir. Yeni ve Türk inşaat firmalarının güzel başkentiniz Astana'nın gelişmesine katkıda bulunmaları bizim için ayrı bir gurur kaynağıdır.

Kazakistan'ın katılımıyla Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, enerji sahasındaki yeni ve önemli bir işbirliği projesi olacaktır. Onun, Hazar petrolünü Batı pazarına ulaştırmada güvenli, istikrarlı, kesintisiz ve çevre için en uygun bir proje olacağına inanıyoruz. Söz konusu petrol boru hattıyla Kazakistan petrolünün de taşınmasında sürdürülen hukuksal ve teknik hazırlıkların bir an önce tamamlanmasını ve isminin "Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhan" şeklinde resmileştirilmesini diliyoruz.

Sayın Devlet Başkanı!

Kazakistan'ın, bağımsızlığından bu yana geçen ve bir devletin yaşamında kısa sayılabilecek süre içinde, gerek devletin yapılanması, gerek siyasal ve ekonomik reformların gerçekleştirilmesi, piyasa ekonomisine geçiş yönünde elde ettiği ilerlemeleri takdirle karşılıyoruz.

Türkiye, bugüne değin olduğu gibi, Kazakistan'ın bu alanlardaki çabalarını desteklemeyi bundan sonra da sürdürecektir.

Bu duygu ve düşüncelerle bir kez daha dost ve kardeş Türkiye'ye hoş geldiniz demek istiyorum.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Абай атындағы мектептің ашылу салтанатында сөйлеген сөзі

2003 жылғы 21 мамыр, Ыстамбұл

Ыстамбұлдың құрметті Губернаторы!
Құрметті Ыстамбұл жұрты!
Құрметті отандастар!
Құрметті мырзалар мен ханымдар!

Бүгін Ыстамбұл шахарының көрікті аудандарының бірі - Зейтінбұрныда қазақ халқының ұлы перзенті, ғұлама ойшылы әрі ақиық ақыны Абай Құнанбаев атындағы бастауыш мектептің ашылу салтанатының куәсі болып тұрмыз. Бұл мен үшін және қазақстандық делегация мүшелері үшін үлкен мәртебе және үлкен қуаныш әрі мақтаныш.

Осы орайда менің санамда ұлы Абай мен ұлы Ататүріктің сөздері қатар жаңғырады. Абзал Абайдың «Әкеңнің баласы — дұшпаның, адамның баласы — бауырың», яғни әкеңнің ғана баласы болма, еліңнің баласы, адамзаттың баласы бол дегені; кемеңгер Кемал ағамыздың «...тегімізге тереңдей бойлап, төл тарихымыздың аясында табысуымыз керек», дегені есіме түсіп тұр.

Міне, бүгін біз осы арыстарымыздың аманатын орындау жолында тағы да бір жақсы қадам жасадық.

Бұл рәсімді туысқан түркі халқының бауырлас қазақ халқына жасаған ілтипаты, көрсеткен ізеті ретінде бағалаған абзал.

Тарих пен тағдырдың ығытымен бір-бірінен көз жазып қала жаздаған рухани және мәдени қазынасы ортақ бауырлас екі халық осыдан он жылдан астам уақыт бұрын қайтадан табысқан еді. Содан бері біздің арамыздағы белгілі себептердің ықпалы салдарынан үзіліп қалған ынтымақтастығымыз қайтадан жарасып, екі мемлекетіміз арасындағы қарым-қатынас сапалық жаңа деңгейге көтерілді деп айтуға бүгін толық негіз бар.

Ендеше, мына білім ұясы бауырлас екі ел мен мемлекеттің арасындағы мызғымас достықтың нышанына айналсын, мұнда Түркияның халқы мен кемел келешегі үшін адал қызмет атқаратын жастар білім мен тәрбие алсын, олар елдеріміз арасындағы ынтымақты нығайта беруге айтулы үлес қоса берсін деп тілейік.

Қадірлі ағайын!

Осыдан елу жыл бұрын туған топырағынан амалсыздың күнінен ажыраған қазақтарды Түркия үкіметі мен халқының бауырмалдықпен қамқорлыққа алып, баспана бергені, олардың ұлттық ерекшелігі мен мәдени мұрасын сақтауына туысқандық көмек көрсеткені есімізде сақталуға тиіс. Бұл орайда Түркия басшылығы мен үкіметіне біз дән ризашылығымызды білдіреміз. Келешекте де бұл үрдістің өзінің жалғасын табатынына да үмітіміз зор.

Атамекеннен алыста жүргенмен Сіздердің елімізге және ондағы бауырларыңызға тілеулес екендеріңіз бізге жақсы мәлім. Қазақстан да шетелдерде жүрген отандастарымызға мүмкіндігінше көмектесуге барынша ықыласты. Еліміз тәуелсіздігін жариялаған күннен бастап, біз шетелдегі қазақ жастарының тарихи отанында білім алуына айрықша ден қойдық. Бұл саладағы жетістіктеріміз де аз емес.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Abay İlköğretim Okulu'nun açılış töreninde yaptığı konuşma

21 Mayıs 2003, İstanbul

İstanbul'un saygıdeğer Valisi!
Saygıdeğer İstanbul halkı!
Saygıdeğer vatandaşlar!
Saygıdeğer beyefendiler ve hanımefendiler!

Bugün İstanbul şehrinin güzel ilçelerinden biri Zeytinburnu'nda Kazak halkının seçkin şahsiyeti, büyük düşünürü ve güzide şairi Abay Kunanbayev İlköğretim Okulunun açılış törenine şahit oluyoruz. Bu, benim için ve Kazakistan heyeti üyeleri için büyük itibar, kıvanç ve övünç.

Bu sebeple, benim aklımda, ulu Abay'ın ve ulu Atatürk'ün sözleri birlikte canlandı. Aziz Abay'ın "Babanın oğlu düşmanın, insanoğlu kardeşin", yani sadece babanın oğlu olma, ülkenin evladı, insanoğlunun evladı ol deyişi; bilge Kemal ağabeyimizin "...köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz" deyişi aklıma geliyor.

İşte, bugün biz bu hezanlarımızın emanetini yerine getirme yolunda yine bir güzel adım attık.

Bu töreni kardeş Türk halkının kardeş Kazak halkına yaptığı iltifat, gösterdiği izzet şeklinde değerlendirmek doğrudur.

Tarih ile kaderin tecellisiyle birbirinden ayrı kalayazan, manevi ve kültür hazinesi ortak kardeş iki halk, bundan on yıldan fazla zaman önce yeniden buluşmuş idi. O zamandan beri, bizim aramızda belirli sebeplerin etkileri sonucunda kopan işbirliğimiz tekrar devamını buldu, iki devletimiz arasındaki ilişkiler kaliteli yeni seviyeye yükseltildi, diye söyleyebilmemize bugün tam zemin var.

Öyleyse, bu eğitim yuvası kardeş iki ülke ile devletin arasındaki sarsılmaz dostluğun nişanına dönüşsün, burada Türkiye halkı ile mükemmel geleceği için dürüst hizmet edecek gençler eğitim ve terbiye alsın, onlar ülkelerimiz arasındaki işbirliğini geliştirmeye söz edilir katkı sağlasın diye dileyelim.

Saygıdeğer kardeşlerim!

Bundan elli yıl önce doğduğu toprağından çaresiz vakitte ayrılan Kazakları Türkiye Hükümeti ile halkının kardeşlikle himayesine alıp, ev vermesi, onların milli özelliği ile kültür mirasını koruması için kardeşçe yardım etmesi aklımızda muhafaza edilmelidir. Bu bağlamda, Türkiye yönetimi ile hükümetine biz esasen memnuniyetimizi bildirmeliyiz. Gelecekte de bu sürecin devam edeceğine ilişkin ümidimiz büyüktür.

Ata yurdunuzdan uzakta bulunmakla beraber, Sizlerin ülkemizle ve oradaki kardeşlerinizle dileklerinizin aynı olduğunu iyi biliyoruz. Kazakistan da dış ülkelerde yaşayan vatandaşlarımıza mümkün olduğunca yardım etmeye tamamen istekli. Ülkemiz bağımsızlığını ilan ettiği günden başlayarak, biz dış ülkelerdeki Kazak gençlerinin tarihi vatanlarında eğitim alması için ayrıcalıklı esas koyduk. Bu alandaki başarılarımız da az değil.

Kazakistan'ın egemenlik aldığından bu yana pek çok zorluklarla karşılaştığını da biliyorsunuz.

Biz Kazakistan halkının iradesi ile uyumluluğu, devlet başkanlığının tuttuğu kritik program neticesinde bunları aşabildik. Böylece, uluslar arası toplum-

Қазақстанның егемендік алғаннан бергі уақытта көптеген қиындықтарға ұшырасқаны да Сіздерге белгілі.

Біз Қазақстан халқының ерік-жігері мен ұйымшылдығының, ел басшылығы ұстанған сындарлы бағыттың нәтижесінде бұларды еңсере білдік. Сөйтіп, халықаралық қауымдастыққа танылған, басқа елдермен терезесі тең, босағасы берік мемлекет қалыптастыруға қол жеткіздік.

Бүгінгі таңда Қазақстан экономикасында айтарлықтай табыстар бар деп айтуға әбден болады. Қоғамымызды демократияландыру бағытында да елеулі істер тындырылды. Менің Қазақстан халқына арнаған биылғы Жолдауымда елдегі саяси және әлеуметтік экономикалық реформаларды алдағы уақытта бес басым бағытта одан әрі жүргізу көзделіп отыр. Сайып келгенде, оның бәрі де халқымыздың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсарта беруді мұрат тұтады.

Бұған ұлы Абай: Біріңді бірің ғиззат құрмет етіс, деп айтқандай, сыртта жүрген Сіздер де тілеулес боласыздар, еліміздің өркендеуіне үлес қосасыздар деген үмітім зор.

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Бүгінгі қолайлы сәтті пайдаланып, Қазақстан халқының және жеке өз атымнан осындай жарқын оқиғаны іске асырған Түркия Республикасының басшылығы мен Үкіметіне, әсіресе Ыстамбұл қаласы мен Зейтінбұрны ауданының әкімдіктеріне шынайы ризашылығымды білдіремін.

Қазақта «болар істің басына жақсы келер қасына» деген нақыл бар. Абай-Қазлычешме мектебінің ашылу салтанатына қатысқан баршаңызға бүкіл қазақстандықтар атынан алғысымды арнаймын.

Қоныс құтты болсын!

da tanınan, başka ülkelerle eşit, eşiği sağlam devlet kurmayı başardık.

Günümüzde Kazakistan ekonomisinde sözü edilir kazanımlar var, diyebiliriz. Toplumumuzu demokratikleştirmek yolunda da kapsamlı işler halledildi. Benim Kazakistan halkına sunduğum bu yılki Bildiride, ülkedeki siyasi ve sosyo-ekonomik reformların, önümüzdeki dönemde, beş öncelikli programda hususiyetle yürütülmesi gösterilmiştir. Sayacak olursak bunların hepsi de halkımızın sosyal geçim durumlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

Buna; ulu Abay'ın "birbirinize izzet hürmet edin" deyişindeki gibi, dışarıda yaşayan Sizlerin de dileklerinizle katılacağınızdan, ülkemizin ilerlemesine katkı sağlayacağınızdan ümitliyim.

Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!

Bugünkü elverişli durumdan faydalanıp, Kazakistan halkı ve şahsım adına böyle parlak bir olayı gerçekleştiren Türkiye Cumhuriyetinin yöneticileri ve hükümetine, özellikle İstanbul şehri Valisi ile Zeytinburnu ilçesi Kaymakamına içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Kazaklarda "olacak işin başına iyi gelir karşısına" diye nakil söz var. Abay Kazlıçeşme İlköğretim Okulu'nun açılması törenine katılan herkese bütün Kazakistanlılar adına teşekkürlerimi sunuyorum.

Mekân kutlu olsun!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстанның Түркиядағы Елшілігінің жаңа ғимаратын ашу салтанатында сөйлеген сөзі

2003 жылғы 22 мамыр, Анкара

Жоғары мәртебелі Президент!
Ханымдар мен мырзалар!
Биік мәртебелі Елшілер!
Құрметті отандастар мен меймандар!

Бұл оқиғаның бауырлас халықтарымыз арасындағы қарым-қатынастарды дамытуда ерекше тарихи маңызы бар. Сіздер бүгін Анкараның көрікті аудандарының бірі - Оранда Қазақстан Республикасы Елшілігінің жаңа ғимаратының ашылу салтанатына куә болып тұрсыздар.

Бұл оқиғаны екі ел арасындағы осыдан он бір жылдан астам уақыт бұрын орнатылған байланыстардың тығыз ынтымақтастыққа ұласуының белгісі және туысқан түрік халқы мен қазақ халқының арасындағы мызғымас достықтың тағы да бір нышаны деп бағалауға әбден болады.

Сонау 1933 жылы Ұлы Ататүріктің өзінің бір сөзінде алдағы күндерде исі түркі жұртының өзінің ортақ тарихының аясында қайтадан табысуға тиіс екенін айтқанда, қандай көрегендік жасағаны қайран қалдырады.

Сонымен қатар оның бұл сөзі бізді болашаққа меңзеген бағдары әрі аманаты тәрізді жаңғырады.

Қазақстан мен кеңестен кейінгі кеңістіктегі түркітілдес мемлекеттердің осыдан азғана бұрын өз тәуелсіздіктерінің 10 жылдығын және Түркиямен дипломатиялық қатынастар орнатуына 10 жыл толуын салтанатпен атап өткенін Сіздер білесіздер.

Бүкіл дүние тарихы өлшемімен алғанда 10 жылдың қысқа ғана мерзім екені белгілі. Бірақ тәуелсіздікке қол жеткізген жас мемлекеттердің бұл жылдардың ішінде ғасырға бергісіз биік белестен өткенін айту керек.

Бүгінгі күні Қазақстан мен Түркия Еуразия кеңістігіндегі стратегиялық қуаты мен маңызы үлкен мемлекеттер ретінде танылып отыр. Өткен 11 жылдың ішінде туысқан екі ел арасындағы байланыстар кемел де келелі әріптестікке ұласты.

Тарихы мен мәдениеті тамырлас, тілі мен діли ұқсас, байырғы салт-дәстүрлері сабақтас екі елдің арасындағы саяси, сауда-экономикалық, әскери, мәдени-гуманитарлық байланыстар жылдан-жылға нығайып, дамып келеді.

Халықтарымыздың достығы мен рухани жақындасуын тереңдетуге, сайып келгенде, барлық салалардағы қол жеткен табыстарымызға екі ел басшылығының, саясаткерлердің, ғалымдардың, мәдениет пен өнер қайраткерлерінің, іскер адамдардың лайықты үлес қосқанын атап айту маңызды.

Бұған екі елдің Елшіліктері мен осы жылдар ішінде қызмет атқарған Елшілері мен дипломаттарының да айтарлықтай еңбек еткенің атап көрсету керек.

Қазақстан Республикасының шет елдердегі тұңғыш Елшілігінің 1992 жылғы 29 қазанда нақ осында, Түркия астанасында ашылғаны күні бүгінгідей есімде. Түркияның сол кездегі Президенті марқұм Тұрғыт Өзал мен Премьер-министрі досым Сүлейман Демирел мырзалар, басқа да лауазым-

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçiliği yeni binasının açılış töreninde yaptığı konuşma

22 Mayıs 2003, Ankara

Ekselansları Cumhurbaşkanı!
Hanımefendiler ve beyefendiler!
İtibarlı Büyükelçiler!
Saygıdeğer vatandaşlar ve konuklar!

Bu olayın kardeş halklarımız arasındaki ilişkileri geliştirmekte özel tarihi önemi var. Sizler bugün Ankara'nın görkemli muhitlerinden birinde, Oran'da Kazakistan Cumhuriyeti Büyükelçiliğinin yeni binasının açılış törenine tanık oluyorsunuz.

Bu olayı, iki ülke arasındaki bundan on bir yıldan fazla vakit öncesinde tesis edilen ilişkilerin sıkı işbirliğine ulaşmasının simgesi ve akraba Türk halkı ile Kazak halkı arasındaki sarsılmaz dostluğun yeni bir nişanı diye değerlendirmek yerinde olur.

Ta, 1933 yılında Ulu Atatürk'ün bir konuşmasında, önümüzdeki günlerde bütün Türk yurdunun kendi ortak tarihi içinde yeniden buluşmaya mecbur olduğunu söylediğinde, bulunduğu öngörü hayranlık uyandırmaktadır.

Bununla birlikte, O'nun bu sözü bizi geleceğe yönlendiren programı ve emaneti gibi yankılanmaktadır.

Kazakistan ile Sovyetler sonrası bölgedeki Türk dilli devletlerin, sadece bundan az önce, bağımsızlıklarının 10'uncu yılı ve Türkiye ile diplomatik ilişkiler kurmalarının 10'uncu yılı törenlerini gerçekleştirdiklerini Sizler biliyorsunuz.

Bütün dünya tarihi ölçeğiyle alındığında, 10 yılın kısacık dönem olduğu bellidir. Fakat bağımsızlığa ulaşan genç devletlerin bu yıllar içinde asra bedel büyük merhaleden geçtiğini söylemek gerek.

Günümüzde Kazakistan ile Türkiye Avrasya bölgesindeki stratejik kuvveti ve önemi büyük devletler olarak tanınmaktadır. Geçmiş 11 yıl içinde kardeş iki ülke arasındaki ilişkiler olgunlaşarak mühim ortaklığa ulaştı.

Tarihi ile kültürü aynı, dili ve gönlü benzer, kadim gelenek-görenekleri ortak iki ülke arasındaki siyasi, ticari, ekonomik, askeri, kültürel, insani ilişkiler yıldan yıla gelişip, kalkınmaktadır.

Halklarımızın dostluğu ile manevi yakınlaşmasını derinleştirmeye, belirtmek gerekirse, bütün alanlarda ulaşılan başarılarımıza iki ülke yöneticilerinin, politikacılarının, bilim adamlarının, kültür ve sanat adamlarının, iş adamlarının liyakatiyle katkı sağladıklarına değinmek önemlidir.

Buna, iki ülkenin Büyükelçilikleri ile bu yıllar içinde görev yapan Büyükelçiler ve diplomatların da söz edilmeye değer katkı sağladığını belirtmek gerek.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin dış ülkelerdeki ilk Büyükelçiliğinin, 29 Ekim 1992 tarihinde tam burada, Türkiye başkentinde açıldığı gün, bugün gibi aklımda. Türkiye'nin o dönemdeki Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal ile Başbakanı dostum Süleyman Demirel Beyefendilerin, başka da görevli şahısların katıldığı o tören, Kazakistan'ın başka ülkelerde Büyükelçilikler açışının ilk başlangıcı olmuş idi.

İşte, bugün Kazakistan'ın kendi kaynaklarıyla yaptırdığı dış ülkelerdeki ilk Büyükelçiliğinin yine de gü-

ды тұлғалар қатысқан осы салтанат Қазақстанның басқа елдердегі елшіліктері ашылуының алғашқы қарлығашындай болған еді.

Міне, бүгін Қазақстанның өз қаржысымен тұрғызған шет елдердегі тұңғыш елшілігінің тағы да әсем Анкараның еншісіне тиюінде бір тамаша жоралғы жатқандай.

Мен бұл ғимараттың екі бауырлас ел мен халықтардың арасындағы айнымас достықтың нышанына айналарына, екі ел арасындағы қарым-қатынастарды бұдан да жоғары сатыға көтеруге жәрдемдесеріне сенімдімін.

Осы орайда мен Қазақстан халқының және жеке өз атымнан Түркия Республикасының басшылығы мен Үкіметіне, әсіресе, осы құрылысқа байланысты екі жақты келісімді қабылдауда көрсеткен белсенділігі үшін Түркия Парламентінің депутаттары мен Сыртқы істер министрлігіне, Анкара әкімшілігіне және түрік құрылысшыларына алғыс сезімімді білдіремін.

Қазақ халқы өз қуанышына жақсы адамдардың ортақтас болуын үлкен игілікке жориды. Ендеше Елшілік ғимаратының ашылу салтанатына аса құрметті Президент А.Н.Сезер бастаған түрік бауырларымыздың, сондай-ақ шетелдік достарымыздың қатысуы біз үшін зор мәртебе, ізгі нышан.

Жаңа қоныс баршамызға құтты болсын!

zel Ankara'nın, terekesine eklenmesinde bir harika gelenek var gibi.

Ben bu binanın iki kardeş ülke ile halkları arasındaki ebedi dostluğun nişanına dönüşeceğine, iki ülke arasındaki ilişkileri bundan da yüksek seviyeye ilerletmek için katkı sağlayacağına inanıyorum.

Bu bağlamda, ben Kazakistan halkı ve şahsım adına, Türkiye Cumhuriyetinin yöneticileri ve Hükümetine, özellikle, bu binaya ilişkin iki taraflı anlaşmayı kabul etmekte gösterdiği etkinliği için Türkiye Parlamentosu Milletvekilleri ile Dış İşleri Bakanlığına, Ankara Valiliğine ve Türk inşaatçılarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Kazakistan, kendisinin kıvancına iyi insanların ortak olmasını, büyük hayra yorar. İşte Büyükelçilik binasının açılış törenine çok Saygıdeğer Cumhurbaşkanı A. N. Sezer öncülüğünde Türk kardeşlerimizin, aynı şekilde yabancı dostlarımızın katılması bizim için büyük itibar, iyi işaret.

Yeni bina hepimize kutlu olsun!

Түркия Республикасының Президенті Ахмет Неждет Сезердің Қазақстанның Түркиядағы Елшілігінің жаңа ғимаратын ашу салтанатында сөйлеген сөзі

2003 жылғы 22 мамыр, Анкара

Құрметті Президент мырза!
Елші мырза!
Қымбатты қонақтар!

Қазақстанның Анкарадағы Елшілігінің жаңа ғимаратының ашылуына қымбатты досым Президент Н.Назарбаевпен бірге қатысқаныма қуаныштымын.

Түрік-қазақ қарым-қатынастары аз уақыт ішінде алға жылжып, әр салада жоғары дәрежеге жетті. Қатынастарымыздың шапшаң және көп жақты дамуында Елшіліктеріміздің маңызды үлестері бар. Осы жағдайды пайдалана отырып, түрік пен қазақ дипломаттарының астаналарымыздағы жұмыстарын құрметпен атап өткім келеді.

Қазақстанның жаңа Елшілік ғимаратын түрік және қазақ халықтары арасындағы достық пен бауырластықтың Анкарадағы ескерткіші ретінде қабылдаймын. Осы ғимараттың Анкараның сәулет өнерінің байлығына үлес қосу үшін жобаланғаны осы сөздерімнің куәсі.

Қазақстан Елшілігінің ашылуына байланысты, Президент Н.Назарбаевтың мемлекетімізге жасаған сапарының өте пайдалы өткендігін тағы да айтып өткім келеді. Президент Н.Назарбаевпен өткізген кездесулерде екі жақты қатынастарымызды және аймақтық оқиғаларды егжей-тегжейімен тілге тиек еттік және мемлекеттеріміз арасындағы жаңа ынтымақтастық мүмкіншіліктеріне баға бердік.

Мемлекеттеріміз арасындағы қарым-қатынастарымыздың дамуына үлкен маңыз берген және аймақтық ынтымақтастықты дамыту үшін ықпалды істер атқарған Президент Н. Назарбаевтың көзқарастарын жоғары бағалаймыз. Осы тұрғыдан, Президент мырзамен өткізген пікір алмасулар пайдалы болды.

Ең алдымен Елші Қ.Сарыбайды, Қазақстан Елшілігінің барлық қызметкерлерін және ғимараттың салуға еңбек сіңіргендерді құттықтай отырып, Қазақстанның қадірлі дипломаттарын осы тамаша ғимарат ішінде жайлы жұмыс істеулеріне тілектеспін.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçiliği yeni binasının açılış töreninde yaptığı konuşma

22 Mayıs 2003, Ankara

Sayın Cumhurbaşkanı!
Sayın Büyükelçi!
Değerli konuklar!

Kazakistan'ın Ankara Büyükelçiliğinin yeni binasının açılışına Değerli Dostum Cumhurbaşkanı Nazarbayev ile birlikte katılmaktan mutluluk duymaktayım.

Türk-Kazak ilişkileri kısa sürede büyük ilerleme göstererek her alanda yüksek bir düzeye ulaşmıştır. İlişkilerimizin hızla ve çok yönlü gelişmesinde de kuşkusuz Büyükelçiliklerimizin önemli katkıları olmuştur. Bu fırsattan yararlanarak, Türk ve Kazak diplomatlarının karşılıklı olarak başkentlerimizde sürdürdükleri çalışmaları takdirle karşıladığımı belirtmek isterim.

Kazakistan'ın yeni Büyükelçilik binasını Türk ve Kazak halkları arasındaki dostluk ve kardeşliğin Ankara'daki anıtı olarak görüyorum. Bu binanın Ankara'nın mimari zenginliğine katkıda bulunmak üzere tasarlanmış olması bu duygumu güçlendirmektedir.

Kazakistan Büyükelçiliğinin açılış töreni nedeniyle, Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in ülkemize yaptığı ziyaretin çok yararlı geçtiğini bir kez daha dile getirmek isterim. Cumhurbaşkanı Nazarbayev ile yaptığımız görüşmelerde ikili ilişkilerimizi ve bölgesel gelişmeleri ayrıntılarıyla gözden geçirdik ve ülkelerimiz arasındaki yeni işbirliği olanaklarını değerlendirdik.

Ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin gelişmesine büyük önem veren ve bölgesel işbirliğini geliştirmek için etkin girişimlerde bulunan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in görüşlerine büyük değer veriyoruz. Bu bakımdan Sayın Cumhurbaşkanıyla yaptığımız görüş alışverişi çok aydınlatıcı olmuştur.

Başta Büyükelçi Sarıbay olmak üzere, Kazakistan Büyükelçiliğinin tüm çalışanlarını ve binanın yapımında emeği geçenleri kutluyor, Kazakistan'ın değerli diplomatlarının bu güzel binada huzur içinde çalışmalarını diliyorum.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 10 жыл» медалімен Түркия азаматтарын марапаттау рәсімінде сөйлеген сөзі

2003 жылғы 22 мамыр, Анкара

Жоғары мәртебелі Түркия Республикасының Президенті!

Ханымдар мен мырзалар!

Өткен жылдарда Қазақстан Республикасы және кеңестен кейінгі

кеңістіктегі басқа да түркі тілді мемлекеттер өз тәуелсіздігінің 10 жылдығын салтанатты жағдайда мерекелегені Сіздерге жақсы мәлім. Сөз жоқ, бұл күллі түркі әлеміндегі ерекше мәнді оқиға.

Жас тәуелсіз мемлекеттердің еңсе көтеріп, ел болып қалыптасуына Сіздердің қолдауларыңыздың, ықыластарыңыз бен тілеулестіктеріңіздің жәрдемдескені де даусыз. Демек, бұл қуанышқа Сіздер де ортақсыздар.

Бүгінгі жылы шырайлы кездесулер мен өзара түсіністік райындағы келіссөздер Қазақстан мен Түркия арасындағы өзара байланыстардың жаңжақты әріптестік қатынастар деңгейіне көтерілгенін тағы да қуаттап берді.

Қол жеткен табыстарымызға екі елдің басшылары мен мемлекеттік құрылымдарының, саяси және қоғам қайраткерлерінің, ғалымдарының және өнер мен мәдениет адамдарының, іскер топтары өкілдерінің қосқан үлестері орасан зор. Бұл сөзімізге көптеген мысалдар келтіруге болар еді.

Дегенмен, «Жүзден жүйрік, мыңнан тұлпар» демекші, жүйріктің де жүйрігі бар. Менің ойымша, Қазақстанның тәуелсіздігін бірінші болып таныған сәттен бастап, күні бүгінге дейін біздің еліміздің өркендеуіне ыстық ілтипат білдірген бүкіл Түркия Республикасын, яғни 70 миллионға жуық күллі түрік халқын марапаттаудың да артығы болмас еді.

Сондықтан да менің жарлығыммен Түркияның саяси, қоғамдық және іскер топтары арасынан танымал жеті тұлғаның «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 10 жыл» медалімен марапаттауын бүкіл түрік халқына білдірген ризашылық сезімі, оларға көрсетілген құрмет ретінде түсінгеніміз жөн.

Сондықтан да бұл рәсімді екі ел арасында орнаған тығыз ынтымақтың және туысқан түрік халқы мен қазақ халқының арасындағы мызғымас достықтың ұлық белгісі ретінде ұғынғанымыз жөн.

Осы қолайлы сәтті пайдаланып, Қазақстан халқының және жеке өзімнің атымнан марапатталған жандарды шын жүректен құттықтаймын, екі ел мен халықтардың арасындағы қатынастарды нығайтуға қосқан лайықты үлестері үшін шынайы ризашылығымды білдіремін.

Мен олардың алдағы уақытта да екі ел мен туысқан халықтардың арасын бұрынғыдан да жақындата беру жолында тынбай еңбек ете беретініне сенімдімін.

Ендеше осы медальдерді Қазақстан жұртының өздеріңізге деген ыстық ілтипаты ретінде қабыл алуларыңызды сұраймын.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in "Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığının 10'uncu Yılı" Madalyası ile Türkiye vatandaşlarını ödüllendirme töreninde yaptığı konuşma

22 Mayıs 2003, Ankara

Ekselansları Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı!
Hanımefendiler ve beyefendiler!

Geçtiğimiz yıllarda, Kazakistan Cumhuriyeti ile Sovyet sonrası bölgedeki diğer Türk dili konuşan devletlerin bağımsızlıklarının 10'uncu yılını törenlerle kutladıklarını, Sizler iyi biliyorsunuz. Şüphesiz, bu, bütün Türk dünyasındaki ayrıcalıklı önemli olay.

Genç bağımsız devletlerin ayağa kalkıp, devlet olarak kurumsallaşmasına Sizin desteklerinizin, yakınlığınız ile dualarınızın yardımlaştığı da münakaşasız, demek ki, bu kıvanca Sizler de ortaksınız.

Bugünkü sıcak güler yüzlü görüşmeler ile karşılıklı anlayış durumundaki anlaşmalar, Kazakistan ile Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkilerin çok yönlü ortaklık ilişkileri seviyesine yükselişini daha da kuvvetlendirdi.

Ulaşılan başarılarımıza iki ülkenin yöneticileri ile devlet teşkilatlarının, siyaset ve toplum önderlerinin, bilim adamları ile sanat ve kültür adamlarının, iş adamı grup temsilcilerinin katkı payları çok büyüktür. Bu sözümüze pek çok misaller verilebilir idi.

Demekle birlikte, "Yüzden yürük at, binden küheylan çıkar" denildiği üzere, iyinin de iyisi var. Kanaatimce, Kazakistan'ın bağımsızlığını il olarak tanıdığı andan başlayarak, bugünkü güne değin bizim ülkemizin gelişmesine sıcak ilgi gösteren bütün Türkiye Cumhuriyeti'ni, yani 70 milyona yakın bütün Türk halkını ödüllendirebilseydik de abartmış olmazdık.

Dolayısıyla da, Kararımla, Türkiye'nin siyasi, sosyal ve iş grupları arasından tanınmış yedi kişinin "Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığının 10'uncu Yılı" madalyası ile ödüllendirilmesini, bütün Türk halkına sunulan minnettarlık hisleri, onlara gösterilen saygı olarak anlamamız doğru olur.

Dolayısıyla da, bu töreni iki ülke arasında kurulan sıkı işbirliğinin ve kardeş Türk halkı ile Kazak halkı arasındaki sarsılmaz dostluğun büyük işareti olarak anlamamız doğru olur.

Bu elverişli durumdan faydalanarak, ben, Kazakistan halkı ve şahsım adına ödüllendirilen kişileri içtenlikle kutluyorum, iki ülke ile halkları arasındaki ilişkileri geliştirme yönündeki liyakatli katkıları için kalbi şükranlarımı sunuyorum.

Ben, onların önümüzdeki dönemde de iki ülke ile kardeş halklar arasını eskisinden de yakınlaştırma yolunda durmaksızın çalışacaklarına inanıyorum.

Şimdi, bu madalyaları, Kazakistan yurdunun Sizlere yönelik samimi ilgisi olarak kabul etmenizi rica ediyorum.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан-Түркия бизнес форумында сөйлеген сөзі

2007 жылғы 14 желтоқсан, Астана

Құрметті Президент, Қадірлі бауырым Нұрсұлтан Назарбаев!

Құрметті министр мырзалар!

Қадірлі қазақ және түрік іскер адамдары!

Құрметті қонақтар!

Ең алдымен, достас және туыстас ел Қазақстанға келгенім үшін қуанышты екенімді білдіргім келеді. Маған және делегацияма көрсеткен жылы қонақжай қабылдауларыңыз үшін тағыда алғысымды білдіремін.

Түркия мен Қазақстан халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздік тұрғысынан алғанда алдымен өз аймақтарында жауапты, сенімді және құрмет көрсетілетін мемлекеттер болып табылады. Екі елдің де ортақ мақсаты - өз аймақтарынан бастап, әлемнің өзге аймақтарына қарай ілгерілейтін бейбітшілікпен игілік шеңберін кеңейту. Халықтарымыз арасындағы ортақ мәдениет пен бауырластық байланыстар арқасында қарым-қатынастарымыз өзгешелік сипатына ие.

Сауда-экономикалық байланыстарымыз, қарым-қатынасымыздың маңызды бір тармағын құрайды. Аса Қадірлі бауырым, Құрметті Нұрсұлтан Назарбаевпен менің осы форумға қатысуымыз экономика және сауда саласындағы қарым-қатынасымыздың дамуы үшін екі тарапта да мықты саяси күш-жігердің бар екенін дәлелдеп отыр.

Қазақстан тұрақтылыққа ие, табиғи байлығымен геостратегиялық мәртебесімен өңірлік, халықаралық қауымдастық назар аударатын алдыңғы қатарлы мемлекет болды.

Баку-Тбилиси-Жейхан мұнай құбырының былтырғы жылы іске қосылуы және Қазақстанның осы жобаға қатысуы екі ел арасындағы байланыстарды өте маңызды бір белеске шығарды. Достас ел Қазақстанға келген әрбір сапарымда елдің Президенті Н.Назарбаевтың лидерлігімен экономикалық салада қолжеткізген жоғары белесіне және осы жолда жүргізіліп жатқан ұмтылыстарына куә болғаным үшін бақыттымын.

Құрметті Президент, Қадірлі бауырым Нұрсұлтан Назарбаев, Құрметті Министр мырзалар, Қадірменді Қазақ және Түрік іскер адамдары, Қадірлі қонақтар!

Қазақстан Түркияның сауда-экономикалық байланыстары тұрғысынан алғанда өңірдегі ең маңызды әріптесі болып табылады. Қарқынды түрде ұлғайып келе жатқан өзара сауда айналымы, қанат жайып келе жатқан инвестициямыз, түрік мердігерлерінің Қазақстанның барлық аймағында қолға алынған ауқымды жобалары мен іскер адамдарымыздың басқа секторларға негізделген қызметтері елдерімізді бір-біріне одан әрі жақындастыруда.

Сауда айналысымыз биылғы жылдың соңынан бастап, екі миллиард доллардан асып түседі деген үміттеміз. Мұның ең қысқа мерзімде бес миллиард долларға көтерілуі де мүмкін. Алдағы уақытта осы көрсеткішті 10 миллиард долларға жеткізу үшін екі елдің әлеуеті жетеді.

Осы орайда, кеше екі елдің министрлері өзараларында қол қойған ұзақ мерзімді экономикалық ынтымақтастық бағдарламасы мен

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan-Türkiye İş Forumu'nda yaptığı konuşma

14 Aralık 2007, Astana

Sayın Cumhurbaşkanı, Değerli Kardeşim Nursultan Nazarbayev!

Sayın Bakanlar!

Değerli Kazak ve Türk işadamları!

Sayın konuklar!

Öncelikle dost ve kardeş ülke Kazakistan'da bulunmaktan dolayı duyduğum memnuniyeti ifade etmek istiyorum. Bana ve heyetime gösterdiğiniz hüsnükabul için tekrar teşekkür ediyorum.

Türkiye ve Kazakistan uluslararası barış ve güvenlik açısından öncelikli coğrafyalarda sorumlu, güvenilir ve katkılarına değer verilen ülkelerdir. Her iki ülkenin ortak amacı kendi bölgelerinden başlayarak dünyanın diğer bölgelerine doğru genişleyen bir barış ve refah çemberi oluşturmaktır. İki ülke halkları arasındaki ortak kültür ve kardeşlik bağları ilişkilerimize müstesna bir nitelik kazandırmaktadır.

Ekonomik ve ticarî ilişkilerimiz ise ikili ilişkilerimizin önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. Çok değerli kardeşim Sayın Nursultan Nazarbayev'in ve benim bu foruma katılmamız ekonomik ve ticarî ilişkilerimizin gelişmesi için her iki tarafta da güçlü bir siyasî iradenin olduğunu göstermektedir. Forumun iki ülke arasındaki ekonomik ve ticarî ilişkilere katkı sağlayacak biçimde sonuçlanacağından eminim.

Kazakistan istikrarlı yönetimi, zengin yeraltı ve yerüstü kaynakları ve jeostratejik konumuyla uluslararası toplumun ilgi odağı olan ülkelerin başında gelmektedir.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'nın geçen sene hizmete girmesi ve Kazakistan'ın Bakü-Tiflis-Ceyhan'a katılmış olması iki ülke arasındaki ilişkilere çok önemli bir boyut kazandırmıştır. Dost ülke Kazakistan'ı her ziyaretimde ülkenin Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in liderliğinde ekonomik alanda kat ettiği önemli mesafeye ve bu yönde sürdürülen gayretlere şahit olmaktan mutluluk duyuyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı, Değerli Kardeşim Nursultan Nazarbayev,

Sayın Bakanlar, değerli Kazak ve Türk işadamları, Sayın konuklar;

Kazakistan, Türkiye'nin ticarî ve ekonomik ilişkileri bakımından bölgedeki en önemli ortağıdır. Hızla artan ticaret hacmimiz karşılıklı olarak artış gösteren yatırımlarımız, Türk müteahhitlerin Kazakistan'ın geneline yayılan geniş projeleri ve işadamlarımızın diğer sektörlere yönelik faaliyetleri ülkelerimizi birbirine daha da yakınlaştırmaktadır.

Ticaret hacmimizin bu yılsonu itibarıyla iki milyar doları aşması beklenmektedir. Bunun en kısa zamanda beş milyar doları geçmesi söz konusudur. İlerde 10 milyar dolara ulaşması için iki ülke gerekli potansiyele sahiptir.

Bu bağlamda dün iki ülkenin ilgili bakanları arasında imzalamış olduğumuz uzun vadeli ekonomik işbirliği programı ve icraat planı ticarî ilişkilerin kuvvetlendirilmesini ve iki ülke arasında elverişli bir yatırım ortamının oluşturulmasını hedeflemektedir. Anılan belge ayrıca petrol ve gaz taşıma alanlarında

жұмыс бағдарламасы сауда байланыстарының нығаюын, арамызда қолайлы инвестиция ортасын қалыптастыруды көздеуде. Аталған құжат сонымен қатар, мұнай мен газ тасымалдау салаларында орта және ұзақ мерзімді екі жақты ынтымақтастықтың дамуды, көлік инфрақұрылымын неғұрлым пайдалы қолдануды, ауылшаруашылығы мен туризм секторларында бірлескен жобаларды іске асыруды, еңбек және әлеуметтік қамсыздандыру салаларындағы ынтымақтастықтың күшейтілуін көздеуде.

Қадірлі бауырым, Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаевпен бірге осы мақсаттарға қол жеткізу үшін сіздерге, іскер адамдарға барша көмекті беруге дайынбыз.

Қымбатты қонақтар!

Үкімет пен ел басқаратын лидерлердің міндеті өзара сауда және инвестиция ортасын қалыптастыру болып табылады. Біз осы ортаны дайындап, үстінен жүретін рельсті төсегеннен кейін бұл жерде жүру оңай болады және іс байланысын сіздер жүзеге асырасыздар. Қазіргі күнде жекеменшік сектор барлық істің негізгі өзегі болып табылады.

Қазақстанда да жекеменшік сектор барған сайын нығайды және басты экономикалық іс-әрекетті жекеменшік сектор жүзеге асыра бастады. Түркияда да дәл осылай жеке сектор ұлғаю мен өркендеу локомотиві болды. Сондықтан екі елдің арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастықтың қанат жаюы жекеменшік секторлар арасындағы ынтымақтастық, ортақ инвестиция және іс-әрекетпен қамтамасыз етіледі. Біздер қол қойған құжаттармен осы ортаны дайындаймыз. Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаевпен бірге осы жиынға қатысуымыздың өзі, сіздерді ашық түрде осы бағытта ынталандыру болып табылады. Сіздер бір-бірлеріңізбен үзбей байланыста боласыздар, біз қолдау көрсете береміз.

Құрметті Президент мырзаға Сіздердің алдарыңызда алғысымды білдіргім келеді. Шынымен осындағы таңдаулы, аса қадірлі іскер адамдарға ол әрдайым қолдау көрсетті. Тіпті ашық түрде айтатын болсам, түрік іскер адамдарымыз бізге қарағанда Жоғары мәртебелі Президент Н.Назарбаевты өте жақсы таниды, мүмкін оның қабылдауында көбірек болды. Осы орайда, түрік іскер адамдарына көрсеткен сенімі мен құрметі үшін арнайы алғыс айтамын. Қазіргі таңда әсіресе Қазақстанның құрылыс секторында екі мыңға тарта түрік фирмалары жұмыс істеп жатыр. Түркия энергия секторынан тыс салада Қазақстанға ең көп инвестиция салған ел деген мәртебеге ие болып отыр.

Алайда, осылардың барлығына қарамастан, менің алдымда Жоғары мәртебелі Н.Назарбаев атап өткендей, тек қана құрылыс немесе белгілі секторларда ғана емес, сонымен қатар, әсіресе энергиямен басқа да осымен байланысты секторларға да іскер топтарымыздың инвестиция салулары керек. Президент мырза осы мәселе туралы ашық үндеу тастады. Әрине, ауқымды инвестиция үшін қомақты капиталда керек. Сондықтан Түркиядағы үлкен фирмалардың, әсіресе консорциумдар құра отырып аталған салаға енулері үшін өздеріңіз көріп отырғандай, кең ынталандыру жұмыстары жүріп жатыр. Ең маңыздысы, іскер топтардың қызығушылығы бар.

Осыған орай мен де мынандай үндеу тастағым келеді. Түркияның, тек қана Түркияда емес, әлемнің барлық қиысында өзін көрсеткен үлкен фирмалардың Еуразия мен Азияның шоқтығы биік жұлдызы Қазақстанға инвестиция салуы, шынымен үлкен мүмкіндікті пайдалану деген сөз. Мұның жүзеге асатынына сенімім мол.

Түрік іскер адамдары тарапынан Қазақстанға салынған инвестициялардың көлемі бір миллиард доллардан асып түсті. Бірақ әлеуетке назар аударсақ, мұның әлі де жеткіліксіз екені аян. Сонымен бірге түрік құрылыс компанияларының Қазақстанның қайтадан абаттандырылуы үрдісінде орындаған жобаларының жалпы құны жеті миллиард долларға жетті.

Іскер адамдарымыз тағам өнімдерінен құрылыс заттары өнімдеріне, фармацевтика, химия өндірісі мен телекоммуникация саласына, банк ісінен қонақүй құрылысына дейін көптеген салада абыройлы қызмет атқаруда. Осы орайда, Қазақстанға инвестиция салуды одан әрі кеңейту үшін ынталандырылып отырған іскер топтарымыздың бөгет және станция құрылысы сияқты ауқымды инфрақұрылыс жобаларына қатысуларын қалаймыз.

Құрметті Президент!

Құрметті министр мырзалар!

Қадірменді қазақ және түрік іскер адамдары!

orta ve uzun vadeli ikili işbirliğinin geliştirilmesini, ulaştırma altyapısının etkin kullanılmasını, tarım ve turizm sektörlerinde birlikte faaliyet gösterilmesini, çalışma ve sosyal güvenlik konularındaki ilişkilerin kuvvetlendirilmesini öngörmektedir.

Değerli kardeşim Sayın Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ile bu hedeflere ulaşılması için siz değerli işadamlarımıza her türlü desteği vermeğe hazırız.

Değerli Konuklar; hükümetlerin ve ülkeyi yöneten liderlerin görevi karşılıklı ticaret ve yatırım ortamını hazırlamaktır. Bizler bu ortamı hazırlayıp üstünde yürünecek rayları döşedikten sonra burada yürümek ve işbirliği yapmak sizlere aittir. Bugünkü dünyada özel sektör esas faaliyetlerin ana odağı olmuştur. Kazakistan'da da özel sektör giderek güçlenmiş ve esas ekonomik faaliyetleri özel sektör yapmaya başlamıştır. Türkiye'de de aynı şekilde özel sektör artık büyümenin ve kalkınmanın lokomotifi olmuştur. Dolayısıyla iki ülke arasındaki ticarî, ekonomik işbirliğinin artması da özel sektörlerimiz arasındaki işbirliği, ortak yatırım ve ortak çalışmayla olacaktır.

Bizler, işte imzaladığımız belgelerle, bu ortamı hazırlıyoruz. Burada Sayın Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ile benim bulunmam sizi açıkça bu yönde teşviktir. Sizler uğraşacaksınız, bir araya geleceksiniz, bizler sizlere zaten desteği veriyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı'na burada teşekkür etmek istiyorum. Gerçekten aranızda bulunan seçkin, değerli işadamlarımıza daima öncelik vermiştir, daima destek vermiştir, hatta burada açıkça itiraf da etmek isterim, bizden çok onları kendisi tanımaktadır. Belki bizim ofislerimizden daha çok Sayın Cumhurbaşkanı'nın ofisinde bulundu buradaki değerli işadamlarının birçoğu. Bu bakımdan kendisine Türk işadamlarına gösterdiği güven ve itimat için ayrıca bir kez daha teşekkür ediyorum.

Bugün Kazakistan'da çoğunluğu inşaat sektörü olmak üzere iki bine yakın Türk şirketi bulunmaktadır. Türkiye enerji sektörü dışında Kazakistan'a en çok yatırım yapan ülke konumundadır.

Ama bütün bunlara rağmen, biraz önce Sayın Cumhurbaşkanı söyledi, sadece inşaat ve belli sektörler değil, özellikle enerji başta olmak üzere üretimle ilgili, sanayi ile ilgili diğer sektörlere de işadamlarımızın yatırımlar yapması için çok açık davette bulundu. Tabii ki bu büyük yatırımlar için büyük sermayeler de gerekmektedir. Bunun için Türkiye'deki büyük şirketlerin hatta konsorsiyum oluşturarak bu sahalara girmeleri için gördüğünüz gibi büyük bir teşvik var, teşvikin de ötesinde arzu var.

Onun için ben de burada bu çağrıyı yapıyorum: Türkiye'nin büyük, kendisini sadece Türkiye'de değil, dünyanın her tarafında ispatlamış şirketlerinin Avrasya'nın, Asya'nın yükselen yıldızı hâline gelmiş olan Kazakistan'a yatırım yapmaları gerçekten büyük bir fırsatın değerlendirilmesidir; inanıyorum ki bunlar gerçekleşecektir.

Türk işadamları tarafından Kazakistan'da gerçekleştirilen yatırımlar bir milyar doları aşmıştır. Ama potansiyeli düşündüğümüzde bunun büyük olmadığı da açıkça ortadadır. Ayrıca Türk müteahhitlerince Kazakistan'ın yeniden imarı sürecinde üstlenilen projelerin toplam değeri yedi milyar dolara ulaşmıştır.

İşadamlarımız gıda ürünlerinden inşaat malzemeleri ürünlerine, ilâç, kimya sanayinden telekomünikasyon alanına, bankacılıktan otel yapımına kadar birçok sektörde başarıyla faaliyet göstermektedirler. Bu çerçevede Kazakistan'a daha fazla yatırım yapmaya teşvik ettiğimiz işadamlarımızın baraj ve santral yapımı gibi büyük altyapı projelerinde yer almalarını arzu ediyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı!

Sayın Bakanlar!

Değerli Kazak ve Türk işadamları!

Sayın konuklar!

Kazakistan'ın ekonomideki hızlı ve istikrarlı kalkınması iki ülke arasındaki işbirliği imkânlarını arttırmaktadır. Bu çerçevede Kazakistan sermayesinin Türk ekonomisine olan ilgisinin son yıllarda giderek arttığına memnuniyetle şahit olmaktayız. Türkiye'de yatırım yapmış olan Kazakistan firmalarının sayısı 181'e ulaşmış bulunmaktadır. Kazak kardeşlerimizi Türkiye'de rafineri yapımı, madencilik, finans ve turizm gibi pek çok alandaki projelerde görmek istiyoruz. Bu bağlamda başarılı örnekler başlamıştır, özellikle bankacılık sektöründe, turizm sektöründe. İnanıyorum ki bunu rafineri ve petrokimya tesislerindeki yatırımlar takip edecektir. Bu konuda nasıl Kazakistan Türk işadamlarına burada ev sahipliği yapmışsa, onlara yakın ilgi göstermişse,

Қадірлі қонақтар!

Қазақстан экономикасының қарқынды және тұрақты дамуы екі ел арасындағы ынтымақтастық мүмкіндіктерін молайтуда. Осы орайда, Қазақстан капиталының түрік экономикасына деген қызығушылығының соңғы жылдары артып келе жатқанына ризашылықпен куә болып отырмыз. Түркияға инвестиция салып отырған Қазақстан капиталының саны 181-ге жетті. Қазақ бауырларымызды Түркияда мұнай өңдеу, металлургия, қаржы және туризм сияқты көптеген салалардағы жобаларға атсалысуларын тілейміз. Осы ретте, көрнекті үлгі боларлық мысалдарды көрсетуге де болады. Қазақстандық фирмалар әсіресе банк, туризм саласында абыройлы істер атқаруда. Өңдеу және мұнай-химия өндіріс орындарындағы жобаларды да қадағалайтын болады. Осы мәселеде Қазақстан мемлекеті түрік іскер топтарына қандай қолдау жасаған болса, ілтипат көрсеткен болса, мұнда біз де қазақ іскер адамдарына дәл сондай ілтипат көрсететінімізге сіздерді сендіргім келеді.

21 қараша күні Тбилисиде негізін біз қалаған Баку-Тбилиси-Карс темір жолы жобасына Қазақстанның қатысуы екі ел арасындағы көлік байланысында өте үлкен маңызға ие. Ынтымақтастығымызды дамыту үшін осы жобада бірге жұмыс атқаратын боламыз. Өйткені, көліктегі қарым-қатынасымыздың әр тараптандырылуы және ұлғаюы өсіп келе жатқан екі жақты сауда-экономикалық байланыстарымыздың талабын қанағаттандыруы керек, сондықтанда біз бұған өте үлкен көңіл бөлеміз. Көліктің экономикалық қарым-қатынас инфрақұрылымдарының бірі екені сөзсіз. Сондықтан біз үшін бұл мәселе маңызды. Президент Н.Назарбаевтың көлік мәселесіне үлкен қызығушылық танытып, орасан зор көңіл бөліп отырғанын жақсы білемін. Көлік, теміржол, теңіз және әуежолы байланыстарының орны ерекше. Баку-Тбилиси-Карс теміржолы мәселесімен Президент мырзаның ерекше ден қойып айналысып отырғанын білемін. Қытай осы жол арқылы Қазақстан-Әзербайжан-Түркия және Еуропаның барлық бөлігімен қатынаса алатын болады.

Бұл бір тарапты емес, екіжақты қатынас болып табылады. Бір жағынан алғанда, Қазақстанның металдары мен энергия сияқты басқа да бағалы ресурстарын Батыс әлеміне тасымалдайтын жол. Ал, екінші жағынан алғанда қарқынды даму үстіндегі экономикасы жыл сайын шамамен 10% өсіп жатқан Қазақстанның мұқтаждықтары да Батыстан, Түркиядан және тағы басқа елдерден Қазақстанға бұрынғыдан арзан бағасына тасымалданады.

Мұнымен бірге, кедендердің стандарттандырылуы, жеңілдетілуі; қысқаша осының барлығы тасымалдауды жеңілдететін факторлар болып табылады. Осы мәселелерді кеше өткізілген делегациялар аралық кездесулерде кең түрде талқыладық. Сонымен қатар, құрметті Министрлеріміз де тиісті органдармен бірлесе отырып бұл мәселелерді зерделеді деген ойдамын.

Құрметті қауым, Құрметті қонақтар!

Осы форумның түрік-қазақ экономикалық және сауда қарым-қатынастарына үлес қосатынына сенетінімді қайталай отырып, Түркия Палаталар және Биржалар Қоғамы мен форумға үлес қосқан барлық жауапты адамдарға және қазақ іскер адамдарына ризашылығымды білдіремін. Құрметті Президент, Қадірлі бауырым Н.Назарбаевқа осы форумға қатысқаны және қолдау көрсеткені үшін арнайы алғыс айтқым келеді. Баршаңызға сәттілік тілеймін!

Türkiye de aynı şekilde Kazak yatırımcılara Türkiye de aynı ilgiyi gösterecektir.

21 Kasım tarihinde Tiflis'te temelini attığımız Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi'ne Kazakistan'ın katılımı, iki ülke arasındaki ulaştırma ilişkileri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu konudaki işbirliğimizi geliştirmek için birlikte çalışacağız. Zira ulaştırma ilişkilerimizin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi artmakta olan ikili ekonomik ve ticarî ilişkimize cevap verebilmesi açısından önem taşımaktadır. Ulaştırma şüphesiz ki ekonomik ilişkilerin altyapılarından birisidir. Buna özellikle önem veriyoruz. Ben bizzat biliyorum ki Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev ulaştırma konularıyla yakından ilgilenmektedir. Kara ulaşımı, demiryolu ulaşımı, deniz ve hava ulaşımı her şeyin önünde gelmektedir. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu ile de Sayın Cumhurbaşkanı'nın yakından ilgilendiğini biliyorum. Bu vasıtayla da Çin; Kazakistan, Azerbaycan, Türkiye üzerinden Avrupa'nın ta öte ucuna bağlanabilecektir.

Bu sadece tek taraflı bir ulaşım da değildir, çift taraflı bir ulaşımdır. Bir taraftan Kazakistan'ın madenleri ve diğer, enerji ile ilgili önemli, değerli, kıymetli varlıkları batı âlemine taşınırken kalkınmakta olan, hızlı kalkınma içerisinde olan, senede yüzde 10 civarında kalkınma gerçekleştiren Kazakistan'ın ihtiyaçları da batı, Türkiye ve diğer ülkelerden Kazakistan'a çok daha ucuz gelebilecektir.

Ayrıca gümrüklerin standartlaştırılması, kolaylaştırılması, bütün bunlar ulaşımı kolaylaştıran etkenlerdir. Bu konuları dün yaptığımız heyetler arası konuşmalarda geniş bir şekilde ele aldığımız gibi, değerli bakanlar da muhataplarıyla bu konuları geniş bir şekilde incelemişlerdir.

Değerli katılımcılar, Sayın işadamları;

Bu forumun Türk-Kazak ekonomik ve ticarî ilişkilerine katkıda bulunacağından emin olduğumu tekrarlayarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile forumun hazırlanmasında emeği geçen tüm yetkililere ve Kazak işadamlarına buradan tekrar teşekkür ediyorum. Bu foruma katıldıkları için ve katılarak desteklerini gösterdikleri için Sayın Cumhurbaşkanı'na, değerli kardeşim Nazarbayev'e bir kez daha ayrıca çok çok teşekkür ediyorum, herkese başarılar diliyorum.

бері көксеген бостандық рухы мен жасампаздығын тек қана Қазақстанның тәуелсіздігі, егемендігі және игілігі үшін ғана емес, сонымен қатар өңірдегі және әлемдегі бейбітшілікте үйлесім табуы жолында жұмылдыра білдіңіз.

Жоғары мәртебелінің 1992 жылы көтерген бастамасымен «Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес» осы бағыттағы ұмтылыстарыңыздың ең көрнекті үлгісі болып табылады. Түркия АӨСШК-ні Азия кеңістігінде қауіпсіздік пен тұрақтылықтың негізгі тұғырларының бірі ретінде қабылдайды және осы үрдіске ұдайы қолдау көрсетуде.

Жоғары мәртебелі! Сіздің көреген және байсалды көшбасшылығыздың арқасында мыңдаған жылдар бойы осынау кең аймақты мекендеген Қазақстан халқының армандарының аясын жер мен көктің ортасында шектей алатын ешқандай кедергі қалмады.

Жоғары мәртебелі! Сізге денсаулық, амандық, ұзақ ғұмыр тілеймін. Барша қазақ бауырларымызға түрік халқының сәлемін жолдаймын.

ler Konferansı, bu yöndeki çabalarınızın başarılı bir örneğidir.

Türkiye CICA'yı Asya coğrafyasında güvenlik ve istikrarın temel yapı taşlarından biri olarak telakki etmekte ve başından beri bu süreci güçlü biçimde desteklemektedir. Vizyoner ve akıl önderliğiniz sayesinde binlerce yıldır bu geniş coğrafyayı yurt edinmiş Kazakistan halkının hayallerini yer ve gök arasında sınırlayabilecek bir engel kalmamıştır.

Zat-ı Âlilerine sağlık, afiyet ve uzun ömürler diliyorum ve bütün Kazak kardeşlerimize Türk halkının selamlarını tekrar sunuyorum.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесуінде сөйлеген сөзі

2009 жылғы 3 қазан, Нахчыван

Құрметті Президент мырза!
Құрметті әріптестер!
Қадірлі форумға қатысушылар мен қонақтар!

Ең әуелі, Түркітілдес мемлекеттер басшылары саммитіне қатысушыларға өзімнің жылы лебізді құттықтауымды және осы басқосуды жоғары деңгейде ұйымдастырып, ыстық ықыласпен қабылдаған қонақжайлығы үшін Әзербайжан Президенті Илхам Әлиевке өз алғысымды білдіруге рұқсат етіңіздер.

Тоғызыншы саммитіміз бауырлас Әзербайжанның және Түркі әлемінің біртуар мемлекеттік қайраткері Гейдар Әли-Ырзаұлы Әлиевтің туған жері – Нахчыванда өтуімен ерекшеленіп отыр.

Осы біртуар дана тұлға, ұлы Ататүрік сияқты бауырлас елдеріміздің бірлігін армандап өткен болатын.

Қазақстан осы асқақ арманды жүзеге асыру үшін дәйекті ұстанымды бағдар еткен жөн деп есептейді. Осы орайда, оның басты бағыттарын атап өткім келеді.

Бірінші, саяси деңгейдегі ынтымақтастықты одан әрі жетілдіру, уақыттың талабына сай жаңа белеске шығару қажеттігі көрініп тұр.

Өздеріңізге мәлім, 2006 жылы Анталияда өткен түркітілдес мемлекеттер басшыларының 8-інші саммитінде біз Түркітілдес мемлекеттердің бірқатар жалпытүркі құрылымдарын құру жөнінде бастамалар көтерген едік.

Бұл бастамалардың бірі – Түркітілдес мемлекеттердің Парламенттік Ассамблеясы – 2008 жылы Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан және Түркия парламент басшыларының тиісті келісімге қол қоюлары нәтижесінде жүзеге асты.

Түркітілдес халықтардың бірлігін күшейтуге жетелейтін Ақсақалдар алқасын құру бастамасы да жүзеге асуға жақын.

Жоғары дәрежелі қарқынды саяси-экономикалық ынтымақтастықтың, түрлі салалардағы ортақ жобалардың баршылығына қарамастан, осы қатынастарды үйлестіретін және қадағалайтын ортақ орган жетіспей отыр.

Осы мақсатта Қазақстан тарапы осындай саяси өңірлік бірлестіктің барлық керекті нышандарына ие, құқықтық мәртебесі және ұйымдық құрылымы айқындалған «Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесі» (Түркі кеңесі) атты өңірлік бірлестік құру жөнінде бастама көтеріп, бүгінгі саммитіміздің қарауына ұсынды.

Екінші, экономика саласындағы әріптестік – қысқа мерзімде дағдарысқа қарсы тұрудың ең тиімді жолы, ал ұзақ мерзімде бауырлас халықтарымыздың достығының белді негізі болып табылады.

Әрине, бұл дағдарыстан сауықтырудың бірнеше жолы бар. Бірақ, менің ойымша, дағдарысты еңсерудегі ең тиімді жол – жаңа санаттағы ұлтаралық (немесе ұлт үстілік) валюта әзірлеу және айналымға енгізу. Ал бұл мақсатқа, «жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей, жақын ниеттес елдердің бірлескен күш-жігері арқылы ғана жетуге болады.

Экономикалық тұрақтылықты сақтап қалу мақсатында Қазақстан Республикасы дағдарысқа қарсы белсенді шаралар қолдануда.

Ел үкіметі Ұлттық Қордың тұрақтандыру қызметін іске қоса білді. Жалпы алғанда, экономиканы тұрақтандыруға шамамен 15 миллиард АҚШ доллары, яғни жалпы ішкі өнімнің шамамен 20 пайызы жұмылдырылмақ. Бұл 16 миллион халқы бар Қазақстан

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinde yaptığı konuşma

3 Ekim 2009, Nahçıvan

Saygıdeğer Cumhurbaşkanı Beyefendi!
Saygıdeğer Meslektaşlar!
Değerli forum katılımcıları ile konuklar!

En evvela, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katılanları samimi duygularla kutlamama ve bu buluşmayı üst düzeyde tertipleyip, sıcak karşılamasıyla gösterdiği konukseverliği için Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'e teşekkürlerimi bildirmeme izin veriniz.

Dokuzuncu Zirvemiz kardeş Azerbaycan'ın ve Türk dünyasının eşsiz devlet adamı Haydar Alirıza-oğlu Aliyev'in doğum yeri Nahçıvan'da yapılmasıyla özelliklenmektedir.

Bu eşsiz dahi şahsiyet, ulu Atatürk gibi kardeş ülkelerimizin birliğini hayal etmişti.

Kazakistan, bu yüce hayali gerçekleştirmek için akla yatkın tutum takınmak doğru olur diye hesaplamaktadır. Bu bağlamda, bunun öncelikli yönlerini belirtmek istiyorum.

Birincisi, siyasi düzeydeki işbirliğini daha da geliştirmek, zamanın ihtiyaçlarına uygun yeni aşamaya yükseltmek ihtiyacı görünmektedir.

Sizler biliyorsunuz, 2006 yılında, Antalya'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 8'inci Zirvesinde, biz, Türk dili konuşan ülkelerin bir dizi genel-Türklük teşkilatlarını kurmak yönünde girişimler ortaya koymuştuk.

Bu girişimlerden biri, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, 2008 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Parlamento Başkanlarının gerekli anlaşmayı imzalaması neticesinde gerçekleşti.

Türk dilli halkların birliğini güçlendirmeye öncülük edecek Aksakallar Kurulu'nu kurma girişimi de gerçekleşmeye yakın.

Üst düzey tempolu siyasi-ekonomik işbirliği ve çeşitli alanlardaki ortak projelerin varlığı bir tarafa, bu ilişkileri uyumlulaştıracak ve takip edecek ortak organ eksiktir.

Bu amaçla, Kazakistan tarafı böyle siyasi bölgesel birliğin bütün gerekli özelliklerine sahip, hukuki statüsü ve kurumsal yapısı açıklanmış "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi" (Türk Konseyi) adlı bölgesel birlik kurulması yönündeki girişimi ortaya koyup, bugünkü Zirvemizin değerlendirmesine sundu.

İkincisi, ekonomi alanındaki ortaklık, kısa dönemde krize karşı durmanın en elverişli yolu, ancak uzun dönemde kardeş halklarımızın dostluğunun güçlü temeli olacaktır.

Elbette, bu krizi atlatmanın birkaç yolu var. Fakat benim düşünceme göre, krizi aşmadaki en verimli yol, yeni hesapta uluslar arası (veya uluslar üstü) döviz hazırlamak ve tedavüle sokmak. Ama bu amaca, "yumulup kaldırılan yük hafif olur" sözündeki gibi, sadece yakın niyet sahibi ülkelerin ortak güç ve iradesi sayesinde ulaşılabilir.

Ekonomik istikrarı korumak amacıyla Kazakistan Cumhuriyeti krize karşı etkin yöntemler kullanmaktadır.

үшін аз қаржы емес. Нәтижесінде, биылғы жылдың екінші тоқсанында алғашқы оң үрдістер байқала бастады. Үстіміздегі жылы Қазақстан экономикасы өткен жыл ауқымынан төмен болмас дейміз.

Десек те, Қазақстан мен тәуелсіз түркі елдері арасындағы сауда айналымының көлемі 2009 жылдың бірінші жартысында 1,539 миллиард АҚШ долларын ғана құрап, 2008 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда (3,036 миллиард АҚШ доллары) 49,2 пайызға төмендеген.

Егер бұл көрсеткішті жекелеген мемлекеттердің үлесіне бөлетін болсақ, онда екіжақты негіздегі сауда айналымы өзінің ішкі әлеуетін толық пайдаланбай отырғанын айқын көрсетеді.

Түркітілдес мемлекеттер арасындағы сауда-экономикалық әлеуетті арттырудың бірден бір жолы - көлікпен жүк тасымалдау мәселесі. 2006 жылы Солтүстік - Оңтүстік және Батыс - Шығыс бағыттарына трансқұрлықтық транзитті іске асыру мақсатында Қазақстан ұзақ мерзімді Көлік стратегиясын қабылдаған болатын.

Стратегияны іске асыру аясында осы уақытқа дейін көлік саласында 56 инфрақұрылымдық жоба жүзеге асса, жалпы 80 ірі жобаға 30 миллиард АҚШ долларын бөлу жоспарланып отыр.

Ұлы Жібек жолын қайта жаңғырту бүкіл Еуразия өңірінің гүлденуі мен көркеюіне оң ықпал етпек. Осы қағиданы басшылыққа алған Қазақстан 2007 жылдан бастап «Батыс Еуропа - Батыс Қытай» трансқұрлықтық көлік-жол дәлізінің құрылысына кірісті.

Аталған жобалар елдеріміз арасындағы байланыстарды жеңілдетудің және қосымша халықаралық транзиттік жүк тасымалының артуының кепілі болмақ.

Үшінші, қоршаған ортаны сақтау – экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету.

Жаһандық жылу үрдісі нәтижесінде, сондай-ақ осы уақытқа дейін әлемдік экономика қысқа мерзімде тауысылатын қазба ресурстарына негізделіп келгендіктен, жаңартылатын ресурстар мен балама энергия көздерін дамыту бүгінгі халықаралық қауымдастықтың күн тәртібіндегі ең өзекті мәселе болып тұр.

Бәсекеге қабілетті және дамыған мемлекеттердің өздері ұзақ мерзімді экономикалық саясатын «табиғи энергияға» көшу тұрғысынан қайта қарастыруда.

Бұл мәселе түркітілдес мемлекеттердің де көкейкесті, тіпті тұрақты даму саласындағы мемлекеттік саясатының бір элементі болғандықтан, жаңартылатын ресурстар мен балама энергия көздерін дамытуда күш-жігер жұмылдырған жөн.

Төртінші, мәдени және гуманитарлық ынтымақтастық.

Түркітілдес мемлекеттер арасындағы мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық екіжақты және көпжақты негізде, әсіресе бәрімізге ортақ халықаралық ұйым - ТҮРКСОЙ арқылы дамып келеді.

Ортақ тарихымыздың, өнеріміздің, рухани байлығымыздың жауһарларын ең алдымен өз арамызда танытып, үйретуге міндеттіміз.

Көне түрік мемлекеттігінің негізін қалыптастырған ұлы бабаларымыз Бумын қаған мен Елтеріс, Күлтегін мен Білге Қағанды бүгінгі ұрпағымызға ұғындыра білуіміз керек. Даңқты тарихымыздағы Әл-Фараби, Қорқыт баба, Манас, Ясауи, Мәулана мен Низами, Науаи мен Махтұмқұлы сынды ойшылдарымызды дәріптеу – парызымыз.

Қазақстанда «Мәдени мұра» бағдарламасы табысты іске асуда. Бұл бағдарламаның аясында халқымыздың бай тарихы, ауыз әдебиеті, оның ұлттық құндылықтары, қолөнері мен тұрмыс-салтындағы салт-дәстүрлері насихатталып, халықтың назарына ұсынылып жатыр. Мемлекет тарапынан қомақты қаржы бөлінуде.

Бір қуантарлығы, бұл бағытта біз ТҮРКСОЙ-мен ынтымақтаса отырып, Қазақстан аумағында бірқатар маңызды іс-шаралар атқардық.

Атап айтқанда, ЮНЕСКО-ның бүкіләлемдік мұрасына енген Қожа Ахмет Ясауи кесенесін, сондай-ақ Айша-Бибі, Қарахан, Ысмайыл Ата, Қарашаш-Ана мазарларын қалпына келтіру жұмыстары жүргізілді.

Түркі әлемі әлі толық зерттелмеген терең тұңғиық. Сондықтан, түркітілдес халықтардың тарихын, мәдениетін зерттейтін, оқу-ағарту жүйесін үйлестіретін арнайы орталық құру керек деген ойдамын. Біздің ұлы бабаларымыз Алтайдан Ақ теңізге дейінгі ұлы далада өз билігін жүргізді. Бізге өшпес қаһармандық эпос және мол рухани қазына қалдырды.

Тұңғыш рет әлемге өнеге болған ортақ шаңырақ – киіз үйді, темірді, шалбарды, жебені, етікті және өкшені, үзеңгіні ойлап тапты. Осындай батырлық эпосты дүниеге танытудың кезі келді деп ойлаймын. Ол үшін жалпыға ортақ Түркі академиясын құру қажет. Оның құрамында:

1. Түркі тарихы және мәдениет орталығын.
2. Түркі тілін зерттеу орталығын.
3. Түркі кітапханасын.
4. Жалпы түркі тарихының музейін құру қажет.

Бұл шаруа баршамызға ортақ міндет. Сондықтан әр түркі тілдес мемлекеттер қолдап, ат салысса, көмегін

Ülke Hükümeti, Ulusal Fon'un istikrarlandırma görevini işe sokabildi. Genel olarak, ekonomiyi istikrara kavuşturmak için yaklaşık 15 milyar Amerikan doları, yani genel iç üretimin yaklaşık yüzde 20'si kullanılacak. Bu 16 milyon halkı olan Kazakistan için az para değil. Neticesinde, bu yılın ikinci çeyreğinde ilk olumlu veriler görülmeye başlandı. Bu yıl Kazakistan ekonomisi geçen yılki büyüklüğünden aşağı olmaz diyoruz.

Demekle birlikte, Kazakistan ile bağımsız Türk ülkeleri arasındaki ticaret hacmi, 2009 yılının birinci yarısında sadece 1,539 milyar Amerikan doları olmuş, 2008 yılı göstergeleriyle karşılaştırıldığında (3,036 milyar Amerikan doları) yüzde 49,2 oranında azalmıştır.

Eğer bu göstergeyi ayrı devletler arasında pay ederek hesaplayacak olursak, ikili ticaret hacimlerinin iç potansiyelinden tam kapasite yararlanılmadığı açıkça görülür.

Türk dili konuşan ülkeler arasındaki ticari ve ekonomik potansiyeli arttırmanın ilk yolu, araçla yük taşımacılığı konusudur. 2006 yılında Güney-Kuzey ve Batı-Doğu yönlerinde kıtalararası taşımacılığı gerçekleştirmek amacıyla Kazakistan uzun vadeli Ulaşım Stratejisini kabul etmiştir.

Stratejiyi gerçekleştirme kapsamında, bu vakte değin ulaşım sektöründe 56 altyapı projesi tamamlanmış olup, genel olarak 80 büyük projeye 30 milyar Amerikan doları ayrılması planlanmaktadır.

Büyük İpek Yolunu tekrar kalkındırmak, bütün Avrasya bölgesinin gelişmesi ile güçlenmesine olumlu etki yapacaktır. Bu ilkeyi yönetimde kabul eden Kazakistan 2007 yılından başlayarak "Batı Avrupa-Batı Çin" kıtalararası ulaşım-yol koridorunun inşaatına girişti.

Belirtilen projeler, ülkelerimiz arasındaki ilişkileri kolaylaştırmanın ve ek olarak uluslar arası transit yük taşımacılığının arttırılmasının garantisi olacak.

Üçüncüsü, çevrenin korunması, ekolojik güvenliğin sağlanması.

Küresel ısınma hızı neticesinde, onunla birlikte, bu vakte değin küresel ekonominin kısa dönemde tükenecek yer altı kaynaklarına dayanarak gelmiş olmasından dolayı, yenilenebilir kaynaklar ile alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi, bugünkü uluslar arası toplumun gündemindeki en temel konu olmaktadır.

Rekabet yeteneği olan ve gelişen devletler, kendileri, uzun vadeli ekonomi politikasını "tabii enerjiye" geçme açısından yeniden değerlendirmekte.

Bu konu Türk dili konuşan ülkelerin de güncel, hatta istikrarlı gelişme alanındaki devlet politikasının bir unsuru olduğundan, yenilenebilir kaynaklar ile alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi için ortak güç ve irade gösterilmesi doğru olur.

Dördüncüsü, kültürel ve beşeri işbirliği.

Türk dili konuşan ülkeler arasındaki kültürel-beşeri işbirliği iki taraflı ve çok taraflı temelde, özellikle hepimize ortak uluslar arası kurum-TÜRKSOY üzerinden geliştirilmektedir.

Ortak tarihimizin, sanatımızın, manevi zenginliğimizin cevherlerini en önce kendi aramızda tanıtıp, öğretmekle yükümlüyüz.

Kadim Türk devletinin temelini atan ulu atalarımız Bumin Kağan ile İlteriş'i, Kültigin ile Bilge Kağan'ı bugünkü neslimize kavratabilmeliyiz. Şanlı tarihimizdeki El Farabî, Korkut Ata, Manas, Yesevi, Mevlana ile Nizamî, Nevaî ile Mahtumkulu gibi düşünürlerimizi methetmek, en ulvi görevimiz.

Kazakistan'da Kültür Mirası programı başarıyla gerçekleştirilmektedir. Söz konusu program çerçevesinde halkımızın zengin tarihi, sözlü edebiyatı, milli değerleri, el sanatları ve örf-adetleri gelenek-görenekleri nasihat edilmekte, halkın dikkatine sunulmaktadır. Devlet tarafından büyük ödenek ayrılmaktadır.

Bir sevindiriciliği, bu yönde biz TÜRKSOY ile işbirliği halinde, Kazakistan'da bir dizi önemli faaliyet yaptık.

Belirtmek gerekirse, UNESCO tarafından Dünya Miraslarına dâhil edilen Hoca Ahmet Yesevi Türbesinin, ayrıca Ayşa Bibi, Karahan, İsmail Ata, Karaşaş–Ana türbelerinin bakım-onarım çalışmaları yürütüldü.

Türk dünyası hala tam olarak araştırılmamış derinlik, dibi yok. Dolayısıyla, Türk dili konuşan halkların tarihini, kültürünü araştıracak, halk eğitimi sistemini uyumlulaştıracak, özel merkez kurmak gerek diye düşünüyorum. Bizim ulu ecdadımız Altay'dan Akdeniz'e kadarki büyük alanlarda hükümranlık yürüttü. Bize sönmez kahramanlık destanları ve bol manevi hazine bıraktı.

İlk defa dünyaya örnek olan ortak evi-keçe evi, demiri, pantolonu, oku, ayakkabıyı ve ökçeyi, üzengiyi düşünüp buldu. Böyle kahramanlık destanını dünya-

берсе, бұл академияны Астанада орналастыруға болар еді.

Қазақстан өз тарапынан бұл бастамаларды жүзеге асыруға белсенді түрде қатысуға дайын.

Бесінші, түркітілдес мемлекеттер Еуропа мен Азия арасында көпір болуға тиіс.

Түркітілдес мемлекеттердің барлығы Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық ұйымы, Экономикалық ынтымақтастық ұйымы, Ислам конференциясы ұйымы сияқты ірі халықаралық және өңірлік құрылымдарға мүше, сондай-ақ Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңеске (Азия кеңесі) құрылтайшы елдер санатына жатады.

Келесі жылдың екінші жартысынан бастап Түркия Республикасы Азия кеңесінің төрағасы тізгінін қолына алады. Осы орайда, біз бауырлас Түркияның Азия кеңесінде төрағалықты табысты атқаратынына кәміл сенеміз және мүмкіндіктеріміз шеңберінде толық қолдау көрсетуге әзірміз.

Жалпы алғанда, Қазақстан «азиялық және еуропалық құрылымдар шеңберіндегі түрлі әріптестік қарым-қатынастарды одан әрі жалғастырған жөн» деген пікірде.

Біз үшін бұл мәселе Қазақстанның 2010 жылы – Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымындағы, 2011 жылы – Ислам конференциясы ұйымындағы төрағалығы шеңберінде және «Еуропаға жол» бағдарламасы мен «Мұсылман әлемі және Батыс» арасындағы үнқатысуды ілгерілетуде ерекше өзекті болып тұр.

Түркітілдес мемлекеттер – саяси тұрақтылығы мығым, жаңаруға бейім және қалған әлемге ашық бірлестік. Осы орайда, түркі әлемі шеңберіндегі серіктестік ешбір басқа мемлекеттерге қарсы бағыт ұстамағаны және болашақта да ұстамайтыны ақиқат.

Алтыншы, Түркітілдес мемлекеттер қауіп-қатерге қарсы ортақтаса күресуге тиіс.

Өңірлік және жаһандық тұрақтылық үшін бүгінгі таңда тегеуірінді қатерлердің орын алып отырғаны баршамызға белгілі.

Жаһандық қарусыздану және жаппай қырып-жоятын қаруларды таратпау үрдісіндегі дағдарысқа байланысты халықаралық ахуал ушыға түскен болатын. Әлемдегі 4-ші ядролық әлеуетінен өз еркімен бас тартқан Қазақстан бұл мәселеге байланысты халықаралық қауымдастықтың батыл күш-жігерін талап етуге хақы бар.

Кеңес Одағы ыдыраған нан бері Кавказдағы ахуал тыныштал май отыр. Оның бір аса ауыр көрінісі, бауырлас Әзербайжан халқының өшпес қасіреті. Біз қашан да, Әзербайжан мен Армения арасындағы келіспеушіліктің тез арада бейбіт жолмен ғана шешілуі қажеттігін қолдаймыз және осы үрдіске өзіміздің сүбелі үлесімізді қосуға әзірміз, басқа да мүдделі тараптарды осыған шақырамыз.

Бізді іргелес жатқан Ауғанстандағы толастамай отырған террористік әрекеттер алаңдатуда. Қазақстан бұл елдегі қауіпсіздік ахуалының тұрақталып, халықаралық қоғамдастыққа қайта оралуына барынша мүдделі.

Осы орайда, бауырлас, тағдырлас түркітілдес мемлекеттер ретінде біз барлығымыз Еуразия және дүниежүзілік қауіпсіздік пен ынтымақтастық мәселелері төңірегінде бүкіл адамзатты толғандырып отырған жаһандық проблемаларды шешуде БҰҰ, келер жылы біз төрағалық ететін Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы мен өзге де халықаралық ұйымдармен тығыз байланыс жасайтынымызға нық сенімдімін.

Қадірлі әріптестер!

Ханымдар мен мырзалар!

Бүгінгі саммитте қол жеткізген маңызды уағдаластықтарымыз елдеріміздің арасындағы және жалпы түркі әлеміндегі тарихи оқиға болатыны сөзсіз. Бұл қадам бүгінгі күні жан-жақты және түрлі салаларда тұрақты ынтымақтастығы бар түркі интеграциясындағы маңызды сәт екендігін білдіреді.

«Алтау ала болса – ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса – төбедегі келеді», деп ата-бабаларымыз айтқандай, ортақ игілігіміз үшін өзара ауызбіршілік таныта білсек, табысқа жете алатынымызға кәміл сенемін.

Түркітілдес мемлекеттер басшыларының кезекті саммитін, егер Сіздер, құрметті әріптестер, қарсы болмасаңыздар, Қазақстан жерінде өткізу жөнінде ұсыныс енгіземін. Оның нақты өткізу мекені мен мерзімін дипломатиялық арналар арқылы пысықтаймыз. Қазақстан тарапы болашақ басқосуды жоғары дәрежеде ұйымдастыруға бар күш-жігерін салады.

Ықыластарыңыз үшін рахмет!

ya anlatma zamanının artık geldiğini düşünüyorum. Bunun için herkesin ortak olacağı Türk Akademisini kurmak gerekiyor. Onun bünyesinde;

1. Türk Tarihi ve Kültür Merkezi'nin
2. Türk Dili Araştırma Merkezi'nin
3. Türk Kütüphanesi'nin
4. Genel Türk Tarihi Müzesi'nin kurulması gerek.

Bu iş hepimizin ortak yükümlülüğümüz. Dolayısıyla, Türk dili konuşan her ülke destek olup, uğraşırsa, yardım ederse, bu akademi Astana'da açılabilir.

Kazakistan, kendisi tarafından bu girişimin gerçekleştirilmesine etkin olarak katılmaya hazır.

Beşincisi, Türk dili konuşan ülkeler Avrupa ile Asya arasında köprü olmalıdır.

Türkçe konuşan devletlerin hepsi Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi büyük uluslar arası ve bölgesel kuruluşlara üye, aynı şekilde Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (Asya Konseyi) kurucu ülkeleridir.

Gelecek yılın ikinci yarısından başlayarak Türkiye Cumhuriyeti Asya Konseyi'nin Başkanlığı'nı devralacaktır. Bu bağlamda, bizim kardeş Türkiye'nin Asya Konseyi'nde başkanlığı başarıyla yürüteceğine inancımız tam ve imkânlarımız dâhilinde bütünüyle destek olmaya hazırız.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Kazakistan "Asya ve Avrupa teşkilatları dairesindeki çeşitli ortaklık ilişkilerinin daha da devam ettirilmesi doğru olur" düşüncesindedir.

Bizim için bu mesele, Kazakistan'ın 2010 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, 2011 yılında İslam İşbirliği Teşkilatı Başkanlığı dairesinde ve "Avrupa'ya Yol" programı ile "İslam Dünyası ve Batı" arasındaki diyalogu ilerletmenin ayrıcalıklı esası olmaktadır.

Türk dili konuşan devletler; siyasi istikrarı sağlam, yenilikçi ve dış dünyaya açık bir birliktir. Bu bağlamda, Türk dünyası dairesindeki ortaklığın başka hiçbir devleti hedef almadığı ve gelecekte de almayacağı bir hakikattir.

Altıncısı, Türk dili konuşan devletler tehlikelere karşı ortak mücadele etmelidir.

Bölgesel ve küresel istikrar için günümüzde güçlü tehditler oluştuğunu hepimiz biliyoruz.

Küresel silahsızlanma ve kitle imha silahlarının yayılmasını önleme sürecindeki krizle ilgili olarak uluslar arası durum alevlenmektedir. Dünyada 4'üncü olan nükleer varlığından özgür iradesi ile vaz geçen Kazakistan'ın bu meseleyle ilgili uluslar arası toplumdan cesur güç ve irade göstermesini talep etme hakkı var.

Sovyetler Birliği dağıldığından beri Kafkasya'daki durum yatışmamaktadır. Onun çok büyük bir göstergesi, kardeş Azerbaycan halkının sönmeyen elemidir. Biz her zaman, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki anlaşmazlığın ivedi olarak barışçı yol ile çözülmesi ihtiyacını destekliyoruz ve bu sürece kendi seçkin katkımızı sağlamaya hazırız, diğer ilgili tarafları da buna davet ediyoruz.

Bizi komşu Afganistan'da son bulmayan terör olayları endişelendirmektedir. Kazakistan bu ülkedeki güvenlik durumunun istikrara kavuşmasını, uluslararası topluma geri dönmesini hedeflemektedir.

Bu bağlamda, kardeş, kaderdaş Türk dili konuşan ülkeler olarak biz hepimiz, Avrasya ve küresel güvenlik ile işbirliği konuları çerçevesinde bütün insanoğlunu derin düşüncelere sokan küresel problemleri çözmekte BMT, gelecek yıl bizim başkanlık edeceğimiz Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve diğer uluslar arası kurumlarla sıkı ilişki kuracağımız inancındayım.

Saygıdeğer Meslektaşlar!

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Bugünkü Zirve'de ulaşılan önemli mutabakatın, ülkelerimiz arasında ve genel olarak Türk dünyasında tarihi olay olacağı muhakkak. Bu adım, bugünkü günün, çok yönlü ve çeşitli alanlarda istikrarlı işbirliği olan Türk bütünleşmesindeki önemli an olduğunu bildirmektedir.

"Altısı kavgalı olsa, ağzındaki gider, dördü birlik olsa, tepedeki gelir" diyen atalarımızın söylediği gibi, ortak iyiliğimiz için karşılıklı ağızbirliği edebilirsek, başarıya ulaşabileceğimize inancım tamdır.

Türk dili konuşan devletler yöneticilerinin sonraki Zirvesinin, eğer Sizler, Saygıdeğer Ortaklar, karşı olmazsanız, Kazakistan'da yapılması yönünde teklif getiriyorum. Onun tam yapılacağı yer ile dönemini diplomatik kanallar vasıtasıyla belirleriz. Kazakistan tarafı yapılacak toplantıyı üst seviyede tertiplemek için tüm güç ve iradesini gösterecektir.

İlginiz için teşekkür ederim!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінде сөйлеген сөзі

2009 жылғы 22 қазан, Анкара

Қадірменді Төраға!
Құрметті депутаттар!

Мен Сіздерге бүгін Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің мінберінен үн қатып тұрғанымды үлкен мәртебе санаймын.

Өйткені, Мұстафа Кемал Ататүрік өзі «менің ең үлкен туындым» деп атаған осы Ұлы Мәжілісті сонау өткен ғасырдың жиырмасыншы жылдары жаңа Түркияның Ұлы Жиналысын егемендігі үшін шайқасып жатқан елдің жаңа башкенті - Анкарада құрған болатын.

Түркия Республикасының негізін қалаушы кемеңгер ұлы тұлға сол кезде-ақ өзге де түркітілдес мемлекеттердің күндердің күнінде тәуелсіздікке қол жеткізетінін қандай көрегендікпен айта білген! Тарихымыз бүгін соны дәлелдеп отырған жоқ па?

Біз тәуелсіздігімізді ең бірінші таныған сол кездегі түркі әлемінің жалғыз ғана азат елі -бауырлас Түркия екенін жақсы білеміз және оны жадымызда мәңгі-бақи сақтаймыз.

Біз - қазақ елі, он тоғызыншы ғасырдың екінші жартысынан бастап Ресей патшалығының, одан кейін кеңестік биліктің боданында болдық. Қазақ деген халық, Қазақстан деген мемлекет дүние жүзінің картасында болмады. Кейінгі жүз елу жыл ішінде өз дінімізден, тіліміздің, мәдениетіміздің түгел айырылып қалудан аз қалдық. Бірақ, біздер аталар мен аналарымыздың ұлы тарихын, батыр бабаларымызды еш ұмытқан жоқпыз.

Өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдарының басында Кеңес Одағы ыдырады, біз өз тәуелсіздігімізді жария еттік. Жаңа мемлекет құру, оның экономикасын көтеру, халқымыздың психологиясын өзгерту оңайға түскен жоқ. Бірақ, біз сол кезеңдегі «тар жол, тайғақ кешуде» абыроймен жеңіске жеттік.

Бүгінгі қазақтар сіздердің бауырларыңыз, ұлы түркі бабаларымыздың тұңғыш қонысын мекендеп отырған ел. Бүгінгі Қазақстан іргесі берік, экономикасы дамыған, әлемде өз орны бар мемлекет болды. Қазақ жерін, ұлы даланы сақтап қалған бабаларымыздың арман-қиялы орындалды. Өткен ғасырдың соңғы он жылдығында біздер де сіздер сияқты азат болдық. Түркия жұмхуриеті мемлекеті, бүкіл түрік халқы бізді қолдады. Біз осыған дән ризамыз.

Сол тарихи сабақтастықтың жарқын мысалы - біз де тәуелсіздігіміздің алғашқы жылдарындағы қиын-қыстау кезеңге қарамастан, елордамызды Сарыарқаның төріне Астанаға көшірдік.

Түркияға осы сапарымның қарсаңында Астананың ең әсем жерлерінің бірінде, Есіл өзенінің жағасында Мұстафа Кемал Ататүрікке арналған еңселі ескерткішті салтанатты түрде аштық.

Бұл ескерткіш қазақ елінің сіздердің еліңізге деген бауырластық сезімінің белгісі деп қабыл алыңыздар. Сондықтан мен бүгін баршаңызға, анкаралықтарға, бүкіл бауырлас түрік халқына Астанамыздың ыстық сәлемін, бүкіл қазақ елінің жылы лебізін алып келіп тұрмын!

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşma

22 Ekim 2009, Ankara

Değerli Başkan!
Saygıdeğer Milletvekilleri!

Ben Sizlere bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden sesleniyor olmamı büyük onur sayıyorum.

Çünkü Mustafa Kemal Atatürk kendisi "benim en büyük eserim" diye adlandırdığı Büyük Meclisi, yeni Türkiye'nin Büyük Meclisini, ta geçen asrın yirminci yıllarında, egemenliği için mücadele eden ülkenin yeni başkenti Ankara'da kurmuştu.

Türkiye Cumhuriyetinin temelini atan dahi yüce şahsiyet o dönemde, diğer Türk dili konuşan devletlerin günü geldiğinde bağımsızlığa ulaşacağını nasıl bir öngörülülükle söyleyebilmiş! Tarihimiz bugün onu ispatlamıyor mu?

Biz bağımsızlığımızı en önce tanıyanın, o dönemde Türk dünyasının tek bağımsız ülkesi, kardeş Türkiye olduğunu iyi biliyoruz ve onu hafızamızda sonsuza kadar koruyacağız.

Biz, Kazak ülkesi, on dokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren Rusya Çarlığının, ondan sonra Sovyet yönetiminin içinde olduk. Kazak denen halk, Kazakistan denilen devlet yeryüzü haritasında olmadı. Sonraki yüz elli yıl içinde öz dinimizden, dilimizden, kültürümüzden tamamen ayrılıp kalmak üzereydik. Fakat bizler atalarımızla analarımızın büyük tarihini, savaşçı ecdadımızı hiç unutmadık.

Geçen asrın doksanıncı yıllarının başında Sovyetler Birliği dağıldı, biz kendi bağımsızlığımızı ilan ettik. Yeni devlet kurmak, onun ekonomisini kalkındırmak, halkımızın psikolojisini değiştirmek kolay olmadı. Fakat biz o dönemdeki "dar yol, kaygan geçitte" itibarlı başarıya ulaştık.

Bugünkü Kazaklar Sizlerin kardeşleriniz, ulu Türk atalarımızın ilk yurtlarını mekân tutan halk. Bugünkü Kazakistan temeli sağlam, ekonomisi gelişmiş, dünyada saygın yeri olan devlet oldu. Kazak ülkesini, büyük bozkırı koruyan atalarımızın ülküsü-hayali gerçekleşti. Geçen asrın son on yılında bizler de Sizin gibi özgür olduk. Türkiye Cumhuriyeti devleti, bütün Türk halkı bizi destekledi. Biz buna esasen minnettarız.

Bu tarihi ilişkinin parlak örneği olarak, biz de bağımsızlığımızın ilk yıllarındaki zorlu döneme bakmaksızın, başkentimizi Sarıarka'nın merkezine, Astana'ya taşıdık.

Türkiye'ye bu ziyaretim öncesinde, Astana'nın en güzel yerlerinin birinde, Esil nehrinin yakasında Mustafa Kemal Atatürk'e ithaf edilen büyük anıtı törenle açtık.

Bu anıtı, Kazak yurdunun Sizin yurdunuza olan kardeşlik hislerinin işareti diye kabul ediniz. Dolayısıyla ben bugün hepinize, Ankaralılara, bütün kardeş Türk halkına Astana'mızın sıcak selamını, bütün Kazak yurdunun samimi sözlerini alıp getiriyorum.

İçinde bulunduğumuz yıl, bizim bağımsızlığımız on sekizinci yılını dolduruyor. Bu yılların yedi yılını, biz devlet kurmaya, durmuş olan ekonomiyi yüzde iki bin beş yüzlük enflasyondan esenlikle çıkarmaya, Sovyet sisteminden piyasa ekonomisine geçir-

Үстіміздегі жылы біздің тәуелсіздігімізге он сегіз жыл толады. Осы жылдардың жеті жылын біз мемлекет құруға, тоқтап қалған экономиканы екі мың бес жүз проценттік инфляциядан аман-есен шығаруға, кеңестік жүйеден нарық экономикасына көшуге, Азиядағы экономикалық дағдарыстың салдарын еңсеруге жұмсадық.

Саясаты мен экономикасы ашық ел қалыптастырдық. Тоқсан бес миллиард доллар сыртқы, жүз миллиард доллар ішкі ресурстарды тартып, игердік. Кейінгі тоғыз жыл ішінде адам басына шаққанда жалпы ішкі өнім жеті жүз доллардан сегіз жарым мың долларға өсті. Он жылдың ішінде жаңа елордамыз, ғажайып шаһар - Астананы салып бітірдік.

Алып көршілеріміз Ресей мен Қытай елдерімен Шанхай ынтымақтастығы ұйымы аясында достық қарым-қатынас орнаттық. Еуропа, АҚШ, Ислам дүниесі елдерімен де саяси-экономикалық әріптестік құра білдік. Мұсылман әлемі, түркі дүниесі ішінен Қазақстан тұңғыш болып Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы төрағалығына сайланды. Міне, табыстарымыз осы. Осы жылдар бойы біз бауырлас Түркияға арқа сүйедік,қолдауларыңызды көрдік.

Әлбетте, біз Түркияның табыстарына да қуанамыз. Кейінгі жылдары Түркия экономикасы әлемдегі он жетінші орынға, Еуропада алтыншы орынға көтерілген, индустриясы қарқынды дамыған ел болды.

Түркияның ғаламдық саясатта да жеке орны бар, мекендеген аймағында қабілеті зор күшке айналды. Таяу Шығыс мәселесі, Иран, Ирак, Ауғанстан, Кавказдағы түйткілдердің шешілуінде Түркия өз ықпалын әлі де көрсететіні сөзсіз. Түркияның Еуропа Одағына мүше болуын біз қолдаймыз.

Десек те, ағайын ретінде күншығысқа да назар аударғандарыңыз дұрыс болар еді деп түсінеміз. Ресеймен стратегиялық қарым-қатынас орнату, Қытай елімен салиқалы саясат жүргізу Түркия мемлекетінің мәртебесін көтермек. Осы орайда, Анкараның түркі тілдес ағайындармен тығыз қарым-қатынас саясатын жүргізіп отырғаны бізді әсіресе қуантады.

Бұл бағытта Қазақстанның да аянбай іс-қимыл жүргізіп келе жатқанын түрік ағайындарымыз жақсы біледі. Түркі дүниесінің ынтымақтастығының ешкімге қарсы бағытталмағаны айқын, бұл үрдісті арасы ажырап қалған бауырлас елдердің бір-біріне деген ыстық ықыласы деп білу қажет.

Менің ойымша, біз өзара күш жұмылдырып қана өзіміздің жалпы түркілік өркениетімізді әлемге паш ете аламыз, өзге жұрттармен тереземіз тең, мерейіміз үстем мемлекеттер ретінде дамып, өркендей аламыз.

Қазақстан бастамасымен өткен жылы жұмысын бастаған Түркітілдес мемлекеттердің Парламенттік Ассамблеясының және Ақсақалдар алқасының қисынды жалғасы ретінде біз жақында Нахчыванда өткен саммитімізде Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесін - Түркі кеңесін құру жөнінде келісімге қол қойдық.

Сайып келгенде, ұлы Ататүріктің аңсаған асыл арманы, Тұрар Рысқұлов, Мұстафа Шоқай сынды түркілердің басын біріктіру жолында шейіт болған зиялыларымыздың көздеген мақсаты шындыққа айналуда.

Біздің ұлы бабаларымыз Алтайдан Ақ теңізге дейінгі ұлы далада өз билігін жүргізді. Тұңғыш рет әлемге өнеге болған ортақ шаңырақ - киіз үйді, сонымен қатар темірді, шалбарды, жебені, етікті және өкшені, үзеңгіні ойлап тапты. Бізге өшпес қаһармандық эпос және мол рухани қазына қалдырды. Осындай батырлық эпостарды дүниеге танытудың кезі келді деп ойлаймын.

Мен ортақ мәдениетімізді зерттеумен айналысатын Түркі Академиясын құру жөнінде бастама көтердім. Бұл Академия, менің ойымша, барлық түркілердің қарашаңырағы -қазақ жерінде, атап айтқанда, Астанада Достық және келісім сарайында орын тебуі керек.

Бұл бағытта ТҮРКСОЙ-дың атқарар рөлі зор. Менің ойымша, жалпы түркі мәдени-гуманитарлық ынтымақтастығын тереңдету мақсатында бұл құрылымның өкілеттігі мен қызмет аясын күшейтіп, оны күллі түркі әлемінің шын мәніндегі ЮНЕСКО-сына айналдыру қажет.

Нахчыванда Әзербайжан және Түркия тарапының ТҮРКСОЙ қаржы Қорының құрылуы туралы ұсынысын біз өте дұрыс бастама ретінде бағалаймыз. Бұл жобаны тез іске асыру керек.

meye, Asya'daki ekonomik krizin etkilerini aşmaya harcadık.

Siyaseti ve ekonomisi açık ülke oluşturduk. Doksan beş milyar dolar dış yatırım çektik, yüz milyar dolar iç kaynak yatırımı gerçekleştirdik. Son dokuz yıl içinde kişi başına düşen milli gelir yedi yüz dolardan sekiz bin beş yüz dolara yükseldi. On yıl içinde yeni başkentimiz, harika şehir Astana'yı inşa edip bitirdik.

Büyük komşularımız Rusya ve Çin'le Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde dostluk ilişkileri kurduk. Avrupa, ABD ve İslam Dünyası ülkeleriyle de siyasi-ekonomik ortaklık kurmayı başardık. İslam Dünyası, Türk Dünyası arasından ilk olarak Kazakistan AGİT Dönem Başkanı seçildi. İşte bunlar bizim başarılarımızdır. Devamlı olarak kardeş Türkiye'ye güvendik ve desteklerinizi gördük.

Elbette ki biz Türkiye'nin başarılarına seviniyoruz. Sonraki yıllarda Türkiye ekonomisi dünyanın on yedinci, Avrupa'nın altıncı büyük ekonomisi oldu, sanayisi hızla kalkınan bir ülke haline geldi.

Türkiye'nin küresel siyasette özel bir konumu var, yerleştiği bölgede yeteneği büyük güce dönüştü. Ortadoğu meselesi; İran, Irak, Afganistan ve Kafkasya'daki endişelerin giderilmesinde, Türkiye'nin etkisini daha da göstereceği muhakkaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasını destekliyoruz.

Demekle birlikte akraba olarak yüzünüzü Doğu'ya da çevirmeniz yerinde olurdu diye düşünüyoruz. Rusya ile stratejik ortaklık kurulması, Çin ile uygun siyaset yürütülmesi Türkiye devletinin itibarını yükseltecektir. Bu çerçevede, Ankara'nın Türk dili konuşan akrabalarıyla sıkı ilişki siyasetini sürdürmesi bizi özellikle memnun etmektedir.

Bu yönde Kazakistan'ın da esirgemeden elinden geleni yaptığını Türk kardeşlerimiz iyi bilmektedir. Türk dünyasının işbirliğinin hiç kimseye karşı olmadığı açıktır; bu süreci aralarındaki ilişkiler kesintiye uğramış kardeş ülkelerin bir birine olan samimi ilgisi olarak değerlendirmek gerek.

Kanımca biz ancak kendi aramızda güç birliği sağladığımızda, Türk medeniyetini dünyaya tanıtabiliriz, diğer milletlerle eşit ve prestiji yüksek devletler olarak, kalkınıp gelişebiliriz.

Kazakistan'ın girişimi ile geçen yıl çalışmasına başlayan Türkçe Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi ve Aksakallar Kurulu'nun devamı olarak, bizler yakın zamanda Nahçıvan'da gerçekleşen Zirvede Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin-Türk Konseyi'nin kurulmasıyla ilgili anlaşmayı imzaladık.

Sayarak gelirsek, yüce Atatürk'ün özlediği asil ülküsü, Turar Rıskulov ve Mustafa Çokay gibi Türk birliğini sağlama yolunda şehit olan aydınlarımızın idealleri gerçekleşme yolundadır.

Bizim ulu atalarımız Altay'dan Akdeniz'e değin geniş alanda kendi hükümranlığını yürüttü. İlk defa dünyaya örnek olan ortak evi-keçe evi, onunla birlikte demiri, pantolonu, oku, ayakkabıyı ve ökçeyi, üzengiyi düşünüp buldu. Bize sönmez kahramanlık destanları ve bol manevi hazineler bıraktı. Böyle kahramanlık destanlarını dünyaya anlatma zamanının artık geldiğini düşünüyorum.

Ben ortak kültürümüzü araştırmakla uğraşacak Türk Akademisi'nin kurulması yönünde teşebbüste bulundum. Bu Akademi, benim düşünceme göre, bütün Türklerin ata yurdu, Kazak ülkesinde, belirtmek gerekirse, Astana'da Barış ve Anlaşma Sarayında yerleşmelidir.

Bu yolda TÜRKSOY'un yerine getireceği rol büyük. Benim düşünceme göre, genel Türklük kültürel-beşeri işbirliğinin derinleştirilmesi amacıyla bu kuruluşun yetki ve görev kapsamını güçlendirip, onu bütün Türk dünyasının gerçek anlamdaki UNESCO'suna dönüştürmek gerek.

Nahçıvan'da Azerbaycan ve Türkiye tarafından TÜRKSOY Mali Fonu kurulması hakkındaki teklifi biz çok doğru girişim olarak değerlendiriyoruz. Bu projeyi çabuk gerçekleştirmek gerek.

Değerli Başkan!

Saygıdeğer Milletvekilleri!

Genel olarak değerlendirildiğinde, kültür, iman, hayırseverlik gibi kavramların işbirliği için, karşılıklı yakınlaşma için her zaman önemli tutamak olduğu belli. Şanlı atalarımızın, Farabi'nin, Yesevi'nin, Mevlana'nın halklarımızı, bütün insanlığı karşılıklı hoşgörüye çağırması, barışa davet etmesi boşuna değil.

Bu bağlamda, ülkelerimizin bu yoldaki tutumlarının aynı olması bizi memnun etmektedir. Belirtmek gerekirse, Kazakistan Semavi ve Geleneksel Dinler

Қадірменді Төраға!

Құрметті депутаттар!

Жалпы алғанда, мәдениет, имандылық, ізгілік сияқты ұғымдар ынтымақ үшін, өзара ықпалдасуүшін қай заманда да маңызды тұтқа болғаны белгілі. Даңқты ата-бабаларымыздың, Фарабидің, Ясауидің, Мәулананың халықтарымызды, жалпы адамзатты өзара төзімділікке шақыруы, бейбітшілікке үндеуі тегін емес.

Осы орайда, елдеріміздің бұл бағыттағы ұстанымдарының үндес болуы бізді қуантады. Атап айтқанда, Қазақстан - Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съездерін өткізудің тұрақты мекеніне айналса, Түркия Өркениеттер Альянсының тең төрағасы.

2010 жылы Қазақстан Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына, Түркия Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңеске төрағалық тізгінін алғалы отыр. Бұл бұрын-соңды болмаған тарихи жағдайды пайдаланып, Еуразия қауіпсіздігін нығайтуға, өркениеттер арасындағы түсіністікті нығайтуға арналған тың бастаманы бірігіп көтеруге мүмкіндік береді.

Сайып келгенде, елдеріміздің сыртқы саясаттағы ұстанымдары, халықаралық істердегі көзқарастары үндес болуы - заңды құбылыс. Басқаша айтқанда, «Жұртта - бейбітшілік, жаһанда - бейбітшілік» қағидаты қазіргі заманда да өз маңыздылығын жоғалтқан жоқ.

Ядролық қару-жарақты иеленуден өз еркімен бас тартқан ел ретінде бізді әлемде бұл бағытта орын алып отырған проблемалар алаңдатады. Қырық жыл бойы өз аумағында кеңестік ядролық қаруды сынаудың салдарынан зардап шеккен халық ретінде біздің бұл қадамымыз басқаларға үлгі болады деп батыл түрде айта аламыз.

Біз өз тарапымыздан, Анкарамен бірлесе отырып, құрлық аумағында орын алған күрделі түйткілдерді, атап айтқанда, Ауғанстандағы, Ирактағы, Таяу Шығыстағы, Кавказдағы қақтығыстар мен жанжалдарды реттеуге белсене атсалысатынымызға сендіргім келеді.

Қадірменді Төраға!

Құрметті депутаттар!

Қазақстан 1993 жылдан бері «Болашақ» мемлекеттік бағдарламасының шеңберінде әлемдегі ең өзық университеттерде үш мың жас қазақстандықтарды жыл сайын оқытып келеді. Алғашқы түлектері елге қайтып, дәрежелі қызмет атқаруда.

Сонымен қатар, біз тәуелсіздікке тәй-тәй қадам басқан алғашқы жылдары Тұрғыт Өзал мен Сүлейман Демирелдің кезінде мыңдаған жастарымызды ақысыз түрде білім алуға бауырлас Түркияның ең алдыңғы қатарлы университеттеріне жолдағанбыз. Бұл үрдіс әлі де жалғасып жатыр. Өз кезегінде түрік жастары да біздің жоғары оқу орындарымызда, әсіресе Түркістандағы Ясауи атындағы Халықаралық университетте білім алуда.

Жалпы алғанда, түркі дүниесінің екі ірі мемлекеті ретінде Қазақстан мен Түркияның бірлесіп атқарар істері мол. Біз екіжақты болсын, көпжақты негізде болсын, өз мүмкіндігімізді толық қолданбай келеміз. Біздің сауда, экономика, инвестиция, көлік, туризм және көптеген басқа салаларда ортақ қомақты жобаларды атқаруға әлеуетіміз жетерлік.

Тәуелсіздігіміздің алғашқы жылдарында біз жантайып жатқан экономикамызды аяғынан тік тұрғызу үшін шетелдік инвестицияларға зәру едік. Сол кезде бауырлас Түркиядан келген несиелік қаржылар мен инвестициялардың көп көмегі тиді. Осының арқасында біз нығайып, енді өзіміз де сыртқа инвестиция шығарушы мемлекетке айналдық.

Мысалы, соңғы деректерге қарағанда, Түркия мен Қазақстан арасындағы сауда айналымының көлемі үш миллиард долларға жетті. Әрине, бұл көрсеткіштермен мақтануға болады. Алайда, бауырлас жақын елдер арасындағы қарым-қатынастар дәрежесіне әлі де лайық емес.

Бұл орайда, Түркияның геостратегиялық, геоэкономикалық салмағын көтеретін, экономикасына қомақты үлес қосатын мұнай-газ құбырлары жобалары бар екенін атауға болады. Түркия әлемдік отын-энергиялық транзитінің коридоры болуға толық мүмкіншілігі бар болса, Қазақстанның да бұл жобаларға көмегі үлкен бола алады.

Сондықтан біз кезінде «Баку-Жейһан» мұнай құбырын қалай қолдасақ, бүгінгі таңда да «Самсун-Жейхан» мұнай құбыры жобасына Ресей тарапымен бірге қатысуға дайынбыз.

Liderleri Kongresi'ni gerçekleştiren yerleşik mekâna dönüştü, Türkiye Medeniyetler İttifakı Eş-Başkanı.

2010 yılında Kazakistan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na, Türkiye Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'na Başkanlık edecektir. Bu günden bugüne görülmeyen tarihi durumdan faydalanıp, Avrasya güvenliğini geliştirmeye, uygarlıklar arasındaki hoşgörüyü geliştirmeye yönelik güçlü girişimleri birlikte yürütmeye imkân verecektir.

Sayarsak, ülkelerimizin dış siyasetteki tutumlarının, uluslar arası işlerdeki bakışlarının aynı olması, doğal bir olay. Başka şekilde söylersek, "yurtta barış, cihanda barış" ilkesi, günümüzde de önemini yitirmiş değil.

Nükleer silah sahipliğinden özgür iradesiyle vazgeçen ülke olarak, bizi, dünyada bu yönde ortaya çıkan problemler endişelendirmektedir. Kırk yıl boyu, kendi bölgesinde Sovyet nükleer silah denemelerinin etkilerinden sıkıntı çeken halk olarak bizim bu adımımız başkalarına örnek olacaktır diye cesaretle söyleyebiliriz.

Biz kendi tarafımızdan, Ankara ile birlikte, kıtada cereyan eden karmaşık sorunları, belirtmek gerekirse; Afganistan'daki, Irak'taki, Orta Doğudaki, Kafkasya'daki çekişme ve kavgaları gidermek için etkinlikle uğraşacağımıza inandırmak istiyorum.

Değerli Başkan!

Saygıdeğer Milletvekilleri!

Kazakistan 1993 yılından beri her yıl, "Bolaşak (Gelecek)" devlet programı çerçevesinde üç bin genç Kazakistanlıyı dünyanın en iyi üniversitelerine eğitim almaya göndermektedir. İlk mezunlar ülkelerine dönmüş olup, seviyeli görevler yürütmektedir.

Bununla birlikte, biz bağımsızlığa tay-tay adım attığımız ilk yıllarda, Turgut Özal ile Süleyman Demirel'in döneminde binlerce gencimizi ücretsiz eğitim almaları için kardeş Türkiye'nin en ön sıradaki üniversitelerine yollamıştık. Bu süreç hala da sürdürülüyor. Aynı şekilde, Türk gençleri de bizim yüksek eğitim kurumlarımızda, özellikle Türkistan'daki Yesevi Uluslararası Üniversitesinde eğitim almakta.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türk dünyasının iki büyük devleti olarak Kazakistan ile Türkiye'nin birlikte yürüteceği işleri bol. Biz iki taraflı olsun, çok taraflı temelde olsun, kendi imkânlarımızı tamamıyla kullanmıyoruz. Bizim ticaret, ekonomi, yatırım, ulaştırma, turizm ve pek çok başka da alanlarda ortak kapsamlı projeleri yürütmeye gücümüz yeterli.

Bağımsızlığımızın ilk yıllarında, biz, yan yatan ekonomimizi ayağa kaldırmak için dış yatırıma muhtaç idik. O dönemde kardeş Türkiye'den gelen kredi kaynakları ile yatırımların çok yardımı oldu. Bunun sayesinde biz geliştik, şimdi biz de dışarıya yatırım yapan devlete dönüştük.

Mesela, son verilere bakıldığında, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ticaret hacmi üç milyar dolara ulaştı. Elbette, bu göstergelerle övünülebilir. Ancak kardeş yakın ülkeler arasındaki ilişki seviyesine hala da layık değil.

Bu bağlamda, Türkiye'nin jeostratejik, jeoekonomik ağırlığını arttıracak, ekonomisine kapsamlı katkı sağlayacak petrol-gaz boruları projeleri olduğunu belirtebiliriz. Türkiye'nin küresel yakıt-enerji geçiş koridoru olmaya imkânı var ise, Kazakistan'ın da bu projelere katkısı büyük olabilir.

Dolayısıyla biz zamanında "Bakü-Ceyhan" petrol boru hattına nasıl destek olduysak, günümüzde de "Samsun-Ceyhan" petrol boru hattına Rusya tarafıyla birlikte katılmaya hazırız.

Günümüzde Kazakistan yıllık 70 milyon ton petrol üretmekte olup, 2013 yılından itibaren buna dünyanın yakından tanıdığı Kaşagan maden yatağından yıllık 50 milyon ton petrol üretimi eklenecektir. Bu kapasitedeki petrolü dikkate aldığımızda sözü edilen iki petrol boru hattı projesinin hayati önem arz ettiği ortaya çıkacaktır.

Yaşanmakta olan küresel finansal-ekonomik krizi bizim ülkelerimiz büyük sıkıntı çekmeden aşmaktadır. Kazakistan ekonomisi geçen yıl yüzde 3,4 büyümüş olup, bu yıl da hızımız azalmaz.

Bu geçiş döneminde biz altyapı sorunlarımızı çözmeyi, sanayi modernizasyonu (inovasyon) gibi çalışmaları yola koymayı hedefliyoruz. Kazakistan, krizi sadece kendi kaynaklarıyla atlatmakla kalmayıp, on yıllık sanayileşme-inovasyon planını da hazırladı.

İyi dönemlerde hammadde ihracatından kazanılan hacimli Ulusal Fonumuz (47 milyar dolar) bu planlarımız için iyi bir kaynak olacaktır. Potansiyeli yüksek bu programı hayata geçirmek için Türkiye'nin değerli iş adamlarını da destek olmaya çağırıyoruz. Bu

Қазіргі уақытта Қазақстан жыл сайын 70 миллион тонна мұнай өндірсе, 2013 жылдан бастап дүниеге мәшһүр Қашаған кен орнынан қосымша елу миллион тонна мұнай қосылмақ. Мұнайдың бұл көлемін назарға алсақ, аталған екі мұнай құбыры жобасының өміршеңдігі бар екені көрініп тұр.

Болып жатқан дүниежүзілік қаржы-экономикалық дағдарысты біздің елдеріміз аса қиыншылық шекпей, еңсеріп келеді. Қазақстанның экономикасы өткен жылы үш бүтін оннан төрт процент өссе, биыл да қарқынымыз азаймас.

Бұл өтпелі кезеңді біз инфрақұрылымдық мәселелерді шешуге, өндірісті инновациялық жолға түсіру үшін пайдалануды көздейміз. Қазақстан дағдарысты өз қаражатымен еңсеріп қана қоймай, онжылдық индустриялдық-инновациялық бағдарламасын дайындады.

Жақсы кезеңдерде шикізат экспортынан түскен қомақты Ұлттық қорымыз (47 миллиард доллар) бұл жоспарларымызға жақсы негіз болады. Әлеуеті зор бұл бағдарламаны іске асыруда біз Түркияның беделді бизнес өкілдерін де атсалысуға шақырамыз. Осы сапарым барысында қол қойылған Қазақстан мен Түркия арасындағы стратегиялық әріптестік келісімі жоғарыда айтылған елеулі жобаларға бағытталып отыр.

Қадірменді Төраға!

Құрметті депутаттар!

Екіжақты байланыстарымызды одан әрі жандандыру жолында біздің алдымызда атқарар істер көп. Біздің үкіметтік құрылымдарымыз ғана емес, жеке сектор өкілдері, бизнес топтары, қоғамдық ұйымдар білек сыбанып кірісулері керек.

Екіжақты қатынастарға серпін беру ісінде халық қалаулылары - депутаттарымыздың қосар үлесі қомақты деп санаймын.

Сөз соңында, құрметті депутаттар, баршаңызды, бүкіл бауырлас, туысқан түрік халқын келе жатқан ұлттық мейрам - Түркия Республикасының құрылу күнімен шын жүректен құттықтаймын! Береке-бірлік пен гүлдену тілеймін!

Қазақтың данышпан ақыны Абай өзінің бір өлеңінде «Артық жолдас таппадым татулықтан» деп жазады. Ендеше, біздің халықтарымыздың арасындағы достық мәңгі болсын!

Жасасын Қазақстан! Жасасын Түркия!

Ықыластарыңызға үлкен рахмет!

ziyaretim kapsamında imzalanan Kazakistan ve Türkiye arasındaki Stratejik Ortaklık Anlaşması yukarıda söylenen kapsamlı projelere yöneliktir.

Değerli Başkan!

Saygıdeğer Milletvekilleri!

İki taraflı ilişkilerimizi daha da canlandırma yolunda bizim önümüzde yapılacak işler çok. Bizim sadece devlet kurumlarımızın değil, özel sektör temsilcileri, ticaret grupları ve sosyal kuruluşların da bileklerini sıvayıp işe girişmeleri gerek.

İki taraflı ilişkilere ivme verme işinde halkın desteklediği milletvekillerimizin katkısı kapsamlı olur sanıyorum.

Sözün sonunda, Saygıdeğer Milletvekilleri, hepinizi, bütün kardeş, akraba Türk halkını gelmekte olan ulusal bayram, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş günü dolayısıyla içtenlikle kutluyorum! Bereket, birlik ve gelişme diliyorum!

Kazakların bilge şairi Abay, bir şiirinde "Üstün arkadaş bulamadım, uyumluluktan" diye yazdı. Öyleyse bizim halklarımız arasındaki dostluk ebedi olsun!

Yaşasın Kazakistan! Yaşasın Türkiye!

İlginize çok teşekkür ederim!

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан-Түркия бизнес форумында сөйлеген сөзі

2009 жылғы 23 қазан, Ыстамбұл

Қымбатты бауырым Президент Нұрсұлтан Назарбаев!

Құрметті министрлер мен қонақтар!

Екі мемлекеттің құрметті іскер адамдары!

Алдымен Қазақстан Президенті, құрметті бауырым Нұрсұлтан Назарбаев мырзаға, оның қасында бірге келген министрлер мен іскер адамдарға Түркияға қош келдіңіздер және де сіздерді Түркияның қонағы ретінде қарсы алудан үлкен қуаныш сезініп отырмыз дегім келеді.

Өздеріңіз білесіздер, кеше Анкарада тарихи бір оқиғаға қол жеткіздік, яғни Түркия мен Қазақстан арасында стратегиялық келісімге қол қойылды. Құрметті Н.Назарбаевтың айтқанындай, бұл келісімге дейін де біз стратегиялық бірлестік күйінде бірге жұмыс істеп келдік, себебі бауырлас мемлекетпіз, бір халықтың екі бөлігіміз. Біздің атажұртымыз Қазақстан. Ол жерден көшіп келсек те, ішкі дүниемізде орын алған атажұртымызды ұмытқанымыз жоқ. Қашан да Қазақстанға барсам әрқашанда осы байланысты сезінемін.

Соңғы уақыттағы өткізген екі сапарым барысында маған және делегация мүшелеріне көрсетілген сый-құрметке алғысымды айтқым келеді.

Айрықша, құрметті Н.Назарбаев түркі дүниесіне көңіл аударып отырған беделді тұлғалардың бірі болып табылады. Осыдан екі апта бұрын Нахчыванда көріскенімізде құрметті Н.Назарбаев, құрметті И.Әлиев, құрметті Қ.Бәкиев, мен және де Түрікменстан президенті көмекшісі арасында тарихи бір шешім қабылдап, құжатқа қол қойдық. 17 жыл бойы армандап келген түркі қоғамының ортақ Кеңесі құрылды. Бұл үдеріске ең маңызды қолдау көрсеткен, орасан зор үлес қосқан құрметті Президент Н.Назарбаев болды. Осыған орай, осы тұлғаға сый-құрметімізді білдіргіміз келеді.

Қазақстан тәуелсіздігін алғаннан бүгінге дейін ерекше үлкен қадамдар жасады. Қазір бұл мемлекет Азияның жұлдызы ретінде саналады. Қазақстан ұлттық бірлікті қамтамасыз етіп отыр, мемлекетті өркендетуге, оның байлықтарын игеріп, тиімді қолдануға күш жұмсауда және бізді жұмыс жасауға шақыруда. Осы орайда аймақтық халықаралық қатынастарға көңіл бөліп, ортақ мәселелерді шешуде Қазақстанның рөлі артып келеді. Осының барлығы, шыныменен де, көшбасшы Н.Назарбаевтың арқасында іске асырылып отыр. Дүниенің ең ірі мемлекеттері Ресей мен Қытай арасында орналасқан, Ресеймен 8000 және Қытаймен 2500 шақырым шекарасы бар Қазақстанға бүгінде ешбір шекара мәселелерін қалдырмай, мемлекеттің қалыптасуы мен оның болашақ өркендеуіне негізін салған көшбасшы Н.Назарбаев болып отыр.

Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаев!

Бүгінгі жиналған қауымға қарасам, Түркияның құрметті іскер адамдарының отырғанын көріп тұрмын. Олар Түркияда ғана емес, шет елдерде үлкен жетістіктерге ие үлкен фирмалар болып табылады. Қатысушылардың көбісі қазақ бауырларымызбен бірге өзара ықпалдастықты ұлғайтуға,

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Türkiye-Kazakistan İş Forumu'nda yaptığı konuşma

23 Ekim 2009, İstanbul

Kıymetli Dostum Cumhurbaşkanı Nazarbayev!
Saygıdeğer Bakanlar ve konuklar!
İki ülkenin değerli işadamları!

Öncelikle Kazakistan Cumhurbaşkanı, değerli dostum Sayın Nursultan Nazarbayev'e ve kendilerine refakat eden değerli bakanlara, heyetindeki değerli iş adamlarına, herkese bir kez daha Türkiye'ye hoş geldiniz diyorum ve Sizleri Türkiye'de misafir etmekten duyduğumuz büyük memnuniyeti ifade etmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi, dün Ankara'da tarihi bir olay gerçekleşti ve beraberce Türkiye ile Kazakistan arasında Stratejik İşbirliği Anlaşması'nı imzaladık. Bu anlaşma imzalanmadan önce de Sayın Nazarbayev'in dediği gibi aslında biz stratejik ortak gibi hareket ediyor idik. Çünkü iki kardeş ülkeyiz. Bir milletin iki ayrı parçasıyız. Bizlerin ata yurdu Kazakistan'dır. Oradan ayrılıp buraya geldiysek, hiçbir zaman ata yurdumuzu unutmadık. Ne zaman Kazakistan'a gitsem, daima bu duyguları yaşadım. Ve özellikle son zamanlarda iki ziyaret yaptım ve bu iki ziyarette de çok büyük bir misafirperverlik gördüm. Bundan dolayı Zat-ı Âlinize bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca, Sayın Nazarbayev'in Türk dünyasına verdiği önemi en yakın bilen kişilerden birisiyim. Bundan iki hafta önce Nahçıvan'da bir araya geldiğimizde; Sayın Nazarbayev, Sayın Aliyev, Sayın Bakiyev, ben, Türkmenistan Devlet Başkanı Yardımcısıyla beraber tarihi belgeye, çok tarihi bir imza attık. Bu da 17 yıldır görülen rüyanın gerçekleşmesiydi. 17 yıldır, bir Türk Şurasının, Türk Konseyinin kurulması, hepimizin büyük arzusuydu. Bunu gerçekleştirdik. Bununla ilgili resmi belgeleri imzaladık. Bunlar gerçekleştiyse, burada en büyük destekleyici ve bu konularda en büyük katkıyı sağlayan kişi, Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev olmuştur. Bunu bir kez daha burada herkesin huzurunda paylaşmak istiyorum.

Kazakistan, bağımsızlığını kazandığından bugüne kadar büyük, inanılmaz mesafeler kat etmiştir. Şu bir gerçektir: Asya'nın gerçekten parlayan yıldızı olmuştur. Kazakistan önce ulusal bütünlüğünü sağlamıştır ve bunu pekiştirmiştir. Kaynaklarını en iyi şekilde kalkınmaya harcamıştır ve harcamaya devam etmektedir. Ve bunların üstünde de bölgede ve uluslararası politikada da dikkati çeken roller oynamaya başlamıştır. Bütün bunlar, Sayın Nazarbayev'in gerçekten önderliği sayesinde gerçekleşmektedir.

Rusya, Çin gibi dünyanın en önemli ülkeleriyle komşu olup, Çin ile 2 bin 500 kilometre, Rusya ile 8 bin kilometre sınırı olup, hiçbir sınır problemi bırakmayan bir lider, ülkesinin kuruluşunu çok sağlam temeller üzerinde sağlamıştır ve gelecek nesillere eminim ki çok güçlü bir yapı bırakmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev, şöyle bu topluluğa baktığımda, önümde Türkiye'nin çok değerli iş adamlarını görüyorum. Başarıları sadece Türkiye'de değil, Türkiye dışına taşmış, çok büyük firmaların sahiplerini görüyorum.

Bütün bunlar, Kazak kardeşleriyle daha çok iş yapmak, daha çok beraber olmak, sadece Türkiye'de veya

Түркияда немесе Қазақстанда ғана емес, үшінші елдерде де бірігіп жұмыс атқаруға пейіл білдіруде. Біз сіздердің ынталарыңызды арттыру үшін осындамыз. Қаншалықты экономикалық жобаларды бірлесіп іске асырсаңыз, соншалықты қуанышқа бөленеміз. Экономикалық байланыстың нығаюына көптеген негіз бар.

Көлік және тасымалдау саласында «Жібек жолы» бағытын қайта құру үстіндеміз. Солардың бірі Карс-Тбилиси-Баку темір жолының құрылысы аяқталуға таяп қалды. Қазақстан өз территориясында жаңа темір және көлік жолдарын, инфрақұрылымдарды салып жатыр. Бұл темір жолдың құрылысының басталуына ең бірінші болып тағы да құрметті Н.Назарбаев қолдау көрсетті. Сол жылдары, мен сыртқы істер министрі қызметін атқарғанымда Қазақстанға сапармен бардым. Қазақстан басшысымен кездесу барысында маған «сіздер темір жол құрылысын бастаңыздар, қазақстандық тараптан жылына 10 млн. жүк тасымалданатын болады» деп демеу берген болатын. Бұл стратегиялық маңызы зор бір қадам. Өздеріңіз білесіздер, екі жыл бұрын жобаны қолға алдық. Жақын арада іске асырамыз. Бұл темір жол Қытайды Қазақстан, Әзербайжан, Грузия, Түркия арқылы өтіп Еуропа елдерімен байланыстыратын болады.

Сондай-ақ, мұнай және табиғи газ салаларында көзқарасымыз бір, яғни Баку-Тбилиси-Жейхан құбыры Каспий теңізі арқылы Орталық Азиядан қазақстандық мұнаймен толтырылып, Жерорта теңізі жағаларынан дүние жүзіне шығарылатын болады. 2008 жылғы қараша айындағы Қазақстан мен Әзербайжан арасындағы келісімдер негіз болып отыр, бұл дүние экономикасындағы үлкен уақиғалардың бірі. Анкарада қол қойылған «Набукко» жобасына Қазақстан қызығушылық білдіріп отыр. Бұл жоба іске қосылғаннан кейін қазақстандық тараптан табиғи газ толтыру мүмкіндігі жоғары екендігіне және Еуропаға бірігіп газ тасымалдайтынымызға сенімдімін.

Кейінгі кезде құрметті Н.Назарбаев Самсун-Жейхан мұнай құбырының салынуына қолдау көрсетіп және де Жейхандағы мұнай өңдеу зауытына үлес қосатынын ашық түрде білдіріп отыр. Осы көзқарасты алғашқыда екі апта бұрын Нахчыванда өткен кездесулер барысында маған айтып, бүгінде Түркия парламентінде сөйлеген сөзінде тілге тиек етті. Айтылған талаптарымыз стратегиялық маңызы зор жоспарлар болып табылады.

Басқа жағынан алсақ, қаржы, туризм, әлеуметтік қамтамасыз ету, білім және өнер салаларында да өзара іс-әрекетіміз бар. Олар іске асырылып отырса, құрметті Н.Назарбаевтың және Түркия мемлекеті атынан біздің қолдауымыздың нәтижесі деп санаймыз. Қазақстанға әр сапарымда Алматы мен Астана қалаларының танымайтындай өзгеріп өркендеуіне көз жеткізіп келемін. Астана он жыл ішінде арман қалаға айналды. Қыр далада салынған бұл қала бүгінгі таңда заманауи, дүние жүзіндегі алдыңғы қатардағы үлгілі шахар болып есептеледі. Бұл мәселеде де бір стратегиялық көзқарастың және оның орындалу мүмкіндігі бойынша оңды шешім қабылданғанына куә болып отырмыз. Бізді қуанышқа бөлейтін жәй, біріншіден, бауырларымыздың осындай үлкен жетістіктерге жетуі. Екіншіден, қазақ қалаларының даму үдерісінде түрік іскер адамдарының және мамандарының үлес қосуы да көңілімізден шығып отыр. Астананың 50-70 пайызға жуық құрылыс ғимараттарын түрік фирмалары, яғни сіздердің қатысуыңызбен іске асырып отыр. Сіздердің кейбіріңіз алғашқы күндерден бастап жұмыс істедіңіздер. Біреулеріңіз марқұм президент Т.Өзалмен Қазақстанға бірге барып жұмыстарыңызды бастадыңыздар. Егер де Қазақстан президенті мен уәкілетті қызметкерлері қолайлы жағдай жасамаса және мүмкіндік бермесе, түрік фирмалары осындай жетістікке жетпес еді. Бұл қолдаулардың куәгері өзім болдым. Сыртқы істер министрі және Президент ретінде Қазақстанға барған сапарларымда, іскер адамдармен және кәсіпкерлермен кездесу жиналысында түрік фирмаларының өкілдеріне көрсетілген сый-құрметті көрдім және қазақстандық тарапқа алғысымды айтамын.

Құрметті Президент!

Құрметті жиынға қатысушылар!

Түркия, жылдық 750 млрд. АҚШ доллары көлемінде ұлттық өнімі, 330 млрд. АҚШ доллары көлемінде сыртқы сауда айналымы бар мемлекет. Түркияның құрылыс саласы бойынша шет

Kazakistan'da değil, üçüncü ülkelerde de beraber iş yapmak arzusu içindedirler. Bizler, Sizleri teşvik etmek için buradayız, daha çok iş yapın diye. Ne kadar çok iş yaparsanız, o kadar çok mutlu oluruz. Biz alt yapıları gerçekleştiriyoruz.

Bakın ulaştırma konusunda, İpek Yolu'nu adeta tekrar hayata geçiriyoruz, demiryolu üzerinden. Kars-Tiflis-Bakü demiryolu bitmek üzere. Kazakistan içerisinde de çok önemli demiryolları ve karayolları yapılmakta. Bu demiryolu başlarken, bunun ilk desteğini yine Sayın Nazarbayev vermişti. Ben o zaman biliyorsunuz Dışişleri Bakanı olarak, Kazakistan'ı ziyaret ettiğimde, "Siz bu yola başlayın, biz senede 10 milyon ton yük vereceğiz." demiştir. Stratejik bir iş olduğu için, en başından beri bu işi desteklemiştir. Temellerini biliyorsunuz, iki sene önce attık ve yakında gerçekleşecek. Çin-Kazakistan üzerinden, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden ta Avrupa'nın ortasına bağlanacaktır.

Aynı şekilde petrol, doğalgaz boruları üzerinde de, stratejik konularda da çok geniş bir vizyonla yaklaşıp, bütün bunlar hep desteklenmiştir. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattına Orta Asya'nın, Kazakistan'ın petrolleri yüklenmektedir, Hazar üzerinden. Bunlar Akdeniz'den dünyaya pazarlanmaktadır. Kasım 2008'den bu yana Azerbaycan ve Kazakistan arasında yapılan bir anlaşmayla, bu sağlanmıştır. Bunlar çok büyük, dünyanın önemli, büyük ekonomik hadiseleridir.

NABUCCO Projesiyle ilgili, hükümetler arası mutabakat metni, Ankara'da imzalanırken, Kazakistan da buna ilgi duyduğunu göstermiştir ve bu projenin içerisinde olacağını da söylemiştir. Ümit ediyorum ki, bu da gerçekleştiğinde yine Kazak gazının da aynı petrol gibi Avrupa'ya nakli söz konusu olacaktır.

Son olarak, Sayın Nazarbayev petrol konusunda, Samsun-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nı destekleyeceklerini ve Ceyhan'da rafineri yapılmasına ortak olmak istediklerini, açıkça deklare etmiştir. Bunu iki hafta önce Nahçıvan'da ilk defa bana söylemişti. Dün de TBMM'de yaptığı konuşmada, bütün Türkiye ve dünyaya deklare etmişti. Bütün bunlar büyük stratejik projelerdir.

Bunun ötesinde diğer alanlarda da finans, altyapı yatırımları, turizm ve sosyal eğitim amaçlı, eğitim, kültürel faaliyetlerde de her iki ülkenin çok büyük ortak çalışmaları vardır.

Bunlar gerçekleşiyorsa, bunlara Sayın Nazarbayev'in ve Türkiye olarak bizlerin tam desteğimizin olmasından dolayıdır. Tabii ki Kazakistan'a her gittiğimde Almatı, Astana, bütün buraların nasıl değiştiğine şahit olan bir kişiyim. Hele Astana, 10 sene içerisinde, gerçekten bir rüyanın gerçekleşmesi gibidir. Tamamen bir bozkır, bugün dünyanın en modern şehri haline gelmiştir. Burada da hem siyasi bir vizyon vardır hem de yakın bir takiple gerçekleşmiştir.

Bizi mutlu eden birinci sebep kardeşlerimizin bu başarılarıdır, bununla gurur duyuyoruz. Ama ikinci mutlu eden bir şey de, bütün bu kalkınma hamlelerinde, Türk müteahhitlerinin ve işadamlarının katkılarıdır. Astana'nın bugün yüzde 50 ile 70'ini, inşaatları, Türk firmaları, sizler yaptınız ki bunun çok değerli temsilcileri buradadır. Sizler, bazılarınız ilk günlerde rahmetli Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile beraber gittiniz oraya, başladınız. Ama Sizlerin oradaki başarılarına eğer Kazak yetkililer, başta Sayın Cumhurbaşkanı destek vermeseydi, imkân vermeseydi, Sizlere de sahip çıkmasaydı bu da mümkün olmazdı tabii.

Yine bunun en büyük şahitlerinden birisi benim. Çünkü çeşitli vesilelerle Kazakistan'da yapılan toplantılara davet edildiğimde, gerek Dışişleri Bakanı, gerek Cumhurbaşkanı olarak gittiğimde, o toplantılarda sadece Türk iş adamları için ayrıcalık yapıldığını ve onlar için salonda ayrı masalar kurulduğunu gören kişiyim ben.

Başka ülkelerden hiç iş adamı yokken, başka ülkelerden hiç sanayici yokken, müteşebbis yokken, sadece resmi heyetlerin bulunduğu toplantılarda, bir de ayrı bir masa ve orada da aranızdaki çok seçkin işadamları, oralara kabul edilmiştir ki bu da büyük bir kadirşinaslıktır. Bundan dolayı da tabii kendilerine teşekkür ediyorum.

Değerli katılımcılar,

Sayın Cumhurbaşkanı,

Türkiye, 750 milyar dolara yakın gayri safi milli hasılası olan bir ülkedir. 330 milyar dolarlık dış ticaret hacmimiz vardır. Türkiye'nin yıllık ülke dışında yaptığı inşaat işlerinin toplamı, 20 milyar dolar civarındadır. Türkiye'ye geçen sene 32 milyon turist gelmiştir. Türkiye'nin turizm gelirleri de 25 milyar dolara

елдерде атқарған жұмысының көлемі жылына 20 млрд. АҚШ доллары шамасында. Өткен жылы Түркияға 32 млн. турист келді. Туризм саласынан түскен табыс 25 млрд. АҚШ долларына жетіп отыр. Түркия экспортының 90 пайызын өндіріс тауарлары құрайды. Еуропаға ең көп сатылған тауар автоматика өнімдері болып табылады. Жақын арада Францияда Түркия күндері өтті. Бір түрік көлік фирмасы басшысының сұхбатын көрдім. Ол Эйфел мұнарасына шығып «Түркияда шығарылған автобус көрмедім деген кісі болса, ол қателесті» деп айтқан болатын.

Түркия 10 жылдай Еуропадағы ортақ кеден кеңістігінде орын алып отыр. Германия, Франция, Англия сияқты дамыған елдердің өндірістері және өнімдерімен бәсекелестік үстіндеміз. Олардың барлығы бәсекелестікте жеңіске жете алған жағдайда Түркияға кедендік салықсыз келуіне мүмкіндігі бар. Біздің фирмалар да Еуропаға кедендік бөгеттерден еркін өте алады. Осы орайда, түрік кәсіпкерлері мен өндіріс өнімдері де өзіне сенімді және дүние жүзіндегі бәсекелестікке түсе алады деп үміттенеміз. Жоғарғы деңгейдегі орта және жоғарғы оқу орындарымыз, жас халқымыз және де жас талапты іскер адамдарымыз бар. Біздің ең үлкен байлығымыз және басымдылығымыз алғыр да ынталы іскер адамдарымыз екендігін әрқашанда айрықша атап өтемін.

Біздің достарымызбен, бауырларымызбен әлем нарығында бірігіп атсалысу ниетіміз мол. Осы орайда Қазақстанның мүмкіндігі мен әлеуетінің жоғары қарқынды дамып келе жатқан фирмалары өздерін көрсетуде. Дүние жүзінің ең үлкен, қуатты бірлестіктерінің тізімін байқап қарасақ, олардың арасында біз естіген, біз білетін, бізге таныс бауырлас қазақ елінің фирмалары жоғары сатыда тұрғанын көреміз.

Осы тұрғыдан алып қарасақ, екі тараптың арасында бастамалы және қолға алынатын ортақ істер көп. Біз екі ел іскер адамдарының белсенділігінің өсуін тілейміз, оған қолдау көрсетеміз. Түркияда да, Қазақстанда да жаңа саларды игеру, жаңа іс орындарын ашу мүмкіншілігі мол.

Қазақстанның Елбасы Түркияға ресми сапармен келіп отыр. Бүгінге дейін Қазақстанның Президенті қанша сапармен Түркияға келсе, біз де соншалықты сапар өткізумен шектеліп келдік. 2-3 жылда бір рет кездесулер өткізіп, протоколдан тыс қадамдар жасамайтын едік. Қазір және болашақта, қажеттілік болса жылына мен Қазақстанға 3-4 рет сапармен барамын және Президент Н.Назарбаев 3-4 рет Түркияға келеді. Осылай әр уақытта басымызды қосып, еркін сұхбат құра білетін боламыз. Осы ниетімізді Түркия мен Қазақстан арасында ғана емес, Нахчыванда түркітілдес мемлекеттер басшыларының кездесулері барысында айтып кеткендей бүкіл Түрік әлемінің бас қосуын жиілету керектігін қолдап отырмыз. Протокол бойынша немесе протоколдан тыс кездесулерді өткізе отырып, әрқашанда көзбе-көз кездесіп бірге қызмет атқарамыз. Өйткені бір-бірімізді көрмесек, көңіліміз де ортақ іске суып қалады.

Түркітілдес мемлекеттердің бірігуін ынталандырған, түркі әлемінің жетекшісі, ең тәжірибелі мемлекет басшысы құрметті Н.Назарбаев болып танылады. Оның осы бағыттағы қолдауы өте маңызды және шешуші фактор ретінде қарастырылады. Осыған орай, Аса құрметті қонағымызға, Түркияға – өз еліңізге қош келдіңіз дегім келеді!

yaklaşmaktadır. Türkiye'nin ihracatının yüzde 90'ı da sanayi ürünleridir. Avrupa'ya en çok sattığımız mal, otomotivdir.

Geçenlerde, Fransa'da Türk günleri yapılıyordu. Bir Türk otomotiv şirketi başkanının şu demecini gördüm: "Eiffel Kulesi'ne çıkıp da 'Türkiye'de yapılmış bir otobüs görmedim' diyen varsa, bu doğru söylemiyor." demişti. Türkiye de bu noktaya gelmiştir. Avrupa ile 10 senedir Gümrük Birliği içerisindeyiz. Almanya'nın, Fransa'nın, İtalya'nın, İngiltere'nin sanayi mallarıyla rekabet ediyoruz. Onların hepsi Türkiye'ye gümrüksüz girebilir. Buyursun girsin girebiliyorsa, satabiliyorsa. Biz de onlara gümrüksüz giriyoruz. Dolayısıyla böyle bir özgüvenimiz vardır ve Türk müteşebbisi ve sanayicisi kendisine güvenmektedir ve herkesle de, dünyayla da rekabet etmektedir.

Üniversitelerimiz, çok iyi üniversitelerimiz vardır. Çok iyi okullarımız vardır. Genç bir nüfusumuz var ve genç bir müteşebbis gücümüz, işadamı gücümüz var. Bunu her zaman söylüyorum, Türkiye'nin en büyük sermayesi, güçlü iş adamlarıdır, müteşebbisleridir.

Arzumuz şudur: Başta tabii ki dostlarımızla daha çok iş yapmak, kardeşlerimizle daha çok iş yapmak, bütün dünyaya açılmak. Bu konuda Kazakistan'ın potansiyelini çok iyi biliyoruz. Kazakistan'ın da çok güçlü şirketleri vardır. Dünyanın en büyük şirketleri arasına bakarsanız, ben şu anda birkaç tanesini sayarım. Tanıdığım, bildiğim ve kendileriyle gurur duyduğum Kazak kardeşlerimiz bunların başındadır. Dolayısıyla her iki tarafın da iş yapabileceği çok güçlü sebepler vardır. Sizleri daha çok işbirliğine davet ediyoruz. İş adamlarını, Sizleri daha çok iş yapmaya, mevcut klasik yaptığımız alanların dışına taşmaya teşvik ediyoruz. Hem Türkiye'de hem Kazakistan'da yeni yeni iş alanlarına girin ve yeni yeni işler gerçekleştirin, potansiyel çok büyüktür.

Bu ziyaret, bir resmi ziyarettir. Ama Siz de biliyorsunuz, Sayın Cumhurbaşkanı'nın sene de kaç kez Türkiye'ye geldiğini. Biz de aynı şekilde daha çok Kazakistan'a hep gidip geleceğiz. Eskiden 2-3 senede bir ziyaret edilirdi. Veya senede bir ziyaret edilirse, bir daha gitmek sanki fazlaymış gibi gelirdi. Sanki protokole uygun değilmiş gibi gözükürdü. Bu zihniyetten vazgeçtik, böyle değil. Gerekirse, senede 3–4 kez ben Kazakistan'a gideceğim, Sayın Cumhurbaşkanı 3–4 kez Türkiye'ye gelecekler, geliyorlar zaten. Ve daima birbirimizin gözü önünde olacağız.

Bunu sadece Türkiye ile Kazakistan arasında değil, geçen Nahçıvan'da da diğer Türk Cumhuriyetleriyle yaptığımız görüşmede tekrarladığımız gibi, herkes ve yani bütün Türk dünyası içerisinde, çok daha fazla gidip geleceğiz. Protokol dışı buluşacağız, protokol çerçevesinde buluşacağız ama gözden ırak olmayacağız. Çünkü gözden ırak olunca gönülden de ırak olunuyor. Onun için bu konulara önderlik eden ve Türk dünyasının gerçekten duayeni durumunda olan en tecrübeli Cumhurbaşkanı olan Sayın Nazarbayev'dir. Bunu hem gıyabında söylerim hem de burada söylerim. Kendisinin bu konuda verdiği destekler de daima çok değerli olmuştur. Ve ön açıcı olmuştur. Bundan dolayı bir kez daha kendisine teşekkür ediyorum. Türkiye'ye kendi yurtlarına hoş geldiniz diyorum ve başarılar diliyorum hepinize.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақ-Түрік бизнес форумында сөйлеген сөзі

2009 жылғы 23 қазан, Ыстамбұл

Жоғары Мәртебелі Президент!
Ханымдар мен мырзалар!

Мен алдымен бүгінгі осы маңызы зор шараның ұйымдастырылғаны үшін сіздерге шын ниетіммен қуанышты екенімді білдіргім келеді.

Қазақстан мен Түркия арасындағы қарым-қатынастардың жоғары деңгейде екенін аса ризашылық сезіммен атап өтуім керек. Бұл жағдай, әрине, халықтарымыз бен елдеріміздің түбі бір, мәдени-тарихи ортақ дәстүр-салтымен, туыстас мәдениетімен де тікелей байланысты.

Біздің елдеріміз қарқынды өсіп, орасан мол инвестициялар тарту үстінде. Ынтымақтастығымыздың арқасында біздер экономикалық және мәдени-гуманитарлық салаларда бірлесіп үлкен жетістіктер мен нәтижелерге қол жеткіздік.

1993 жылдан бастап үстіміздегі жылдың екінші тоқсаны аралығында Қазақстан экономикасына салынған тікелей түрік инвестицияларының мөлшері шамамен 1,6 миллиард долларды құрады. Былтыр тауар айналымы 1 миллиард долларға дейін өсті.

Қазақстан үшін Анкарамен арадағы жан-жақты байланыстарды дамыту – тәуелсіздігіміздің алғашқы күндерінен-ақ Астананың сыртқы саясатының басым бағытының бірі.

Қазақ-түрік байланыстары барлық салада ерекше стратегиялық сипатта және өзара сенімге құрылған. Мұның өзі кәсіпкерлерімізге айрықша сенімді экономикалық қарым-қатынас қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда Қазақстанда түрік капиталының қатысуымен шамамен 2000-дай кәсіпорын тіркеулі. Елімізде «ЭЛКА», «СемболГруп», «АхселИншаат», «Джейлан Лимитэд, «Риксос», тағы басқа Түркияда аса танымал компаниялар жемісті жұмыс жасап келеді.

Еліміз арасындағы сенім – кәсіпкерлердің экономикалық ынтымақтастығының тереңдей түсуіне жағдай жасайтын ең игі негіздің бірі. Біз бұл айрықша қарым-қатынасты одан да жоғары деңгейге көтеруге пайдалана білуіміз қажет.

Ашығын айтқанда, біздер Қазақстан мен Түркия арасындағы экономикалық ынтымақтастықты жаңа белеске шығарғымыз келеді. Өз елдеріміздің экономикасының неғұрлым дамыған тұстарын біріктіру арқылы біз Еуразия құрлығында аса қуатты экономикалық тандем қалыптастырар едік.

Мен осы бизнес-форумға бауырлас Түрік елінің бизнес қауымдастығына тікелей тіл қатып, оларды Қазақстан экономикасына инвестиция салуға шақыру үшін келдім. Қазіргі таңда Қазақстан өз жерінде сіздердің инвестицияларыңыз бен экономикалық мүдделеріңізді қорғайтынына берік сенуіңізге болады.

Қазақстан аса ауқымды инвестициялық мүмкіндіктерге ие. Тәуелсіздігінің 18 жылдығында еліміз посткеңестік елдерінің экономикалық көшбасшысына айналды. Бұл жылдар ішінде біз тұрақты инвестициялық ахуал қалыптастырып, шетелдерден 93 миллиард доллардан астам тікелей инвестиция тарттық.

Әлемдік экономикалық қиыншылықтарға

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye-Kazakistan İş Forumu'nda yaptığı konuşma

23 Ekim 2009, İstanbul

Ekselansları Cumhurbaşkanı!
Hanımefendiler ve beyefendiler!

Ben, öncelikle bugünkü çok önemli etkinliği düzenlediğiniz için, Sizlere, samimi duygularla kıvançlı olduğumu bildirmek istiyorum.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin yüksek seviyede olduğunu büyük memnuniyetle belirtmem gerek. Bu durum, elbette halklarımız ile ülkelerimizin kökü aynı olan kültür tarihiyle, ortak örf-âdetiyle, yakın kültürüyle de doğrudan ilgili.

Bizim ülkelerimiz hızla büyüyüp, olabildiğince büyük yatırımlar çekmekte. İşbirliğimiz sayesinde bizler ekonomik ve kültürel-beşeri alanlarda birlikte büyük başarılar ile neticelere ulaştık.

1993 yılından başlayarak içinde bulunduğumuz yılın ikinci çeyreğine kadar, Kazakistan ekonomisine yapılan doğrudan Türk yatırımlarının miktarı tahminen 1,6 milyar dolar olmuştur. Geçen yıl ticaret hacmi 1 milyar dolara kadar büyüdü.

Kazakistan için, Ankara ile arasındaki çok yönlü ilişkileri geliştirmek, bağımsızlığımızın ilk günlerinden başlayarak, Astana'nın dış siyasetinin önceliklerinden biri.

Kazak-Türk ilişkileri bütün alanlarda farklı stratejik nitelikte ve karşılıklı güven üzerine kurulmuştur. Bu, sanayicilerimize ayrıcalıklı güvenli ekonomik ilişki oluşturma imkânı vermektedir.

Günümüzde, Kazakistan'da Türk sermayesinin katılımıyla yaklaşık 2000 civarında işletme faaliyet göstermektedir. Ülkemizde ENKA, Sembol Grup, Ahsel İnşaat, Ceylan Limited, Rixos ve benzeri Türkiye'de çok tanınan şirketler verimli işler yapmaktadır.

Ülkelerimiz arasındaki güven, girişimcilerin ekonomik işbirliğinin derinleşmesi için ortam hazırlayan en iyi temellerden biri. Bizim bu ayrıcalıklı ilişkiyi daha da yüksek seviyeye çıkarabilmek için faydalanabilmemiz gerek.

Açık söylersek, bizler Kazakistan ile Türkiye arasındaki ekonomik işbirliğini yeni aşamaya çıkarmak istiyoruz. Kendi ülke ekonomilerimizin hızla kalkınan unsurlarını bir araya getirerek, biz, Avrasya kıtasında çok kuvvetli ekonomik ikili oluşturabiliriz.

Ben bu İş Forumu'na kardeş Türk yurdunun iş dünyasına doğrudan hitap edip, onları Kazakistan ekonomisine yatırım yapmaya çağırmak için geldim. Şimdiki anda, Kazakistan'ın kendi ülkesinde, Sizlerin yatırımlarınız ile ekonomik çıkarlarınızı koruyacağından emin olabilirsiniz.

Kazakistan çok kapsamlı yatırım imkânlarına sahip. Bağımsızlığının 18'inci yılında, ülkemiz Sovyetler Birliği sonrası ülkelerinin ekonomik liderine dönüştü. Bu yıllar içinde, biz, istikrarlı yatırım ortamı oluşturup, yabancı ülkelerden 93 milyar dolardan fazla doğrudan yatırım çektik.

Küresel ekonomik zorluklara bakmaksızın bizim ekonomimiz sabırla çalışıp, çok istikrarlı gitmektedir.

2009 yılı sonuçlarına göre, bazı Sovyet sonrası ülkelerin gayrisafi yurtiçi hâsılası çift haneli sayı derecesiyle küçülme gösterse de, biz aksine büyüme bekli-

қарамастан біздің экономикамыз байыпты жұмыс істеп, асқан тұрақтылық танытып отыр.

2009 жылдың қорытындысы бойынша, кейбір посткеңестік елдер ішкі жалпы өнімнің екі таңбалы сан дәрежесінде құлдырау көрсеткішін көрсетсе, біз керісінше өсім күтіп отырмыз. Түрлі ұнамсыз болжамдар жасалғанымен, біздің қаржы жүйеміз бүгінде тұрақтанды.

Өз күшімізге, экономикамыздың қорының беріктігіне деген сенімділігіміз алдымызға жаңа экономикалық мақсат-міндеттер қоюға мүмкіндік береді. Түрік кәсіпкерлеріне Қазақстанға инвестиция салу ісінде біздің оларға ұсынарымыз жетерлік.

Келесі 2010 жылы жаңа Индустриялдық-инновациялық бағдарламаға кірісетін боламыз. Біз алдымызға Қазақстан экономикасын, технологиясын әртараптандыру, шағын және орта бизнес үлесін арттыру, өңдеу кәсіпорындарын дамыту міндеттерін қойып отырмыз.

Өзіміз үшін елімізді дамытудың 7 басым бағытын таңдап алдық. Олар ішкі бәсекеге қабілеттілікке негізделген. Ішкі және сыртқы нарық келешегіне бағдарланған. Ол бағыттар – ауыл шаруашылығы, құрылыс индустриясы, машина жасау, химия және дәрі-дәрмек өнеркәсібі, энергетика және басқалар.

Шағын 46 салаға жасалған талдау негізінде біз құны 80 миллиард АҚШ доллардан асатын 220 жоба барын анықтадық. Олардың іске асырылуында мемлекет қолдау көрсететін болады. Біз аталмыш жобаларға өзімізбен туыстас Түркия кәсіпкерлерінің атсалысқанын қуана қабыл аламыз.

Қазақ-түрік байланыстарының басым бағытының бірі – сауда саласы. Келер 2010 жылы Қазақстан бірінші рет Ресей және Беларуспен бірге Кедендік одаққа енгелі отыр. Ол біздің нарықтарымыздың іс жүзінде бірігуін білдіреді.

Бұл фактінің өзі Қазақстан мен Түркияға өзара сауда қатынастарын жаңа деңгейге көтеру мүмкіндігін тудырады. Біз Түркия тауарларын Ресей мен Беларус және келешекте басқа да ТМД елдеріне асыратын «жөнелту нүктесі» болуға дайынбыз.

Ол кезде жалпы саны 170 миллиондай адамға арналған біртұтас тауар нарығы және 1,8 триллион АҚШ доллары мөлшеріндегі ішкі жалпы өнім қалыптасатын болады.

Кедендік одақ идеясының жүзеге асуы іс жүзінде Қазақстанға инвестиция құятын түрік инвесторлары үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Шын мәнісінде, Қазақстан ТМД-ға мүше аса ірі Ресей, Беларус тәрізді елдер нарығына ашылған есік болады. Сонымен қатар, аталған елдердің нарығына жол салып береді.

Сондықтан біз түрік бизнесмендерін жобаларымызды жүзеге асыруға атсалысуға шақырамыз. Ол үшін сіздерге барлық жағдайды жасауға әзірміз.

Біздің білуімізше, Түркияда шағын және орта бизнес құрылыс, ауыл шаруашылығы, тамақ және жеңіл өнеркәсіпте де орасын үлкен әлеуетке ие.

Өзара тиімді ынтымақтастық мысалына құрылыс заттарын өндіру саласындағы бірлескен әріптестікті айтуға болады. Бүгінгі таңда Кедендік одаққа кіретін елдер он миллиард доллардан астам сомаға құрылыс материалдарын импорттайды.

Біздің елдеріміздің ауыл шаруашылығы және ауылшаруашылық өнімдерін өңдеу саласындағы елеулі әлеуеті, сондай-ақ көршілес елдердің орасан зор сұранысы бірлескен ынтымақтастықтың дамуына мол мүмкіндіктер береді. Қазіргі кезде төрт миллион доллар сомаға тек қана ет өнімдерін тұтынады.

Түркиядағы жеңіл өнеркәсіптің дамуы назар аударардай биік деңгейде екені айтылды. Бізге сіздердің бұл саладағы тәжірибелеріңіз де өте құнды. Сіздердің кәсіпкерліктеріңізді соның дамуына атсалысуға шақырғымыз келеді.

Бізге қол жеткен жетістіктер деңгейінде тоқтап қалуға болмайды. Табыстарымызды әлі де еселей түсуге болады. Сонда экономикалық ынтымақтастығымыз қазіргісінен әлдеқайда тереңдеп, кеңеюі елдеріміздің жақындаса түсуіне ықпал етері анық.

Сөзімді қорыта келе, Қазақстан мен Түркияның сауда-экономикалық қарым-қатынастарды дамытуда жаңа кезеңге көшуді жөн санайтынымыз туралы тағы да атап өткім келеді.

Сондықтан бүгіннен бастап ортақ күш-жігерімізді жұмылдырып, ресурстарымызды шоғырландырып, кәсіпкерлеріміздің арасындағы екіжақты сауда-экономикалық байланыстар мен инвестициялық әрекеттестікті жандандыруға ден қоюды ұсынамын.

Сөз соңында осы іс-шараға қатысушылардың баршасына сәттілік пен зор табыстар, даму мен гүлденуді тілеймін.

Назарларыңызға рахмет!

yoruz. Çeşitli olumsuz tahminler yapılmakla birlikte, bizim mali sistemimiz bugün de istikrarlı.

Kendi gücümüze, ekonomik kaynaklarımızın sağlamlığına güvenimiz, önümüze yeni ekonomik maksat ve hedefler koyma imkânı vermektedir. Türk sanayicilerinin Kazakistan'a yatırım yapma işinde, bizim onlara sunacaklarımız yeterlidir.

Önümüzdeki 2010 yılında, yeni Endüstrileşme-İnovasyon Programını başlatıyoruz. Biz önümüze Kazakistan ekonomisinin, teknolojisinin çeşitlendirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin katkısının arttırılması, işleme tesislerinin geliştirilmesi yükümlülüğünü koyuyoruz.

Kendimiz için ülkemizi kalkındırmanın 7 öncelikli programını seçtik. Bunlar iç rekabet kabiliyetini esas almaktadır. İç ve dış piyasanın geleceğine yönelik programlanmıştır. Bu programlar; tarım, inşaat sanayi, makine yapımı, kimya ve ilaç endüstrisi, enerji ve diğerleri.

46 alt sektöre yapılan incelemeye dayanarak, biz, bedeli 80 milyar ABD dolarını aşacak 220 proje tespit ettik. Bunların gerçekleştirilmesine devlet destek olacak. Biz, belirtilen projelere, bizimle kardeş Türkiye sanayicilerinin katılmasını kıvançla kabul ederiz.

Kazak-Türk ilişkilerinin öncelikli yönlerinden biri, ticaret sektörüdür. Önümüzdeki 2010 yılında, Kazakistan ilk defa Rusya ve Beyaz Rusya'yla birlikte, Gümrük Birliği'ne girecek. Bu bizim piyasalarımızın fiilen birleşeceğini haber veriyor.

Bu olayın kendisi Kazakistan ile Türkiye'nin karşılıklı ticari ilişkilerinin yeni seviyeye yükseltilmesi imkânını ortaya çıkarmaktadır. Biz Türkiye için, mallarını Rusya ile Belarus'a ve gelecekte diğer BDT ülkelerine ulaştıracağı "yönlendirme noktası" olmaya hazırız.

O zaman, toplam sayısı 170 milyona yakın kişiye yönelik yekpare mal piyasası ve 1,8 trilyon ABD doları tutarında gayrisafi iç hâsıla oluşacak.

Gümrük Birliği fikrinin hayata geçirilmesi, fiilen Kazakistan'a yatırım yapacak Türk yatırımcılarına, yeni olanaklar sağlayacaktır. Gerçek anlamında, Kazakistan BDT'ye üye çok büyük Rusya, Belarus gibi ülkeler piyasasına açılan eşik olacak. Bununla birlikte, belirtilen ülkelerin piyasasına yol açılacaktır.

Dolayısıyla biz Türk işadamlarını projelerimizin hayata geçirilmesine katılmaya çağırıyoruz. Bunun için Sizlere bütün ortamı hazırlamaya hazırız.

Bildiğimize göre, Türkiye'de küçük ve orta ölçekli ticaret kuruluşları, tarım, gıda ve hafif endüstride çok büyük güce sahip.

Karşılıklı yarara dayalı işbirliğine örnek olarak, inşaat malzemeleri üretim alanındaki ortak işletmeleri söyleyebiliriz. Günümüzde Gümrük Birliğine girecek ülkeler 10 milyar dolardan fazla inşaat malzemesi ithal etmektedir.

Bizim ülkelerimizin tarım ve tarım ürünleri işleme alanındaki güçlü varlığı, ayrıca komşu ülkelerin büyük talebi, ortak işbirliğimizin gelişmesi için önemli imkân vermektedir. Günümüzde sadece et ürünleri tüketimi 4 milyon dolardır.

Türkiye'de hafif endüstri gelişiminin dikkat çekecek kadar yüksek olduğu söylendi. Bizim için bu alandaki tecrübeleriniz çok değerli. Girişimcilerinizi onun geliştirilmesine katılmaya çağırmak istiyoruz.

Biz ulaşılan başarılar düzeyinde durup kalamayız. Kazançlarımızı daha hala kat kat arttırabiliriz. O zaman ekonomik işbirliğimizin şimdikinden daha fazla derinleşip genişlemesinin, ülkelerimizin yakınlaşmasına etki edeceği açık.

Sözlerime son verirken, Kazakistan ile Türkiye'nin ticari-ekonomik ilişkilerde yeni bir aşamaya geçmesinin doğru olacağını bir kez daha ifade etmek istiyorum.

Dolayısıyla, bugünden başlayarak, ortak güç ve irademizi ortaya koyarak, kaynaklarımızı birleştirip, girişimcilerimiz arasındaki ikili ticari-ekonomik ilişkiler ile yatırım eylemlerini canlandırmaya dikkat kesilmenizi öneriyorum.

Sözün sonunda bu faaliyete katılan herkese kısmet ile büyük kazançlar, gelişme ve refah diliyorum.

İlginize teşekkür ederim.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстан Республикасының Парламентінде сөйлеген сөзі

2010 жылғы 26 мамыр, Астана

Құрметті Төрағалар!
Құрметті Сенаторлар!
Қадірлі Депутаттар!

Қазақ халқының ұлттық ерік-жігері мен қалауының нышаны болып табылатын Қазақстан Парламентінің аса қадірлі мүшелерінің алдында сөз сөйлеу мен үшін үлкен мақтаныш. Осы орайда, құрметті досым Президент Н.Назарбаевтың шақыруымен Қазақстанға келгенім үшін қуанышты екенімді білдіргім келеді. Өзімізді өз елімізде жүргендей сезінеміз.

Түркия Республикасының негізін қалаушы ұлы Ататүрік республиканың құрылғанына 10 жыл өткеннен кейін, 1933 жылғы 29 қазанда сөз сөйлеген, біздің де ұранымызға айналған сөздерінде қысқаша былай деген: "Бүгін Кеңес Одағы – досымыз, одақтасымыз. Алайда, ертең не боларын бүгін ешкім кесіп айта алмайды. Дүние жаңа тепе-теңдікке ұласуы мүмкін. Міне, сол кезде Түркия не істеу керектігін білуі тиіс. Бұл досымыздың қол астында тілі, діні, тегі бір бауырларымыз бар. Оларға қол ұшын созуға дайын болуымыз қажет! Әзір болу – сол күнді үнсіз күту емес. Дайындалған жөн. Халықтар бұған қалай әзірленеді? Рухани көпірлерді сақтай отырып әзірленеді. Тіл – бір көпір... Сенім – бір көпір... Тарих – бір көпір. Тамыр-тегімізге оралып, сан қилы оқиғалармен ажыратылған тарихымызда түгенделуге тиіспіз".

Көсеміміз Ататүріктің осы мағыналы сөздері – бізге қалдырылған өсиет. Осы бағытта түп қазығы ортақ тарих, мәдениет, тіл және діннен бастау алатын көпірлерді одан әрі нығайту-бауырлас халықтарымыз бен келешек ұрпақтарымыздың алдындағы міндетіміз және жауапкершілігіміз. Шынында да Түркия мен Қазақстан халықтары географиялық жағынан алыстыққа, ұзақ жылдар бойы ажырап кеткеніне қарамастан олардың тарихы, мәдениеті және тілдерінің ортақ түп-тамырға негізделгенін ешқашан ұмытқан емес, сондықтан да әрдайым рухани жағынан бірге болды. Осы ортақ қасиетті құндылықтарымыз бен рухани бірлігіміз ынтымақтастығымызды ерекшелейтін негізгі элемент.

Құрметті Төрағалар!
Қадірлі Депутаттар!

Қазақстанның тәуелсіздігінен бұл күнге дейінгі барлық салада ілгері жасалған қадамдарыңызды мақтанышпен көріп отырмыз. Осы шешімді қадамдардың арғы жағында Қазақстанның тарихи тәжірибесі, түрлі мәдениеттің басын қосып отырған төзімділік қасиет, көреген көшбасшымен басшылықтың адами және табиғи байлықтарды саналы және тиімді пайдалануы жатыр.

Осы зерек ұстаным, Қазақстанның сыртқы саясатында да көрініс тапқан және Қазақстан халықаралық қауымдастықтың маңызды ойыншыларының қатарынан орын алды. Осы кезеңде Түркия мен Қазақстанның бірлігі үнемі дамып, тереңдеп келеді. Нәтижесінде ынтымақтастығымыз Құрметті Пре-

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda yaptığı konuşma

26 Mayıs 2010, Astana

Saygıdeğer Başkanlar!
Değerli Senatörler!
Kıymetli Milletvekilleri!

Kazak halkının milli iradesini temsil eden Kazakistan Parlamentosu'nun değerli mensuplarına hitap etmekten büyük bir onur duymaktayım. Bu vesileyle, değerli dostum Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in konuğu olarak dost ve kardeş Kazakistan'da bulunmaktan duyduğum memnuniyeti ifade etmek istiyorum. Kendimizi evimizde hissediyoruz.

Bizim de şiar edindiğimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Atatürk'ün, Cumhuriyetin ilanından tam 10 yıl sonra 29 Ekim 1933'teki sözleri özetle şöyledir: "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, müttefikimizdir. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür. Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz."

Atatürk'ün bu anlamlı sözleri bizlere vasiyettir. Bu doğrultuda, temelleri ortak tarihe, kültür, dil ve inanca dayanan köprüleri daha da güçlendirmek, kardeş halklarımız ve gelecek nesillere karşı ortak görevimiz ve sorumluluğumuzdur.

Nitekim, Türk ve Kazak halkları da aralarındaki uzak mesafelere ve uzun ayrılık yıllarına rağmen, dillerinin, geçmişlerinin ve kültürlerinin ortak kökenlere dayandığını daima hatırlamışlar ve her zaman büyük bir gönül birliği içinde bulunmuşlardır. Paylaştığımız bu kutsal değerler ve gönül birlikteliğimiz ilişkilerimizin niteliğini belirleyen temel unsurlar olmuştur.

Sayın Başkanlar,
Kıymetli Parlamento Mensupları,

Kazakistan'ın bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren her alanda atmakta olduğu kararlı adımları büyük bir gururla izlemekteyiz. Bu kararlı adımların ardında, Kazakistan'ın tarihi birikimi, farklı kültürleri bir arada barındıran hoşgörü kültürü, insani ve doğal zenginliklerinin vizyon sahibi büyük bir lider ve yönetim tarafından akılcı ve azami bir şekilde değerlendirilmesi yatmaktadır.

Bu dirayetli yaklaşım, Kazakistan'ın dış politikasına da yansımış ve Kazakistan uluslararası toplumun önemli aktörleri arasında yerini almıştır. Bu süreçte, Türkiye ve Kazakistan sürekli gelişen ve derinleşen bir dayanışma içinde olmuş ve sonuçta ilişkilerimiz Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'in Ekim 2009'da ülkemize düzenlediği ziyaret sırasında imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması ile taçlandırılmıştır.

Her ziyaretimde gelişmesini hayranlıkla izlediğim Astana şehri Kazakistan'ın dinamizmini ve Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'in vizyonunu yansıtan en büyük eserdir. Astana'nın inşasında Türk firmalarının ve işgücünün de katkıda bulunması Türk-Kazak işbirliğinin en güzel nişanelerinden biridir.

зидент Н.Назарбаевтың 2009 жылы қараша айында елімізге жасаған сапары барысында қол қойылған Стратегиялық әріптестік шартымен өз шыңына жетті.

Әр сапарымда гүлденіп көркеюімен мені таңқалдыратын Астана қаласы Қазақстанның серпінділігін және Құрметті Президент Н.Назарбаевтың көрегенділігін көрсететін ең тамаша шығарма болып табылады. Астананың құрылысына түрік фирмаларының және жұмысшы күшінің де үлестерін қосуы, түрік-қазақ ынтымақтастығының ең тамаша нышандарының бірі.

Шынында да елдеріміз арасындағы экономикалық және сауда қарым-қатынастарының дамуында мердігерлік секторымыз қозғаушы күшті құрап отыр. Әлемнің ең үлкен халықаралық мердігерлері ішінде екінші орында тұрған түрік мердігерлік фирмаларының, Қазақстанда алдағы уақытта да көптеген жобаларға қатысатынына және осы әдемі елдің абаттандырылуы мен құрылысына сүбелі үлес қоса беретініне сенемін.

Қазақстанның ішкі инвестициясын қолдана отырып әлемдік дағдарысқа қарсы күресуі, оң экономикалық көрсеткіштері, жүзеге асырып жатқан жобалары, халқыңыздың экономикалық даму жолындағы күшінің және батылдығының көрсеткіші деп білеміз. Түркия қазіргі таңда 72 миллион жас халқы, серпінді экономикасы, бәсекеге қабілетті индустриясы және білікті жұмыс күшімен әлемнің 16-шы, Еуропаның 6-шы экономикалық күші болып табылады. Елдеріміздің қомақты экономикалық және сауда әлеуетін ескерсек, қазіргі табыстардың одан әрі молая беретініне сеніміміз мол.

Құрметті Төрағалар!

Қадірлі Парламент мүшелері!

Түркі әлемінің ат басын тірейтін ортақ үйі болып табылатын Еуразия аймағының стратегиялық маңызы бұрынғыдан да өсіп келе жатыр. Қазіргі кездегі маңызы Еуразия құрлығы ие болып отырған табиғи байлықтарының арқасында одан әрі артты. Әлемнің ең алдыңғы қатарлы өндірушілері және нарықтары орналасқан осы аймақта елдеріміздің мәртебесімен күші бізге ауқымды ынтымақтастық мүмкіндігін беруде.

Азия мен Еуропаны, Батыс пен Шығысты бір-біріне жақындататын, өңірдегі елдердің экономикалық дамуы мен өркендеуіне үлес қосатын жаңа көлік, байланыс және энергетика дәліздерін жетілдіруде, яғни жаңа Жібек жолдарын салуда Түркия мен Қазақстанға маңызды рөлдер мен тарихи жауапкершіліктер жүктеледі. Қытай мен Қиыр Шығыс және Еуропа нарықтарын қарқынды және қауіпсіз байланыс жолы болатын Баку-Тбилиси-Карс теміржолын Қазақстанның да қолдауымен іске қосқан жағдайда, тарихи Жібек Жолы қайтадан жанданады, ал бұл жағдай көздеген мақсатымызды орындау жолында маңызды бір қадам болады.

Қазақстанмен арамыздағы теңдесі жоқ саяси қарым-қатынасымыз, достық және ашық үн қосуымыз, кеңесу мақсатындағы бас қосуларымыз энергия саласындағы ынтымақтастығымыздың да қозғаушы күшін құрап отыр. Мұнымен бірге осы байланыс Түркияның энергия тасымалдау саласындағы нысандарының жүзеге асуына да көмегін тигізуде. Қазақстанның мұнайын 2008 жылдың қараша айынан бастап Баку-Тбилиси-Жейхан мұнай құбыры арқылы әлем нарығына жеткізуі, энергия саласындағы қарым-қатынасымыз тұрғысынан алғанда жаңа кезең болады. Сондай-ақ қазақ мұнайының бүгінгі күні жетілдірілу жұмыстары жүріп жатқан Самсун-Жейхан өңделмеген мұнай құбыры арқылы тасымалдануыда энергия саласындағы байланысымызды жаңа сапалық деңгейге көтереді деп сенемін.

Құрметті Төрағалар!

Қадірлі Парламент мүшелері!

Әлемнің көптеген жерлерінде болып жатқан түйткілдер мен жаһандық қауіптердің бірқатарына мәдениеттер мен өркениеттер арасында ұзақ уақыт байланыстың болмауы, төзімсіздік және басқа мәдениеттер мен діндерді қате түсінушілік себеп болуда. Өркениеттераралық үйлесімге ынталандыру және адамдардың бір-бірін сыйлауын нығайту мақсатында Түркия мен Испания Өркениеттер Альянсы бастамасына мұрындық болды. Аумағында 130-ға жуық этностар тобын толеранттылық және келісімде өмір сүргізіп жатқан Қазақстанның Біріккен Ұлттар Ұйымының шаңырағында құрылған Өркениеттер Альянсының достық тобына белсенді қатысуы біз үшін ерекше маңызды болып табылады. Қазақстан тарапы ұйымдастырып отырған

Nitekim ülkelerimiz arasındaki ekonomik ve ticari işbirliğinin gelişmesinde müteahhitlik sektörümüz itici bir güç oluşturmaktadır. Dünyanın en büyük uluslararası müteahhitler listesinde ikinci sırada yer alan Türk müteahhitlik sektörünün Kazakistan'da ileride de birçok önemli projeye imza atacağına ve bu güzel ülkenin imar ve inşasına önemli katkılarda bulunmaya devam edeceğine inanıyorum.

Kazakistan'ın kendi kaynaklarıyla küresel krizle mücadele etmesi, olumlu ekonomik göstergeleri, gerçekleştirmekte olduğu büyük projeler ülkenizin ekonomik kalkınma yolundaki gücünün ve kararlılığının göstergesidir.

Bugün Türkiye de, 72 milyonluk genç nüfusu, dinamik ekonomisi, rekabetçi endüstrisi ve iyi yetişmiş işgücüyle dünyanın 16'ncı, Avrupa'nın ise 6'ncı büyük ekonomisidir. IMF ve OECD tahminlerine göre, Türkiye 2010 ve 2011 yıllarında en fazla büyüyecek ekonomiler arasında yer almaktadır.

Ülkelerimizin büyük ekonomik ve ticari potansiyeli göz önüne alındığında, mevcut rakamların daha da ileriye taşınacağına olan inancımız tamdır.

Sayın Başkanlar,

Değerli Parlamento Mensupları,

Türk Dünyasına da ev sahipliği yapan Avrasya coğrafyası, tarihte olduğu gibi günümüzde de stratejik önemini muhafaza etmektedir. Bugün bu önem, Avrasya kıtasının sahip olduğu zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla daha da artmıştır. Dünyanın en büyük üreticileri ve pazarlarının yer aldığı bir bölgede ülkelerimizin konumu ve gücü bizlere büyük işbirliği imkânları sunmaktadır.

Asya ile Avrupa'yı, Batı ile Doğu'yu birbirine yakınlaştıracak, bölge ülkelerinin ekonomik gelişme ve refahına katkıda bulunacak yeni ulaştırma, iletişim ve enerji koridorlarının geliştirilmesinde, yani yeni "İpek Yolları"nın oluşturulmasında Türkiye ve Kazakistan'a önemli roller ve tarihi sorumluluklar düşmektedir.

Çin ve Uzakdoğu ile Avrupa pazarlarını, hızlı ve güvenilir bir şekilde birbirine bağlayacak Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu hattı Kazakistan'ın da desteği ile hayata geçirildiğinde tarihi "İpek Yolu"nun yeniden canlandırılması hedefimiz kapsamında önemli bir adım atılmış olacaktır.

Kazakistan ile mükemmel siyasi ilişkilerimiz, dostane ve açık diyalogumuz ve istişarelerimiz, enerji alanındaki işbirliğimizin de itici gücünü teşkil etmekte, Türkiye'nin enerji sevkiyatı alanındaki hedeflerinin gerçekleştirilmesine destek vermektedir. Kazakistan'ın, Kazak petrolünün Kasım 2008 itibariyle Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı vasıtasıyla dünya pazarlarına ulaşması, enerji işbirliğimiz açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Aynı şekilde, Kazak petrolünün, üzerinde çalışılmakta olan Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı yoluyla sevkiyatının da enerji işbirliğimizi yeni boyutlara taşıyacağına inanmaktayım.

Sayın Parlamento Üyeleri,

Değerli Başkanlar,

Dünyanın birçok bölgesinde yaşanmakta olan sorunların ve küresel tehditlerin birçoğunun ardında kültürler ve medeniyetler arasında uzun süredir yaşanan iletişim eksikliği, hoşgörüsüzlük ve diğer kültürlere ve dinlere yönelik kırıcı önyargılar rol oynamaktadır. Kültürler arası anlayışı teşvik etmek ve karşılıklı saygı ortamını güçlendirmek amacıyla Türkiye ve İspanya Medeniyetler İttifakı girişimine öncülük etmişlerdir. Topraklarında pek çok etnik grubu hoşgörüyle ve barış içinde barındıran Kazakistan'ın da BM çatısı altında kurulan Medeniyetler İttifakı Dostlar Grubu'ndaki aktif tutumu bizim için ayrı bir önem arz etmektedir. Kazakistan'ın, Dünya Geleneksel Dini Liderler toplantılarına ev sahipliği yapması da aynı amaca hizmet etmektedir.

Ülkelerimizde mevcut siyasi ve ekonomik istikrar, yürüttüğümüz vizyon sahibi dış politikalar ve tarihi birikimimiz, Türkiye ve Kazakistan'ı aranan işbirliği ortakları haline getirmiştir. Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üyeliği, Kazakistan'ın AGİT dönem Başkanlığı, uluslararası toplumun ülkelerimizin bölgesel istikrar ve işbirliğine ciddi katkılarda bulunabileceğine dair güvenilir göstergeleridir.

Batı coğrafyası dışından bir ülkenin AGİT'in tarihinde ilk defa dönem başkanlığına seçilmiş olması, Kazakistan'ın üstlendiği görevin önemini daha da arttırmaktadır. Kazakistan'ın bugüne kadar izlediği etkin ve yapıcı politikanın, bölge ülkeleriyle yakın ilişkilerinin, tarihi zenginliğinin AGİT coğrafyasındaki donmuş ihtilafların çözümüne de katkıda bulunacağına yürekten inanmaktayım.

Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі дәл осы мақсатқа қызмет етеді.

Елдеріміздегі қазіргі саяси және экономикалық тұрақтылық, тарапымыздан жүзеге асырылып жатқан перспективалық сыртқы саясатымыз бен тарихи тәжірибеміз Қазақстан мен Түркияны таңдаулы әріптестер деген атқа ие болғызды. Түркияның БҰҰ-ның Қауіпсіздік Кеңесіне Уақытша мүшелігі, Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалығы халықаралық қауымдастықтың біздің мемлекеттеріміздің өңірлік және халықаралық тұрақтылықпен ынтымақтастыққа ауқымды үлес қоса алатынымызға деген сенімімен қолдауының көрінісі.

ЕҚЫҰ-ның тарихында Қазақстанның Шығыс елдері ішінен алғашқылардың бірі ретінде төраға болып сайлануы, оның атқаратын міндетінің маңыздылығын да арттырып отыр. Қазақстанның осы күнге дейін ұстанған белсенді және сындарлы саясатының өз өңіріндегі мемлекеттермен жақын байланыстарының, тарихи тәжірибесінің ЕҚЫҰ аумағындағы түйінді проблемаларды, алауыздықтарды шешуге атсалысатынына шын жүректен сенемін.

Осы орайда, Қырғызстанда сәуір айында болған және бізді алаңдатқан оқиғаларды одан әрі ушықтырмай тоқтатуда ЕҚЫҰ төрағасы ретінде Қазақстанның атқарған жұмысын жоғары бағалаймыз. Достас және бауырлас Қырғызстанда болып өткен оқиғалар бізді де аса қатты алаңдатты. Оның қазір жүріп жатқан өткінші кезеңді ойдағыдай еңсеруі және қырғыз халқының өзіне лайық демократиялық басқару және жақсылыққа тез арада қауышуына бағытталған барлық шараларды қолдауға дайын екенімізді осы ретте тағы да бір рет еске салып өткім келеді. Қырғыз халқының осы қиын кезеңді еңсеруіне қол үшін беруіміз керек, бұл ең алдымен біздің туысқан халықтардың міндеті болып табылады.

Құрметті Президент Н.Назарбаевпен бірге осы мәселеде бірлескен түрде жұмыс істеу туралы шешім қабылдадық және қырғыз бауырларымызға осынау сындарлы кезеңде барлық салада қолұшын берудеміз, келешекте де беретін боламыз.

Құрметті Төрағалар!

Қадірлі Парламент мүшелері!

7-9 Маусымда Ыстамбұлда өткізілетін саммитте 2010-2012 жылдары аралығында АӨСШК төрағалығын қабылдап алатын боламыз. Көптеген мемлекеттердің өзара проблемаларына қарамастан, бейбітшілік пен тұрақтылықты дамыту мақсатында сенім шараларын жүзеге асырып, бас қосып, мәселелерді талқылаулары және ортақ шешім қабылдаулары 1992 жылы АӨСШК идеясын ұсынған Н.Назарбаевтың керемет көрегендігінің дәлелі.

Еуразия құрлығындағы ең маңызды қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымдары болып табылатын ЕҚЫҰ мен АӨСШК-нің төрағалықтарын бір уақытта қабылдап алатын Түркия мен Қазақстан арасындағы бірлік пен ынтымақтастық рухының аталған ұйымдарда да көрінісін табатынына сенеміз.

Мұнымен бірге, Қазақстан 2011 жылы ИЫҰ-ның Сыртқы істер министрлер кеңесі төрағалығын қабылдап алады. Мұнда да басқа халықаралық ұйымдарда ұстанған белсенді және сындарлы саясатын тәжірибесімен бірге қолданады және ұйымды жаңа сапалық деңгейге көтереді деген ойдамыз.

Құрметті Төрағалар!

Қадірлі Парламент мүшелері!

Еуропа Одағына мүше болу Түркияның стратегиялық мақсаттарының біреуі болып табылады. Түркияның Еуропа Одағына бет бұруы, оның түркі әлемімен қарым-қатынастарын кейінге ысырып тастады деген ұғымға келмейді.

Осы ретте, Түркия үшін ұлттық мәселе болып табылатын Кипрдағы БҰҰ-ның ауқымды шешім үрдісі туралы да қысқаша баяндап өткім келеді. Түркия келіссөз үрдісін және Кипр түріктерінің сындарлы ұмтылыстарын толықтай қолдайды. Грек тарапы мәселенің шешім табуы үшін қажетті күш жұмсамаған жағдайда, Кипр түріктерінің мәңгілік халықаралық қауымдастықтан тысқары өмір сүре алмайтыны анық.

Түрік тарапы мәселенің талқыланып шешім қабылдануын қолдайды және бұған дайын. Осы ретте, әлбетте Қазақстанмен бірге бауырлас елдер түркі әлемінің ажырамас бір субъектісі болып табылатын Кипр түріктерінің құқықтарын алуына жәрдемдеседі және оларды бауырына басады деген үміттеміз. Біз Қазақстанмен бірлесе отырып бүгінге дейін Түркітілдес мемлекеттер басшыла-

Bu çerçevede, Kırgızistan'da Nisan ayında yaşanan ve endişe ile karşıladığımız olayların daha da yayılmadan sona ermesinde AGİT Dönem Başkanı olarak Kazakistan'ın katkılarını takdirle karşılıyoruz. Dost ve kardeş Kırgızistan'da yaşananlar bizleri de derinden üzmüştür. Kırgızistan'ın içinde bulunduğu geçiş dönemini başarıyla tamamlaması ve Kırgız halkının hak ettiği demokratik yönetim ve refaha bir an önce kavuşabilmesi amacıyla atılacak her türlü adımı desteklemeye hazır olduğumuzu bu vesileyle bir kez daha teyit etmek istiyorum. Kırgız halkının bu zor süreci geride bırakmasına yardımcı olmamızın öncelikle kardeş halkların bir görevi olduğuna inanıyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev ile birlikte bu konuda beraber çalışma kararı aldık. Ve Kırgız kardeşlerimize bu kritik dönemde her türlü yardım yapacağız, yapmaya da devam edeceğiz.

Sayın Başkanlar,

Kıymetli Parlamenterler,

7-9 Haziran'da İstanbul'da düzenlenecek Zirve ile 2010-2012 yılları arasında CICA Dönem Başkanlığını devralacağız. Birçok ülkenin aralarındaki sorunlara karşın, barışı ve istikrarı geliştirmek amacıyla güven arttırıcı önlemler hakkında bir araya gelip tartışabilmesi ve ortak kararlara varabilmesi, 1992 yılında CICA fikrini ortaya atarken Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in ne kadar öngörülü olduğunu göstermektedir.

Avrasya coğrafyasındaki en önemli güvenlik ve işbirliği örgütlerinin, AGİT ve CICA'nın dönem başkanlıklarını eşzamanlı olarak üstlenecek olan Türkiye ve Kazakistan'ın aralarındaki dayanışma ve işbirliği ruhunu söz konusu örgütlere de yansıtacaklarına inanmaktayız.

Benzer şekilde, 2011 yılında da Kazakistan'ın Dışişleri Bakanları Konseyi dönem başkanlığını üstleneceği İKÖ'ye diğer uluslararası örgütlerde izlemekte olduğu aktif ve yapıcı politikayı, deneyimleriyle birlikte taşıyacağını ve örgütün çalışmalarına ayrı bir ivme kazandıracağını düşünmekteyiz.

Sayın Başkanlar,

Sayın Parlamento Üyeleri ve Senatörler,

Avrupa Birliği'ne üyelik Türkiye'nin stratejik hedeflerindendir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelimi, Türk Dünyası ile ilişkilerini ikinci plana attığı anlamına gelmemektedir.

Bu bağlamda, Türkiye için bir ulusal dava niteliğinde olan Kıbrıs'ta devam eden BM kapsamlı çözüm sürecine de kısaca değinmek istiyorum. Türkiye, müzakere sürecine ve Kıbrıs Türklerinin yapıcı çabalarına tam desteğini sürdürmektedir. Rum tarafı çözüm için gerekli iradeyi göstermediği takdirde Kıbrıs Türklerinin ilânihaye uluslararası toplumun marjında tutulamayacağı açıktır.

Türk tarafı çözüme hazırdır. Bu bağlamda, Kazakistan başta olmak üzere kardeş ülkelerin Türk dünyasının ayrılmaz bir parçası olan Kıbrıs Türklerinin hakkına hukukuna sahip çıkması ve onları kucaklaması tabii ki beklentimiz arasındadır.

Kazakistan'la beraber bugüne kadar öncülük ettiğimiz Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveler süreci, aramızdaki dayanışma ve birlikteliğin güçlenmesine yardımcı olmuş; 1992 yılından bu yana en üst düzeyde işbirliği platformunu oluşturmuştur. Bu süreç sonucunda, geçtiğimiz yıl, 2009'da Nahçıvan Anlaşması ile kurulan Türk İşbirliği Konseyi, kardeş halklarımızın ortak arzularının bir neticesidir.

Bu çerçevede, Türk Dünyasının Aksakalı Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'in, 1992 yılından bu yana Türk Cumhuriyetleri arasında işbirliğinin her boyutta kurumsallaştırılmasına olan katkıları tarih boyunca her zaman hatırlanacaktır.

Sekretaryası İstanbul'da kurulacak olan Türk Konseyi'nin bölgesel ve küresel meselelerde aktif bir uluslararası örgüt haline gelmesine büyük önem vermekteyiz. Bu doğrultuda, Türk Konseyi'nin ilk Devlet Başkanları Konseyi toplantısının İstanbul'da düzenlenmesi için hazırlıklara başladık.

Kazakistan Parlamentosu da bu yıl içinde Türkçe Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRK-PA) toplantısına ev sahipliği yapacaktır. Halklarımızın temsilcileri olan Parlamenterler, TÜRK-PA faaliyetleri kapsamında çok daha yakın temas içinde bulunacaklar, birbirlerini daha yakından tanıyacaklardır.

Diğer yandan, Nahçıvan Zirvesi'nde Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'in kurulmasını öngördüğü ve dün açılışını yaptığımız Türk Akademisi'nin Türk Dünyası'na büyük katkılarda bulunacağına gönülden inanmaktayım. Ev sahipliğini yapmaktan büyük gurur duyduğumuz TÜRKSOY'un da ortak Türk kültür ve sanatının kalıcı kılınmasına, devletlerimiz arasın-

ры саммиті үрдісіне көшбасшылық етіп келдік. Бұл жағдай арамыздағы ынмақтастық пен бірліктің нығаюына ықпал етті; 1992 жылдан бастап бүгінге дейін ең жоғарғы деңгейде ынтымақтастық платформасы құрылды. Осы үрдіс нәтижесінде өткен 2009 жылы Нахчыван келіссөзінен кейін құрылған Түркі кеңесі бауырлас халықтарымыздың ортақ арманының қорытындысы деп есептеледі.

Осы ретте, Түркі әлемінің Ақсақалы, Құрметті Президент Н.Назарбаевтың 1992 жылдан бастап күні бүгінге дейін Түркітілдес мемлекеттер арасында ынтымақтастықтың барлық деңгейде институттануына қосқан ерен еңбегін біз еш уақытта жадымыздан шығармаймыз. Хатшылығы Ыстамбұлда құрылатын Түркі кеңесінің өңірлік және халықаралық мәселелерде белсенді халықаралық ұйымға айналуына үлкен мән беріп отырмыз. Түркі кеңесінің Мемлекеттер басшыларының бірінші кеңесінің Ыстамбұлда өткізілуі үшін дайындық жұмыстарын бастадық.

Қазақстан парламенті бұл жыл ішінде Түркітілдес мемлекеттер Парламенттік Ассамблеясын (ТҮРКПА) өткізеді. Халықтарымыздың өкілдері болып табылатын парламентерлер ТҮРКПА шеңберінде одан әрі өзара жақын ықпалдастық жүргізеді және бір-бірлерін жақыннан танитын болады.

Мұнымен қоса, Нахчыван саммитінде Құрметті Президент Н.Назарбаев ұсынған және кеше ашылу рәсімі өткізілген Түркі академиясының түркі әлеміне үлкен үлес қосатынына шын жүректен сенемін. Біз елімізде орналасқанын әрдайым мақтан тұтатын ТҮРКСОЙ-дың да ортақ мәдениет пен өнердің сақталуы, мемлекеттеріміздің арасындағы мәдени тұрмыстық ықпалдастықтың дамуы және нығаюы жолында атқарып жатқан еңбектерін жоғары бағалаймыз.

Құрметті Төрағалар!

Қадірлі Парламент мүшелері, сенаторлар!

Бауырлас елдер арасында стратегиялық әріптестік мәртебесіне көтерілген достық байланысымыздың дамуында жергілікті басқару органдарының, яғни муниципалитеттердің, азаматтық бірлестіктердің, зерттеу орталықтарының және кәсіби бірлестіктердің, ғалымдардың, спортшылардың және қоғамдарымыздың игілігі үшін қызмет ететін барлық басқада субъектілердің үлестері мол.

Түркияда білім алған және қазір оқып жатқан қазақ жастары мен Қазақстанда Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде оқитын түрік жастары елдеріміздің арасындағы қазіргі бауырластық қарым-қатынасты келешекке жетелейтін дәнекерлер, құрметті елшілеріміз.

Осы орайда парламентке орасан міндет жүктеледі. Ұлттық егемендігіміздің ажырамас өкілі болып табылатын парламенттеріміздің заң шығару саласындағы тәжірибелерін, өңірлік және халықаралық тақырыптар жөніндегі перспективаларын бөлісулерін және ортақ ұмтылыстарды жетілдірулерін, стратегиялық әріптестігімізді сапалық жаңа сатыға шығаратын шаралар деп есептеймін.

Сөзімді Ататүріктің «Оныншы жылға арналған сөзінен» алынған бір үзіндімен қорытындылағым келеді: «Түркіліктің ұмытылған керемет мәдени қасиеті мен мәдени қабілеті бұдан кейін көркейе отырып, келешектің ұлы өркениет көкжиегінде қайтадан күн сияқты туады».

Халықтарымыз арасындағы мәңгілік достықпен бірліктің жарқын келешегімізде жаңа көкжиектер ашатынына кәміл сене отырып, баршаңызға шын жүректен сәлем жолдаймын. Түрік халқының сүйіспеншілігі мен сәлемін қабыл алыңыздар. Көп рахмет!

daki kültürel yaşamın gelişmesi ve güçlenmesine olan katkılarını takdirle karşılamaktayız.

Değerli Başkanlar,

Kıymetli Milletvekilleri, Senatörler,

Kardeş devletlerimiz arasındaki stratejik ortaklık mertebesine yükselen dostluk ilişkilerinin geliştirilmesine yerel yöneticilerin, yani belediyelerin, sivil toplum örgütlerinin, düşünce ve meslek kuruluşlarının, bilim adamlarının, sporcuların ve toplumlarımızın refahı için çalışan diğer tüm kesimlerin katkıları çok büyüktür.

Türkiye'de eğitim gören ve halen görmekte olan Kazak gençleri ile başta Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi olmak üzere Kazakistan'da eğitim alan Türk gençleri, ülkelerimiz arasında mevcut kardeşlik ilişkilerini geleceğe taşıyacak köprülerin temellerini oluşturacak, fahri elçilerimiz olacaklardır.

Bu konuda Parlamentolarımıza da büyük görevler düşmektedir. Ulusal egemenliğimizin vazgeçilmez temsilcileri olan Parlamentolarımızın, yasama alanındaki tecrübelerini, bölgesel ve küresel konulara dair vizyonlarını birbirleriyle paylaşmaları, ortak tutumlar geliştirmeleri stratejik ortaklığımıza ayrı bir boyut kazandıracak faaliyetler olarak görüyorum.

Konuşmamı Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutkundan alıntı yaparak sonlandırmak istiyorum: "Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafıyla, atinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır."

Halklarımız arasındaki ebedi dostluk ve dayanışmanın parlak geleceğimizde yeni ufuklar açacağı inancıyla, hepinizi en içten duygularımla selamlıyorum. Türk halkının sevgi ve muhabbetlerini hepinize sunuyorum, sağ olun.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде сөйлеген сөзі

2010 жылғы 24 мамыр, Түркістан

Жоғары мәртебелі Президент мырза!

Тамырын тереңге тартқан, Мағжан ақын «екі дүниенің есігі, ер түріктің бесігі» деп жырға қосқан қасиетті Түркістан жеріне қош келдіңіз.

Қадірлі оқытушылар мен студенттер!

Түгел түркінің тәу етер төрі болған Түркістанның ортақ тарихымызда алар орны айрықша. Бүгін осы құтты қоныс, рухани ордада туыс ел Түркиядан келген мәртебелі меймандармен және сіздермен кездесіп отырғаныма қуаныштымын.

Түркия - біздің тәуелсіздігімізді жариялаған сәттен бері сенімді стратегиялық серіктесіміз. Біз түрік елінің айнымас достық пейілі мен ыстық ықыласын жоғары бағалаймыз.

Баршаңыз білесіздер, бауырлас екі елді байланыстыратын тұстар аз емес. Бәріміз байырғы баба - батыр түркінің кіндігінен өсіп-өнген ұрпақпыз. Тіліміз жақын, тілегіміз бір. Тағдырымыз ұқсас, тарихымыз ортақ. Жер арасы шалғай болғанымен, ғасырлар қойнауынан үзілмей жеткен асыл құндылықтарымыз алтын арқаудай бізді етене жақындастырады.

Тарихи тамырластығымыз екі ел қатынасының қарқынды дамуына оң ықпал етуде. Қазақстан мен Түркия арасындағы ынтымақтастық жыл сайын барлық салада барынша тереңдеп келеді.

Біздің қалтқысыз қарым-қатынастарымыздың айшықты бір көрінісі - осы оқу орны. Ұлы ақын, ғұлама ойшыл Қожа Ахмет Ясауи бабамыздың атын иеленген бұл университет - түркі әлеміндегі тұңғыш Халықаралық университет.

Еліміз тәуелсіздік алған алғашқы жылдан бастап мен Түркістанды қайта түлету идеясын көтеріп, оны жүзеге асыруға ден қойдым. Сондықтан, Түркістандағы университет 1992 жылы Халықаралық қазақ-түрік университеті болып қайта құрылды.

Білім ордасына Түркістанның рухани ұстыны Әзірет Сұлтан бабамыздың - Қожа Ахмет Ясауидің аты берілуі тегін емес. Өркениеттер қақтығысы туралы әңгіме өршіп тұрған бүгінгі алмағайып заманда ізгілік пен толеранттықты ту еткен Ясауи ілімінің барша адамзат баласы үшін маңызы айрықша екені белгілі.

Осылайша бір кездері шәкірттерін дүниенің төрткіл бұрышына аттандырған Ясауи бабамыздың аты ұрпақтарын құтты қонысқа қайта шақырған ұранға айналды. Игілікті істің басы-қасында сол кездегі Түркия Президенті, марқұм Тұрғыт Өзал екеуіміздің бірге болғанымыз әлі күнге жадымда. Оқу орнының дамуында университеттің құрметті профессоры атағын алған Сүлейман Демирел ақсақалдың да еңбегі елеулі болды. Бүгін осы құтты білім ордасының құрметті профессоры атанып отырған Абдулла Гүл де қазақ-түрік ынтымақтастығының кең қанат жайып, өрістей түсуіне қомақты үлес қосып келеді.

Университетте қазір 22 мыңға жуық жас 91 мамандық бойынша білім алуда. Осы күнге дейін бұл оқу орнынан түлеп ұшқан мамандар саны 75 мыңға жетті.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde yaptığı konuşma

24 Mayıs 2010, Türkistan

Ekselansları Cumhurbaşkanı beyefendi!

Kökleri derinlere uzanan, şair Mağcan'ın "İki dünya eşiği, Er Türk'ün beşiği" diye şiirine katılan, mukaddes Türkistan toprağına hoş geldiniz!

Değerli Öğretim Üyeleri ve Öğrenciler!

Bütün Türklerin ibadet ettiği başköşesi olmuş Türkistan'ın ortak tarihimizde aldığı yer ayrıcalıklıdır. Bugün, bu kutlu yerleşke, manevi merkezde kardeş ülke Türkiye'den gelen itibarlı konuklarla ve Sizlerle görüştüğüm için kıvançlıyım.

Türkiye, bizim bağımsızlığımızı ilan ettiğimiz andan beri güvenilir stratejik ortağımız. Biz Türk ülkesinin yılmaz dostluk duygusu ile sıcak ilgisine yüksek değer veriyoruz.

Hepiniz biliyorsunuz, kardeş iki ülkeyi buluşturan unsurlar az değil. Hepimiz kadim ata, kahraman Türklerin göbeğinden büyüyüp gelişen nesilleriz. Dilimiz yakın, dileğimiz aynı. Kaderimiz benzer, tarihimiz ortak. Ülkeler arası ırak olmakla birlikte, asırların koynunda kopmadan ulaşan asil değerlerimiz altın atkı gibi, bizi etle tırnakçasına, yakınlaştırmaktadır.

Tarihi yakınlığımız iki ülke ilişkilerinin hızlı gelişmesine olumlu etki etmekte. Kazakistan ile Türkiye arasındaki işbirliği her yıl bütün alanlarda olabildiğince derinleşmektedir.

Bizim art niyetsiz ilişkilerimizin somut bir görünüşü, bu eğitim yeri. Ulu ozan, ulema düşünür Hoca Ahmet Yesevi atamızın adını sahiplenen bu üniversite, Türk dünyasındaki ilk uluslar arası üniversite.

Ülkemiz bağımsızlığa kavuştuğu ilk yıldan başlayarak, ben Türkistan'ı yeniden kurma ülküsünü yükseltip, bunu gerçekleştirmeye dikkat kesildim. Dolayısıyla, Türkistan'daki üniversite, 1992 yılında, Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi olarak yeniden kuruldu.

Eğitim merkezine Türkistan'ın manevi sütunu Hazret Sultan atamızın, Hoca Ahmet Yesevi'nin adının verilmesi boşuna değil. Medeniyetler arası çatışmalarla ilgili söylemlerin hız kesmediği bugünkü sıkıntılı zamanda, iyilik ve hoşgörü anlayışını bayraklaştıran Yesevi fikriyatının büyük insanlık için önemi ayrıca belli.

Böylece, bir zamanlar, müritlerini dünyanın dört bir tarafına gönderen Yesevi atamızın ismi, nesillerini kutsal mekâna yeniden çağıran slogana dönüştü. Bu güzel çalışmanın başlangıcında, o dönemdeki Türkiye Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal ile ikimizin birlikte oluşumuz bugün hala hatırımda. Eğitim kurumunun gelişmesinde Üniversitenin Fahri Profesörlük unvanını alan Süleyman Demirel Aksakalın da emeği kapsamlı oldu. Bugün, bu kutlu eğitim merkezinin Fahri Profesörü unvanına erişen Abdullah Gül de Kazak-Türk işbirliğinin genişleyerek pekişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Üniversitede şimdi 22 bine yakın genç, 91 uzmanlık alanında öğrenim görmekte. Bugüne kadar eğitim kurumlarından mezun olan öğrenci sayısı yetmiş beş bine ulaşmıştır.

Kazakistan, 2002 yılından itibaren, Türkiye ile di-

Қазақстан 2002 жылдан бері Түркия мен өзге де түркітілдес елдердің талапкерлері үшін осы білім ордасына жыл сайын тұрақты түрде 200 мемлекеттік білім грантын тағайындады.

ХҚТУ-дың халықтарымыздың білім беру саласында, өзара мәдени-рухани тұрғыдан жақындаса түсуінде маңызы орасан. Ол кезінде адамзатқа Әл-Фараби, Қожа Ахмет Ясауи сынды әлемдік деңгейдегі ғұламаларды тарту еткен өңірінің қайта түлеуіне, жалпы өлкенің дамуына оң септігін тигізіп отыр.

Бүгінде университет түркітілдес елдердің білім іздеген талапты жастарының табысатын құтты орнына айналды. Мұнда әлемнің 14 мемлекетінен келген шәкірттер білім алуда. Олар түркі халықтарына ортақ дәстүр болған ізгілік ілімін озық ғылыммен ұштастыра түсуде. Оқу орнын бітірген түлектер Қазақстан мен Түркияда ғана емес еліміздің ерікті елшілері ретінде ТМД және Еуропа елдерінде түрлі салалар бойынша жемісті еңбек етіп жүр.

Қадірлі қауым!

Шежірелі шаһар Түркістан бағзыдан бүгінге дейін барша түркі халықтарының басын қосатын қасиетінен айрылған емес. Туыстас Түркияның Президенті Абдулла Гүл мырзамен бірге бүгін осы құтты қалаға келіп отырғанымыз - соның бір айғағы.

Тәңірге тәубе, түгел түркінің тұтастығы бағытында өзге туыстардың баршасына тірек болған Түркия мен Қазақстан арасындағы бауырластық биік белестерді бағындырып келеді. Бұл орайда мен Қазақстанмен тізе қосып, орасан еңбек сіңіріп келе жатқан бауырлас Түркия тарапына зор алғысымды білдіремін.

Қазақстанның тәуелсіздігін әлемде алғашқы болып таныған түрік бауырларымыз осы Түркістанның ең басты, баға жетпес құндылығы Қожа Ахмет Ясауи бабамыздың кесенесін күрделі қайта жөндеуден өткізуге көмек еткенін біз ұмытпаймыз.

Ағайын арасындағы мұндай көңіл сүйсінтетін абзал істер аз емес. Былтыр біз Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастығы кеңесін құру туралы келісімге қол жеткіздік. Енді Астанада халықтарымыздың және ортақ жалпы түркі мәдени мұраларын әлем деңгейінде насихаттап, таныту мақсатында Түркі әлемі Академиясы ашылғалы отыр. Мені бір кезде түркі әлемінің мәдени-рухани мұраларын бірлесіп зерттеу туралы айтқан ойларымның іс жүзіне аса бастағаны қуантады.

Жалпы, Қазақстан жоғары оқу орындарында қазіргі кезде Түркияның 450 азаматы оқып жатыр. Ал Түркияда 1992 жылдан бері 3230 қазақстандық талапкер білім алды. Осы жылдар ішінде қазақ-түрік лицейлерінің 300-ге жуық шәкірттері халықаралық жарыстардың жеңімпазы атанды.

Білімді елдің болашағы жарқын. Мен қай дәуірде болмасын, ең сенімді инвестиция -адам ресурстарына салынған қаражат деп есептеймін.

Мен Қазақстан халқына биылғы дәстүрлі Жолдауымда жоғары білім сапасы ең жоғары халықаралық талаптарға жауап беруі тиістігін атап айттым. Елдегі жоғары оқу орындары әлемнің жетекші университеттерінің рейтингіне енуге ұмтылулары керек.

Университет жаңа ғасыр талабына сай сапалы білім беріп, жаһандық бәсекеге қабілетті мамандар әзірлеуі тиіс. Бұл білім сапасын артыруға ықпал етіп, оқу орны түлектерінің кәсіби өсуіне, өмірде табысты болуына жол ашады.

Сіздердің сондай биік үдеден шығатындарыңызға сенім білдіремін.

Баршаңызға табыс, отбасыларыңызға амандық, ғылым мен ғибрат жолындағы істеріңізге сәттілік тілеймін.

Назарларыңызға рахмет.

ğer Türk Devlet ve toplulukları öğrenci adayları için, bu eğitim kurumuna her yıl kesintisiz olarak 200 devlet eğitim bursu vermektedir.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin, halklarımızın eğitim alanında karşılıklı kültürel-manevi açıdan yakınlaşmasında önemi büyük. O; zamanında insanlığa El Farabi, Hoca Ahmet Yesevi gibi evrensel düzeydeki ulemaları armağan eden bölgenin yeniden gelişmesine, genel olarak ülkemizin gelişmesine olumlu yönde tesir etmektedir.

Bugün üniversite Türk dili konuşan ülkelerin eğitim arayan istekli gençlerinin buluştuğu kutlu mekâna dönüştü. Burada dünyanın 14 devletinden gelen öğrenciler eğitim almakta. Onlar Türk halklarının ortak geleneği olan hayırseverlik ilmini çağdaş bilimle bağdaştırmaktadır. Eğitim kurumunu bitiren mezunlar sadece Kazakistan ile Türkiye'de değil, ülkemizin muktedir elçileri olarak BDT ve Avrupa ülkelerinde çeşitli alanlarda verimli işler yapmaktadır.

Değerli Konuklar!

Şecereli şehir Türkistan geçmişten bugüne değin bütün Türk halklarını bir araya getiren mukaddesatından ayrılmış değil. Kardeş Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Beyefendi ile birlikte bugün bu kutlu şehre gelişimiz, bunun bir delili.

Tanrı'ya tövbe, bütün Türklerin birliği yolunda diğer akrabaların hepsine dayanak olan Türkiye ile Kazakistan arasındaki kardeşlik büyük aşamaları himayesine almaktadır. Bu bağlamda ben Kazakistan ile diz dize, çok büyük emek harcayarak gelmekte olan kardeş Türkiye tarafına çok teşekkür ediyorum.

Kazakistan'ın bağımsızlığını dünyada ilk olarak tanıyan Türk kardeşlerimizin, bu Türkistan'ın en öncelikli, paha biçilmez değeri Hoca Ahmet Yesevi atamızın türbesini büyük onarımdan geçirmekte yardım ettiğini biz unutmayacağız.

Kardeşler arasında böyle gönül imrendiren doğru işler az değil. Bıldır biz Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ni kurmak konusunda anlaşmaya vardık. Şimdi Astana'da, halklarımızın ve ortak genel Türk kültür mirasının, uluslar arası düzeyde anlatılıp, tanıtılması amacıyla Türk Dünyası Akademisi açılmak üzeredir. Beni bir defa, Türk dünyasının kültürel-manevi mirasını birlikte araştırmak konusunda söylediğim, düşüncelerimin gerçekleşme yolundaki büyük başlangıcı gururlandırmaktadır.

Genel olarak, Kazakistan yüksek öğretim kurumlarında günümüzde Türkiye'nin 450 vatandaşı okuyor. Türkiye'de ise, 1992 yılından beri 3000'den fazla Kazakistanlı öğrenci eğitim aldı. Bu yıllar içinde Kazak-Türk Liselerinin 300'e yakın öğrencisi uluslar arası yarışların galibi oldu.

Eğitimli ülkenin geleceği parlak. Ben hangi devirde olursa olsun, en güvenli yatırımın, insan kaynaklarına harcanan ödenek olduğunu düşünüyorum.

Ben, Kazakistan halkına bu yılki geleneksel Seslenişimde, yüksek öğretim sektörünün, en yüksek uluslar arası talepleri karşılayabilmesinin zorunluluğunu belirttim. Ülkedeki yüksek öğretim kurumlarının, dünyanın lider üniversiteleri sıralamasına girmek için hamle yapmaları gerek.

Üniversite yeni asrın taleplerine uygun kaliteli eğitim verip, küresel rekabete kabiliyetli uzmanlar hazırlamak zorundadır. Bu eğitim kalitesinin arttırılmasını sağlayıp, eğitim kurumu mezunlarının mesleki gelişimine, ömür boyu başarılı olmasına yol açacaktır.

Sizin böyle yüksek bir murada erebileceğinize güven bildiriyorum.

Hepinize başarı, ailelerinize huzur, eğitim ve ibret yolundaki işlerinizde şans diliyorum.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркі академиясының ашылу салтанатында сөйлеген сөзі

2010 жылғы 25 мамыр, Астана

Қадірлі Президент Абдулла Гүл мырза!
Құрметті ханымдар мен мырзалар!
Қымбатты достар!

Біз бүгін түркі дүниесіндегі түңғыш және бірегей ғылыми-зерттеу орталығы Түркі академиясының ашылуына куә болып отырмыз. Бұл - түркі тектес елдердің мәдени-гуманитарлық байланысын нығайтуға өлшеусіз үлес қосатын, тарихи маңызы зор оқиға.

Салтанатты жиынға біздің досымыз, Түркия Республикасының Президенті, Жоғары мәртебелі Абдулла Гүл мырза қатысып отыр. Бұл бүгінгі рәсімнің ерекше маңыздылығын айғақтай түседі.

Оның осы салтанатты шараға арнайы қатысып отырғанына алғысымды білдіремін.

Қадірлі қауым!

«Енші алып. қалың түркі тарасқанда, Қазаққа қара шаңырақ қалған жоқ па» деп ақиық ақын Мағжан жырлағандай, Қазақстан - түгел түркінің ата жұрты, ат байлар қазығы, алтын бесігі.

Біз түркі әлемінің асыл тұлғаларын қадірлеп, қастерлеп отырамыз. Соның бір белгісі елорданың төрінде тұрған Мұстафа Кемал Ататүріктің ескерткіші. Енді міне, күллі түркі дүниесінің ізгі ойлы, биік парасатты, білікті де білімді адамдарының басын қосатын тағы бір шаңырақ - Түркі академиясын ашқалы отырмыз.

Осы арқылы біз байырғы атамекені - Алтай мен Атырау арасындағы ұланғайыр аумақта ғұмыр кешкен ата-бабаларымыздың арманын алға апарып, аманатын орындаудамыз. Бұл баршамыздың өтеуге тиісті перзенттік парызымыз болатын.

Азаттығын жариялаған сәттен бастап Қазақстан түркі әлемінің өзара ықпалдасу және мәдени бірігу мәселесіне айрықша мән беріп, өзінің халықаралық саясатының маңызды бағыттарының бірі ретінде қарастырып келеді.

Қазақстан Республикасы қазіргі кезде Орталық Азия аумағындағы туыс елдермен, Түркиямен, Әзербайжанмен ынтымақтастықты жүйелі әрі жанжақты дамытып, нығайта түсуде.

Татарстанмен, Башқұртстанмен де іскерлік және мәдени байланыстарды белсенді жүргізуде.

Қазіргі кезде түркітілдес мемлекеттер қауымдастығының жарқын болашақты бірлесіп жасауға әлеуеті жеткілікті. Олардың тұрақты дамып келе жатқан қуатты экономикалық секторы, бірегей төл мәдениеті, бай рухани мұрасы бар. Адам ресурстары да мол.

Ардақты қауым!

Түркі академиясының ашылуы түркі тілдес халықтарды төл тарихы мен мәдениетін өркендетуге жұмылдырады деп сенемін.

Академия ғылымды дамытуға, түркітанушы ғалымдардың кәсіби біліктілігін арттыру мен өзара тығыз байланысына қолайлы жағдай тудырады.

Түркі академиясының базасында әлемнің жетекші түркітанушылары ғылыми зерттеулер жүргізеді. Мұнда түркі халықтарының форумдары,

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Akademisi'nin açılış töreninde yaptığı konuşma

25 Mayıs 2010, Astana

Değerli Cumhurbaşkanı Abdullah Gül beyefendi!
Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!
Kıymetli dostlar!

Biz bugün, Türk Dünyasındaki ilk ve tek ilmî araştırma merkezi Türk Akademisi'nin açılışına tanıklık ediyoruz. Bu, Türk soylu ülkelerin beşeri ve kültürel ilişkilerini geliştirmeye ölçüsüz katkı sağlayacak, tarihi önemi büyük olay.

Törenli toplantıya bizim dostumuz, Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı, Ekselansları Abdullah Gül Beyefendi katılmaktadır. Bu, bugünkü törenin ayrıcalıklı önemini ispat etmektedir.

Onun, bu tören faaliyetine özel olarak katılmasına teşekkürlerimi sunuyorum.

Değerli konuklar!

"Tereke alıp, kalabalık Türk dağıldığında / Kazak'ta baba ocağı kalmadı mı" diye, üstat şair Mağcan'ın şiirleştirdiği gibi, Kazakistan, bütün Türklerin ata yurdu, at bağladığı kazığı, altın beşiği.

Biz Türk dünyasının asil şahsiyetlerine değer verip, saygı gösteriyoruz. Bunun bir belirtisi başkentin başköşesinde duran Mustafa Kemal Atatürk anıtı. İşte, şimdi, bütün Türk dünyasının iyi düşünceli, yüksek ferasetli, bilgili ve eğitimli adamlarını bir araya getiren yeni bir çatıyı, Türk Akademisi'ni açıyoruz.

Bu sayede biz kadim ata mekânını, Altay ile Atırau arasındaki uçsuz bucaksız bölgede ömür geçiren atalarımızın hayalini öne çıkarıp, emanetini yerine getiriyoruz. Bu hepimizin ödemek zorunda olduğu evlatlık borcumuzdur.

Özgürlüğünü ilan ettiği andan başlayarak, Kazakistan Türk dünyasının karşılıklı yakınlaşma ve kültürel birleşme meselesine özel önem verip, bunu, kendisinin uluslar arası siyasetinin önemli programlarından biri olarak gördü.

Kazakistan Cumhuriyeti günümüzde Merkezi Asya bölgesindeki akraba ülkelerle, Türkiye ile Azerbaycan ile işbirliğini sistemli ve çok yönlü geliştirip, pekiştirmekte.

Tataristan ile Başkurdistan ile de iş ve kültür ilişkileri etkin yürütülmekte.

Günümüzde, Türk dili konuşan ülkeler topluluğunun, parlak geleceği, birleşerek yapmaya gücü yeterli. Onların istikrarlı kalkınmaya devam eden kuvvetli ekonomi sektörü, eşsiz özgün kültürü, zengin manevi mirası var. İnsan kaynakları da bol.

Saygıdeğer konuklar!

Türk Akademisi'nin açılışı, Türk dili konuşan halkları, özgün tarihi ile kültürünü geliştirmeye sevk edecektir, diye inanıyorum.

Akademi bilimi geliştirmeye, Türkolog bilim adamlarının mesleki bilgilerini arttırmaları ile karşılıklı sıkı ilişkilerine elverişli ortam sağlayacaktır.

Türk Akademisi'nin temelinde dünyanın önde gelen Türkologları ilmî araştırmalar yürütecek. Burada Türk halklarının forumları, sempozyumları, festivalleri yapılacak. Türk dillerinin geliştirilmesi ile daha da kalkındırılması amacıyla onun bünyesinde Türk Dilleri Milli Kampusu oluşturulacaktır.

симпөзиумдары, фестивальдары өткізілетін болады. Түркі тілдерін өркендету мен әрі қарай дамыту мақсатында оның құрамында Түркі тілдерінің ұлттық корпусы жасалады.

Академия Түркі кеңесімен, Түркітілдес елдердің парламенттік ассамблеясымен және «ТҮРКСОЙ» ұйымымен етене араласып, тығыз байланыста жұмыс істейді.

Ғылымның әр түрлі салаларында тәжірибе алмасу және бірлескен жобаларды жүзеге асыру механизмі күшейеді.

Біз, қаны мен жаны бір түркі халықтары, атабабаларымыздың жасампаз мол мұрасын бірлесіп насихаттауымыз керек. Еуразия кеңістігінде ен жайлаған түркілер әлемдік өркениеттің дамуына орасан зор үлес қосты, адамзат тарихында ірі бетбұрыстар жасады.

Түркілер құрған қуатты мемлекеттер ғасырлар бойы көршілес аймақтарға өз ықпалын жүргізді. Әлемнің көптеген тілдерінде түркі сөздерінің жиі кездесуі - соның айқын айғағы.

Түркілер тарихқа көрнекті мемлекет қайраткерлерін, ұлы ғалымдар мен дарынды ақындарды сыйлады. Ғылым мен өнер үшін Махмұд Қашқари, Жүсіп Баласағұни, Мұхаммед Әл-Фараби; Ибн Сина, Әл-Хорезми, Қожа Ахмет Ясауи, Ұлықбек, Әлішер Науайы, Физули, Мимар Синанның және өзге де әйгілі есімдердің маңызы орасан.

Біз Түркі академиясы арқылы күш-жігерімізді біріктіре отырып, түркілердің әлемдік тарихи үдерістегі рөлі туралы жаңа да құнды тарихи деректерді ашамыз. Сонымен бірге ортақ мәдениетіміз бен дәстүрімізді үздіксіз дамытамыз.

Түркі халықтарының тағдыр-талайы еш уақытта жаһандық тарихи үрдістерден тыс болған емес.

Еуразия тарихында болған маңызды оқиғалардың бәрі дерлік түркілердің тыныс-тіршілігімен біте қайнасып жатқандығы - тарихи шындық.

Түркілер қай уақытта да көрші халықтармен мәдени, саяси, экономикалық қарым-қатынас жасаудың өмірлік тәжірибеге негізделген дәстүрін қалыптастыруға әрекет жасады. Бұл дәстүрден қазірдің өзінде мәдени қарым-қатынас жасаудың, шаруашылықта алыс-берісті қалыптастырудың, саяси татулықта өмір сүрудің талай өнегелі үлгісін алуға болады. Сондықтан да, түркі халықтарының көрші ұлттармен өзара байланысы, этносаралық даму үрдістері - Түркі академиясының негізгі зерттеу нысанасына айналуға тиіс.

Қазіргі әлемде этнос және этносаралық қарым-қатынас туралы дұрыс көзқарас қалыптастыру - маңызды мақсат. Бұл бүгінгі этностардың татулықты ту етіп, бірлесіп ғұмыр кешуіне жол ашады. Оның үстіне, кез-келген халық қайталанбас тарихи феномен болумен бірге, дара этнос ретінде де құрметке лайық.

Байырғы түркі этносының дара болмыс-бітіміне әлемдік өркениет тұғырынан қарайтын мезгіл жетті. Түркі академиясы осыған мұрындық болуы тиіс.

Түркі халықтарының өткенін ғана емес, бүгінгі тыныс-тіршілігін пайымдап отыру да - аса маңызды міндеттердің бірі.

Түркі академиясында барлық түркі елдерінің ортақ мүдделі істері атқарылуы қажет деп білемін.

Түркі халықтары арасындағы ғылыми ынтымақтастықты нығайту үшін түркі дүниесінің мәдени мұраларын, түркі халықтарының ортақ тарихын ғылыми тұрғыдан зерделеу жолында қызмет жасауымыз керек. Ортақ терминологиялық қорды жасап, дамыту, таза түркілік сөз қазынасын молайтуымыз қажет.

Арайлы Астанамыздың төрінде шаңырақ көтерген академия ұжымына ақ жол тілеймін!

Болашақта бұл түркі әлеміндегі ең таңдаулы ғылым ордаларының біріне айналады деп сенемін.

Назарларыңыз үшін рахмет.

Akademi Türk Konseyi ile Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi ile ve "TÜRKSOY" kurumu ile çok yakınlaşıp, sıkı ilişkilerle çalışacaktır.

Bilimin her türlü alanlarında tecrübe alışverişi ve ortak projeleri gerçekleştirme mekanizması güçlenecektir.

Biz, kanı ile canı aynı Türk halkları, atalarımızın üretken bol mirasını birlikte öğretip-yaygınlaştırmalıyız. Avrasya bölgesinde hâkim olan Türkler küresel medeniyetin gelişmesine çok büyük pay kattı, insanlık tarihinde büyük dönüşümler yaptı.

Türklerin kurduğu kuvvetli devletler asırlar boyu komşu bölgelerde hükümran oldu. Âlemin pek çok dillerinde Türk sözleriyle sık karşılaşılması, bunun açık delili.

Türkler tarihe görkemli devlet adamları, ulu âlimler ile yetenekli ozanlar hediye etti. Bilim ve sanat için Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Balasagun, Muhammed El Farabi, İbn-i Sina, El Harezmî, Hoca Ahmet Yesevi, Uluğ Bey, Alişer Nevai, Fuzuli, Mimar Sinan ve başka da meşhur isimlerin önemi büyük.

Biz Türk Akademisi sayesinde güç ve gayretimizi bir araya getirip, Türklerin dünya tarihi sürecindeki rolü hakkında yeni değerli tarihi verileri açacağız. Bununla birlikte, ortak kültürümüz ile geleneğimizi sürekli kalkındıracağız.

Türk halklarının kaderi, hiçbir zaman, küresel tarih sürecinin dışında kalmış değil.

Avrasya tarihinde olan önemli olayların hemen hepsinin Türklerin yaşamıyla örtüşüp kaynaştığı, tarihi gerçek.

Türk halkları bütün dönemlerde komşu halklarla yaşadıkları kültürel, siyasi, ekonomik ilişkileri, hayat tecrübesine dayalı gelenekleri üzerinden yürütmüştür. Bu gelenekten, günümüzde, kültürel ilişki kurmanın, ekonomide alışverişi sağlamanın, siyasi barışla ömür sürmenin nice seçkin örneğini alabiliriz. Dolayısıyla, Türk halklarının komşu uluslarla olan karşılıklı ilişkisi, etnisiteler arası gelişme süreçleri, Türk Akademisi'nin temel araştırma konusuna dönüşmelidir.

Günümüz dünyasında etnisite ve etnisiteler arası ilişki konusunda doğru bakış açısı oluşturmak, önemli maksat. Bu, bugünkü etnosların uyumu bayraklaştırıp, birlikte ömür geçirmesine yol açacaktır. Aynı zamanda, herhangi bir halk yinelenmez tarihi fenomen olmakla birlikte, sadece etnos olarak da saygıya layık.

Kadim Türk etnosunun eşsiz varlığına küresel uygarlık açısından bakma dönemi geldi. Türk Akademisi buna önayak olmalıdır.

Türk halklarının sadece geçmişini değil, günümüzdeki yaşamını kavraması da çok önemli yükümlülüklerden biri.

Türk Akademisi'nde bütün Türk ülkelerinin ortak faydasına olacak işlerin yürütülmesi gerektiğini biliyorum.

Türk halkları arasındaki ilmî işbirliğini geliştirmek için Türk Dünyasının kültür mirasının, Türk halklarının ortak tarihinin ilmî açıdan araştırılması yolunda hizmet etmeliyiz. Ortak terminoloji fonu oluşturup, geliştirmeli, yeni Türklük söz hazinesini bollaştırmalıyız.

Işıltılı Astana'mızın başköşesinde çatı yükselten Akademi çalışanlarına akyol diliyorum!

Gelecekte, bu, Türk dünyasındaki en seçkin bilim merkezlerinden birine dönüşecektir diye inanıyorum.

İlginiz için teşekkürler.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Түркия Республикасының Астанадағы Елшілігі ғимаратының ашылу салтанатында сөйлеген сөзі

2010 жылғы 26 мамыр, Астана

Құрметті қауым!

Бүгін шынымен бақыттымыз. Өйткені Түркия Республикасының Астанадағы елшілігінің жаңа ғимаратын ашу рәсіміне куә болып отырмыз. Қазақстан тәуелсіздігін алған сәтте 1 сағаттан кейін оны алғаш таныған ел Түркия Республикасы болғаны өздеріңізге белгілі. Бұрын Кеңестер Одағы кезінде мүмкін ұзақ жылдар бойы өте жақын байланысымыз болған жоқ. Алайда, жүрегімізде ұялаған түркі рухымен рухани бірлігімізді ешқашан ұмытпадық. Күндердің күнінде осындағы бүкіл Түркі мемлекеттерінің тәуелсіздіктеріне міндетті түрде қауышатын сәтті үмітпен күттік. Ең соңында Қазақстан тәуелсіздігін алған соң, Әзербайжан тәуелсіздігін алған соң, Қырғызстан тәуелсіздігін алған соң, Өзбекстан тәуелсіздігін алған соң, Түркменстан тәуелсіздігін алған соң, оларды алғаш мойындаған мемлекет Түркия Республикасы болды.

Ол кезде Қазақстанның астанасы Алматы еді. Әлбетте Алматының өте үлкен қала екенін бәріңіз білесіздер. Алайда, Алматы географиялық жағынан алғанда тек қана Қазақстанның оңтүстік аумағына жақын орналасқан қала. Сондықтан елдің бас қаласын Қазақстанның барлық аумағына жақын бір жерге, елдің орталығына - қазіргі Астанаға көшіру сол кезде Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың үлкен арманы болатын. Сөйтіп ол өте қиын шешім қабылдады және осы жер елдің бас қаласы болып жарияланды. Бұрын осы аймақ жазық дала болатын, Ал, қазір сол далада өздеріңіз де көріп отырғандай, мінеки Астана пайда болды.

Түркия Республикасының Елшілігі ұзақ уақыт бойы Алматыда жұмысын жалғастырды. Негізінде, мен Сыртқы істер министрі болған кезімде де сонда болды, бірақ ішімнен қынжылатын едім. Өйткені, бізден бұрын көптеген елдің елшіліктері осында көшіп келді, осы жерде жұмыс істейтін еді. Сол кезде біз шешім қабылдап, осы тамаша жер телімін алдық. Келешекте ешқандай кемшілігінің болмауы үшін елшілік ғимаратының жобасы жан-жақты ойластырылды. Міне, бүгін ашылу рәсімін жасап жатырмыз және осыған байланысты қатты қуаныштымын. Өйткені бас қала осында, ал біздің Елшілігіміздің Алматыда қалғаны дұрыс болмас еді, онда болуы тіпті мүмкін емес еді. Оның үстіне Алматыда тек қана бірнеше елдің елшілігі қалған еді, біз де солардың біреуі едік. Бұл жағдай бізге жараспайтын еді.

Бүгін шынымен қатты қуаныштымын, енді елшілігіміз осында қызметін үлкен абыроймен атқаратын болады. Астананың көптеген бөлігін, 60%-ын түрік мердігерлік фирмалары тұрғызғаны белгілі, түрік елшілігін де бір түрік фирмасы салды. Сондықтан, осы іске еңбегі сіңген баршаңызды құттықтай отырып, алғысымды білдіремін. Сондай-ақ елшілеріміздің, дипломаттарымыздың, атташелеріміздің, барлық қызметкерлеріміздің шын жүректен, бар күштерін сала отырып түрік-қазақ достығының одан әрі нығаюы, тереңдей түсуі үшін қызмет атқаратындарына сенімім мол. Баршаңызға сәттілік тілеймін! Ғимаратымыз құтты болсын!

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin Astana Büyükelçiliği binasının açılış töreninde yaptığı konuşma

26 Mayıs 2010, Astana

Değerli konuklar!

Bugün gerçekten mutluyuz. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliğinin Astana'da yeni binasının açılışını yapıyoruz. Bildiğiniz gibi Kazakistan bağımsızlığını kazanır kazanmaz, 1 saat sonra Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke, Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Zaten uzun yıllar, Sovyetler Birliği zamanında belki çok yakın ilişkimiz, temasımız olmuyordu ama bütün bu Türk ruhuyla kalpten, gönülden bağımızı daima sıkı muhafaza ediyorduk. Ve bir gün buradaki bütün kardeş cumhuriyetlerin bağımsızlığının gerçekleşeceğini bekliyorduk. Nihayet Kazakistan bağımsız olunca, Türkmenistan bağımsız olunca, Kırgızistan bağımsız olunca, Azerbaycan bağımsız olunca, Özbekistan bağımsız olunca, bunları anında ilk tanıyan ülke Türkiye Cumhuriyeti oldu.

O zaman Kazakistan'ın başkenti Almatı idi. Almatı tabii büyük bir şehir, hepiniz biliyorsunuz. Yalnız Almatı coğrafi olarak Kazakistan'ın çok güneyinde kalan bir şehir. Başkentin, Kazakistan'ın tamamına hitap etmesi ve Kazakistan'ın tamamını kucaklayabilmesi için Astana'ya taşınmasını o zaman Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev çok arzu etti. Ve o zor kararı verdi ve burası Başkent ilan edildi. Burası bir bozkırdı. Daha sonra, gördüğünüz gibi işte Astana ortaya çıktı.

Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği uzun süre Almatı'da kaldı. Doğrusu Dışişleri Bakanı olduğum dönemde de oradaydı ve buna hiç gönlüm razı olmuyordu. Çünkü bizden önce birçok ülkenin büyükelçiliği buraya gelmişti ve bizzat Başkentte, burada faaliyet gösteriyordu. O zaman kararlar aldık, bu güzel arsayı temin ettik ve buraya bu güzel binaların ileride tekrar ihtiyaç duyulmayacak bir şekilde yapılması için projeler hazırlandı ve nihayet bugün açılışını yapıyoruz. Bundan gerçekten büyük bir memnuniyet duyuyorum. Çünkü burası Başkentken bizim büyükelçimizin Almatı'da, başka bir kentte durması doğru değildi, mümkün değildi. Üstelik orada kalan birkaç büyükelçilikten birisi olarak biz kalmıştık ki bu bize hiç yakışmıyordu.

Bugün gerçekten çok sevinçliyim, artık büyükelçilerimiz burada, en güzel şekilde hizmet verecek. Burada nasıl Astana'nın büyük bir kısmını, yüzde 60'ını Türk müteahhitleri yaptıysa, Türk Büyükelçiliğimizi de, burayı da bir Türk müteahhidi yaptı. Dolayısıyla emeği geçen herkese teşekkür ediyorum, tebrik ediyorum. Ve burada büyükelçilerimizin, diplomatlarımızın, ataşelerimizin, bütün mensuplarımızın canı gönülden, büyük bir gönül rahatlığı içerisinde, şevkle Türk-Kazak kardeşliğinin daha da güçlenmesi, daha da derinleşmesi için var güçleriyle çalışacaklarına eminim. Hepsine başarılar diliyorum. Bu binamız hayırlı olsun, uğurlu olsun.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Юнус Емре атындағы мәдениет орталығының ресми ашылу рәсімінде сөйлеген сөзі

2010 жылғы 26 мамыр, Астана

Құрметті қауым!

Бүгін өте тамаша шараларға қатыстық. Өте ізгілікті істер атқарғанымызға сенемін. Біз жаңа ашқан Юнус Емре атындағы Мәдениет орталығы осы ізгілікті істердің ішінде келешекте өте жоғары бағаланатын ең шапағатты іс болып табылады. Сол себепті осы оқиғаға үлкен мән беремін. Өйткені Юнус Емре атындағы Мәдениет орталығының құрылуы туралы мен Сыртқы істер министрі болған кезімде де сол кездегі Мәдениет министрі Атилла Коч мырзамен бірлесе отырып ауқымды жұмыс тындырған болатынбыз. Орталықтың ашылуы туралы заң Мәжілісте мақұлданғаннан кейін, қоғам құрылды.

Кеше Түркі академиясында сөйлеген кезімде тоқталып өткендей, өз тіліміздің, өз мәдениетіміздің, өз дәстүрлерімізді, қысқаша айтсақ осының барлығын тек қана біз жалғастыруымыз және насихаттауымыз керек. Өз мәдениетімізді, тіліміздің, тарихымызды жақсы білгеннен кейін ғана әлемде қандай мәдениет болсын, қандай ұлт болсын, олармен танысып білісуден және олармен бірге өмір сүруден еш тайсалмауымыз керек.

Юнус Емре атындағы Мәдениет орталығы Астанада түрікше үйрететін болады. Менің алдымда төраға айтып өткендей орталықтың филиалдары Сараево-Боснияда, Тиранада және Каирде ашылды. Ендігі кезекте Кельн бар, Берлин бар, Париж бар, Мәскеу бар, Дамаск бар, Лондон бар. Бұл туралы барлық мәселе жан-жақты шешілді, келісілді. Жұмыстардың барлығы жоспарлы және ұйымдасқан түрде жүзеге асып жатыр.

Осыншама кең аумаққа жайылған, Балкандарда өз таңбасын бедерлеп қашаған, мұншама хұтба жіберген, мұнарасалған, көпірлер тұрғызған тарихымыз тұрғанда, олар әлі қирамай сақталып қалғанда; сол жақта түрікше үйренгісі келетіндерге, Түркияны танып білгісі келетіндерге, біз Юнус Емре атындағы Мәдениет орталығы арқылы түрікше үйрететін боламыз. Қай жерде орталық ашсақ да контингент жеткіліксіз болды, ал талапкерлер саны көп. Қаншама өтініш, талап-тілек бар, соған сәйкестіріп сыныптар ашсақ та жетпей жатыр. Түрік тілімен Түркияға барлық жерде қызығушылық, ілтипат бар. Бұрындары осы жұмыстарды біз елшіліктерімізде, мәдениет кеңесшілеріміз арқылы жүзеге асыратынбыз, алайда олардың бұл жұмыстарды жүргізу үшін қолдары тимейтін. Ал, енді аталған жұмыстар тиянақты және үйлесімді түрде жүзеге асырылуда.

Алып мемлекеттер бұрыннан бері осындай шаралар өткізетінеді. Ағылшындардың British Council, немістердің Goethe атындағы институттары, испандықтардың Cervantes атындағы қорлары сияқты енді міне Түркияның Юнус Емре атындағы Мәдениет орталықтары бар. Осы орталық арқылы өз мәдениетімізді, тіліміздің өрісін кеңейту үйлесімді

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Yunus Emre Kültür Merkezi'nin resmi açılış töreninde yaptığı konuşma

26 Mayıs 2010, Astana

Değerli misafirler!

Bugün çok güzel faaliyetlerde bulunduk. Çok hayırlı işler yaptığımıza inanıyorum. Şimdi açtığımız Yunus Emre Kültür Merkezi bu hayırlı işler içerisinde, çok ileride de takdir edilecek bir faaliyettir. Buna özellikle çok önem veriyorum. Çünkü Yunus Emre Kültür Merkezlerinin kurulmasıyla ilgili Dışişleri Bakanı olduğum dönemde de, o zamanki Kültür Bakanı Sayın Atilla Koç'la beraber çok çalışmıştık. Bunun kanununu Meclis'ten geçirdikten sonra vakıf kuruldu.

Dün Türk Akademisi'nde yaptığım konuşmada değindiğim gibi; kendi dilimizi, kendi kültürümüzü, kendi geleneklerimizi, tüm bunları sadece biz yaşamamalıyız, yaşatmalıyız ve yaymalıyız da. Kendi kültürümüzü kendi dilimizi, kendi tarihimizi çok iyi bildikten sonra, dünyada ne kadar kültür varsa, ne kadar çeşitlilik varsa, onlarla karşılaşmaktan, tanışmaktan, beraber olmaktan da hiç çekinmememiz gerekir.

Yunus Emre Kültür Merkezi burada Türkçeyi öğretecek. Biraz önce Başkan söyledi, Saraybosna'da açıldı, Tiran'da açıldı, Kahire'de açıldı, Üsküp'te açıldı. Şimdi sırada Köln var, Berlin var, Paris var, Moskova var, Şam var, Londra var. Bunları konuştuk, bunların hepsi planlı ve tertipli bir şekilde gerçekleştiriliyor. Bu kadar coğrafyaya yayılmış, Balkanlarda bu kadar iz bırakmış, oralarda bu kadar hutbeler bırakmış, minareler bırakmış, köprüler bırakmış bir geçmişimiz varken, onlar ayakta dururken; oralarda Türkçe öğrenmek isteyenlere, Türkiye'yi öğrenmek isteyenlere, biz Yunus Emre Kültür Merkezleri vasıtasıyla Türkçeyi öğreteceğiz. Nerede açıldıysa, kapasite yetmiyor, öyle mi? O kadar müracaat var ki her yerde, yeni yeni sınıflar açıyorlar ve yetişmiyor. Büyük bir ilgi var Türkçeye ve Türkiye'yi daha yakından tanımaya. Eskiden biz bunları büyükelçiliklerimizde, kültür müşavirleri vasıtasıyla yapardık ve yetişilmezdi. Şimdi çok derli ve toplu şekilde yapılıyor.

Büyük devletlerin hep bu tip faaliyetleri vardır. British Council İngilizlerin, Cervantes Vakfı İspanyolların, Goethe Enstitüsü Almanların, hepsinin vardır. Şimdi Türkiye olarak Yunus Emre Kültür merkezleri vasıtasıyla, bütün dünyaya kendi kültürümüzü, dilimizi yayma faaliyetlerini düzenli bir şekilde yapacağız. Emeği geçen herkesi tebrik ediyorum. Ve biraz önce saydığımız programımızda olan, hedefimiz olan diğer merkezlerde de en kısa süre içerisinde açılışların yapılacağını umuyorum. Bunun için arkadaşlarımız gayet kararlı bir şekilde çalışıyorlar. Devletimiz de her türlü imkânı bu konuda veriyor. Tabii ki Kazak yöneticilerine bir kez daha teşekkür etmek istiyorum, bu faaliyete fırsat verdikleri için. Şüphesiz ki bu güzel mekân,

түрде жүзеге асыратын боламыз. Еңбегі сіңген баршаңызды құттықтаймын. Жаңа өзім атап өткен жоспарда тұрған, мақсатымыз болып табылатын орталықтарда да қысқа мерзім ішінде ашу рәсімін өткіземіз деген үмітім бар.

Осы мақсатқа жету үшін барлық азаматтарымыз табандылықпен жұмыс атқаруда. Мемлекетімізде барлық қажетті мүмкіндікпен қамтамасыз етуде. Әлбетте, реті келіп тұрғанда қазақ тарапының басшыларына біздің осы шарамызға мүмкіндік бергендері үшін тағы да бір рет алғысымды білдіргім келеді. Осы әдемі ғимарат өткізілетін шаралардың жүзеге асырылуын бұдан былай жеңілдететін, үйлесімді болуын қамтамасыз етеді. Мәдениет министрлігіне, Білім беру министрлігіне, Туризм министрлігіне және әлбетте Құрметті Президент Нұрсұлтан Назарбаев Мырзаға тағы да алғысымызды білдіремін. Құтты болсын!

buradaki faaliyetleri daha kolaylaştıracaktır. Kültür Bakanlığına, Milli Eğitim Bakanlığına, Turizm Bakanlığına ve tabii ki Sayın Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'e tekrar tekrar teşekkür ediyorum. Hayırlı olsun bu faaliyet.

Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүлдің Қазақстандағы Түрік лицейінде сөйлеген сөзі

2010 жылғы 26 мамыр, Астана

Құрметті қауым!
Қадіменді қонақтар!
Қадірлі оқушылар!

Бүгін ресми сапарымыз шеңберінде көптеген игілікті істерді сәтті түрде аяқтап, Түркияға қайтайын деп отырмыз. Осы лицей шынымен барша жұрт жоғары бағалап отырған түрік-қазақ ынтымақтастығының үлгі боларлықтай ең әдемі және тамаша көрінісі. Білім саласына қаншама мән беріп отырғанымызды қалың жұртшылық жақсы біледі. Отызға тарта түрік лицейінің, сонымен қатар 3 университеттің Қазақстанда жұмыс істеуі, Түркия мен Қазақстан арасында білім саласындағы қарым-қатынастың тығыз және мықты екенін көрсетеді.

Мемлекеттік оқуларымен қатар, түрік-қазақ ынтымақтастығына, достығына жан пейілімен қарайтын жекелеген азаматтарымыздың орасан күш-жігерлері, жанқиярлық қызметтерінің арқасында осы оқулар ашылды. Мына лицей де осындай оқулардың біреуі болып табылады, барлық түрік оқулары біз үшін үлкен мақтаныш. Еңбек сіңірген баршаңызға алғысымды білдіремін. Осы лицейге бұрын да келген едім. Ол кезде шағын болатын, қазір үлкейіп, кеңейіпті. Мұнда жаңа бөлімдер, қосымша бірнеше бағдарламалар ашылған екен. Мұның барлығы мені қуантып отыр.

Баршаңызға мәлім, Қазақстанға сапарымның басында алдымен Түркістанға барып, білімге қатысты тағы басқа бір шараға, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық Түрік-Қазақ университетінде кездесулерде болдым. Одан кейін Астанаға келдік. Кеше ресми кездесулер өткіздік. Бүгін таңертең де ресми кездесулер шеңберінде Парламентке, Сенатқа барып қайттым, ортақ жиындарға қатыстым және бір көрмеге қатыстық. Осылармен қоса, Қазақстан тарапы асқан жоралғысы жасап, Астананың өте көркем ауданында, Түркияның елшілігіне жақын жерде Ататүріктің ескерткішін орнатты. Құрметті Назарбаев осы ескерткішті арнайы барып ашу рәсімін өткізген болатын, біз бүгін ескерткішті көріп қайттық. Осы сәтті пайдалана отырып, мына жаңалықты Сіздермен бөліскім келеді. Анкараның көркем орындарының бірінде біз де Құрметті Н.Назарбаевтың бюстін орнатамыз. Мұны осы жерде бірінші рет жариялап тұрмыз.

Осының барлығы түрік-қазақ достығы мен бауырластығының соншалықты терең, ал келешегінің жарқын және мықты екенін көрсетеді. Тарихымыздың тамырының тереңге тартқаны баршамызға мәлім. Өйткені барлығымыздың атажұртымыз - Қазақстан. Барша түркінің үлкен атасы, біздің дініміздің және рухани құндылығымыздың негізін қалаған Қожа Ахмет Ясауилер, ғұлама ғалымдар осы жерде туып өскен. Ежелгі түркілер де осы жерлерден Батысқа қарай көшкен болатын, сондықтан біздің атажұртымыз болып табылады. Өткеніміздің еш шүбәмыз жоқ. Болашағымызға ешқандай күмәнымыз жоқ.

Өйткені осы оқулар, университеттер және өзара ықпалдастықты көздейтін шаралар арқылы

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kazakistan'daki Türk Lisesi'nde yaptığı konuşma

26 Mayıs 2010, Astana

Değerli misafirler!
Değerli konuklar!
Değerli öğrenciler!

Bugün faaliyetlerimizi çok güzel bir şekilde noktalayarak Türkiye'ye dönmek üzereyiz. Bu okul gerçekten herkesin takdirini kazanmış Türk - Kazak işbirliğinin en nadide, güzel örneklerinden birisidir. Eğitim sahasına ne kadar önem verdiğimizi herkes yakından bilmektedir. Otuza yakın Türk okulunun Kazakistan'da bulunması, yine 3 tane üniversitenin Kazakistan'da bulunması Türkiye ile Kazakistan arasında eğitim konusundaki faaliyetlerin yoğunluğunu ve güçlülüğünü göstermektedir. Bir taraftan devlet okulları, bir taraftan Türk -Kazak işbirliğine, dostluğuna gönül vermiş vatandaşlarımızın büyük gayretleriyle, çok özverili çalışmalarıyla gerçekleşen okullar -ki bu onlardan birisidir- bunların hepsiyse iftihar ediyoruz. Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Bu okula daha önce de gelmiştim. O zaman küçüktü, şimdi büyümüş, gelişmiş, yeni yeni branşlar, yeni yeni ekler ilave edilmiş; bütün bunlardan büyük bir memnuniyet duydum.

Bildiğiniz gibi Kazakistan'a adımımızı attığımızda önce Türkistan'a gidip yine bir eğitim faaliyetinde, Türk-Kazak Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde temaslarıma başlamıştım. Daha sonra Astana'ya geldik, dün resmi görüşmelerimizi yaptık. Bugün sabah yine resmi görüşmelerimiz çerçevesinde Millet Meclisi, Senato, onları ziyaret ettim, ortak toplantılarında hitap ettim ve bir fuar ziyaretinde bulunduk. Daha sonra büyük bir kadirşinaslık örneği gösterdi Kazakistan; güzel bir mevkide Türk Büyükelçiliğine yakın bir yerde Atatürk heykeli yapıldı. Sayın Nazarbayev giderek oranın açılışını yapmıştı, biz de bugün ziyaret ettik. Bu vesileyle şunu da ifade etmek isterim: Ankara'da da biz güzel bir yere Sayın Nazarbayev'in bir büstünü koyacağız. Bunu da ilk defa burada duyuruyorum.

Bütün bunlar Türk-Kazak dostluğunun, kardeşliğinin ne kadar köklü olduğunu ama ne kadar geleceğinin de güçlü olduğunu göstermektedir.

Geçmişin, kökün güçlü olduğu bellidir. Çünkü hepimizin ata yurdu buralar. Hepimizin büyük ataları, bizim inançlarımızı, manevi değerlerimizi yoğuran Hoca Ahmet Yesevi'ler, büyük âlimler hep buralardan gelmişlerdir. Daha da eskiye giderseniz yurdumuz buralar, Türkler buralardan batıya doğru yürüdü. Dolayısıyla geçmişimizden bir şüphemiz yok. Geleceğimizden de artık bir şüphemiz yok. Çünkü işte bu okullar, üniversiteler, karşılıklı faaliyetler sayesinde güçlü bir şekilde geleceği de inşa ediyoruz. Ne güzel ki bu okuldaki küçük çocuklar, -bunlar geleceğin büyükleri- hem Türkçe konuşacaklar hem Kazakça konuşacaklar. Bunun yanında Rusça, İngilizce de bilecekler.

жарқын келешегіміздің негізін берік қалап жатырмыз. Келешегіміздің азаматтары болып табылатын осы оқуда білім алып жатқан шәкірттеріміз қазақша, түрікше, сонымен бірге орысша және ағылшынша да білетін болады. Біз үшін бұл үлкен бақыт! Осыдан артық қандай оқу бағдарламасы болуы мүмкін? Біздер түрік-қазақ тарапы осы жағдайды әрдайым мақтан тұтамыз. Сіздерге сәттілік тілеймін! Сіздердің табыстарыңыз бізді әрдайым қуантатын, әрдайым мерейімізді үстем қылатын іс-шараларыңыз болып табылады. Сол үшін осы айрықша іске үлес қосқан барлығыңызға тағы да алғысымды білдіре отырып, құттықтаймын және сәттілік тілеймін, аман болыңыздар!

Bundan mükemmel bir eğitim programı olamaz. Bununla hem Kazak yöneticileri hem Türk yöneticileri olarak hep iftihar ediyoruz, sizlere başarılar diliyoruz. Sizin başarılarınız bizim daima kıvanç duyacağımız, daima alkışlayacağımız çok güzel faaliyetler olacaktır. Onun için bir kez daha emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Sizleri tebrik ediyorum ve başarılarınızın devamını diliyorum, sağ olun.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының 10-шы кездесуінде сөйлеген сөзі

2010 жылғы 15 қыркүйек, Ыстамбұл

Жоғары Мәртебелі Абдулла Гүл мырза!
Қадірлі әріптестер!
Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Ең әуелі, бізді ыстық ықыласпен қабылдаған бауырымыз, Түркия Республикасының Президенті Абдулла Гүл мырзаға шын көңілден ризашылығымды білдіремін.

Бүгін біздің алдымызда Түркітілдес мемлекеттер басшыларының 2009 жылы Нахчыванда өткен 9-шы саммиті барысында қол жеткізілген келісімдерді іске асыру міндеті тұр.

Сонымен қатар біз болашақтағы жоспарларды талқылаймыз. Баршаңызға мәлім, Нахчыван басқосуы барысында Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан және Түркия басшылары тарихи маңызы зор құжатқа - Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесін (Түркі кеңесі) құру туралы келісімге қол қойды.

Бұл келісім жақында Қазақстан Парламенті тарапынан бекітілді. Түркі кеңесінің толық жұмысқа кірісуіне бәріміз мүдделіміз және бұл үрдіске өзге бауырлас елдер де қосылады деген үміттеміз. Осы орайда, мен бүгін өз арамызда Түрікменстан Президенті, бауырымыз Құрбанғұлы Бердімұхаммедов мырзаны көргеніме қуаныштымын. Түрікменстан басшылығының ортақбасқосуларға катысуы жалпытүркілік ықпалдасуға қомақты үлес қосатыны сөзсіз.

Бүгінгі саммитіміз Түркі кеңесінің институционалдық қалыптасуына жаңа серпін береді деген сенімдемін.

Біздің алдымызда Түркі кеңесі Хатшылығының құрылуы, Ақсақалдар алқасы туралы ереженің қабылдануы, Түркі әлемі академиясының нақты жұмысқа кірісуі сияқты жалпытүркілік құрылымдарды одан әрі дамыту міндеті тұр. Былтыр Нахчыван саммиті кезінде біз Түркі әлемі академиясын ашу жөнінде игі бастама көтерген едік. Академияның тұсаукесер рәсімі мамыр айының аяғында Астанада өткізілді.

Халықаралық мәртебеге ие болатын бұл Академия түркітілдес халықтардың тамырлас тарихын зерделеуге және ортақ мәдениетін дамытуға жұмылдырады.

Осыған орай, жалпы түркілік өркениеттің өркендеуіне мүдделі барша мекемелер мен ғалымдарды Академияның жұмысына белсене атсалысуға шақырамын.

Қазақстан бұл бағытта нақты шаралар атқаруда. Түркі әлемі академиясы үшін ғимарат бөлініп, мемлекеттік бюджеттен қаражат көзделген, тиісті халықаралық келісім жобасы әзірленді.

Қазақ тарапы дайындаған бұл маңызды құжатқа бауырлас барлық елдер қосылады деген сенімдемін.

Бұл саладағы жұмыстарды жүзеге асыруда ортақ халықаралық ұйымымыз - ТҮРКСОЙ-дың атқарар рөлі зор деп есептеймін.

Осы мақсатта ТҮРКСОЙ-дың өкілеттігін күшейтіп, қызмет ету аясын кеңейткен жөн. ТҮРКСОЙ - түркі әлемінің шын мәніндегі ЮНЕСКО-сына айналуы тиіс.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları'nın 10. Zirvesinde yaptığı konuşma

15 Eylül 2010, İstanbul

Ekselansları Abdullah Gül beyefendi!
Değerli meslektaşlar!
Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!

En evvela, bizi sıcak yönelişiyle kabul eden kardeşimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Beyefendiye içtenlikle minnettarlığımı bildiriyorum.

Bugün bizim önümüzde, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları'nın, 2009 yılında, Nahçıvan'da yapılan 9'uncu Zirvesi kapsamında imzalanan anlaşmaları gerçekleştirme yükümlülüğü duruyor.

Bununla birlikte, biz gelecekteki planları değerlendireceğiz. Hepinize malum, Nahçıvan buluşması kapsamında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Devlet Başkanları tarihi önemi büyük belgeye, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi) kurulması hakkındaki anlaşmaya imza attı.

Bu anlaşma yakında Kazakistan Parlamentosu tarafından onaylandı. Türk Konseyi'nin tamamen işe başlamasını hepimiz hedefliyoruz ve bu sürece başka kardeş ülkeler de katılır diye ümit ediyoruz. Bu bağlamda, ben bugün kendi aramızda Türkmenistan Devlet Başkanı, kardeşimiz Kurbanguli Berdimuhammedov Beyefendiyi gördüğüme memnunum. Türkmenistan Devlet Başkanlığının ortak buluşmaya katılması genel Türklük yakınlaşmasına şüphesiz büyük katkı sağlayacak.

Bugünkü Zirvemiz Türk Konseyi'nin kurumsal oluşumuna yeni ivme verecek diye inanıyorum.

Bizim önümüzde, Türk Konseyi Sekreteryasının kurulması, Aksakallar Kurulu hakkındaki anlaşmaların kabul edilmesi, Türk Dünyası Akademisi'nin somut çalışmalara başlaması gibi genel Türklük kurumlarını daha da geliştirme yükümlülüğü durmaktadır. Bıldır, Nahçıvan Zirvesi döneminde biz Türk Dünyası Akademisi'ni açma yönünde hayırlı girişim başlatmıştık. Akademi'nin açılış töreni, Mayıs ayı içinde, Astana'da yapıldı.

Uluslararası statüye sahip olacak bu Akademi, Türkçe konuşan halkların ortak tarihinin araştırılmasına ve ortak medeniyetinin geliştirilmesine yönlendirecektir.

Bu bağlamda, genel Türklük uygarlığının gelişimine ilgi duyan tüm kurumlar ile bilim adamlarını Akademinin faaliyetlerine etkin katılmaya çağırıyorum.

Kazakistan bu yönde somut faaliyetler gerçekleştirmekte. Türk Dünyası Akademisi için bina tahsis edilip, devlet bütçesinden ödenek ayrıldı, gerekli uluslar arası anlaşma taslağı hazırlandı.

Kazak tarafınca hazırlanan bu önemli belgeye kardeş bütün ülkeler katılacaktır, diye inanıyorum.

Bu alandaki çalışmaların gerçekleştirilmesinde ortak uluslar arası kurumumuz TÜRKSOY'un yürüteceği rol büyük diye düşünüyorum.

Bu maksatla, TÜRKSOY'un yetkilerinin güçlendirilmesi, görev alanının genişletilmesi doğru olur. TÜRKSOY Türk dünyasının gerçek anlamda UNESCO'suna dönüşmek zorunda.

Dolayısıyla, TÜRKSOY Fonu kurulması yönündeki çalışmaları canlandırma işine yönelmemiz gerek.

Сондықтан, ТҮРКСОЙ қорын құру жөніндегі жұмыстарды жандандыру ісіне көңіл аударуымыз керек.

Қадірлі әріптестер!

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Бізді біріктіретін ортақ рухани, мәдени құндылықтар бауырлас елдеріміздің өзара тиімді экономикалық ынтымақтастығын нығайтуға жақсы негіз болуы тиіс.

Бүгінде тәуелсіз алты түркітілдес мемлекеттің ортақ жалпы ішкі өнімі шамамен 1 триллион доллардан асады.

Бірақ осындай экономикалық әлеуетімізге қарамастан, түркітілдес елдер арасындағы өзара тауар айналымы біздің нақты мүмкіндіктерімізге де, мүдделерімізге де сай келмейді.

Мәселен, 2009 жылы Қазақстанның өзге түркітілдес елдермен сауда көлемі небәрі 3,717 миллиард долларға жетті.

Қазақстанның жалпы сыртқы сауда айналымында 5 түркітілдес елдің жиынтық үлес салмағы небәрі 3,8 пайызды құрайды.

Бұл ретте біз мемлекеттеріміздің геостратегиялық орналасу ерекшелігін пайдалану арқылы көлікпен жүк тасымалдау және транзит мәселесіне жіті көңіл бөлуіміз керек.

Ұлы Жібек жолын кайта жаңғырту бүкіл Еуразия өңірінің өркендеуіне оң ықпалын тигізеді.

Осыны басшылыққа алған Қазақстан бүгінгі таңда «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» трансқұрлықтық көлік-жол дәлізі құрылысын жүргізуде.

Осындай жобалар елдеріміз арасындағы байланыстардың нығаюына және қосымша халықаралық жүк тасымалының артуына ықпал етеді.

Өзара тиімді экономикалық ынтымақтастықты дамыту елдеріміздің ұлттық мүдделеріне де, халықтарымыздың игілігіне де жауап беретіні сөзсіз.

Қазіргі кезде көрші Қырғызстандағы күрделі ахуалдың туындауына осы әлеуметтік-экономикалық мәселелердің шешілмеуі басты себеп болғанын белгілі.

Қырғыз бауырларымыздың басына түскен жағдай бәрімізді толғандырып отыр.

Қазақстан екіжақты негізде болсын, ЕҚЫҰ-ға төрағалық аясында болсын, Қырғыз Республикасына барынша қолдау көрсетіп, риясыз гуманитарлық жәрдем беріп келеді.

Бұл жерде біз қырғыз еліне көмек көрсету ісінде каржылай жағына емес, оның нақтылығына және практикалық тиімділігіне жіті көңіл бөлгеніміз жөн.

Осы орайда, мен төмендегідей нақты және бірлескен іс-шараларды қолға алуға шақырамын.

Мәселен, барлық түркітілдес мемлекеттер бірлесіп Қырғызстанның Ош және Жалалабад өңірлерінде мектеп және аурухана сияқты әлеуметтік маңызы бар нысандар тұрғызсақ.

Сондай-ақ қырғыз жастарына тегін білім беру үшін елдеріміздің жоғары оқу орындарында квоталардың мөлшерін арттырсақ.

Осы орайда, мәселен, Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық университеттің әлеуетін пайдалануға болар еді.

Бүгінгі күні Қырғызстанға жұмыла отырып жәрдемдесу бүкіл Орталық Азия өңірінде бейбітшілік пен қауіпсіздікті сақтап қалуға игі әсер етеді.

Бұл ретте, жақында Алматыда Қазақстанның бастамасымен өткелі отырған Халықаралық донорлар конференциясына үлкен үміт артудамыз.

Аталған іс-шараға түркітілдес елдердің өкілдері белсенді түрде атсалысып, нақты үлес қосады деген сенімдемін.

Қадірлі Президенттер!

Ханымдар мен мырзалар!

Біздің бүгінгі саммитіміз өзара ықпалдасу үдерісінің жаңа сатысына көше бастаған түркі әлемі үшін ерекше тарихи ахуалда өтуде.

Алтайдан Ақтеңізге дейінгі ұланғайыр Еуразия кеңістігіндегі бауырлас елдеріміз әлемдік істерге белсене араласумен бірге, маңызды халықаралық және өңірлік ұйымдардың тізгінін қолдарына алуда.

Қазақстан Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына төрағалығын абыроймен жүргізуде.

Осы жылдың 1-2 желтоқсан күндері Астанада ЕҚЫҰ саммитін өткізу туралы шешім - қазақ елінің Ұйымдағы төрағалығының тарихи жетістігі ретіндебағалануда.

Мәртебелі ұйымның осыдан 11 жыл бұрынғы Ыстамбұл басқосуынан кейін Астанада өткелі отырған бұл саммиті еуроатлантикалық және

Değerli meslektaşlar!

Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!

Bizi bir araya getiren ortak manevi, kültürel değerler kardeş ülkelerimizin karşılıklı yarara dayanan ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine iyi temel olmak zorunda.

Günümüzde, bağımsız altı Türk dili konuşan ülkenin ortak genel iç üretimi tahminen 1 trilyon doları aşar.

Fakat bu ekonomik varlığımıza rağmen, Türk dili konuşan ülkeler arasındaki karşılıklı ticaret hacmi, bizim somut imkânlarımıza da, hedeflerimize de uygun değildir.

Mesela, 2009 yılında Kazakistan'ın başka Türk dili konuşan ülkelerle ticaret hacmi ancak 3,717 milyar dolara ulaştı.

Kazakistan'ın genel dış ticaret hacminde 5 Türk dili konuşan ülkenin toplam pay ağırlığı sadece yüzde 3,8 olmaktadır.

Bu defa biz ülkelerimizin jeostratejik konum özelliğinden faydalanmak suretiyle araçla yük taşımacılığı ve transit konularına yoğun olarak eğilmeliyiz.

Ulu İpek Yolunun yeniden kalkındırılması, bütün Avrasya bölgesinin gelişmesine olumlu etki edecektir.

Bunu yönetim gündemine alan Kazakistan, günümüzde, "Batı Avrupa-Batı Çin" kıtalararası geçiş ulaşım-yol koridoru inşaatını yürütmektedir.

Bunun gibi projeler ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin gelişmesini ve ek uluslararası yük taşımacılığının artmasını sağlayacaktır.

Karşılıklı yarara dayalı işbirliğini geliştirmek, kuşkusuz, ülkelerimizin milli menfaatlerine de, halklarımızın iyiliğine de cevap verecektir.

Günümüzde, komşu Kırgızistan'daki karışık durumun oluşmasına bu sosyo-ekonomik meselelerin çözümlenmemesinin başlıca sebep olduğu belli.

Kırgız kardeşlerimizin başına gelen durum hepimizi duygulandırıyor.

Kazakistan iki taraflı temelde olsun, AGİT'e başkanlık kapsamında olsun, Kırgız Cumhuriyetine olabildiğince destek gösterip, riyasız insani yardım vermektedir.

Burada, Kırgız ülkesine yardım konusunda; işin mali tarafına değil, somut ve pratik anlamda verimli olmasına dikkat etmemiz doğru olacaktır.

Bu bağlamda, ben aşağıdaki gibi somut ve ortak faaliyetleri ele almaya çağırıyorum.

Mesela, bütün Türk dili konuşan ülkeler olarak birlikte, Kırgızistan'ın Oş ve Celalabad bölgelerinde okul ve hastane gibi sosyal önemi olan yapılar diksek.

Ayrıca, Kırgız gençlerine ücretsiz eğitim vermek için ülkelerimizin yüksek öğretim kurumlarında kota oranını arttırsak.

Bu bağlamda, mesela, Türkistan'daki Hoca Ahmet Yesevi adlı uluslararası üniversitenin potansiyelinden faydalanılabilirdi.

Bugünlerde Kırgızistan'a birlikte yapılacak yardımlaşma bütün Merkezi Asya bölgesinde barış ve güvenliği korumaya hayırlı etki eder.

Bu defa, yakında Almatı'da Kazakistan'ın girişimleriyle düzenlenecek olan Uluslararası Donörler Konferansından çok umutluyuz.

Sözü edilen faaliyete Türk dili konuşan ülkelerin temsilcileri etkin katılacak ve somut katkılarda bulunacak inancındayım.

Değerli Devlet Başkanları!

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Bizim bugünkü Zirvemiz, karşılıklı yakınlaşma sürecinin yeni aşamasına geçmeye başlayan Türk dünyası için özel tarihi ahvalde yapılmakta.

Altay'dan Akdeniz'e kadar uzanan uçsuz bucaksız Avrasya bölgesindeki kardeş ülkelerimiz, uluslararası çalışmalara etkin katılmakla birlikte, önemli uluslararası ve bölgesel kurumların yönetimini ellerine almakta.

Kazakistan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Dönem Başkanlığını başarıyla yürütmektedir.

Bu yılın 1–2 Aralık günlerinde, Astana'da, AGİT Zirvesi düzenleme kararı, Kazak devletinin teşkilattaki başkanlığının tarihi başarısı olarak değerlendirilmektedir.

İtibarlı kuruluşun, bundan 11 yıl önceki İstanbul buluşmasından sonra, Astana'da düzenlenecek olan zirvesi, Avro-Atlantik ve Avrasya bölgelerinde ortak güvenlik alanı oluşturma sürecine, kıtamızdaki bütünleşme sürecinin gelişmesine yeni ivme verecektir.

Bu bağlamda, Saygıdeğer Meslektaşlar, Sizleri Astana Zirvesine bekliyoruz.

Bu yıl, Şanghay İşbirliği Örgütü'nü yönetmeye başlayan Kazakistan, gelecek yıl İslam Konferansı

еуразиялыққауіпсіздіктіңортақ кеңістігін калыптастыру үрдісіне, құрлығымыздағыинтеграциялық үдерістің дамуына жаңа серпін береді.

Осы орайда, құрметті әріптестер, Сіздерді Астана саммитінде күтеміз.

Биыл Шанхай ынтымақтастық ұйымын басқаруға кіріскен Қазақстан келесі жылы Ислам конференциясы ұйымының Сыртқы істер министрлері кеңесіне төрағалық ету ісіне үлкен мән беруде.

Еліміз бұл беделді ұйымдағы төрағалығында мәдениетаралық және дінаралық диалог идеясын жүзеге асыру мәселесіне басты назар аударады.

Өз кезегінде, БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің мүшесі Түркия Республикасы үстіміздегі жылғы маусымда Азия кеңесіне төрағалық тізгінін біздің қолымыздан қабылдап алды.

Жалпы алғанда, осындай маңызды халықаралық және өңірлік ұйымдарда түйінді рөл ойнайтын елдеріміз азиялық және еуропалық құрылымдар шеңберіндегі әрекеттестікті тиімді дамытуға жіті көңіл бөлгендері жөн.

Соңғы кездері әлемдік саясатта орын алып отырған діни экстремизм, есірткі мен қаружарақтың заңсыз айналымы, адам саудасы, халықаралық лаңкестік бір ғана мемлекет және өңірмен шектеліп қалмай, баршаға ортақ түйткілге айналуы дүниежүзілік қоғамдастықты алаңдатуда.

Осы тұрғыдан келгенде, ой-пікірлері бір, экономикалық мақсаттары жақын түркітілдес мемлекеттердің өзекті халықаралық және өңірлік түйткілдерге қатысты бірегей немесе ұқсас ұстанымда болғандары маңызды деп есептеймін.

Құрметті бауырлар!

Ханымдар мен мырзалар!

Келесі 2011 жыл - Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан, Түркіменстан және Әзербайжан үшін ерекше саяси маңызы зор тарихи жыл болады: бауырлас елдер өз тәуелсіздігінің 20 жылдығын атап өтеді.

Бұл туысқан Түркия үшін де ерекше мерейлі жыл деп есептеймін. Түркияның біздің елдеріміздің тәуелсіздігін әлемде бірінші болып танығанына да 20 жылтолады.

Осы орайда, мен тәуелсіздігіміздің 20 жылдығы сынды айтулы оқиғаны кең ауқымды түрде бірлескен іс-шаралар сипатында атап өтуді ұсынамын.

Менің ойымша, мұндай кадам біздің елдеріміз арасындағы бауырластық дәнекерлігін нығайтуға нақты үлес қосады.

Сондай-ақ түркі халықтарының жетістіктерін, мәдениеті мен өнерін халықаралық аренада насихаттауға қолғабысын тигізеді.

Біздің «бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып» өзара ықпалдасуымыз - елдігіміздің нығаюына, экономикалық қуатымыздың артуына, мәдени дамуымыздың өркендеуіне бастайды.

Біз осылай біртұтас түркі әлемі ретінде ғана даңқты бабаларымыздың мұрасына адал болып, жаңа жеңістер мен жетістіктерге қол жеткізе аламыз.

Назарларыңызға рахмет.

Teşkilatının Dışişleri Bakanlar Kurulu'na Başkanlık etme işine büyük önem vermektedir.

Ülkemiz, bu saygın kurumdaki başkanlığında, kültürlerarası ve dinler arası diyalog fikrini gerçekleştirme konusunu ön planda tutacaktır.

Kendi döneminde BMT Güvenlik Konseyi'nin üyesi olan Türkiye Cumhuriyeti, içinde bulunduğumuz yıl Haziran ayında, Asya Konseyi başkanlık yetkisini bizden devraldı.

Genel itibariyle, bunun gibi önemli uluslararası ve bölgesel kuruluşlarda sonuç alıcı rol oynayan ülkelerimizin, Asyalı ve Avrupalı kurumlar çerçevesindeki işbirliğini verimli bir biçimde geliştirmekle yoğun biçimde ilgilenmeleri doğru olur.

Son dönemlerde küresel siyasette yer alan dini aşırıcılık, uyuşturucu ile silah kaçakçılığı, insan ticareti ve uluslar arası terörizmin; sadece bir devlet ve bölgeyle sınırlı kalmayıp, bütün insanlığa ortak tehdide dönüşmesi, küresel toplumu endişelendirmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, düşünce ve fikirleri aynı, ekonomik maksatları yakın Türk dili konuşan ülkelerin esaslı uluslar arası ve bölgesel tehditlerle ilgili aynı veya benzer tutumda olmaları önemli diye düşünüyorum.

Saygıdeğer kardeşler!

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Önümüzdeki 2011 yılı, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan için özel siyasi önemi büyük tarihi yıl olacak; kardeş ülkeler kendi bağımsızlıklarının 20'inci yılını kutlayacak.

Bu, akraba Türkiye için de özel itibarlı bir yıl diye düşünüyorum. Türkiye'nin bizim ülkelerimizin bağımsızlığını dünyada ilk olarak tanıyışının da 20 yılı dolacak.

Bu bağlamda, ben bağımsızlığımızın 20'nci yılı gibi önemli olayı geniş kapsamlı olarak birlikte faaliyetlerle kutlamayı öneriyorum.

Benim düşünceme göre, böyle adımların, bizim ülkelerimiz arasındaki kardeşlik bağını geliştirmeye somut katkısı olacaktır.

Aynı şekilde Türk halklarının başarılarının, kültürü ile sanatının uluslar arası arenada tanıtılmasına yardımcı olacaktır.

Bizim "aynı yakadan baş, aynı yenden kol çıkarıp" karşılıklı yakınlaşmamız, birliğimizin gelişmesini, ekonomik kuvvetimizin artmasını, kültürel kalkınmamızın gelişmesini başlatır.

Biz ancak böyle, tutumu aynı Türk dünyası olarak şanlı atalarımızın mirasına layık olup, yeni zaferler ile başarılara ulaşabiliriz.

İlginize teşekkürler!

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастық кеңесінің 1-ші саммитінде сөйлеген сөзі

2011 жылғы 21 қазан, Алматы

Жоғары Мәртебелі мемлекет басшылары!
Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесінің бірінші саммитіне қош келдіңіздер!

Біз Түркі кеңесі деп аталатын ортақ отауымыздың алғашқы жоғары деңгейдегі басқосуына жиналып отырмыз.

Нахчыванда 2009 жылы іргесі қаланған Кеңестің толыққанды халықаралық құрылым ретінде қалыптасып кетуіне мүдделіміз.

Бұл үрдіске өзге түркітілдес елдер де, атап айтқанда, өзбек және түрікмен бауырларымыз қосылады деген үміттеміз.

Осы орайда Түркі кеңесінің хатшылығына Өзбекстан мен Түрікменстан тарапынан қажетті келісімдерге қол қою мәселелерін пысықтауды қажет деп санаймын.

Бүгінгі саммит Түркі кеңесінің мәртебесін қалыптастыру жолындағы ортақ әрекетімізді нығайта түсері анық.

Былтыр Түркиядағы саммитте бекітілген Түркі кеңесінің Бас хатшылығы Ыстамбұлда жұмыс істей бастады.

Кеңестің тиімді қызмет атқаруының құқықтық негізін қалайтын құрылтайлық құжаттар бекітілді.

Түркі кеңесі Штаты туралы ереже, Ақсақалдар кеңесі туралы ереже қабылданды.

Бүгін мемлекеттер басшылары Рәсімдік ережелерді бекітпек.

Менің ұсынысыммен құрылған ТүркПа және Ақсақалдар кеңесі ынтымақтастықтың дамуына қомақты үлес қосуда.

Жаңадан құрылған Түркі академиясы тамырлас тарихымызды зерделеп, ортақ мәдениетімізді дамытуға күш салуда.

Қазақстан бұл ғылым ордасының нәтижелі жұмыс жүргізуіне жан-жақты қолдау көрсетіп отыр.

Мен түркітанудың өркендеуіне мүдделі барша-ны Академияның жұмысына белсене атсалысуға шақырамын.

Түркі дүниесі кең байтақ Еуразия аумағындағы 40-тан астам ұлт пен мен ұлыстың басын біріктіреді.

Халқының саны 200 миллионға жуықтайтын түркілер адамзат тарихы мен мәдениетіне айрықша үлес қосқаны белгілі.

Даңқты бабаларымыздың әлемдік сәулет өнерінде, поэзия мен ғылымда өшпес із қалдырғаны баршаға мәлім.

Сондықтан түбі бір туыс елдерді бір-біріне жақындастыра түсу үшін атқарылар іс-шаралар әлі де ұшан-теңіз.

Түркі әлеміндегі кесек туындылардың антологиясын құрастырып, ортақ альманах шығару қажет.

Тарихта із қалдырған әйгілі тұлғаларды бір-бірімізге таныту үшін кең ауқымды іс-шаралар ұйымдастыруымыз керек.

Жастар арасында спорт ойындары мен театр фестивальдерін жиі ұйымдастырған жөн.

Осыған орай, мен мынадай нақты ұсыныстар айтқым келеді:

- Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Махмұт Қашқари,

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi 1. Zirvesi'nde yaptığı konuşma

21 Ekim 2011, Almatı

Ekselansları Devlet Başkanları!
Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler!

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin 1. Zirvesine hoş geldiniz!

Biz Türk Konseyi adı verilen ortak otağımızın ilk üst düzeydeki buluşması için toplanmış bulunuyoruz.

Nahçıvan'da, 2009 yılında temeli atılan Konsey'in tam teşekküllü uluslar arası kuruluş olarak gelişmesini hedefliyoruz.

Bu sürece diğer Türk dili konuşan ülkeler de, belirtmek gerekirse, Özbek ve Türkmen kardeşlerimiz de katılır diye ümit ediyoruz.

Bu bağlamda, Türk Konseyi'nin Sekreterliğine Özbekistan ile Türkmenistan tarafından gerekli sözleşmelere imza atılması konularını tembihlemek gerek sanıyorum.

Bugünkü Zirvenin Türk Konseyi'nin statüsünü oluşturmak yolundaki ortak hareketimizi geliştireceği aşikâr.

Geçen yıl Türkiye'deki Zirve'de onaylanan Türk Konseyi Genel Sekreterliği İstanbul'da iş yapmaya başladı.

Konsey'in verimli çalışabilmesi için gerekli hukuki dayanağın temelini atan kuruluş belgeleri onaylandı.

Türk Konseyi Sekreteryası Personel Tüzüğü, Aksakallar Konseyi Tüzüğü kabul edildi.

Bugün Devlet Başkanları resmi tüzükleri onaylayacak.

Benim önerimle kurulan TÜRKPA ve Aksakallar Konseyi, işbirliğinin gelişmesine büyük pay katmakta.

Yeni kurulan Türk Akademisi ortak tarihimizi araştırıp, ortak kültürümüzü geliştirmek için güç toplamakta.

Kazakistan bu bilim merkezinin verimli çalışması için çok yönlü destek gösteriyor.

Ben Türkoloji'nin gelişmesine ilgi duyan herkesi Akademi'nin çalışmasına etkin katılmaya çağırıyorum.

Türk dünyası geniş uçsuz bucaksız Avrasya bölgesindeki 40'tan fazla millet ile ulusu bir araya getirmektedir.

Halkının sayısı 200 milyona yaklaşan Türklerin insanlık tarihi ile kültürüne özel katkı yaptığı belli.

Şanlı atalarımızın küresel mimarlık sanatında, edebiyat ile bilimde sönmez iz bıraktığı hepimize malum.

Dolayısıyla kökü aynı kardeş ülkeleri birbirine yakınlaştırmak için yapılacak faaliyetler hala da sınırsız.

Türk dünyasındaki büyük eserlerin antolojisini oluşturup, ortak almanak çıkarmak lazım.

Tarihte iz bırakan yüce şahsiyetleri birbirimize tanıtmak için geniş kapsamlı faaliyetler düzenlememiz gerek.

Gençler arasında spor oyunları ile tiyatro festivallerini sıkça düzenlemek doğru olur.

Bu çerçevede, ben şöyle somut öneriler söylemek istiyorum:

El Farabi, Yusuf Balasagun, Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevi gibi Türk dünyasına ortak şahsiyetlerin mirasını birlikte tanıtmak,

2012 yılında Türkistan'da "Günümüz Türk Dünyası; Somut Durum ve Gelişme Yönleri" adlı uluslar arası sempozyum düzenlemek,

2012 yılında Astana'nın Türk Kültür Başkenti ola-

Ахмет Ясауи сынды түркі әлеміне ортақ тұлғалар мұрасын бірлесе насихаттау;

- 2012 жылы Түркістанда «Қазіргі түркі әлемі: нақты ахуал және даму болашағы» атты халықаралық симпозиум өткізу;

- 2012 жылы Астананың түркі мәдениетінің астанасы болып жариялануына орай мәдени іс-шаралар, фестивальдер ұйымдастыру.

Бүгінде 140 этностың басын қосқан қазақ даласында барлық түркітілдес халықтар өкілдері татутәтті өмір сүруде.

Бүкіл түркілердің қара шаңырағы – Қазақ елі тәуелсіздіктің алғашқы күнінен бастап нақты шараларды жүзеге асырып келеді.

Осыған орай біз этносаралық келісім мен татулық, өзара төзімділік идеясын берік ұстанып отырмыз.

Біздің бастамамызбен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съездері Астанада жүйелі түрде өткізіліп келеді.

Бұл ретте өзге құндылықтарға құрметпен қарау – ортақ рухани киеміз Қожа Ахмет Ясауиден бастау тартқан асыл қасиет.

Сондықтан, Түркістанда кесенесі жатқан ұлы баба есімінің Халықаралық қазақ-түрік университетіне берілуі тегін емес.

Түркі халықтарының мәдениеті мен өнерін насихаттауда ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының атқарар рөлі зор деп есептеймін.

ТҮРКСОЙ-дың бастамасымен бірқатар маңызды жұмыстар атқарылды.

Баршамызға ортақ Наурыз мейрамы БҰҰ Бас ассамблеясында мәдени құндылықтар тізіміне кіріп, халықаралық күн ретінде танылды.

Мен Әзербайжан Президентінің Баку қаласында Түркі мемлекеттерінің мәдениет қорын құру туралы бастамасын қолдаймын. Бұл біздің елдер арасындағы мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықты дамытуға тың серпін берері анық.

Қадірлі әріптестер!

Бүгінгі басқосудың басты тақырыбы ретінде «Түркітілдес мемлекеттердің экономикалық ынтымақтастығы» белгіленгені тегін емес.

Біздің рухани жақындығымыз өзара тиімді экономикалық ынтымақтастықты нығайтуға негіз болуға тиіс.

Бұған түркі әлемінің табиғи байлығы, құнарлы жерлері мен су ресурстары, көлік-энергетикалық әлеуеті жеткілікті.

Ең бастысы, өздеріміздің бірлікке деген, ынтымақтастыққа деген ерік-жігеріміз керек.

Сонда ғана біз әлемнің алдыңғы қатарлы, бәсекелестікке қабілетті мемлекеттері санатына қосыла аламыз.

Кеңесіміздің алғашқы саммиті бүгін ғаламдық экономикалық дағдарыстың жалғасуы жағдайларында өтіп отыр.

Осы орайда, ғаламдық дағдарысқа қарсы тұруда түркітілдес мемлекеттердің өзара әрекетінің ортақ механизмдерін жасау қажет.

Бұл бағыттағы жұмысты ұйымдастыру үшін мына мәселелерді айта кеткім келеді.

Біріншіден, саммит қарсаңында Астанада өткен экономика министрлерінің кездесуі іскерлікке ұйтқы болуға тиіс.

Бұл деген – ғаламат экономикалық күш.

Бірақ елдеріміз арасындағы өзара тауар айналымы біздің нақты мүмкіндіктерімізге де, мүдделерімізге де сай емес.

Екіншіден, тараптардың арасындағы өзара инвестициялардың көлемін ұлғайтуға әлеуетіміз өте жоғары екеніне күмән жоқ.

Мәселен, 1993-2011 жылдар арасында Кеңеске мүше елдерден Қазақстанға құйылған тікелей инвестициялардың көлемі 1,7 миллиард АҚШ долларын құрады.

Ал, Қазақстаннан аталған Түркі кеңесінің елдеріне 2004 жылдан бастап 2011 жылға дейін құйылған тікелей инвестициялардың көлемі 1 миллиард АҚШ долларына жуық.

Осыған байланысты, түркі елдері арасында инвестициялық және сауда-экономикалық ынтымақтастықты одан әрі жандандыру қажет.

Осы мақсатта Кеңеске мүше елдерде басым жобаларды қаржыландыру жолдарын қарастыруды ұсынамын.

Үшіншіден, тиімді байланыс пен қатынас болмаса, қандай бір керемет бастама да аяқсыз қалары анық.

Бұл ретте біз мемлекеттеріміздің геостратегиялық орналасу жағдайын естен шығармағанымыз жөн.

Осы ерекшелікті пайдалану арқылы көлікпен

rak ilan edilmesi çerçevesinde kültürel faaliyetler, festivaller düzenlemek.

Günümüzde 140 etnosu bir araya getiren Kazak bozkırlarında bütün Türk dili konuşan halkların temsilcileri uyum içerisinde ömür sürmekte.

Bütün Türklerin evi olan Kazak yurdu bağımsızlığın ilk gününden başlayarak somut faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Bu bağlamda biz etnik ursurlar arası anlaşma ile uyumluluk, karşılıklı hoşgörü düşüncesini sağlam tutuyoruz.

Bizim girişimimizle Semavi ve Geleneksel Dinler Liderlerinin Kongreleri Astana'da sistemli olarak yürütülmektedir.

Bu şekilde başka değerlere saygıyla bakmak, ortak manevi hamimiz Hoca Ahmet Yesevi'den kaynaklanan asil vasıf.

Dolayısıyla, Türkistan'da türbesi bulunan ulu ata isminin Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'ne verilmesi boşuna değil.

Türk halklarının kültürü ile sanatını tanıtmada TÜRKSOY uluslar arası kuruluşunun yürüteceği rol büyük diye düşünüyorum.

TÜRKSOY'un girişimi ile bir dizi önemli çalışmalar yürütüldü.

Hepimize ortak Nevruz Bayramı BMT Genel Kurulu'nda kültür değerleri listesine girip, uluslar arası gün olarak tanındı.

Ben Azerbaycan Devlet Başkanı'nın, Bakü şehrinde, Türk Devletleri Kültür Vakfı kurulması konusundaki girişimini destekliyorum.

Bunun bizim ülkelerimiz arasındaki kültürel-beşeri işbirliğini geliştirmeye güçlü ivme vereceği açık.

Değerli meslektaşlar!

Bugünkü buluşmanın öncelikli konusu olarak "Türk dili konuşan ülkelerin ekonomik işbirliği" konusunun belirlenmesi boşuna değil.

Bizim manevi yakınlığımız, karşılıklı yararlı ekonomik işbirliğini geliştirmeye temel olmak zorunda.

Buna Türk dünyasının tabii zenginliği, verimli toprakları ile su kaynakları, ulaşım-enerji potansiyeli yeterli.

En önemlisi, kendimizin birliğe hedeflenen, işbirliğine hedeflenen irademiz gerek.

Sadece o zaman biz dünyanın önde gelen, rekabette kabiliyetli devletleri arasına katılabiliriz.

Konsey'imizin ilk Zirvesi bugün küresel ekonomik krizin sürdüğü durumda yapılıyor.

Bu bağlamda, küresel krize karşı duruşta Türk dili konuşan ülkelerin karşılıklı hareketinin ortak mekanizmalarını kurmak lazım.

Bu yöndeki çalışmayı düzenlemek için şu konuları söylemek istiyorum.

Birincisi, Zirve öncesinde Astana'da gerçekleşen Ekonomi Bakanları görüşmesi girişimciliğin başlangıcı olmak zorunda.

Bu hedeflenen, muhteşem ekonomik güç.

Fakat ülkelerimiz arasındaki karşılıklı ticaret hacmi bizim somut imkânlarımıza da, hedeflerimize de uygun değil.

İkincisi, taraflar arasındaki karşılıklı yatırım miktarını arttırma potansiyelimizin çok yüksek olduğuna şüphe yok.

Mesela, 1993-2011 yılları arasında Konsey'e üye ülkelerden Kazakistan'a yapılan doğrudan yatırım tutarı 1,7 milyar ABD doları olmuştur.

Kazakistan'ın ise, belirtilen Türk Konseyi ülkelerine, 2004 yılından başlayarak 2011 yılına değin, yaptığı doğrudan yatırım tutarı 1 milyar ABD dolarına yakın.

Dolayısıyla, Türk ülkeleri arasında yatırım ve ticari-ekonomik işbirliğini daha da canlandırmak lazım.

Bu maksatla Konsey'e üye ülkelerde güçlü projeleri finanse etme yollarını değerlendirmeyi öneriyorum.

Üçüncüsü, uygun iletişim ve ulaşım olmazsa, herhangi bir harika girişimin de sonuçsuz kalacağı açık.

Bu defa, bizim, devletlerimizin jeostratejik yerleşme durumunu akıldan çıkarmamamız doğru olur.

Bu özellikten faydalanarak araçla yük taşıma ve transit konusuna ivedilikle ilgi göstermeliyiz.

Bu yılın ilk yarısında, Türk Konseyi ülkelerinin bizim demiryolları ile transit yük taşıma miktarı 173 bin ton olmuştur.

Ancak, üçüncü ülkelerden demiryoluyla, Kazakistan üzerinden, Türk Konseyi ülkelerine 1,2 milyon ton yük taşındı.

Tarihi Ulu İpek Yolunun yeniden canlandırılması bütün Avrasya bölgesinin gelişmesine olumlu etki edecektir.

жүк тасымалдау және транзит мәселесіне жіті көңіл бөлуіміз керек.

Биылғы алғашқы жартыжылдықта Түркі кеңесі елдерінен біздің темір жолдар арқылы транзиттік жүк тасымалдау көлемі 173 мың тоннаны құрады.

Ал, үшінші елдерден темір жолмен Қазақстан арқылы Түркі кеңесі елдеріне 1,2 миллион тонна жүк тасымалданды.

Тарихи Ұлы Жібек жолын қайта жаңғырту бүкіл Еуразия өңірінің өркендеуіне оң ықпалын тигізеді.

Қазақстан «Батыс Еуропа– Батыс Қытай» трансқұрлықтық автокөлік жол дәлізі құрылысын жүргізуде.

Қазақстан-Түрікменстан-Иран темір жол құрылысы аяқталуға жақын. Болашақта Баку-Тбилиси-Карс темір жолы іске қосылады.

Түркі кеңесіне мүше елдердің Ислам ынтымақтастық ұйымына кіретіндігі мәлім.

Биыл маусым айында Астанада аталмыш ұйымның сыртқы істер министрлері кеңесінің 38-ші сессиясы өтті.

Сессияда біз Ұйымға мүше мемлекеттер экономикалық дамуының ықпалдасқан стратегиясын әзірлеуді ұсындық.

Қадірлі Президенттер!

Алтайдан Ақтеңізге дейінгі ұлан ғайыр Еуразия кеңістігін ен жайлаған елдеріміз әлемдік үрдістерге белсене араласып келеді.

Сонымен бірге маңызды халықаралық, өңірлік ұйымдардың тізгінін қолға алуда.

Қазақстан 2010 жылы Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына төрағалық етіп, 11 жылдық үзілістен кейін саммит өткізді.

Дүние жүзіндегі 57 мемлекетті біріктіретін іргелі Ұйымның басшысы ретінде біз ислам әлемінің қауіпсіздігі мен игілігін арттыру ісіне қомақты үлес қосуға үміт артамыз.

Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесіне төрағалық етіп жатқан Түркия басшылығына алғыс айтамын.

Осындай іргелі ұйымдардың тізгіндерін қолына алған елдеріміз шығыс пен батыстағы өзара ықпалдастықты дамытуға жіті көңіл бөлгендері жөн.

Діни экстремизм, есірткі мен қару-жарақтың заңсыз айналымы, адам саудасы, халықаралық лаңкестік белең алып барады.

Бұл қауіпті кесел бір ғана мемлекетпен немесе өңірмен шектеліп қалмай, баршаға ортақ проблемаға айналды.

Сонымен қатар осы күрделі мәселелер дүниежүзілік қауымдастықты да алаңдатуда.

2011 жыл – Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан, Түрікменстан және Әзербайжан үшін тарихи маңызы бар ерекше жыл.

Биыл бауырлас елдеріміз өз тәуелсіздігінің 20 жылдығын атап өтеді.

Бұл Түркия үшін де ерекше жыл деп ойлаймын.

Өйткені, Түркияның біздің елдеріміздің тәуелсіздігін әлемде бірінші болып танығанына да 20 жыл толады.

Бабаларымыздан бізге жеткен «Алтау ала болса, ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса, төбедегі келеді» деген сөз бар.

Төрт құбыламыз түгел, бірлігіміз берік болсын! Тәуелсіздігіміз мәңгілікке ұлассын!

Зейін қойып тыңдағандарыңыз үшін рахмет!

Kazakistan "Batı Avrupa-Batı Çin" kıtalararası motorlu taşıtlar yol koridorunun inşaatını yürütmekte.

Kazakistan-Türkmenistan-İran demiryolu inşaatı tamamlanmaya yakın. Gelecekte Bakü-Tiflis-Kars demiryolu faaliyete geçecektir.

Türk Konseyi'ne üye ülkelerin İslam İşbirliği Teşkilatına üye olduğu malum.

Bu yıl Haziran ayında, Astana'da, belirtilen Teşkilatın Dış İşleri Bakanları Konseyi'nin 38'inci toplantısı yapıldı.

Toplantıda, biz Teşkilata üye devletlerin ekonomik kalkınmasına yönelik stratejisini hazırlamayı önerdik.

Değerli Devlet Başkanları!

Altay'dan Akdeniz'e değin uçsuz bucaksız Avrasya bölgesinde hükümranlık eden ülkelerimiz küresel süreçlere etkin katılmaktadır.

Onunla birlikte, önemli uluslar arası, bölgesel kuruluşların yönetimini ele almakta.

Kazakistan 2010 yılında, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatına başkanlık edip, 11 yıllık aradan sonra Zirve gerçekleştirdi.

Dünya üzerindeki 57 devleti bir araya getiren temeli sağlam Teşkilatın başkanı olarak biz İslam âleminin güvenliği ile refahını arttırma çalışmasına büyük katkı sağlama ümidindeyiz.

Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansına başkanlık etmekte olan Türkiye yönetimine teşekkür ederim.

Böyle temeli sağlam kurumların yönetimini eline alan ülkelerimizin, doğu ile batı arasında karşılıklı yakınlaşmayı geliştirmeye cesaretle ilgi göstermeleri doğru olur.

Dini aşırıcılık, uyuşturucu ile silah kaçakçılığı, insan ticareti, uluslar arası terörizm şiddetlenmektedir.

Bu tehlikeli alışkanlık sadece bir devletle veya bölgeyle sınırlı kalmayıp, hepimizin ortak sorununa dönüştü.

Onunla birlikte bu karışık meseleler küresel toplumu da endişelendirmekte.

2011 yılı, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan için tarihi önemi olan özellikli yıl.

Bu yıl kardeş ülkelerimiz kendi bağımsızlığının 20'nci yılını kutlayacak.

Bu Türkiye için de özellikli bir yıl diye düşünüyorum.

Çünkü Türkiye'nin bizim ülkelerimizin bağımsızlığını dünyada ilk olarak tanıyışının da 20 yılı doluyor.

Atalarımızdan bize ulaşan "Altısı kavgalı olsa, ağzındaki gider, dördü birlik olsa, tepedeki gelir" diye söz var.

Dört yönümüz bütün, birliğimiz sağlam olsun! Bağımsızlığımız sonsuzluğa ulaşsın!

Dikkat verip dinlediğiniz için teşekkürler!

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Ekim 2009.

Түркия Президенті А.Гүлдің Қазақстанға ресми сапары. Астана, 2010 жыл, мамыр.

Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Kazakistan'a resmi ziyareti. Astana, Mayıs 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінде. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde. Ankara, Ekim 2009.

SIZ MİLLETİNDİR
TOPLANTI
00:14:53

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүлдің Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университетіне сапары. Түркістан, 2010 жыл, мамыр.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'ni ziyareti. Türkistan, Mayıs 2010.

Халықара
«ТҮРІК ӨРКЕНИЕ
Uslar
«TÜRK UYGAR

Түркі академиясының ашылу салтанаты. Астана, 2010 жыл, мамыр.

Türk Akademisi'nin açılış töreni. Astana, Mayıs 2010.

Түркия Президенті Т.Өзалдың Қазақстанға ресми сапары. Алматы, 1991 жыл, наурыз.

Türkiye Cumhurbaşkanı T.Özal'ın Kazakistan'a resmi ziyareti. Almatı, Mart 1991.

Қазақ ССР Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға бірінші ресми сапары. Анкара, 1991 жыл, қыркүйек.

Kazak SSC Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye ilk resmi ziyareti. Ankara, Eylül 1991.

Түркия Премьер-министрі С.Демирелдің Қазақстанға ресми сапары. Алматы, 1992 жыл, сәуір.

Türkiye Başbakanı S.Demirel'in Kazakistan'a resmi ziyareti. Almatı, Nisan 1992.

Түркітілдес мемлекеттер басшыларының бірінші кездесуі Анкара, 1992 жыл, қазан.

Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Birinci Zirvesi. Ankara, Ekim 1992.

Қазақстан Республикасы Елшілігінің Анкарадағы ғимаратын ашу рәсімі. Анкара, 1992 жыл, қазан.

Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçilik binasının açılış töreni. Ankara, Ekim 1992.

Түркия Президенті Т.Өзалдың Қазақстанға ресми сапары.
Алматы, 1993 жыл, сәуір.

Türkiye Cumhurbaşkanı T. Özal'ın Kazakistan'a resmi ziyareti. Almatı, Nisan 1993.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті С.Демирелдің Түркітілдес мемлекеттер басшыларының Кеңесі шеңберінде өткен кездесуі. Ыстамбұл, 1994 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı S.Demirel'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi çerçevesinde yapılan görüşmesi. İstanbul, Ekim 1994.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 1994 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Ekim 1994.

Түркия Президенті С.Демирелдің Қазақстанға ресми сапары.
Алматы, 1995 жыл, маусым.

Türkiye Cumhurbaşkanı S.Demirel'in Kazakistan'a resmi ziyareti.
Almatı, Haziran 1995.

Түркия Премьер-министрі Т.Чиллердің Қазақстанға сапары. Алматы, 1995 жыл, тамыз.

Türkiye Başbakanı Tansu Çiller'in Kazakistan ziyareti. Almatı, Ağustos 1995.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Премьер-министрі Т.Чиллердің кездесуі. Давос, 1995 жыл, қаңтар.

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye Başbakanı Tansu Çiller ile görüşmesi. Davos, Ocak 1995.

Түркия Президенті С.Демирелдің Қазақстанға ресми сапары. Алматы, 1996 жыл, желтоқсан.

Türkiye Cumhurbaşkanı S.Demirel'in Kazakistan'a resmi ziyareti. Almatı, Aralık 1996.

Түркия Премьер-министрі М.Ылмаздың Қазақстанға сапары.
Алматы, 1997 жыл, қыркүйек.

Türkiye Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Kazakistan ziyareti.
Almatı, Eylül 1997.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары.
Анкара, 1998 жыл, маусым.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti.
Ankara, Haziran 1998.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевқа Билкент университетінің Құрметті докторы атағын беру рәсімі. Анкара, 1998 жыл, маусым.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'e Bilkent Üniversitesi'nin fahri doktora ünvanının verilmesi töreni. Ankara, Haziran 1998.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркия Республикасының 75 жылдық мерейтойына қатысуы. Анкара, 1998 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yıl kutlamalarına katılması. Ankara, Ekim 1998.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті С.Демирелдің кездесуі. Анталия, 1999 жыл, шілде.

Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı S.Demirel'in görüşmesi. Antalya, Temmuz 1999.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммитіне қатысуы. Баку, 2000 жыл, сәуір.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları zirvesine katılması. Bakü, Nisan 2000.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың ЕҚЫҰ саммитіне қатысуы. Ыстамбұл, 1999 жыл, қараша.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in AGİT Zirvesine katılması. İstanbul, Kasım 1999.

Түркия Президенті А.Сезердің Қазақстанға ресми сапары. Астана, 2000 жыл, қазан.

Türkiye Cumhurbaşkanı A.N.Sezer'in Kazakistan'a resmi ziyareti. Astana, Ekim 2000.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға жұмыс сапары. Анкара, 2001 жыл, қазан.
Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye çalışma ziyareti. Ankara, Ekim 2001.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2003 жыл, мамыр.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Mayıs 2003.

Қазақстан Республикасы Елшілігінің Анкарадағы жаңа ғимаратын ашу рәсімі. Анкара, 2003 жыл, мамыр.
Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği yeni binasının açılış töreni. Ankara, Mayıs 2003.

Түркия Премьер-министрі Р.Ердоғанның Қазақстанға ресми сапары. Алматы, 2005 жыл, мамыр.

Türkiye Başbakanı R.T.Erdoğan'ın Kazakistan'a resmi ziyareti. Almatı, Mayıs 2005.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммитіне қатысуы. Анталия, 2006 жыл, қараша.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katılması. Antalya, Kasım 2006.

Түркия Президенті А.Гүлдің Қазақстанға ресми сапары. Астана, 2007 жыл, желтоқсан.

Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Kazakistan'a resmi ziyareti. Astana, Aralık 2007.

Түркия Президенті А.Гүлдің Астананың 10 жылдық мерейтойына қатысуы. Астана, 2008 жыл, шілде.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Astana'nın 10. yıldönümü kutlamalarına katılması. Astana, Temmuz 2008.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүлдің Астананың 10 жылдық мерейтойы шеңберінде өткен кездесуі. Астана, 2008 жыл, шілде.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Astana'nın 10. yıldönümü kutlamaları çerçevesinde yapılan görüşmesi. Astana, Temmuz 2008.

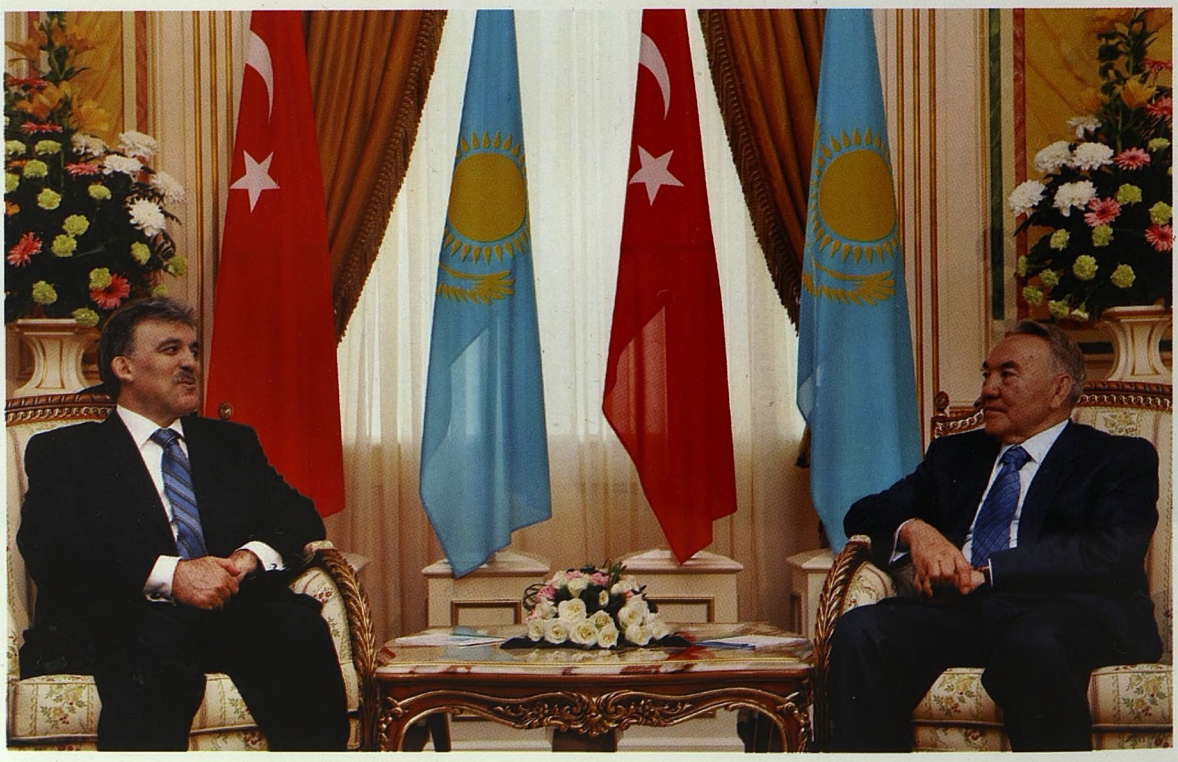

Түркия Парламентінің төрағасы К.Топтанның Қазақстанға ресми сапары. Астана, 2008 жыл, қазан.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı K.Toptan'ın Kazakistan'a resmi ziyareti. Astana, Ekim 2008.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Премьер-министрі Р.Ердоғанның Бүкіләлемдік экономикалық Давос форумы шеңберінде өткен кездесуі. Давос, 2009 жыл, қаңтар.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Başbakanı R.T.Erdoğan'ın Davos Dünya Ekonomik Forumu çerçevesinde görüşmesi. Davos, Ocak 2009.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Ekim 2009.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінде. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde. Ankara, Ekim 2009.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияның 9-шы Президенті С.Демирелмен кездесуі. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev'in Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile görüşmesi. Ankara, Ekim 2009.

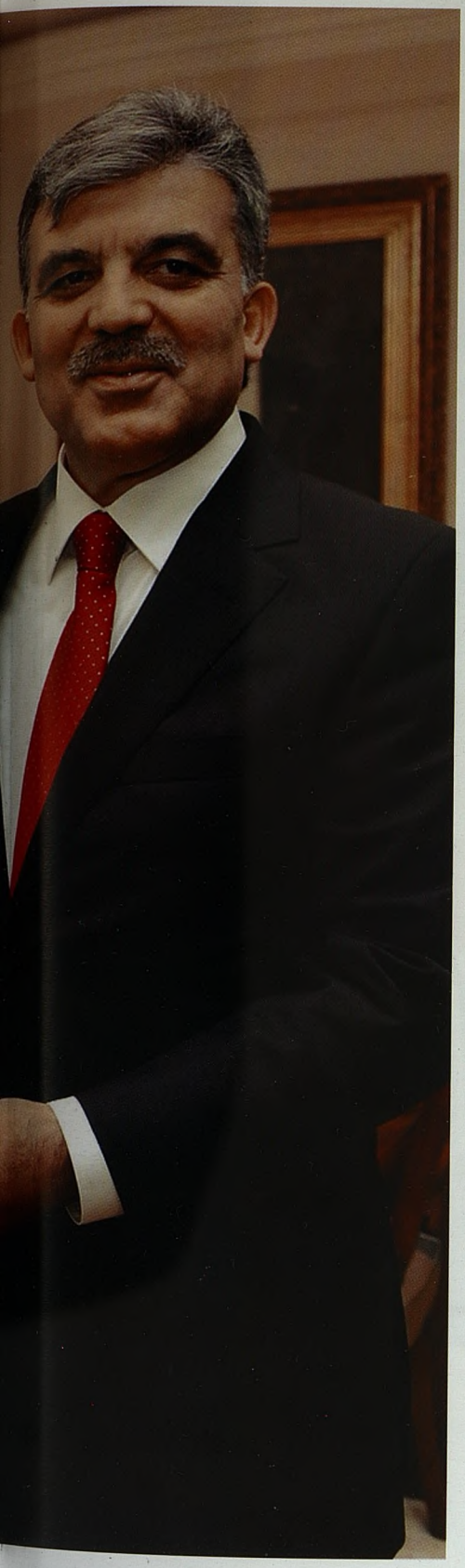

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Ekim 2009.

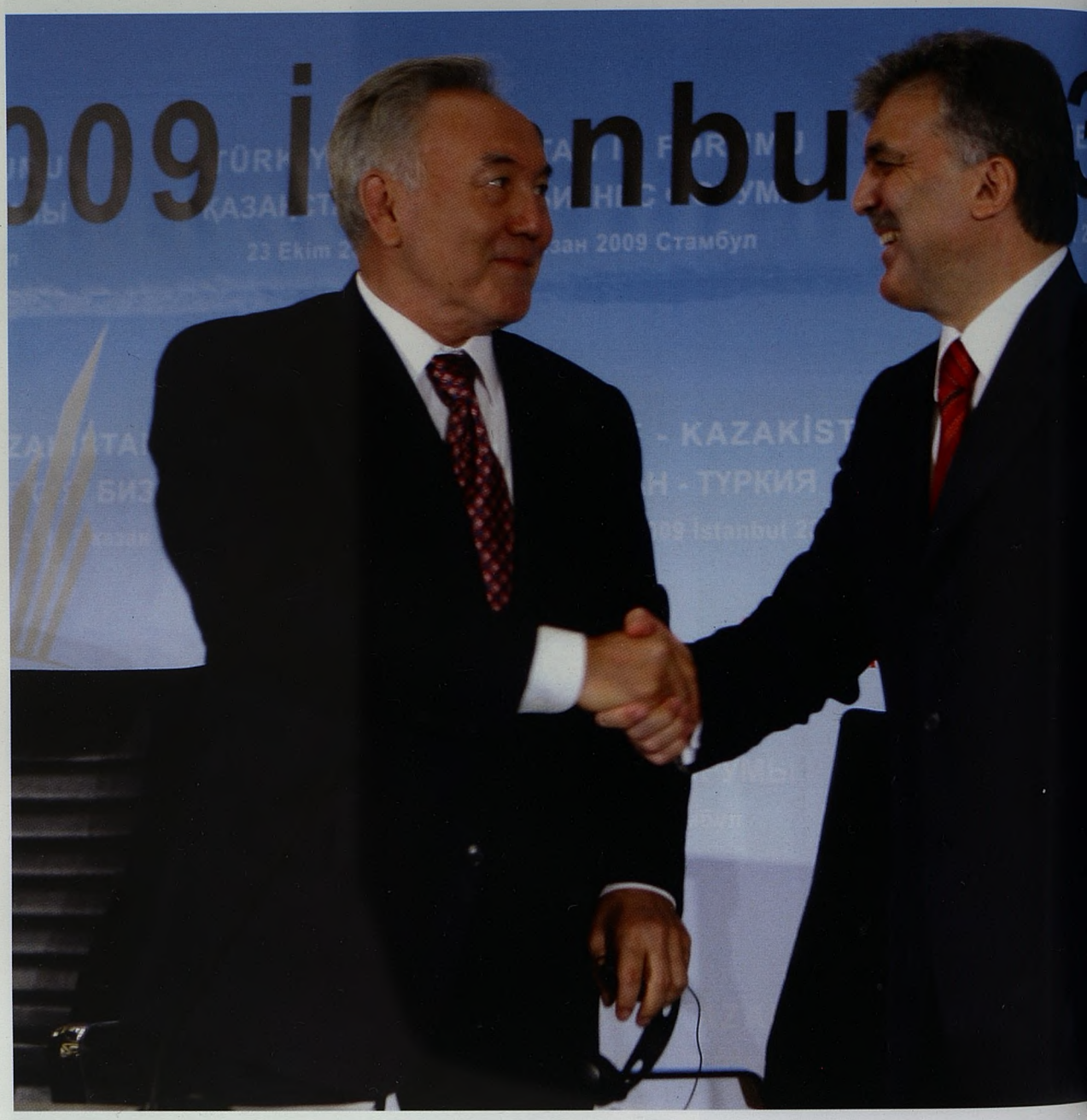
009 İstanbul
23 Ekim 2
зан 2009 Стамбул
- KAZAKİST
Н - ТҮРКИЯ
009 İstanbul 2

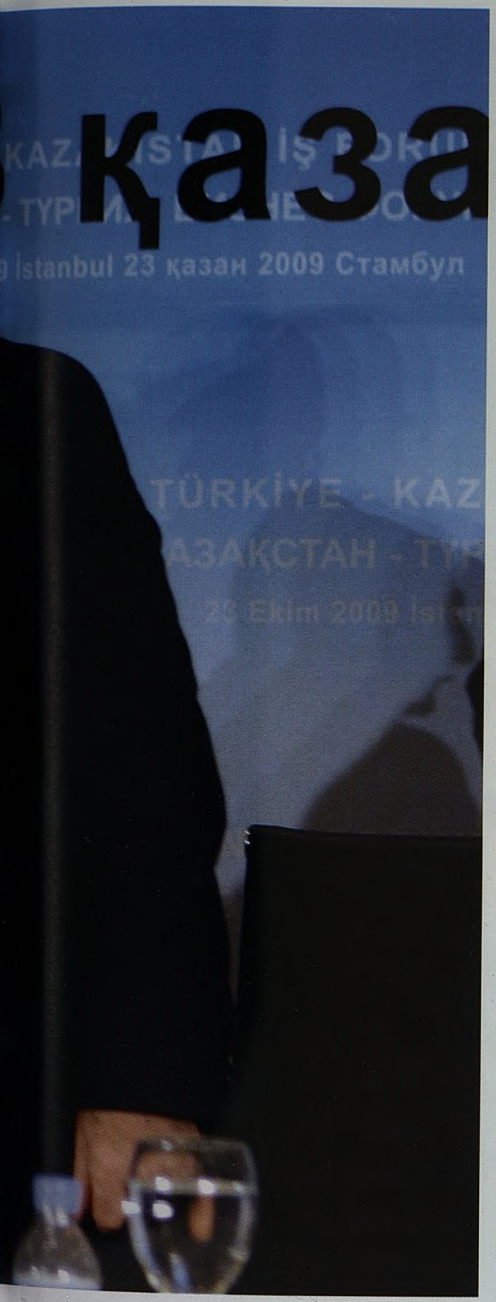

Қазақстан-Түркия бизнес форумы. Анкара, 2009 жыл, қазан.

Türkiye-Kazakistan İş Forumu. Ankara, Ekim 2009.

DÖVLƏT BAŞÇILARININ
OPLANTISI
OKTYABR 2009
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TÜRKMƏNİSTAN
QAZAXISTAN RESPUBLİKASI

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммитіне қатысуы. Нахчыван, 2009 жыл, қазан.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları zirvesine katılması. Nahçıvan, Ekim 2009.

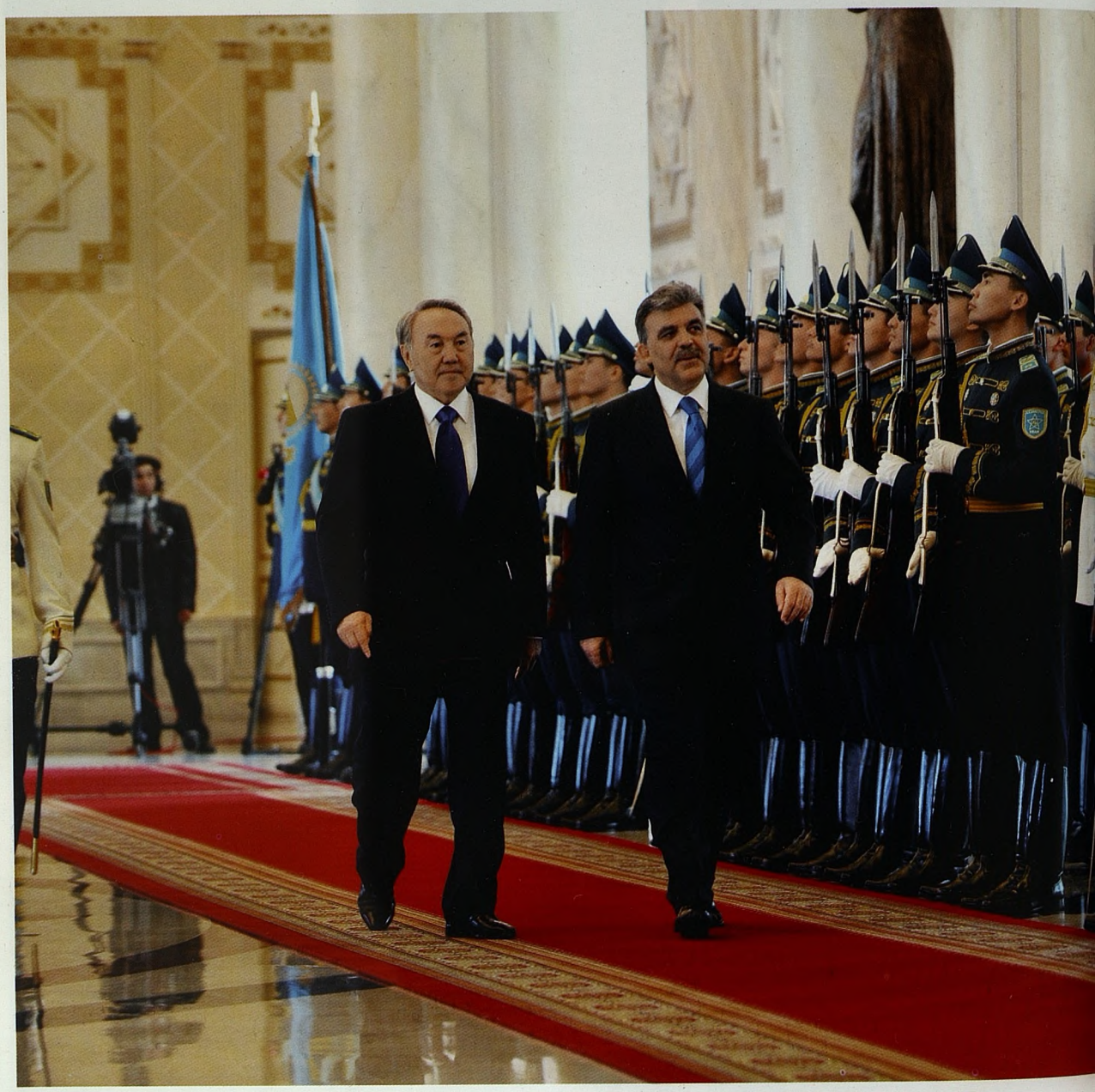

Түркия Президенті А.Гүлдің Қазақстанға ресми сапары. Астана, 2010 жыл, мамыр.

Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Kazakistan'a resmi ziyareti. Astana, Mayıs 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүлдің Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университеті оқытушылар құрамы мен студенттерімен кездесу. Түркістан, 2010 жыл, мамыр.

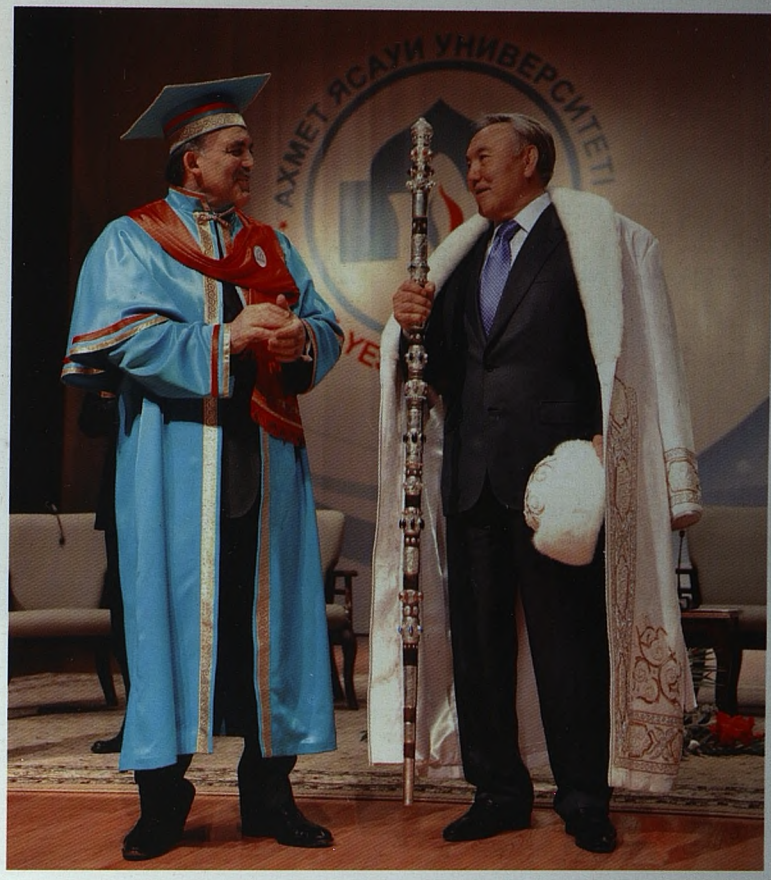

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde öğretim görevlileri ve öğrencilerle görüşmesi. Türkistan, Mayıs 2010.

Халықаралық Еуразиялық конгресс
«ТҮРІК ӨРКЕНИЕТІ: ДӘУІРЛЕР ЖАЛҒА
Uluslararası Avrasya kongresi
«TÜRK UYGARLIĞI: ASIRLAR BAĞLA
International Eurasian congress
«TURKIC WORLD:
THE LINK BETWEEN CIVILIZATIO

Түркі академиясының ашылу салтанаты. Астана, 2010 жыл, мамыр.
Türk Akademisi'nin açılış töreni. Astana, Mayıs 2010.

KAZAKİ
TÜRKİYE İŞ FORUMU
stana 2010

Қазақстан-Түркия бизнес форумы. Астана, 2010 жыл, мамыр.

Kazakistan-Türkiye İş Forumu. Astana, Mayıs 2010.

Түркия Республикасының Астанадағы Елшілігі ғимаратының ресми ашылу рәсімі. Астана, 2010 жыл, мамыр.

Türkiye Cumhuriyeti Astana Büyükelçiliği binasının resmi açılış töreni. Astana, Mayıs 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүл Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінде жаңа оқу корпусының іргетасын қалау рәсімінде. Түркістан, 2010 жыл, мамыр.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi yeni eğitim binasının temel atma töreninde. Türkistan, Mayıs 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүл Қожа Ахмет Ясауи кесенесінде. Түркістан, 2010 жыл, мамыр.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül Hoca Ahmet Yesevi Türbesinde. Türkistan, Mayıs 2010.

Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің 3-ші саммиті. Ыстамбұл, 2010 жыл, маусым.

Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın 3. Zirvesi. İstanbul, Haziran 2010.

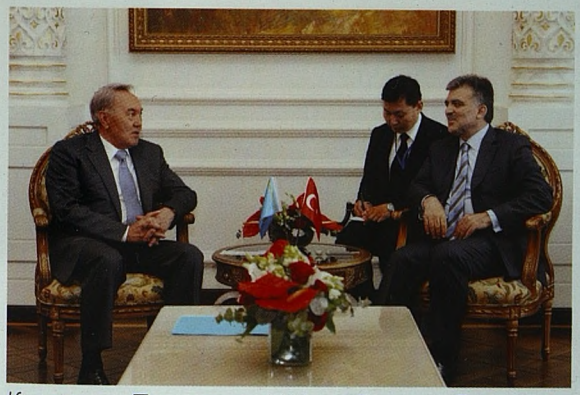

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүлдің Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің 3-ші саммиті шеңберіндегі кездесуі. Ыстамбұл, 2010 жыл, маусым.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı 3. Zirvesi çerçevesinde görüşmesi. İstanbul, Haziran 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Премьер-министрі Р.Т.Ердоғанның Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің 3-ші саммиті шеңберіндегі кездесуі. Ыстамбұл, 2010 жыл, маусым.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Başbakanı R.T.Erdoğan'ın Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı 3. Zirvesi çerçevesinde görüşmesi. İstanbul, Haziran 2010.

Түркия Сыртқы істер министрі А.Давутоғлының Қазақстанға сапары. Астана, 2010 жыл, маусым.

Türkiye Dışişleri Bakanı A.Davutoğlu'nun Kazakistan ziyareti. Astana, Haziran 2010.

Түркия Парламенті төрағасы М.Шахиннің Қазақстанға сапары. Астана, 2010 жыл, қазан.

TBMM Başkanı M.A.Şahin'in Kazakistan ziyareti. Astana, Ekim 2010.

Қазақстан Премьер-министрі К.Мәсімовтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2010 жыл, желтоқсан.
Kazakistan Başbakanı K.Masimov'un Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Aralık 2010.

Қазақстан Премьер-министрі К.Мәсімовтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2010 жыл, желтоқсан.
Kazakistan Başbakanı K.Masimov'un Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Aralık 2010.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаевтың Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммитіне қатысуы. Ыстамбұл, 2010 жыл, қыркүйек.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesine katılması. İstanbul, Eylül 2010.

DEVI
ZİRV

TÜRK DİLİ
KONUŞAN ÜLKELER

Қазақстан Парламенті Сенатының төрағасы
Қ. Мәмидің Түркияға ресми сапары. Анкара, 2011 жыл, қараша.

Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı
K. Mami'nin Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Kasım 2011.

Қазақстан Сыртқы істер министрі Е. Қазыхановтың Түркияға ресми сапары. Анкара, 2011 жыл, тамыз.

Kazakistan Dış İşleri Bakanı Y. Kazıhanov'un Türkiye'ye resmi ziyareti. Ankara, Ağustos 2011.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Президенті А.Гүлдің кездесуі. 2011 жыл, маусым.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Cumhurbaşkanı A.Gül'ün görüşmesi. Haziran 2011.

Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Түркия Премьер-министрі Р.Ердоғанның БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы шеңберіндегі кездесуі. Нью-Йорк, 2011 жыл, қыркүйек.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev ile Türkiye Başbakanı R.T.Erdoğan'ın BMT Genel Kurulu çerçevesinde yapılan görüşmesi. New York, Eylül 2011.

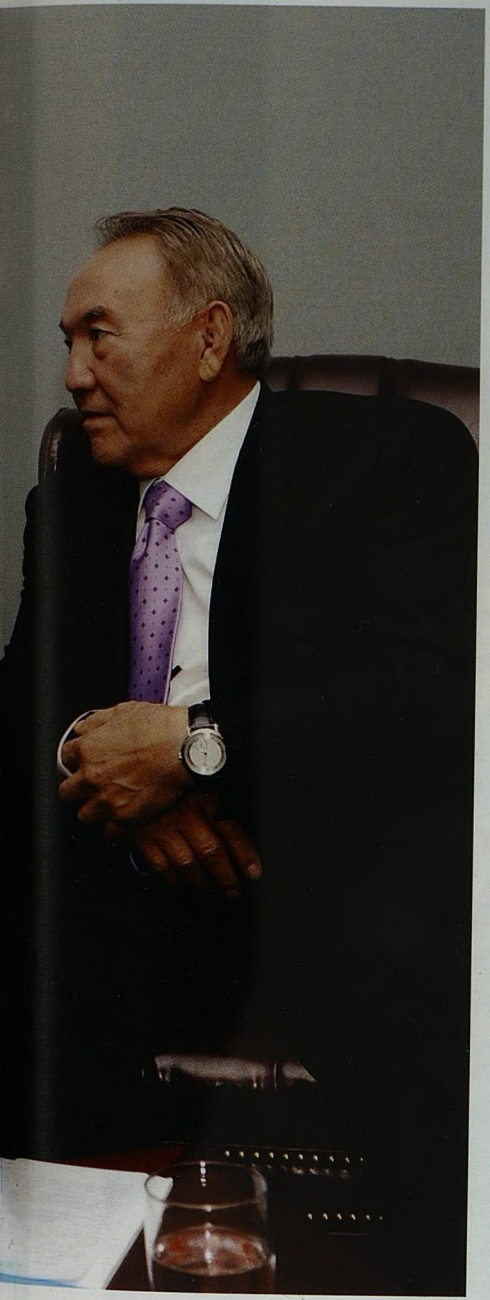

Түркия Премьер-министрінің орынбасары Б.Боздағтың Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастық кеңесінің 1-ші саммитіне қатысуы. Алматы, 2011 жыл, қазан.

Türkiye Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi 1. Zirvesine katılması. Almatı, Ekim 2011.

Түркия Республикасы Президенті А.Гүлді Республика күнімен құттықтау.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı A. Gül'ün, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla kutlanması.

Қыршехир қаласында Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев атындағы даңғылдың ашылуы, 2012 жыл.

Kırşehir kentinde Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı N. Nazarbayev adına cadde açılışı, 2012.

Невшехир қаласында Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев атындағы даңғылдың ашылуы, 2011 жылғы 3 сәуір.

Nevşehir kentinde Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı N. Nazarbayev adına cadde açılışı, 3 Nisan 2011.

Гүлшехир қаласында Қазақстан-Түркия достық паркінің ресми ашылуы. 2012 жыл.

Gülşehir ilçesinde Kazakistan-Türkiye Dostluk Parkı'nın resmi açılışı, Gülşehir / Nevşehir, 2012.

Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына орай Түркияның мемлекет және қоғам қайраткерлерін марапаттау рәсімі, Анкара 2012.

Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılı dolayısıyla Türkiye devlet ve kurum yöneticilerinin ödül töreni. Ankara, 2012.

Hoşgel
Sulta
Nevru

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың таңдамалы жинақтарының түрік тіліндегі 5 томдығының тұсау кесері, Анкара 2012.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı N. Nazarbayev'in seçilmiş eserlerinden Türkçe yayınlanan 5 cildinin tanıtımı, Ankara, 2012.

Қыршехир университетінде Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған ғылыми-практикалық конференция, 2012.

Kırşehir Üniversitesi'nde Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen ilmi konferans, 2012.

Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығында Анкарада Астана мәдени күндері, 2012.

Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılında, Ankara'da Astana Kültür Günleri, 2012.

«USAK» стратегиялық зерттеу орталығында Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына орай конференция ұйымдастырылды, 2012.

USAK Stratejik Araştırma Merkezinde, Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen konferans düzenlendi, 2012.

Анкара университетінде Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған ғылыми-практикалық конференция, 2012.

Ankara Üniversitesi'nde Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen ilmi konferans, 2012.

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қ.Мәми мен Түркия Ұлы Ұлттық Мәжілісінің төрағасы Ж.Чичек Қазақстан тәуелсіздігіне арналған ресми қабылдауда, 2011.

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı K. Mami ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı C. Çiçek, Kazakistan'ın bağımsızlığına ithaf edilen resmi kabulde, 2011.

Гази университетінде Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған ғылыми-практикалық конференция, 2012.

Gazi Üniversitesi'nde Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen ilmi konferans, 2012.

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының төрағасы Қ.Мәми және Сенат депутаттары Анкара қаласындағы Қазақстан Президенті Н.Назарбаев ескерткіші жанында, 2011.

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senato Başkanı K. Mami ve Senato Milletvekilleri, Ankara şehrindeki Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev anıtı yanında, 2011.

Түркия Республикасы Сыртқы істер министрі А.Давутоглу Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған Қазақстан өнер шеберлерінің концертінде, 2012

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı A. Davutoğlu Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen Kazakistan Sanat Ustaları konserinde, 2012.

Тәуелсіздік күніне орай ресми қабылдаудағы Қазақстан өнер шеберлері, 2011.

Bağımsızlık Günü dolayısıyla yapılan resmi kabuldeki Kazakistan Sanat Ustaları, 2011.

Бурса провинциясында Шығыс Қазақстан облысының мәдени күндері, 2012.

Bursa şehrinde Doğu Kazakistan Eyaleti Kültür Günleri, 2012.

Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған Кайсери қаласындағы Қазақстан туралы фотосурет көрмесі, 2012.

Kayseri şehrinde, Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen, Kazakistan konulu fotoğraf sergisi, 2012.

Анкара қаласының мэрі М.Гөкчек қазақ кешінде, 2012.

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı M. Gökçek Kazak Gecesi'nde, 2012.

Қазақстан Республикасының Премьер-министрі К.Мәсімовтың Түркияға жұмыс сапары, 2010.

Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı K. Masimov'un Türkiye'ye çalışma ziyareti, 2010.

ТР Сыртқы істер министрі А.Давутоглумен кездесу, 2011.

TC Dışişleri Bakanı A. Davutoğlu ile görüşme, 2011.

Қазақстан мен Түркия дипломатиялық қатынастарының 20 жылдығына арналған концерт, 2012.

Kazakistan ile Türkiye diplomatik ilişkilerinin 20'nci yılına ithaf edilen konser, 2012.

sml
CONSTRUCTION

Мекен-жайы / Adres

Қазақстан: Астана, Қабанбай батыр көш. 26
Түркия: Этилер/Ыстамбұл, Ниспетие даңғ.
Акмеркез блок Е.

Kazakistan: Kabanbay Batyr Sok.
No: 26, Astana
Türkiye: Nispetiye Cad.
Akmerkez E Blok, Etiler/İstanbul

Туфан Айтекин Гүлтекин
«Sembol» компаниясының Директорлар кеңесінің Төрағасы
Tufan Aytekin Gültekin
«Sembol» Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı

Феттах Таминдже
«Rixos Hotels» компаниясының Төрағасы
Fettah Tamince
«Rixos Hotels» Şirket Başkanı

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР:
KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

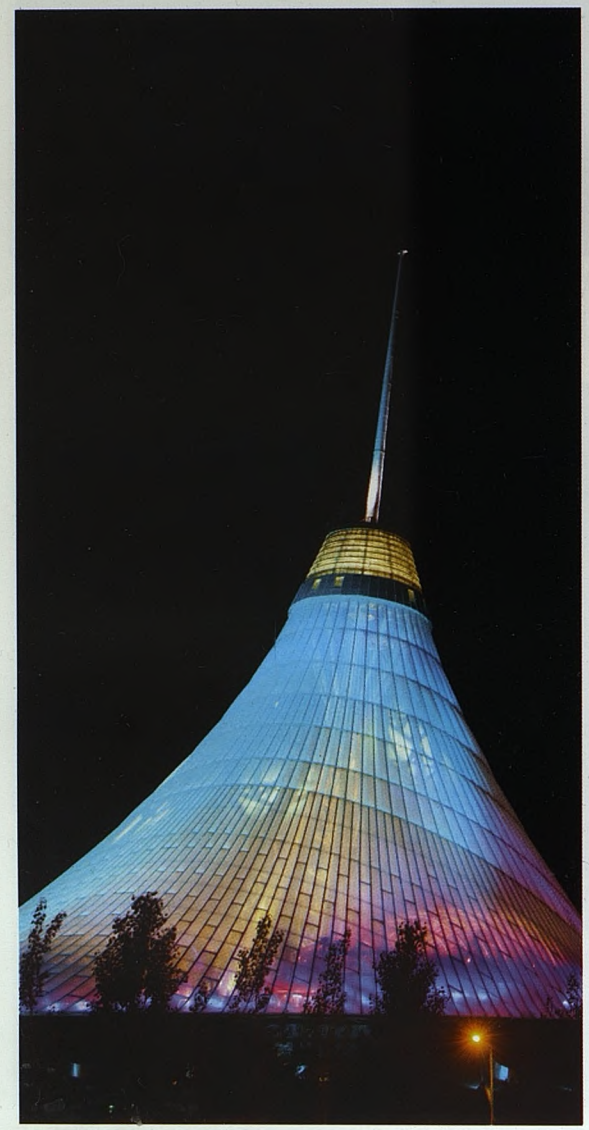

«Хан Шатыр» Сауда орталығы
«Han Çadır» AVM

«Астана Арена» стадионы
«Astana Arena» stadyumu

«Назарбаев» университеті
«Nazarbayev» Üniversitesi

«Хәзрет Сұлтан» мешіті
«Hazret Sultan» Camisi

OKAN

Мекен-жайы / Adres

Қазақстан: Алматы, Төлебаева көш. 38
Түркия: Ыстамбұл, Аджыбадем, Анкара жолы

Kazakistan: Tölebayeva Sok. No: 38, Almatı
Türkiye: Ankara Yolu, Acıbadem/İstanbul

Бекир Окан
«Okan Holding» компаниясының Төрағасы
Bekir Okan
«Okan Holding» Şirket Başkanı

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР:
KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

«Қазақстан мәдениет орталығы», Астана
«Kazakistan Kültür Merkezi», Astana

«Ramada Plaza» қонақ үйі, Астана
«Ramada Plaza» Oteli, Astana

Астана Бетон
Astana Beton

«Sultan» ұн және макарон фабрикасы, Петропавлов
«Sultan» Un ve Makarna Fabrikası, Petropavlov

ahselgroup

Мекен-жайы / Adres

Қазақстан: Алматы, Самал шағын ауд. Желтоқсан көш.
Түркия: Анкара, Билкент Плаза Блок А3.

Kazakistan: Samal Mah. Jeltoksan Sok. Almatı
Türkiye: Bilkent Plaza, A3 Blok, Bilkent/Ankara

Ахмед Хамди Аян
«Ahsel Grup» компаниясының
Директорлар кеңесінің Төрағасы
Ahmed Hamdi Ayan
«Ahsel Grup» Yönetim Kurulu Başkanı

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР:
KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

«Intercontinental Almaty» қонақ үйі
«Intercontinental Almatı» Otel

«Intercontinental Almaty» қонақ үйі
«Intercontinental Almatı» Otel

«ABC Center» Бизнес және сауда орталығы, Астана
«ABC Center» İş ve Alışveriş Merkezi, Astana

TURKUAZ GROUP OF COMPANIES

Мекен-жайы / Adres

Қазақстан: Алматы, Райымбек даңғылы, 160-А
Түркия: Ыстамбұл, Хаваалаңы кавшағы

Kazakistan: Rayımbek Cad. 160-A, Almatı
Türkiye: Havaalanı Kavşağı, İstanbul

Мерт Сары
«Turkuaz» компаниясының Президенті

Mert Sarı
«Turkuaz» Yönetim Kurulu Başkanı

Зеки Пилге
«Turkuaz» компаниясының Құрметті Президенті

Zeki Pilge
«Turkuaz» Fahri Başkanı

Исмаил Кавунджу
«Turkuaz» компаниясының Басшылық кеңесінің мүшесі

İsmail Kavuncu
«Turkuaz» Yönetim Kurulu Üyesi

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР: KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

«Maxima Residence» люкс тұрғын үй кешені, Алматы / «Maxima Residence» Lüks Konutu, Almatı

«Алматы қаржы орталығы» Алматы

«Almatı Finans Merkezi» Almatı

«Туркуаз Тауэр» Алматы

«Turkuaz Tower» Almatı

CEYLANHOLDİNG

Зулкюф Джейлан
«Ceylan Holding» компаниясы
Директорлар кеңесінің Төрағасы
Zülküf Ceylan
«Ceylan Holding» Yönetim Kurulu Başkanı

Мекен-жайы / Adres
Түркия: Анкара, Газмиосманпаша, Решит Галип даңғ. 83
Türkiye: Reşit Galip Cad. No: 83, Gaziosmanpaşa/Ankara

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР:
KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

Қазақстан Үкімет үйі, Астана
Kazakistan Başbakanlık, Astana

«Есіл» көпірі, Астана
«Esil» Köprüsü, Astana

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Астана
L.N.Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Astana

ALARKO CONTRACTING GROUP

Мекен-жайы / Adres

Қазақстан: Астана, Қабанбай батыр көш. 6/1
Түркия: Гебзе/Коджаэли, Ихсандеде даңғ. 800-ші көш.

Kazakistan: Kabanbay Batyr sok., no 6/1, Astana
Türkiye: İhsandede Cad. 800. Sokak Gebze / Kocaeli

Исхак Алатон
«Alarko» компаниясының Төрағасы
İshak Alaton
Alarko Şirketler Topluluğu Yönetim Kurulu Başkanı

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР: KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

Астана халықаралық әуежайы
Astana Uluslararası Havaalanı

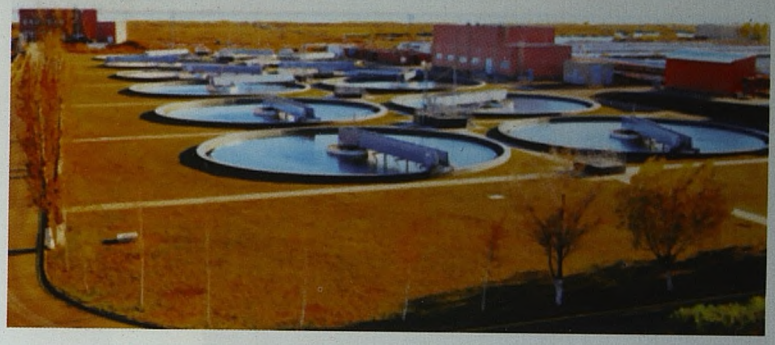

Талдықөл сарқынды сужинағышын жою жобасы, Астана

Taldıkol Göl Rehabilitasyon Projesi, Astana

Алматы – Бішкек жолы
Almatı – Bişkek Yol Projesi

ENKA

Сезгин Огул
«ENKA» компаниясының Вице-президенті
Sezgin Oğul
«ENKA» şirketinin Genel Müdür Yardımcısı

Мекен-жайы / Adres
Қазақстан: Атырау, Сәтбаев көш. 19, ЖШС «Сенімді құрылыс»
Kazakistan: Satbayev Sok. No: 19, «Senimdi Kurulys» Ltd. Atırau

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР:
KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

«ENKA Bautino» кемені жөндейтін док, Ақтау порты
«ENKA Bautino» rıhtımı, Aktau limanı

«Тенгиз» мұнай тазартқыш зауыты
«Tengiz» petrol rafinerisi

«Есентай» сауда-саттық орталығы, Алматы
«Esentay» alışveriş merkezi, Almatı

KATEV

Мехмет Месут Ата
«KATEV» Халықаралық қоғамдық қорының Президенті

Mehmet Mesut Ata
«KATEV» Uluslararası Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı

Абдуррахман Сел
«KATEV» Халықаралық қоғамдық қорының Вице-Президенті және қазақ -түрік лицейлерінің Бас директоры

Abdurrahman Sel
«KATEV» Uluslararası Eğitim ve Kültür Vakfı Başkan Yardımcısı ve Kazak-Türk Liseleri Genel Müdürü

Мекен-жайы / Adres

Мекен-жайы: Қазақстан, Алматы, Жұмалиев көшесі, 28.

Adres: Kazakistan, Almatı, Cumaliyev sok., 28.

ҚАЗАҚСТАНДА ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛҒАН ЖОБАЛАР: KAZAKİSTAN'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN PROJELER:

«Нұр Орда» қазақ-түрік лицейі, Астана қ. / «Nur Orda» Kazak-Türk lisesi, Astana ş.

Қызылорда қаласындағы қазақ-түрік лицейі
Kazak-Türk Lisesi, Kızılorda ş.

Сүлейман Демирел атындағы Халықаралық университеті, Алматы қ.
Süleyman Demirel Uluslararası Üniversitesi, Almatı ş.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДА ҚОЛ ҚОЙЫЛҒАН ҮКІМЕТАРАЛЫҚ ҚҰЖАТТАР ТІЗІМІ

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ ARASINDA İMZALANAN HÜKÜMETLERARASI ANLAŞMALAR LİSTESİ

1991

- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы ынтымақтастық жөніндегі келісім. 15 наурыз, Алматы.
- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастық туралы хаттама. 15 наурыз, Алматы.
- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы өзара қарым-қатынастардың принциптері мен мақсаттары туралы декларация. 26 қыркүйек, Анкара.
- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы сауда, экономикалық және ғылыми-техникалық ынтымақтастық туралы келісім. 26 қыркүйек, Анкара.
- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы көлік және телекоммуникация саласындағы келісім. 26 қыркүйек, Анкара.
- Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы өзара уағдаластықтар туралы меморандум. 26 қыркүйек, Анкара.

1992

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасында дипломатиялық қатынастар орнату туралы хаттама. 2 наурыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы визасыз қатынастар туралы келісім. 2 наурыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы өзара көмек көрсету және инвестицияларды қорғау туралы келісім. 1 мамыр, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы автокөлік саласындағы халықаралық келісім. Келісімге ниет хаттамасы. 1 мамыр, Алматы.
- Түркия Республикасы Ішкі істер министрлігі мен Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі арасында қауіпсіздік алаңындағы ынтымақтастық жөніндегі Хаттама. 26 қыркүйек, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Түркістан қаласында Қожа Ахмед Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетін құру туралы келісім. 31 қазан, Анкара.

1993

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы әскери білім саласындағы ынтымақтастық туралы келісім. 23 ақпан, Анкара.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Консулдық конвенция. 2 қыркүйек, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы экономикалық ынтымақтастық жөніндегі бірлескен үкіметаралық комиссия құру туралы хаттама. 2 қыркүйек, Анкара.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы визасыз қатынастар туралы келісімге қосымша хаттама. 2 қыркүйек, Анкара.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Анталия аймағы Кемер болысында орналасқан меншіктің Қазақстан Республикасына пайдалануға беру туралы Хаттама. 13 желтоқсан, Анкара.

1991

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Arasında İşbirliği Anlaşması. 15 Mart, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticari ve Ekonomik İşbirliğine Dair Protokol. 15 Mart, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Arasındaki Karşılıklı İlişkilerin İlkeleri ile Maksatlarına Dair Deklarasyon. 26 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticari, Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliğine Dair Anlaşma. 26 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Ulaştırma ve Haberleşme Alanında İşbirliği Anlaşması. 26 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Arasındaki Karşılıklı Sözleşmelere Dair Mutabakat Zaptı. 26 Eylül, Ankara.

1992

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkiler Kurulmasına Dair Protokol. 2 Mart, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Vize Muafiyeti Anlaşması. 2 Mart, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması. 1 Mayıs, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması. 1 Mayıs, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Arasında Güvenlik İşbirliği Protokolü. 26 Eylül, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkistan Şehrinde Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma. 31 Ekim, Ankara.

1993

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması. 23 Şubat, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi. 2 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Protokol. 2 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Vize Muafiyeti Anlaşmasına Ek Protokol. 2 Eylül, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Antalya İlinin Kemer İlçesindeki Taşınmazın Kazakistan Cumhuriyeti'ne Kullandırılmasına İlişkin Protokol. 13 Aralık, Ankara.

1994

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы көлік саласындағы ынтымақтастық туралы хаттама. 6 қаңтар, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы халықаралық автокөлік байланыстары саласындағы меморандум. 6 қаңтар, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы автокөлік тасымалында рұқсат жүйесін құру туралы хаттама. 6 қаңтар, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Ғылым және жаңа технологиялар министрлігі мен Түркия Республикасы Ғылыми және техникалық зерттеулер кеңесі арасындағы келісім. 21 шілде, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы әскери ғылым, техника және білім беру саласындағы ынтымақтастық туралы келісім. 8 тамыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Достық пен ынтымақтастық туралы шарт. 17 қазан, Анкара.
- Өзара түсіністік туралы меморандум (Халықаралық ынтымақтастық және даму жөніндегі түрік агенттігінің Алматыда өкілдігін ашу туралы). 17 қазан, Анкара.

1995

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы ынтымақтастықты одан әрі дамыту және нығайту туралы бірлескен декларация. 13 маусым, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы азаматтық істер жөніндегі құқықтық көмек туралы шарт. 13 маусым, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі мен Түркия Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі арасындағы ғылыми-техникалық және экономикалық ынтымақтастық туралы келісім. 11 шілде, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы өсімдіктер карантині саласындағы ынтымақтастық туралы келісім. 15 тамыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы жануарлар денсаулығы саласы бойынша келісім. 15 тамыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы қылмыстық істер және адамдарды қайтару бойынша құқықтық көмек туралы келісім. 15 тамыз, Алматы.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы табысқа салынған салыққа қосарланған салық салуды болдырмау туралы келісім. 15 тамыз, Алматы.

1996

- Қазақстан Республикасы Үкіметі және Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы техникалық және қорғаныс өнеркәсібі бойынша ынтымақтастық туралы келісім. 3 қыркүйек, Анкара.

1997

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы ғылым мен техника саласындағы ынтымақтастық туралы келісім. 4 наурыз, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Білім министрлігі мен Түркия Республикасы Ұлттық білім министрлігі арасындағы білім саласындағы ынтымақтастық туралы хаттама. 4 наурыз, Анкара.

1994

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ulaştırma Alanında İşbirliği Protokolü. 6 Ocak, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığına Dair Mutabakat Zaptı. 6 Ocak, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Karayolu Taşımacılığında Ruhsat Sistemi Kurulmasına Dair Protokol. 6 Ocak, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yeni Teknolojiler Bakanlığı Arasında Anlaşma. 21 Temmuz, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması. 8 Ağustos, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması. 17 Ekim, Ankara.
- Karşılıklı Anlayışa Dair Mutabakat Zaptı (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın Almatı'da Temsilciliğinin Açılmasına Dair). 17 Ekim, Ankara.

1995

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasındaki İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Ortak Deklarasyon. 13 Haziran, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî Konularda Adlî Yardımlaşma Anlaşması. 13 Haziran, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı Arasında Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması. 11 Temmuz, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bitki Koruma ve Karantina Alanında İşbirliği Anlaşması. 15 Ağustos. Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hayvan Sağlığı Alanındaki İşbirliği Anlaşması. 15 Ağustos, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşması. 15 Ağustos, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması. 15 Ağustos, Almatı.

1996

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Teknik ve Savunma Sanayi Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma. 3 Eylül, Ankara

1997

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bilim ve Teknik İşbirliği Anlaşması. 4 Mart, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı Arasında Eğitim ve Bilim Alanlarında İşbirliği Protokolü. 4 Mart, Ankara.

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы сауда-экономикалық және техникалық ынтымақтастық туралы келісім. 10 қыркүйек, Алматы.

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы медицина және денсаулық сақтау саласындағы ынтымақтастық туралы келісім. 10 қыркүйек, Алматы.

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы ынтымақтастықты одан әрі дамыту және нығайту туралы бірлескен декларация. 10 қыркүйек, Алматы.

1998

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы туризм саласындағы ынтымақтастық келісімі. 15 маусым, Анкара.

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасына Түркия Республикасының өтеусіз әскери көмек көрсету туралы келісім. 29 шілде, Анкара.

1999

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы өтеусіз әскери көмек көрсету туралы келісім. 14 мамыр, Алматы.

2000

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы лаңкестікке қарсы күрес саласындағы ынтымақтастық туралы бірлескен декларация. 19 қазан, Астана.

- Қазақстан Республикасы Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігі мен Түркия Республикасының Халықты Еңбек және әлеуметтік қауіпсіздік министрлігі арасындағы өзара ынтымақтастық туралы келісім. 19 қазан, Астана.

2001

- Қазақстан Республикасы Қорғаныс министірлігі мен Түркия Республикасы Бас Штабы арасындағы әскери-техникалық ынтымақтастықтың одан әрі дамуы мен тереңдету шаралары туралы хаттама. 24 наурыз, Астана.

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы дипломатиялық өкілдіктердің ғимараттарын салу үшін өзара жер телімімен қамтамасыз ету туралы келісім. 5 желтоқсан, Анкара.

2002

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы өтеусіз әскери көмек көрсету туралы келісім. 14 наурыз, Астана.

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Түркия Республикасы Үкіметінің бағдарламаларын үйлестіру кеңсесінің қызметі туралы келісім. 19 наурыз, Астана.

- Қазақстан Республикасы Табиғи монополияларды реттеу, бәсекелестікті қорғау және кіші бизнесті қолдау агентігі мен Түркия Республикасы Сауда және өнеркәсіп министрлігі жанындағы кіші және орта бизнесті қолдау мен дамыту ұйымы (KOSGEB) арасындағы өзара түсіністік меморандумы. 19 наурыз, Астана.

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması. 10 Eylül, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma. 10 Eylül, Almatı.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasındaki İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Ortak Deklarasyon. 10 Eylül, Almatı.

1998

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması. 15 Haziran, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kazakistan Cumhuriyeti'ne Karşılıksız Askeri Yardım Sağlamasına İlişkin Anlaşma. 29 Temmuz, Ankara.

1999

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askeri Yardım Sağlanmasına İlişkin Anlaşma. 14 Mayıs, Almatı.

2000

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Terörizmle Mücadele Alanında İşbirliğine Dair Ortak Deklarasyon. 19 Ekim, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Arasında Karşılıklı İşbirliğine Dair Anlaşma. 19 Ekim, Astana.

2001

- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Arasında Askeri Alanda Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine Dair Protokol. 24 Mart, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Temsilcilik Binalarının İnşası İçin Karşılıklı Arsa Tahsisine İlişkin Anlaşma. 5 Aralık, Ankara.

2002

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askeri Yardım Yapılmasına Dair Anlaşma. 14 Mart, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Program Koordinasyon Ofisi Faaliyetine Dair Anlaşma. 19 Mart, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Doğal Monopollerin Düzenlenmesi, Rekabetin Korunması ve Küçük Ticaretin Desteklenmesi Ajansı Arasında Karşılıklı Anlayışa Dair Mutabakat Zaptı. 19 Mart, Astana.

2003

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы бірлескен мәлімдеме. 22 мамыр, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы ұзақ мерзімді сауда-экономикалық ынтымақтастық туралы келісім. 22 мамыр, Анкара.
- Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі арасындағы Кеден істеріндегі ынтымақтастық пен әкімшілік өзара көмек туралы келісім. 22 мамыр, Анкара

2004

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы өтеусіз әскери көмек көрсету туралы келісім. 25 тамыз, Анкара.

2005

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы халықаралық терроризммен, ұйымдасқан қылмыспен, есірткі, психотропты және оларға ұқсас заттардың, прекурсорлардың заңсыз айналымымен және басқа да қылмысқа қарсы күресте ынтымақтастық туралы келісім. 26 мамыр, Астана.
- Қазақстан Республикасы Статистика агенттігі мен Түркия Республикасы Мемлекеттік статистика институты арасындағы статистика саласы бойынша ынтымақтастық келісімі. 26 мамыр, Астана.
- Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпараттандыру және спорт министрлігі мен Түркия Республикасы Премьер-министрлігі жанындағы мұрағат мемлекеттік дирекциясы арасындағы мұрағат саласы бойынша ынтымақтастық хаттамасы. 26 мамыр, Астана.

2009

- Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы стратегиялық әріптестік туралы шарт. 22 қазан, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы арасындағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті қызметінің шарттары туралы келісім. 22 қазан, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы туризм саласындағы ынтымақтастық келісімі. 22 қазан, Анкара.
- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы ғылым және техника саласындағы ынтымақтастық келісімі. 22 қазан, Анкара.

2010

- Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасында қазақстандық құрылысшы жұмысшыларды оқытуға арналған оқу орталығын құру жөніндегі өзара ынтымақтастық туралы келісім. 24 желтоқсан, Анкара.

2003

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Ortak Açıklama. 22 Mayıs, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması. 22 Mayıs, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması. 22 Mayıs, Ankara.

2004

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askeri Yardım Yapılmasına Dair Anlaşma. 25 Ağustos, Ankara.

2005

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Terörizm, Organize Suçlar, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle Bunların Katkı Maddeleri ve Benzerlerinin Kaçakçılığı ve Diğer Tiplerdeki Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması. 26 Mayıs, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet İstatistik Kurumu ile Kazakistan Cumhuriyeti İstatistik Ajansı Arasında İstatistik Alanında İşbirliği Anlaşması. 26 Mayıs, Astana.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile Kazakistan Cumhuriyeti Kültür, Haberleşme ve Spor Bakanlığı Arasında Arşivleme Alanında İşbirliği Protokolü. 26 Mayıs, Astana.

2009

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması. 22 Ekim, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin İşleyişine Dair Anlaşma. 22 Ekim, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması. 22 Ekim, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması. 22 Ekim, Ankara.

2010

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında, Kazakistan'da Kazak İnşaat İşçileri İçin Eğitim Merkezi Kurulmasına İlişkin İşbirliği Anlaşması. 24 Aralık, Ankara.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДА ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ОРНАТУ ТУРАЛЫ ХАТТАМА

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы

тілдерінің, дәстүрлері мен тарихи бірлігіне сүйеніп, жан-жақты ынтымақтастықтың нәтижелі негізін құрып, екі ел арасындағы достық пен ынтымақтастықтың рухына сенімділігін танытып;

БҰҰ Жарғысының мақсаттары мен принциптеріне, Хельсинки Қорытынды Актісіне, жаңа Европа үшін Париж Хартиясына және ЕЫҚК істерінің басқа да құжаттарына адалдығын білдіріп,

халықаралық құқықтардың салиқалы ережелеріне, егемендік пен тәуелсіздікті құрметтеуге, бір-бірінің ішкі істеріне араласпауға сенімділігін сездіріп,

саяси, сауда, экономика, мәдениет пен басқа да қатынастарда алдағы өзара тиімділікті дамыту мақсатында,

1961 жылғы 18 сәуірдегі дипломатиялық қатынастар туралы Вена Конвенциясына сай, Елшіліктер деңгейінде дипломатиялық қатынастар орнатуға келісті. Осы Протокол қол қойылған сәттен бастап күшіне енеді.

Күші бірдей екі текст екі данадан қазақ және түрік тілдеріндегі Протоколға 1992 жылғы 2 наурызда Алматыда қол қойылды.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

ТҮРКИЯ ЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA DİPLOMATİK İLİŞKİLER KURULMASINA DAİR PROTOKOL

Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti,

İki ülke arasındaki ortak dil, kültür, gelenek ve tarihe dayanan dostluk ve dayanışma ruhunun çok yönlü bir işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli zemini oluşturduğuna dair inançlarını belirterek,

Birleşmiş Milletler Yasasının amaç ve ilkelerine, Helsinki Nihai Senedine, Paris Yasasına ve AGİK Sürecinde kabul edilen diğer belgelere bağlılıklarını vurgulayarak,

Hukukun üstünlüğü, egemenliğe ve bağımsızlığa saygı, içişlerine karışmama, hak eşitliği ve insan haklarına saygı ilkelerine olan bağlılıklarını teyit ederek,

Aralarındaki siyasi, ticari, ekonomik, kültürel ve diğer ilişkileri karşılıklı yarar temelinde daha da geliştirmek arzusuyla,

Bu Protokolün imza tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 1961 tarihli diplomatik ilişkilere dair Viyana Sözleşmesine uygun olarak aralarında diplomatik ilişkiler kurulmasını kararlaştırmışlardır.

İşbu protokol 2 Mart 1992 tarihinde Alma-Ata'da iki nüsha olarak her iki dilde aynı derecede geçerli olmak üzere Türkçe ve Kazakça imzalanmıştır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ АРАСЫНДАҒЫ ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДА ҚОЖА АХМЕД ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІН ҚҰРУ ТУРАЛЫ КЕЛІСІМ

Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі (бұдан былай «Тараптар» деп аталады) 1992 жылдың 1 мамырында Алматы қаласында қол қойылған «Білім, ғылым, мәдениет және спорт саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге» сай, сондай-ақ Қазақстан мен Түркия арасындағы экономикалық тарихи, мәдени және ғылыми байланыстарды нығайту және дамыту мақсатында төмендегі мәселелер бойынша келісімге келді.

1-бап

Тараптар 1993 жылдың қаңтарынан бастап Ахмед Ясауи атындағы Түркістан мемлекеттік университеті негізінде Қожа Ахмед Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетін құрды және 1993 жылдың аяғына дейін университеттің базасын Халықаралық стандарттар талаптарына сай етеді. Түркия жағы техникалық жабдықтарды жеткізу жұмысын 1993 жылдың басынан бастайтын болады.

2-бап

Тараптар құрылған университеттің ректоры етіп профессор М.Жұрыновты тағайындады, ал бірінші проректорды тағайындау құқығы Түркия жағына қалдырылды. Келешекте Тараптар ректорды (Президентті) және бірінші проректорды (Вице-Президентті) өзара келісім бойынша тағайындайды.

3-бап

Тараптар университетке қажетті барлық шығындарды, инвестицияларды, техникалық жабдықтар мен жаңа ғимараттар құрылысын қоса, теңдей бөліп көтереді.

4-бап

Тараптар Түркия құрылыс фирмаларының бірін тарта отырып, университет кешенінің құрылысын 1994 жылдың наурыз-маусым айларында бастайд

5-бап

Келісуші Тараптар осы Келісімге қол қойылған күннен бастап бір ай мерзім ішінде Қожа Ахмед Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Жарғысы мен оқу методикалық құжаттарын дайындау үшін Түркістан мемлекеттік университеті мен Хаджеттепе университетінің арасында ынтымақтастық туралы келісім-шарт (протокол) түзілуін қажет деп санайды.

Бұл «Келісім» оған қол қойылған күннен бастап күшіне енеді. Келісім түрік және қазақ тілдерінде екі дана болып жасалады, екі текст те тең күшке ие.

Келісімге 1992 жылдың 31 қазан күні Анкара қаласында қол қойылды.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA TÜRKİSTAN ŞEHRİNDE ULUSLARARASI HOCA AHMET YESEVİ TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ KURULMASINA DAİR ANLAŞMA

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti (bundan böyle Akit Taraflar olarak adlandırılacaklardır), 1 Mayıs 1992 tarihinde Almatı'da imzalanan "Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor alanında İşbirliği Anlaşması" hükümleri uyarınca, Türkiye ve Kazakistan arasındaki ekonomik, tarihi, kültürel ve bilimsel bağları güçlendirmek ve geliştirmek amacıyla aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır.

Madde 1

Taraflar, Hoca Ahmet Yesevi Türkistan Devlet Üniversitesi'nin 1 Ocak 1993 tarihinden itibaren "Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk–Kazak Üniversitesi"ne dönüştürülmesini kararlaştırmışlardır. Taraflar, 1993 yılının sonuna kadar Üniversitenin Uluslararası standartlara uygun bir Üniversite niteliğini kazanması için gerekli çalışmaları sürdüreceklerdir. Türkiye tarafı 1993 yılından itibaren Üniversitenin teknik donanımını sağlamaya başlayacaktır.

Madde 2

Taraflar, kurulacak bu Üniversitenin Rektörlüğüne Prof. M. Jurinov'u atamayı, Rektör Yardımcılığına ise, Türkiye tarafından bir Türkiyeli Rektör Yardımcısının atanmasını kararlaştırmışlardır.

Üniversite Rektörü ve Rektör Yardımcısı, tarafların mutabakatı ile atanacaklardır.

Madde 3

Taraflar, üniversitenin yatırım, teknik donanım, yeni bina yapımı dâhil, olabilecek tüm ihtiyaçlarını eşit şekilde ortaklaşa karşılayacaklardır.

Madde 4

Taraflar, Üniversitenin yeni bina inşaat çalışmalarının Mart-Haziran 1994 tarihleri arasında başlamasını ve inşaatın Türkiye firmalarına ihale edilmesini kararlaştırmışlardır.

Madde 5

İşbu Anlaşmanın akdini takip eden bir ay içinde 'Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk–Kazak Üniversitesi'nin kuruluşuna ilişkin Tüzük ve diğer ayrıntıları tespit etmek üzere Türkistan Devlet Üniversitesi ile Hacettepe Üniversitesi arasında bir 'İşbirliği Protokolü' imzalanacaktır.

İşbu anlaşma, imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecektir. Anlaşma, Türkçe ve Kazakça dillerinde, ikişer nüsha halinde ve her iki metinde aynı derecede geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir.

Anlaşma, Ankara'da 31 Ekim 1992 tarihinde imzalanmıştır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДАҒЫ КОНСУЛДЫҚ КОНВЕНЦИЯ

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы, екі ел арасындағы достық қатынастарды одан әрі дамыту, сондай-ақ консулдық қатынастарды реттеу ниетін басшылыққа ала отырып, Консулдық конвенция жасауды ұйғарды және мына төмендегі жайында келісті:

1-БӨЛІМ
КІРІСПЕ ЕРЕЖЕЛЕР
1-бап
Анықтаулар

Осы Конвенцияда төменде келтіріліп отырған терминдердің мынандай мағыналары бар:

1) «өкілін жіберген мемлекет» - консулдық қызмет адамын тағайындайтын Уағдаласушы Тарап дегенді білдіреді:

2) «консулдық орналасқан мемлекет» - өз аумағында консулдық қызмет адамы қызмет бабындағы міндеттерін орындайтын Уағдаласушы Тарап дегенді білдіреді:

3) «консулдық мекеме» кез келген бас консулдық, консулдық, вице консулдық немесе консулдық агенттік дегенді білдіреді:

4) «консулдық округ» - консулдық орналасқан мемлекеттің консулдық міндеттерді орындау үшін консулдық мекемеге бөлінген ауданы дегенді білдіреді:

5) «консулдық мекеменің басшысы» - осы сапада іс қимыл жасау тапсырылған адам дегенді білдіреді:

6) «консулдық қызмет адамы» - өкілін жіберген мемлекет бас консул, консул, вице консул немесе атташе ретінде консулдық міндеттерді орындауды тапсырған консулдық мекеменің басшысын қоса алғанда кез келген қызмет адамы дегенді білдіреді:

7) «консулдық мекеменің қызметкері» - консулдық мекемеде әкімшілік немесе техникалық міндеттерді орындайтын кез келген қызмет адамы дегенді білдіреді:

8) «қызмет көрсетуші персоналдың қызметкері» - консулдық мекемеге қызмет көрсету жөніндегі міндеттерді орындайтын кез келген қызмет адамы дегенді білдіреді:

9) «консулдық мекеменің қызметкерлері» - консулдық қызмет адамдары, консулдық мекеменің қызметкерлері және қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерлері дегенді білдіреді:

10) «консулдық персоналдың қызметкерлері» - консулдық қызмет адамдары консулдық мекеменің басшысын есепке алмағанда консулдық мекеменің қызметкерлері және қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерлері дегенді білдіреді:

11) «жеке үй қызметкері» - консулдық қызмет адамына тек қана жеке қызмет көрсететін адам дегенді білдіреді:

12) «отбасы мүшелері» - консулдық қызмет адамының зайыбы/ немесе жұбайы/, олардың кәмелетке толмаған балалары, сондай-ақ балаларымен бірге тұратын, өкілін жіберген мемлекеттің заңымен балаларын бағып-қағу жөніндегі қамқорлық жүктелген ата -аналар дегенді білдіреді:

13) «Консулдық архивтер» - барлық хат-

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA KONSOLOSLUK SÖZLEŞMESİ

Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti iki ülke arasındaki dostane ilişkileri daha da geliştirmek arzusuyla ve konsolosluk konularını düzenlemek üzere bir Konsolosluk Sözleşmesi aktolunmasını kararlaştırmışlar ve aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır.

BÖLÜM 1
ÖN HÜKÜMLER
Madde 1
Tanımlamalar

İşbu Sözleşme'de aşağıdaki deyimler,

a) "Gönderen Devlet" Konsolosluk mensuplarını atayan Akit Taraf,

b) "Kabul Eden Devlet", Konsolosluk mensuplarının, ülkesi üzerinde görevini yerine getirdiği Akit Taraf,

c) "Konsolosluk", tüm Başkonsolosluk, Konsolosluk, Muavin Konsolosluk ve Konsolosluk Ajanlığı,

d) "Konsolosluk Görev Çevresi", bir Konsolosluğa, Konsolosluk görevlerini yerine getirmesi amacıyla tahsis edilen bölge,

e) "Konsolosluk şefi" bu sıfatla hareket etmekle görevlendirilmiş kişi,

f) "Konsolosluk Memuru", gönderen Devlet tarafından Konsolosluk şefi dâhil konsolosluk görevlerini yerine getirmek üzere Başkonsolos, Konsolos, Muavin Konsolos veya Ataşe sıfatıyla görevlendirilmiş kişiler,

g) "Konsolosluk Hizmetlisi", bir konsolosluğun idari ve teknik hizmetlerinde istihdam edilen kişiler,

h) "Hizmet Personeli", bir konsolosluğun iç hizmetlerinde istihdam edilen kişiler,

ı) "Konsolosluk Mensupları", tüm konsolosluk memurları konsolosluk hizmetlileri ve hizmet personeli,

i) "Konsolosluk Personeli Mensubu", Konsolosluk şefi dışındaki konsolosluk memurları, konsolosluk hizmetlileri ve hizmet personeli,

j) "Özel Personel", konsolosluk memurlarından birinin münhasıran özel hizmetinde kullanılan ve birlikte oturulan kişiler,

k) "Aile Fertleri", bir konsolosluk mensubunun eşi ile bunların veya eşlerin reşit olmayan çocukları ve gönderen Devlet mevzuatı uyarınca bakmakla yükümlü oldukları ve kendileri ile birlikte oturan ana ve babaları;

l) "Konsolosluk Arşivleri", konsolosluğa ait tüm evrak, belgeler, yazışmalar, kitaplar, gazeteler, filimler, ses ve görüntülü bantlar, resimler, kayıt defterleri

хабарлар, құжаттар, кітаптар, газеттер, фильмдер, дыбыс жазу таспалары, шифрлармен, кодтармен бірге алғанда консулдық мекеменің реестрлері және олардың сақталуын қамтамасыз етуге арналған басқа да заттар дегенді білдіреді:

14) «консулдық үйлері» - консулдық мекеме басшысының резиденциясын қоса есептегенде, меншік құқығы кімге тиесілі болса да, тек консулдық мекеменің мақсаттары үшін ғана пайдаланылатын үйлер немесе үйлердің бөлімдері, осы үйлерге немесе үйлердің бөлімдеріне қызмет көрсететін жер учаскесі дегенді білдіреді:

15) «өкілін жіберген мемлекеттің азаматы» - осы мемлекеттің заңдарына сәйкес осы мемлекеттің азаматтығына ие кез келген адам дегенді білдіреді:

16) «заңды құқығы» - бар ұйым осы мемлекетте штаб-пәтерлері бар, өкілін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкес құрылған ұйымдар дегенді білдіреді:

17) «өкілін жіберген мемлекеттің кемесі» - әскери кемелерді есепке алмағанда, өкілдігін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкес оның порттарының бірінде тіркелген және өкілін жіберген мемлекеттің жалауы астында жүзуге құқығы бар, осы мемлекеттің меншігіндегі кез келген кеме дегенді білдіреді:

18) «өкілін жіберген мемлекеттің әуе кемесі» - әскери ұшу апараттарын есепке алмағанда, өкілін жіберген мемлекеттің меншігінде болатын, осы мемлекеттің заңдарына сәйкес тіркелген және осы мемлекеттің тану белгілерімен ұшуға құқығы бар кез келген ұшу аппараты дегенді білдіреді:

19) «Уағдаласушы Тараптар» - осы Конвенцияға қол қойған мемлекеттер дегенді білдіреді.

2-БӨЛІМ
КОНСУЛДЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ ОРНАТЫЛУЫ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ

2-бап
Консулдық мекемелерді ашу және консулдық округтерді белгілеу

1. Консулдық мекеме консулдық орналасқан мемлекеттің аумағына тек сол мемлекеттің келісімімен ғана ашылып, өз қызметін жүзеге асыра алады.

2. Консулдық мекеменің орналасқан жері, оның қаласы және оның консулдық округі , сондай-ақ осыған байланысты кез келген өзгерістер өкілдігін жіберген мемлекет пен консулдық орналасқан мемлекет арасындағы келісім бойынша белгіленеді.

3. Егер консулдық мекеме басқа бекеттен вице-консулдық немесе консулдық агенттік ашуды қаласа, бұл жағдайда да консулдық орналасқан мемлекеттің келісімі қажет.

4. Басқа жерде жұмыс істейтін консулдық мекеменің бір бөлігі болып табылатын бөлімшені ашу үшін де консулдық орналасқан мемлекеттің келісімі қажет.

5. Консулдық қызмет адамы өзінің консулдық округтен тыс жерлердегі міндеттерін консулдық орналасқан мемлекет алдын ала келісім бергенде ғана орындай алады.

6. Өкілін жіберген мемлекет осы мемлекетте құрылған консулдық мекемеге басқа мемлекеттердегі консулдық міндеттерін орындауды сол мемлекеттер келісім бергенде ғана мүдделі мемлекеттерді хабардар еткеннен кейін тапсыра алады. Консулдық орналасқан мемлекет, өзінің шешімін дәлелдеуге міндетті болмастан, кез келген уақытта өз келісімімен өзгерте алады.

7. Консулдық орналасқан мемлекетті тиісінше хабардар еткеннен соң өкілін жіберген мемлекеттің консулдық мекемесі консулдық орналасқан мемлекеттің келісімімен консулдық орналасқан мемлекетте үшінші мемлекеттің атынан консулдық міндеттерін орындай алады. Консулдық орналасқан мемлекет, өзінің шешімін дәлелдеуге міндетті болмастан, кез келген уақытта өз келісімін өзгерте алады.

8. Құрметті консулдық 24-ші сәуір 1963 жылғы Вена консулдық қатынастар конвенциясына сәйкес ашыла алады.

3-бап
Консулдық қызмет адамдарының азаматтығы

1. Тек өкілін жіберген мемлекеттің азаматы ғана консулдық қызмет адамы бола алады, алайда ол консулдық орналасқан мемлекетте тұрақты түрде тұратын адам болмауға тиіс.

2. Уағдаласушы Тараптар консулдық мекеменің

ve şifre malzemesi ile bunların saklanmasına ve korunmasına yarayan her çeşit eşya;

m) "Konsolosluk Binaları", maliki kim olursa olsun, konsolosluk şefinin ikametgâhı da dâhil, münhasıran konsolosluk görevlerinin yerine getirilmesi için kullanılan binalar ve/veya bina kısımları, müştemilatı ve bunların üzerinde bulundukları arsalar,

n) "Vatandaş", gönderen Devlet mevzuatına göre bu Devletin uyrukluğunu haiz her kişi,

o) "Tüzel kişi", gönderen Devlet mevzuatına göre kurulmuş ve merkezi bu Devlette bulunan kuruluşlar,

ö) "Gemi", gönderen Devletin bizzat sahip oldukları da dâhil, bu Devlet mevzuatına göre tescil edilmiş ve bu Devlet'in bayrağını taşımasına müsaade edilmiş savaş gemileri dışındaki tüm deniz taşıtları,

p) "Uçak", gönderen Devlet'in bizzat sahip oldukları da dâhil, bu Devlet mevzuatına göre tescil edilmiş ve bu Devlete aidiyetini gösterir belirtici işaret taşımasına müsaade edilmiş savaş uçakları dışındaki tüm hava taşıtları,

r) "Akit Taraflar", işbu Anlaşmayı imzalayan Devletler anlamına gelir.

BÖLÜM 2
KONSOLOSLUK İLİŞKİLERİNİN KURULMASI VE YÜRÜTÜLMESİ

Madde 2
Konsoloslukların Kurulması ve Görev Alanları

1) Bir Konsolosluk, kabul eden Devletin ülkesinde ancak bu Devletin rızası ile kurulabilir ve idame ettirilebilir.

2) Konsolosluğun yeri, sınıfı ve Konsolosluk görev çevresi gönderen Devlet tarafından tespit olunur ve kabul eden Devletin tasvibine sunulur.

3) Bir Konsolosluğun bulunduğu yerden başka bir yerde bir muavin konsolosluk veya konsolosluk ajanlığı açılmak istendiği takdirde yine kabul eden Devletin muvafakati gereklidir.

4) Mevcut bir Konsolosluğun bir bölümünü teşkil eden bir büronun Konsolosluğun bulunduğu yerin dışında açılması için de keza kabul eden Devletin muvafakati gereklidir.

5) Bir Konsolosluk memuru kendi görev çevresi dışında ancak kabul eden Devletin peşin muvafakati ile vazife yapabilir.

6) Gönderen Devlet, ilgili Devletlere bildirdikten sonra bu Devletlerin muvafakati ile bir devlette kurulan bir Konsolosluğu diğer bir Devlette de konsolosluk görevlerini yapması hususunda görevlendirebilir. Kabul eden devlet, muvafakatini her zaman herhangi bir sebep göstermeksizin geri alabilir.

7) Bir gönderen Devletin Konsolosluğu, kabul eden Devlete usulüne uygun şekilde bildirildikten ve bu Devletin muvafakatini sağladıktan sonra kabul eden Devlette üçüncü bir Devlet hesabına Konsolosluk görevlerini yerine getirebilir. Kabul eden Devlet, bu muvafakatini her zaman herhangi bir sebep göstermeksizin geri alabilir.

8) Fahri Konsoloslukların açılması 24 Nisan 1963 tarihli Konsolosluk ilişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi hükümlerine tabidir.

Madde 3
Konsolosluk Mensuplarının Uyrukluğu

1) Akit Taraflar, konsolosluk memuru olarak ancak kendi vatandaşlarını atayabilirler.

2) Akit Taraflar, konsolosluk hizmetlisi, konsolosluk hizmet personeli ve özel personel olarak ancak kendi veya kabul eden devlet vatandaşlarını istihdam edebilirler.

қызметкерлері, қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерлері және жеке үй қызметшілері ретінде тек қана өз азаматтарын немесе консулдық орналасқан мемлекеттің азаматтарын пайдалана алады.

4-бап
Консулдық қызмет адамдарының қызмет бабындағы статусы

Өкілін жіберген мемлекеттің азаматы болып табылатын консулдық қызмет адамдары консулдық орналасқан мемлекетте қызмет бабындағы міндеттерін орындау шеңберінен шығатын коммерциялық немесе қандай да бір басқа кәсіптік қызметпен айналыса алмайды. Бұл тәртіп сондай-ақ олардың от басы мүшелері мен жеке үй қызметшілеріне де қолданылады.

5-бап
Консулдық мекеменің басшысын тағайындау

1. Өкілін жіберген мемлекет консулдық басшысының тағайындалғаны туралы консулдық орналасқан мемлекеттің сыртқы істер министрлігін хабардар етеді және оған өмірбаянмен бірге консулдық патент немесе басқа тиісті құжат жолдайды.

2. Патентте консулдық мекеме басшысының толық есімі мен фамилиясы, азаматтығы, атқаратын қызметі, консулдық округ және консулдық мекеменің орналасқан жері көрсетіледі.

3. Жоғарыда аталған формальдықтарды орындағаннан кейін, консулдық орналасқан мемлекет оған экзекватураны немесе кез келген басқа формадағы рұқсатты тегін береді. Экзекватура немесе рұқсат бергенге дейін консулдық орналасқан мемлекет консулдық мекеменің басшысын өз міндеттерін орындауға кірісуіне уақытша рұқсат етіп, оған осы конвенцияның ережелерінде көзделген артықшылықтарды қолдана алады.

4. Алайда консулдық орналасқан мемлекет, өз шешімінің себептерін түсіндіруге міндетті болмастан, экзекватура немесе басқа рұқсат беруден бас тарта алады.

6-бап
Консулдық округтің өкімет орындарын консулдық мекеме басшысының тағайындалғаны туралы хабардар ету

Консулдық мекеменің басшысы өз міндеттерін орындауға тіпті уақытша болса да жіберілгеннен кейін консулдық орналасқан мемлекет бұл туралы консулдық округтің құзіретті өкімет орындарын дереу хабардар етеді. Сонымен бірге консулдық орналасқан мемлекет консулдық мекеменің басшысы өз қызметі жөніндегі міндеттерін орындай алу үшін және осы Конвенцияның ережелерінде көзделген артықшылықтарды пайдалана алуы үшін қажетті шаралардың бірін қолданады.

7-бап
Консулдық мекеме басшысының қандай да бір себеппен өз міндеттерін орындай алмауы

1. Егер консулдық мекеменің басшысы қандай да бір себеппен өз міндеттерін орындай алмаса немесе егер консулдық мекеме басшысының қызметі уақытша немесе ұзақ уақыт бойына бос болса, өкілін жіберген мемлекет консулдық орналасқан мемлекеттегі осы немесе басқа консулдық мекеменің консулдық қызмет адамына немесе консулдық орналасқан мемлекеттегі өз дипломатиялық өкілдігі дипломатиялық персоналы мүшелерінің біріне немесе өкілін жіберген мемлекеттің орталық аппаратынан жіберілген қызмет адамына консулдық мекеме басшысының міндеттерін уақытша атқаруға уәкілдік бере алады. Бұл жағдайда міндеттерді уақытша атқару мерзімі бір календарьлық жылдың ішінде үш айдан аспауға тиіс. Алайда қажет болған жағдайда бұл мерзім дипломатиялық арналар арқылы алынуға тиіс рұқсатпен ұзартылуы мүмкін.

2. Жоғарыда аталған міндеттерді атқаруға уәкілдік алған адам жөніндегі мағлұматтар консулдық орналасқан мемлекеттің сыртқы істер министрлігіне хабарланады.

3. Осы Конвенцияның ережелері консулдық мекеменің уақытша басшысы ретінде консулдық міндеттерді атқарушы адамға да қолданылады.

4. Консулдық орналасқан мемлекеттегі дипломатиялық өкілдіктің осы баптың 1-тармағына

Madde 4
Konsolosluk Mensuplarının Çalışma Statüsü

Gönderen Devletin vatandaşı olan Konsolosluk mensupları resmi görevlerinin dışında kabul eden Devletin ülkesinde ticari veya başka hiçbir mesleki faaliyette bulunamazlar. Bu kural gönderen Devlet vatandaşı olan özel personel ve aile fertleri için de geçerlidir.

Madde 5
Konsolosluk Şefinin Atanması

1) Gönderen Devlet, konsolosluk şefi sıfatıyla atanan bir şahsı kabul eden Devletin Dışişleri Bakanlığına bildirmek ve bu tayine dair bir atama belgesini veya bununla ilgili başka bir belgeyi bu makama hayat öyküsü ile birlikte göndermekle yükümlüdür.

2) Atama belgesi, özellikle, konsolosluk şefinin adı, soyadı, vatandaşlığı, sınıfı ile görev yapacağı konsolosluk yeri ve görev çevresine ilişkin bilgileri içerir.

3) Yukarıdaki işlemi müteakip, kabul eden Devlet, meccanen şekli ne olursa olsun bir "Buyrultu" veya başka bir muvafakat belgesi verir. Kabul eden Devlet, "Buyrultu" veya muvafakat belgesinin verilmesine değin, konsolosluk şefinin geçici olarak görevine başlamasına ve Sözleşme hükümlerinden yararlanmasına rıza gösterebilir.

4) Bununla beraber, kabul eden Devlet, "Buyrul-tu"nun veya başka bir muvafakat belgesinin verilmesini herhangi bir sebep göstermeksizin reddedebilir.

Madde 6
Konsolosluk Şefinin Atanmasının Konsolosluk Görev Çevresindeki Makamlara Bildirilmesi

Konsolosluk şefinin, geçici de olsa, göreve başlaması kabul edilir edilmez, kabul eden Devlet, durumu konsolosluk görev çevresindeki yetkili makamlara bildirmekle yükümlüdür. Kabul eden devlet, ayrıca, konsolosluk şefinin görevlerini yapabilmesi ve işbu sözleşme hükümlerinden yararlanabilmesi için gerekli tedbirleri de almakla yükümlüdür.

Madde 7
Konsolosluk Şefinin Herhangi Sebeple Görevini Yerine Getirememesi

1) Konsolosluk Şefi herhangi bir nedenle görevini ifa edemeyecek durumda kaldığı veya konsolosluk makamı geçici veya sürekli olarak boşaldığı takdirde, konsolosluk görev ve işlerinin yönetimi, konsolosluğun bir memuru, gönderen Devletin kabul eden Devletteki diğer bir konsolosluğunun memuru, gönderen devletin kabul eden Devletteki diplomatik personeli mensuplarından birisi veya gönderen Devletin merkez teşkilatından bir memur tarafından geçici olarak vekâleten tedvir edilebilir. Bu son halde geçici tedvir süresi bir takvim yılı içinde üç ayı geçemez. Bununla beraber, mücbir durumlar halinde, bu süre diplomatik yoldan sağlanacak müsaade ile uzatılabilir.

2) Bu şekilde görevlendirilen kişinin kimliğine ilişkin bilgiler kabul eden Devletin Dışişleri Bakanlığına bildirilir.

3) Konsolosluk görevlerini bu şekilde vekâleten yürütecek kişiye, geçici konsolosluk şefi olarak bu Sözleşmenin hükümleri uygulanır.

4) Bu maddenin 1'inci fıkrası uyarınca, konsoloslukta görevlendirilen kabul eden Devlet nezdindeki diplomatik temsilciliğinin diplomasi memuru,

сәйкес консулдық міндеттерді орындау жүктелген дипломатиялық персоналының мүшесі дипломатиялық артықшылықтар мен иммунитеттерді пайдалана береді.

8-бап

Консулдық мекеменің басқа қызметкерлерінің келуі, кетуі және олардың статусына қатысы бар өзгерістер туралы

1. Өкілін жіберген мемлекет консулдық орналасқан мемлекеттің сыртқы істер министрлігіне консулдық мекеменің басшысының басқа консулдық мекеменің барлық қызметкерлерінің толық есімін, фамилиясын, азаматтығын, қызметін, келген және біржола кеткен уақытын, консулдық орналасқан мемлекеттегі жеке мекен-жайларын, сондай-ақ олардың статусындағы өзгерістер туралы хабарлайды.

2. Сонымен бірге жергілікті өкімет орындарына мына төмендегі қажетті мағлұматтар:

а) отбасы мүшелерінің кім екендігін куәландыратын құжаттарды табыс етумен бірге олардың келуі мен кетуі туралы;

б) жеке үй қызметшілерінің кім екендігін куәландыратын құжаттарды табыс етумен бірге олардың келуі мен кетуі туралы;

в) консулдық мекеменің қызметкерлері, қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерлері және жеке үй қызметшілері ретінде жұмысқа алынған, консулдық орналасқан мемлекеттің азаматы болып табылатын адамдардың жалданып жұмысқа тұруы немесе жұмыстан шығуы туралы мағлұматтар хабарланады.

9-бап

Консулдық мекеме қызметкерлері міндеттерінің тоқтатылуы

Консулдық мекеме қызметкерлерінің міндеттері:

а) оның міндеттерін тоқтату туралы өкілін жіберген мемлекет консулдық орналасқан мемлекетті хабардар етісімен;

б) экзекватура немесе басқа бір формадағы рұқсат қолданыстан алынып тасталысымен тоқтатылады;

в) консулдық орналасқан мемлекет, өзінің шешімін дәлелдеуге міндетті болмастан, белгілі консулдық қызмет адамы "persona non grata" болып табылады немесе консулдық мекеменің кез келген қызметкері немесе қызмет көрсетуші персоналдың кез келген қызметкері жарамсыз болып табылады деп өкілін жіберген мемлекетті кез келген уақытта хабардар ете алады. Мұндай жағдайда өкілін жіберген мемлекет осы консулдық қызмет адамын немесе консулдық мекеменің қызметкерін немесе қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерін, соңғы екеуі өкілін жіберген мемлекеттің азаматы болып табылса, ең қысқа мерзімде кері шақырып алуға тиіс.

Егер консулдық мекеменің қызметкері немесе қызмет көрсетуші персоналдың қызметкері өкілін жіберген мемлекеттің азаматы болып табылмаса, аталған мемлекет оның қызмет бабындағы міндеттерін орындауын дереу тоқтатады.

Консулдық қызмет адамының отбасы мүшесі уақытша тұра беруі мүмкін, ал жеке үй қызметшісі консулдық орналасқан мемлекетте тек консулдық орналасқан мемлекеттің рұқсатымен ғана жұмыс істей алады. Консулдық орналасқан мемлекет, өзінің шешімін дәлелдеуге міндетті болмастан, кез келген уақытта осы рұқсаттың күшін жоя алады. Бұл жағдайда өкілін жіберген мемлекет жоғарыда келтірілген абзацта баяндалған талаптарға сәйкес іс-қимыл жасауға тиіс.

10-бап

Адамның жеке басын куәландыру

1. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары, өз ережелерін басшылыққа ала отырып, әрбір консулдық қызмет адамына оның жеке басы мен қызметін куәландыратын құжатты тегін береді.

2. Осы баптың 1-тармағының ережелері, сондай-ақ консулдық мекеменің қызметкерлеріне, қызмет көрсетуші персоналдың қызметкерлеріне, жеке үй қызметшілеріне, егер олар консулдық орналасқан мемлекеттің азаматы болып табылмаса, қолданылады.

11-бап

Дипломатиялық өкілдіктің консулдық міндеттерді жүзеге асыруы

1. Өкілін жіберген мемлекеттің дипломатиялық өкілдігі консулдық орналасқан мемлекеттің сыртқы

diplomatik ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanmaya devam eder.

Madde 8
Diğer Konsolosluk Mensuplarının Varışları, Ayrılışları, Statülerindeki Değişikliklere İlişkin Bildirim

1. Gönderen Devlet, konsolosluk şefinden başka bütün konsolosluk mensuplarının ad ve soyadlarını, uyrukluğunu, sıfatını, varışlarını, kesin ayrılışlarını, statülerindeki değişiklikleri, kabul eden Devletteki özel adreslerini kabul eden Devletin Dışişleri Bakanlığına bildirir.

2) Bunun dışında,

a-Aile fertlerinin kimlikleri ile birlikte geliş ve ayrılışlarını;

b-Özel personelin kimliği, göreve başlayış ve kesin ayrılışları ile bu sıfatla görevlerinin sona ermesi;

c-Kabul eden Devlet vatandaşı kimselerin konsolosluk hizmetlisi, hizmet personeli ve özel personel olarak işe alınmaları veya işlerine son verilmesi konularında gerekli bilgiler mahalli makamlara verilecektir.

Madde 9
Konsolosluk Mensuplarının Görevlerinin Sona Ermesi

Bir Konsolosluk mensubunun görevinin sona ermesi ezcümle,

a-Konsolosluk mensubunun görevinin sona erdiğinin gönderen Devlet tarafından Kabul eden Devlete bildirilmesi ile;

b-"Buyrultu"nun veya başka bir muvafakat belgesinin geri alındığının diplomatik kanaldan bildirilmesi ile;

c-Kabul eden Devlet, her zaman bir Konsolosluk memurun istenmeyen kişi olduğunu (persona non grata) veya bir Konsolosluk hizmetlisinden veya hizmet personelinden birinin istenmediğini gönderen Devlete, kararının nedenlerini açıklamaya yükümlü olmaksızın bildirebilir.

Bu durumda, gönderen Devlet, Konsolosluk memurunu veya uyrukluğunu haiz ise Konsolosluk hizmetlisini veya hizmet personelini en kısa zamanda ülkesine geri çağırır.

Gönderen devlet Konsolosluk hizmetlisi veya hizmet personeli kendi vatandaşı değil ise bu kişilerin görevine derhal son verir.

Konsolosluk memurunun aile mensubunun kabul eden Devlette ikameti ve özel personelin çalışması kabul eden Devletin müsaadesi ile mümkün olur. Kabul eden Devlet bu müsaadeyi her zaman herhangi bir gerekçe göstermeksizin iptal ettiğini bildirebilir. Bu durumda, gönderen Devlet, yukarıdaki paragrafta belirtilen koşullar çerçevesinde hareket eder.

Madde 10
Kimlik Kartları

1) Kabul eden Devletin yetkili makamları, her konsolosluk memuruna kimliğini ve sıfatını kanıtlayan bir belgeyi ücretsiz olarak kendi usullerine göre tanzim ederek verirler.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrası hükümleri, kabul eden Devlet vatandaşı olmaması ve bu ülkede oturmaması kaydıyla konsolosluk hizmetlileri, hizmet personeli, özel personel ve aile fertleri için de uygulanır.

Madde 11
Diplomatik Temsilcilikte Konsolosluk İşlerinin Yürütülmesi

1) Gönderen Devlet, kabul eden Devlet nezdinde akredite diplomatik temsilcilik mensuplarından bir veya birkaçını konsolosluk işlerini yürütmekle de görevli kılabilir. Bu kişilerin kimlikleri, Dışişleri Bakanlığına yazı ile bildirilir.

істер министрлігіне консулдық міндеттерді орындайтын дипломатиялық персонал мүшелерінің толық есімін, фамилиясын және дәрежесін хабарлайды.

2. Өкілін жіберген мемлекеттің консулдық орналасқан мемлекеттегі дипломатиялық өкілдігінің осы өкілдіктегі консулдық міндеттерді жүзере асыру жүктелген дипломатиялық персоналдың мүшелері дипломатиялық статусына байланысты берілген құқықтарын, артықшылықтары мен иммунитеттерін пайдалана береді.

3-БӨЛІМ
Жеңілдіктер, тиіспеушілік және иммунитет

12-бап
Консулдық мекеменің, консулдық қызмет адамдарының консулдық міндеттерді орындауға байланысты жеңілдіктері

Консулдық орналасқан мемлекет консулдық міндеттердің орындалуына қажетті жәрдем көрсетеді және консулдық қызмет адамдары өз ресми міндеттерін орындай алатындай, осы Конвенцияға сәйкес құқықтарды, артықшылықтар мен иммунитеттерді пайдалана алатындай болуы үшін тиісті шараларды қолданады.

13-бап
Ғимараттар мен тұрғын үй алу

1. Өзінің заңдары мен ережелеріне сәйкес консулдық орналасқан мемлекет өкілін жіберген мемлекеттің консулдық мекемесінің өзіне қажетті ғимараттарды немесе ғимараттардың бөлімдерін алуына, осы мақсатпен алынған жер учаскелерінде ғимараттар салуына немесе тиісті ғимараттарды қайта құруына, сондай-ақ олардың меншігіне беруге көмектеседі.

2. Консулдық орналасқан мемлекет, сондай-ақ консулдық мекеменің өзінің қызметкерлеріне арнап лайықты тұрғын үйлер алуына жәрдемдеседі.

3. Ғимараттарды салғанда немесе салынған ғимараттарды қайта құрғанда өкілін жіберген мемлекет қала құрылысы жөніндегі заңдарды немесе қолданылып жүрген басқа да шектеулерді сақтау қажеттілігінен босатылмайды.

14-бап
Мемлекеттік жалау мен елтаңбаны пайдалану

1.Өкілін жіберген мемлекет осы баптың ережелеріне сәйкес консулдық орналасқан мемлекетте өзінің мемлекеттік жалауы мен елтаңбасын пайдалануға қақылы.

2. Өкілін жіберген мемлекеттің мемлекеттік жалауы консулдық үйінде және консулдық мекеме басшысының резиденциясында желбіресе, мемлекеттік елтаңба консулдық мекеменің кіреберістегі есігінің үстіңгі жағына бекітіледі. Қызмет бабындағы міндеттерді орындауға байланысты пайдаланылатын болса, мемлекеттік жалау, сондай-ақ консулдық мекеме басшысының көлік құралында да желбіреуі мүмкін.

3. Осы бапта көзделген құқықты пайдалануға консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелері және әдет- ғұрыптары ескерілуі тиіс.

15-бап
Консулдық үйлеріне ешкімнің тиіспейтіндігі

1. Консулдық үйлеріне тиісуге болмайды. Консулдық орналасқан мемлекеттің өкімет орындары консулдық мекеме басшысының немесе өкілін жіберген мемлекеттің дипломатиялық өкілдігі басшысының немесе бұлардың бірі тағайындаған адамның келісімімен ғана консулдық үйлеріне кіре алады. Шұғыл шараларды талап ететін өрт және басқа табиғат апаттары жағдайында консулдық мекеме басшысы мұндай келісімді ең қысқа мерзімге беруі тиіс.

2. Консулдық үйлерін басып кіруден немесе зиян шектіруден қорғау үшін, консулдық мекеменің тыныштығын бұзуға немесе оның қадір-қасиетін қорлауға жол бермеу үшін тиісті шаралардың бәрін қолдану жөніндегі арнаулы жауапкершілік консулдық орналасқан мемлекетке жүктеледі.

3. Консулдық үйлері, олардағы консулдық мекеменің мебелі мен басқа да меншікті заттары және осы мекемеге тиесілі жүріп-тұру құралдары кез келген тінтуден, реквизициялаудан, қамауға алудан және басқа осы сияқты әрекеттерден қорғану

2) İşbu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen konsolosluk görevlerinin diplomatik temsilciliğin mensupları tarafından görülmesi, bunların diplomatik temsilcilik mensubu sıfatıyla faydalandıkları ayrıcalık ve bağışıklıklara halel getirmez.

BÖLÜM 3
KOLAYLIKLAR, AYRICALIKLAR VE DOKUNULMAZLIKLAR

Madde 12
Konsolosluk Faaliyetleri İle İlgili Olarak Konsolosluğa ve Konsolosluk Memurlarına Tanınan Kolaylıklar

Kabul eden Devlet, Konsolosluk görevlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli her türlü kolaylığı gösterir ve konsolosluk memurlarının resmi görevlerini ifa edebilmeleri ve bunların bu Sözleşme ile bahşedilen haklar, ayrıcalıklar ve bağışıklıklardan yararlanabilmeleri için uygun tedbirleri alır.

Madde 13
Bina ve Mesken Edinme

1) Kabul eden Devlet, kendi mevzuatı ve düzenlemeleri çerçevesinde, gönderen Devletin Konsolosluğa gerekli binaları ve/veya bina kısımlarını iktisap etmesine veya kiralamasına; bu amaçla iktisap ettiği arsalar üzerinde inşaatta bulunmasına veya mevcut binaları düzenlemesine; bunların mülkiyetini devretmesine yardımcı olur.

2) Kabul eden Devlet, keza, konsolosluk mensuplarına uygun mesken temini hususunda konsolosluğa yardımda bulunur.

3) Gönderen Devlet, yaptıracağı inşaatta veya mevcut binaların düzenlenmesinde, inşaatın şehircilik mevzuatına ve uygulanan diğer kısıtlamalara uymak yükümlülüğünden muaf değildir.

Madde 14
Ulusal Bayrağın ve Armanın Kullanılması

1) Gönderen Devlet, bu madde hükümleri uyarınca, ulusal bayrağını ve devlet armasını kabul eden Devlette kullanmak hakkına sahiptir.

2) Gönderen Devletin ulusal bayrağı ile arması konsolosluk binası ile konsolosluk şefinin ikametgâhının üzerine, giriş kapılarının üstüne çekilebilir ve konabilir. Gönderen Devletin ulusal bayrağı görev gereği kullanıldıkları zaman, konsolosluk şefinin taşıtlarına da çekilebilir.

3) Bu madde ile tanınan hakkın kullanılmasında, kabul eden Devletin kanunları, düzenlemeleri ve teamülleri göz önünde tutulur.

Madde 15
Konsolosluk Binalarının Dokunulmazlığı

1) Konsolosluk binalarının dokunulmazlığı vardır. Kabul eden Devletin makamları, ancak konsolosluk şefinin veya gönderen Devletin diplomatik temsilcilik şefinin veya bunlardan birinin yetki verdiği kişinin izniyle buralara girebilir.

Acil koruma tedbirlerinin alınmasını gerektiren yangın veya sair felaket halinde konsolosluk şefinin muvafakati mümkün olan en kısa sürede verilecektir.

2) Kabul eden Devletin konsolosluk binalarına müsaadesiz girilmesine veya binaların tahrip edilmesine ve keza konsolosluğun huzurunun bozulmasına veya konsolosluğun onurunun kırılmasına engel olmak amacıyla gerekli her türlü tedbirleri almak gibi, özel yükümlülüğü vardır.

3) Konsolosluk binaları, mobilyaları, konsoloslukta bulunan diğer eşyalar ve ulaşım araçları hiçbir arama, el koyma, haciz veya icrai tedbire konu olamazlar.

пұрсаттылығын пайдаланады.

16-бап
Консулдық архивтер мен құжаттарға ешкімнің тимеуі

Кез келген уақытта және олардың орналасқан жеріне қарамастан консулдық архивтер мен құжаттарға ешкім тимейді.

17-бап
Қарым-қатынастар бостандығы

1. Консулдық орналасқан мемлекет консулдық мекеменің барлық ресми мақсаттары үшін қарым-қатынастар бостандығына рұқсат береді және қорғайды. Өкілдігін жіберген мемлекеттің үкіметімен, дипломатиялық өкілдіктерімен және басқа консулдық мекемелерімен қарым-қатынастарды жүзеге асырғанда, олардың орналасқан жеріне тәуелсіз, консулдық мекеме барлық сәйкес келетін құралдарды, бұған дипломатиялық және консулдық курьерлерді, дипломатиялық немесе консулдық вализдерді, кодталған немесе шифрланған шұғыл хабарларды қосқанда, пайдалана алады. Бірақ консулдық мекеме радиохабарлаушыны консулдық орналасқан мемлекеттің келісімімен ғана орналастырып және пайдалана алады. Консулдық мекемелер кәдімгі байланыс құралдарын пайдаланғанда оған өкілдігін жіберген мемлекеттің дипломатиялық өкілдігіне қатысты тарифтер қолданылады.

2. Консулдық мекеменің ресми хат-хабарына ешкім тиіспейді. Консулдық вализа ашылуға да, ұсталуға да жатпайды. Бірақ, егер құзіретті органдардың вализада ресми пайдалануға арналған ресми хат-хабардан немесе құжаттар мен заттардан басқа нәрсе бар деуге негізі болған жағдайда олар өздерінің қатысуымен өкілдігін жіберген мемлекеттің уәкілдік берілген өкілінің вализаны ашуын талап ете алады. Егер бұл талап орындалмаса вализа жіберілген жеріне қайтарылуы тиіс.

3. Консулдық вализаны құрастыратын орындардың олардың сипатын көрсететін сыртқы белгілері болуы керек және онда тек қана ресми пайдалануға арналған ресми хат-хабар мен құжаттар немесе заттар болады.

4. Өкілдігін жіберген мемлекеттің консулдық курьері консулдық орналасқан мемлекетте, оның қызметі мен консулдық вализаны құрастыратын орындардың саны көрсетілген құжаты болған жағдайларда, дипломатиялық курьердің құқықтары, артықшылықтары мен иммунитеттерімен пайдаланады. Консулдық курьер болып, консулдық орналасқан мемлекетте тұрақты өмір сүрмейтін, өкілдігін жіберген мемлекет азаматы ғана жұмыс істей алады. Бұл ереже, сондай-ақ оған сеніп берілген консулдық вализаны керек жеріне әкеліп жеткізген уақытта құқықтары, артықшылықтары мен иммунитеттері тоқтатылатын "ad hoc" курьерлеріне де тарайды.

5. Консулдық вализа кіру рұқсат етілген мекенге келетін кеме капитанына немесе әуе кемесінің командиріне сеніммен тапсыра алады. Бұл капитан немесе командир вализаны құрастыратын орын сандары көрсетілген ресми құжатпен жабдықталады. Бірақ ол консулдық курьер болып саналмайды. Консулдық мекеменің қызметкері консулдық вализаны кеме капитанынан немесе әуе командирінен тікелей және кедергісіз қабылдай алады немесе осындай жолмен вализаны оған бере алады.

6. Ресми хат-хабар деген ұғымға консулдық мекемеге және оның қызметіне қатысы бар барлық хат-хабар кіреді.

18-бап
Консулдық қызмет адамдарын қорғау

Консулдық орналасқан мемлекет консулдық қызмет адамдарына тиісті құрметпен қарауға және олардың жеке бастарына, бостандығына және қадір-қасиеттеріне қандай да бір тиісушіліктің алдын алу үшін барлық тиісті шараларды қабылдауға міндетті.

19-бап
Консулдық қызмет адамдарының жеке басына тиіспеу

1. Консулдық қызмет адамдары 5 жылдан астам уақытқа бас бостандығынан айыру түрінде жазалау шараларын қарастыратын қылмыстар үшін ғана консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарына сәйкесті және құзыретті сот өкімет орындарының шешімі бойынша қамауға алынуға немесе ұсталуға жатады.

2. Осы баптың 1-тармағында қарастырылған

Madde 16
Konsolosluk Arşiv ve Belgelerinin Dokunulmazlığı

Konsolosluk arşiv ve belgelerinin nerede bulunursa bulunsunlar her zaman dokunulmazlıkları vardır.

Madde 17
Haberleşme Serbestliği

1) Kabul eden Devlet, Konsolosluğun her türlü resmi amaçla yaptığı haberleşme serbestliğine müsaade eder ve bunu korur. Konsolosluk, gönderen Devletin Hükümeti ile ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, diplomatik temsilcilikleri ve diğer konsoloslukları ile haberleşmede, diplomatik veya konsolosluk kuryeleri, diplomatik torba veya konsolosluk torbası, kripto veya şifre de dahil olmak üzere, uygun göreceği her türlü haberleşme vasıtalarını kullanabilir. Bununla beraber, konsolosluk, ancak kabul eden Devletin muvafakati ile telsiz cihazı koyabilir ve kullanabilir. Umuma mahsus haberleşme yolları kullanılırsa, diplomatik temsilcilik için geçerli koşullar, konsolosluğa da uygulanır.

2) Konsolosluğun resmi haberleşmesine dokunulamaz. Konsolosluk torbası ne açılabilir ne de torbaya el konulabilir. Bununla beraber, yetkili makamlar, torbanın, resmi yazışmalar veya resmi kullanıma yönelmiş belge ve eşyalardan başka şeyler ihtiva ettiğine inanmak için ciddi nedenlere sahip oldukları takdirde, bu makamlar torbanın kendi önlerinde, gönderen Devletin yetkili bir temsilcisi tarafından açılmasını isteyebilirler. Eğer gönderen Devletin makamları talebi reddederlerse, torba çıkış yerine geri çevrilir.

3) Konsolosluk torbasını teşkil eden paketler, niteliklerini belirten dış alametleri taşımalıdırlar. Bunlar ancak resmi yazışmalar ve münhasıran resmi kullanıma yönelmiş belge veya eşyaları ihtiva edebilirler.

4) Gönderen Devletin konsolosluk kuryesi, sıfatını gösteren ve konsolosluk torbasını teşkil eden paketlerin sayısını belirten resmi belgeleri haiz olmak şartıyla, Kabul eden Devlet ülkesinde diplomatik kuryenin yararlandığı haklar, ayrıcalıklar ve bağışıklıklardan aynen yararlanır. Bu durum, geçici kuryeler için de geçerlidir. Ancak, bu hak, ayrıcalık ve bağışıklıklar konsolosluk torbasının muhatabına teslimiyle son bulur.

5) Konsolosluk torbası, müsaade edilmiş bir giriş noktasına gelecek bir ticari geminin veya uçağın kaptanına verilebilir. Bu kaptan, torbayı teşkil eden paketlerin sayısını gösteren resmi bir belgeyi haiz olmalıdır. Fakat kaptan bir konsolosluk kuryesi sayılmaz. Bir konsolosluk mensubu torbayı gemi veya hava taşıtı kaptanının elinden doğrudan doğruya ve serbestçe teslim alabilir veya aynı şekilde torbayı ona teslim edebilir.

6) Resmi haberleşme deyiminden, Konsoloslukla ve Konsolosluk görevleri ile ilgili tüm haberleşme anlaşılır.

Madde 18
Konsolosluk Memurlarının Korunması

Kabul eden Devlet, konsolosluk memurlarına, onlara gösterilmesi gereken saygı ile muamele edecek ve onların şahıslarına, hürriyetlerine ve onurlarına yapılabilecek her türlü tecavüzü önlemek amacıyla gerekli bütün tedbirleri alacaktır.

Madde 19
Konsolosluk Memurlarının Kişisel Dokunulmazlığı

1) Konsolosluk memurları ancak, Kabul eden Devletin mevzuatına göre hürriyeti sınırlayıcı 5 yılı aşkın bir cezayı gerektiren suçlardan ötürü ve yetkili adli makamın kararı üzerine tutuklanabilir veya gözaltına alınabilir.

жағдайды қоспағанда, консулдық қызмет адамдары қамауға алынбайды және олардың жеке басының бостандығы, қайта қаралуға жатпайтын сот шешімін орындаудан басқаша, кез келген нысанда шектеле алмайды.

3. Егер консулдық қызмет адамына қатысты қылмыстық іс қозғалса ол құзіретті өкімет орындарының алдына баруға тиісті. Сонда да іс қозғалғанда оған консулдық қызмет адамының ресми жағдайы талап ететін осы баптың 1-тармағында қарастырылған, яғни бұл істің оған консулдық міндеттерді орындауға қиындық келтірмейтін жағдайлардан басқа, құрмет көрсетілуге тиісті. Егер консулдық қызмет адамы осы баптың 1-тармағында көрсетілген жағдайларда ұсталуға жататын болса, оған қатысты сот ісі қысқа мерзімде жүргізілуге тиіс.

4. Консулдық қызмет адамы қамалған немесе ұсталған немесе оған қатысты сот талқылауы жүргізілген жағдайда консулдық орналасқан мемлекет қысқа мерзім ішінде бұл туралы консулдық қызмет адамы қарайтын дипломатиялық өкілдікке немесе консулдық мекемеге хабарлауға тиіс.

20-бап

Юрисдикция иммунитеті

1. Консулдық қызмет адамдары қызмет бабына қатысты жағдайда жасалған істері үшін консулдық орналасқан мемлекеттің қылмыстық, азаматтық және әкімшілік юрисдикциясына жатпайды.

2. Мұнымен бірге осы баптың 1-тармағында қарастырылған ережелер:

а) консулдық қызметкердің, ол өкілдігін жіберген мемлекеттің атына тікелей немесе жанама әрекет етпеген немесе

б) консулдық орналасқан мемлекетте жол көлік құралдары, кеме немесе әуе кемесінің келтірілген зиянының салдарынан туындайтын, оны өтеуде үшінші тұлға талап еткен жағдайда пайдаланылмайды.

21-бап

Куәлардың жауап беру міндеті

1.Консулдық мекеменің қызметкерлері сот және әкімшілік істерін талқылауда куәлардың жауабын беру үшін шақырылуы мүмкін. Консулдық мекеменің қызметкері немесе қызмет көрсетуші персоналдың жұмысшысы осы баптың 3-тармағында көрсетілген жағдайлардан басқасы, куәлардың жауабын беруден бас тарта алмайды. Егер консулдық қызмет адамы куәлардың жауабын беруден бас тартса оған ешқандай да еріксіз шаралар немесе басқа санкциялар қолданыла алмайды.

2. Консулдық қызмет адамының куәлардың жауабын беруін талап ететін өкімет орындары оның өз міндеттерін орындауға кедергі келтірмеуі тиіс. Бұл өкімет орындарының мүмкіндігінше, сондай-ақ осы консулдық қызмет адамының тұратын мекен-жайы бойынша немесе консулдық мекемеде тыңдауына немесе жазбаша көрсетулерді қабылдауына болады.

3. Консулдық мекеменің қызметкерлері өздерінің міндеттерін орындауға қатысты куәлардың жауабын беруге немесе осыған қатысты ресми хат-хабарлар мен құжаттарды көрсетуге міндетті емес. Олар сондай-ақ өкілдігін жіберген мемлекеттің ұлттық заңдарына қатысты сарапшылар ретінде куәлардың жауабын беруден бас тарта алады.

22-бап

Артықшылықтар мен иммунитеттерден бас тарту

1. Өкілдігін жіберген мемлекет 19, 20 және 21-баптарда қарастырылған консулдық мекеме қызметкерінің артықшылықтары мен иммунитеттерден бас тарта алады. Бас тарту анық түсіндірілуге тиіс және консулдық орналасқан мемлекетке жазбаша түрде мәлімдеуі тиіс.

2. Консулдық қызмет адамы немесе консулдық мекеме қызметкері 20-бапқа сәйкес, оның қашан юрисдикциядан иммунитетпен пайдалана алатындығы туралы іс қозғауға негізгі талапқа тікелей байланысты қандай да бір қарсы кездесетін талапқа қатысты юрисдикциядан иммунитетке сілтеме жасау құқығынан айырады.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen hal saklı kalmak üzere, kesinleşmiş adli kararın uygulanması dışında, konsolosluk memurları hapsedilemez ve herhangi bir şekilde kişisel hürriyetleri kısıtlanamaz.

3) Aleyhine cezai bir dava ikame edilen konsolosluk memuru yetkili makamların önüne çıkmak zorundadır. Bununla beraber konsolosluk memurunun resmi durumu icabı kendisine gereken saygı gösterilecek ve dava bu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen hal hariç olmak üzere, konsolosluk görevlerini yerine getirmesini en az etkileyecek biçimde yürütülecektir. Bu maddenin 1'inci fıkrasında zikredilen hallerde bir konsolosluk memurunun gözaltına alınması gerektiği takdirde, aleyhine ikame edilecek dava en kısa zamanda açılmalıdır.

4) Bir konsolosluk memurunun tutuklanması veya gözaltına alınması veya kovuşturmaya tabi tutulması halinde, kabul eden Devlet, durumdan, konsolosluk memurunun bağlı olduğu diplomatik misyon veya konsolosluğu en kısa zamanda haberdar eder.

Madde 20

Yargı Bağışıklığı

1) Konsolosluk memurları ve hizmetlileri konsolosluk görevlerinin yerine getirilmesi sırasında işledikleri fiillerden dolayı Kabul eden Devletin adli ve idari makamlarının yargısına tabi değildir.

2) Bununla beraber, bu maddenin 1'inci fıkrası hükümleri

a-Bir Konsolosluk memurunun veya bir konsolosluk hizmetlisinin açıkça veya zımnen gönderen Devletin vekili sıfatıyla akdetmediği bir mukaveleden doğan, veya

b-Kabul eden Devlet ülkesinde bir taşıt aracının, bir geminin veya hava taşıtının sebebiyet verdiği zarar yüzünden üçüncü kişi tarafından açılan hukuk davalarına uygulanamaz.

Madde 21

Tanıklık Yapmak Yükümlülüğü

1) Konsolosluk mensupları adli ve idari davalar sırasında tanıklık yapmaya çağrılabilirler. Konsolosluk hizmetlileri ve hizmet personeli mensupları bu maddenin 3'üncü fıkrasında zikredilen durumlar dışında tanıklık yapmayı reddedemezler. Bir konsolosluk memuru tanıklık yapmayı reddettiği takdirde ona hiçbir zorlayıcı tedbir veya başka müeyyide uygulanamaz.

2) Tanıklığı talep eden makam konsolosluk memurlarının görevlerini yerine getirmelerini sekteye uğratmaktan kaçınmalıdır. Bu makam, mümkün olan her halde konsolosluk memurunun tanıklıkla ilgili ifadesini, konsolosluk mensubunun ikametgâhında veya konsoloslukta alabilir veya konsolosluk mensubunun yazılı beyanını Kabul edebilir.

3) Konsolosluk mensupları, görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili olaylar hakkında tanıklık yapmak veya bununla ilgili resmi yazışma veya belgeleri göstermek zorunda değildirler. Konsolosluk mensupları, keza, gönderen Devletin ulusal kanunları hakkında bilirkişi olarak tanıklık yapmayı reddetmek hakkına da sahiptirler.

Madde 22

Ayrıcalık ve Bağışıklıklardan Feragat

1) Gönderen Devlet, bir konsolosluk mensubu hakkında, 19, 20 ve 21'inci maddelerde öngörülen ayrıcalık ve bağışıklıklardan feragat edebilir. Ayrıcalık ve bağışıklıklardan feragat daima açık olmalı ve kabul eden Devlete yazılı olarak bildirilmelidir.

2) Bir konsolosluk memuru veya bir konsolosluk hizmetlisi 20'nci madde uyarınca yargı bağışıklığından yararlandığı bir konuda dava ikame ederse, esas talebe doğrudan doğruya bağlı herhangi bir mukabil talep hakkında yargı bağışıklığını ileri süremez.

3. Азаматтың немесе әкімшілік істер бойынша юрисдикция иммунитетінен бас тартуы сот шешімін орындауға қатысты иммунитеттен бас тартуын білдірмейді, мұндай іс-қимылдарға қатысты бөлек бас тарту қажет.

23-бап
Заңды және жеке бас борыштарынан босатылу

Консулдық орналасқан мемлекет консулдық мекеме қызметкерлерін және олардың отбасы мүшелерін барлық жеке бас борыштарынан, қоғамдық міндеттерден, олардың сипатына қарамастан, әскери борыштардан, реквизиция, әскери алымдар мен тұрулардан босатады.

24-бап
Шетел азаматтары ретінде тіркеуден босатылу және тұруға рұқсат алу

Консулдық қызмет адамдары және консулдық мекеме қызметкерлері, сондай-ақ олармен бірге тұрып жатқан отбасы мүшелері шетел азаматтарын тіркеуге және тұруға рұқсат алуға қатысты консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелерінде қарастырылған кез келген міндеттемелерді орындаудан босатылады.

25-бап
Еңбекпен айналысуға рұқсат алуға қатысты міндеттерден босатылу

Өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтары болып табылатын консулдық мекеме қызметкерлері еңбекпен айналысуға рұқсат алуға қатысты, өкілдігін жіберген мемлекет үшін жұмыстарды орындауға қатысы бар, консулдық орналасқан мемлекеттің шетелдіктерді қабылдау жөніндегі заңдарында және ережелерінде қарастырылған міндеттерден босатылады.

26-бап
Әлеуметтік қамсыздандыруға қатысты ережелерді бұлжытпаудан босатылу

1. Осы баптың 3-тармағында қарастырылған жағдайларды қоспағанда, консулдық мекеменің қызметкерлері және олардың отбасы мүшелері өкілдігін жіберген мемлекет үшін жұмыстарды орындауға қатысты, консулдық орналасқан мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыру туралы қазіргі ережелерін бұлжытпаудан босатылады.

2. Осы баптың 1-тармағында қарастырылған босату, сондай-ақ тек қана консулдық мекеме қызметкерлерінің қызметіндегі үй қызметкерлеріне де мынадай шарттарда:

а) олар консулдық орналасқан мемлекеттің азаматтары болып табылмайды немесе осы мемлекетте тұрақты өмір сүрмейді;

б) олар өкілдігін жіберген мемлекеттегі немесе үшінші мемлекетте әлеуметтік қамсыздандыру туралы ережелерге келетін болса таралады.

3. Осы баптың 2-параграфында қарастырылған босату таралмайтын консулдық мекеме қызметкерлері, жалдаушы кісі консулдық орналасқан мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыру туралы заңдарында жұмыс берушілерге салынатын міндеттемелерді бұлжытпауға міндетті.

4. Осы баптың 1 және 2-тармақтарында қарастырылған босатылу консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары қатысуға рұқсат еткен жағдайда консулдық орналасқан мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыру жүйесіне ерікті қатысу мүмкіндігін жоққа шығармайды.

27-бап
Салықтардан босатылу

1. Консулдық қызмет адамдары және консулдық мекеменің қызметкерлері, сондай-ақ олардың отбасы мүшелері барлық салықтардан және алымдардан – жеке басының, мүліктік, мемлекеттік, аудандық және муниципалдық – мыналарды:

а) әдетте тауарлар немесе көрсетілетін қызметтерге қойылатын жанама салықтарды;

б) 28-баптың ережелеріне қарастырылған қайтарып алулармен, консулдық орналасқан мемлекеттің ауқымында тұрған жеке меншіктің қозғалмайтын мүлкіне салынатын салықтар мен алымдарды;

в) мұрагерлікке салынатын немесе мұрагерлік мүліктің өтуіне осы баптың 4 б-тармағында қарастырылған қайтарып алулармен консулдық орналасқан мемлекет салатын салықтарды;

3) Hukuki veya idari bir dava ile ilgili olarak yargı bağışıklığından feragat, kararın uygulanmasına ait tedbirlere ilişkin bağışıklıktan da feragat edildiği anlamına gelmez. Bunlar için de ayrı bir feragat gereklidir.

Madde 23
Kanuni ve Kişisel Yükümlülüklerden Bağışıklık

Kabul eden Devlet, konsolosluk mensuplarıyla aile efradını her türlü kişisel yükümlülük ve hangi neviden olursa olsun kamu yararı hizmetleriyle istimval, yardım ve konaklama gibi askerlikle ilgili yükümlülüklerden muaf tutacaktır.

Madde 24
Yabancıların Kayıt ve Oturma Müsaadesinden Bağışıklık

Konsolosluk memurları ve hizmetlileri ve bunlarla birlikte yaşayan aile efradı kabul eden Devlet kanunları ve düzenlemelerinin yabancıların kayıt ve ikametleri konusunda öngördüğü bütün yükümlülüklerden muaftır.

Madde 25
Çalışma Müsaadesi Bağışıklığı

Gönderen Devletin vatandaşı Konsolosluk mensupları, gönderen Devlete yaptıkları hizmetlerde, kabul eden Devletin yabancı işgücü kullanımı ile ilgili kanun ve düzenlemelerinin çalışma müsaadesi konusunda koyduğu yükümlülüklerden muaftır.

Madde 26
Sosyal Güvenlik Rejiminden Bağışıklık

1) Bu maddenin 3'üncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, gönderen Devlete gördükleri hizmetler konusunda konsolosluk mensupları ve aileleri efradı, kabul eden Devlette yürürlükte bulunan sosyal güvenlik hükümlerinden muaftırlar.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen bağışıklık, münhasıran konsolosluk mensuplarının hizmetinde bulunan özel personel mensuplarına da keza aşağıdaki şartlarla uygulanır.

a) Kabul eden Devlet vatandaşı olmamaları ve kabul eden Devlette devamlı ikametgâhları bulunmaması ve

b) Gönderen Devlette veya üçüncü bir Devlette yürürlükte olan sosyal güvenlik hükümlerine tabi olmaları.

3) Hizmetlerinde bu maddenin 2'nci fıkrasında öngörülen bağışıklığın uygulanmadığı kişiler bulunan konsolosluk mensupları, kabul eden Devletin sosyal güvenlik mevzuatının işverene yüklediği yükümlülüklere uymalıdırlar.

4) Bu maddenin 1'inci ve 2'nci fıkralarında öngörülen bağışıklık kabul eden Devlet mevzuatının müsaade etmesi şartıyla, bu Devletin sosyal güvenlik rejimine isteyerek tabi olabilme olanağını ortadan kaldırmaz.

Madde 27
Akçalı Bağışıklık

1) Konsolosluk mensupları, Konsolosluk hizmetlileri ve keza aileleri efradı aşağıda yazılanlar dışında, şahsi veya ayni ulusal, bölgesel ve belediyeye ait her türlü vergi ve kesimlerden muaftırlar:

a-Normal olarak eşya veya hizmetlerin fiyatına dahil edilmiş bulunan dolaylı vergiler;

b-28'inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, kabul eden Devlet ülkesinde bulunan özel taşınmaz mallara ait vergi ve resimler;

c-Bu maddenin 4'üncü fıkrasının b bendi hükümleri saklı kalmak üzere, kabul eden Devlet tarafından tahsil olunan veraset ve intikal vergileri,

d- Kaynağı kabul eden Devlette bulunan, her türlü özel gelirlerden alınan vergi ve resimler,

e-İfa olunan özel hizmetler karşılığı olarak tahsil edilen vergi ve resimler,

г) консулдық орналасқан мемлекеттегі кез келген жеке табыстар кездеріне салынатын салықтар мен алымдарды;

д) қызмет көрсетудің нақты түрлерін орындағаны үшін салықтар мен алымдарды;

е) 28-баптың ережелерінде қарастырылған алулармен, тіркелу, соттық баж салығын, кепілдікке беру және елтаңбалық алымдарды, қоспағанда босатылады.

2. Өкілін жіберген мемлекеттің азаматтары болып табылатын консулдық мекеме қызметкерлері және жеке меншік үй қызметкерлері өздерінің қызметтік міндеттерін орындағаны үшін алатын еңбекақысына салынатын салықтар мен алымдардан босатылады.

3. Консулдық мекеме консулдық орналасқан мемлекеттің азаматтары болып табылатын консулдық мекеменің қызметкерлері мен жеке меншік үй қызметкерлерінің табыс салығына қатысты консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелерінде қарастырылған міндеттемелерді бұлжытпауға тиіс.

4. Консулдық мекеме қызметкерлерінің немесе оның отбасының мүшесі қайтыс болған жағдайда консулдық орналасқан мемлекет:

а) қайтыс болған адамға тиісті қозғалатын мүлікті , консулдық орналасқан мемлекетте сатып алынған және осы кісінің қайтыс болуы уақытына қарай алып кетуге тыйым салынған заттардан басқасын алып кетуге рұқсат береді.

б) консулдық орналасқан мемлекетте қайтыс болған кісінің тек консулдық мекеменің қызметкері немесе оның отбасы мүшесі ретінде ғана болғандығына байланысты қозғалатын мүлікке, мұраға және мұралық мүліктің өтуіне ешқандай мемлекеттік, аудандық немесе муниципалдық салықтар мен алымдар алынбайды.

28-бап

Консулдық үй-жайларды және қозғалатын мүліктің кейбір түрлерін салық салудан босату

1. Өкілдігін жіберген мемлекет иесі немесе жалдаушысы болып табылатын консулдық үй-жайлар және консулдық мекеме басшысының резиденциясы барлық мемлекетті, аудандық немесе муниципалдық, қызмет көрсетудің нақты түрлерін көрсеткені үшін алынған төлемдерді қоспағанда, салықтар мен салымдардан босатылады.

2. Осы баптың 1-тармағында қарастырылған салық салудан босату өкілдігін жіберген мемлекетпен шарт жасасқан кісіге консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелері бойынша салынатын салықтар мен алымдарға таралмайды.

3. Осы баптың 1 және 2-тармақтарының ережелері, сондай-ақ өкілдігін жіберген мемлекет иесі болып табылатын және тек қана консулдық мекеменің мұқтаждықтары үшін пайдаланылатын қозғалатын мүлікке де таралады.

29-бап

Баж салықтарынан және тексеруден босатылу

1. Консулдық орналасқан мемлекет өзінде қабылданған заңдар мен ережелерге сәйкес төмендегі көрсетілген заттарды алып келуге рұқсат береді және сақтау, тасымалдау мен осыған ұқсас көрсетілген қызметтердің тысында барлық кедендік баж, салық және ұқсас төлеу қызметтерінен босатылады.

а) консулдық мекеменің қызметтік пайдалануы үшін керекті заттар.

б) консулдық қызмет адамдарының және отбасының бастапқы үй жабдықтарын қоса-нда жеке басының пайдалану заттары. Пайдаланатын заттар тиісті кісінің тікелей пайдалануы үшін қажетті саннан аспауы керек,

2. Жіберілген мемлекеттің азаматы болған консулдық қызметкерлер бастапқы 6 ай ішінде алып келген заттары үшін баптың 1-тармағындағы ережелерді пайдалана алады.

3. «Заттар» анықтаушы, сондай-ақ көлік құралдары үшін де таралады.

4. Консулдық қызмет адамының жеке басының жүгі кедендік ескеруден босатылады. Ол мынадай, егер консулдық орналасқан мелекеттің құзіретті өкімет орындарының жүктің ішінде осы баптың "б" тармақшасында аталған заттардан бөлекше немесе консулдық орналасқан мелекеттің заңдары мен ережелері алып келуге және алып кетуге тыйым салған немесе карантиндік ережелер рұқсат етпейтін заттардың бар екендігіне бұлтартпайтын

f-28'inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, kayıt, mahkeme, ipotek ve pul harçları.

2) Gönderen Devlet vatandaşı Konsolosluk mensupları ve özel personeli hizmetleri karşılığı olarak aldıkları ücretlerden dolayı vergi ve harçlardan muaftır.

3) Kabul eden Devlet vatandaşı Konsolosluk mensupları ile özel personeli için Konsolosluk, bu Devlet kanun ve düzenlemelerinin gelir vergisi konusunda öngördüğü yükümlülüklere uymak zorundadırlar.

4) Bir konsolosluk mensubunun veya ailesi efradının ölümü halinde kabul eden Devlet:

a-Bu ülkede iktisap edilmiş olup müteveffanın ölümü sırasında ihracı yasaklanmış bulunanlar hariç olmak üzere müteveffaya ait taşınır malların ihracına müsaade etmelidir; ve

b-Kabul eden Devlette müteveffanın konsolosluk mensubu veya konsolosluk mensuplarının birinin ailesi efradından olması nedeniyle kabul eden Devlette bulunan taşınır malları, miras, intikale ilişkin ulusal, bölgesel ve belediyeye ait vergi ve resimlere tabi tutmamalıdır.

Madde 28
Konsolosluk Binalarının ve Bazı Taşınır Malların Akçalı Bağışıklığı

1) Gönderen Devletin maliki ve kiracısı olduğu konsolosluk binaları ile konsolosluk şefinin ikametgâhı yapılan özel hizmetler karşılığı bedeller dışındaki ulusal, bölgesel veya belediyeye ait tüm vergi ve her nevi harçtan muaftırlar. Bu muafiyet, söz konusu taşınmazların iktisabına ilişkin sözleşme ve hukuki işlemlere de uygulanır.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen vergi bağışıklığı, kabul eden Devlet yasa ve düzenlemeleri uyarınca gönderen Devletle sözleşme yapan kişiye yüklenen vergi ve resimlere uygulanmaz.

3) Bu maddenin 1'inci ve 2'nci fıkralarının hükümleri, gönderen Devletin mülkiyetinde bulunan ve münhasıran Konsolosluğun ihtiyaçları için kullanılan taşınır mallara da uygulanır.

Madde 29
Gümrük Muayenesinden ve Gümrük Resimlerinden Bağışıklık

1) Kabul eden Devlet, yürürlükteki kanun ve düzenlemeler hükümleri çerçevesinde, aşağıda yazılı kalemlerin girişine müsaade eder ve depolama, ulaşım ve benzeri hizmetlerle ilgili masraflar dışındaki bütün gümrük resimleri, harçlar ve bununla ilgili sair vergilerde bağışıklık tanır:

a- Konsolosluğun resmi kullanımına matuf eşyalar,

b- Yerleşme eşyaları da dahil olmak üzere, konsolosluk memurunun ve aile efradının kişisel kullanımına ait eşyalar. Tüketim malları, ilgililerin doğrudan doğruya kendi kullanımları için gerekli miktarı geçmemelidir.

2) Gönderen Devlet vatandaşı Konsolosluk hizmetlileri, yerleşimlerinin ilk 6 ayında ithal etmiş oldukları eşyalar konusunda, bu maddenin 1'inci fıkrasında öngörülen ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar.

3) Eşya tanımlamasına taşıt araçları da dâhildir.

4) Konsolosluk memurlarının ve bunların aile efradının yanlarındaki kişisel bagajları gümrük muayenesinden muaftırlar. Söz konusu kişiler, ancak bagajların bu maddenin 1'inci fıkrasının (b) bendinde zikredilenlerden başka eşyalar veya kabul eden Devletin kanun ve düzenlemeleriyle ithali veya ihracı yasaklanmış veya karantina kanun ve düzenlemelerine tabi eşyalar ihtiva ettiği hususunda ciddi nedenlerin varlığı halinde gümrük muayenesine tabi tutulabilirler. Bu muayene, ancak konsolosluk memurunun veya ailesinin bir ferdinin huzurunda yapılabilir.

негізі болған жағдайда тексеріледі. Тексеру тиісті консулдық қызмет адамы немесе оның өкілінің қатысуымен сол жерде жүргізілуге тиіс.

30-бап
Қозғалу бостандығы

Бұның консулдық орналасқан мелекеттің қауіпсіздік ұғымдары бойынша кіруге тыйым салатын немесе шектейтін заңдары мен ережелеріне қайшы келмейтіндігінен консулдық орналасқан мелекет өзаралық негізде консулдық мекеменің барлық қызметкерлерінің және олардың отбасы мүшелерінің ауқымдарының шегінде еркін ауысу және қозғалу бостандығын қамтамасыз етеді.

31-бап
Көлік құралдарын қамсыздандыру

Өкілдігін жіберген мемлекеттің меншігіне жататын, тек консулдық мекеменің пайдалануы үшін ғана арналған көлік құралдары және консулдық мекеменің қызметкеріне тиісті көлік құралдары міндетті қамсыздандыруға жатады.

Бұл мәселе консулдық мекеме консулдық орналасқан мелекеттің сыртқы істер министрлігінің нұсқауларын басшылыққа алады.

32-бап
Артықшылықтар мен иммунитеттер туралы мәселеге қатысты жалпы ережелер

1. Консулдық орналасқан мелекеттің азаматтары болып табылатын консулдық мекеме қызметкерлері, олардың іс-қимылдары өздерінің міндеттерін орындау мақсатында жасалған және тек 21-баптың 3-параграфында аталған иммунитеттерді пайдаланған жағдайларды қоспағанда, осы мемлекеттің юрисдикциясына қарайды.

2. Консулдық мекеме қызметкерлері отбасыларының мүшелері, егер олар консулдық орналасқан мелекеттің азаматтары болып табылмаса, осы мемлекеттің ауқымында тұрақты өмір сүрмесе және осы мемлекетте кіріс келтіретін кәсіпкерлік қызметпен айналыспайтын болса, осы Конвенцияда қарастырылған артықшылықтар мен иммунитеттерді пайдаланады.

3. Сонда консулдық орналасқан мелекет осы баптың 1-2-параграфтарында аталған кісілерге қатысты юрисдикциясының консулдық мекеменің қызметтерін орындауына шектен тыс кедергі келтірмейтін етіп жүзеге асыру керек.

4-БӨЛІМ
КОНСУЛДЫҚ МІНДЕТТЕР

33-бап
Міндеттер көлемі

Консулдық қызмет адамының міндеттері:

а) өкілдігін жіберген мемлекеттің және оның азаматтарының құқықтары мен мүдделерін қорғау, сондай-ақ өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарына көмек көрсету;

б) өкілдігін жіберген мемлекет пен консулдық орналасқан мелекеттің арасында сауда, экономиялық, ғылыми-техникалық, мәдениет, спорт, туризм және басқа салалардағы қатынастарды дамытуға жәрдемдесу;

в) консулдық орналасқан мелекеттің саяси, сауда, экономикалық, ғылыми-техникалық, мәдениет, спорт, туризм және басқа салаларындағы ахуалды барлық заңды жолдармен анықтау және өкілдігін жіберген мемлекеттің үкіметіне хабарлау;

34-бап
Консулдық орналасқан мемлекеттің өкімет орындарымен қарым-қатынасы

Консулдық қызмет адамы өзінің міндеттерін жүзеге асыруда :

а) өзінің консулдық округінің құзіретті өкімет органдарына;

б) консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті орталық органдарына консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарымен, ережелерімен және әдет-ғұрыптары немесе тиісті халықаралық келісімдер рұқсат беретін дәрежеде өтініш жасауға болады.

35-бап
Консулдық орналасқан мемлекеттің өкімет орындарының алдында өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының атынан өкілдік ету

1. Консулдық қызмет адамы консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарына сәйкес өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының консулдық

Madde 30

Seyahat Serbestliği

Ulusal güvenlik nedenleriyle girilmesi yasaklanmış veya nizama bağlanmış bölgeler ile ilgili kanun ve düzenlemeler saklı kalmak üzere, kabul eden Devlet, ülkesi üzerinde konsolosluğun bütün mensuplarına ve bunların aileleri efradına mütekabiliyet esasları çerçevesinde yer değiştirme ve seyahat etme serbestliğini sağlar.

Madde 31

Taşıt araçları sigortası

Gönderen devletin mülkiyetinde bulunan ve konsolosluğun kullanımına matuf taşıt araçlarıyla konsolosluk mensuplarının mülkiyetinde bulunan taşıt araçları mecburi sigortaya tabidirler.

Bu konuda Konsolosluk, kabul eden Devlet Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılacak bildirimlere uyacaktır.

Madde 32

Ayrıcalık ve Bağışıklıklarla ilgili Genel Hükümler

1) Kabul eden Devlet vatandaşı olan konsolosluk hizmetlileri görevlerinin ifası dışında kabul eden Devletin yargısına tabidirler ve sadece 21'inci maddenin 3'üncü fıkrasında öngörülen bağışıklıklardan yararlanırlar.

2) Bir konsolosluk mensubunun ailesi efradı, kabul eden Devletin vatandaşı olmamaları, mutad meskenlerinin bu Devlet ülkesinde bulunmaması, kazanç getiren özel bir işte çalışmamaları şartıyla bu Sözleşmede belirlenen ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar.

3) Kabul eden Devlet bu maddenin 1 ve 2'nci fıkralarında sözü edilen kişiler üzerinde yargı yetkisini, konsolosluğun görevlerinin yerine getirilmesini aşırı bir şekilde sekteye uğratmaktan kaçınacak bir biçimde kullanmalıdır.

BÖLÜM 4

KONSOLOSLUK GÖREVLERİ

Madde 33

Görevlerin Kapsamı

Konsolosluk memuru aşağıdaki hususlarda yetkilidir:

a-Kabul eden Devlette, gönderen Devletin ve bu Devletin vatandaşlarının haklarını ve menfaatlerini korumak.

b-Gönderen Devletle kabul eden Devlet arasındaki ticari, iktisadi, kültürel, bilimsel ve turistik ilişkilerin gelişmesini kolaylaştırmak ve iki ülke arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek.

c-Kabul eden Devletin ticari, iktisadi, kültürel, bilimsel ve turistik hayatının gelişimi ve durumu konusunda her türlü meşru yollardan bilgi edinmek, bu konuda gönderen Devletin Hükümetine rapor ve ilgili kişilere bilgi vermek.

Madde 34

Kabul Eden Devlet Makamlarıyla Temas

Konsolosluk memuru görevini yerine getirirken:

a-Konsolosluk görev çevresindeki yetkili mahalli makamlara;

b-Kabul eden Devletin kanun ve düzenlemeleri ile teamüllerin ve milletlerarası anlaşmaların müsaade ettiği ölçüde, kabul eden Devletin yetkili merkezi makamlarına müracaatta bulunabilirler.

Madde 35

Kabul Eden Devlet Makamları Önünde Vatandaşların Temsili

1) Konsolosluk memuru vatandaşlarının hazır bulunmamaları veya başka herhangi bir nedenle haklarını ve menfaatlerini koruyamamaları halinde, kabul eden Devletin kanunlarına ve düzenlemelerine uygun olarak kabul eden Devletin mahkemeleri ve diğer makamları huzurunda gönderen

орналасқан мемлекеттің соттары мен басқа да өкімет орындарының алдында тиісті өкілдігін қамтамасыз ету үшін, егер олар болмаса немесе басқа себептермен өздерінің құқықтары мен мүдделерін қорғай алмайтын болса, қажетті шаралар қабылдауға құқығы бар.

2. Осы баптың 1 - тармағында қарастырылған өкілдік, өкілдігін жібергендер өздерінің уәкілдігін берушілерді тағайындаса немесе өздерінің құқықтары мен мүдделерін қорғауды өз мойнына алса, тоқтатылады.

36-бап

Азаматтарды тіркеу, төлқұжаттар мен визаларды беру

Консулдық қызмет адамы:

а) өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарын тіркейді;

б) өкілдігін жіберген азаматтарының өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтығы жөніндегі мәселелер бойынша өтініштерін қабылдайды және осы мәселелер жөнінде құжаттар береді;

в) өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарына төлқұжаттар мен жол жүру құжаттарын береді, ұзартады, өзгерістер енгізеді және күшін жояды;

г) консулдық орналасқан мемлекеттің және үшінші мемлекеттердің азаматтарына визалар береді.

37-бап

Азаматтық хал актілерін тіркеу жөніндегі міндеттер

1. Консулдық қызмет адамы консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелері рұқат беретін шеңберлерде мынадай іс-қимылдарды жасайды:

а) өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының туылу және қайтыс болу актілерін жасайды және тіркейді;

б) некеге тұрушы екі кісі өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтары болып табылса, некелерді тіркейді және тиісті құжаттарды береді;

консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарында қарастырылған шеңберлерде консулдық мекемедегі некелердің тіркелуі туралы консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындарына мәлімдейді;

в) консулдық орналасқан мемлекет заңдары рұқсат беретін шеңберлерде жұбайлардың ең кемінде біреуі өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматы болып табылған жағдайда некелерді тіркейді және бұзады;

г) өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының отбасылық қатынастарына қатысы бар өтініштерін қабылдайды;

2. Осы баптың 1-тармағының ережелері мүдделі кісілерді консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарында қарастырылған тәртіпті бұлжытпау міндеттерінен босатпайды.

3. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары кідіртпей және баж салығын алмай консулдық мекемеге қызметтік мақсаттар үшін сұралған өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының азаматтық хал актілері туралы жазбалардың көшірмесін береді.

38-бап

Нотариалдық міндеттер

1.Консулдық қызмет адамы :

а) өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарының өтініштерін қабылдайды, өңдейді және куәландырады;

б) өсиеттер мен басқа да құжаттарды, сондай-ақ өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарының өтініштерін қабылдайды, өңдейді және сақтауға қабылдайды;

в) өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарының арасында жасалған келісімдерді өңдейді, куәландырады және сақтайды. Бұл ереже қозғалмайтын мүлікке жасалған келісімдерден туындайтын құқықтарды беруді немесе күшін жоятын жағдайларда болғызбайды;

г) өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарының құжаттарындағы қойылған қолдарды растығын куәландырады;

д) өкілдігін жіберген мемлекеттің немесе консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары берген барлық құжаттарды аударады және ресмилендіреді, сондай-ақ аудармаларды және мұндай құжаттардың көшірмелерін растайды;

е) өкілдігін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкесті басқа да нотариалдық іс-қимылдарды жүргізеді;

2. Өкілдігін жіберген мемлекеттің консулдық

Devlet vatandaşlarının münasip bir şekilde temsil edilmeleri için gerekli önlemleri almak yetkisini haizdir.

2) Bu maddenin 1'inci paragrafında öngörülen temsil, temsil olunan kişinin bir vekil tayin etmesiyle veya haklarını ve menfaatlerini savunmayı kendisinin üstlenmesiyle sona erer.

Madde 36
Vatandaşların Kayıt Edilmeleri, Pasaport ve Vize Verilmesi

Konsolosluk memuru aşağıdaki hususlarda yetkilidir:

a-Gönderen Devletin vatandaşlarının kaydını yapmak;

b-Gönderen Devletin vatandaşlarının, vatandaşlık konusunda talep ve beyanlarını kabul etmek ve konuyla ilgili belgeleri vermek;

c-Gönderen Devlet vatandaşlarına pasaport ve seyahat belgeleri vermek, yenilemek, değiştirmek ve iptal etmek,

d-Kabul eden Devlet ile üçüncü Devletlerin vatandaşlarına vize vermek.

Madde 37
Şahsi Hallerle İlgili Görevler

1) Kabul eden Devletin mevzuatının izin verdiği ölçüde, konsolosluk memuru aşağıdaki hususlarda yetkilidir;

a-Gönderen Devlet vatandaşlarının doğum ve ölüm belgelerini düzenlemek ve tescil etmek;

b-Müstakbel evlilerin her ikisinin de gönderen Devlet vatandaşı olmaları halinde nikah kıymak ve ilgili belgeleri düzenlemek. Kabul eden Devletin mevzuatının gerektirmesi halinde konsolosluk kabul eden Devletin yetkili makamlarına kıyılan nikâhlar hakkında bilgi verecektir.

c-Taraflardan hiç olmazsa birinin gönderen Devletin vatandaşı olması şartıyla kabul eden Devletin kanunları uyarınca kıyılan nikahı veya karar verilen boşanmayı tescil etmek.

d-Gönderen Devletin vatandaşlarının aile münasebetlerine ilişkin beyanlarını kabul etmek.

2) 1'inci fıkra hükümleri, ilgili kişileri, kabul eden devlet mevzuatının öngördüğü beyanlarda bulunmak yükümlüğünden muaf kılmaz.

3) Kabul eden Devletin yetkili makamları, idari amaçlarla kendilerinden istenen ve gönderen Devlet vatandaşlarıyla ilgili şahsi hal kayıtlarının suret veya örneklerini, gecikmesizin ve ücretsiz olarak konsolosluğa gönderirler.

Madde 38
Noterlik Görevleri

1) Konsolosluk memuru, aşağıdaki hususlarda yetkilidir:

a-Gönderen devlet vatandaşlarının her türlü beyanlarını kabul etmeye, düzenlemeye ve onaylamaya,

b-Gönderen devlet vatandaşlarının vasiyetnamelerini, diğer belgelerini ve beyanlarını düzenlemeye onaylamaya ve saklamak üzere kabul etmeye,

c-Gönderen Devlet vatandaşları arasında mukaveleleri düzenlemeye, onaylamaya ve muhafaza etmeye. Bu hüküm, kabul eden Devlette bulunan gayrimenkuller üzerindeki hakların tesisine, devrine ve iptaline ilişkin mukavelelere uygulanmaz.

d-Gönderen Devlet vatandaşlarının imzalarının doğruluğunu ve aslına uygunluğunu tasdik etmeye,

e-Gönderen Devletin veya kabul eden Devletin yetkili makamlarınca verilen bütün işlem ve belgeleri tercüme ve onaylamaya ve bu belgelerin tercümelerini, kopyalarını ve örneklerini tasdik etmeye,

f-Gönderen Devlet mevzuatına uygun olarak diğer noterlik görevlerini yapmaya.

2) Gönderen Devletin konsolosluk memuru tarafından düzenlenen, onaylanan veya aslına uygunluğu tasdik edilen bu maddenin 1'inci fıkrasında sa-

қызмет адамының жасаған және куәландырған құжаттары, осы баптың 1-тармағында келтірілген, консулдық орналасқан мемлекет мекемелерінде консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары жасаған және куәландырған құжаттар сияқты, тек бұл тәртіп осы мемлекеттің заңдарына қайшы келмейтін болған жағдайда, сондай заңды мағынаға және дәлелдейтін күшке ие құжаттар сияқты қарастырылады.

39-бап

Жеке меншік заттарды сақтауға қабылдау

1. Консулдық қызмет адамы өкілдігін жіберген мемлекеттің азаматтарына тиісті құжаттарды, ақшаларды, бағалы заттарды және басқа меншік заттарын, егер бұл консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарына қайшы келмесе, сақтауға қабылдайды.

Мұндай құжаттарды, ақшаларды, бағалы заттарды және басқа меншік заттарын консулдық орналасқан мемлекеттен тек осы мемлекеттің заңдарына қайшы келмейтін жағдайда алып кетуге болады.

2. Консулдық қызмет адамы осындай жолмен өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының олардың консулдық орналасқан мемлекетінде болған кездерінде иелеріне беру мақсатымен алып келгенде жоғалған мүлікті де қабылдай алады.

40-бап

Қамқоршылық

1. Консулдық орналасқан мемлекеттің өкімет орындары консулдық орналасқан мемлекеттің ауқымды өкілін жіберген мемлекеттің тұрақты немесе уақытша өмір сүретін азаматы үшін қамқоршыны тағайындау қажет болған жағдайлардың кез келгені туралы оларға белгілі болысымен тиісті консулдық мекемеге хабар береді.

2. Осы Конвенцияның 36-бабының ережелері еңбекке толық жарамсыз емес жасы кәмелетке толмаған жасөспірімдер немесе басқа кісілердің құқықтары мен мүдделерін қорғау үшін қолданылады.

3. Консулдық қызмет адамы консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындарының алдында қамқоршыны тағайындау туралы, ішінара айтқанда, осы міндеттерді орындай алатын кісіні нұсқап, ұсыныс жасай алады.

4. Егер еңбекке толық жарамсыз емес жасы кәмелетке толмаған жасөспірімдер мен кісілер өздеріне тиісті мүлікке басшылықты жүзеге асыра алмаса, консулдық қызмет адамы аталған мүлікке қамқоршыны тағайындауды қамтамасыз ете алады немесе консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындарына осы мақсатта қажетті шаралар қабылдауын сұрап, өтініш жасай алады.

5. Консулдық қызмет адамы өкілін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкес консулдық орналасқан мемлекетте тұрақты өмір сүретін, өкілін жіберген мемлекеттің жасы кәмелетке толмаған азаматына қамқорлықты қамтамасыз ете алады.

41-бап

Өкілін жіберген мемлекеттің азаматтары мен қарым-қатынастар мен байланыстар

1. Консулдық қызмет адамы өкілін жіберген мемлекеттің азаматтары мен қарым-қатынастар, олардың консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындарымен қарым-қатынастарына және сондай-ақ оларды қорғаушылармен, аудармашылармен және осы мақсаттар үшін басқа да кісілермен қамтамасыз етуге құқығы бар.

2.Консулдық орналасқан мемлекет өкілін жіберген мемлекеттің азаматтарының консулдық мекемемен қарым–қатынастарына және консулдық үй-жайларға кіруін шектемейді.

3. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары консулдық қызмет адамына өкілін жіберген мемлекеттің азаматтары туралы ақпарат алуына, олармен байланыстар орнатуына және олармен сұхбат жүргізуге жәрдемдеседі

42-бап

Бостандықтарына қатысты қандай да бір шамада шектеулерге ұшыраған азаматармен қарым-қатынастар

1. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары өкілін жіберген мемлекеттің консулдық мекемесіне 5 күннен кешіктірмей, қысқа мерзімде өкілін жіберген мемлекет азаматтарының тиісті консулдық округтің шегінде ұсталғаны, қамауға алынғаны немесе басқаша нысанда бостандығынан айырылғаны туралы мәлімдейді. Сонымен бір

yılan belgeler gerektiği gibi onaylanmış resmi belgeler olarak kabul edilirler ve kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine aykırı olmamak şartıyla, kabul eden Devletin yetkili makamları tarafından onaylanmış veya aslına uygunluğu tasdik edilmiş belgelerle aynı ispat gücünü haizdirler ve aynı neticeleri doğururlar.

Madde 39

Muhafaza Etmek Üzere Eşya Kabul Etme

1) Kabul eden Devletin mevzuatına aykırı olmamak şartıyla konsolosluk memuru, gönderen Devlet vatandaşlarına ait belgeler, para, kıymetli eşya ve diğer malları saklamak üzere kabul edebilir.

Sözü edilen belgeler, para, kıymetli eşya ve mallar, kabul eden Devletten, ancak bu Devletin mevzuatına uymak şartıyla çıkarılabilir.

2) Konsolosluk memuru, gönderen Devlet vatandaşları tarafından, kabul eden devletteki ikametleri sırasında kaybettikleri eşyaları sahiplerine göndermek amacıyla, aynı şekilde kabul edebilir.

Madde 40

Vesayet ve Kayyımlık

1) Kabul eden Devlet makamları, orada sürekli veya geçici olarak oturan gönderen Devletin bir vatandaşına vasi veya kayyım tayin edileceği hallerde, durumu öğrendikleri zaman bunu yetkili konsolosluğa bildirirler.

2) Bu sözleşmenin 35'inci maddesi hükümleri küçüklerin veya mahcurların haklarının ve menfaatlerinin muhafazası ve korunması konusunda uygulanır.

3) Konsolosluk memuru, vasi veya kayyım tayini, özellikle bu görevleri yerine getirecek adayları teklif etmek konusunda kabul eden Devlet yetkili makamları nezdinde girişimde bulunabilir.

4) Küçüklerin veya mahcurların mallarının idaresinin sağlanmaması halinde, konsolosluk memuru, bu mallara idareci tayini sağlayabilir veya kabul eden Devlet yetkili makamlarından, bu amaçla gerekli tedbirlerin alınmasını isteyebilir.

5) Konsolosluk memuru, gönderen Devlet mevzuatına uygun olarak, bu Devletin vatandaşı olup kabul eden Devlette yaşayan bir küçüğün bakımını sağlayabilir.

Madde 41

Gönderen Devlet Vatandaşlarıyla Temas

1) Konsolosluk memuru, gönderen Devlet vatandaşlarıyla temas etmeye, bunların kabul eden Devletin yetkili makamları ile ilişkilerinde, bu makamlar tarafından yürütülen işlerde yardımda bulunmaya ve onlara avukat, tercüman ve bu amaçla başka bir şahıs tutmaya yetkilidir.

2) Kabul eden Devlet, gönderen Devlet vatandaşının konsoloslukla yazışmalarını kısıtlamaz ve onun konsolosluk binalarına girişini engellemez.

3) Kabul eden Devletin yetkili makamları, konsolosluk memuruna, gönderen Devlet vatandaşlarından biri hakkında bilgi edinmek, bu vatandaşlarla irtibat kurmak ve görüşmek hususunda yardımcı olacaklardır.

Madde 42

Hürriyetleri Kısıtlanmış Vatandaşlarla Temas

1) Kabul eden Devletin yetkili makamları, gönderen Devletin Konsolosluğunu bu Devletin vatandaşlarından birisinin, konsolosluk görev çevresinde gözaltına alınması, tutuklanması veya hürriyeti kısıtlayıcı diğer herhangi bir tedbire tabi tutulması halinde en kısa zamanda ve en geç 5 gün içinde haberdar edeceklerdir. Kabul eden Devletin yetkili makamları böyle bir kişinin konsolosluğa gönderdiği mektupları gecikmeksizin ileteceklerdir. Bu makamlar, ilgiliye, bu madde uyarınca sahip olduğu haklarını gecikmeden bildireceklerdir.

мезгілде консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары кідіртпей осы кісінің консулдық мекемеге жіберген хабарының қайсысын да жібереді. Аталған өкімет орындары жедел түрде мүдделі кісілерді осы бапқа сәйкесті олардың құқықтары туралы мәлімдейді.

2. Консулдық қызмет адамы өкілін жіберген мемлекеттің бостандығынан айыру орындарында жазасын өтеп жатқан азаматының қайсысына болса да барып тұруға құқықты. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары консулдық қызмет адамына жоғарыда аталған кісілерге ұсталған, қамауға алынған немесе басқаша нысанда бостандығынан айырылғаннан кейін 7 күннен кешіктірмей барып тұруына рұқсат береді. Бұдан әрі қарай мұндай құқықтар парасаттылық және мерзімділік негізінде берілетін болады.

3. Осы бапта аталған құқықтар консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелеріне сәйкесті, бірақ аталған заңдар мен ережелер бұл құқықтардың күшін жоймауға тиіс, жүзеге асырылуға тиісті.

43-бап
Азаматтардың жауабын алу және оларды хабарландыру

Консулдық қызмет адамы өкілін жіберген мемлекеттің құзіретті өкімет орындарының сұрауы бойынша өз азаматтарынан тарап, куә болушы және сарапшы ретінде ерікті жауаптарды алуға құқықты және өкілетті. Осы іс-қимылдарды жасағанда еріксіз шараларды қолдануға немесе оларды қолданумен қорқытуға тыйым салынады.

44-бап
Жол-көлік оқиғалары

Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары консулдық қызмет адамына өкілін жіберген мемлекет азаматтарының қаза болуына немесе ауыр жарақаттар алуына себеп болған жол-көлік оқиғаларының барлығы туралы кідіртпей мәлімдейді.

45-бап
Азаматтың өлімі

Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары консулдық қызмет адамына өкілін жіберген мемлекет азаматының өлімі туралы жедел түрде консулдық мекемеге мәлімдейді және өлімі туралы куәліктің көшірмесін, баж салығын алмай жібереді.

46-Бап
Мұрагерлік және қорғау шаралары

1. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары консулдық қызмет адамына өкілін жіберген мемлекет азаматының қайтыс болуының нәтижесінде мұрагерлікті ашу туралы немесе өкілін жіберген мемлекеттің мұраны берушінің азаматтығына қарамастан мұрагердің, қабылдап алушының немесе қабыл алмаушы-алушы рөліндегі азаматына қатысты мұрагерлікті ашу туралы кідіртпей мәлімдеуге тиісті.

2. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары осы мемлекеттің заңдарымен мұрагерлікті қорғау жөнінде қарастырған қажетті шараларды қабылдайды және консулдық қызмет адамына, егер қайтыс болған адам өсиет қалдырған болса, соның көшірмесін, сондай-ақ олардағы заңды мұрагерге қатысты ақпараттың барлығын, олардың тұрақты мекен- жайларын, мұрагерлік мүліктің құны және құрамы, мемлекеттік қамсыздандырудан түскен ақшалай кірістерді, қамсыздандыру полисі бойынша өсім мен төлемдерді қоса қанда, хабарлайды.

3. Консулдық қызмет адамы мына төмендегі тәртіптіліктерді орындауды:

а) мұрагерлік мүлікті сақтау, сүргі салу және сүргі салынғанды алу, мұрагерлік мүлікті қорғау үшін, мүлікті меңгерушіні тағайындау және оның барлық тәртіптіліктерге қатысуы;

б) мұраны қараушы мүлікті сату, сондай-ақ өзінің қатысуын қамтамасыз ету мақсаттарында осы сатудың анықталған күні туралы мәлімдеуді талап етуге құқықты;

4. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары мұрагерлік туралы істің немесе ресми тәртіптіліктердің біткені туралы консулдық қызмет адамына кідіртпей мәлімдейді және оған 3 ай

2) Konsolosluk memuru gözaltına alınmış, tutuklanmış veya herhangi bir hürriyeti kısıtlayıcı tedbire tabi tutulmuş gönderen Devlet vatandaşını ziyaret etmek ve görüşmek veya onunla yazışmak ve savunmasının yapılmasında ona yardım etmek hakkına sahiptir. Ayrıca, hürriyeti kısıtlayıcı bir ceza çekmekte olan gönderen Devlet vatandaşının birisini ziyaret etmek hakkı da vardır. Kabul eden Devlet yetkili makamları konsolosluk memuruna, anılan vatandaşının gözaltına alınmasından, tutuklanmasından veya hürriyeti kısıtlayıcı herhangi bir diğer tedbire tabi tutulmasından en geç 7 gün sonra ve bilahare makul aralıklarla ziyaret etmesine müsaade edeceklerdir.

3) Bu maddede belirtilen haklar, kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine uygun olarak, bu kanun ve düzenlemelerin bu hakları ilga etmemeleri koşuluyla kullanılacaktır.

Madde 43

Vatandaşların İfade Vermeleri ve Tebligat

Konsolosluk memuru, gönderen Devlet yetkili makamlarının talebi üzerine, gönderen devlet vatandaşlarının, taraf, şahit ve bilirkişi olarak, isteğe bağlı ifadelerini kabul etmek ve onlara adli ve gayrı adli belgeleri tebliğ etmek hak ve yetkisini haizdir. Bu işlemlerin yapılmasında, zorlama vasıtalarının kullanılması veya kullanılacağı tehdidinde bulunulması yasaktır.

Madde 44

Trafik Kazaları

Kabul eden Devletin yetkili makamları, gönderen Devlet vatandaşlarının öldüğü veya ciddi şekilde yaralandıkları bütün kazaları konsolosluk memuruna gecikmeksizin bildireceklerdir.

Madde 45

Vatandaşın Ölümü

Kabul eden Devletin yetkili makamları, gönderen Devlet vatandaşlarının birisinin ölümünü gecikmeksizin konsolosluğa bildirirler ve ölüm belgesinin bir örneğini ücretsiz olarak gönderirler.

Madde 46

Miras ve Koruyucu Tedbirler

1) Kabul eden Devletin yetkili makamları, gönderen Devlet vatandaşlarından birinin ölmesi sonucu mirasın açılmasından ve ölenin vatandaşlığı ne olursa olsun, gönderen devletin bir vatandaşının mirasçı, hak sahibi veya mensup mirasçı olarak ilgili olması halinde yine mirasın açılmasından konsolosluk memurunu gecikmeksizin haberdar ederler.

2) Kabul eden Devletin yetkili makamları mirası korumak ve vasiyetname ölen tarafından düzenlenmiş ise vasiyetin örneğini, Sosyal Sigortalardan, iratlardan, sigorta poliçelerinden ileri gelen meblağlar dâhil, mirasta hakkı olanlar, bunların ikametgâhları ve bulundukları yer, mirasın değeri ve muhtevası konusunda sahip oldukları bütün bilgileri konsolosluk memuruna iletmek amacıyla, kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerinde öngörülen gerekli tedbirleri alacaklardır.

3) Konsolosluk memuru aşağıdaki hususların yerine getirilmesini istemek hakkını haizdir:

a-Mirasın muhafazasını, mühürlenmesini ve mührün kaldırılmasını, miras yöneticisinin atanması da dahil olmak üzere mirasın korunması için tedbirlerin alınmasını ve bu işlemlere katılmasını;

b-Mirası teşkil eden malların satışını ve kendisinin hazır bulunabilmesi için bu satış için tespit edilen tarihin bildirilmesini;

4) Miras davasının veya diğer resmi işlemlerin sonunda kabul eden Devletin yetkili makamları, konsolosluk memurunu gecikmeksizin haberdar edecekler ve borçların, vergi ve rüsumun ödenme-

мерзім ішінде мұрагерлік мүлікті немесе оның үлесін, борыштарды, салықтар мен алымдарды төленген соң мүдделі кісілерге тиесілі қалғанын береді.

5. Егер мұрагерлік мүліктің құны аз болса, консулдық қызмет адамы оған осы мүлікті беруді талап ете алады. Мұндай жағдайда ол мүдделі кісілерге осындай мүлікті беруге құқықты.

6. Консулдық қызмет адамы мүліктің, мұраның тиісті бөлігін, өтемақылар, зейнетақылар, әлеуметтік қамсыздандыру полистері бойынша төлемдерді және консулдық орналасқан мемлекетте тұрақты өмір сүрмейтін өкілін жіберген мемлекет азаматтарына тиесілі төленбеген еңбекақыны мүдделі кісілерге беру үшін қабылдауға құқықты.

7. Осы баптың 4,5,6-тармақтарының ережелеріне сәйкесті өкілін жіберген мемлекетке мүлікті және несиелерді беру тек қана консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарына сәйкесті жүзеге асырылады.

47-бап
Өкілін жіберген мемлекеттің консулдық орналасқан мемлекетте тұрақты түрде тұрмайтын азаматының қайтыс болуы

1. Өкілін жіберген мемлекеттің консулдық орналасқан мемлекетте тұрмайтын азаматы осы мемлекетте уақытша болған кезде қайтыс болса, оның дүние-мүлкін консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары күзетке алып, қандайда бір ерекше процедура жасамай-ақ, өкілін жіберген мемлекеттің консулдық қызмет адамына табыс етеді. Консулдық қызмет адамы қайтыс болған адамның бұрынырақ осы мемлекетте болған кезінде алған қарыздарын табыс етілген дүние-мүлкінің құны шеңберінде төлейді.

2. 46-баптың 7-тармағының ережесі сондай-ақ осы баптың 1-тармағында сөз болған меншікке де қолданылады.

48-бап
Кемелерге көмек көрсету

1. Консулдық қызмет адамы, бөкеттерді қоса алғанда, консулдық орналасқан мемлекеттердің кемелерінде, сондай-ақ осы кемелердің экипаждарына кез келген көмек көрсетуге құқылы.

Консулдық қызмет адамы, сондай-ақ өкілін жіберген мемлекеттің кемелерінде және олардың экипаждары жөнінде бақылау жасап, тексеріс жүргізуге құқылы.

2. Капитан немесе экипаждың кез келген мүшесі өз консулдық мекемесімен еркін түрде байланыс жасай алады.

3. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары өкілін жіберген мемлекет заңдары мен ережелеріне сәйкес осы мемлекеттің кемелері мен олардың экипаждары жөнінде консулдық қызмет адамы қолданған шаралармен есептесуге тиіс. Осы міндеттерді жүзеге асырған кезінде консулдық қызмет адамы консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындарынан жәрдем өтіне алады.

49-бап
Консулдық қызмет адамдарының кемелер мен олардың экипажлары жөніндегі өкілдіктер

Консулдық қызмет адамы өкілін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкес теңізде жүзуге байланысты мына төмендегі кез келген іс-қимылдарды жасауға/ тек қана олар консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелеріне қайшы келмесе болғаны:

а) кеменің қай ұлттікі екендігіне, сол кеме жөніндегі меншік құқығына және осы сияқты құқықтарға, сондай-ақ оның жағдайы мен пайдалануына қатысы бар кез келген құжаттарды қабылдауға, хаттауға және куәландыруға,

б) капитаннан, экипаждың басқа да мүшелерінен жауап алуға, кеме құжаттарын тексеруге, алуға және куәландыруға, кеме, оның, жүгі мен жүретін жолы жөнінде декларация қабылдауға, сондай-ақ кеменің бекетте кіруіне, шығуына және болуына жәрдемдесуге,

в) капитанды, экипаждың басқа да мүшелерін госпиталға жатқызу, сондай-ақ мұндай адамдарды отанына қайтару үшін барлық қажетті шараларды қолдануға,

г) консулдық орналасқан мемлекеттің сот және басқа өкімет орындарымен байланыс жасауда капитанға немесе экипаждың кез келген мүшесіне көмек көрсетуге және осы мақсатпен оларға қажетті құқықтық көмек көрсетіп, оларды аудармашымен

sinden sonra mirası veya ilgili kişilere düşen payları, üç ay içinde ona göndereceklerdir.

5) Mirasın değeri önemsiz ise, konsolosluk memuru miras mallarının kendisine teslimini isteyebilecektir. Bu takdirde bunu ilgili şahıslara göndermek hakkına sahip olacaktır.

6) Konsolosluk memuru, ilgili şahıslara göndermek amacıyla gönderen Devletin kabul eden Devlette oturmayan vatandaşlarına düşen kişisel paylar ve miras, tazminat, emeklilik, sosyal sigorta, ödenmemiş ücretler ve sigorta poliçelerinden ilgili şahıslara düşen miktarı kabul etmek hakkına da sahiptir.

7) Bu maddenin 4, 5 ve 6'ncı fıkraları hükümlerinin uygulanması babında eşya ve alacakların gönderen Devlete gönderilmesi ancak kabul eden Devletin mevzuatına uygun olarak yapılacaktır.

Madde 47
Daimi Surette Oturmayan Vatandaşın Ölümü

1) Gönderen Devletin kabul eden Devlette oturmayan bir vatandaşının bu Devletteki yolculuğu sırasında ölmesi halinde müteveffanın malları, kabul eden Devlet yetkili makamlarınca korunacak ve özel bir usule tabi olmaksızın gönderen Devletin konsolosluk memuruna verilecektir. Konsolosluk memuru, müteveffanın kabul eden Devlette ikameti sırasında önceden yüklendiği borçları, geri verilen malların değeri ile sınırlı olmak üzere ödeyecektir.

2) 46'ncı maddenin 7'nci fıkrası hükmü, bu maddenin 1'inci fıkrasında sözü edilen mallara da uygulanır.

Madde 48
Gemilere Yardım

1) Konsolosluk memuru, limanlar da dâhil olmak üzere, kabul eden Devletin karasularında ve iç sularında bulundukları sürede gönderen Devletin gemilerine ve bu gemilerin mürettebatına her türlü yardımda bulunmak hakkını haizdir. Konsolosluk memuru gönderen Devletin gemileri ve mürettebatı üzerinde gözetim ve denetleme haklarını haizdir.

2) Kaptan veya mürettebat mensubundan biri Konsoloslukla serbestçe haberleşebilir.

3) Kabul eden Devletin yetkili makamları, konsolosluk memurunun gönderen Devlet kanunları ve düzenlemeleri uyarınca bu Devletin gemileri ve mürettebatı ile ilgili olarak aldığı önlemlere saygı gösterirler. Konsolosluk memuru, bu görevlerini yerine getirirken, kabul eden Devletin yetkili makamlarından yardım isteyebilir.

Madde 49
Konsolosluk Memurlarının Gemi ve Mürettebatına İlişkin Yetkileri

Konsolosluk memuru, gönderen Devlet Kanunları uyarınca ve kabul eden Devletin kanun ve diğer düzenlemelerine aykırı olmamak şartıyla deniz ulaşımı ile ilgili her türlü faaliyette ve özellikle aşağıdaki konularda faaliyette bulunmak hakkını haizdir:

a-Bir geminin vatandaşlığı, mülkiyeti ve diğer ayni haklar ile durumu ve işletilmesi ile ilgili konularda her türlü belgeyi kabul etmek, düzenlemek veya imzalamak;

b-Gemi kaptanını veya mürettebatın diğer mensuplarını sorguya çekmek, geminin belgelerini kontrol, kabul ve tasdik etmek, gemiyle ve geminin yükü, yolculuğu ile ilgili beyanları kabul etmek ve keza geminin limana girişi, kalışı ve çıkışını kolaylaştıracak faaliyetlerde bulunmak,

c-Kaptanın ve mürettebattan birinin hastanelerde tedavi görmesi veya ana yurda gönderilmesini sağlamak üzere gerekli tüm tedbirleri almak,

d-Kaptan veya mürettebattan herhangi birine, kabul eden Devletin mahkemeleri ve diğer makam-

және басқа адамдармен қамтамасыз етуге қақылы.

50-бап
Кеме бортында жасалған қылмыстық іс-әрекеттер жөніндегі юрисдикция

1. Консулдық орналасқан мемлекеттің соттары және басқа құзіретті өкімет орындары кеме бортында жасалған қылмыстық іс-әрекеттер жөнінде тек мына төмендегідей жағдайларда ғана күштеу шараларын қолдана алады:

а) консулдық орналасқан мемлекеттің азаматы жасаған немесе оған қарсы жасалған қылмыстық іс-әрекеттер, немесе экипаж мүшесі болып табылмайтын адам жасаған немесе осы адамға қарсы жасалған қылмыстық іс-әрекеттер,

б) консулдық орналасқан мемлекеттің тәртібін немесе аумақтық немесе ішкі суларының, яки бекетінің қауіпсіздігін бұзатын іс-әрекеттер,

в) денсаулық сақтауға, теңіздегі қауіпсіздікті, иммиграциялық және кедендік режимді қамтамасыз етуге, теңіздің мұнаймен ластануна және контрабандаға жол бермеуге қатысы бар консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелерін бұзатын қылмыстық іс-әрекеттер,

г) консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары бойынша кемінде 3 жылға және одан да көп мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жазаға ұшыратын қылмыстық іс-әрекеттер.

2. Консулдық орналасқан мемлекеттің соттары және басқа құзіретті өкімет орындары өкілін жіберген мемлекеттің кемесі жөнінде, сондай-ақ консулдық қызмет адамының өтініш немесе келісімі бойынша күштеу іс-қимылдарын қолдана алады.

51-бап
Консулдық орналасқан мемлекет өкімет орындарының кеме бортындағы іс-қимылдары

1. Егер консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары бортқа көтерілгісі, өкілін жіберген мемлекеттің кемесінің бортында капитанды, экипаж мүшесін, осы кеменің жолаушысын немесе консулдық орналасқан мемлекеттің азаматы болып табылмайтын басқа бір адамды қамауға алғысы немесе ұстағысы, яки кеменің бортындағы мүлікті кәмпескелегісі келсе, мұндай іс-қимыл басталғанға дейін олар консулдық қызмет адамы кемеде болуы үшін консулдық мекемені хабардар етеді. Тиісті ескертуде дәл уақыты көрсетіледі. Егер консулдық қызмет адамы немесе оның өкілі бұған қатыспаған болса, ол жоғары өкімет орындарынан болған жағдай туралы олардың иелігіндегі бүкіл ақпаратты беруді өтіне алады. Бұл ережелер консулдық орналасқан мемлекеттің өкімет орындары кеменің капитанынан немесе экипаж мүшесінен жауап алған кезде де қолданылады.

2. Шұғыл жағдайларда немесе капитанының өтініші бойынша тергеу жүргізілгенде консулдық қызмет адамы тергеу туралы өте қысқа мерзімде хабардар етілуге тиіс.

Консулдық қызмет адамының өтініші бойынша оған ол жоқ кезде өткізілген тергеудің нәтижелері туралы ақпарат табыс етіледі.

52-бап
Ерекше жағдайлар

48, 49 және 51-баптардың ережелері консулдық орналасқан мемлекеттің кедендік заңдары мен ережелеріне, адам денсаулығын қорғауға қатысы бар карантин және басқа бақылау шараларына, теңіздің ластануына жол бермеуге, порттағы жүктердің күзетілуін қамтамасыз етуге, шетел азаматтарының кемеге кіруіне рұқсат етуге байланысты сол мемлекет жөнінде қолданылмайды.

53-бап
Корабльдің күйреуі немесе кеменің апатқа ұшырауы

1. Егер өкілін жіберген мемлекеттің кемесі консулдық орналасқан мемлекеттің аумақтық немесе ішкі суларында күйресе, жарақат алса, қайраңдап қалса, жағаға шығып қалса немесе қандай да бір басқа апатқа ұшыраса, консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары бұл туралы және кемені, жолаушыларды, экипажды, сондай-ақ олардың дүние-мүліктері мен жүктерін құтқару және қорғау жөнінде қолданылған шаралар туралы консулдық қызмет адамына дереу хабарлайды.

2. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті

ları ile olan ilişkilerinde yardım etmek ve bu amaçla onlara, adli yardım ve bir tercümanın veya bir başka şahsın yardımını sağlamak.

Madde 50
Gemide İşlenen Suçlarda Yargı Yetkisi

1) Kabul eden Devletin mahkemeleri ve diğer yetkili adli makamları yargı yetkilerini, gönderen devlet gemisinde işlenmiş suçlar söz konusu ise, ancak aşağıdaki hallerde kullanabilirler:

a-Kabul eden Devlet vatandaşı tarafından veya ona karşı, ya da mürettebat dışındaki herhangi bir şahıs tarafından veya ona karşı işlenmiş suçlar;

b-Kabul eden devletin karasuları, iç suları ya da limanının huzur ve güvenliğini bozan suçlar;

c-Kabul eden devletin, kamu sağlığı, denizde insan hayatı kurtarma, yabancıların girişi, gümrük hükümleri, deniz kirlenmesi veya her türlü kaçakçılıkla ilgili kanun ve düzenlemelerine karşı işlenmiş suçlar;

d-Kabul eden Devlet mevzuatına göre, en az üç yıl veya daha ağır hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar.

2) bununla birlikte, kabul eden Devletin mahkeme ve diğer yetkili makamları konsolosluk memurunun talebi üzerine veya muvafakatiyle yargı yetkilerini gönderen Devlet gemisi için de kullanabilirler.

Madde 51
Kabul Eden Devlet Makamlarının Gemiye Müdahaleleri

1) Kabul eden Devletin yetkili makamları, gönderen Devlet gemisinde, kaptan, mürettebattan bir başkası, bu geminin bir yolcusu veya kabul eden Devlet vatandaşı olmayan herhangi bir şahsı ziyaret etmek, tutuklamak veya gözaltına almak veya gemideki bir mala el koymak niyetinde bulundukları takdirde, bu tür müdahalelere girişmeden önce, konsolosluğu, konsolosluk memurun hazır bulunmasına imkân verecek şekilde haberdar ederler.

Bu amaçla gönderilen duyuru kesin bir saat belirtir. Konsolosluk memuru veya temsilcisi hazır bulunmadıkları takdirde söz konusu makamlara müracaatla, olan biten hakkındaki her türlü bilginin kendilerine verilmesini isteyebilirler. Bu hükümler, kaptan veya mürettebattan birinin kabul eden Devlet makamlarınca sorguya çekilmesi halinde de uygulanır.

2) Acil hallerde veya soruşturma kaptanın talebi üzerine yapılmışsa, konsolosluk memuru soruşturma sırasında ve en kısa zamanda haberdar edilmelidir.

Konsolosluk memurunun talebi üzerine kendisine yokluğunda tamamlanmış soruşturma hakkında da bilgi verilir.

Madde 52
İstisnai Haller

48, 49 ve 51'inci maddeler hükümleri, kabul eden Devletin gümrük mevzuat ve düzenlemelerinin, sağlık karantinası tedbirlerinin ve kamu sağlığı, deniz kirlenmesi, liman polisince malların güvenliği ve yabancıların girmesine ilişkin diğer kontrol tedbirlerinin uygulanmasında kabul eden Devlete karşı ileri sürülemez.

Madde 53
Geminin Batması veya Avaryaya Uğraması

1) Gönderen Devletin bir gemisi, kabul eden Devletin karasuları veya iç suları dâhilinde batar, parçalanır, hasara uğrar, karaya oturur, sahile vurur veya herhangi bir diğer avaryaya uğrarsa, kabul eden Devletin yetkili makamları konsolosluk memurunu gecikmeksizin haberdar edecek ve geminin, yolcuların, mürettebatın, onların mallarının

өкімет орындары осы баптың 1-тармағына сәйкес консулдық қызмет адамына ол қолданып жатқан жөнінде оның өтініші бойынша қажетті көмек көрсетеді.

3. Егер күйреуге ұшыраған кеме, оның экипажының құжаттары, заттары мен жүктері консулдық орналасқан мемлекеттің жағалауында немесе осы жағалауға жақын жерде табылса, немесе осы мемлекеттің портында болса, егер кеме капитаны, оның көмекшісі, кеменің иесі және сақтандыру компанияларының өкілдері бұл кезде болмаса және аталған меншіктің сақталуын қамтамасыз ету немесе оның бұдан әрі жеткізілетін жерін анықтау жөнінде шара қолдана алмаса, консулдық қызмет адамы кеме иесінің апат кезінде болуына тура келгенде қолдануы мүмкін шараларды қолдануға құқылы.

4. Консулдық қызмет адамы күйреген, апатқа ұшыраған немесе қайраңға отырып қалған кеменің қай ұлттыкі екендігіне қарамастан, кеменің кез келген дүние-мүлкі және өкілін жіберген мемлекеттің азаматына тиесілі жүк жөнінде, егер осы дүние-мүлік консулдық орналасқан мемлекеттің жағалауында, жағалауға жақын жерде табылса немесе осы мемлекеттің портында болса, аталған баптың 3-тармағында көзделген барлық шараларды қолдана алады. Консулдық орналасқан мемлекеттің құзіретті өкімет орындары мұндай дүние-мүліктің бар екендігі туралы консулдық қызмет адамын дереу хабардар етуге тиіс.

5. Апатқа ұшыраған кеменің жабдықтары, жүктері және азық-түлік қорлары консулдық орналасқан мемлекетте пайдалануға немесе тұтынуға арналмаса, консулдық орналасқан мемлекетте оларға кедендік баж салықтары мен алымдар салынбайды.

54-бап
Кеме экипажы мүшесінің қайтыс болуы немесе жоғалып кетуі

1. Өкілін жіберген мемлекетте тиесілі кеме экипажының мүшесі қайтыс немесе жоғалып кеткен және мұның өзі сол кеменің бортында немесе консулдық орналасқан мемлекеттің аумағында орын алған жағдайда, кеме капитаны немесе оны алмастырушы адам, сондай-ақ өкілін жіберген мемлекеттің консулдық қызмет адамы қайтыс болған немесе жоғалып кеткен адамнан қалған жеке нәрселердің, бағалы заттардың және басқа дүние-мүліктің тізімдемесін жасауға, аталған дүние-мүлік пен мұраны сақтау және олардың бұдан былайғы тағдырын анықтау үшін қажетті шаралар қолдануға құқылы бірден-бір адамдар болып табылады.

Алайда, егер қайтыс болған немесе жоғалып кеткен адам консулдық орналасқан мемлекеттің азаматы болса, кеме капитаны немесе оны алмастырушы адам мұндай тізімдемені қайтыс болуды немесе жоғалып кетуді белгілеу кезінде жасайды. Мұндай тізімдеменің бір данасы консулдық орналасқан мемлекеттің мұраны қорғау жөнінде әр түрлі шаралар қолдануға және қажет болған жағдайда оның тағдырын шешуге қақылы өкімет орындарына табыс етіледі. Осы өкімет орындары өздері қолданған барлық шаралар туралы өкілін жіберген мемлекеттің консулдық мекемесін хабардар етуге тиіс.

2. Консулдық қызмет адамы өзінің мұра жөніндегі өкілеттігін жүзеге асырған кезде осы баптың 1-тармағына сәйкес консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарын сақтауға тиіс.

55- бап
Әуе кемелері

Осы Конвенцияның 48-54-баптарының ережелері мүмкін болғанына қарай тиісінше өкілін жіберген мемлекеттің әуе кемелеріне де қолданылады.

56-бап
Консулдық баж салықтары мен алымдар

1. Консулдық мекеме консулдық орналасқан мемлекеттің аумағында өкілін жіберген мемлекеттің заңдарына сәйкес жасалған консулдық іс-қимылдар үшін консулдық баж салықтары мен алымдар жинай алады.

2. Осы баптың 1-тармағына сәйкес консулдық іс-қимылдар үшін алынған сома консулдық орналасқан мемлекетте салық пен алым атаулыдан босатылады.

ve yükün kurtarılması ve korunması için alınacak tedbirler hakkında bilgi vereceklerdir.

2) Konsolosluk memurunun talebi üzerine, kabul eden Devletin yetkili organları, 1'inci fıkrada belirlenen durumla ilgili olarak alacağı önlemlerde, konsolosluk memuruna gerekli her türlü yardımı yapacaklardır.

3) Gönderen Devletin bir gemisi battığı ve mürettebatı, yükü, evrakı ve gemide bulunan eşya kabul eden Devlet sahili veya yakınlarında bulunduğu ya da bu devletin limanına sürüklendiği ve ne geminin kaptanı, ne vekili ne de gemi sahibi sigorta şirketlerinin temsilcileri hazır olmadıkları veya bu eşyaların muhafazası veya müteakip varış yerleri hususunda tedbir alamadıkları takdirde, konsolosluk memuru gemi sahibi hazır bulunsaydı, aynı amaçla alabileceği tedbirleri almaya yetkilidir.

4) Konsolosluk memuru 3'üncü fıkrada öngörülen tedbirleri, kabul eden Devletin sahilinde veya sahili yakınlarında bulunmuş veya limanına sürüklenmiş, bir avaryaya uğramış, karaya oturmuş ya da batmış olan geminin milliyetine bakılmaksızın, bu gemiden veya yükünden gelen ve gönderen Devletin bir vatandaşına ait her türlü eşya hakkında alabilir. Kabul eden Devletin yetkili makamları böyle bir eşyanın varlığından konsolosluk memurunu derhal haberdar edeceklerdir.

5) Avaryaya uğramış olan geminin donanımı, yükü ve erzakı kabul eden Devlet içinde kullanıma veya tüketime bırakılmamak şartıyla, gümrük veya diğer benzeri vergi ve resme konu olamaz.

Madde 54
Gemi Mürettebatından Birinin Ölmesi veya Kaybolması

1) Gönderen Devletin bir gemisinin mürettebatının biri kabul eden Devlet içinde gemi üzerinde veya karada ölür ya da kaybolursa, ölünün veya gaibin bıraktığı eşya, değerler ve diğer malların dökümünü yapmaya ve malların korunması ve terekenin tasfiyesi amacıyla devri için gerekli işlemlere girişmeye tek yetkili kişi kaptan veya yerine bakan kişi veya gönderen Devletin konsolosluk memurudur. Ancak, ölü ya da gaip kabul eden Devlet vatandaşı ise kaptan veya yerine bakan kişi ölüm ya da kaybolmanın tespit edildiği anda eşyaların dökümünü yapar. Bu dökümün bir nüshası, malların korunması ve ihtiyaç varsa terekenin tasfiyesi için zorunlu olan her türlü girişimlerde bulunmaya yetkili olan kabul eden Devlet makamlarına verirler. Bu makamlar gönderen Devlet konsolosluğunu bütün girişimlerinden haberdar ederler.

2) Bir konsolosluk memuru, miras konusunda, bu maddenin 1'inci fıkrasında sözü edilen yetkileri kullandığı hallerde, kabul eden Devletin yasa ve düzenlemelerine uymak zorundadır.

Madde 55
Hava Taşıtları

Bu sözleşmenin 48-54'üncü maddeleri hükümleri, mümkün olduğu ölçüde, gönderen Devletin hava taşıtlarına da uygulanır.

Madde 56
Konsolosluk Resim ve Harçları

1) Konsolosluk, kabul eden Devlet ülkesinde, gönderen Devletin düzenleme ve yasalarına uygun olarak, yaptığı konsolosluk hizmetleri karşılığında resim ve harçlar alabilir.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrasında sözü edilen konsolosluk hizmetleri için alınan bedeller, kabul eden Devletin her türlü vergi ve harcından muaftır.

5-БӨЛІМ
ҚОРЫТЫНДЫ ҚАУЛЫЛАР

57-бап
Басқа консулдық міндеттер

Консулдық қызмет адамы өзіне өкілін жіберген мемлекет жүктеген, консулдық орналасқан мемлекеттің заңдарымен тыйым салынбаған және жүзеге асырылуына бұл мемлекет қарсылық білдірмейтін кез келген басқа консулдық міндеттерді немесе екі мемлекет арасында жасалған, қолданылып жүрген халықаралық келісімдерде аталған міндеттерді орындай алады.

58-бап
Консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелерін сақтау

1. Осы Конвенцияның ережелеріне байланысты иммунитеттер мен артықшылықтарға ие болған адамдардың бәрі өздерінің иммунитеттері мен артықшылықтарына нұқсан келтірместен, консулдық орналасқан мемлекеттің заңдары мен ережелерін сақтауға міндетті. Олар сондай-ақ осы мемлекеттің ішкі істеріне араласудан аулақ болуға міндетті.

2. Консулдық үйлері консулдық міндеттерді жүзеге асырумен сыйыспайтын мақсаттарда пайдаланылмауға тиіс.

59-бап
Конвенцияның ережелерін заңды ұйымдарға қолдану процедурасы

Осы Конвенцияның өкілін жіберген мемлекеттің азаматтарына қатысы бар ережелері сол мемлекеттің заңды ұйымдарында қолданылады.

60-бап
Конвенцияның бекітілуі және күшіне енуі

1. Осы Конвенция бекітілуге тиіс және бекіту грамоталары алмасылғаннан кейін отызыншы күні күшіне енеді.

2. Бұл Конвенцияның мерзімі белгіленбеген. Уағдаласушы Тараптардың бірінің хабарлауы арқылы Конвенция бұзылады. Бұл жағдайда Конвенцияның қолданыста болуы оның бұзылғандығы туралы хабар берілген күннен бастап алты ай өткен соң тоқтатылады.

Осыны куәландыру үшін Уағдаласушы Тараптардың Өкілетті өкілдері осы Конвенцияға қол қойып, оны мөрлерімен растады.

Үш дана болып, қазақ, түрік және орыс тілдерінде жасалды және барлық үш текстің де күші бірдей.

Анкара қаласында 1993 жылғы 2 қыркүйекте қол қойылды.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

BÖLÜM 5
GENEL VE NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 57
Diğer Konsolosluk Görevleri

Konsolosluk memuru, gönderen Devletin kendisine verdiği, kabul eden Devlet mevzuatının yasaklamadığı ve kabul eden Devletin karşı çıkmadığı ya da iki ülke arasında yürürlükte olan uluslararası anlaşmalarda belirtilmiş her türlü diğer görevi de ifa edebilir.

Madde 58
Kabul Eden Devletin Yasa ve Düzenlemelerine Saygı

1) Bu Sözleşme hükümleriyle ayrıcalık ve bağışıklardan yararlanan bütün kişiler, ayrıcalık ve bağışıklıklarına zarar getirmeksizin, kabul eden Devletin yasa ve düzenlemelerine saygılı olmakla yükümlüdürler. Aynı şekilde, bu Devletin içişlerine karışmamak da bu kişilerin ödevidir.

2) Konsolosluk binaları, konsolosluk görevleri ile bağdaşmayacak şekilde kullanılmayacaklardır.

Madde 59
Tüzel Kişilere Uygulanacak Yöntem

Bu sözleşmenin gönderen Devlet vatandaşları hakkındaki hükümleri, tüzel kişilere de uygulanır.

Madde 60
Onay ve Yürürlük

1) Bu sözleşme onaya tabi olacak ve onay belgelerinin teatisi tarihini izleyen otuzuncu günde yürürlüğe girecektir.

2) Bu sözleşme, süresiz olarak yürürlükte kalacaktır. Bu sözleşme, bildirim yoluyla, Akit Taraflardan her biri tarafından feshedilebilir. Bu halde Sözleşme, fesih gününü izleyen altı ay içinde yürürlükten kalkacaktır.

Bu hükümleri teyiden, Akit Tarafların yetkili temsilcileri bu Sözleşmeyi imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır.

Ankara'da 2 Eylül 1993 tarihinde üç nüsha halinde Türkçe, Kazakça ve Rusça olarak düzenlenmiş olup her üç metin de aynı şekilde geçerlidir.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДАҒЫ ДОСТЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТУРАЛЫ ШАРТ

Бұдан әрі қарай «Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар» деп аталатын Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы

олардың халықтары тарихының мәдениетінің және тілінің ортақтастығына сүйенген жан-жақты қатынастар мен ынтымақтастықты тереңдетуді қанағаттанушылықпен атап өте отырып,

Түркия Республикасы мен Қазақ КСР-і арасындағы 1991 жылғы 15 наурыздағы Достық пен ынтымақтастық туралы келісім ережелеріне сүйене отырып,

екі халықтың достық пен ынтымақтастықты кеңейтуге және нығайтуға деген өзара саяси еріктерін мақұлдай отырып,

достық қатынастар мен ынтымақтастықты нығайту аймақтағы ғана емес, сондай-ақ бүкіл дүние жүзіндегі тұрақтылыққа, бейбітшілікке және қауіпсіздікке жәрдемдесетінін атай отырып,

өздерінің халықаралық құқық нормаларына, БҰҰ жарғысының мақсаттары мен ұстанымдарына адалдығын мақұлдай, Хельсинки Қорытынды актісі мен Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық жөніндегі басқа да құжаттар шеңберінде қабылданған міндеттемелерін орындай отырып,

жалпыға бірдей бейбітшілік, қауіпсіздікті нығайту мен сақтау, барлық туындаған мәселелерді бейбіт жолмен шешу ұстанымдарына негізделген ынтымақтастыққа ұмтыла отырып,

төмендегілер жөнінде уағдаласты:

1-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар өзара қарым-қатынастарын тәуелсіздік, егеменділік, аумақтық тұтастық, бір-бірінің ішкі істеріне қол сұқпаушылық, теңдік, өзара сыйласу және өзара тиімділік ұстанымдарының негізінде дамытады.

2-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар саясат, дипломатия, экономика, сауда, білім, мәдениет және ғылым, көлік, байланыс және коммуникация, ауыл шаруашылығы, энергетика, денсаулық сақтау, экология, туризм, спорт және басқа да салаларындағы екі жақты ынтымақтастықты дамытуға және тереңдетуге келісті.

3-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар экономика және сауда саласындағы ынтымақтастықты елдер арасындағы қарым-қатынастың маңызды буыны деп санайды, ынтымақтастықты екі елдің потенциалына сәйкес келетін қазіргіден де жоғары деңгейге көтеру қажет деп есептейді.

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар өнеркәсіп, көлік, байланыс және коммуникация, ауыл шаруашылығы, энергетика саласындағы ынтымақтастық жөніндегі бірлескен инвестициялар мен басқа да жобаларды дамытатын және жүзеге асыратын, өзара инвестициялар мен ынтымақтастықтың басқа да нысандарын жан-жақты қолдауға, қорғауға және сауда көлемін ұлғайтуға күш салады.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA DOSTLUK VE İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Aşağıda taraflar olarak adlandırılacak olan Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti,

Çok yönlü ilişkilerinin ve işbirliğinin, halkları arasındaki tarih, kültür ve dil özel bağlarından kuvvet alarak gösterdiği gelişmeleri memnuniyetle kaydederek,

15 Mart 1991 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak SSC Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması"na atıfta bulunarak,

İlişkilerinin ve işbirliğinin daha da yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi hususundaki karşılıklı siyasi iradelerini teyit ederek,

Dostluk ve işbirliği ilişkilerinin bölgelerinde ve dünyada istikrar, barış ve güvenliğe de katkıda bulunduğunu vurgulayarak,

Birleşmiş Milletler Yasasının amaç ve ilkeleri ile Helsinki Nihai Senedi ve AGİK sürecinde kabul edilen diğer belgelerde ifadesini bulan esaslara bağlılıklarını teyit ederek,

Uluslararası barış ve güvenliğin tesisi, idamesi ve korunması ile anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yönelik işbirliğinde bulunmayı amaçlayarak,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Madde 1

Taraflar, aralarındaki ilişkilerde bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü, içişlerine karışmama, eşitlik, karşılıklı saygı ve ortak yarar ilkelerinin temel olduğunu teyit ederler.

Madde 2

Taraflar, siyaset ve diplomasi, ekonomi, ticaret, eğitim, kültür ve bilim, ulaştırma, haberleşme ve iletişim, tarım, enerji, sağlık, çevre, turizm, spor ve diğer alanlarda ilişkilerinin ve işbirliğinin daha da geliştirilmesi ve güçlendirilmesi hususunda mutabıktırlar.

Madde 3

Taraflar, ekonomik ve ticari işbirliğinin aralarındaki ilişkilerin önemli bir unsurunu teşkil ettiğinden hareketle, bu işbirliğinin ülkelerinin potansiyeline uygun bir düzeye yükseltilmesi hususunda mutabakatlarını teyit etmişlerdir.

Taraflar, bu amaçla, sanayi, ulaştırma, haberleşme, iletişim, tarım, enerji alanlarında ortak yatırım ve diğer işbirliği projelerinin geliştirilmesi ve uygulanması, karşılıklı olarak yatırımların ve diğer işbirliği faaliyetlerinin teşviki ve korunması, ticaret hacminin arttırılması yönünde gayret göstereceklerdir.

Taraflar, iki ülke arasında mal, hizmet ve sermayenin geniş ve etkin bir şekilde dolaşımının kolaylaştırılması yönünde gerekli hukuki, ekonomik, mali ve ticari şartları yaratmaya çalışacaklardır.

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар екі ел арасындағы тауарлардың қызмет көрсету мен капиталдың кең және тиімді айналымын жеңілдету үшін қажетті құқықтық, экономикалық, қаржылық және сауда жағдайларын жасайтын болады.

4-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар экономика, сауда, өнеркәсіп, банк ісі және басқа да салаларда ақпарат пен тәжірибе алмасуға жәрдемдесетін, екі елдің осы салалардағы потенциалы мен мүмкіншіліктерінің барынша танытылуы үшін әр деңгейдегі байланыстардың дамуын және мамандардың алмасуын қолдайтын болады

5-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар олардың халықтарының тарихи, мәдени және тіл ортақтастығын ескере отырып, білім беру және мәдениет салаларындағы ынтымақтастықты дамытуға айрықша маңыз береді.

6-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар білім беру саласындағы бір-бірінде мектептер ашуды, бірлескен университеттер мен басқа да білім беру мекемелерінің құрылуын, білім беру мекемелері арасындағы оқу бағдарламалары, ақпарат және тәжірибе алмасуды маңызды іс деп таниды және тиісті шараларды қабылдайды. Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар осы салада білім министрліктері, университеттер мен басқа да тиісті ұйымдар арасындағы ынтымақтастыққа жәрдемдеседі.

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар ең алдымен оқушылардың, сондай-ақ білім беру мекемелерінің оқытушы-профессорлар, әкімшілік құрамы өкілдерінің және стажерлардың алмасуын дамытады.

7-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар ортақ маңыздылығын, әдебиетті және өнерді дамыту мен таратудың маңыздылығын мақұлдайды, бұдан әрі қарай да мәдениет министрліктері мен басқа да тиісті мекемелер арасындағы ынтымақтастыққа бағытталған қызметке қолдау көрсететін болады.

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар өнер мен мәдениет саласындағы тікелей ынтымақтастыққа жәрдемдеседі және екі елдің мәдениет орталықтарын ашу мәселелері жөнінде бір-біріне қажетті көмек керсететін болады.

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар ортақ тарих және мәдениет ескерткіштерін сақтау, қайта қалпына келтіру және көрсету істеріндегі ынтымақтастықты бұдан әрі қарай нығайтып дамытатын болады.

8-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар халықтар арасындағы қарым-қатынастарды бұдан әрі қарай да дамыту және тереңдету үшін ресми және жеке ұйымдар мен мекемелер, университеттер, жергілікті басқару органдары, бұқаралық ақпарат құралдары, әдебиет және өнер ұйымдары арасындағы байланыстарды дамытатын, қалаларды бауырластыру жолымен аймақтар мен қалалар арасындағы тікелей байланыстарды көтермелеп отыратын, сондай-ақ тұрақты түрде кездесулер өткізуге жәрдемдесетін болады.

9-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар парламентаралық байланыстар мен ынтымақтастыққа жәрдемдеседі.

10-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар әскери білім, ғылым мен техника салаларындағы ынтымақтастықты дамытады.

11-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар туризм, жастар мен спорт ұйымдары, ақпарат пен тәжірибе алмасу, жастар мен спорттық ұйымдардың мамандары және өкілдерімен алмасу салаларындағы қарым-қатынастар мен байланыстарға қатысты ынтымақтастықты дамытуды қолдайды.

12-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар құқықтық және консулдық қатынастар саласындағы ынтымақтастықты жүзеге асырады.

Madde 4

Taraflar, ekonomi, ticaret, sanayi, bankacılık ve diğer ilgili alanlarda bilgi ve tecrübe teatisini teşvik edecekler, her iki ülkenin bu alanlardaki potansiyelleri ile imkânlarının daha iyi tanınmasını sağlamak üzere her düzeyde temasların geliştirilmesini ve uzman değişimini destekleyeceklerdir.

Madde 5

Taraflar, halkları arasında ortak tarih, kültür ve dil mirasını dikkate alarak, eğitim ve kültür alanlarında ilişkilerinin ve işbirliğinin geliştirilmesine özel önem vereceklerdir.

Madde 6

Taraflar, eğitim alanında karşılıklı olarak okullar açılması, ortak üniversiteler ve diğer eğitim kurumları kurulması, eğitim kuruluşları arasında müfredat, bilgi ve tecrübe teatisine ve diğer işbirliği imkânlarına verdikleri önemi teyitle, gerekli tedbirleri almaya devam edeceklerdir. Taraflar, bu alanlarda Milli Eğitim Bakanlıkları, üniversiteleri ve diğer ilgili kurumları arasındaki işbirliğini destekleyeceklerdir.

Taraflar, başta öğrenci değişimi olmak üzere, yönetici, öğretmen ve stajyer değişimini sürdüreceklerdir.

Madde 7

Taraflar, ortak kültür, edebiyat ve sanatlarının geliştirilmesi, öğretilmesi, yaygınlaştırılması ve tanıtılması hususuna verdikleri önemi teyitle, bu husta Kültür Bakanlıkları ve diğer ilgili kurumları arasındaki işbirliği faaliyetlerini desteklemeye devam edeceklerdir.

Taraflar, kültür ve sanat çevreleri arasında doğrudan işbirliğini teşvik edecekler, karşılıklı kültür merkezleri açılması hususunda birbirlerine gerekli kolaylıkları sağlayacaklardır.

Taraflar, ülkelerindeki ortak tarih ve kültür mirası eserlerinin korunması, onarımı ve tanıtılması hususlarında aralarındaki işbirliğini güçlendirerek devam ettireceklerdir.

Madde 8

Taraflar, halkları arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesine ve derinleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla, resmi ve özel kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, belediyeler, basın-yayın kuruluşları, edebiyat ve sanat dernekleri arasında temasların arttırılması, şehirleri arasında kardeş şehir ilişkileri kurulması için gerekli kolaylıkları sağlayacaklar, düzenli toplantılar tertiplenmesini teşvik edeceklerdir.

Madde 9

Taraflar, parlamentolar arası ilişkileri ve işbirliğini destekleyeceklerdir.

Madde 10

Taraflar, askeri alanda eğitim, teknik ve bilimsel işbirliğini geliştireceklerdir.

Madde 11

Taraflar, turizm, gençlik ve spor ilişkilerinin ve temaslarının geliştirilmesi, bilgi ve tecrübe değişimi, gençlik ve spor temsilcileri, uzman teatisi yönündeki işbirliği faaliyetlerini destekleyeceklerdir.

Madde 12

Taraflar, hukuk, adli yardımlaşma ve konsolosluk alanlarında işbirliği yapacaklardır.

Madde 13

Taraflar, ulaştırma, haberleşme ve iletişim alanlarında ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesine özel bir önem atfedecekler, bu çerçevede, ulaşım yollarının ve hizmetlerinin iyileştirilmesine ve güçlendirilmesine çalışacaklar, basın, radyo ve televizyon alanlarında işbirliğini ve her türlü haber, bilgi ve yayının değişimi ile dağıtımını destekleyecekler, uydu dâhil haberleşme ve iletişim sistemlerinin geliştirilmesinde işbirliğine gideceklerdir.

13-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар көлік, байланыс пен коммуникация салаларындағы байланыстар мен ынтымақтастықтың дамуына ерекше маңыз бере отырып, осы орайда көлік коммуникациясы мен қызметін жақсарту және нығайту бойынша жұмыс атқарады, баспасөз, радио мен телекөрініс хабарларын тарату саласындағы ынтымақтастықты дамытуға, әр түрлі ақпарат, мәлімет және хабар алмасу мен таратуына жәрдемдеседі, сондай-ақ, коммуникация және байланыс жүйелерін, жер серігі жүйелерін қоса отырып, дамыту бойынша ынтымақтастықты жүзеге асырады.

14-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар ғылым мен технологиялар саласында ынтымақтастықты жүзеге асыра отырып, ғылыми зерттеу мекемелері арасында тікелей байланыстардың орнатылуына, озық технологиялар саласындағы бірлескен бағдарламалар мен зерттеулердің жүргізілуіне мүмкіндік туғызады.

15-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар энергетикалық қорларды дамытуда, өндіруде және тасымалдауда ынтымақтасатын болады.

16-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар қоршаған ортаны қорғау саласында ынтымақтасады.

17-бап

Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар, олардың арасындағы ынтымақтастық пен байланыстарды әрі қарай дамыту мен нығайту мақсатында, екі жақты ынтымақтастық, аймақтық және халықаралық мәселелер жөнінде үнемі консультациялар өткізіп тұратын болады.

18-бап

Осы Шарт бойынша жүргізілген ынтымақтастық пен достық байланыстар басқа бір мемлекетке қарсы бағытталмаған және Мәртебелі Уағдаласушы Тараптар басқа мемлекеттермен қол қойған екі жақты және көп жақты шарттардан туындайтын міндеттемелеріне қайшы келмейді.

19-бап

Осы Шарт күшіне енген сәттен бастап, 1991 жылғы 15 наурыздағы қол қойылған Түркия Республикасы мен Қазақ КСР-і арасындағы Достық пен ынтымақтастық туралы келісім өз күшін жоғалтады.

20-бап

Осы Шартқа Мәртебелі Уағдаласушы Тараптардың өзара келісімдері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізілуі мүмкін.

21-бап

Осы Шарт бекітуліге жатады және бекітілген қағаздар алмасқан күннен бастап күшіне енеді.

1994 жылы 17 қазанда Анкарада екі дана болып, әрқайсысы қазақ және түрік тілдерінде жасалынды, сондай-ақ екі текстің де күштері бірдей.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

Madde 14

Taraflar, bilim ve teknoloji alanlarında işbirliği yapacaklar, bilimsel araştırma kurumları arasında doğrudan ilişkiler kurulmasını, ileri teknoloji alanında ortak program ve araştırmalar yapılmasını teşvik edeceklerdir.

Madde 15

Taraflar, enerji kaynaklarının geliştirilmesi, üretimi ve naklinde işbirliği yapacaklardır.

Madde 16

Taraflar, çevre koruması için işbirliğinde bulunacaklardır.

Madde 17

Taraflar, aralarındaki ilişkilerin ve işbirliğinin daha da geliştirilip güçlendirilmesi için, ikili ilişkileri ile bölgesel ve uluslararası konular hakkında düzenli danışmalarda bulunacaklardır.

Madde 18

Taraflar, işbu Antlaşma ile geliştirilen işbirliğinin ve dostluk ilişkilerinin diğer ülkelerin menfaatlerine karşı olmadığını ve diğer devletlerle imzalamış oldukları ikili ve çok taraflı anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini haleldar etmeyeceğini beyan ederler.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ADINA

Madde 19

İşbu Antlaşma, Türkiye Cumhuriyeti ile Kazak SSC arasında 15 Mart 1991 tarihli İşbirliği Anlaşması'nın yerini almaktadır.

Madde 20

Taraflar karşılıklı anlaşmak kaydıyla, Antlaşmada değişiklik veya Antlaşmaya ekleme yapabileceklerdir.

Madde 21

İşbu Antlaşma Taraflarca mevzuatlarına uygun olarak onaylanmasını müteakip onay belgelerinin teatisiyle yürürlüğe girecektir.

Ankara'da 17 Ekim 1994 tarihinde Türkçe ve Kazakça olarak ikişer nüsha halinde ve her iki metin de aynı ölçüde geçerli olmak üzere imzalanmıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДАҒЫ АЗАМАТТЫҚ ІСТЕР ЖӨНІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨМЕК ТУРАЛЫ ШАРТ

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы (бұдан әрі «Уағдалушы Тараптар» деп аталатын),

егемендікті, теңдікті өзара құрметтеу және өзара пайданың негізінде құқықтық саладағы ынтымақтастықтық қамтамасыз ету мақсатында,

осымен Азаматтық істер жөніндегі құқықтық көмек туралы шартты жасасу туралы шешім қабылдады.

Осы мақсатпен екі Уағдаласушы Тарап төмендегілер жайында келісімге келді.

I-БӨЛІМ
ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап
Құқықтық қорғау

Бір Уағдаласушы Тараптың азаматтары екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында екінші Уағдаласушы Тараптың өзінің азаматтарына жасағанындай құқықтық көмекті пайдаланатын болады, сот ісін бастауға немесе тиісті өтініштерін екінші Уағдаласушы Тараптың сот өкімет орындарына беруге құқықты, олар азаматтық істерді өздерінің азаматтары үшін жасалған жағдайларда олардың тиісті ұлттық заңдарына сәйкес қарайтын болады.

2-бап
Құқықтық көмек арналары

Екі Уағдаласушы Тарап осы Шартқа сәйкес бір-біріне құқықтық көмек көрсету үшін, бұған 11-бапқа сәйкес қабылданған іс-шараларды қоспағанда, өкімет орындарын тағайындайды.

Қазақстан Республикасы тарапынан Орталық өкімет орны Әділет Министрлігі болып табылады. Түркия Республикасы тарапынан Орталық өкімет орны Әділет министрлігі болып табылады.

3-бап
Тіл

1. Екі Уағдаласушы Тараптың Орталық өкімет орындарының арасындағы хат хабар алысуда олардың ағылшын және орыс тілдеріне аудармасы бар тілдері қолданылатын болады.

2. Құқықтық көмек сұраған жазбаша өтініштер мен оларға қосымшалар өтініш жасаушы Уағдаласушы Тараптың ресми тілінде олардың куәландырылған аудармалары қоса берілген, сұрап отырған Уағдаласушы Тараптың ресми тілінде немесе ағылшын не болмаса орыс тілдерінде жасалатын болады. Осы құжаттардың бәрі екі данада жасалады.

4-бап
Құқықтық көмектің бағасы

Екі Уағдаласушы Тарап осы Шартпен қамтамасыз етілетін шамада, бұған сарапшылардың сыйақыларын қоспағанда, бір-біріне тегін құқықтық көмек көрсететін болды. Сарапшыларға сыйақы сұратып отырған Уағдаласушы Тараптың ережелері мен нұсқаулықтары бойынша белгіленетін болады.

5-бап
Құқықтық көмектен бас тарту

Егер Уағдаласушы Тараптың біреуі құқықтық

TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA HUKUKİ KONULARDA ADLİ YARDIMLAŞMA ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti (bundan böyle 'Akit Taraflar' olarak anılacaklardır), iki ülke arasında,

egemenlik haklarına karşılıklı saygı, eşitlik ve karşılıklı yarar ilkelerine dayanarak, adli alanda işbirliğini geliştirmek arzusu ile, Hukuki Konularda İşbu Adli Yardımlaşma Anlaşması'nın aktolunmasını kararlaştırmışlardır.

Bu amaçla, Akit Taraflar aşağıdaki hususlar üzerinde mutabık kalmışlardır.

KISIM I
GENEL HÜKÜMLER

Madde 1
Adli Koruma

Bir Akit Tarafın uyrukları, kendi milli mevzuatları gereğince, diğer Akit Tarafın ülkesinde, bu Akit Tarafın vatandaşları ile aynı şekilde adli korumadan yararlanacaklar, hukuki ve ticari konularda, diğer Akit Tarafın adli makamlarına, bu tarafın vatandaşlarının tabi olduğu aynı şartlarla dava açmak veya müracaat etmek hakkına sahip olacaklardır.

Madde 2
Adli Yardımlaşma Kanalı

Akit Taraflar, 11. madde gereğince alınan tedbirler hariç olmak üzere, işbu Anlaşma gereğince adli yardımlaşma taleplerini, Merkezi Makam olarak belirledikleri Adalet Bakanlıkları aracılığı ile yapacaklardır.

Türkiye Cumhuriyeti bakımından merkezi makam Adalet Bakanlığı'dır. Kazakistan Cumhuriyeti bakımından ise merkezi makam Adalet Bakanlığı'dır.

Madde 3
Lisan

1. Akit Tarafların Merkezi Mekanları arasındaki yazışmalar. İngilizce veya Rusça tercümesi eklenmek suretiyle, kendi dilleri ile yapılacaktır.

2. Adli yardımlaşmaya ilişkin istinabe talepleri ve bunların ekleri, talepte bulunan Akit Tarafın resmi dilinde yazılacak ve talepte bulunulan Akit Tarafın resmi dilinde veya İngilizce veya Rusça onaylı tercümesi eklenecektir. Bütün bu belgeler iki nüsha halinde tanzim edilecektir.

Madde 4
Adli Yardımlaşma Masrafları

Akit Taraflar, bilirkişi ücretleri hariç olmak üzere, İşbu Anlaşma kapsamına giren adli yardım taleplerini masrafsız olarak yerine getireceklerdir. Bilirkişi ücretleri, talepte bulunulan Akit Tarafın mevzuatına göre tespit edilecektir.

көмектің берілуін оның мемлекеттік егемендігіне, қауіпсіздігіне немесе қоғамдық тәртібіне залалын тигізеді деп танитын болса, ол сұралып отырған екінші Уағдаласушы Тараптың беретін құқықтық көмегінен бас тарта алады. Қалай болғанда да ол екінші Уағдаласушы Тарапқа бас тартуының себебін жазбаша түрде хабарлайды.

6-бап

Құқықтық көмек көрсету кезінде қолданылған заңдар

Құқықтық көмек көрсету кезінде Уағдаласушы Тараптар өздерінің тиісті ұлттық заңдарын қолданатын болады. Бір Уағдаласушы Тарап екінші Уағдаласушы Тараптың процедуралық ережелерін соңғының өтініші бойынша, егерде оның негізгі заңды принциптері бұзылмайтын болса, қолдана алады.

7-бап

Заң мәселелері мен нұсқаулықтар жөнінде ақпаратпен алмасу

Уағдаласушы Тараптар өзаралық өтініш бойынша олардың мемлекеттеріндегі күші бар немесе күшінде болған заңдар мен нұсқаулықтар туралы, сондай-ақ олардың сот практикасында қолданылған жайында бір-біріне мәлімдеуге тиіс.

8-бап

Ресмилендірілуден босатылу

Бір Уағдаласушы Тараптың құзырлы органдары жасаған немесе куәландырған құжаттары екінші Уағдаласушы Тарап соттарының алдында қолданылу үшін ресмилендірілуге, егер оларға тиісті түрде қол қойылған және ресми түрде мөрмен куәландырылған болса, жатпайды.

9-бап

Құжаттардың дәлелдеу күші

Уағдаласушы Тараптардың бірінің ресми органдары берген құжаттары екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында да сондай дәлелдеу күшіне ие болады.

10-бап

Қиыншылықтарды реттеу

Осы Шартты орындау немесе түсіндіру барысында пайда болған кез келген қиыншылықтар дипломатиялық арналар арқылы қарастырылады.

11-бап

Дипломатиялық немесе консулдық органдардың құжаттарды атқару және куәлік жауаптар алуы

Кез келген Уағдаласушы Тарап екінші Уағдаласушы Тараптың заңдары бұзылмайтын және ешқандай күштеу шаралары қолданылмайтын жағдайларда өзінің дипломатиялық немесе консулдық органдары арқылы екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында құжаттарды атқарып, өз азаматтарынан куәлік жауаптар ала алады.

II ТАРАУ
АЗАМАТТЫҚ ІСТЕР ЖӨНІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨМЕК
1-БӨЛІМ

12-бап

Құқықтық көмектің түрлері

Осы Шартқа сәйкес Уағдаласушы Тараптар біріне бірі мынадай құқықтық көмек көрсетеді:

1.Екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында мүдделі тұлғалар жөнінде құқықтық құжаттар беру және атқару.

2.Жазбаша сұрау салу арқылы куәлік жауаптар алу.

3.Соттар мен төрелік сот органдарының шешімдерін мойындау және атқару.

4.Осы Шарт арқылы қамтамасыз етілетін басқа да көмек.

13-бап

Құқықтық көмек сұрау

1. Құқықтық көмек туралы өтініш жазбаша сұрау нысанында жазылады. Бұл хаттарда мыналар қамтылады:

а) сұрау салушы және сұрау салынып отырған органдардың атаулары;

б) сот ісін жүргізудің сипаты және оқиғалардың қысқаша баяндалуы, одан әрі жауап алынатын адамдарға берілетін сұрақтар;

в) заңды тұлғалардың аты, жынысы, жасы, ұлты, кәсібі, тұрақты мекенжайы немесе тұратын жері немесе жүрген жері;

г) атқаруға арналған құқықтық акт;

д) жауап алынатын адамдардың аттары мен мекенжайлары;

е) зерттелуге тиіс құжаттар немесе басқа заттар;

ж) сұрау салуды атқару үшін қажет басқа құжаттар.

2. Жоғарыда аталған жазбаша сұраулар мен қоса тіркелген құжаттарға қол қойылады және олар сұрау

Madde 5
Adli Yardım Talebinin Reddi

Şayet Akit Taraflardan biri adli yardım talebinin yerine getirilmesini kendi egemenlik, güvenlik veya kamu düzenine aykırı görürse bu talebi reddedebilir. Bununla beraber, red gerekçesi diğer Akit Tarafa yazılı olarak bildirilecektir.

Madde 6
Adli Yardımlaşmada Uygulanabilecek Kanunlar

Akit Taraflar, adli yardımlaşma talebinin yerine getirilmesinde kendi kanunlarını uygulayacaklardır. Bununla beraber, talepte bulunan Tarafın isteği üzerine, diğer Akit Taraf, kendi temel hukuk ilkeleri ihlal edilmemek şartıyla, talepte bulunan Akit Tarafın usul hükümlerini uygulayabilir.

Madde 7
Kanun Ve Mevzuat Konusunda Bilgi Teatisi

Akit Taraflar, talep üzerine, kendi Devletlerine halen veya daha önce yürürlükte bulunan kanun ve mevzuat ile, bunların mahkemelerdeki uygulamaları konusunda birbirlerine bilgi vereceklerdir.

Madde 8
Tasdik Muafiyeti

Diğer Akit tarafın mahkemeleri nezdinde kullanılmak üzere, Akit Taraflardan birinin yetkili makamlarınca tanzim edilmiş veya onaylanmış olan belgeler, usulüne uygun olarak imzalanmış ve resmi mühürle mühürlenmiş olmaları şartıyla, tasdik işlemine tabi tutulmayacaktır.

Madde 9
Belgelerin İspat Gücü

Akit Taraflardan birinin resmi organları tarafından düzenlenen belgeler, diğer Akit Tarafın ülkesinde aynı ispat gücüne sahip olacaktır.

Madde 10
Uyuşmazlıkların Çözümlenmesi

İşbu Anlaşmanın uygulaması veya yorumuyla ilgili olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar diplomatik yoldan çözümlenecektir.

Madde 11
Diplomatik Veya Konsüler Temsilcilikler Aracılığı İle Tebligat Yapma Ve Delil Toplama

Her Akit taraf, diğer Akit tarafın ülkesinde bulunan vatandaşlarına, diğer Akit Tarafın kanunlarını ihlal etmemek ve hiçbir zorlayıcı tedbir alınmasını gerektirmemek şartıyla, diplomatik veya konsüler temsilcilikleri aracılığı ile, tebligatta bulunabilir ve delil toplayabilir.

KISIM II
HUKUKİ VE TİCARİ KONULARDA ADLİ YARDIMLAŞMA
BÖLÜM 1
Madde 12
Adli Yardımlaşmanın Çerçevesi

Akit Taraflar, İşbu Anlaşma gereğince, aşağıda belirtilen hususlara ilişkin adli yardımlaşma taleplerini yerine getireceklerdir:

Diğer Akit Tarafın ülkesinde bulunan ilgili kimselere, adli belgelerin gönderilmesi ve tebliğ edilmesi.

İstinabe suretiyle delil sağlanması.

Mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi.

İşbu anlaşmada öngörülen diğer yardımlar.

Madde 13
Adli Yardım Talebi

1. Adli yardım talebi, istinabe yoluyla yapılacaktır. İstinabe talepleri aşağıdaki hususları içerecektir:

Talepte bulunan ve talepte bulunulan makamların adları.

Davanın mahiyeti ve olayların kısa bir özeti ile dinlenmesi istenilen kişilere sorulacak sorular.

Tarafların adı, cinsiyeti, yaşı, milliyeti, mesleği, meskeni veya ikametgahı ile hükmi şahısların idari merkezleri.

Yapılacak adli işlemler.

Dilenmesi istenilen kimselerin adları ve adresleri.

Tetkiki istenilen belgeler veya diğer hususlar.

Talebin yerine getirilmesi için gerekli görülen diğer belgeler.

2. Yukarıda söz konusu istinabe talebi ve bu talebe ekli belgeler, talepte bulunan makam tarafından imza edilecek ve mühürlenecektir.

салушы органның мөрімен куәландырылады.

14-бап

Сот шығындарынан босату

Бір Уағдаласушы Тараптың сот өкімет орындары екінші Уағдаласушы Тараптың құқықтық көмек сұраған азаматтарынан олардың шет елдік болуы немесе екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында тұрақты немесе уақытша тұратын жері болмауы негізінде ғана қандай да бір кепілдік міндеттемелер және/немесе кепіл талап етпейді.

Бұл ереже құқықтық көмек сұралғанда талап етілетін кез келген басқа төлемге қолданылады.

15-бап

Сот шығындары

Бір Уағдаласушы Тараптың азаматтары екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында сот ісін жүргізу шығындарын оның өз азаматтары сияқты жағдайлар мен мөлшерде төлейді.

16-бап

Заңды тұлғалар

1,14,15-баптардың ережелері, сондай-ақ Уағдаласушы Тараптардың бірінің зандары мен нұсқауларына сәйкес құрылған заңды тұлғаларға да қолданылады.

17-бап

Құқықтық көмек және сот шығындарынан босату

Бір Уағдаласушы Тараптың азаматтары екінші Уағдаласушы Тараптың аумағында, өз азаматтары жөнінде қабылданғанындай, сот ісін жүргізу шығындарынан босатуды немесе құқықтық көмек көрсетуді сұрап өтініш білдіре алады. Сот ісін жүргізу шығындарынан босату туралы шағым жасалған немесе құқықтық көмек көрсетуді сұрап өтініш білдірілген жағдайда өтініш иесі тұрақты немесе уақытша тұрып жатқан жердегі құзіретті органдар анықтама беруге тиіс, егер Уағдаласушы Тараптардың кез келгенінің аумағында өтініш иесінің тұрақты немесе уақытша тұратын жері болмаса, анықтаманы оның елінің дипломатиялық немесе консулдық органдары бере алады.

2-БӨЛІМ
ҚҰЖАТТАРДЫ АТҚАРУ ЖӘНЕ КУӘЛІК ЖАУАПТАРДЫ ЖИНАУ

18-бап

Қамту

Уағдаласушы Тараптар өтініш бойынша бірі үшін екіншісі құжаттарды атқарып, куәлік жауаптар жинайды:

1. Құжаттарды атқару сот құжаттарын және соттан тыс құжаттарды атқару деген мағынаны білдіреді;

2. Куәлік жауаптарды жинау азаматтық және коммерциялық ресімдерге қатысты жауаптар алу мақсатымен тараптардан, куәлерден және сарапшылардан жауап алуды, сарапшы бағалауы мен сот тексеруін жүргізуді қамтиды.

19-бап

Сұрау салуларды атқару

1. Егер сұрау салынып отырған орган өзін сұрау салуларды атқаруға құзіретті емеспін деп есептейтін болса, ол сұрау салуларды атқаруға өкілеттігі бар құзіретті органдарға беруге және бұл туралы сұрау салушы Уағдаласушы Тарапты хабардар етуге тиіс.

2. Егер Уағдаласушы Тараптың сұрау салынып отырған құзіретті органдары жазбаша өтініште көрсетілген мекенжайға сәйкес сұрау салуды атқара алмайтын болса, олар мекенжайды анықтау және сұрау салуларды атқару жөнінде тиісті шаралар қолданады. Олар сұрау салушы Уағдаласушы Тараптан қажетті қосымша ақпарат сұрай алады.

3. Егер сұрау салынып отырған Уағдаласушы Тарап мекенжайларды анықтаудың мүмкін еместігінен немесе басқа себептер бойынша сұрау салуды атқара алмайтын болса, ол сұрау салушы Уағдаласушы Тарапты сұрау салуды атқарудың мүмкін еместігінің себептері туралы хабардар етеді және барлық қажетті құжаттарды соңғыға қайтарады.

20-Бап

Орындау нәтижелері туралы хабарлау

1. Уағдаласушы Тараптың сауал қойылған құзырлы органдары 2-бапта көрсетілген жолдар бойынша, сауалдың орындалу нәтижелері туралы сауал қоюшы Уағдаласушы Тарапқа жазбаша түрде хабарлайды. Бұндай хабарлауға қоса табылған дәлелдердің материалдары немесе қолхат беріледі.

2. Қолхатта мекенжайлардың қолдары және алынған

Madde 14
Dava Masrafları İçin Teminat Muafiyeti

Akit Taraflardan birinin adli makamları, diğer Akit Tarafın vatandaşlarından, bunların adli yardıma ihtiyaçları bulunması halinde, salt yabancı olmaları veya diğer akit tarafın ülkesinde meskeni veya ikametgahı bulunmaması nedeniyle, kefalet teminat akçesi ve/veya taahhüt senedi vermelerini talep etmeyecektir.

Aynı hüküm, adli makamlara yapılacak başvurular için gerekli her türlü ödeme bakımından de uygulanacaktır.

Madde 15
Yargı Giderleri

Akit Taraflardan birinin vatandaşları, diğer Akit Taraf ülkesindeki yargı masraflarını, bu Tarafın vatandaşları ile aynı şartlar ve kapsamda ödeyeceklerdir.

Madde 16
Hükmi Şahıslar

1., 14. ve 15. maddelerin hükümleri, Akit Taraflardan her birinin mevzuatı gereğince teşekkül eden hükmi şahıslar hakkında da uygulanacaktır.

Madde 17
Adli Müzaheret Ve Yargı Giderlerinden Muafiyet

Akit Taraflardan birinin vatandaşları, diğer Akit Tarafın ülkesinde, bu Akit Tarafın vatandaşlarına uygulandığı şekilde, yargı giderlerinden muafiyet veya adli yardım talebinde bulunmak için başvuruda bulunabilir. Yargı giderlerinden muafiyet veya adli yardım için talepte bulunulması halinde, başvuru sahibinin meskeninin veya ikametgahının bulunduğu yerdeki yetkili makam kendisine bir belge verir. Şayet, başvuruda bulunanın Akit Taraflardan birinde veya diğerinde, meskeni veya ikametgahı yoksa, söz konusu belgeyi kendisine ülkesinin diplomatik veya konsolosluk temsilciliği verebilir.

BÖLÜM 2
BELGELERİN TEBLİĞİ VE DELİL SAĞLANMASI

Madde 18
Kapsam

Akit Taraflar, talep üzerine, karşılıklı olarak belgeleri tebliğ etmek ve delil sağlamakla yükümlü olacaklardır.

Belgelerin tebliği; adli veya gayri adli belgelerin tebliğini kapsar.

Delil sağlanması; Tarafların, tanıkların ve bilirkişilerin sorgulanması ile hukuki ve ticari davalara ilişkin delillerin toplanması ve bilirkişi raporunun hazırlanması ile hukuki teftişi ihtiva eder.

Madde 19
Taleplerin Yerine Getirilmesi

1. Talepte bulunulan kuruluş, kendisini talebi yerine getirmeye yetkili görmüyorsa, söz konusu talebi, bunu re'sen yerine getirmeye yetkili makam iletir ve keyfiyetten talepte bulunan Akit Tarafı haberdar eder.

2. Akit Taraflardan birinin talepte bulunulan yetkili makamları, istinabe talebinde belirtilen adrese göre talebi yerine getiremezlerse, adresin tesbitine elverişli tedbirleri alırlar ve istinabe talebinin yerine getirirler. Bu makamlar, gerekirse, talepte bulunan Akit Taraftan tamamlayıcı bilgi isteyebilirler.

3. Talepte bulunulan Akit taraf, adresin tesbit edilememesinden veya başka sebeplerden dolayı talebi yerine getiremezse, bunun gerekçesi hakkında, talepte bulunan Akit Tarafa bilgi verecek ve söz konusu bütün belgeleri iade edecektir.

Madde 20
Talep Sonuçlarının Bildirilmesi

1. Bir Akit Tarafın talepte bulunulan yetkili makamları, talebin yerine getirilmesinin sonuçlarını, yazılı olarak, 2. maddede belirlenen yoldan talepte bulunan Akit Tarafa bildirir. Böyle bir bildirime bir alındı mazbatası veya toplanan maddi deliller eklenir.

2. Alındı mazbatası, muhatabın imzası ve tebliğ tarihini, tebliğe yetkili merciin ve tebliğ memurunun imza ve mührünü, tebligatın şekli ve yeri ile, belgelerin kabulünü reddetmesi durumunda, muhatabın kabulden imtina sebeplerini ihtiva edecektir.

күні, орындаған органның мөрі мен орындаған лауазымды адамның қолы, орындалу әдісі мен орындалған жері, егер алушы құжаттарды қабылдаудан бас тартса, алудан бас тартудың себептері көрсетіледі.

3-БӨЛІМ
ШЕШІМДЕРДІ МОЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОРЫНДАУ

21-бап
Мойындауға және орындауға жататын шешімдер

1. Осы Шарттың төменде көрсетілген шарттары бойынша, Уағдаласушы Тараптың бірі өз аумағында мыналарды мойындайды және орындайды:

а) соттардың азаматтық істер бойынша қабылданған шешімдері;

б) қылмыстық істер бойынша зиянның орнын толтыру туралы сот шешімдері;

в) Уағдаласушы басқа Тараптың төрелік органдарының шешімдері;

2. Осы Шартта аталатын «шешімдерге» соттар шығарған келістіруші шешімдер де кіреді.

22-бап
Мойындау және орындау туралы өтініш

1. Шешімдерді мойындау және орындау туралы өтініш сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың құзырлы сотына тікелей жіберіледі.

2. Өтінішке мыналар қоса берілуі тиіс:

а) шешімнің түпнұсқаға сәйкес көшірмесі. Шешімнің өзінен тиімділігі мен орындалуы түсініксіз болған жағдайда құзырлы органдар беретін анықтама көшірмеге қоса берілуі тиіс;

б) сотқа келмеген ұтылған Тараптың ол жерге заңды түрде шақырылғанын және оның құқық қабілеттілігі болмаған жағдайда, оның ол жерде тиісті дәрежеде ұсынылғанын көрсететін анықтама;

в) төрелік шешімді мойындау және орындау жөнінде айтылған жағдайда төрелік қараудың юрисдикцияға ұсынылғандығы туралы төрелік шешімнің көшірмесі.

23-бап
Мойындаудан және орындаудан бас тарту

21-бапта аталып өткен шешімдерді сауал қойылған соттар мына жағдайларда мойындамайды және орындамайды:

1.Егер шешімдер сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың заңдарына сәйкес заңды түрде орындала алмайтын болса.

2.Егер сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың заңдары бойынша сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың құқықтық органының аталған іс бойынша құзыры жоқ екендігін мойындаса.

3.Егер шешім қабылдайтын Уағдаласушы Тараптың заңдарына сәйкес, істе жүргізуге қатыспаған сотта ұтылған Тарап ол жерге тиісті түрде шақырылмаған болса немесе оның құқық қабілеттілігі болмаған жағдайда тиісті өкілдікке құқығынан айырылған болса.

4.Егер сот процесіне қатысты сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың төрелік органдары немесе соттары сол белгілі бір тараптар, сол белгілі бір іс бойынша соңғы шешім қабылдаған болса, немесе ол істі қарап жатқан болса немесе бұл сот процесі бойынша үшінші бір мемлекет қабылдаған соңғы шешімді мойындаған болса.

24-бап
Мойындау мен орындау ережелері

1.Шешімді мойындау және орындау мәселесі сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың соттары арқылы оның ұлттық заңдарына сәйкес шешіледі.

2. Сауал қойылған сот осы Шарттың ережелерінде айтылған шарттар орындалған жағдайда тек қарап тексерумен шектеледі.

25-бап
Мойындау мен орындаудың заңдық күші

Бір Уағдаласушы Тараптың құқықтық органдары қабылдаған, екінші Уағдаласушы Тараптың соттары мойындаған және орындаған шешімнің күші, соңғы жақтың соттары қабылдаған шешімдердің күшімен бірдей болады.

26-бап
Төрелік органдардың шешімдерін мойындау және орындау

Төрелік шешімдер, егер осы Тараудың 3-бөлімінде айтылған ережелерге қосымша мына шарттар орындалған жағдайда мойындалады және орындалады:

1.Егер сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың заңына сәйкес, төрелік шешім коммерциялық даулар жөніндегі қабылданған төрелік шешімдердің шеңберінде қалып қойса.

2.Егер төрелік шешім мүдделі жақтардың жазбаша жасалған төрелік келісімі негізінде немесе жаңа

BÖLÜM 3
KARARLARIN TANINMASI VE TENFİZİ

Madde 21
Uygulama Alanı

1. Bir Akit Taraf, diğer Akit Tarafın vermiş olduğu aşağıdaki kararları, İşbu Anlaşmada belirtilen şartlar altında kendi ülkesinde tanıyacak ve tenfiz edecektir.

a) Mahkemelerce hukuki konularda verilen kararlar,

b) Tazminat ile ilgili cezai konulardaki mahkeme kararları,

c) Hakem organlarının kararları.

2. İşbu Anlaşmada atıfta bulunulan 'kararlar', mahkemeler tarafından onaylanan sulh bildirilerini de kapsayacaktır.

Madde 22
Tanıma Ve Tenfiz Talebi

1. Kararların tanınmasına ve tenfizine ilişkin talep, doğrudan doğruya talepte bulunulan ülkenin yetkili mahkemesine yapılacaktır.

2. Bu talebe şunlar eklenecektir:

a) Kararın aslına uygun bir örneği. Bu örneğe, Kararın geçerliliği ve infaz kabiliyeti bizzat karardan anlaşılamadığı takdirde, yetkili makamlar tarafından verilecek bir belge eklenecektir.

b) Mahkemeye gelmeyen ve aleyhinde karar verilen tarafın, usulüne uygun olarak mahkemeye davet edildiğini ve hukuki ehliyetsizlik halinde mahkeme önünde gerektiği şekilde temsil edildiğini tevsik eden bir belge.

c) Hakem kararının tanınması ve tenfizi için talepte bulunulması halinde, hakemlik yetkisini gösteren tahkim sözleşmesinin bir örneği.

Madde 23
Tanıma Ve Tenfizin Reddi

21. maddede belirtilen kararlar veya hakem kararları, talepte bulunulan mahkemelerce, aşağıdaki durumlarda tanınmayacak veya tenfiz edilmeyecektir:

1. Kararların veya hakem kararlarının talepte bulunan Akit Tarafın mevzuatına göre, hukuken icra kabiliyetini haiz olmaması,

2. Talepte bulunan Akit Tarafın mevzuatına göre, davaya bakma yetkisini bulunmaması,

3. Kararların ittihaz olunduğu Akit Tarafın kanunlarına göre, yargılamaya katılmayan ve aleyhinde karar verilen tarafın, usulüne uygun olarak davet edilmemiş olması veya hukuki ehliyetsizliği sebebiyle, savunma veya muteber bir şekilde temsil edilme hakkından yoksun bırakılmış olması,

4. Talepte bulunulan Akit Tarafın hakem mercilerinin veya mahkemelerinin aynı anlaşmazlık konusu ile ilgili olarak, aynı taraflar arasında açılmış bulunan davada nihai karar vermiş olmaları veya davaya bakmakta olmaları veya aynı anlaşmazlık konusunda üçüncü bir Devlet tarafından verilen nihai kararı tanımış olmaları.

Madde 24
Tanıma Ve Tenfiz Usulleri

1. Kararların tanınması ve tenfizi, talepte bulunulan Akit Tarafın mahkemelerince, kendi milli kanununun usullerine göre kararlaştırılacaktır.

2. Talepte bulunulan mahkeme, sadece İşbu Anlaşma hükümlerinde belirtilen şartların yerine getirilip getirilmediğini incelemekte yetinecektir.

Madde 25
Tanıma Ve Tenfizin Bitkisi

Akit Taraflardan birinin adli makamlarınca verilmiş kararlar, diğer Akit Tarafın mahkemeleri tarafından tanındıktan veya tenfiz edildikten sonra, bu sonuncu tarafın mahkemelerince verilmiş kararlarda olduğu gibi aynı etkisi haiz olacaktır.

Madde 26
Hakem Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi

Hakem kararları, bu kısmın 3. bölümünde belirtilen diğer şartlara ilaveten, aşağıdaki koşulları ihtiva ettiği takdirde, tanınacak ve tenfiz edilecektir:

1. Talepte bulunulan Akit Tarafın kanunlarına göre, hakem kararının ticari ihtilaflar hakkında verilen hakem kararları kapsamında olması.

2. İlgili tarafların yazılı hakemlik anlaşmasına istinaden veya ortaya çıkan yeni şartlardan doğan hukuki anlaşmazlıklar nedeniyle hakemlik kararı alınmış olması ve hakem kararının hakemlik anlaşmasıyla tespit edilen yetkiye göre verilmiş olması.

3. Talepte bulunulan Akit Tarafın kanunlarına uy-

жағдайлардан туындап отырған құқықтық дауларға байланысты қабылданса, және егер төрелік шешім төрелік келісімде көзделген міндеттерге қатысты қабылданған болса.

3.Егер сауал қойылған Уағдаласушы Тараптың заңына сәйкес осы баптың 2-тармағында көрсетілген келісім өз күшінде болса.

27-бап

Бағалы заттарды экспортқа шығару және ақша қаражатын аудару

Шешімдерді орындауға қатысты бұл Шарттағы Ереже Уағдаласушы екі Тараптың ақша қаражаттарын аударуға және бағалы заттарды экспортқа шығаруға байланысты заңдары мен нұсқауларын бұзбауға тиіс.

28-бап

Куәгер мен сарапшының келуі

1. Егер сауал қойылған Уағдаласушы Тарап куәгерді немесе сарапшыны өз құқықтық органдарының алдына келтіруді маңызды деп ескермесе, ол бұл жөнінде сотқа шақыру қағазында өтініш жасайды, ал сауал қоюшы Уағдаласушы Тарап куәгерді немесе сарапшыны шақыртып алады.

2. Сотқа шақыру туралы өтініштер сауал Уағдаласушы Тарапқа, құқықтық органдардың алдына шақырылатын адамдардың келу мерзімі белгіленгенге дейін кем дегенде екі ай бұрын жіберіледі.

3. Сауал қойылған Уағдаласушы Тарап сауал қоюшы Уағдаласушы Тарапқа куәгердің немесе сарапшының жауабын хабарлайды. Осы баптың 1-тармағында көзделген жағдайда сауал немесе сот шақыру қағазында шамамен ақы мөлшері, сондай-ақ іс сапар мен жатын орнының шығындары көрсетілуге тиіс.

29-бап

Куәгер мен сарапшының шығындары

Жатын орны мен тамақтануды, сондай-ақ іс сапар шығындарын қоса алғанда сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың куәгерге немесе сарапшыға төлеуге арналған ақша қаражаты, істі тыңдау өткізілетін елде қолданылатын мөлшерге сәйкес және сонда көзделген тәртіп бойынша төленуге тиіс.

30-бап

Куәгер мен сарапшыны қорғау

1.Сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың құқықтық органдарының алдына сотқа шақыру бойынша келген куәгер немесе сарапшы, олардың қай ұлтқа жататындығына қарамастан, сауал қойылған. Уағдаласушы Тарап тарапынан, ол шыққанға дейін өз жерінде жасаған құқық бұзғаны, куә ретінде жауап бергені немесе сарапшылық баға бергені үшін тергеу болмауға тиіс.

2. Құқықтық органдар оған ендігі жерде оның қатысуы міндетті емес деп ескерткен мерзімнен кейін он бес күн өткенше, егер олар сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың аумағынан әлі кете қоймаған жағдайда, осы баптың 1-тармағында көзделгендей, куәгер немесе сарапшы қорғаудан тыс қалмауға тиіс. Алайда бұл кезеңге, куәгер немесе сарапшы өзіне қатыссыз себептермен сауал қоюшы Уағдаласушы Тараптың аумағынан кете алмай отырған уақытты қосуға болмайды.

3. Куәгерлік жауап немесе сарапшылақ баға беруге шақырылған адамға қандай да бір күштеу шараларын қолданыға болмайды.

IV ТАРАУ
ҚОРЫТЫНДЫ ЕРЕЖЕЛЕР

31-бап

Бекітілуі және күшіне енуі

Бұл Шарт бекітуге жатады. Бекіту грамоталарымен алмасу Анкарада өтеді. Бұл Шарт бекіту грамоталарымен алмасудан кейін 30 күн өткен соң күшіне енеді.

32-бап

Тоқтатылуы

Бұл Шарт кез келген Уағдаласушы Тарап дипломатиялық арналар арқылы осы Шарттың күші жойылғаны туралы жазбаша хабарлаған күннен кейін алты ай өткенге дейін күшінде болады. Бұндай болмаған жағдайда бұл Шарт өз күшінде қалады.

Алматыда 1995 жылы 13 маусымда әрқайсысы қазақ, түрік, орыс және ағылшын тілдерінде екі дана болып жасалды, барлық мәтіндер түпнұсқаға сәйкес. Қайшылықтар болған жағдайда, ағылшын тіліндегі текст басым болады.

Осының дәлелі ретінде Уағдаласушы Тараптардың өкілетті өкілдері осы Шартқа қол қойды.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

gun olarak, bu maddenin 2'nci paragrafında zikredilen anlaşmanın geçerli olması.

Madde 27
Kıymetli Eşyaların Ülke Dışına Çıkarılması Ve Paranın Transferi

İşbu Anlaşmanın kararların tenfizine ilişkin hükümleri, Akit Tarafların para transferi ve kıymetli eşyaların ülke dışına çıkarılması ile ilgili mevzuat ve kanunlarını ihlal etmeyecektir.

Madde 28
Tanık Ve Bilirkişi Celbi

1. Talepte bulunulan Akit Taraf, bir tanık veya bilirkişinin kendi adli makamları önüne bizzat çıkmasını gerekli addediyorsa, bu hususu, davetin tebliği ile ilgili talebinde dercedecek ve talepte bulunulan Akit Taraf tanık veya bilirkişiyi söz konusu adli makamlar önüne çıkmaya davet edecektir.

2. Davetin tebliğine ilişkin talepler, ilgili kimselerin adli makamlar önüne çıkması için tespit edilen tarihten en az iki ay önce talepte bulunulan Akit Tarafa iletilecektir.

3. Talepte bulunan Akit Taraf, Tanık veya bilirkişinin beyanlarını, talepte bulunan Akit Tarafa iletecektir. İşbu maddenin 1. bendinde öngörülen durumda, talep veya davetiyelerde, ödenecek tahmini ödenek ile yolluk ve iaşe giderleri gösterilecektir.

Madde 29
Tanık Ve Bilirkişi Ücretleri

Talepte bulunan Akit Tarafça bir tanığa veya bilirkişiye verilecek iaşe bedeli dahil, ödenek ve yol masrafları, bu kimsenin ikamet yerinden itibaren hesaplanacak ve en azından ifadesinin alınacağı ülkede yürürlükte olan tarifeler ve yönetmeliklerde öngörülen miktarlara eşit olacaktır.

Madde 30
Tanık Ve Bilirkişinin Korunması

1. Hangi uyruklukta olursa olsun, bir davet üzerine talepte bulunan Akit Tarafın adli makamları önüne çıkan bir tanık veya bilirkişinin, talepte bulunan Akit Tarafın ülkesine girişinden önce işlemiş olduğu suçlardan veya tanıklığı veya bilirkişilik beyanından dolayı, hakkında cezai mesuliyeti mucip kavuşturma yapılamaz, tutuklanamaz veya şahsi hürriyetinden hiçbir şekilde mahrum bırakılamaz.

2. Bir tanık veya bilirkişi, talepte bulunan Akit Tarafın adli makamlarınca hazır bulunmasına gerek kalmadığı hususu kendisine tebliği edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde, talepte bulunan Akit Tarafın ülkesini terk etmediği taktirde 1. bentte öngörülen korunmadan yararlanamaz. Ancak, bu zaman süresi, tanık veya bilirkişinin kendi elinde olmayan sebeplerle talepte bulunan Akit Tarafın ülkesini terk edemediği sürenin dışında tutulacaktır.

3. Şahadette bulunması veya bilirkişilik yapması için davet edilen kimse herhangi bir zorlayıcı tedbire tabi tutulmayacaktır.

KISIM III
MİHAİ HÜKÜMLER

Madde 31
Onay Ve Yürürlüğe Girme

İşbu Anlaşmanın yürürlüğe girmesi onaylanmasına bağlıdır. Onay Belgeleri Ankara'da teati edilecektir. Bu Anlaşma Onay Belgelerinin Teatisinden itibaren 30 gün sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 32
Sona Erme

İşbu Anlaşma Akit Taraflardan her birinin diplomatik yoldan yazılı fesih bildiriminde bulunduğu tarihten itibaren 6 ay süreyle yürürlükte kalacaktır. Aksi takdirde, İşbu Anlaşma geçerliliğine koruyacaktır.

Türkçe, Kazakça, Rusça ve İngilizce dillerinde ikişer nüsha halinde ve bütün metinler aynı şekilde geçerli olmak üzere Almatı'da 13 Haziran 1995 tarihinde yapılmıştır. Uyuşmazlık halinde, İngilizce metin geçerli olacaktır.

Yukarıdaki hükümlere tasdiken Akit Tarafların tam yetkili temsilcileri İşbu Anlaşmaya imzalamışlardır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ АРАСЫНДАҒЫ ТАБЫСҚА САЛЫНҒАН САЛЫҚҚА ҚОСАРЛАНҒАН САЛЫҚ САЛУДЫ БОЛДЫРМАУ ТУРАЛЫ КЕЛІСІМ

Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі табысқа қосарланған салық салуды болдырмау және екі ел арасында экономикалық ынтымақтастықты дамыту мақсатында Келісім жасау ниетін білдіре отырып, мына мәселелер туралы келісті:

1-бап

Келісім қолданылытын тұлғалар

Осы Келісім Уағдаласушы Мемлекеттердің бірінің немесе екеуінің де резиденті болып табылатын тұлғаларына қолданылады.

2-бап

Осы келісім қолданылатын салықтар

1. Осы Келісім салық алу тәсілдеріне қарамастан әрбір Уағдаласушы Мемлекеттің немесе оның саяси немесе жергілікті бөлімдері атынан табыс салықтарына қолданылады.

2. Қозғалмалы немесе қозғалмайтын мүлікті шеттетуден алынған табыстарға салынатын салықтарды, жалақы мен сыйақының жалпы мөлшерінен алынатын салықтарды қоса алғанда, жалпы табыстан не табыс бөлігінен алынатын барлық салық түрлері табысқа салынатын салықтарға жатады.

3. Атап айтқанда, Келісім қолданылып отырған салықтар мыналар болып табылады:

а) Қазақстанда:

1) заңды тұлғалардың табысынан алынатын салық;

2) жеке адамдардың табыстарынан алынатын салық; (бұдан әрі «Қазақстан салығы» ретінде аталатындар)

б) Түркияда:

1) табыс салығы;

2) корпоративтік салық;

3) табыс салығы мен корпоративтік салықтан аударылатын алымдар;

(бұдан әрі «Түркия салығы» ретінде аталатындар)

4. Осы Келісім, сондай-ақ Уағдаласушы Мемлекеттердің әрқайсысы осы Келісімге қол қойылған мерзімнен кейін көрсетілген салықтарға қосымша немесе солардың орнына алынатын кез-келген осындай немесе іс жүзінде ұқсас салықтарға қолданылады. Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органдары олардың салық заңдарындағы кез келген елеулі өзгерістер туралы бір-біріне хабарлап отыратын болады.

3-бап

Жалпы айқындамалар

1. Егер түпнұсқа мәтінінен басқа мағына тумаса, осы Келісімнің мақсаттары үшін:

а) (1) «Қазақстан» термині Қазақстан Республикасын білдіреді. Географиялық мағынада алғанда «Қазақстан» термині халықаралық заңдарға сәйкес Қазақстан өзінің егемендік құқын және заңын жүзеге асыра алатын жерді, аумақтық теңізді, суларды, экономикалық аймақтар мен құрылықтық жағалауларды қамтиды;

(2) «Түркия» термині халықаралық нормаларға сәйкес табиғат ресурстарын барлау, өндіру, оларды сақтау және басқару мақсатында үстінде Түркияның заңы немесе егемендік құқы қолданылатын аумақтық теңізді, сондай-ақ теңіз аралдарын, Түркияның жалпы аумағын білдіреді.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA GELİR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERDE ÇİFTE VERGİLENDİRMEYİ ÖNLEME ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleyen ve iki ülke arsındaki ekonomik işbirliğini teşvik eden bir Anlaşma yapmak isteğiyle

Aşağıdaki anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Kişilere İlişkin Kapsam

Bu Anlaşma, Akit Devletlerden birinin veya her ikisinin mukimi olan kişilere uygulanacaktır.

Madde 2

Kavranan Vergiler

1. Bu Anlaşma, hangisinde ne şekilde alındığına bakılmaksızın, bir Akit Devlette veya politik alt bölümlerinde ya da mahalli idarelerinde gelir üzerinden alınan vergilere uygulanacaktır.

2. Menkul veya gayrimenkul varlıkların devrinden doğan kazançlara uygulanan vergiler ile ücretin veya maaşın toplam tutarı üzerinden müteşebbisçe ödenen vergiler dâhil olmak üzere toplam gelir veya gelirin unsurları üzerinden alınan tüm vergiler, gelirden alınan vergiler olarak kabul edilecektir.

3. Anlaşmanın uygulanacağı şu anda geçerli olan vergiler özellikle:

a) Türkiye'de:

i) Gelir vergisi;

ii) Kurumlar vergisi;

iii) Gelir vergisi ve kurumlar vergisi üzerinden alınan fon payı;

(Bundan böyle 'Türk Vergisi" olarak bahsedilecektir).

b) Kazakistan'da:

i) Tüzel kişilerden alınan gelir vergisi;

ii) gerçek kişilerden alınan gelir vergisi;

(Bundan böyle "Kazakistan Vergisi" olarak bahsedilecektir).

4. Bu Anlaşma aynı zamanda, Anlaşmanın imza tarihinden sonra mevcut vergilerin yerine veya onlara ilave olarak alınacak olan ve mevcut vergilerle aynı nitelikte olan veya onlara önemli ölçüde benzeyen vergilere de uygulanacaktır. Akit Devletlerin yetkili makamları, ilgili vergi mevzuatlarında yapılan önemli değişiklikleri birbirlerine bildireceklerdir.

Madde 3

Genel Tanımlar

1. Bu Anlaşmanın amaçları yönünden, metin aksini öngörmedikçe:

a) i) "Türkiye" terimi, Türkiye'nin sahip olduğu egemenlik alanını, karasularını, aynı zamanda uluslar arası hukuka uygun olarak doğal kaynakların aranması, işletilmesi, korunması ve idaresi amacıyla yargı yetkisi veya egemenlik haklarına sahip olduğu deniz alanlarını ifade eder.

ii) "Kazakistan" terimi, Kazakistan Cumhuriyeti'ni ifade eder. Coğrafi anlamda kullanıldığında, "Kazakistan" terimi Kazakistan'ın uluslararası hukuka göre egemenlik hakkını ve yargı yetkisini kullanabileceği ülke topraklarını, karasularını, su yollarını, ekonomik

б) «Уағдаласушы Мемлекет» және «басқа Уағдаласушы Мемлекет» терминдері мәтінге байланысты Қазақстанды немесе Түркияны білдіреді;

в) «салық» термині осы Келісімнің 2 бабында қарастырылған кез-келген салықты білдіреді;

г) «жақ» термині жеке тұлғаны, компанияны және басқа да кез-келген тұлғалардың кез-келген басқа бірлестігін білдіреді;

д) «Компания» термині салық салу мақсатында корпоративтік бірлестік ретінде қарастырылатын, кез-келген корпоративтік бірлестікті немесе кез-келген ұйымды білдіреді және ол Қазақстан жағдайында акционерлік қоғамды, жауапкершілігі шектелген қоғамды немесе серіктестікті, бірлескен кәсіпорынды немесе Қазақстан Заңы бойынша табысына салық салуға жататын кез-келген өзге заңды тұлғаны немесе өзге ұйымды қамтиды;

е) «тіркелген офис» термині Қазақстанның Азаматтық Кодексі немесе Түркияның Коммерция Кодексі бойынша тіркелген заңды бас офисін білдіреді;

ж) «ұлттық жақ» термині:

(1) Уағдаласушы Мемлекеттің азаматтығы бар «кез-келген заңды тұлғаны;

(2) Уағдаласушы Мемлекеттің қолданыстағы заңына сәйкес өз мәртебесін, алған кез-келген заңды тұлға, әріптестік немесе ассоциацияны білдіреді;

з) «Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорны» және «басқа Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорны» термині тиісінше өз қызметін Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті арқылы жүзеге асыратын кәсіпорынды және басқа Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті арқылы жүзеге асыратын кәсіпорынды білдіреді;

и) «құзырлы орган» термині:

(1) Қазақстанда: Қаржы министрін немесе оның өкілетті өкілін білдіреді;

(2) Түркияда: Қаржы министрін немесе оның өкілетті өкілін білдіреді;

к) «Халықаралық тасымал» термині теңіз, әуе немесе жер үстіндегі көлік тек қана Қазақстан немесе Түркия аумағындағы елді мекендер арасында пайдаланылатын жағдайды қоспағанда, Түркия немесе Қазақстан кәсіпорны пайдаланатын теңіз, әуе келісімімен немесе жер үсті көлігімен кез-келген тасымалды білдіреді.

2. Егер контекстен басқадай мағына тумаса Уағдаласушы Мемлекет осы Келісімді қолданғанда, Келісімде айқындалмаған кез-келген термин Келісім қолданылатын мемлекеттің салықтарға қатысты заңдарында берілетін мәнге ие болады.

4-бап
Резидент

1. Осы Келісімнің мақсаттары үшін «Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті» термині осы мемлекеттің заңы бойынша оның тұрғылықты жері, резиденттігі, заңды бас офисі (тіркелген офисі) нақты басшылық орны немесе осы сыйпаттағы кез-келген басқа өлшем негізінде осы мемлекеттің заңдары бойынша салық салуға жататын кез-келген тұлғаны білдіреді. Алайда бұл термин тек сол мемлекеттегі табыс көзі бойынша осы мемлекетке салық салуға жататын кез-келген тұлғаны қамтымайды.

2. 1-ші тармақтың ережелеріне сәйкес жеке адам Уағдаласушы Мемлекеттердің екеуінің де резиденті болған жағдайда оның мәртебесі былайша айқындалады:

а)тұлға өзінің меншігіне жататын тұрақты баспанасы орналасқан Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып есептеледі; егер оның Уағдаласушы Мемлекеттердің екеуінде де тұрақты баспанасы болса, ол барынша тығыз жеке және экономикалық байланыстары (өмірлік мүдделер орталығы) бар Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып еспетеледі;

б) егер оның өмірлік мүдделер орталығы бар Уағдаласушы Мемлекетті айқындау мүмкін болмаса немесе оның Уағдаласушы Мемлекеттердің бірде-біреуінде тұрақты баспанасы болмаса, ол өзі тұрып жатқан Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып есептеледі;

в) егер ол әдетте Уағдаласушы Мемлекеттердің екеуінде де тұратын болса немесе олардың бірде-біреуінде тұрмаса, ол өзі азаматы болып отырған Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып есептеледі;

г) егер ол екі Мемлекеттің азаматы болса немесе бірде-бірінің азаматы болмаса, Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органы мәселені өзара келісе отырып шешеді.

3. Егер 1-тармақтың ережелеріне сәйкес жеке адамнан өзге тұлға Уағдаласушы Мемлекеттердің екеуінің де резиденті болса, ол тіркелген офисі орналасқан Мемлекеттің резиденті болып есептеледі.

bölge ve kıta sahanlığını kapsamına alır.

b) "Bir Akit Devlet" ve "diğer Akit Devlet" terimleri, metnin gereğine göre, Türkiye veya Kazakistan anlamına gelir;

c) "Vergi" terimi, bu Anlaşmanın 2'nci maddesinde kavranan vergiler anlamına gelir;

d) "Kişi" terimi, bir gerçek kişiyi, bir şirketi ve kişilerin oluşturduğu diğer herhangi bir kuruluşu kapsamına alır;

e) "Şirket" terimi, herhangi bir kurum veya vergileme yönünden kurum olarak muamele gören herhangi bir kuruluş anlamına gelir ve Kazakistan yönünden, bir anonim şirketi, limitet şirketi veya bir ortaklığı, iş ortaklığını veya diğer herhangi bir tüzel kişiliği veya Kazakistan mevzuatına göre kurulup, kazançlar üzerinden vergiye tabi tutulan diğer kuruluşları kapsar;

f) "Kayıtlı merkez" terimi, Türk Ticaret Kanunu veya Kazakistan Medeni Kanununa göre tescil edilen kanuni ana merkez anlamına gelir;

g) "Vatandaş" terimi;

i) bir Akit Devletin vatandaşlığına sahip herhangi bir gerçek kişiyi;

ii) bir Akit Devlette yürürlükte olan mevzuata göre kişilik kazanan herhangi bir hükmi şahsı, ortaklıkları veya dernekleri;

ifade eder,

h) "Bir Akit Devletin teşebbüsü" ve "diğer Akit Devletin teşebbüsü" terimleri sırasıyla bir Akit Devletin bir mukimi tarafından işletilen bir teşebbüs ve diğer Akit Devletin bir mukimi tarafından işletilen bir teşebbüs anlamına gelir;

ı) "Yetkili makam" terimi;

(i) Türkiye'de, Maliye Bakanını veya onun yetkili temsilcisini,

(ii) Kazakistan'da, Maliye Bakanını veya onun yetkili temsilcisini:

ifade eder,

j) "Uluslararası trafik" terimi, bir Türk veya Kazakistan teşebbüsü tarafından, yalnızca Türkiye veya Kazakistan sınırları içinde bulunan yerler arasında yapılan gemi, uçak veya kara nakil vasıtası taşımacılığı hariç, gemi, uçak veya kara nakil vasıtası işletilerek yapılan taşımacılığı ifade eder.

2. Bir Akit Devletin bu Anlaşmayı uygulaması bakımından, metin aksini öngörmedikçe Anlaşmada tanımlanmamış herhangi bir terim, Anlaşmaya konu teşkil eden vergilerin ver aldığı Devletin mevzuatında öngörülen anlamı taşır.

Madde 4
Mukim

1. Bu Anlaşmanın amaçları bakımından, "bir Akit Devletin mukimi" terimi, o Devletin mevzuatı gereğince ev, ikametgah, kanuni ana merkez (kayıtlı merkez), yönetim yeri veya benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergi mükellefi olan kişi anlamına gelir. Ancak bu terim, yalnızca o Devletteki kaynaklardan elde edilen gelir nedeniyle vergiye tabi tutulan herhangi bir kişiyi kapsamaz.

2. 1'inci fıkra hükümleri dolayısıyla bir gerçek kişi her iki Akit Devlette de mukim olduğunda, bu kişinin durumu aşağıdaki kurallara göre belirlenecektir;

a) Bu kişi, daimi olarak kalabileceği bir meskenin bulunduğu Devletin mukimi kabul edilecektir. Eğer bu kişinin her iki Devlette de daimi olarak kalabileceği bir meskeni varsa, bu kişi, kişisel ve ekonomik ilişkilerinin daha yakın olduğu Devletin mukimi kabul edilecektir (hayati menfaatlerin merkezi);

b) Eğer kişinin hayati menfaatlerinin merkezinin yer aldığı Devlet saptanamazsa veya her iki Devlette de daimi olarak kalabileceği bir meskeni yoksa, bu kişi kalmayı adet edindiği evin bulunduğu Devletin mukimi kabul edilecektir;

c) Eğer kişinin her iki Devlette de kalmayı adet edindiği bir ev varsa veya her iki Devlette de böyle bir ev söz konusu değilse, bu kişi vatandaşı bulunduğu Devletin bir mukimi kabul edilecektir;

d) Eğer kişi her iki Devletin de vatandaşıysa veya her iki Devletin de vatandaşı değilse, Akit Devletlerin yetkili makamları sorunu karşılıklı anlaşmayla çözeceklerdir.

3. 1'inci fıkra hükümleri dolayısıyla gerçek kişi dışındaki bir kişi her iki Akit Devletin de mukimi olduğunda, bu kişi kayıtlı merkezinin bulunduğu Devletin bir mukimi olarak kabul edilecektir.

5-бап

Тұрақты мекеме

1. Осы Келісімнің мақсаты үшін «тұрақты мекеме» термині салық көмегімен кәсіпорынның кәсіпкерлік қызметі толық немесе ішінара жүзеге асыруға көмектесетін қызметтің тұрақты орнын білдіреді.

2. Атап айтқанда, «тұрақты мекеме» терминіне кіретіндер:

а) басқару орны;

б) бөлімше;

в) кеңсе;

г) фабрика;

д) шеберхана;

е) кен орны, мұнай немесе газ скважинасы, кеніш немесе табиғи ресурстар өндірілетін кез-келген басқа орын;

ж) сондай-ақ «тұрақты мекеме» терминіне кіретіндер:

(1) алайда егер тек осындай алаң, обьект немесе қондырғы, бақылау 12 айдан астам уақыт бойы жалғастырылса құрылыс алаңын немесе құрылыс обьектісін немесе монтаждау, болмаса құрастыру жұмыстарын немесе табиғи ресурстарды барлауға байланысты осы жұмыстарды орындау немесе монтаждауды бақылауға арналған қызметтер.

(2) осындай мақсаттар үшін резидент жалдаған қызметкерлер немесе басқа адамдар арқылы резиденттер көрсететін консультациялық қызметтерді алғанда көрсетілетін қызметтер, бірақ тек мұндай сыйпаттағы қызмет ел шеңберінде 12 айдан астам уақыт бойынша созылатын болса ғана (осындай немесе онымен байланысты жоба үшін).

3. Осы баптың алдыңғы ережелеріне қарамастан, «тұрақты мекеме» термині мыналарды қамтымайды:

а) кәсіпорынға тиесілі тауарларды немесе бұйымдарды тек қана сақтау, көрсету немесе әкелу мақсаттары үшін ғимараттарды пайдалану;

б) кәсіпорынға тиесілі тауарлар немесе бұйымдар қорын тек қана сақтау, көрсету немесе әкелу мақсаттары үшін ұстау;

в) кәсіпорынға тиесілі тауарлар немесе бұйымдар қорын тек қана өзге кәсіпорынның ұқсату мақсаты үшін ұстау;

г) тұрақты қызмет орынын тек қана тауарлар немесе бұйымдар сатып алу мақсаттары үшін немесе кәсіпорынға ақпар жинау үшін ұстау;

д) тұрақты қызмет орынын тек қана кәсіпорын үшін даярлық немесе көмекші сипаттағы кез-келген басқа бір қызметті жүзеге асыру үшін ұстау;

е) осындай амал нәтижесінде туындаған, тұрақты жұмыс орынының жиынтық қызметі даярлық немесе көмекші сипатта болған жағдайда, тұрақты жұмыс орынын осы тармақтың а) тармақшасынан д) тармақшасына дейін көрсетілген қызмет түрлерінің кез-келген амалын жүзеге асыру үшін ғана ұстау.

4. 1 және 2 тармақтардың жағдайларына қарамастан, егер басқа адам 5 тармақ қолданылатын тәуелсіз мәртебесі бар агентке қарағанда Уағдаласушы Мемлекетте басқа Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорны атынан әрекет етсе, онда осы адам кәсіпорын үшін жүзеге асыратын кез-келген қызметке байланысты алғаш аталған Уағдаласушы Мемлекетте тұрақты мекемесі бар кәсіпорын болып саналады, егер мұндай адам әрине, әдетте осы Мемлекетте кәсіпорын атынан шарт жасауға өзінің өкілеттілігін жүзеге асырса, егер мұндай адамның қызметі 3 тармақта аталған ережелермен шектелмесе, егер қызметі кәсіпкерлік қызметтің тұрақты орны арқылы жүзеге асырылса, кәсіпкерлік қызметтің тұрақты орны осы тармақтың ережелеріне сәйкес тұрақты мекемесі жүзеге асырады

5. Делдал, комиссионер немесе тәуелсіз мәртебесі бар басқа агент арқылы сол басқа мемлекетте кәсіпкерлік қызметті жүзеге асырса, егер мұндай адамдар өздерінің әдеттегі қызмет шеңберлерінде әрекет еткен жағдайда Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорынға басқа Уағдаласушы Мемлекетте тұрақты мекемесі бар кәсіпорын ретінде қарастырылмайды.

6. Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып саналатын компания Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып саналады немесе осы басқа Мемлекетте қызметін жүзеге асыратын (тұрақты мекеме немесе басқаша жолмен) өз бетімен бақылауды немесе соның бақылауында болу фактісі кез-келген компанияның басқаның тұрақты мекемесіне айналдыра алмайды.

6-бап

Қозғалмайтын мүліктен алынатын табыс

1. Уағдаласушы Мемлекеттің резидентінің басқа Уағдаласушы Мемлекетте орналасқан қозғалмайтын мүліктен алған табыстарына /ауыл шаруашылығынан

Madde 5

İşyeri

1. Bu Anlaşmanın amaçları bakımından "işyeri" terimi, bir teşebbüsün işinin tamamen veya kısmen yürütüldüğü işe ilişkin sabit bir yer anlamına gelir.

2. "işyeri" terimi özellikle şunları kapsamına alır:

a) Yönetim yeri;

b) Şube;

c) Büro;

d) Fabrika;

e) Atölye;

f) Maden ocağı, petrol veya doğal gaz kuyusu, taş ocağı veya doğal kaynakların çıkarıldığı diğer herhangi bir yer;

g) "işyeri" terimi aynı zamanda;

i) On iki ayı aşan bir süre devam eden bir inşaat şantiyesi, yapım, kurma veya montaj projesi veya bu faaliyetlerle ilgili gözetim hizmetleri veya doğal kaynakların çıkarılmasında kullanılan tesisler; veya

ii) Ülke içinde on iki ayı aşan bir süreyle (aynı veya bağlı proje için), bir mukim tarafından bu amaçla işe alınan ücretli veya diğer personel vasıtasıyla, danışmanlık hizmetleri de dâhil ifa edilen hizmetler.

3. Bu maddenin daha önceki hükümleri ile bağlı kalınmaksızın, "işyeri" teriminin aşağıdaki hususları kapsamadığı kabul edilecektir:

a) Teşebbüs olanaklarının, yalnızca teşebbüse ait malların veya ticari eşyanın depolanması, teşhiri ve teslimi amacıyla kullanılması;

b) Teşebbüse ait mal veya ticari eşya stoklarının yalnızca depolama, teşhir veya teslim amacıyla elde tutulması;

c) Teşebbüse ait mal ve ticari eşya stoklarının yalnızca bir başka teşebbüse işlettirilmesi amacıyla elde tutulması;

d) İşe ilişkin sabit bir yerin yalnızca teşebbüse mal veya ticari eşya satın alma veya bilgi toplama amacıyla elde tutulması;

e) İşe ilişkin sabit bir yerin teşebbüs için yalnızca hazırlayıcı veya yardımcı karakter taşıyan diğer herhangi bir işin yapılması amacıyla elde tutulması;

f) İşe ilişkin sabit bir yerin, yalnızca (a) ila (e) bentlerinde bahsedilen faaliyetlerin birkaçını bir arada icra etmek için elde tutulması; ancak bu faaliyetlerin bir arada icra edilmesi sonucunda kendini gösteren toplu faaliyetin hazırlayıcı veya yardımcı karakterde olması.

4. 1'inci ve 2'nci fıkra hükümleriyle bağlı kalınmaksızın, bir kişi 5'inci fıkranın uygulanacağı bağımsız nitelikteki acente dışında diğer Akit Devletin bir teşebbüsü adına hareket ederse ve bu Devlette teşebbüs adına mukavele akdetme yetkisine sahip olup, bu yetkisini mutadan kullanırsa, söz konusu kişinin faaliyetleri 3'üncü fıkrada belirtilenlerle sınırlı olmadıkça, bu teşebbüs, bu kişinin teşebbüs adına gerçekleştirdiği her türlü faaliyet dolayısıyla ilk bahsedilen Devlette bir işyerine sahip kabul edilecektir. Ancak, anılan fıkra hükmü çerçevesinde işe ilişkin sabit bir yerden yürütülen faaliyetler bu yeri bir işyeri haline getirmeyecektir.

5. Bir Akit Devlet teşebbüsü, diğer Devlette işlerini yalnızca, bir simsar, bir genel komisyon acentesi veya bağımsız statüde diğer herhangi bir acente vasıtasıyla yürüttüğü için bu diğer Akit Devlette bir işyerine sahip kabul olunmayacaktır; şu kadar ki, bu kişilerin kendi işlerine olağan şekilde devam etmeleri şarttır.

6. Bir Akit Devletin mukimi olan bir şirket, diğer Akit Devletin mukimi olan veya bu diğer Devlette ticari faaliyette bulunan bir şirketi (bir işyeri vasıtasıyla veya diğer bir şekilde) kontrol eder ya da onun tarafından kontrol edilirse, bu şirketlerden herhangi biri diğeri için bir işyeri oluşturmayacaktır.

Madde 6

Gayrimenkul Varlıklardan Elde Edilen Gelir

1. Bir Akit Devlet mukiminin diğer Akit Devlette bulunan gayrimenkul varlıklardan elde ettiği gelir (tarım veya ormancılıktan elde edilen gelir dâhil), bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. "Gayrimenkul varlık" terimi, söz konusu varlığın bulunduğu Akit Devletin mevzuatına göre tanımlanacaktır.

немесе орман шаруашылығынан алған табыстарды қоса алғанда/ осы басқа мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. «Қозғалмайтын мүлік» термині қаралып отырған мүлік орналасқан Уағдаласушы Мемлекеттің заңы бойынша алғандағы мағынаға ие болады.

«Қозғалмайтын мүлік» терминіне кезкелген жағдайда, қозғалмайтын мүлікке қатысты көмекші мүлік, ауыл шаруашылығында және орман шаруашылығында пайдаланылатын мал мен жабдықтар, әртүрлі балық ауланатын жер, жер меншігіне қатысты негізгі заң ережелері қолданылатын құқықтар, қозғалмайтын мүлік құқығы және минералдық ресурстарды дайындаудағы әзірлемеге немесе құқыққа өтем ретіндегі ауыспалы немесе тіркелген төлемдер құқығы, табыс көздері және басқа табиғи қазбалар кіреді; теңіз, әуе және жердегі көлік құралдары қозғалмайтын мүлік ретінде қарастырылмайды.

3. 1-тармақтың ережелері қозғалмайтын мүлікті тікелей пайдаланудан, жалға беруден немесе кезкелген басқа түрде пайдаланудан алынған табыстарға қолданылады.

4. Сондай-ақ 1 және 3 - тармақтардың ережелері кәсіпорынның қозғалмайтын мүлкінен алынатын табыстарға және тәуелсіз жеке қызметтер орындау үшін пайдаланылатын қозғалмайтын мүліктен алынатын табыстарға қолданылады.

7-бап
Кәсіпкерлік қызметтен алынатын пайда

1.Егер кәсіпорын басқа Уағдаласушы Мемлекетте орналасқан тұрақты мекеме арқылы қызметін жүзеге асырмайтын болса немесе жүзеге асырмаса, Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорыны алған пайдаға тек осы Мемлекетте салық салынады. Егер кәсіпорын жоғарыда айтылғандай, кәсіпкерлік қызметін жүзеге асыратын болса немесе жүзеге асырса, онда басқа мемлекетте кәсіпорынның пайдасына тек, мына бөлігіне:

а) осындай тұрақты мекемеге;

б) тұрақты мекеме арқылы сатылатын тауарларға немесе бұйымдарға сәйкес немесе ұқсас тауарларды немесе бұйымдарды осы басқа Мемлекетте сатуға;

в) осы басқа мемлекетте сипаты жағынан осындай тұрақты мекеме арқылы жүзеге асырылатын кәсіпкерлік қызметке сәйкес және ұқсас жүзеге асырылатын басқа кәсіпкерлік қызметке қатысты салық салынуы мүмкін.

2. 3-тармақтың ережелерін ескере отырып, егер Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорыны басқа Уағдаласушы Мемлекетте кәсіпкерлік қызметін сонда орналасқан тұрақты мекеме арқылы жүзеге асыратын болса немесе жүзеге асырса, онда ол осындай немесе осыған ұқсас жағдайда нақ осындай не осыған ұқсас қызметпен айналысатын дербес және жеке кәсіпорын болғанда және өзі тұрақты мекемесі болып отырған кәсіпорыннан толық тәуелсіз жұмыс істегенде ала алатын пайдасы әрбір Уағдаласушы Мемлекеттегі осы тұрақты мекемеге жатады.

3. Тұрақты мекеменің пайдасын айқындау кезінде, тұрақты мекеме орналасқан осы Мемлекетте немесе басқа жерде жұмсалғанына қарамастан, басқару және жалпы әкімшілік шығындарын қоса алғанда, тұрақты мекеме мақсатына кеткен шығыстарды шегеруге жол беріледі.

4. Осы тұрақты мекеменің кәсіпорын үшін тауарлар немесе бұйымдар сатып алу негізінде ғана оған қандай да болмасын пайда есептелмейді.

5. Егер пайдаға осы Келісімнің басқа баптарында жеке қарастырылған пайда баптарында айтылатын түрлер кірсе, онда осы баптың ережелері бұл баптың ережелерін қозғамайды.

8-бап
Теңіз, әуе және жердегі көлік

1. Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорындарының халықаралық тасымалда теңіз, әуе кемелерін немесе жердегі көлікті пайдаланудан басқа Уағдаласушы Мемлекетте алған табысына салық тек қана алғашқы аталған Мемлекетте салынады.

2. Халықаралық тасымалда теңіз немесе әуе кемелерін пайдаланудан Уағдаласушы Кәсіпорынның кәсіпорны алған пайдасы осы баптың мақсаттары үшін мыналарды қамтиды:

а) теңіз немесе әуе кемесін толық немесе ішінара (толық немесе бос) жалдаудан алынған пайда;

б) контейнерлерді (контейнерлерді тасымалдауға арналған тіркемелер мен жалданған жабдықтарды қоса алғанда) халықаралық тасымалда пайдаланудан немесе жалдаудан алынған пайда;

егер мұндай пайда 1 тармақтың жағдайлары

Terim her halükarda, gayrimenkul varlığa müteferri varlıkları, tarım ve ormancılıkta kullanılan araçları ve hayvanları, her çeşit dalyanları, özel hukuk hükümlerinin uygulanacağı gayrimenkul mülkiyetine ilişkin hakları, gayrimenkul intifa haklarını ve maden ocaklarının, kaynakların ve diğer doğal kaynakların işletilmesi veya işletme hakkı karşılığında doğan sabit ya da değişken ödemeler üzerindeki hakları kapsayacak; gemiler, vapurlar, uçaklar ve kara nakil vasıtaları gayrimenkul varlık sayılmayacaktır.

3. 1'inci fıkra hükümleri, gayrimenkul varlığın doğrudan kullanımından, kiralanmasından veya diğer herhangi bir şekilde kullanımından elde edilen gelire uygulanacaktır.

4. 1'inci ve 3'üncü fıkra hükümleri aynı zamanda, bir teşebbüsün gayrimenkul varlıklardan elde ettiği gelir ile serbest meslek faaliyetlerinin icrasında kullanılan gayrimenkul varlıklardan elde edilen gelire de uygulanacaktır.

Madde 7

Ticari Kazançlar

1. Bir Akit Devlet teşebbüsüne ait kazanç, söz konusu teşebbüs diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunmadıkça, yalnızca bu Devlette vergilendirilecektir. Eğer teşebbüs yukarıda bahsedilen şekilde ticari faaliyette bulunursa, teşebbüsün kazançları bu diğer Devlette, yalnızca:

a) Bu işyerine;

b) diğer Devlette, bu işyeri vasıtasıyla satılan mal veya ticari eşya ile aynı veya benzer nitelikteki mal veya ticari eşya satışlarına veya

c) diğer Devlette icra edilen, bu işyeri vasıtasıyla yapılan faaliyetlerle aynı nitelikteki diğer ticari faaliyetlere

atfedilebilen miktarla sınırlı olmak üzere vergilendirilebilir.

2. 3'üncü fıkra hükümleri saklı kalmak üzere, bir Akit Devlet teşebbüsü diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunduğunda, bu işyerine her iki Akit Devlette de, eğer bu işyeri, aynı veya benzer koşullar altında, aynı veya benzer faaliyetlerde bulunan, tamamen ayrı ve bağımsız bir teşebbüs olsaydı ve işyerini oluşturduğu teşebbüsten tamamen bağımsız nitelik kazansaydı, ne kazanç elde edecek ise, aynı miktarda bir kazanç atfedilecektir.

3. Bir işyerinin kazancı belirlenirken, işyerinin bulunduğu Devlette veya başka herhangi bir yerde yapılan, yönetim ve genel idare giderlerini de kapsamına alan, işyerinin amaçlarına uygun düşen giderlerin indirilmesine müsaade edilecektir.

4. İşyerine, bu işyeri tarafından teşebbüs adına yalnızca mal veya ticari eşya satın alınması dolayısıyla hiç bir kazanç atfedilmeyecektir.

5. Kazanç, bu Anlaşmanın diğer maddelerinde ayrı olarak düzenlenen gelir unsurlarını da kapsamına aldığında, o maddelerin hükümleri bu madde hükümlerinden etkilenmeyecektir.

Madde 8

Deniz, Hava Ve Kara Taşımacılığı

1. Bir Akit Devlet teşebbüsünün, uluslararası trafikte gemi, uçak veya kara nakil vasıtası işletmeciliğinden diğer Akit Devlette elde ettiği kazanç, yalnızca ilk bahsedilen Devlette vergilendirilebilecektir.

2. Bu Anlaşmanın amaçları bakımından, bir Akit Devlet teşebbüsünün uluslararası trafikte gemi veya uçak işletmeciliğinden elde ettiği kazanç, 1'inci fıkrada belirtilen kazançların yansıra, arızi olarak elde edilen:

a) Gemilerin ve uçakların tam donanımlı veya çıplak olarak kiralanmasından elde edilen kazançları;

b) Uluslararası trafikte kullanılan konteynerlerin (treylerler ve konteyner taşımacılığına ilişkin teçhizat dâhil) kullanımı veya kiralanmasından elde edilen kazançları

da kapsamına alacaktır.

Bu kazançlar, gemilerin, uçakların ve kara nakil vasıtalarının, 5'inci maddenin 2'nci fıkrasının g (i) ve (ii) bentlerinde tanımlanan faaliyetlerle bağlantılı olarak herhangi bir şekilde kullanımını kapsamayacaktır.

қолданылатын пайдаға ұқсас болса. Мұндай пайда 5 баптың 2 тармағында (е), (1) және (2) айтылғандарға байланысты қызмет көрсетуге байланысты болмаса, кез-келген теңіз, әуе немесе жердегі көлікті пайдалануды қоспайды.

3.Осы баптың 1 және 2 тармақтары, сондайақ пұлда, бірлескен қызметте немесе халықаралық көлік агенттігіне қатысудан алынатын пайдаға қолданылады.

9-бап
Ассоцияланған кәсіпорындар

1. Мына жағдайлара:

а) егер Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорыны басқа Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорынын басқаруға, бақылауға немесе оның капиталына тікелей немесе жанама қатысқанда; немесе

б) сол бір ғана жақтар Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорынын және басқа Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорынын басқаруға, бақылауға немесе оның капиталына тікелей немесе жанама қатысса;

және екі кәсіпорын арасында, олардың коммерциялық және қаржы қатынастарында, тәуелсіз кәсіпорындар арасындағыдан өзгеше жағдайлар жасалған немесе белгіленген кез-келген жағдайда, олардың біріне есептеуге болатын, бірақ осы жағдайларға байланысты есептелмей қалған кезкелген пайда осы кәсіпорынның пайдасына қосылып, тиісінше салық салынуы мүмкін.

2. Егер Уағдаласушы Мемлекет басқа Уағдаласушы Мемлекет кәсіпорнының осы басқа Мемлекетте салық салынатын пайдасын осы Мемлекет кәсіпорынының пайдасына қосса және тиісінше салық салса және осылай қосылған пайда алғашқы аталған Мемлекеттің кәсіпорынына есептелетіндей пайда болса, егер екі кәсіпорын арасында жасалған жағдай тәуелсіз кәсіпорындар арасындағыдай болған болса, онда осы басқа мемлекет осы пайдадан алынатын салық мөлшеріне тиісті түзетулер жасауы мүмкін. Мұндай түзетулерді айқындау кезінде осы Келісімнің басқа ережелері де ыждағатты түрде ескеріледі. Бұл ретте Уағдаласушы Мемлекеттің құзырлы органдары қажет болған жағдайда бірбірімен кеңеседі.

10-бап
Диведенлтер

1. Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып саналатын компаниясының басқа Уағдаласушы Мемлекеттің резидентіне төлейтін дивидендтеріне осы басқа Уағдаласушы Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. Алайда, осы Мемлекеттің заңына сәйкес дивидендтер төлейтін компания резиденті болып отырған Уағдаласушы Мемлекетте мұндай дивидендтерге салық салынуы мүмкін. Бірақ, егер осы дивиденд алушы дивидендтердің нақты иесі болса, онда осылайша алынатын салық дивиденттердің жалпы сомасының 10 процентінен аспайды.

3. Осы бапта пайдаланылатын "дивидендтер" термині акциялардан, "жуиссанс" акцияларынан немесе "жуиссанс" құқықтарынан, құрылтай акцияларынан немесе борыштық талап емес басқа да құқықтардан алынатын табысты білдіреді. Мұнда пайдаға қатысудан және өзге де корпоративтік құқықтардан алынатын табыс инвестициялық қордан және инвестициялық трастан алынатын дивиденттер мен пайданы бөлетін компания резиденті болып табылатын мемлекеттің Заңына сәйкес акциялардың табысы сияқты салықтық реттеуге жатады.

4. Компанияның пайдасы. Өзге Уағдаласушы Мемлекетте өзінің орналасқан тұрақты мекемесі арқылы кәсіпкерлік қызметін жүзеге асыратын Уағдаласушы Мемлекет 7 бапқа сәйкес салық салынғаннан кейін сол тұрақты мекеме орналасқан Келісуші мемлекетте қалған сомаға салық сала алады және салық ставкасы осы баптың 2 тармағында көрсетілгенмен аспайды.

5. Егер дивидендттердің нақты иесі Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті бола отырып компания резиденті болып табылатын және сонда орналасқан тұрақты мекемесі арқылы дивиденттер төлейтін өзге Уағдаласушы мемлекетте кәсіпкерлік қызметті жүзеге асырса немесе егер Түркия резиденті Қазақстанда осында орналасқан тұрақты базадан тәуелсіз қызмет көрсетсе және осы дивидендттер төленетін холдинг сондай тұрақты мекемемен немесе сондай тұрақты базамен байланысты болса 1 және 2 тармақтардың ережелері қолданылмайды. Мұндай жағдайда ретіне қарай 7 немесе 14 баптың ережелері қолданылады.

3. Bu Anlaşmanın 1'inci ve 2'nci fıkra hükümleri aynı zamanda bir ortaklığa, bir bağlı işletmeye veya uluslararası işletilen bir acenteye iştirak dolayısıyla elde edilen kazançlara da uygulanacaktır.

Madde 9
Bağımlı Teşebbüsler

1. a) Bir Akit Devlet teşebbüsü doğrudan veya dolaylı olarak diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında, veya

b) Aynı kişiler, doğrudan veya dolaylı olarak bir Akit Devlet teşebbüsünün ve diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında

ve her iki halde de, iki teşebbüs arasındaki ticari ve mali ilişkilerde oluşan veya empoze edilen koşullar, bağımsız teşebbüsler arasında oluşması gereken koşullardan farklılaştığında, bu teşebbüslerden birisinde olması gereken, fakat bu koşullar dolayısıyla kendini göstermeyen kazanç, o teşebbüsün kazancına eklenir ve buna göre vergilendirilebilir.

2. Bir Akit Devletin kendi teşebbüslerinden birinin kazancına dâhil ettiği ve vergilediği kazanç, diğer Akit Devlette vergilendirilen bu diğer Devlet teşebbüslerinden birinin de kazancını içerebilir. Aynı zamanda, bu ilk bahsedilen Devletin kavradığı kazanç, bildirilen kazanç olmayıp, bağımsız teşebbüsler arasında oluşacak ilişkiler göz önünde tutularak, sonradan bu ilk bahsedilen Devletçe yürütülen hesaplamalar sonucunda belirlenen kazanç olabilir. Böyle bir durum kendini gösterdiğinde, eğer diğer Devlet bu düzenlemenin haklı olduğu kanaatine varırsa, söz konusu kazanç üzerinden alınan verginin miktarında gerekli düzeltmeleri yapmak durumundadır. Bu düzeltme yapılırken, bu Anlaşmanın diğer hükümleri göz önünde tutulacak ve gerektiğinde Akit Devletlerin yetkili makamları birbirlerine danışacaklardır.

Madde 10
Temettüler

1. Bir Akit Devletin mukimi olan bir şirket tarafından diğer Akit Devletin bir mukimine ödenen temettüler, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. Bununla beraber, söz konusu temettüler, aynı zamanda ödemeyi yapan şirketin mukimi olduğu Akit Devlette ve bu Devletin mevzuatına göre de vergilendirilebilir; ancak, temettü elde eden, temettünün gerçek lehtarı ise, bu şekilde alınacak vergi, gayrisafi temettü tutarının yüzde 10'unu aşmayacaktır.

3. Bu maddede kullanılan "temettü" terimi, hisse senetlerinden, intifa senetlerinden veya intifa haklarından, kurucu hisse senetlerinden veya alacak niteliğinde olmayıp kazanca katılmayı sağlayan diğer haklardan elde edilen gelirleri, bunun yanı sıra dağıtımı yapan şirketin mukimi olduğu Devletin mevzuatına göre, vergileme yönünden hisse senetlerinden elde edilen gelirle aynı muameleyi gören diğer şirket haklarından elde edilen gelirler ile yatırım fonu ve yatırım ortaklığından elde edilen gelirleri kapsar.

4. Diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunan bir Akit Devlet şirketinin kazancı, bu işyerinin bulunduğu Akit Devlette 7'nci maddeye göre vergilendirildikten sonra, kalan kısım üzerinden de, bu maddenin 2'nci fıkrasında yer alan oranı aşmamak üzere vergilendirilebilir.

5. Bir Akit Devlet mukimi olan temettü lehtarı, temettüyü ödeyen şirketin mukim olduğu diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunursa veya bir Türkiye mukimi, Kazakistan'da yer alan sabit bir yer vasıtasıyla serbest meslek faaliyetinde bulunursa ve söz konusu temettü elde ediş olayı ile bu işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağ bulunmaktaysa, 1'inci ve 2'nci fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda, olayına göre 7'nci veya 14'üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

11-бап
Проценттер

1. Уағдаласушы Мемлекетте туындайтын және басқа Уағдаласушы Мемлекеттің резидентіне төленетін проценттерге осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. Алайда, сондай-ақ мұндай проценттерге олар туындайтын Уағдаласушы Мемлекетте осы Мемлекеттің заңдарына сәйкес салық салынуы мүмкін. Алайда, егер проценттер алушы оның нақты иесі болса, онда осылайша алынатын салық проценттердің жалпы мөлшерінің 10 процентінен аспайтын болады.

3 - тармақтың жағдайларына қарамастан:

а) Түркиядан алынған және Қазақстан Үкіметіне немесе Қазақстанның Ұлттық Банкісіне немесе Түркияның Эксимбанкісіне ұқсас әдіспен экспортқа ықпал ететін Қазақстанның басқа мекемесіне төленетін проценттер түркиялық салық төлеуден босатылады.

б) Қазақстанда алынған және Түркия Үкіметіне немесе Орталық банкісіне немесе Түркия Эксимбанкісіне төленетін проценттер қазақстандық салықтан босатылады;

4."Проценттер" термині осы талаптарды пайдалану кезінде осы кез-келген борышты міндеттемелерден алынатын табысты, кепілмен қамтамасыз етілген немесе етілмеген, қарызгердің пайдасына қатысуға құқық беретін немесе бермейтін борыш талаптарының кез-келген түрінен алынатын табысты, атап айтқанда, пайда болған Уағдаласушы Мемлекетте алынатын табысты білдіреді.

5. Егер проценттердің нақты иесі Мемлекеттердің резиденті болып проценттер туындайтын басқа Уағдаласушы Мемлекетте орналасқан тұрақты мекеме арқылы кәсіпкерлік қызметін жүзеге асырса немесе осы басқа мемлекетте орналасқан немесе Түркия резиденті Қазақстанда орналасқан тұрақты база мен борыштық талаптан Қазақстанда тәуелсіз жеке қызмет көрсетсе, ал егер өзіне қатысты проценттер төленетін борыш талабы шын мәнінде осы тұрақты мекемеге немесе тұрақты базаға қатысты болса, 1 және 2-тармақтың ережелері қолданылмайды. Мұндай кезде, жағдайға байланысты 7-бабтың немесе 14-бабтың ережелері қолданылады.

6. Егер осы Мемлекеттің өзі, саяси бөлімшесі, жергілікті өкімет органдары немесе осы Мемлекеттің резиденті төлеуші болса, проценттер Уағдаласушы Мемлекетте туындаған деп есептеледі. Алайда, егер проценттер төлейтін жақ Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болса немесе болмаса Уағдаласушы Мемлекетте тұрақты мекемесі немесе тұрақты базасы болса, соған байланысты есеп айырысу жүргізіледі, ол бойынша проценттер төленеді және мұндай проценттерді тұрақты мекеме немесе тұрақты база төлеп отырса, онда мұндай проценттер осы тұрақты мекеме немесе тұрақты база орналасқан Уағдаласушы Мемлекетте туындаған деп есептеледі.

7. Егер проценттер төлеуші мен оның нақты иесі арасындағы немесе екеуі мен қандай да бір үшінші жақ арасындағы арнайы қатынастардың себебінен борыштық талапқа жататын және соның негізінде төленетін проценттердің жалпы мөлшері осындай қатынастар болмағанда, процент төлеуші мен оның нақты иесі арасында келісіле алатындай сомадан асса, онда осы баптың ережелері проценттердің тек соңғы аталған сомасына ғана қолданылады. Бұл жағдайда осы Конвенцияның басқа ережелерін ескеру арқылы әрбір Уағдаласушы Мемлекеттің Заңына сәйкес сөйлемнің артық бөлігі салық салуға жатады.

12-бап
Роялти

1. Уағдаласушы Мемлекетте туындайтын және басқа Уағдаласушы Мемлекеттің резидентіне төленетін роялтиге осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. Алайда, мұндай роялтиге, сондай-ақ олар туындайтын Уағдаласушы Мемлекетте осы мемлекеттің заңына сәйкес салық салынуы мүмкін, алайда егер роялти алушы және оның нақты иесі болса, онда осылайша алынатын салық роялтидің жалпы мөлшерінің 10 процентінен аспауға тиісті.

3. "Роялти" терминін осы бапта пайдаланған кезде әдеби шығармаларға кинофильмдер мен радио теледидар үшін жазу таспаларын қоса алғанда өнер мен ғылымға, кез-келген патентке, сауда белгілеріне, дизайнға немесе үлгіге, өнеркәсіптік, коммерциялық немесе ғылыми тәжірибелерге қатысты схемаларды, құпия теңдеулерді немесе проценттерді яки ақпараттарды немесе өнеркәсіптік, коммерциялық, болмаса ғылыми жабдықтарды пайдалану немесе

Madde 11
Faiz

1. Bir Akit Devlette doğan ve diğer Akit Devletin bir mukimine ödenen faiz, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. Bununla beraber bu faiz, elde edildiği Akit Devlette ve o Devletin mevzuatına göre de vergilendirilebilir, ancak, faiz elde eden kişi faizin gerçek lehtarı ise, bu şekilde alınacak vergi, faizin gayrisafi tutarının yüzde 10'unu aşmayacaktır.

3. 2'nci fıkra hükümlerine bakılmaksızın;

a) Kazakistan'da doğan ve Türkiye Hükümetine, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına veya Türk Eximbank'a (Türkiye ihracat Kredi Bankası A.Ş.) ödenen faizler Kazakistan vergisinden muaf tutulacaktır.

b) Türkiye'de doğan ve Kazakistan Hükümetine, Kazakistan Ulusal Bankasına veya ihracatı geliştirmeye yönelik Türk Eximbank'a benzer nitelikteki herhangi bir Kazakistan kurumuna ödenen faizler Türk vergisinden muaf tutulacaktır.

4. Bu maddede kullanılan "faiz" terimi, ipotek garantisine bağlı olsun olmasın veya borçlunun kazancına katılma hakkını tanısın tanımasın, her nevi alacaktan doğan gelirleri ve özellikle, hazine borçlanma senetlerinden, tahvillerden veya bonolardan elde edilen gelirler ile gelirin elde edildiği Akit Devletin vergi mevzuatına göre ikrazat geliri sayılan diğer bütün gelirleri kapsar.

5. Bir Akit Devlet mukimi olan faiz lehtarı, faizin elde edildiği diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunursa veya bir Türkiye mukimi, Kazakistan'da yer alan sabit bir yer vasıtasıyla serbest meslek faaliyetinde bulunursa ve söz konusu faizin ödendiği alacak ile bu işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağ bulunmaktaysa, 1'inci ve 2'nci fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda, olayına göre 7'nci veya 14'üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

6. Bir Devletin kendisi, politik alt bölümü, mahalli idaresi veya mukimi tarafından ödenen faizin, o Akit Devlette elde edildiği kabul olunacaktır. Bununla beraber faiz ödeyen kişi, bir Akit Devletin mukimi olsun veya olmasın, bir Akit Devlette faiz ödemeye neden olan borç alacak ilişkisiyle bağlantılı bir işyerine veya sabit yere sahip olduğunda ve faiz bu işyeri veya sabit yerden kaynaklandığında, söz konusu faizin işyerinin veya sabit yerin bulunduğu Akit Devlette elde edildiği kabul olunacaktır.

7. Alacak karşılığında ödenen, faizin miktarı, ödeyici ile gerçek lehtar arasında veya her ikisi ile bir başka kişi arasında var olan özel ilişki nedeniyle, böyle bir ilişkinin olmadığı durumlarda ödeyici ve lehtar arasında kararlaştırılacak miktarı aştığında, bu madde hükümleri yalnızca en son bahsedilen miktara uygulanacaktır. Bu durumda ilave ödeme, bu Anlaşmanın diğer hükümleri de dikkate alınarak her bir Akit Devletin mevzuatına göre vergilendirilebilecektir.

Madde 12
Gayrimaddi Hak Bedelleri

1. Bir Akit Devlette doğan ve diğer Akit Devletin bir mukimine ödenen gayrimaddi hak bedelleri, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. Bununla beraber, söz konusu gayrimaddi hak bedelleri elde edildikleri Akit Devlette ve o Devletin mevzuatına göre de vergilendirilebilir; ancak, gayrimaddi hak bedeli elde eden kişi gayrimaddi hak bedelinin gerçek lehtarı ise, bu şekilde alınacak vergi, gayrimaddi hak bedelinin gayrisafi tutarının yüzde 10'unu aşmayacaktır.

3. Bu maddede kullanılan "gayrimaddi hak bedelleri" terimi, sinema filmleri, radyo, televizyon yayınlarında kullanılan filmler ve bantlar dâhil olmak üzere edebi, sanatsal veya bilimsel her nevi telif hakkının, her nevi patentin, alâmeti farikanın, desen veya modelin, planın, gizli formül veya üretim yönteminin veya sınaî, ticari veya bilimsel teçhizatın veya sınaî, ticari veya bilimsel tecrübeye dayalı bilgi birikiminin kullanma imtiyazı veya kullanma hakkı karşılığında ödenen her türlü bedelleri kapsar.

4. Bir Akit Devlet mukimi olan gayrimaddi hak bedelinin gerçek lehtarı, söz konusu bedelin elde edildiği diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla

пайдалану құқығы үшін сыйақы ретінде алынған кез-келген төлем түрлерін білдіреді.

4. Егер Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып саналатын роялтидің нақты иесі роялти туындаған басқа Уағдаласушы Мемлекетте, сонда орналасқан тұрақты мекеме арқылы кәсіпкерлік қызметін жүзеге асырса немесе Түркия резиденті Қазақстанда орналасқан тұрақты базадан тәуелсіз жеке қызметтер көрсетсе және өздеріне қатысты роялти төленетін құқық немесе мүлік шын мәнінде осындай тұрақты мекемемен немесе тұрақты базамен байланысты болса, оларға 1 және 2-тармақтардың ережелері қолданылмайды. Мұндай кезде, жағдайға байланысты, 7-бабтың немесе 14-бабтың ережелері қолданылады.

5. Егер мемлекеттің өзі, саяси бөлімшелер, жергілікті үкімет немесе осы мемлекеттің резиденті төлемші болса, роялтилер Уағдаласушы Мемлекетте пайда болды деп саналады. Алайда, роялти төлейтін тұлғаның Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болуына немесе болмауына, роялтидің пайда болуын қамтамасыз ететін құқығына немесе меншігіне тікелей байланысты Уағдаласушы Мемлекетте тұрақты мекеменің немесе базаның бар екендігіне қарамастан және мұндай роялтилер тұрақты мекемелер немесе базалар арқылы төленсе, онда мұндай роялтилер тұрақты мекемелері немесе тұрақты базалары орналасқан сол Мемлекетте пайда болды деп саналады.

6. Егер роялти төлеуші және оның нақты иесі немесе екеуі мен қандай да бір басқа жақ арасындағы айрықша қатынастардың әсерінен, құқық немесе ақпарды пайдалануға жататын солардың негізінде төленген роялтидің сомасы мұндай қатынастар болмағанда, роялти төлеушімен оның нақты иесі арасында келісе алатындай сомадан асса, онда осы баптың ережелері тек соңғы көрсетілген роялти сомасына қолданылады. Мұндай жағдайда осы, Конвенцияның басқа ережелерін тиістісінше ескерумен, төлемнің артық бөлігі әрбір Уағдаласушы Мемлекеттің заңына сәйкес салық салуға жатады.

13-бап
Капиталдың өсуінен түсетін табыстар

1. Уағдаласушы Мемлекет резидентінің 6-бабта айтылған және басқа Уағдаласушы Мемлекетте орналасқан қозғалмайтын мүлікті шеттетуден алған табыстарына осы басқа мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. Осындай тұрақты мекемені /жеке немесе барлық кәсіпорындармен тұтас алғанда/ немесе осындай тұрақты базаны шеттетуден алынатын осындай табыстарды қоса қанда, Уағдаласушы Мемлекет кәсіпорынының басқа Уағдаласушы Мемлекеттегі кәсіпорнының тұрақты мекемесінің кәсіпкерлік мүлкінің бір бөлігін құрайтын қозғалмалы мүлікті шеттетуден немесе тәуелсіз жеке қызметтер көрсету мақсаттары үшін Уағдаласушы Мемлекеттің басқа Уағдаласушы Мемлекеттеті резидентінің тұрақты базасына жататын қозғалмалы мүліктен алатын табыстарына осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

3. Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті халықаралық тасымалдарда пайдаланылатын теңіз немесе әуе кемелерін жер көліктерін немесе теңіз, әуе кемелерін немесе жерде жүретін көліктерді пайдалануға байланысты қозғалмалы мүлікті шеттетуден алынатын табыстарына тек осы Уағдаласушы Мемлекетте салық салынады.

4. Осы баптың 1, 2 және 3-тармақтарында аталатындардан басқа, кез-келген мүлікті шеттетуден алынатын табыстарға, алениатор резиденті болып табылатын тек сол Уағдаласушы Мемлекетте салық салынады. Алайда мұның алдындағы тармақтарда айтылған және басқа Уағдаласушы Мемлекетте алынған капиталдың өсуінен түскен табысқа, егер алынған және шеттетілген уақыт арасы бір жылдан аспаса, салық басқа Уағдаласушы Мемлекетте салынады.

14-бап
Тәуелсіз жеке қызметтер

1. Уағдаласушы Мемлекеттің резидентінің кәсіби қызметке немесе тәуелсіз сипаттағы басқа да қызметке қатысты алған табыстарына, егер өз қызметін жүзеге асыру мақсатында реттелген негізге Уағдаласушы Мемлекетте өзіне тиесілі тұрақты базасы болмаса, салық тек қана сол мемлекетте салынады. Егер оның тұрақты базасы болса табысына салық осы тұрақты базаға қатысты бөлігіне ғана сол Мемлекетте салынуы мүмкін.

2. "Кәсіптік қызметтер" терминіне, атап айтқанда, тәуелсіз ғылыми, әдеби, артистік, педагогикалық

ticari faaliyette bulunursa veya bir Türkiye mukimi Kazakistan'da yer alan sabit bir yer vasıtasıyla serbest meslek faaliyetinde bulunursa ve söz konusu bedelin ödendiği hak veya varlık ile bu işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağ bulunmaktaysa, bu maddenin 1'inci ve 2'nci fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda, olayına göre 7'nci veya 14'üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

5. Bir Devletin kendisi, politik alt bölümü, mahalli idaresi veya mukimi tarafından ödenen gayrimaddi hak bedelinin, o Akit Devlette elde edildiği kabul olunacaktır. Bununla beraber, gayrimaddi hak bedelini ödeyen kişi bir Akit Devletin mukimi olsun veya olmasın, bir Akit Devlette gayrimaddi hak bedelini ödemeye neden olan hak veya varlık ile bağlantılı bir işyerine veya sabit yere sahip olduğunda ve gayrimaddi hak bedeli bu işyeri veya sabit yerden kaynaklandığında, söz konusu gayrimaddi hak bedelinin, işyerinin veya sabit yerin bulunduğu Devlette elde edildiği kabul olunacaktır.

6. Kullanım, hak veya bilgi karşılığında ödenen gayrimaddi hak bedelinin miktarı, ödeyici ile gerçek lehtar arasında veya her ikisi ile bir başka kişi arasında var olan özel ilişki nedeniyle, böyle bir ilişkinin olmadığı durumlarda ödeyici ile gerçek lehtar arasında kararlaştırılacak miktarı aştığında, bu madde hükümleri yalnızca en son bahsedilen miktara uygulanacaktır. Bu durumda ilave ödeme, bu Anlaşmanın diğer hükümleri de dikkate alınarak, her bir Akit Devletin mevzuatı uyarınca vergilendirilebilecektir.

Madde 13
Sermaye Değer Artış Kazançları

1. Bir Akit Devlet mukimince, diğer Akit Devlette yer alan ve 6'ncı maddede belirtilen gayrimenkul varlıkların elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. Bir Akit Devlet teşebbüsünün diğer Akit Devlette sahip olduğu bir işyerinin ticari varlığına dâhil menkul varlıkların veya bir Akit Devlet mukiminin diğer Akit Devlette serbest meslek faaliyeti icra etmek üzere kullandığı sabit bir yere ait menkul varlıkların elden çıkarılmasından doğan kazanç, bu işyerinin (yalnız veya tüm teşebbüsle birlikte) veya sabit yerin elden çıkarılmasından doğan kazanç da dâhil olmak üzere, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

3. Bir Akit Devlet mukiminin, uluslararası trafikte işletilen gemi, uçak veya kara nakil vasıtalarının veya söz konusu gemi, uçak veya kara nakil vasıtalarının işletilmesiyle ilgili menkul varlıkların elden çıkarılmasından sağladığı kazançlar, yalnızca bu Akit Devlette vergilendirilebilecektir.

4. 1, 2 ve 3'üncü fıkralarda belirtilenlerin dışında kalan varlıkların elden çıkarılmasından doğan kazançlar, yalnızca elden çıkaranın mukim olduğu Akit Devlette vergilendirilecektir. Bununla beraber, diğer Akit Devlette elde edilen ve bundan önceki cümlede bahsedilen sermaye değer artış kazançları, iktisap ve elden çıkarma arasındaki süre bir yılı aşmadığı takdirde, bu diğer Akit Devlette vergilendirilebilecektir.

Madde 14
Serbest Meslek Faaliyetleri

1. Bir Akit Devlet mukiminin, serbest meslek faaliyetleri veya bağımsız nitelikteki diğer faaliyetler dolayısıyla elde ettiği gelir, faaliyetlerini icra etmek amacıyla diğer Akit Devlette sürekli kullanabileceği sabit bir yere sahip olmadığı sürece, yalnızca ilk bahsedilen Devlette vergilendirilebilecektir. Kişinin, böyle bir sabit yere sahip olması durumunda gelir, yalnızca söz konusu sabit yere atfedilebilen miktarla sınırlı olmak üzere, bu diğer Devlette de vergilendirilebilir.

2. "Serbest meslek faaliyetleri" terimi, özellikle bağımsız olarak yürütülen bilimsel, edebi, sanatsal, eğitici veya öğretici faaliyetleri, bunun yanı sıra doktorların, avukatların, mühendislerin, mimarların, dişçilerin ve muhasebecilerin bağımsız faaliyetlerini kapsamına alır.

қызметтер немесе оқытушылық қызметтер, сондай-ақ дәрігерлердің, заң қызметкерлерінің, инженерлердің, сәулетшілердің, тіс дәрігерлерінің және бухгалтерлердің тәуелсіз қызметтері кіреді.

15-бап
Тәуелді жеке қызметтер

1. Егер еңбек міндеттемесі Уағдаласушы Мемлекетте атқарылмаса, 16,18,19,20 баптардың ережелерін ескере отырып, Уағдаласушы Мемлекеттің резидентінің алған ырзығына, жалақысы мен басқа да осындай сыйақыларына тек осы Мемлекетте ғана салық салынады. Егер, жұмыс осылайша атқарылып жатса, осыған байланысты алынған мұндай сыйақыға осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. I-тармақтың ережелеріне қарамастан резидент Уағдаласушы Мемлекетте алған міндеттемелерін орындауға қатысты сыйақыларынан басқа Уағдаласушы Мемлекетте аталған алғашқы мемлекетте ғана салық салынады, егер:

а) сыйақы алушы кез-келген үздіксіз 12 ай кезең шеңберінде жалпы алғанда 183 күннен аспайтын кезеңде немесе кезеңдер бойы осы басқа Мемлекетте болса; және

б) сыйақыны жалдаушы немесе басқа Мемлекеттің резиденті емес жалдаушы атынан төленсе; және

в) жалдаушының басқа Мемлекеттегі тұрақты мекемесі сыйақы төлемейді.

3. Осы баптың бұдан бұрынғы тармақтарының ережелеріне қарамастан Уағдаласушы Мемлекет резидентінің басқа Уағдаласушы Мемлекетте жүзеге асырған жұмысы үшін алған төлемдері мен сыйақыларына осы басқа Уағдаласушы Мемлекетте салық салынбайды, егер ол кәсіпорын резиденті болып саналатын Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорны халықаралық тасымалда пайдаланатын теңіз, әуе немесе жердегі көліктер арқылы жұмыстарды орындайтын тұлға болса.

16-бап
Директорлық сыйақылар

Директорлардың қаламақылары мен басқа осыған ұқсас Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып саналатын директорлар компаниясы кеңесінің мүшесі ретінде Уағдаласушы Мемлекеттің резидентінің алған осындай төлемдеріне осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

17-бап
Артистер және спортшылар

1. 14 және 15-баптардың ережелеріне қарамастан, Уағдаласушы Мемлекет резидентінің театр, кино, радио немесе теледидар артисі, немесе сазгер, немесе спортшы ретінде өз қызметін басқа Уағдаласушы Мемлекетте жүзеге асырудан алған табысына осы басқа Мемлекетте салық салынуы мүмкін.

2. Егер әртістің немесе спортшының орындаған жеке еңбек қызметіне қатысты қызметінен алынған табысы осындай жолмен әртіске немесе спортшыға емес, басқа адамға тисе, онда 7,14 және 15 баптарға сәйкес әртістің немесе спортшының тәуелсіз қызметі орындалған қызметіне бұл табысқа сол Уағдаласушы Мемлекеттік салық салынады.

3. Спортшының немесе әртістің Уағдаласушы Мемлекетте орындаған өз қызметінен алған табысы, егер оның сол мемлекетке келуін басқа Уағдаласушы Мемлекеттің қоғамдық қоры, оның саяси бөлімшелері немесе жергілікті үкімет органдары қолдаса, онда сол мемлекетте салық салудан босатылады.

18-бап
Зейнетақылар

19-баптың 2-тармағының ережелеріне сәйкес Уағдаласушы Мемлекеттің резидентіне бұрын жүзеге асырған жұмысына төленген зейнетақылар мен басқа да осындай сыйақыларға тек осы Мемлекетте салық салынады.

19-бап
Мемлекеттік қызмет

1. Уағдаласушы Мемлекеттің немесе оның саяси бөлімшесі немесе жергілікті өкімет органдарының осы Мемлекетке немесе оның бөлімшесіне немесе өкімет органына көрсеткен қызметі үшін жеке адамға төленетін зейнетақыны қоспағанда өзге сыйақысына, төлемдеріне, жалақыларына және осыған ұқсас өтемақыларына тек осы Мемлекетте салық салынады.

2. 15, 16 және 18-баптардың ережелері Уағдаласушы Мемлекеттің немесе оның саяси бөлімшесінің немесе жергілікті өкімет органының кәсіпкерлікке байланысты жүзеге асырылатын қызметіне қатысты сыйақылар мен зейнетақыларға қолданылады.

Madde 15
Bağımlı Faaliyetler

1. 16, 18, 19 ve 20'nci maddelerin hükümleri saklı kalmak üzere, bir Akit Devlet mukiminin bir hizmet akdi dolayısıyla elde ettiği ücret, maaş ve diğer benzeri ödemeler, bu hizmet diğer Akit Devlette ifa edilmedikçe, yalnızca bu Devlette vergilendirilebilecektir. Hizmet diğer Devlette ifa edilirse, buradan elde edilen gelir bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. 1'inci fıkra hükümlerine bakılmaksızın, bir Akit Devlet mukiminin diğer Akit Devlette ifa ettiği bir hizmet dolayısıyla elde ettiği gelir, eğer:

a) Gelir elde eden kişi, diğer Devlette herhangi bir kesintisiz on iki aylık dönemde bir veya bir kaç seferde toplam 183 günü aşmamak üzere kalırsa, ve

b) Ödeme, diğer Devletin mukimi olmayan bir işveren tarafından veya böyle bir işveren adına yapılırsa, ve

c) Ödeme, işverenin diğer Devlette sahip olduğu bir işyerinden veya sabit yerden yapılmazsa

yalnızca ilk bahsedilen Devlette vergilendirilebilecektir.

3. Bu maddenin önceki hükümlerine bakılmaksızın, bir Akit Devlet mukiminin diğer Akit Devlette ifa ettiği bir hizmet karşılığında elde ettiği maaş ve diğer benzeri ödemeler, eğer bu hizmet, bir Akit Devlet mukimi olan bir teşebbüsçe uluslararası trafikte işletilen bir gemi, uçak veya kara nakil vasıtasında ifa edilirse, bu diğer Akit Devlette vergilendirilmez.

Madde 16
Müdürlere Yapılan Ödemeler

Bir Akit Devlet mukiminin, diğer Akit Devlet mukimi olan bir şirketin yönetim kurulu üyesi olması dolayısıyla elde ettiği ücret ve diğer benzeri ödemeler bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

Madde 17
Sanatçı ve Sporcular

1. 14'üncü ve 15'inci maddelerin hükümlerine bakılmaksızın, bir Akit Devlet mukimi olan tiyatro, sinema, radyo, televizyon artistliği yapan veya müzisyen olarak çalışan bir sanatçının veya bir sporcunun diğer Akit Devlette icra ettiği bu nitelikteki şahsi faaliyetleri dolayısıyla elde ettiği gelir, bu diğer Devlette vergilendirilebilir.

2. Bir sanatçının ya da sporcunun icra ettiği bu nitelikteki faaliyetlerden doğan gelir, sanatçının veya sporcunun kendisine değil de bir başkasına yönelirse, bu gelir 7, 14 ve 15'inci maddelerin hükümleriyle bağlı kalınmaksızın, sanatçı ya da sporcunun faaliyetlerinin icra edildiği Akit Devlette vergilendirilebilir.

3. Bir sanatçı veya sporcunun bir Akit Devlette icra ettiği faaliyetlerden elde ettiği gelir, bu Devlete yapılan ziyaretin önemli ölçüde diğer Akit Devletin, politik alt bölümünün veya mahalli idaresinin kamusal fonlarından desteklenmesi halinde, bu Devlette vergiden istisna edilecektir.

Madde 18
Emekli Maaşları

19'uncu maddenin 1'inci fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, bir Akit Devlet mukimine geçmiş çalışmalarının karşılığında ödenen emekli maaşları ve sağlanan diğer benzeri menfaatler, yalnızca bu Devlette vergilendirilebilecektir.

Madde 19
Kamu Görevleri

1. Bir Devletin kendisine, bir politik alt bölümüne veya bir mahalli idaresine bir kamu görevi dolayısıyla bir gerçek kişi tarafından verilen hizmetler karşılığında, bu Devlet, alt bölüm veya idare tarafından veya bunlarca oluşturulan fonlardan sağlanan ücret, maaş ve diğer benzeri menfaatler, emekli maaşları da dâhil yalnızca bu Devlette vergilendirilebilecektir.

2. Bir Akit Devletin kendisi, politik alt bölümü veya mahalli idaresi tarafından yürütülen ticari faaliyetlerle bağlantılı hizmetler karşılığında sağlanan menfaatlere ve emekli maaşlarına bu Anlaşmanın 15, 16 ve 18'inci madde hükümleri uygulanacaktır.

20-бап
Студенттер мен оқытушылар

1. Уағдаласушы Мемлекеттің азаматы болып табылатын және басқа Уағдаласушы Мемлекетте тек қана оқумен білім алу мақсатында жүрген және осында тұруға немесе оқуға, білім алуға арналған төлемдерге басқа Мемлекетте мұндай төлемдердің басқа Мемлекеттегі көздерден туындайтыны қарастырыла отырып салық салынбайды.

2. Басқа Уағдаласушы Мемлекеттің азаматы болған немесе болып табылған және басқа Мемлекетте оқу немесе ғылыми зерттеулермен айналысу жөніндегі негізгі мақсатпен жүрген оқытушының немесе нұсқаушының сыйақылары мұндай төлемдердің басқа Мемлекеттегі көздерден пайда болатыны қарастырыла отырып оқу немесе зерттеу бойынша жеке қызмет сыйақылары жөніндегі салықтан басқа Мемлекетте соңғы екі жылдан аспайтын кезең немесе кезеңдер бойынша босатылады.

3. Уағдаласушы Мемлекеттің азаматы болып табылатын тәжірибеден өтуші немесе аспирант алатын сыйақыға егер оны басқа Уағдаласушы Мемлекетте өзінің оқуына немесе білім алуына байланысты іс жүзінде тәжірибе алу тәртібінде күнтізбе жылында 183 күннен аспайтын кезеңде немесе кезеңдерде жүзеге асатын болса осы басқа Уағдаласушы Мемлекетте салық салынбайды.

21-бап
Басқа табыстар

1. Қайда туындаса да осы келісімнің бұдан бұрынғы баптарында қарастырылмаған Уағдаласушы Мемлекет резидентінің табыстарының түрлеріне тек сол мемлекеттен ғана салық салынады.

2. Егер мұндай табыстарды алушы Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті басқа Уағдаласушы Мемлекетте сонда орналасқан тұрақты мекеме арқылы кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын болса немесе сонда орналасқан тұрақты базадан тәуелсіз жеке қызмет көрсететін болса және табыс төленетін құқық немесе меншік осындай тұрақты мекемемен немесе тұрақты базамен байланысты болса табысқа, 2-6 баптың тармағында қарастырылған жылжымайтын мүліктерден алынатын табыстарды қоспағанда, 1-тармақтың ережелері қолданылмайды. Мұндай жағдайда ретіне қарай 7 немесе 14 баптың ережелері қолданылады.

22-бап
Қосарланған салық салуды жою

1. Қазақстанның резиденттері үшін қосарланған салық былайша жойылады.

а) егер Қазақстанның резиденті осы Келісімнің ережелеріне сәйкес Түркияда салық салынуы мүмкін табыс алса, Қазақстан осы резиденттің табысына салынатын салықтан тікелей немесе шегеру жолынан Түркияда төленген салыққа тең сомада шегерім жасайды. Алайда мұндай шегерім Түркияда салық салынатын табысқа жатқызылуы мүмкін табыс салығының бөлігінен (шегерімге дейін есептелген) аспайды.

б) егер Қазақстанның резиденті осы Келісімнің ережелеріне сәйкес тек Түркияда ғана салық салынатын табыс алса Қазақстан бұл табысты салық салу базасына енгізе алады. Алайда бұл Қазақстанда салық салуға жататын осындай табысқа салық ставкасын анықтау үшін жасалады.

2. Түркия резиденттері үшін қосарланған салық салу былайша жойылады

а) егер Түркияның резиденті осы Келісімнің ережелеріне сәйкес Қазақстанда салық салынуы мүмкін табыс алса Түркия табысқа салынатын салықтан осы резиденттің тікелей немесе шегеру жолымен төлеген табыс салығына тең сомада шегерім жасайды. Алайда мұндай шегерім Казақстанда салық салынатын табысқа жатқызылуы мүмкін басқа табыс салығының бөлігінен (шегерімге дейін есептелген) аспайды.

б) егер Түркияның резиденті осы Келісімнің ережелеріне сәйкес Қазақстанда ғана салық салынатын табыс алса Түркия бұл табысты салық салу базасына енгізе алады. Алайда бұл Түркияда салық салуға жататын осындай табысқа салық ставкасын анықтау үшін жасалады.

23-бап
Кемсітпеу

1. Уағдаласушы Мемлекеттердің ұлттық тұлғалары осындай жағдайларды басқа Уағдаласушы Мемлекеттерде осы басқа мемлекеттің ұлттық тұлғалары ұшырайтын немесе ұшырауы мүмкін салық салуға және соған байланысты міндеттемеге қарағанда өзгеше немесе тым ауыр тиетін кез-келген салық салуға немесе соған байланысты міндеттемеге ұшырамайды.

Madde 20
Öğrenciler ve Öğretmenler

1. Bir Akit Devletin vatandaşı olup, diğer Akit Devlette yalnızca öğrenim veya mesleki eğitim amacıyla bulunan bir öğrencinin geçim, öğrenim veya mesleki eğitim masraflarını karşılamak için, bu diğer Devletin dışındaki kaynaklardan yapılan ödemeler, bu diğer Devlette vergilendirilmeyecektir.

2. Aynı şekilde, bir Akit Devletin vatandaşı olup, diğer Akit Devlette yalnızca öğretim veya bilimsel araştırma yapmak amacıyla bulunan bir öğretmen veya öğretim üyesinin, kesintisiz iki yılı aşmayan bir süre veya süreler için öğretim veya araştırma karşılığında, bu diğer Devletin dışındaki kaynaklardan elde ettiği gelirler, bu diğer Devlette vergiden istisna edilecektir.

3. Bir Akit Devletin vatandaşı olup, diğer Akit Devlette öğrenimi veya mesleği ile ilgili uygulama alışkanlıkları kazanmak üzere, bir takvim yılı içinde 183 günü aşmayacak şekilde hizmet ifa eden bir çırak veya stajyerin elde ettiği ücretler, bu diğer Devlette vergilendirilmeyecektir.

Madde 21
Diğer Gelirler

1. Bir Akit Devlet mukiminin, nerede doğarsa doğsun, bu Anlaşmanın daha önceki maddelerinde belirtilmeyen gelir unsurları, yalnızca bu Devlette vergilendirilebilecektir.

2. 6'ncı maddenin 2'nci fıkrasında tanımlanan gayrimenkul varlıklardan elde edilen gelir hariç olmak üzere, bir Akit Devlet mukimi olan söz konusu gelirin lehtarı, bu diğer Akit Devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunursa veya bu diğer Devlette yer alan sabit bir yer vasıtasıyla serbest meslek faaliyetinde bulunursa ve söz konusu hak veya varlık ile bu işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağ bulunmaktaysa, bu gelire 1'inci fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda, olayına göre 7'nci veya 14'üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

Madde 22
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi

1. Türkiye mukimleri için çifte vergilendirme aşağıdaki şekilde önlenecektir:

a) Bir Türkiye mukimi, bu Anlaşma hükümleri uyarınca Kazakistan'da vergilendirilebilen bir gelir elde ettiğinde, Türkiye, Kazakistan'da gelir üzerinden ödenen vergiye eşit bir miktarı doğrudan doğruya veya indirim yoluyla bu mukimin geliri üzerinden ödeyeceği vergiden mahsup edecektir. Bununla beraber, her iki durumda da söz konusu mahsup, Kazakistan'da vergilendirilebilen gelire atfedilen gelir üzerinden ödenen vergi miktarını (mahsuptan önce hesaplanan) aşmayacaktır.

b) Bir Türkiye mukimi, bu Anlaşma hükümleri uyarınca yalnızca Kazakistan'da vergilendirilebilecek bir gelir elde ettiğinde, Türkiye, Türkiye'de vergilendirilebilen diğer gelirlerin vergi oranının belirlenmesi amacıyla bu geliri vergi matrahına dâhil edebilir.

2. Kazakistan mukimleri için çifte vergilendirme aşağıdaki şekilde önlenecektir:

a) Bir Kazakistan mukimi, bu Anlaşma hükümleri uyarınca Türkiye'de vergilendirilebilen bir gelir elde ettiğinde, Kazakistan, Türkiye'de gelir üzerinden ödenen vergiye eşit bir miktarı doğrudan doğruya veya indirim yoluyla bu mukimin geliri üzerinden ödeyeceği vergiden mahsup edecektir. Bununla beraber, söz konusu mahsup, Türkiye'de vergilendirilebilen gelire atfedilen gelir üzerinden ödenen vergi miktarını (mahsuptan önce hesaplanan) aşmayacaktır.

b) Bir Kazakistan mukimi, bu Anlaşma hükümleri uyarınca yalnızca Türkiye'de vergilendirilebilecek bir gelir elde ettiğinde, Kazakistan, Kazakistan'da vergilendirilebilen diğer gelirlerin vergi oranının belirlenmesi amacıyla bu geliri vergi matrahına dâhil edebilir.

Madde 23
Ayrım Yapılmaması

1. Bir Akit Devletin vatandaşları diğer Akit Devlette bu diğer Devletin vatandaşlarının aynı koşullarda karşı karşıya kaldıkları veya kalabilecekleri vergilemeden ve buna bağlı mükellefiyetlerden değişik veya daha ağır vergilemeye ve buna bağlı mükellefiyetlere tabi tutulmayacaklardır.

2. 10-баптың 4-тармағына жататын Уағдаласушы Мемлекет кәсіпорынның басқа Уағдаласушы Мемлекеттегі тұрақты мекемесіне салынатын салық осындай қызметті жүзеге асырушы осы басқа мемлекеттің кәсіпорнына салынатын салыққа қарағанда, осы басқа мемлекетте қолайсыздау болмауға тиісті.

3. Капиталдары басқа Уағдаласушы Мемлекеттің бір немесе бірнеше резиденттеріне толық не ішінара қарайтын немесе олар оны тікелей немесе жанама бақылайтын Уағдаласушы Мемлекеттің кәсіпорындары алғашқы аталған мемлекеттің басқа осындай кәсіпорындары ұшырайтын және ұшырауы мүмкін салық салуға және оған байланысты міндеттемелерге қарағанда өзгеше немесе анағұрлым ауыртпалықты болатын кез-келген салық салуға немесе оған байланысты кез-келген міндеттемелерге алғашқы аталған мемлекеттер ұшырамауға тиіс.

4. Бұл ережелер әрбір Уағдаласушы Мемлекетте оның резиденттеріне азаматтық мәртебесі мен отбасы жағдайына байланысты берілетін салық салу мақсаттары үшін қандай да болмасын жеке жеңілдіктерді салықтан босатуды және кемітулерді басқа Уағдаласушы Мемлекеттердің резиденттеріне беруде әрбір Уағдаласушы Мемлекетті міндеттеу ретінде түсіндірілмейді.

24-бап
Өзара келісу рәсімі

1. Егер Уағдаласушы Мемлекеттердің резиденті олардың бірінің немесе екеуінің де іс-қимылдары осы Келісімнің ережелеріне сәйкес келмейтін салық салуға әкеледі деп есептесе, ол осы Мемлекеттердің ішкі заңдарымен көзделген қорғану құралдарына қарамастан, өз ісін өзі резиденті болып отырған Уағдаласушы Мемлекет бере алады.

2. Құзырлы орган егер қойылған талаптың негізі бар деп тапса және ол өзі қанағаттанарлық шешімге келе алмаса, Келісімге сәйкес келмейтін салық салуды болдырмау мақсатымен, мәселені басқа Уағдаласушы Мемлекеттің құзырлы органымен өзара келісім бойынша шешуге ұмтылады.

3. Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органдары өзара мәмле бойынша Келісімді түсіндіру мен қолдану кезінде кез-келген қиындықтар мен күмәндарды шешуге ұмтылатын болады. Олар сондай-ақ осы Келісімде қарастырылмаған жағдайда қосарланған салық салуды болдырмау мақсатында бір-біріне консультациялар бере алады.

4. Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органдары осының алдындағы тармақтарды келісіп түсінісуге жету мақсаттарында бір-бірімен тікелей қатынас жасауы мүмкін. Егер Келісімге жету үшін ауызша келісуді ұйымдастыру қажет болса, онда мұндай келісім Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органдарының өкілдерінен тұратын комиссия мәжілісінің шеңберінде қарастырылуы мүмкін.

25-бап
Ақпар алмасу

1. Уағдаласушы Мемлекеттердің құзырлы органдары осы Келісімнің ережелерін орындауға дәрежедегі Келісімге енгізілген салықтарға қатысты ережелерді немесе Уағдаласушы Мемлекеттердің ішкі заңдарын орындауға байланысты ақпараттар алысады. Уағдаласушы Мемлекеттен алатын кез-келген ақпарат осы Мемлекеттің ішкі заңдары шеңберінде алынған ақпарат сияқты құпия болып есептеледі және тек Келісім қолданылатын салықтарға қатысты шағымдарды қарау тұрғысында баға берумен немесе жинаумен, мәжбүр етіп өндіріп алумен, сотта қараумен шұғылданушы жақтарға немесе органдарға ғана сот және әкімшілік органдарын қоса алғанда хабарланады. Мұндай жақтар немесе органдар ақпарды тек осындай мақсаттар үшін пайдаланады. Олар бұл ақпараттарды ашық сот мәжілісінде немесе сот шешімдерін қабылдау кезінде ашуы мүмкін.

2. Осы баптың 1-тармағының ережелері ешбір жағдайда Уағдаласушы Мемлекеттерге:

а) осы немесе басқа Уағдаласушы Мемлекеттің заң және әкімшілік іс-тәжірибесіне қайшы әкімшілік шаралар жүргізуге;

б) осы немесе басқа Уағдаласушы Мемлекеттің заңы немесе кәдімгі әкімшілік іс-тәжірибесі бойынша алына алмайтын ақпарат беруге;

в) кез-келген сауда, кәсіпкерлік, өнеркәсіп, коммерциялық немесе «Әліптік құпияны» ашатын немесе ашылуы мемлекеттік саясатқа (қоғамдық тәртіпке) қайшы келетін ақпараттарды беруге міндеттейтін қағида ретінде түсіндірілмейді.

2. 10'uncu maddenin 4'üncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, bir Akit Devlet teşebbüsünün diğer Akit Devlette sahip olduğu bir işyeri, bu diğer Devletin aynı faaliyetleri yürüten teşebbüslerine göre daha az lehe bir vergileme ile karşı karşıya kalmayacaktır.

3. Bir Akit Devletin, diğer Akit Devletin bir veya birkaç mukimi tarafından, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, kısmen veya tamamen sermayesine sahip olunan veya kontrol edilen teşebbüsleri, ilk bahsedilen Akit Devlette, benzeri teşebbüslerin tabi oldukları veya olabilecekleri vergilemeden ve buna bağlı mükellefiyetlerden değişik veya daha ağır vergilemeye ve buna bağlı mükellefiyetlere tabi tutulmayacaklardır.

4. Bu hükümler, bir Akit Devletin kendi mukimlerine şahsi veya ailevi durumları dolayısıyla uyguladığı şahsi indirim, muafiyet ve matrah indirimlerini diğer Akit Devlet mukimlerine de uygulama zorunda olduğu yönünde anlaşılmayacaktır.

Madde 24
Karşılıklı Anlaşma Usulü

1. Bir Akit Devlet mukimi, Akit Devletlerden birinin veya her ikisinin işlemlerinin kendisi için bu Anlaşmanın hükümlerine uygun düşmeyen bir vergileme yarattığı veya yaratacağı kanaatine vardığında, bu Devletlerin iç hukukunda öngörülen müracaat usulleriyle bağlı kalmaksızın, sorunu mukimi olduğu Akit Devletin yetkili makamına götürebilir.

2. Söz konusu yetkili makam, itirazı haklı bulmakla beraber kendisi tatminkâr bir çözüme ulaşamadığı takdirde, bu Anlaşmaya ters düşen bir vergilemeyi önlemek amacıyla, diğer Akit Devletin yetkili makamıyla karşılıklı anlaşmaya gayret sarf edecektir.

3. Akit Devletlerin yetkili makamları, bu Anlaşmanın yorumundan veya uygulanmasından kaynaklanan her türlü güçlüğü ve tereddüdü karşılıklı anlaşmayla çözmek için gayret göstereceklerdir. Yetkili makamlar aynı zamanda, bu Anlaşmada ele alınmayan durumlardan kaynaklanan çifte vergilendirmenin ortadan kaldırılması için de birbirlerine danışabilirler.

4. Akit Devletlerin yetkili makamları, bundan önceki fıkralarda belirtilen hususlarda anlaşmaya varabilmek için birbirleriyle doğrudan doğruya haberleşebilirler. Anlaşmaya varabilmek için sözlü görüş alışverişi gerekli görüldüğünde, bu görüşme, Akit Devletlerin yetkili makamlarının temsilcilerinden oluşan bir komisyon kanalıyla yürütülebilir.

Madde 25
Bilgi Değişimi

1. Akit Devletlerin yetkili makamları, bu Anlaşma hükümlerinin yürütülmesi için gerekli olan bilgileri ve Anlaşma ile uyumsuzluk göstermediği sürece, Anlaşma kapsamına giren vergiler ile ilgili iç mevzuat hükümlerinin yürütülmesi için gerekli olan bilgileri değişime tabi tutacaklardır. Bir Akit Devlet tarafından alınan her türlü bilgi, o Devletin kendi iç mevzuatı çerçevesinde elde ettiği bilgiler gibi gizli tutulacak ve yalnızca bu Anlaşmada belirtilen vergilerin tahakkuk veya tahsilleri veya cebri icra ya da cezasıyla ve bu hususlardaki şikâyet ve itirazlara bakmakla görevli kişi veya makamlara (adli makamlar ve idari kuruluşlar dâhil) verilebilecektir. Bu kişi veya makamlar söz konusu bilgileri yalnızca bu amaçlar doğrultusunda kullanacaklardır. Bu kişi veya makamlar söz konusu bilgileri mahkeme duruşmalarında veya adli kararlar alınırken açıklayabilirler.

2. 1'inci fıkra hükümleri, hiçbir surette bir Akit Devleti:

a) Kendisinin veya diğer Akit Devletin mevzuatına veya idari uygulamalarına uymayacak idari önlemler alma;

b) Kendisinin veya diğer Akit Devletin mevzuatı veya normal idari işlemleri çerçevesinde elde edilemeyen bilgileri sunma;

c) Herhangi bir ticari, sınaî, mesleki sırrı veya ticari işlemi aleni hale getiren bilgileri veya aleniyeti kamu düzenine aykırı düşen bilgileri verme yükümlülüğü altına sokacak şekilde yorumlanamaz.

26-бап
Дипломатиялық өкілдіктердің және консулдық мекемелердің мүшелері

Осы Келісімнің ешбір ережесі халықаралық құқықтың жалпы нормаларымен немесе арнайы келісімдердің ережелеріне сәйкес ұсынылған дипломатиялық өкілдіктер немесе консулдық мекемелер мүшелерінің салық жеңілдіктерін қозғамайды.

27-бап
Жеңілдіктерді шектеу

Уағдаласушы Мемлекеттің резиденті болып табылатын және басқа Уағдаласушы Мемлекеттен табыс алатын жақ, егер негізгі мақсат немесе кез-келген жақтың негізгі мақсаты осындай түрді құруға немесе беру арқылы осы Келісімнің ережелерінен неғұрлым мол табыс алуға бағытталған болса, онда сол басқа мемлекетте салық салудан босату құқығынан босатылмайды.

Осы бапқа сәйкес шешім шығара отырып тиісті білікті орган немесе органдар басқа да факторлар арасынан Уағдаласушы Мемлекеттің/тердің/ төлемге немесе осындай табыс алуға қатысы бар резиденттің табысының пайда болуының жағдайлары, мөлшері мен түп-төркінін, екі жақтың шарт жасау пиғылын, жақтардың мен резиденттілігін, табыстарын заңды немесе нақты, тікелей немесе жанама бақылайтындығын қарауға құқылы.

28-бап
Күшіне ену

Әрбір Уағдаласушы Мемлекет осы Келісімнің күшіне енуіне қажетті өзара келісім рәсімінің аяқталғаны туралы бір-біріне хабарлайды. Осы Келісім ең соңғы хабар алынып, оның ережелері Келісуші Мемлекеттердің екеуіне де әрекет ете бастаған күннен:

а) осы Келісім күшіне енетін айдан кейінгі айдың бірінші күнінен немесе одан кейін төленетін немесе есептелетін несиеге берілетін сомаға қатысты бастапқы көзден немесе алғашқы айдан ұсталатын салықтар бойынша;

б) осы Келісім күшіне енетін уақыттан кейінгі жылдың 1 қаңтарынан бастап немесе одан кейін салық салынатын жылдарға қатысты өзге салықтар бойынша күшіне енеді.

29-бап
Іс-әрекетті тоқтату.

Осы Келісім Уағдаласушы Мемлекеттер тоқтатқанға дейін өз күшінде болады. Әрбір Уағдаласушы Мемлекет Келісімнің күшін жою туралы Келісім күшіне енген уақыттан кейін 5 жыл өткен соң кез-келген күнтізбелік жылдың аяғына дейін 6 айдан кешіктірмей дипломатиялық арналар арқылы жазбаша хабарлама беру жолымен Келісімнің әрекетін тоқтата алады. Мұндай жағдайда Келісім:

а) осындай хабарлама берілген күнтізбелік жыл аяқталғаннан кейін төленетін немесе есептелетін берілетін сомаға қатысты бастапқы көзден ұсталатын салықтар бойынша

б) осындай хабарлама берілген күнтізбелік жыл аяқталғаннан кейінгі салық салынатын жылдарға қатысты өзге салықтар бойынша әрекетін тоқтатады.

Осыны растау ретінде тиісті өкілдігі бар төмендегі өкілдер осы келісімге қол қойды.

1995 жылғы 15 тамызда Алматыда екі дана етіліп қазақ, түрік, орыс және ағылшын тілдерінде және барлық төрт мәтіннің де бірдей күші бар. Мәтіндерде алшақтық кеткен жағдайда ағылшын мәтіні негізге алынады.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

Madde 26
Diplomat Hüviyetindeki Memurlar Ve Konsolosluk Memurları

Bu Anlaşma hükümleri, diplomat hüviyetindeki memurlar veya konsolosluk memurlarının uluslararası hukukun genel kuralları veya özel anlaşma hükümleri uyarınca yararlandıkları mali ayrıcalıkları etkilemeyecektir.

Madde 27
Menfaatlerin Sınırlandırılması

Bir Akit Devlet mukimi olan ve diğer Akit Devletten gelir elde eden bir kişinin, bu gelir unsurunun yaratılması veya devredilmesindeki asıl amacı veya amaçlarından birisi bu Anlaşma hükümlerinin sağladığı menfaatlerden yararlanmak ise, bu kişi, Anlaşmanın sağladığı vergi kolaylıklarına hak kazanamayacaktır.

Yetkili makam veya makamlar, bu madde uyarınca bir karar verilirken diğer faktörlerin yanı sıra, gelirin miktarı ve niteliği, gelirin elde edildiği koşullar, işlemler için tarafların ifade ettikleri niyetler ile;

i) Hukuken veya fiilen, dolaylı veya dolaysız olarak geliri kontrol veya idare eden, veya

ii) bir Akit Devlet mukimi olan ve bu gelirin ödenmesi veya alınması ile ilgili olan

kişilerin kimliği ve ikametlerine ilişkin unsurları da dikkate alma konusunda yetkili olacaklardır.

Madde 28
Yürürlüğe Girme

Her bir Akit Devlet, bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için gerekli olan işlemlerin tamamlandığını diğerine bildirecektir. Bu Anlaşma, bu bildirimlerden sonuncusunun alındığı gün yürürlüğe girecek ve hükümleri her iki Akit Devlette:

a) Kaynakta tevkif edilen vergiler yönünden, bu Anlaşmanın yürürlüğe girdiği ayı izleyen ikinci ayın ilk günü veya daha sonra ödenen veya mahsup edilen miktarlar için;

b) Diğer vergiler yönünden, bu Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen Ocak ayının ilk günü veya daha sonra başlayan vergilendirme yılı için

Uygulanacaktır.

Madde 29
Yürürlükten Kalkma

Bu Anlaşma, Akit Devletlerden biri tarafından feshedilinceye kadar yürürlükte kalacaktır. Akit Devletlerden her biri, Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıllık bir sürenin bitiminden sonraki herhangi bir takvim yılının sonundan en az altı ay önce diplomatik yollardan yazılı fesih ihbarnamesi vermek suretiyle Anlaşmayı feshedebilir. Bu durumda Anlaşma:

a) Kaynakta tevkif edilen vergiler yönünden, fesih ihbarnamesinin verildiği takvim yılının bitiminden sonra ödenen veya mahsup edilen miktarlar için; ve

b) Diğer vergiler yönünden, fesih ihbarnamesinin verildiği takvim yılının bitiminden sonra başlayan vergilendirme yılları için hüküm ifade etmeyecektir.

Bu hususları teyiden, aşağıda imzaları bulunan tam yetkili temsilciler, bu Anlaşmayı imzaladılar.

Türk, Kazak, Rus ve İngiliz dillerinde, her dört metin de aynı derecede geçerli olmak üzere, 15 Ağustos 1995 tarihinde, Almatı'da düzenlenmiştir. Metinler arasında farklılık olması halinde, İngilizce metin geçerli olacaktır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ АРАСЫНДАҒЫ САУДА-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ТЕХНИКАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТУРАЛЫ КЕЛІСІМ

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі (бұдан әрі «Уағдаласушы Тараптар» деп аталатын)

- Қазақстанның саяси және экономикалық жүйесінде болып өткен түпкілікті өзгерістерді және Қазақстанның дүниежүзілік экономикалық қоғамдастыққа кіру ниетін назарға ала отырып;

- теңдестірілген негізде және өзара пайда мен елдер арасындағы достық әрі бауырластық қарым-қатынастар негізінде дамып келе жатқан сауда-экономикалық және техникалық ынтымақтастықты одан әрі нығайтуға сенім білдіре отырып;

- халықаралық құқықтың нормалары мен принциптеріне сәйкес сауда, экономикалық және техникалық ынтымақтастықты дамытуға және осы ынтымақтастықтың тұрақтылық, теңдік әрі ұзақ мерзімдік сапасына ие болуға ұмтыла отырып,

төмендегілер жөнінде уағдаласты:

1-бап

Уағдаласушы Тараптар кедендік экспорт-импорт салықтарына және барлық мүмкін баждар мен алымдарға қатысты бір-біріне мейлінше қолайлы елдің принципін қолданатын болады.

Осы параграф ережелерінің:

1.Көршілес елдерге шекараға және жағалауға жақын жерлерде сауданы жеңілдету үшін жасалған преференцияларға;

2.Уағдаласушы Тараптар кедендік одаққа немесе еркін экономика аймағын құруға қатысы бар шарттарға қатысушылар болып табылатын немесе болатын шарттардан туындайтын преференцияларға;

3.Уағдаласушы Тараптардың Сауда және кедендік тарифтер туралы жалпы шартқа (GATT) немесе басқа да халықаралық шарттарға сәйкес қайсы бір дамушы елге жасаған немесе жасайтын преференцияларға күші жүрмейді.

2-бап

Уағдаласушы Тараптар өздерінде бар мүмкіндіктер мен ұлттық заңдар шеңберінде олардың экономикалық потенциалдарымен қамтамасыз етілетін артықшылықтарды пайдалана отырып, сауда, экономика және техника салаларын қамтитын ұзақ мерзімді және тұрақты ынтымақтастықты дамыту үшін барлық мүмкін күш-жігерлерді жұмылдырады.

3-бап

Уағдаласушы Тараптар халықаралық сауда-да қолданылатын принциптер және ережелер шеңберінде ұзақ мерзімді және теңдестірілген сауданың көлемін ұлғайту, тарату және алуан түрлілігін қамтамасыз ету жөнінде қажетті шараларды қабылдайды.

4-бап

Уағдаласушы Тараптар екі ел арасындағы сауда-экономикалық қызметті дамытуда банк секторының маңызын атай отырып, банктердің қазіргі заманғы халықаралық банк стандарттарына қол жеткізуді қамтамасыз етуге бағытталған ынтымақтастығын қолдайтын болады.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA TİCARET VE EKONOMİK VE TEKNİK İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti (bundan böyle Akit Taraflar anılacaktır),

- Kazakistan'ın siyasi ve ekonomik sisteminde meydana gelen köklü değişim ile Kazakistan'ın dünya ekonomik topluluğu ile bütünleşme arzusunu göz önünde bulundurarak,

- Dengeli ve karşılıklı yarar esasına dayalı olarak gelişen ticari, ekonomik ve teknik işbirliğinin, ülkeleri arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini daha da güçlendireceğine olan inançlarını vurgulayarak,

- Uluslararası hukukun ilke ve prensiplerine uygun olarak, ticari, ekonomik ve teknik işbirliğini geliştirmek ve bu işbirliğine istikrarlı, dengeli ve uzun vadeli bir nitelik kazandırmayı amaçlayarak,

aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır.

Madde 1

Akit Taraflar, ülkelerinde ihracat ve ithalatta uygulanan gümrük vergileri ile her türlü resim ve harçlarla ilgili olarak birbirlerine en çok kayırılan ülke prensibini uygulayacaktır.

Bu paragraf hükümleri:

1. Sınır ve kıyı ticaretini kolaylaştırmak için komşu ülkelere tanınan imtiyazlara,

2. Akit Tarafların taraf oldukları veya bundan böyle olabilecekleri gümrük birliği veya serbest ticaret alanı kurulmasını sağlayan anlaşmalardan kaynaklanan imtiyazlara,

3. Akit Tarafların, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) veya diğer uluslararası anlaşmalara göre, gelişme yolundaki herhangi bir ülkeye tanıdığı veya tanıyabileceği imtiyazlara,

uygulanmayacaktır.

Madde 2

Akit Taraflar, mevcut imkânları ve milli mevzuatları çerçevesinde, ekonomik potansiyellerinin sağladığı avantajlardan da yararlanarak ticari, ekonomik ve teknik alanlarda kapsamlı, uzun vadeli ve istikrarlı işbirliğini geliştirmek için her türlü çabayı göstereceklerdir.

Madde 3

Akit Taraflar, uluslararası ticarette kabul edilen uygulama ve esaslar çerçevesinde, karşılıklı ticareti uzun vadeli ve dengeli olarak artırmak, yaygınlaştırmak ve çeşitlendirmek için gerekli önlemleri alacaklar ve kuruluş, işletme ve firmaları arasında ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi için elverişli koşulların yaratılmasına yardımcı olacaklardır.

Madde 4

İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde bankacılık sektörünün önemini vurgulayan Akit Taraflar, uluslararası modern bankacılığın gerektirdiği standartlara ulaşılmasını teminden bankalarının işbirliğini teşvik edeceklerdir.

5-бап

Уағдаласушы Тараптар өзаралық сауданы дамыту мақсатымен сауда-экономикалық ақпаратпен алмасу үшін қолайлы жағдайларды жасау, жұмыс байланыстарын және сауда делегацияларымен алмасуды қолдау, сондай-ақ олардың елдерінде ұйымдастырылатын халықаралық көрмелерге, жәрмеңкелерге және басқа да сауда-танысу іс-шараларына ұйымдар мен фирмалардың қатысуы жөнінде қажетті шаралар қабылдайтын болады.

6-бап

Уағдаласушы Тараптар ұлттық заңдарға сәйкес олардың елдеріне коммерциялық емес мақсаттарда көрмелерде көрсету үшін әкелінген экспонаттар мен тауарларды кедендік салықтардан, алымдардан және баждардан босату жөнінде қажетті шараларды қабылдайды.

7-бап

Уағдаласушы Тараптар сауданың халықаралық нормалары мен ережелеріне сәйкес осы Келісімнің және екі елдің қолданыстағы заңдарының шеңберінде екі елдің фирмалары мен ұйымдарының арасында қол қойылған келісімдерге сай тауарлардың, қызметтердің және бірлескен қызметтің басталған қозғалысын жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

8-бап

Осы Келісімнің қолданысы кезінде қол қойылған сауда келісімдеріне, бірақ олар бойынша осы кезеңнің ішінде міндеттемелер орындалмаған, осы Келісімнің ережелері қолданылады.

Осы Келісімге сәйкес сауда қатынастарында тұрған қазақстандық және түрік фирмаларының арасында туындауы мүмкін пікір алшақтықтары тараптардың арасында жасалған шарттардың, сондай-ақ халықаралық ұйымдар анықтаған халықаралық нормалар мен ережелердің шеңберінде шешілетін болады.

9-бап

Уағдаласушы Тараптар қолданыстағы заңдардың шеңберінде Уағдаласушы Тараптардың бірінің елінен екінші Уағдаласушы Тараптың еліне немесе үшінші бір елдерге жөнелтілетін тауарлардың автомобильдік, теміржол, теңіз және әуе жолдарымен не болмаса үшінші елде оларды тасымалдау кезінде жөнелтілген жүктің өтуіне көмек көрсететін болады.

10-бап

Экономика және сауда қатынастарымен байланысты төлемдер, егер басқа бір тәртіп көзделмеген болса, әр елдің халықаралық рынокта қабылданған нормаларға сәйкес қолданыстағы заңдарының шеңберінде және еркін өтімді валютада жүргізіледі.

11-бап

Уағдаласушы Тараптар инвестициялар мен технологиялар саласында өз елдерінде және үшінші елдердің рыноктарында бірлескен кәсіпорындар құру жолымен елдер арасындағы ынтымақтастықты қолдайтын болады.

12-бап

Уағдаласушы Тараптар олардың елдеріндегі мұнай, табиғи газ ресурстарын және энергияның басқа да көздерін дамыту, олардың өндірісі, тасымалдау, маркетинг саласындағы ынтымақтастықты нығайту жөнінде және әрбір елдің ішінде немесе үшінші елдерде бар әрі болуы мүмкін жобаларға бірлескен кәсіпорындарды құру жолымен қатысу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдайтын болады, осы мақсаттарда мүдделі ұйымдар мен кәсіпорындарға қолдау көрсетеді.

13-бап

Уағдаласушы Тараптар өзара экономикалық қатынастарда құрылыс-мердігерлік сектордың алып отырған маңызды рөлін ескере отырып, осы саладағы жүргізіліп отырған ынтымақтастыққа барлық мүмкін қолдауды қамтамасыз ететін болады және осы мақсаттарда мүдделі ұйымдар мен кәсіпорындарға қолайлы жағдай жасайды.

14-бап

Уағдаласушы Тараптар қалғандарымен бірге келесі салаларда ынтымақтастықтың мүмкін аудандарын белгіледі:

- ауыл шаруашылығы мен тамақ өнеркәсібі;

Madde 5

Akit Taraflar, karşılıklı ticaretin geliştirilmesi amacıyla, ticari ve ekonomik bilgi alışverişini kolaylaştırmak için gerekli önlemleri alacaklar, iş çevreleri arasındaki temaslar ve ticaret heyeti teatilerini teşvik edecekler ve ülkelerinde düzenlenen uluslararası sergi, fuar ve diğer ticari tanıtım faaliyetlerine kuruluş, işletme ve firmalarının katılımını destekleyeceklerdir.

Madde 6

Akit Taraflar, ulusal mevzuatlarına uygun olarak, ülkelerine ithal edilen ticari olmayan numuneler ile fuarlarda teşhir edilmek amacıyla geçici olarak ithal edilen malların gümrük, vergi, resim ve harçlardan muaf tutulması yönünde gerekli önlemleri alacaklardır.

Madde 7

Akit Taraflar, her iki ülkenin firma ve kuruluşları arasında işbu Anlaşma ve iki ülkenin yürürlükteki mevzuatı çerçevesinde imzalanan sözleşmelerle başlatılan mal ve hizmet alımları ile ortak faaliyetlerin uluslararası ticari usul ve kurallara göre yürütülmesini sağlayacaklardır.

Madde 8

İşbu Anlaşmanın yürürlük süresi içinde imzalanmış ancak vecibeleri bu sürede yerine getirilmemiş ticari sözleşmelere bu Anlaşma hükümleri uygulanacaktır.

İşbu Anlaşma uyarınca ticari ilişkide bulunan Türk ve Kazak firmaları arasında doğabilecek ihtilaflar, tarafların aralarında yaptıkları sözleşmeler ve diğer anlaşmalarda yer alan benzeri hükümler ile uluslararası teamüller ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca alınacak karalar çerçevesinde çözümlenecektir.

Madde 9

Akit Taraflar, yürürlükte bulunan mevzuat çerçevesinde bir Akit Tarafın ülkesinden yüklenen bir malın diğer Akit Tarafın ülkesine ya da üçüncü ülkelere veya üçüncü ülke çıkışlı malların bu ülkeye nakli sırasındaki karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu geçişlerine yardımcı olacaklardır.

Madde 10

Ekonomik ve ticari ilişkilere ait ödemeler, başka bir şekilde kararlaştırılmadıkça, her iki ülkede yürürlükte bulunan mevzuat çerçevesinde, serbest döviz esasına ve uluslararası piyasalarda kabul gören usullere göre gerçekleştirilecektir.

Madde 11

Akit Taraflar, ülkeleri arasında yatırımlar ve teknoloji alanındaki işbirliğini, kendi ülkelerinde ve üçüncü ülke piyasalarında ortak girişimler tesis etmek yoluyla teşvik edeceklerdir.

Madde 12

Akit Taraflar, ülkelerindeki petrol ve doğal gaz ile diğer enerji kaynaklarının geliştirilmesi, üretilmesi, taşınması ve pazarlanması konularında işbirliğinin arttırılmasına ve her iki ülke sınırları dâhilinde ya da üçüncü ülkelerde mevcut ve muhtemel projelere ortak girişim şeklinde iştirak edilmesine imkân sağlayacak tedbirleri alacak, bu amaçla ilgili kurum ve kuruluşlarını teşvik edeceklerdir.

Madde 13

Müteahhitlik hizmetlerinin karşılıklı ekonomik ilişkilere sağladığı önemli katkı doğrultusunda Akit Taraflar, ilgili kurum ve kuruluşları arasında bu alanda yürütülen işbirliğine her türlü desteği sağlayacak ve yeni işbirliği imkânları tesis edilmesini teminen gerekli kolaylıkları göstereceklerdir.

Madde 14

Akit Taraflar, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki alanları muhtemel işbirliği konuları olarak belirlemişlerdir:

- Tarım ve gıda sanayi,
- Gıda işleme makinelerinin üretimi,
- Makine mühendisliği ve metal işleme,
- Haberleşme ve bilgi sistemleri,
- Ulaştırma,
- Turizm,
- Madencilik (özellikle altın üretimi),
- Gemi inşa sanayi,
- Demiryolu ulaşım araçları sanayi.

- тамақ өнеркәсібі үшін машиналар мен механизмдердің өндірісі;
- машина инженериясы мен металдарды өңдеу;
- көлік;
- туризм;
- тау-кен өнеркәсібі (әсіресе алтын өндірісі);
- кеме жасау;
- темір жол үшін жабдық өндірісі.

15-бап

Уағдаласушы Тараптар екі елдің стандарттау мекемелерінің арасындағы ынтымақтастықты дамыту мақсатымен мүдделі ұйымдарды қолдайтын болады.

16-бап

Уағдаласушы Тараптар оқыту-үйрету, техникалық ынтымақтастық, метереология саласында елдер арасындағы мамандармен алмасудың мүмкіндіктерін қамтамасыз ету жөнінде күш-жігерлерін жұмылдырады.

17-бап

Уағдаласушы Тараптар алдыңғы қатарлы технологиялық мүмкіндіктерді қолдану жолымен елдер арасында радио және телехабарларды тарату және коммуникациялар желісін дамытуға қолдау көрсететін болады.

18-бап

Уағдаласушы Тараптар сауда, экономика және техникалық ынтымақтастық салаларының осы келісіммен қамтылмаған барлық мүмкін басқаларын да екі жақты қарым-қатынастардың ең жоғары деңгейінде дамыту жөнінде қажетті шараларды қабылдайтын болады.

19-бап

Осы Шарт Уағдаласушы Тараптардың қолданыстағы екі жақты немесе көп жақты халықаралық шарттардан туындайтын олардың құқықтары мен міндеттеріне әсерін тигізбейді.

20-бап

Уағдаласушы Тараптар Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметінің арасындағы Бірлескен экономикалық комиссияны құру туралы хаттаманың 1-бабына сәйкес Қазақстан-Түрік Бірлескен Үкіметаралық Экономикалық Комиссияның осы Шарттың орындалу барысын бақылауға, оны орындау барысында туындауы мүмкін проблемаларды қарауға және екі жақты сауда, экономикалық және техникалық ынтымақтастықты одан да нығайта түсуге өкілетті екенін қуаттады.

21-бап

Осы Шарттың шеңберінде ынтымақтастықты жүзеге асыру барысында, қажет болған жағдайда, Уағдаласушы Тараптар өзаралық уағдаластықтың негізінде өзгерістер мен толықтырулар енгізе алады. Енгізілген өзгерістер және олар қолданысқа енген күннен бұрынырақ осы Шарттың қолданысының аяқталуы осы Шарттан туындайтын құқықтар мен міндеттерге әсерін тигізбейді.

22-бап

Осы Шарт қажетті ішкі мемлекеттік процедуралардың аяқталғаны туралы дипломатиялық арналар бойынша тараптар хабарланған күннен бастап күшіне енеді және бес жыл ішінде қолданыста болады.

Егер осы Шарттың қолданылу мерзімінің аяқталуына дейін 6 ай бұрын Уағдаласушы Тараптардың бірі оның қолданысын аяқтайтын ниеті туралы екіншісіне жазбаша хабар бермесе, осы Шарт әрбір ретте бір жылға өздігінен ұзартылады.

Осы Келісім екі дана болып, қазақ, түрік және ағылшын тілдерінде жасалды, әрқайсысының бірдей заң күші бар және Алматы қаласында 1997 жылы 10 қыркүйекте қол қойылды.

Осы Келісімнің ережелерін түсіндіруде пікір алшақтықтары туындаған жағдайда Тараптар ағылшын тіліндегі мәтінді басшылыққа алады.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

Madde 15

Akit Taraflar, iki ülke standardizasyon kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi amacıyla ilgili kuruluşlarını teşvik edeceklerdir.

Madde 16

Akit Taraflar, ülkeleri arasında meteoroloji alanında karşılıklı teknik işbirliği, uzman değişimi ve eğitim imkânları sağlanmasını teşvik edeceklerdir.

Madde 17

Akit Taraflar, gelişmiş teknoloji imkânlarını kullanmak suretiyle ülkeleri arasındaki radyo ve televizyon yayınları ile haberleşme ağının geliştirilmesine destek sağlayacaklardır.

Madde 18

Akit Taraflar, işbu Anlaşmada zikredilmeyen her türlü ticari, ekonomik ve teknik işbirliği alanında da ikili ilişkilerini en üst düzeyde geliştirmek için gerekli önlemleri alacaklardır.

Madde 19

İşbu Anlaşma Akit Tarafların yürürlükte olan ikili veya çok taraflı uluslararası anlaşmalardan doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemez.

Madde 20

Akit Taraflar, 2 Eylül 1993 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hükümetlerarası Karma Ekonomik İşbirliği Komisyonu kurulmasına dair Protokol'ün 1'inci maddesi uyarınca teşkil edilen Türk-Kazak Hükümetlerarası Karma Ekonomik İşbirliği Komisyonu'nun, işbu Anlamanın uygulanmasının gözden geçirilmesi, uygulamadan doğabilecek sorunların incelenmesi ve ikili ticari, ekonomik ve teknik işbirliğinin daha da geliştirilmesi konularında görevli ve yetkili olduğunu teyit etmişlerdir.

Madde 21

İşbu Anlaşma çerçevesinde sürdürülen işbirliğinin gerekli kılması halinde, Akit Taraflar, karşılıklı olarak mutabık kalınacak değişiklik ve eklemeleri yapmak hususunda anlaşmışlardır.

İşbu Anlaşmada herhangi bir deşiklik yapılması veya Anlaşmanın sona erdirilmesi, söz konusu değişiklik veya sona erdirmenin yürürlüğe giriş tarihinden önce işbu Anlaşmadan doğan hak ve yükümlülükleri etkilemeyecektir.

Madde 22

İşbu Anlaşma, Akit Taraflar, Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için gerekli ulusal şartların yerine getirildiğini birbirlerine diplomatik kanallardan bildirdikleri tarihte yürürlüğe girecek ve beş yıl süre ile yürürlükte kalacaktır.

Akit Taraflardan biri, yürürlük süresinin bitmeden 6 ay önce Anlaşmayı sona erdirmek istediğini yazılı olarak bildirmedikçe, işbu Anlaşma her defasında birer yıllık süreler için kendiliğinden yenilenmiş olacaktır.

İşbu Anlaşma 10 Eylül 1997 tarihinde Almatı'da aynı derecede geçerli olmak üzere Türkçe, Kazakça ve İngilizce dillerinde ikişer nüsha olarak düzenlenmiş ve imzalanmıştır.

Yorum farklılığı halinde İngilizce metin esas alınacaktır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ АРАСЫНДАҒЫ КЕДЕН ІСТЕРІНДЕГІ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ПЕН ӘКІМШІЛІК ӨЗАРА КӨМЕК ТУРАЛЫ КЕЛІСІМ

Бұдан әрі Тараптар деп аталатын Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі,

импорт және экспорт кезінде алынатын кеден баждарының, салықтардың және басқа да кеден алымдарының дәл есептелуін қамтамасыз етудің, сондай-ақ тыйым салу, шектеу және бақылау жөніндегі шаралардың лайықты дәрежеде орындалуының маңыздылығын назарға ала отырып;

кеден заңдарын бұзу экономикалық, салықтық, қоғамдық, мәдени мүдделерге, қоғамның салауаттылығына және сауда мүдделеріне залал келтіретіндігін назарға ала отырып;

есірткі құралдарын, психотроптық заттарды және прекурсорларды, қауіпті жүктерді, флора мен фаунаның жойылып кету қаупі төніп тұрған түрлерін және уытты қалдықтарды шекаралар арқылы заңсыз өткізудің қоғам үшін қауіп төндіретіндігін ескере отырып;

кеден заңдарының қолданылуына және сақталуының қамтамасыз етілуіне қатысты саладағы халықаралық ынтымақтастықтың қажеттілігін мойындай отырып;

кеден заңдарын бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі және кеден баждарын, салықтарды және басқа да кеден төлемдерін дәл есептеу мен жинауды қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігердің Тараптардың кеден әкімшіліктері ынтымақтастығының арқасында неғұрлым тиімді болуы мүмкін екендігіне көз жеткізе отырып;

қазір Дүниежүзілік кеден ұйымы ретінде белгілі Кедендік Ынтымақтастық Кеңесінің тиісті құжаттарын, атап айтқанда 1953 жылғы 5 желтоқсандағы өзара әкімшілік көмек туралы ұсынымдарды назарға ала отырып;

жекелеген тауарларға қатысты тыйым салу, шектеулер және арнайы бақылау әдістері жөніндегі халықаралық конвенцияларды назарға ала отырып;

мына төмендегілер туралы келісті:

1 БӨЛІМ
АЙҚЫНДАМА
1-бап

Осы Келісімнің мақсаттары үшін мынадай ұғымдар қолданылады:

1. «Кеден әкімшілігі»: Қазақстан Республикасында – Қазақстан Республикасының Кедендік бақылау агенттігі; Түркия Республикасында - Түркия Республикасы Премьер-министрі нің жанындағы Кеден қызметі;

2. «Кеден заңдары» - тыйым салу, шектеу және бақылау жөніндегі шараларға жататын нормативтік құқықтық актілерді қоса алғанда, тауарларды әкелуге, әкетуге, транзитіне және өткізуге қатысты кеден әкімшіліктері қолданатын нормативтік құқықтық актілердің жиынтығы;

3. «Кеден баждары мен салықтары» - кеден баждары мен салықтар, сондай-ақ мөлшерлері көрсетілген қызметтердің шамамен алғандағы

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA GÜMRÜK KONULARINDA İŞBİRLİĞİ VE KARŞILIKLI İDARİ YARDIM ANLAŞMASI

Bundan sonra Akit Taraflar olarak anılacak olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti;

Gümrük vergi, resimlerinin ve ithalatta ya da ihracatta tahsil edilen diğer gümrük vergilerinin doğru bir biçimde tahakkukunun ve yasaklama, kısıtlama ve kontrol önlemlerinin düzgün bir biçimde uygulanması sağlamanın önemini dikkate alarak;

Gümrük mevzuatına karşı işlenen suçların, devletlerinin ekonomik, mali, sosyal, kültürel, kamu sağlığı ve ticari menfaatlerine halel getirdiği dikkate alarak;

Uyuşturucu maddelerin ve psikotrop maddelerin ve prekürsörlerin, tehlikeli eşyanın, tehlike altındaki hayvan ve bitki türlerinin ve toksik atıkların sınır aşan yasadışı ticaretinin toplum açısından tehlike teşkil ettiğini dikkate alarak;

Devletlerinin gümrük mevzuatlarının uygulanmasına ilişkin konularda uluslar arası işbirliğine ihtiyaç duyulduğu hususunu kabul ederek;

Gümrük suçlarıyla mücadele etme ve gümrük vergi, resim ve diğer harçlarının doğru bir biçimde tahakkuku ve tahsilini sağlamaya yönelik girişmelerin, Taraflar gümrük idareleri arasında yakın bir işbirliği oluşturulmasıyla daha etkin hale getirileceğine ikna olarak;

Hali hazırda Dünya Gümrük Örgütü olarak bilinen, Gümrük İşbirliği Konseyi'nin ilgili belgelerine, özellikle de 5 Aralık 1953 tarihli karşılıklı idari yardıma ilişkin Tavsiye Kararı'na atıfta bulunarak;

Özel eşyaya ilişkin yasaklamalar, kısıtlamalara ve özel kontrol önlemlerine ilişkin uluslar arası sözleşmelere de atıfta bulunarak;

Aşağıdaki konularda mutabakata varmışlardır:

BÖLÜM 1
TANIMLAR
Madde 1

Bu Anlaşma'da geçen:

1. 'Gümrük İdaresi' deyimi, Kazakistan Cumhuriyeti'nde, Kazakistan Cumhuriyeti Gümrük Kontrol İdaresi; Türkiye Cumhuriyeti'nde Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı;

2. 'Gümrük Mevzuatı' deyimi, yasaklama, kısıtlama ve kontrol önlemlerine ilişkin hukuki ve idari hükümler de dahil olmak üzere, gümrük idarelerinin, eşyanın ithalatı, ihracatı, transiti, nakliyle bağlantılı olarak uygulayabileceği hukuki ve idari hükümler;

3. 'Gümrük vergi ve resimleri' deyimi, eşyanın ithalatı veya ihracatına eşyanın ithalatıyla veya ihracatıyla bağlantılı olarak tahsil edilen, tutarı, verilen hizmetlerin yaklaşık maliyetiyle sınırlı olan ücret ve harçları kapsamayan, gümrük vergileri, resimleri ve diğer tüm vergiler, resim, ücret ya da harçlar;

құнымен шектелетін алымдармен төлемдері қоспағанда, тауарларды әкелу немесе әкету кезінде немесе оған байланысты алынатын басқа да барлық баждар, салықтар, алымдар немесе басқа да төлемдер;

«Кедендік құқық бұзушылық» - кеден заңдарын кез келген бұзу, не мұндай бұзуға әрекет жасау;

5. «Кедендік талаптар» - оларға осы Келісім қолданылатын баждардың, алымдардың мен салықтардың кез келген сомасы, олардың сомаларының өсімі, аталған баждар мен салықтарға жататын, Тараптар мемлекеттерінің бірінің аумағында жиналуы мүмкін болмайтын, қосымша төлемдер, мерзімі өткен төлемдер, пайыздар мен шығыстар;

6. «Тұлға» - кез келген жеке немесе заңды тұлға/обьект;

«Тұлғалар туралы мәліметтер» - тұлғаға қатысты анықталған немесе анықталып жатқан кез келген деректер;

8. «Ақпарат» - электронды тасығыштардағы мәліметтерді қоса алғанда, кез келген мәліметтер, құжаттар, баяндамалар, олардың куәландырылған көшірмелері немесе кез келген нысанда берілген басқа да хабарлар;

9. «Есірткі құралдары» - 1961 жылғы Біріккен Ұлттар Ұйымының есірткі құралдары туралы Бірыңғай Конвенциясының 1-ші тізімінде және 2-ші тізімінде санамаланған кез келген табиғи немесе синтетикалық заттар;

10. «Психотроптық заттар» - 1971 жылғы «Біріккен Ұлттар Ұйымының психотроптық заттар туралы Конвенциясының» 1,2,3 және 4 тізімдерінде санамаланған заттар;

11. «Прекурсорлар» - есірткі құралдары мен психотроптық заттарды өндіру кезінде пайдаланылытын, 1988 жылғы «Біріккен Ұлттар Ұйымының есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы Конвенциясының» 1 және 2 тізімдерінде санамаланған бақылаудағы химиялық заттар;

12. «Сұрау салушы әкімшілік» - жәрдем сұрайтын кеден әкімшілігі;

13. «Сұрау салынған әкімшілік» - одан жәрдем сұралатын кеден әкімшілігі.

2 БӨЛІМ
КЕЛІСІМНІҢ АЯСЫ
2-бап

1. Тараптар өздерінің кеден әкімшіліктері арқылы осы Келісімнің шарттарына сәйкес бір-біріне кедендік заңнаманы лайықты дәрежеде қолдану жөнінде, сондай-ақ талаптарын өтеуді қоса алғанда, кеден заңнамасын бұзушылықтардың алдын алу, оларды тексеру және жолын кесу жөнінде әкімшілік жәрдем көрсетеді;

2. Осы Келісімнің шеңберіндегі жәрдемді екі Тарап өз мемлекеттерінің ұлттық заңдарына сәйкес, құзыреттерінің және өздерінің кеден әкімшіліктерінде бар мүмкіндіктердің шегінде көрсетеді.

3 БӨЛІМ
ЖӘРДЕМДЕСУ АЯСЫ
3-бап

1. Кеден әкімшіліктері бір-біріне сұрау салу бойынша немесе өз бастамасы бойынша кеден заңдарының лайықты қолданылуын, сондай-ақ кедендік талаптарды өтеуді қоса алғанда, кедендік құқық бұзушылықтардың алдын алуды, тексеруді және жолын кесуді қамтамасыз етуге көмектесуі мүмкін ақпаратты береді;

2. Әрбір кеден әкімшілігі екінші кеден әкімшілігінің өтініші бойынша тесерулер жүргізуі кезінде, өз мемлекетінің заңдарына сәйкес әрекет етеді.

4-бап

1. Сұрау салынған әкімшілік сұрау салу бойынша кеден заңдары және Тарап мемлекетінде қолданылатын рәсімдер туралы және кедендік құқық бұзушылықтарға байланысты тексерулерге жататын қажетті ақпаратты ұсынады;

2. Әрбір кеден әкімшілігі өз бастамасы бойынша:

1) кедендік құқық бұзушылықтарға қарсы күрестің тиімділігі расталған жаңа әдістеріне;

2) кедендік құқық бұзушылықтар жасаудың жаңа үрдістеріне, құралдарына немесе әдістеріне қатысты кез келген қолда бар ақпаратты береді.

4. 'Gümrük suçu' deyimi, Gümrük mevzuatının ihlali veya Gümrük Mevzuatını ihlal teşebbüsü;

5. 'Gümrük alacağı' deyimi, bu Anlaşmanın uygulandığı vergi, harç ve resim ve Akit Tarafların birinde tahsil edilemeyen söz konusu vergi ve resimlere ilişkin artış, belli miktarın üstündeki harç, gecikmiş ödemler, faiz ve maliyetlerin tutarı;

6. 'Kişi' deyimi, gerçek ya da tüzel kişi;

7. 'Kişisel veriler' deyimi, kimliği belirlenmiş ya da belirlenebilir kişilere ilişkin her tür veri;

8. 'Bilgi', elektronik format da dahil olmak üzere, her formattaki, veri, belge, rapor ve bunların onaylı suretleriyle diğer iletiler;

9. 'Uyuşturucu maddeler' deyimi, 1961 Birleşmiş Milletler Örgütü Tek Sözleşmesi'nin 1. ve 2. Listelerinde sıralanan doğal ya da sentetik özelliği haiz maddeler;

10. 'Psikotrop maddeler' deyimi, 1971 Birleşmiş Milletler Örgütü Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin 1.2.3. ve 4. Listelerinde sıralanan maddeler;

11. 'Prekürsörler' deyimi, 1988 Birleşmiş Milletler Örgütü Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Yasadışı Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesi'nin 1. ve 2. Listelerinde sıralanan uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretiminde kullanıla kontrollü kimyasal maddeler;

12. 'Talepte bulunan idare' deyimi, yardım talep eden gümrük idaresi;

13. 'Talepte bulunulan idare' deyimi, yardımın talep edildiği gümrük idaresi anlamına gelir.

BÖLÜM 2
ANLAŞMANIN KAPSAMI
Madde 2

1. Akit Taraflar, gümrük mevzuatının düzgün bir biçimde uygulanması ve gümrük suçlarının önlenmesi. soruşturulması ve bu suçlarla mücadele edilmesi ve gümrük alacaklarının tahsili için, bu Anlaşma şartları gereği gümrük idareleri yoluyla, birbirlerine idari yardım sağlarlar.

2. Akit Taraflardan birinin, bu Anlaşma kapsamında sağladığı tüm yardımlar, tarafların Devletlerinin ulusal mevzuatına uygun bir biçimde ve gümrük idarelerinin yetki ve mevcut kaynaklan çerçevesinde gerçekleştirilir.

BÖLÜM 3
YARDIMIN KAPSAMI
Madde 3

1. Gümrük idareleri, gümrük mevzuatının düzgün bir biçimde uygulanmasını ve gümrük suçlarının önlenmesini, soruşturulmasını ve bu suçlarla mücadele edilmesini ve gümrük alacaklarının tahsilini sağlayacak bilgiyi, talep üzerine ya da kendiliğinden, birbirlerine iletirler.

2. Bir Gümrük idaresi, diğer gümrük idaresi adına inceleme yürüttüğünde, kendi Devletinin mevzuatına göre hareket eder.

Madde 4

1. Talep üzerine, talepte bulunulan idare, ülkesinde uygulanmakta olan gümrük mevzuatı ve usulleri hakkındaki bilgiyi ve bir gümrük suçuna ilişkin incelemelerle ilgili bilgiyi temin eder.

2. Gümrük idareleri, kendiliğinden, aşağıdaki hususlara ilişkin her tür bilgiyi iletirler;

a) etkililiği kanıtlanmış, yeni gümrük yasa uygulama teknikleri.

b) gümrük suçları islemede kullanılan yeni trendler, araç veya yöntemler.

Madde 5

1. Akit Tarafların gümrük idareleri, aşağıdaki hususlar da dahil olmak üzere, gümrük konularında birbirlerine teknik yardım sağlarlar;

a) taraflar birbirinin tekniklerini anlamasını ileri bir düzeye taşımak amacıyla, karşılıklı olarak yararlı görüldüğünde, gümrük memurlarının mübadelesi;

b) gümrük memurlarının uzmanlık becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim ve yardım;

c) yasaklama ve tespit ekipmanının kullanımıyla alakalı bilgi ve tecrübenin karşılıklı paylaşımı;

5-бап

1. Тараптардың кеден әкімшіліктері кеден ісі саласында бір-біріне:

1) екі кеден қызметтері пайдаланатын технологиялармен танысу мақсатында өзара тиімді негізде кеден қызметтерінің қызметкерлерімен алмасуды;

2) кеден қызметтерінің қызметкерлерін оқытуды және арнаулы дағдыларын жетілдіруге жәрдемдесуді;

3) бақылау мен анықтаудың техникалық құралдарын пайдаланудағы ақпараттармен және тәжірибемен алмасуды;

4) кеден ісі мәселелері жөніндегі сарапшылармен алмасуды;

5) кеден заңдары мен рәсімдеріне қатысы бар кәсіптік, ғылыми және техникалық деректермен алмасуды қамтитын кеден ісі саласында техникалық жәрдем көрсетуі мүмкін.

4 БӨЛІМ
ӨЗАРА ӘКІМШІЛІК КӨМЕКТІҢ ЕРЕКШЕ ЖАҒДАЙЛАРЫ

6-бап

Сұрау салу бойынша сұрау салынған әкімшілік сұрау салушы әкімшілікке, мынадай:

1) сұрау салушы Тарап мемлекетінің кеден аумағына әкелінетін тауарлар сұрау салынған Тарап мемлекетінің кеден аумағынан заңды түрде әкетілген болып табыла ма;

2) сұрау салушы Тарап мемлекетінің кеден аумағынан әкетілетін тауарлар сұрау салынған Тарап мемлекетінің кеден аумағына заңды түрде әкелінген болып табыла ма;

3) сұрау салынған Тарап мемлекетінің кеден аумағына заңды түрде әкелінген тауарлар орнастырылған кеден режимі туралы ақпараттарды ұсынады.

7-бап

1. Сұрау салу бойынша салынған әкімшілік:

1) сұрау салынған Тарап мемлекетінің кеден аумағына өтулерге, атап айтқанда сұрау салушы әкімшілікке кеден заңдарын бұзушылықтар жасағандығы белгілі немесе оған күдікті адамдардың келуіне және одан кетуіне;

2) сұрау салушы әкімшілік сұрау салушы Тарап мемлекетінің кеден аумағына заңсыз өткізілгендігіне күдік тудыратын ретінде айқындаған тауарлардың өткізілуіне және сақталуына;

3) сұрау салушы әкімшілік олардың сұрау салушы Тарап мемлекетінің кеден аумағында кеден заңдарын бұзу мақсатында пайдаланылатындығы туралы мәліметтер бар көлік құралдарына ерекше қадағалауды жүзеге асырады.

2. Кеден әкімшіліктері мұндай заңсыз өткізудің алдын алу мақсатында өз мемлекеттерінің ұлттық заңдарына сәйкес, өзара уағдаластық және келісім бойынша және өз бақылауымен өз мемлекеттерінің кеден аумағы арқылы заңсыз айналымға тартылған тауарларды әкелуге, әкетуге немесе олардың транзитіне рұқсат етуі мүмкін. Егер сұрау салынған әкімшілік тиісті рұқсат беруге құзыретті болмайтын жағдайда, ол құзыретті органдармен өзара іс-қимылды қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қабылдайды не істі тиісті органға бере алады.

8-бап

1. Кеден әкімшіліктері бір-біріне сұрау салу бойынша немесе өз бастамасы бойынша кедендік заңдарды бұзатын немесе бұзуы мүмкін жасалған немесе дайындалып жатқан әрекеттер туралы ақпараттар береді. Мұндай ақпараттар:

1) қару-жарақтың, оқ-дәрілердің, жарылғыш заттар мен ядролық материалдардың;

2) тараптардың бірі үшін елеулі тарихи, мәдени немесе археологиялық құндылықты білдіретін өнер заттарының;

3) есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың, сондай-ақ қоршаған орта мен халық денсаулығы үшін қауіп төндіретін заттардың;

4) санаткерлік меншік объектілерінің;

5) жойылып кету қаупі төніп тұрған жануарлар мен өсімдіктер түрлерінің, олардың бөліктері мен дериваттарының заңсыз айналымы туралы мәліметтерді қамтиды.

2. Тарап мемлекеттері бірінің экономикасына, қоғамдық денсаулық сақтауына және қауіпсіздігіне, сондай-ақ басқа да өмірлік маңызды мүдделеріне елеулі залал келтіруі мүмкін болатын ерекше жағдайларда, екінші Тараптың кеден әкімшілігі

d) gümrük konularında bilgi sahibi uzmanların mübadelesi;

e) gümrük mevzuatına ve usullerine ilişkin mesleki, bilimsel ve teknik verilerin karşılıklı paylaşımı.

BÖLÜM 4
KARŞILIKLI YARDIMA İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR

Madde 6

Talep üzerine, talepte bulunulan idare, talepte bulunan idareye aşağıdaki bilgiyi sağlar;

a) talepte bulunan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesine ithal edilen eşyanın, talepte bulunulan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesinden kanuna uygun bir şekilde ihraç edilip edilmediği;

b) talepte bulunan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesinden ihraç edilen eşyanın; talepte bulunulan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesine kanuna uygun bir şekilde ithal edilip edilmediği;

c) talepte bulunulan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesine kanuna uygun bir şekilde ithal edilen eşyanın tabi tutulduğu gümrük rejimi.

Madde 7

1. Talep üzerine, talepte bulunulan idare, aşağıdaki hususlar üzerinde özel gözetim sağlar;

a) talepte bulunan idarenin gümrük suçu işlediğini ya da gümrük suçu işlediğinden şüphe edildiğini bildiği, özellikle, talepte bulunulan Akit Tarafın Devletinin gümrük bölgesine giren ya da bu bölgeden çıkan kişiler;

b) talepte bulunan idarenin Devletinin gümrük bölgesine doğru yasadışı hareketinden şüphe edildiği talepte bulunan idare tarafından bildirilen nakledilen ya da depolanan eşya;

c) talepte bulunan tarafın, kendi Devletinin gümrük bölgesinde suç işlemek üzere kullanıldığından şüphe ettiği taşıma araçları;

2. Gümrük idareleri, ilgili Devletlerin ulusal mevzuatları çerçevesinde, karşılıklı yardım anlaşması ve düzenlemeyle ve kontrolleri altında olmak üzere, yasadışı eşya trafiğini ortadan kaldırmak amacıyla, yasadışı trafiğe konu eşyanın, Devletlerinin gümrük bölgesine ithaline, bu bölgeden ihracına veya bu bölgeden transit geçmesine izin verebilir. Bu iznin, talepte bulunulan idarenin yetkisi kapsamında olmaması halinde, talepte bulunulan idare bu yetkiyle, ulusal makamlarla işbirliği tesis etmek için çaba sarf eder ya da durumu, bu tür bir makama havale eder.

Madde 8

1. Gümrük idareleri, talep üzerine ya da kendiliğinden, gümrük suçu teşkil eden ya da edecek gibi görünen tamamlanmış ya da planlanan işlemlerle ilgili bilgileri birbirlerine iletirler. Bu bilgi, aşağıdakilerin yasadışı ticaretini kapsar;

a) silahlar, füzeler, patlayıcı ya da nükleer maddeler;

b) akit Taraflardan biri için önemli tarihi, kültürel ya da arkeolojik değer arz eden sanat eserleri;

c) uyuşturucu ve psikotrop maddeler ve prekürsörlerle çevre ve kamu sağlığı için tehlikeli maddeler;

d) fikri mülkiyet haklarına tabi eşya;

e) tehlike altındaki hayvan ve bitki türleri ve bunlardan elde edilen ürünler.

2. Akit Taraflardan birinin Devletinin ekonomisine, kamu sağlığına, kamu güvenliğine ya da diğer hayati menfaatlerine fiili bir tehlike yaratabilecek ciddi durumlarda, diğer Akit Tarafın gümrük idaresi, mümkün olduğunda, herhangi bir gecikme olmaksızın, kendiliğinden bu bilgiyi tedarik eder.

Madde 9

Gümrük idareleri, devletlerinin ulusal mevzuatları gereği, gümrük alacaklarının tahsili için birbirlerine yardımda bulunurlar.

ақпаратты өз бастамасы бойынша мүмкіндігінше кешіктірмей ұсынады.

9-бап

Кеден әкімшіліктері өз мемлекеттерінің ұлттық заңдарына сәйкес кеден талаптарын өтеу мақсатында бір-біріне жәрдем көрсетеді.

5 БӨЛІМ
АҚПАРАТ

10-бап

1. Құжаттардың түпнұсқалары тек расталған көшірмелерді ұсыну жеткілікті болмайтын жағдайларда ғана сұратылады. Сұрау салынған кеден әкімшілігінен алынған түпнұсқалар алғашқы мүмкіндік туғанда қайтарылуы тиіс.

2. Осы Келісімнің шеңберінде алмасылатын кез келген ақпарат оны түсіндіру мен пайдалану жөніндегі барлық ілеспе ақпаратпен қоса жүруі тиіс.

6 БӨЛІМ
САРАПШЫЛАР

11-бап

Сұрау салынған әкімшілік сұрау салу бойынша өзінің лауазымды адамдарын сұрау салушы Тарап мемлекетінің аумағындағы сот немесе трибунал алдында кедендік жолсыздық туралы істер бойынша сарапшылар ретінде түсуге уәкілетті етуі мүмкін.

7 БӨЛІМ
СҰРАУ САЛУДЫ БЕРУ

12-бап

1. Осы Келісімнің негізінде жүргізілетін жәрдем туралы сұрау салуларды тікелей екінші Тараптың кеден әкімшілігі жазбаша нысанда ұсынуы және ол барлық қажетті құжаттармен, атап айтқанда сұрау салушы экспорт және импорт рәсімдері кезінде ұсыналатын құжаттардың көшірмелерімен қоса жүруі тиіс. Егер жағдаят талап етсе, сұрау салу электронды почта бойынша берілуі мүмкін. Мұндай сұрау салу бір айлық мерзімде жазбаша расталуы тиіс.

2. Осы баптың 1-тармағының негізінде жасалған сұрау салулар мынадай ақпаратты қамтуы қажет:

1) сұрау салушы органның атауы;

2) сұрау салудың мақсаты мен себебі;

3) істің қысқаша сипаттамасы, іске қатысы бар нормативтік актілердің тізбесі, сондай-ақ тексерудің түрі;

4) егер олар белгілі болса, тексеру объектісі болып табылатын тұлғаның аты мен мекен-жайы;

3. Кеден әкімшіліктерінің кез келгенінің белгілі бір рәсімді сақтау туралы сұрау салуы сұрау салынған Тарап мемлекетінің ұлттық заңдарына сәйкес қанағаттандырылады.

4. Осы Келісімнің шеңберінде ұсынылатын ақпарат әрбір кеден әкімшілігі осы мақсаттар үшін тағайындалған лауазымды адамдарға ғана беріледі. Мұндай лауазымды адамдардың тізімі екінші Тараптың кеден әкімшілігіне беріледі.

5. Сұрау салу ағылшын тілінде ұсынылады.

8 БӨЛІМ
СҰРАУ САЛУЛАРДЫ ОРЫНДАУ

13-бап

Егер сұрау салынған әкімшілікте сұрау салынған ақпарат болмаса, ол өз мемлекетінің ұлттық заңдарына сәйкес осындай ақпаратты алу мақсатында сұрау салуды жүзеге асырады. Бұл сұрау салулар кедендік құқық бұзушылықпен байланысты барлық ақпараттар мен құжаттар алуды қамтиды.

14-бап

1. Жазбаша сұрау салу бойынша сұрау салушы әкімшілік тағайындалған лауазымды адамдар сұрау салынған әкімшіліктің рұқсатымен және ол ұсынуы мүмкін шарттарды сақтаған жағдайда кедендік құқық бұзушылықтарды тексеру мақсатында:

1) кедендік жолсыздыққа қатысты құжаттарды, жазбаларды және басқа да қажетті деректерді сұрау салынған әкімшілік офистеріндегі құжаттармен, жазбалармен және басқа да тиісті деректермен салыстыруы;

2) құжаттардың, жазбалардың және кедендік құқық бұзушылыққа қатысы бар басқа да мәліметтердің көшірмелерін алуы;

3) сұрау салынған Тарап мемлекетінің кеден аумағында сұрау салынған әкімшілік жүргізетін тек-

BÖLÜM 5
BİLGİ
Madde 10

1. Bilgi asılları, ancak, onaylı suretlerin yetersiz olması halinde, talep edilebilir. Talepte bulunulan gümrük idaresinden alman bilgi asılları, en kısa sürede iade edilir.

2. Bu Anlaşma çerçevesinde karşılıklı olarak paylaşılan bilgilere, bu bilgileri yorumlamaya ya da bu bilgilerden yararlanmaya yönelik ilgili tüm bilgiler eklenir.

BÖLÜM 6
UZMANLAR
Madde 11

Talep üzerine, talepte bulunulan idare, memurlarına, talepte bulunan Akit Tarafın Devletinin topraklarındaki bir mahkemede gümrük suçu konusunda uzman olarak hazır bulunma izin verebilir.

BÖLÜM 7
TALEPLERİN İLETİLMESİ
Madde 12

1. Bu Anlaşma kapsamında yapılan yardım talepleri, doğrudan diğer Akit Tarafın gümrük idaresine iletilir, yazılı olarak yapılır ve gerekli görülen belgeler, özellikle de ihracat ve ithalat işlemleri sırasında talepte bulunulan idareye ibraz edilen belge örnekleri bu talebe eklenir. Durum gerektirdiğinde, talep elektronik olarak da yapılabilir. Bu talep, yazılı olarak bir ay zarfında teyit edilir.

2. Bu Maddenin 1. fıkrası gereği yapılan taleplerde aşağıdaki hususlar yer alır;

a) talebi yapan idare;

b) talebin konusu ve sebebi;

c) konunun kısa bir tanımı, ilgili muamelenin kanuni unsurları ve niteliği,

d) biliniyorsa, söz konusu muameleyle ilgili tarafların isimleri ve adresleri.

3. Bir Gümrük İdaresinin, belli bir prosedürün takip edilmesi talebine, talepte bulunulan Akit Tarafın Devletinin ulusal mevzuatına tabi olmak üzere, riayet edilir,

4. Bu Anlaşma'da atıfta bulunulan bilgiler, sadece, her bir gümrük idaresi tarafından bu amaca yönelik olarak görevlendirilen memurlara iletilir. Bu şekilde görevlendirilen memurların listesi, diğer Akit Tarafın gümrük idaresine temin edilir.

5. Talepler İngilizce olarak, sunulur.

BÖLÜM 8
TALEPLERİN YERİNE GETİRİLMESİ
Madde 13

Talepte bulunulan idarenin, talep edilen bilgiye sahip olmaması halinde, bu idare, Devletinin ulusal mevzuatı gereği, bu bilgiyi temin etmek için inceleme başlatır. Bu incelemeler, gümrük suçlarıyla ilgili tüm bilgi ve belgelerin alınmasını kapsayacaktır.

Madde 14

1. Yazılı talep halinde, talepte bulunan idarenin tayin ettiği memurlar, talepte bulunulan idarenin izni çerçevesinde ve talepte bulunulan idarenin getireceği şartlara tabi olmak üzere, bir gümrük suçunu soruşturmak amacıyla;

a) söz konusu gümrük suçuna ilişkin bilgileri elde etmek üzere, talepte bulunulan idareyle belge, kayıt ve diğer veriler konusunda istişarelerde bulunurlar;

b) söz konusu gümrük suçuyla ilgili olarak, belge, kayıt ve diğer ilgili verilerin örneklerini alırlar;

c) talepte bulunulan idarenin Devletinin gümrük bölgesinde yürüttüğü bir incelemede uzman ya da tanık olarak hazır bulunurlar.

2. Talepte bulunan idare memurları, 11.Madde'de de ya da bu Madde'nin ilk fıkrasında öngörülen koşullarda, diğer Akit Tarafın bölgesinde bulunmaları halinde, resmi yetkilerini gösterir kanıtları her zaman için sunabilmeleri gerekir.

3. Bu memurlar, diğer Akit Tarafın bölgesinde bulundukları sürece, bu Tarafın ulusal mevzuatı gereği,

серу кезінде сарапшылар немесе куәгерлер ретінде қатысуы мүмкін.

2. 11-бапта немесе осы баптың 1-тармағында көзделген, сұрау салушы әкімшіліктің лауазымды адамдары екінші Тарап мемлекетінің аумағында болатын жағдайларда, олар кез келген уақытты өздерінің ресми өкілеттерінің дәлелдерін ұсынуға қабілетті болуы тиіс.

3. Болу уақытында олар екінші Тараптың кедендік лауазымды адамдары үшін өзінің ұлттық заңдарына сәйкес көзделетіндей қорғаныспен қамтамасыз етілуі және өздері жасауы мүмкін кез келген жолсыздық үшін жауаптылықта болуы тиіс.

9 БӨЛІМ
АҚПАРАТТАРДЫҢ ҚҰПИЯЛЫЛЫҒЫ
15-бап

1. Осындай ақпаратты берген кеден әкімшілігі оны басқа мақсаттар үшін немесе басқа құқық қорғау органдары пайдалануы мүмкін толық растайтын жағдайларды қоспағанда, осы Келісімге сәйкес алынған кез келген ақпарат тек осы Келісімнің мақсаттарына және тек кеден әкімшіліктері ғана пайдалануы тиіс. Мұндай пайдалану ақпарат ұсынушы кеден әкімшілігі белгілейтін кез келген шектеулер ескеріле отырып жүзеге асырылады.

2. Сұрау салу бойынша ұсынылған мәліметтер мен құжаттар тек осы Келісімді орындау мақсатында ғана пайдаланылады және осы ақпаратты ұсынған кеден органының жазбаша келісімінсіз қайсы біреулерге берілуі, не өзге мақсаттар үшін пайдаланылуы және жария етілуі мүмкін емес.

3. Егер бұл ақпарат ұсынушы Тараптың заңдарына көзделген жағдайда, кез келген мұндай ақпарат тек осындай мәліметтер мен құжаттарды ұсынушы кеден органының рұқсаты алынғаннан кейін ғана қылмыстық қуғындау кезінде пайдаланылуы мүмкін.

4. Осы Келісімге сәйкес алынған кез келген ақпарат екінші Тараптың заңдарына сәйкес осындай ақпаратқа таратылатын дәл осындай қорғаныспен және құпиялық режимімен қамтамасыз етіледі.

5. Осы Келісімнің негізінде жеке тұлғалар туралы деректерді беру Тараптар мемлекеттерінің ұлттық заңдарына сәйкес жүзеге асырылады.

10 БӨЛІМ
ЕРЕКШЕЛІКТЕР
16-бап

1. Егер сұрау салынған кеден әкімшілігі жәрдем көрсету мемлекеттің егемендігіне, қауіпсіздігіне немесе басқа да маңызды ұлттық мүдделеріне залал келтіруі мүмкін, не өнеркәсіптік, коммерциялық немесе кәсіптік құпияны бұзуы мүмкін немесе ұлттық заңдарға қайшы келеді деп санаса, ол жәрдемдесуден толық немесе ішінара бас тартуы мүмкін немесе оны жүзеге асыру кезінде белгілі бір шарттар қойылуы мүмкін.

2. Сұрау салынған әкімшілік сұрау салуды орындауды ол жүріп жатқан тексеруге, талқылауға немесе қудалауға кедергі жасауы мүмкін деген негізде кейінге қалдыруы мүмкін. Мұндай жағдайда сұрау салынған әкімшілік сұрау салушы әкімшілікпен сұрау салуды орындаудың сұрау салынған әкімшілік талап етуі мүмкін мерзімдері мен шарттары бойынша консультациялар жүргізеді.

3.Егер жәрдемнен бас тартылса немесе ол кейінге қалдырылса, онда бас тартудың немесе кейінге қалдырудың себептері көрсетіледі.

11 БӨЛІМ
ШЫҒЫСТАР
17-бап

Кеден әкімшіліктері осы Келісімді орындауға байланысты шығыстарды өтемейді.

12 БӨЛІМ
КЕЛІСІМДІ ІСКЕ АСЫРУ
18-бап

1. Кеден әкімшіліктері кедендік құқық бұзушылықтарды тексеруге және олардың жолын кесуге жауапты адамдардың қажет болған жағдайларда бір-бірімен тура және тікелей байланыстар ұстауы үшін шаралар қабылдайды.

2. Кеден әкімшіліктері осы Келісімнің шеңберіндегі осы Келісімді іске асыру үшін қажетті одан арғы іс-қимылдарды келіседі.

3. Кеден әкімшіліктері осы Келісімді түсіндіруден немесе қолданудан туындайтын кез келген проблемаларды өзара келісу бойынша шешуге ұмтылады.

bu Tarafın gümrük memurlarına sağlanan korumadan yararlanırlar ve işleyebilecekleri her türlü suçtan sorumlu tutulurlar.

BÖLÜM 9
BİLGİLERİN GİZLİLİĞİ
Madde 15

1. Bu Anlaşma kapsamında elde edilen bilgiler, bu bilgiyi temin eden gümrük idaresinin bilginin başka amaçlar için ya da kanunu uygulayan başka kurumlar tarafından kullanılabileceğini açıkça ifade etmesi dışında, sadece bu Anlaşma'nın amaçları doğrultusunda ve gümrük idareleri tarafından kullanılır. Bu bilgi kullanımı, bilgiyi sağlayan gümrük idaresinin öngördüğü kısıtlamalara tabi olacaktır.

2. Talep üzerine temin edilen veri ve belgeler, sadece bu Anlaşma'nın amaçları doğrultusunda kullanılır ve hiçbir kişiye aktarılamaz ya da başka amaçlar doğrultusunda kullanılamaz ya da bu bilgiyi sağlayan gümrük makamının yazılı izni olmaksızın beyan edilemez.

3. Bu tür bilgi, bilgiyi temin eden Akit Tarafın kanununun bu şekilde öngörmesi halinde, bu bilgiyi ve belgeleri temin eden gümrük makamının vereceği izni takiben cezai kovuşturmalarda kullanılabilir.

4. Bu Anlaşma kapsamında alınan bilgiler, aynı tür bilginin diğer Tarafın kanunlarına tabi olduğu ölçüde bir koruma ve gizliliği haizdir.

5. Kişisel verilerin, bu Arılaşma çerçevesinde iletilmesi, herhangi bir Akit Tarafın Devletinin ulusal mevzuatına göre gerçekleşir.

BÖLÜM 10
MUAFİYETLER
Madde 16

1. Talepte bulunulan Gümrük idaresi, yardımın, Devletinin egemenliğini, güvenliğini ya da diğer önemli ulusal menfaatlerini ihlal edeceğini, sınai, ticari veya mesleki bir sırrı ihlal edeceğini ya da ulusal mevzuatıyla uyumsuz olduğunu düşünmesi halinde, bu Anlaşma çerçevesinde talep edilen yardımı, tamamen ya da kısmen sağlamayı ya da talep edilen yardımın belli koşullara bağlı olarak karşılanmasını reddedebilir.

2. Yardım, hali nazırda sürmekte olan soruşturmayı. Kovuşturmayı ya da takibatı etkilemesi halinde, ertelenebilir. Bu durumda, talepte bulunulan idare, yardımın, talepte bulunulan idarenin getirebileceği koşullara tabi olmak üzere temin edilip edilemeyeceğini tespit etmek amacıyla, talepte bulunan idareyle istişarede bulunur.

3. Yardımın reddedilmesi ya da ertelenmesi halinde, ret ya da erteleme sebepleri açıklanır.

BÖLÜM 11
MALİYETLER
Madde 17

Gümrük idareleri, bu Anlaşma'nın uygulanmasından kaynaklanan maliyetlerin geri ödenmesine ilişkin tüm taleplerinden vazgeçerler.

BÖLÜM 12
ANLAŞMANIN UYGULANMASI
Madde18

1. Gümrük idareleri, gümrük suçlarını soruşturmaktan ya da bu suçlarla mücadeleden sorumlu memurlarının, gerekli görüldüğünde, aralarındaki kişisel ve doğrudan ilişkileri muhafaza etmek için gerekli önlemleri alır.

2. Gümrük idareleri, bu Anlaşma çerçevesinde, Anlaşmanın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla ilave ayrıntılı düzenlemeler yapma hususunda karar verirler.

3. Gümrük idareleri karşılıklı mutabakat çerçevesinde, bu Anlaşmanın yorumlanmasından ya da uygulanmasından kaynaklanan sorun ya da kuşkuları çözmeye çalışırlar.

4. Тараптардың арасындағы осы Келісімді түсіндіруге және қолдануға қатысты туындаған даулар өзара консультациялар мен келіссөздер жүргізу жолымен шешілетін болады.

13 БӨЛІМ
ҚОЛДАНЫЛУЫ
19-бап

Осы Келісім Тараптардың аумағында қолданылады.

КҮШІНЕ ЕНУІ ЖӘНЕ ТОҚТАТЫЛУЫ
20-бап

Осы Келісім Тараптар бір-бірін дипломатиялық арналар бойынша ол күшіне ену үшін қажетті мемлекетішілік рәсімдердің орындағандығы туралы жазбаша хабардар еткеннен кейінгі 2-ші айдың 1-ші күні күшіне енеді.

21-бап

1. Осы Келісім белгіленбеген мерзімге жасалады, бұл ретте Тараптардың кез келгені Келісімнің қолданылуын кез келген уақытта дипломатиялық арналар бойынша тоқтата алады.

2. Осы Келісімнің қолданылуы екінші Тарапта қолданылудың тоқтатылғандығы туралы хабарлама күніне үш ай өткеннен кейін тоқтатылады. Осы Келісімнің қолданылуының тоқтатылуы кезінде жүріп жатқан іс-шаралар соған қарамастан осы Келісімнің ережелеріне сәйкес орындалуы тиіс.

22-бап

Тараптар сұрау салу бойынша немесе осы Келісім күшіне енген күннен бастап бес жыл өткеннен кейін осы Келісімнің ережелерін қайта қарау мақсатында кездесулер өткізеді, не бір-біріне қайта қараудың қажеттілігінің жоқтығы туралы жазбаша хабарлама жолдайды.

Осыны куәландыру үшін лайықты дәрежеде уәкілетті төменде қол қоюшылар осы Келісімге қол қойды.

Анкара қаласында 2003 жылғы 22 мамырда әр қайсысы қазақ, түрік, орыс және ағылшын тілдерінде екі данада жасалды, әрі барлық мәтіндердің бірдей күші бар.

Осы Келісімнің ережелерін түсіндіруде келіспеушіліктер туындаған жағдайда Тараптар ағылшын тіліндегі мәтінге жүгінетін болады.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

4. Taraflar arasında bu Anlaşmanın yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili tüm anlaşmazlıklar karşılıklı istişare ve müzakerelerle çözülür.

BÖLÜM 13
UYGULAMA

Madde 19

Bu Anlaşma ilgili Akit Tarafların topraklarında uygulanacaktır.

YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ VE FESİH

Madde 20

Bu Anlaşma Akit Tarafların, Anlaşma'nın yürürlüğe girmesi için gerekli anayasal ya da ulusal koşulların yerine getirildiğini yazılı olarak diplomatik kanallarla birbirlerine tebliğ etmelerini takip eden ikinci ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 21

1. Bu Anlaşmanın, belirsiz bir süre yürürlükte kalması düşünülmektedir, ancak Akit Taraflardan herhangi biri, diplomatik kanallar yoluyla tebliğ etmek suretiyle, Anlaşmayı istediği zaman feshedebilir.

2. Bu fesih işlemi, diğer Akit Tarafa yapılan tebliğ tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer. Fesih tarihinde devam etmekte olan muameleler, bu Anlaşmanın hükümleri uyarınca tamamlanır.

Madde 22

Akit Taraflar Anlaşmanın gözden geçirilmesinin gerekli olmadığını birbirlerine yazılı olarak tebliğ etmedikleri sürece, bu Anlaşmayı gözden geçirmek üzere, talep üzerine ya da Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihi takip eden beş yılın sonunda bir araya gelirler.

TANIKLIK SIFATIYLA, aşağıda imzaları bulunan yetkili kişiler, bu. Anlaşmayı imzalamışlardır.

Bu Anlaşma Ankara'da 22 Mayıs 2003 tarihinde tüm metinler eşit derecede geçerli olmak üzere, Türkçe, Kazakça, Rusça ve İngilizce dillerinde ikişer nüsha olarak imzalanmıştır.

Anlaşma hükümlerinde yorum farklılığı olması halinde İngilizce metin esas alınır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ АРАСЫНДАҒЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ТЕХНИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТУРАЛЫ КЕЛІСІМ

Бұдан әрі Тараптар деп аталатын Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі

ғылыми-техникалық ынтымақтастықтың мемлекеттер арасындағы байланыстарды нығайтудың негізгі жолдарының бірі және аса маңызды факторы болып табылады деп пайымдай отырып,

ұлттық экономикаларының дамуында ғылым мен техниканың маңыздылығын түсіне отырып;

теңдік, өзара тиімділік пен халықаралық құқық қағидаттарына негізделген өзара ғылыми-техникалық байланыстарды дамытуға ниет білдіре отырып,

төмендегілер туралы келісті:

1-бап

Тараптар осы Келісімнің шарттарына және Тараптардың әрқайсысының ұлттық заңнамаларына сәйкес өзара тиімді екіжақты ғылыми-техникалық ынтымақтастықты орнату мен дамытуға белсенді қолдау көрсетеді.

2-бап

Тараптардың ғылым мен техника саласындағы ұлттық саясаттарына сәйкес және Тараптар мемлекеттерінің мүдделі ғылыми-техникалық мекемелері ұсынған мәліметтерді ескере отырып ынтымақтастықтың басым бағыттарын айқындайды.

3-бап

Осы Келісімнің шеңберіндегі ынтымақтастық келесідей нысандарда жүзеге асырылады:

- зерттеу нәтижелері мен ғалымдар, ғылыми мамандар және сарапшылар алмасуды қоса алғанда бірлескен ғылыми-зерттеу және техникалық жобаларды орындау;
- бірлескен ғылыми конференциялар, симпозиумдар, курстар және семинарларын ұйымдастыру және қатысу;
- ғылыми-техникалық ақпараттар және құжаттармен өзара алмасу;
- ғылыми-зерттеу жабдықтарын бірлесіп пайдалану;
- үшінші елдердің ғылыми ұйымдарымен байланыс орнатуға ықпал ету.

4-бап

Ғылыми-техникалық зерттеулер, «ноу-хауды» қоса алғандағы ғылыми зерттеулердің нәтижелерімен, білім, тәжірибе және ақпаратпен алмасу осы Келісімге және Тараптардың ұлттық заңнамаларына сәйкес, әрбір нақты жағдайда Тараптардың тиісті мекемелері арасындағы жекелеген келісімдер мен хаттамаларға қол қою арқылы жүзеге асырылады.

Осы Келісім негізінде қол қойылған Келісімдер мен хаттамалар бірлескен ғылыми зерттеулердің нәтижелерін пайдалану тәртібін, қаржы әдістемесі мен шарттарды және ғылыми-зерттеу техникалық жұмысын айқындайды.

5-бап

Егер Тараптар арасында кері келісім болмаған жағдайда сарапшылар, ғалымдар және өзге

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA BİLİM VE TEKNOLOJİ ALANINDA İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti (bundan sonra "Taraflar" olarak anılacaktır),

bilimsel ve teknolojik işbirliğinin devletler arasındaki ilişkileri güçlendiren en önemli faktör ve temel yollardan biri olduğunu düşünerek,

ulusal ekonomilerinin gelişmesinde bilim ve teknolojinin önemini kavrayarak,

bilimsel ve teknolojik işbirliğinin eşitlik, karşılıklı yarar ve uluslararası hukuk ilkelerine dayanarak gelişmesi ve güçlenmesi dileği ile,

aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

Madde 1

Taraflar, bu Anlaşmanın şartlarına ve her bir tarafın mevcut ulusal mevzuatına uygun olarak karşılıklı yarar temelinde bilim ve teknoloji alanında ikili işbirliğini etkin bir biçimde kurmayı ve geliştirmeyi destekleyeceklerdir.

Madde 2

Öncelikli işbirliği alanları, Tarafların ilgili bilim ve teknoloji kuruluşlarının verdikleri bilgiler göz önünde bulundurularak ve ulusal bilim ve teknoloji politikalarına bağlı olarak belirlenecektir.

Madde 3

Bu Anlaşma çerçevesinde işbirliği, özellikle aşağıdaki şekillerde gerçekleşecektir:

- Araştırma sonuçları ile bilim insanları, uzman ve araştırmacı değişimi dahil olmak üzere ortak araştırma ve geliştirme projeleri;
- Ortak bilimsel konferanslar, sempozyumlar, kurslar, çalıştaylar düzenlenmesi ve bunlara katılım;
- Bilimsel, teknolojik bilgi ve belge değişimi;
- Araştırma ve geliştirme donanımlarının ve bilimsel gereçlerin ortak kullanımı;
- Üçüncü ülkelerin bilimsel kurumları ile temaslar için katkıda bulunulması.

Madde 4

Bilimsel ve teknolojik araştırmalar, araştırma sonuçları ve yeni buluşların paylaşımı bu Anlaşma çerçevesinde ve Tarafların ulusal yasalarına uyumlu olarak ilgili kuruluşlar arasında her bir durum için ayrı anlaşmalar, protokoller imzalanarak gerçekleştirilecektir.

Bu Anlaşma temelinde imzalanacak anlaşmalar ve protokollerde ortak araştırma konuları, mali yöntem ve şartlar ve işbirliği faaliyetlerinin çıktılarının kullanımının ne şekilde olacağı belirtilecektir.

Madde 5

Taraflar arasında, aksine bir anlaşma yapılmadıkça, uzman, bilim adamı ve diğer araştırmacı değişimlerinde tüm seyahat, konaklama ve diğer masraflar gönderen Tarafça karşılanacaktır.

де зерттеушілер делегациясымен өзара алмасу кезінде көлік, тұру және басқа да барлық шығыстар, толығымен жіберуші Тарапқа жүктеледі.

6-бап

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі мен Түркия Республикасының Ғылым және техника жөніндегі кеңесі (TUBITAK) Тараптардың осы Келісімнің іске асырылуын қамтамасыз ететін уәкілетті органдары болып табылады.

7-бап

Тараптар осы Келісімді іске асыру мақсатында әрбір Тарап өздері тағайындаған саны бірдей өкілдерден тұратын Ғылыми және техникалық ынтымақтастық жөніндегі бірлескен комиссияны (бұдан әрі - Комиссия) құрады.

Комиссияның міндеттері:

- Ынтымақтастық салалары Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы органдарынан алынған ақпараттар арқылы ғылым мен техника саласындағы ұлттық саясат негізінде айқындалады;
- осы Келісім негізінде бағдарламалар мен хаттамаларды дайындау;
- осы Келісімді іске асыру үшін қолайлы жағдайлар жасау;
- бірлескен бағдарламалар мен жобаларды іске асыруға ықпал ету;
- екі жақты ғылыми-техникалық ынтымақтастық саласындағы тәжірибе алмасуды көтермелеу және ынтымақтастықты одан әрі дамыту туралы ұсыныстарды бағалау.

Комиссия өз отырыстарын Тарап мемлекеттерде екі жылда бір рет кезекпен өткізеді. Комиссия өз қызметін хат алмасу арқылы жүзеге асыруы мүмкін.

8-бап

Осы Келісімнің талқылауы мен қолдануына қатысты келіспеушіліктер Тараптардың арасында келіссөздер жүргізу арқылы шешілетін болады.

9-бап

Осы Келісім мемлекеттері қатысушылары болып табылатын басқа халықаралық шарттардан туындайтын Тараптардың құқықтар және міндеттемелерге ықпал етпейді.

10-бап

Тараптардың өзара келісімі бойынша осы Келісімге жеке Хаттама арқылы өзгерістер мен толықтырулар енгізілуі мүмкін. Хаттама осы Келісімнің 11-бабында қарастырылған тәртіп бойынша күшіне енді.

11-бап

Осы Келісім оның күшіне енуі үшін қажетті тиісті мемлекетішілік рәсімдерді Тараптардың орындауы туралы соңғы жазбаша хабарламаны дипломатиялық арналар арқылы алған күннен бастап күшіне енеді.

Осы Келісім 5 (бес) жыл мерзімге жасалады және егер Тараптардың біреуі өзінің оның қолданылуын тоқтату ниеті туралы басқа Тарапқа дипломатиялық арналар арқылы ағымдағы кезеңнің аяқталуына дейін 6 (алты) ай бұрын жазбаша хабарлама жолдамаса, автоматты түрде әрбір келесі 1 (бір) жылға ұзартылады.

Осы Келісімнің қолданысын тоқтатуды жүзеге асыру оның қолданыстағы кезеңінде басталған және қолданылуын тоқтату сәтіне дейін аяқталмаған бағдарламалар мен жобалар бойынша Тараптар міндеттемелерін қозғамайды.

2009 жылғы 22 қазанда Анкара қаласында екі данада, әрқайсысы қазақ, түрік тілдерінде жасалды, әрі барлық мәтіндердің күші бірдей.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮКІМЕТІ ҮШІН

Madde 6

Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bu Anlaşmanın uygulanmasını sağlayacak Tarafların yetkili organlarıdır.

Madde 7

Bu Anlaşmanın uygulanması amacıyla Tarafların eşit sayıda temsilcilerinden oluşan bir Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ortak Komisyonu (bundan böyle Komisyon olarak anılacaktır) kurulacaktır. Komisyonun görevleri aşağıda belirtilmektedir:

- İşbirliği alanlarının Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşlarınca sağlanan bilgiler ile bilim ve teknoloji ulusal politikaları temel alınarak belirlenmesi;
- Bu anlaşma temelinde Uygulama Programları, Protokolleri hazırlanması;
- Bu Anlaşmanın uygulanması için elverişli koşulların yaratılması;
- Ortak program ve projelerin uygulanmasının kolaylaştırılması;
- İkili bilimsel ve teknolojik işbirliğinden elde edilen deneyimin paylaşımının özendirilmesi ve işbirliğinin daha da gelişmesi için yapılan önerilerin değerlendirilmesi.

Komisyon toplantıları 2 yılda bir dönüşümlü olarak Taraf ülkelerde gerçekleştirilecektir. Komisyon yazışma yoluyla da çalışabilir.

Madde 8

Bu Anlaşmanın yorumlanması veya uygulanmasından dolayı çıkabilecek uyuşmazlıklar Taraflar arasındaki görüşmelerle giderilecektir.

Madde 9

Bu Anlaşma, Tarafların akdettiği diğer uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerin geçerliğini veya yürütülmesini etkilemeyecektir.

Madde 10

Tarafların, karşılıklı mutabakatı ile bu Anlaşmada ayrı bir protokolle değişiklikler yapılabilir. Söz konusu protokol bu anlaşmanın 11. Maddesinde öngörülen usule uygun olarak yürürlüğe girer.

Madde 11

Bu Anlaşma, Tarafların diplomatik yollarla gönderilen onay için gerekli tüm işlemlerin kendi iç hukuk mevzuatına uygun olarak tamamlandığını belirtir son yazılı bildirinin alındığı tarihte yürürlüğe girer.

Anlaşma beş yıllık bir süre için yürürlükte kalacak ve Taraflardan herhangi biri Anlaşmanın sona erdirilmesi niyetini yazılı olarak diplomatik kanallarla 6 ay önceden bildirmediği takdirde, Anlaşmanın süresi birer yıllık dönemler için kendiliğinden uzayacaktır.

Anlaşmanın sona ermesi, bu Anlaşmanın sona erdiği tarihte tamamlanmamış ve bu Anlaşma çerçevesinde yürütülen proje ve programları etkilemeyecektir.

Ankara'da, 22 Ekim 2009 tarihinde Türkçe ve Kazakça dillerinde ikişer asıl nüsha halinde her ikisi de eşit derecede geçerli olacak şekilde imzalanmıştır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АРАСЫНДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ӘРІПТЕСТІК ТУРАЛЫ ШАРТ

Бұдан әрі Тараптар деп аталатын Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы,

Біріккен Ұлттар Ұйымы Жарғысының мақсаттары мен қағидаттарына, халықаралық құқықтың бейбітшілікті, қауіпсіздікті және достық қарым-қатынасты қолдауға қатысты жалпыға бірдей танылған басқа да қағидаттары мен нормаларына өздерінің бейілділігін растай отырып,

1994 жылғы 17 қазандағы Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Достық және ынтымақтастық туралы шартқа өздерінің адалдықтарын қуаттай отырып және оны екі мемлекет пен олардың халықтарының жан-жақты байланыстары мен өзара іс-қимылын қазіргі және алдағы кезеңдерде дамытудың және тереңдетудің құқықтық негізі ретінде қарастыра отырып,

екіжақты, өңірлік және ғаламдық ауқымдарда жалпы әлемдік құндылықтар мен мұраттарға ортақтаса отырып,

XXI ғасыр алға тартқан талаптар бойынша өзара ықпалдасу, сондай-ақ бой көтеретін қауіп-қатерлерге карсы тұру өңірдегі және бүкіл әлемдегі бейбітшілікті, тұрақтылықты және өркендеуді қамтамасыз ету ісіне үлес қосуға мүмкіндік беретініне сенім білдіре отырып,

екі мемлекет орналасқан Еуразия кеңістігінің жаһандық бейбітшілікті, тұрақтылықты және өркендеуді қамтамасыз етуді, адам құқықтарын, демократия мен негізгі бостандықтарды дамытуды, экономикалық дамуды және энергетикалық ресурстар мен оларды жеткізу дәліздерінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуді, өркениеттер арасындағы диалогты және төзімділікті одан әрі дамытуды қоса алғанда, бүкіл адамзаттың болашағы тұрғысынан басты рөл атқаратынын, сондай-ақ өңірде жан-жақты ынтымақтасу үшін мүмкіндіктердің бар екенін назарға ала отырып,

Еуропа мен Азия арасындағы ерекше көпір рөлін атқаратын және ортақ тамыры, құндылықтары, тілі, мәдениеті мен тарихы арқылы байланысып жатқан түркітілдес мемлекеттер арасындағы ынтымақтастықты дамыту бауырлас мемлекеттер және бүкіл өңір игілігі үшін іске асатынына сенім білдіре отырып, сондай-ақ осы бағыттағы атқарылып жатқан күш-жігерлерді қолдай отырып,

сауданы және инвестицияларды кеңейту үшін қолайлы жағдайлар жасау арқылы екі мемлекеттің экономикалық ынтымақтастығын тереңдету қажет деп санай отырып,

екі мемлекеттің энергетика саласындағы өзара ықпалдастығы энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін стратегиялық маңызы бар екенін атап көрсете отырып,

өзара қызығушылық тудыратын барлық салаларда, ең алдымен саяси, экономикалық, қорғаныс, мәдени, ғылыми-техникалық, білім беру, экологиялық, ақпараттық салаларда және денсаулық сақтауда бірлескен және үйлестірілген қызметті жүзеге асыру,

қазіргі қатынастарды жалпы пайымдау шеңберінде жан-жақты стратегиялық әріптестік деңгейіне шығару қажеттігі мақсатында,

төмендегілер туралы уағдаласты:

1-бап

Тараптар өздерінің қарым-қатынастарын теңдік, өзара сенім, стратегиялық әріптестік және жан-жақты ынтымақтастық негізінде құрады.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA STRATEJİK ORTAKLIK ANLAŞMASI

Aşağıda "Taraflar" olarak adlandırılacak olan Türkiye Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaç ve ilkelerine, barışı, güvenliği, dostane ilişkileri ilerletmeye ilişkin uluslararası hukukun genel olarak yerleşik diğer ilke ve kurallarına bağlılıklarını teyit ederek,

17 Ekim 1994 tarihli "Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması"na bağlılıklarını teyit ederek ve bu Anlaşmayı iki devlet ve halkları arasındaki mevcut ve gelecekteki kapsamlı bağları ve etkileşimi geliştirmenin ve derinleştirmenin hukuki temeli sayarak,

İkili, bölgesel ve küresel boyutta evrensel değerleri ve idealleri paylaşarak,

21. yüzyılın getirdiği sınamalar karşısında ortak hareket ve tehditlere karşı çalışmaların, bölgesel ve küresel barış, istikrar ve refahın teminat altına alınmasına katkıda bulunma imkanı sunduğuna inanarak,

İki devletin yer aldığı Avrasya bölgesinin, küresel barış, istikrar ve refahın teminat altına alınması, insan hakları, demokrasi ve temel özgürlüklerin, ekonomik kalkınmanın ileriye götürülmesi kadar, enerji kaynaklarının ve bu kaynakların aktarılacağı koridorların güvenliği, medeniyetler arası diyalog ve hoşgörünün pekiştirilmesi de dahil olmak üzere insanlığın geleceği bakımından kilit rol oynamakta olduğunu ve bölgede kapsamlı işbirliği için imkanlar bulunduğunu göz önüne alarak,

Avrupa ile Asya arasında benzersiz bir köprü rolü oynayan ve ortak kökler, değerler, dil ve tarih ile birbirine bağlı Türkçe Konuşan Devletler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin, hem kardeş ülkelerin, hem de bölgenin yararına olduğu inancıyla ve bu yöndeki çalışmalara destek vererek,

Ticaret ve yatırımların artırılması için elverişli koşullar yaratılmasının, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğini derinleştirmek için zorunlu olduğuna inanarak,

Enerji güvenliğinin sağlanması açısından iki ülkenin enerji alanındaki işbirliğinin stratejik önemini vurgulayarak,

Siyaset, ekonomi, savunma, kültür, bilim ve teknik, eğitim, çevre, enformasyon ve sağlık başta olmak üzere, bütün karşılıklı ilgi alanlarında ortak ve eşgüdüm içinde hareket etme amacı doğrultusunda,

Ortak vizyonları doğrultusunda aralarındaki ilişkileri kapsamlı stratejik ortaklık düzeyine taşıyarak,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Madde 1

Taraflar, aralarındaki ilişkileri, eşitlik, karşılıklı güven, stratejik ortaklık ve tam boyutlu işbirliği zemininde geliştireceklerdir.

2-бап

Тараптар саясат, экономика, қорғаныс, мәдениет, ғылым және білім салаларын ынтымақтастықтың басым салалары ретінде белгілей отырып, өзара ықпалдасудың барлық мәселелері бойынша, соның ішінде тұрақты сапарларды ұйымдастыру жолымен, консультациялық тетіктерді дамытады.

Тараптар ағымдағы халықаралық мәселелер және ортақ мүдделердің шеңберін белгілеу бойынша тереңдетілген ынтымақтастықты орнату мақсатында екі жақты саяси диалогты дамытады.

3-бап

Тараптар Еуразиялық өңірде және бүкіл әлемде бейбітшілік, тұрақтылық пен қауіпсіздікті нығайту, сондай-ақ өңір халықтарын өркендету мақсатында екіжақты, өңірлік және халықаралық деңгейдегі қазіргі кезде қалыптасқан ынтымақтастықты тереңдетеді, жанжалдарды бейбіт түрде реттеуге бірлесе қолдау көрсетеді.

Тараптардың бірінің өтініші бойынша оның аумақтық тұтастығына сыртқы қауіп-қатер туындаған жағдайда консультациялар өткізе алады.

Тараптар Біріккен Ұлттар Ұйымының және Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық жөніндегі ұйымның (ЕҚЫҰ) бітімгершілік рөлін нығайтуға жәрдемдеседі, сондай-ақ өңірлік жанжалдарды реттеу тетіктерінің тиімділігін арттыру үшін бірлесіп күш-жігер жұмсайды.

4-бап

Тараптар өздері бір мезгілде қатысушылары болып табылатын халықаралық ұйымдар шеңберінде ынтымақтастық пен байланыстарды кеңейтеді.

Тараптар ЕҚЫҰ мен Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары кеңесінің Еуразия кеңістігінде қауіпсіздік, тұрақтылық және ынтымақтастықты қолдау мәселелеріндегі рөлін одан әрі күшейту мақсатында тұрақты түрде кездесулер ұйымдастыруға және ортақ ұстанымдарды пысықтауға ықпал етеді.

5-бап

Тараптар халықаралық және өңірлік ұйымдарға қосылу мәселелері бойынша бір-біріне жәрдемдеседі, осы ұйымдарға кандидатуралар ұсынған кезде өзара қолдауды қамтамасыз етеді, осы ұйымдардың қызметіне үлес қосу және күн тәртібіндегі мәселелер бойынша бірлескен ұстанымдарды белгілеу мақсатында консультациялар өткізеді.

6-бап

Тараптар түркітілдес мемлекеттердің одан әрі интеграциялануы жөніндегі өзара ықпалдастықты жүзеге асырады.

Тараптар түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесінің табысты жұмыс істеуіне, сондай-ақ түркітілдес мемлекеттердің Парламенттік Ассамблеясы мен ТҮРКСОЙ қызметінің тиімділігін арттыруға барлық қажетті қолдау көрсетеді.

7-бап

Тараптар конфессияаралық және мәдениетаралық өзара түсіністікті, сыйластықты және төзімділікті дамыту мақсатында қалыптасқан бастамаларға, ең алдымен Өркениеттер альянсы мен Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшылары съезі шеңберіндегі бастамаларға жан-жақты қолдау көрсетеді, сондай-ақ өңірлік және халықаралық ұйымдарда нақты нәтижелерге қол жеткізу үшін бірлескен шаралар қолданады.

8-бап

Тараптар заңнаманы және адам құқықтары жөніндегі халықаралық шарттарды имплементациялауды жетілдіру саласында екіжақты ынтымақтастықты нығайтады.

9-бап

Тараптар әлем мен халықаралық қауіпсіздікке елеулі қауіп төндіретін жаппай қырып-жою қаруын таратпау, терроризмге, контрабандаға, есірткінің және қаружарақ саудасының заңсыз айналымына, трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа, соның ішінде заңсыз көші-қон және адам саудасына қарсы күрес бойынша екіжақты, өңірлік және халықаралық негіздерде ынтымақтасады.

10-бап

Тараптар өзара сауда-экономикалық ынтымақтастықты кеңейтуге және тереңдетуге күш-жігерлерін жұмсайды және де өздерінің ұлттық заңнамаларына және өздері қатысушылары болып табылатын халықаралық шарттардың талаптарына сәйкес, осы мақсатта қажетті қолайлы жағдайлар туғызады.

Тараптар Түркия Республикасында және Қазақстан Республикасында сауда, экономикалық және қаржылық форумдарды тұрақты түрде өткізуді көтермелейді.

Madde 2

Taraflar, siyaset, ekonomi, savunma, kültür, bilim ve eğitim alanlarını öncelikli işbirliği alanları olarak belirleyecek, düzenli ziyaretlerin gerçekleştirilmesi de dahil olmak üzere bütün işbirliği alanlarında danışma mekanizmaları geliştireceklerdir.

Taraflar, güncel uluslararası konular üzerinde derinleştirilmiş işbirliği tesis etmek ve ortak çıkar yelpazesini belirlemek için ikili siyasi diyalogu ilerleteceklerdir.

Madde 3

Taraflar, Avrasya bölgesinde ve dünyada barışın, istikrarın ve güvenliğin güçlendirilmesi, bölge halklarının refahının artırılması amacıyla mevcut ikili, bölgesel ve uluslararası işbirliğini derinleştirecekler ve ihtilafların barışçıl yollarla çözülmesini birlikte destekleyeceklerdir.

Toprak bütünlüğüne yönelik dış tehditler belirdiği takdirde, Taraflardan birinin talebi üzerine danışmalar yapılabilecektir.

Taraflar, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) barışı koruma rolünün güçlendirilmesine yardımcı olacak ve bölgesel ihtilafların çözümünü amaçlayan mekanizmaların etkinliğinin artırılmasına yönelik ortak çalışmalarda bulunacaklardır.

Madde 4

Taraflar, her iki devletin de üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar çerçevesinde işbirliği ve temaslarını genişleteceklerdir.

Taraflar, Avrasya'da güvenlik, istikrar ve işbirliğinin korunmasına dair konularda, AGİT ve Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın rolünün daha da artırılması amacıyla, düzenli toplantılar düzenlenmesine ve ortak yaklaşımlar üzerinde çalışılmasına yardımcı olacaklardır.

Madde 5

Taraflar, uluslararası ve bölgesel kuruluşlara üye olmaları konusunda birbirine destek verecek, söz konusu kuruluşlara aday gösterilmeleri halinde birbirlerine destek sağlayacak, bu kuruluşların faaliyetlerine birlikte katkıda bulunmak ve gündemde yer alan konularda ortak tutumlar üzerinde çalışmak için danışmalarda bulunacaklardır.

Madde 6

Taraflar, Türk Dili Konuşan Devletlerin daha fazla entegrasyonu için işbirliği yapacaklardır.

Taraflar Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin başarılı çalışmalarda bulunması ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi ve TÜRKSOY'un çalışmalarının etkinleştirilmesi amacıyla gereken bütün desteği sağlayacaklardır.

Madde 7

Taraflar, başta Medeniyetler İttifakı ve Dünya Geleneksel Dinler ve Liderler Kongresi çerçevesinde olmak üzere, mevcut girişimlere mümkün olan tüm desteği verecek, inançlar ve kültürler arasında karşılıklı anlayış, saygı ve hoşgörünün geliştirilmesi amacıyla, bölgesel ve uluslararası örgütlerde somut sonuçlara ulaşabilmesini teminen ortak tedbirler alacaklardır.

Madde 8

Taraflar insan hakları alanındaki uluslararası anlaşmalara ilişkin mevzuatın geliştirilmesi ve uygulanması konusunda ikili işbirliğini güçlendireceklerdir.

Madde 9

Taraflar, barış ve uluslararası güvenliğe yönelik ciddi tehdit oluşturan kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, terörizm, kaçakçılık, yasadışı uyuşturucu ve silah ticareti, yasadışı göç ve insan ticareti de dahil olmak üzere sınır aşan örgütlü suçlara karşı ikili, bölgesel ve uluslararası boyutta işbirliği yapacaktır.

Madde 10

Taraflar, ulusal mevzuata ve taraf oldukları uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerine uygun olarak, karşılıklı ticari ve ekonomik işbirliğini genişletmeye ve derinleştirmeye çaba gösterecekler; bunun için gerekli uygun koşulları oluşturacaklardır.

Taraflar, Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde düzenli ticari, ekonomik ve mali forumların düzenlenmesini teşvik edeceklerdir.

11-бап

Тараптар халықаралық сауданы дамыту үшін қажетті шарттар болып табылатын, Еуропа мен Азия арасында өздерінің аумақтары арқылы өтетін жаңа көліктік дәліздерді құру мақсатында бірлескен іс-қимылдарды жүзеге асырады, сондай-ақ халықаралық автомобильдік тасымалдаулар саласында өзара іс-қимылды күшейтеді.

12-бап

Тараптар әскери және әскери-техникалық салаларда ынтымақтасады.

13-бап

Тараптар энергетика саласындағы экономикалық ынтымақтастықты кеңейтеді.

Тараптар өздері қатысушылары болып табылатын энергетикалық дәліздерді әртараптандыру және энергетика саласында өзара инвестицияны арттыру мәселелерінде ықпалдасады.

Тараптар энергияны үнемдеу, экологиялық тұрғыдан таза отын және жаңғыртылған энергия көздері салаларына технологиялар беруді қолдайды.

14-бап

Тараптар банктік, қаржылық және салық салаларындағы ынтымақтастықты Тараптардың тиісті органдары арасында тиісті келісімдер жасасу, тәжірибе және ақпарат алмасу арқылы дамытады.

15-бап

Тараптар көліктік, телекоммуникациялық, ақпараттық салаларда, сондай-ақ азаматтық авиация саласында өзара ықпалдасады.

16-бап

Тараптар ғылым және техника, денсаулық сақтау, білім және мәдениет, экология, туризм және спорт салаларында ынтымақтастықты дамытады.

Осы мақсаттарда барлық деңгейлерде, оның ішінде Тараптардың тиісті органдары арасында, өзара іс-қимылды орнату үшін бірлескен жұмысты күшейтеді.

17-бап

Тараптар экономика, ақпараттық технологиялар, инновациялар және қызметі түркітілдес мемлекеттердің тарихы мен мәдениетін зерттеуге, ортақ тарихи мұраны сақтап қалу және түркілердің мәдени мұрасымен әлемдік қоғамдастықты таныстыруға бағытталатын Түркі академиясын қоса алғанда, білім салаларында мемлекетаралық ғылыми мекемелерді құру мақсатында екіжақты және өңірлік деңгейлерде бірлескен жұмысты кеңейтеді.

18-бап

Тараптар өзара келісім бойынша белгіленетін жоғарыдағы баптарда аталған салаларда ынтымақтастықты дамыту бойынша іс-қимыл жоспарларын әзірлейді.

19-бап

Осы Шартты іске асыру бойынша жүзеге асырылатын іс-шараларды қаржыландыру Тараптардың ұлттық заңнамаларына сәйкес жүргізіледі.

20-бап

Осы Шарттың ережелерін түсіндіру кезінде туындауы мүмкін даулар мен пікір алшақтықтарын Тараптар келіссөздер және консультациялар арқылы шешеді.

21-бап

Тараптар осы Шартқа өзгерістер мен толықтырулар енгізуі мүмкін, олар жеке-жеке хаттамалармен ресімделеді және осы Шарттың 22-бабына сәйкес күшіне енеді.

22-бап

Осы Шарт оның күшіне енуі үшін қажетті мемлекетішілік рәсімдерді орындағандары туралы Тараптардың соңғы жазбаша хабарламасы дипломатиялық арналар арқылы алынған күннен бастап екі ай өткен соң күшіне енеді.

Осы Шарт белгіленбеген мерзімге жасалады.

Анкара қаласында 2009 жылғы 22 қазанда әрқайсысы қазақ, түрік және ағылшын тілдерінде екі данада жасалды, әрі барлық мәтіндердің күші бірдей.

Осы Шарттың ережелерін түсіндіру кезінде туындауы мүмкін даулар мен пікір алшақтықтары болған жағдайда Тараптар ағылшын тіліндегі мәтінге жүгінеді.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ҮШІН

Madde 11

Taraflar, uluslararası ticaretin geliştirilmesi için gerekli ön şart olan, Avrupa ile Asya arasında toprakları üzerinden geçen yeni ulaştırma koridorlarının açılması amacıyla birlikte hareket edecek ve uluslararası karayolu ulaştırması alanında etkileşimi artıracaklardır.

Madde 12

Taraflar savunma ve askeri-teknik alanlarda işbirliği yapacaklardır.

Madde 13

Taraflar enerji alanındaki ekonomik işbirliğini genişleteceklerdir.

Taraflar, her iki ülkenin de dahil olduğu enerji koridorlarının çeşitlendirilmesi ve enerji alanında karışıklı yatırımların artırılması alanlarında işbirliği yapacaklardır.

Taraflar, enerji tasarrufu, çevre açısından temiz yakıt ve yenilebilir enerji kaynakları alanlarında teknoloji transferini teşvik edeceklerdir.

Madde 14

Taraflar, ilgili anlaşmaları imzalamak suretiyle ve Tarafların ilgili makamları arasında tecrübe ve bilgi değişimi yolu ile bankacılık, finans ve vergi alanlarında işbirliğini geliştireceklerdir.

Madde 15

Taraflar ulaştırma, iletişim, enformasyon ve sivil havacılık alanlarında etkileşim halinde olacaklardır.

Madde 16

Taraflar, bilim ve teknoloji, sağlık, eğitim ve kültür, çevre, spor ve turizm alanlarında işbirliğini geliştirecektir.

Bu amaçla, Tarafların ilgili kurumları arasında işbirliği de dahil olmak üzere, her düzeyde etkileşimin kurulması amacıyla ortak çalışmalarını artıracaklardır.

Madde 17

Taraflar, Türk Dili Konuşan Devletlerin tarihinin ve kültürünün araştırılması, ortak tarih mirasının korunması ve Türklerin kültürel mirasının dünyaya tanıtılmasını amaçlayacak Türk akademisi de dahil olmak üzere, ekonomi, enformasyon teknolojileri, yenilikler ve eğitim alanlarında devletlerarası bilimsel kurumlar kurmak amacıyla ikili ve bölgesel düzeyde ortak çalışmalarını arttıracaklardır.

Madde 18

Taraflar, yukarıdaki maddelerde belirtilen alanlar arasından karşılıklı rızalarıyla tayin edilecek alanlarda işbirliğini geliştirme konusunda eylem planları hazırlayacaklardır.

Madde 19

İşbu Anlaşma çerçevesindeki etkinliklerin finansmanı Tarafların ulusal mevzuatlarına göre yapılacaktır.

Madde 20

Taraflar, işbu Anlaşma hükümlerinin yorumu üzerindeki anlaşmazlık ve fikir ayrılıklarını görüşmeler ve danışmalar yolu ile çözeceklerdir.

Madde 21

Taraflar, işbu Anlaşma'da değişiklikler yapmak üzere ayrı protokoller akdedebilirler. Söz konusu değişiklik protokolleri işbu Anlaşma'nın 22. maddesinde öngörülen usule göre yürürlüğe girer.

Madde 22

İşbu Anlaşma, gerekli ulusal onay işlemlerinin tamamlandığına dair iki Tarafın son yazılı bildiriminin diplomatik kanallarla yapıldığı günden itibaren iki ay sonra yürürlüğe girecektir.

İşbu Anlaşma süresiz olarak akdedilmiştir.

Ankara'da 22 Ekim 2009 tarihinde Türkçe, Kazakça ve İngilizce olmak üzere 2 nüsha halinde imzalanmıştır. Metinlerin hepsi eşit derecede geçerlidir.

İşbu Anlaşmanın yorumlanmasında anlaşmazlık ortaya çıkması halinde, Taraflar İngilizce metni esas alacaklardır.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA

Мазмұны

Кіріспе сөз 4

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев
Қазақстан мен Түркия – ежелден еншісі бір, тамырлас туыс елдер 6

Түркия Республикасы Президенті Абдулла Гүл
Түркия мен Қазақстан – бір атадан тараған ұлттардың мемлекеті 10

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік хатшысы және
Түркия Республикасындағы бірінші Төтенше және Өкілетті Елшісі Қанат Саудабаев
Тамыры терең туыстық 14

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Ержан Қазыханов
Түркия – стратегиялық әріптесіміз 18

Түркия Республикасының Сыртқы істер министрі Ахмет Давутоғлу
Қазақстан – Еуразия кеңістігінің жарқыраған жұлдызы 24

Қазақстан Республикасының Түркия Республикасындағы
Төтенше және Өкілетті Елшісі Жансейт Түймебаев
Түбі бір Түркия: тоғысқан 20 жыл 26

İçindekiler

Sunuş 5

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev
Kazakistan ile Türkiye Ezelden Terekesi Bir, Kökü Aynı Kardeş Ülkelerdir 7

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül
Kazakistan ve Türkiye, İki Devlet Bir Millet 11

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Sekreteri ve
Türkiye Cumhuriyeti'ndeki İlk Büyükelçisi Kanat Saudabayev
Kökü Derin Akrabalık 15

Kazakistan Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Yercan Kazıhanov
Türkiye, Stratejik Ortağımız 19

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu
Kazakistan, Avrasya Coğrafyasında Bir Yıldız Ülkedir 25

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki
Büyükelçisi Canseyit Tüymebayev
Kökü Aynı Türkiye: Kavuşulan 20 Yıl 27

Жоғарғы деңгейлі екіжақты сапарлар хронологиясы 36

Қазақстан мен Түркия басшыларының сөйлеген сөздерінің таңдамалы жинағы 52

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасында қол қойылған үкіметаралық құжаттар тізімі 298

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасында Дипломатиялық қатынастар орнату туралы хаттама
1992 жылғы 2 наурыз, Алматы 308

Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Түркістан қаласында Қожа Ахмед Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетін құру туралы келісім
1992 жылғы 31 қазан, Анкара 310

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Консулдық конвенция
1993 жылғы 2 қыркүйек, Анкара 312

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы Достық пен ынтымақтастық туралы шарт
1994 жылғы 17 қазан, Анкара 346

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы азаматтық істер жөніндегі құқықтық көмек туралы шарт
1995 жылғы 13 маусым, Алматы 352

Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Түркия Республикасы Үкіметі арасындағы Табысқа салынған салыққа қосарланған салық салуды болдырмау туралы келісім
1995 жылғы 15 тамыз, Алматы 362

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі арасындағы Сауда-экономикалық және техникалық ынтымақтастық туралы келісім
1997 жылғы 10 қыркүйек, Алматы 384

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі арасындағы Кеден істеріндегі ынтымақтастық пен әкімшілік өзара көмек туралы келісім
2003 жылғы 22 мамыр, Анкара 390

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түркия Республикасының Үкіметі арасындағы Ғылым және техника саласындағы ынтымақтастық туралы келісім
2009 жылғы 22 қазан, Анкара 402

Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасының арасындағы Стратегиялық әріптестік туралы шарт
2009 жылғы 22 қазан, Анкара 406

Yüksek Düzeyli İki Taraflı Ziyaretler Kronolojisi 37

Kazakistan ile Türkiye Devlet Yöneticilerinin Yaptığı Konuşmaların Seçilmiş Derlemesi 53

Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hükümetlerarası Anlaşmalar Listesi 299

Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkiler Kurulmasına Dair Protokol
2 Mart 1992, Almatı 309

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkistan Şehrinde Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma
31 Ekim 1992, Ankara 311

Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Sözleşmesi
2 Eylül 1993, Ankara 313

Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması
17 Ekim 1994, Ankara 347

Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî Konularda Adlî Yardımlaşma Anlaşması
13 Haziran 1995, Almatı 353

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması
15 Ağustos 1995, Almatı 363

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması
10 Eylül 1997, Almatı 385

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması
22 Mayıs 2003, Ankara 391

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması
22 Ekim 2009, Ankara 403

Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması
22 Ekim 2009, Ankara 407